ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXIII

TACHE PAPAHAGI

GRAIUL ȘI FOLKLORUL MARAMUREȘULUI

CVLTVRA NAȚIONALĂ
1925

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXIII

TACHE PAPAHAGI

GRAIUL ȘI FOLKLORUL MARAMUREȘULUI

PREFAȚĂ. INTRODUCERE. TEXTE. MUZICĂ POPULARĂ. APENDICE. TOPONIMIE. ONOMASTICĂ. GLOSAR. HARTĂ. XXII PLANȘE.

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1925

www.dacoromanica.ro

Lucrarea de față a fost admisă ca teză de doctorat pe baza referatului D-lor Ovid Densusianu *și* I. Bianu. *Din comisiunea examinatoare au făcut parte D-nii profesori referenți și D-nii* D. Evolceanu, R. Ortiz și Ch. Drouhet, *decanul Facultății*

20 mai 1925

www.dacoromanica.ro

PROFESORULUI MEU,

D. OVID DENSUSIANU

www.dacoromanica.ro

PREFAȚĂ

Convins de însemnătatea cercetărilor etno-linguistice făcute la fața locului și întru cât speculațiunile științifice de biblioteci s'ar simți cu timpul anemiate în urmărirea mai departe a diferitelor probleme, am crezut ca fiind imperioasă îndrumarea studiilor în însuși domeniul viei realități dialectologice, prezintând astfel, dacă nu și o interpretare satisfăcătoare, cel puțin materialul brut care constitue baza acelor speculațiuni. Ceva mai mult: urgența cerută de o atare îndrumare rămâne pe deplin justificată, căci fluiditatea graiului viu, ca și a folklorului, e adesea în funcție și de hotărîtoarele momente istorice din viața social-politică a unui popor și devine chiar atât de pronunțată, încât în scurt timp ea poate provoca schimbări radicale în fizionomia etno-linguistică a acelui popor. Sub imperiul unor prefaceri adânci ca acelea pe cari le-a adus războiul european e firesc lucru ca anumite producțiuni, bunăoară de folklor muzical, să ia câte odată o astfel de înfățișare, încât cu greu, dacă nu chiar imposibil, am putea desprinde substratul autohton; așa că, cu drept cuvânt putem spune, după Tiersot, că «o simplă alterare adusă tonalității sau mișcării cântecului poate să-i dea o fizionomie așa de nouă încât analiza cea mai subtilă se găsește adesea în imposibilitate de a degaja substanța primitivă». De altfel cele relevate la pag. LIV dovedesc în parte acest adevăr, deși în cazul acesta avem a face cu întâlnirea unui dialect românesc — cel maramureșean cu supremația limbii literare românești.

Pentru aceste considerațiuni, mi-am îndreptat privirile în spre importantul și izolatul ținut al Maramureșului, căutând ca, în limitele posibilității, să dau cât mai mult, mai variat și mai reprezentativ din graiul și folklorul lui. Din tot ce reproduc aci se poate constata cu prisosință relativa bogăție folklorică a acestui județ, precum și interesantul aspect etnic și dialectologic. Și fi vrut să urmăresc tot așa de aproape și alte laturi ale vieții acestui nordic colț dacoromân pentru ca, din îmbrățișarea totală a entității lui, să pot da la lumină și o cât mai completă iconografie etnografică a acestei țări, fie în sensul, bunăoară, al studiului *Das ländliche Leben Sardiniens im Spiegel der Sprache* al lui Max Leopold Wagner, fie în sensul lucrării *Huculszczyzna* a lui Włodzimierz Szuchiewicz, sau să dau măcar câteva specimene în direcția

www.dacoromanica.ro

minunatei opere *La tombe basque* a lui Louis Colas etc. Insă asemenea cercetări complexe necesită, pe lângă altele, și cheltueli mari, fără de cari cu greu s'ar putea face un început temeinic. Și totuși, atari studii asupra întregului complex al poporului român se impun cu atât mai neîntârziat, cu cât transformările radicale pe cari le aduc cultura și civilizația vin cu pași repezi și siguri.

Sub raportul graiului și al folklorului cred că culegerea de față a reușit să cristalizeze toate trăsăturile fundamentale ale Maramureșului, în deosebi din punct de vedere dialectologic. Poezia populară apare în general bine fixată, dacă la această culegere ar fi să adăugăm și cele făcute de Țiplea, Bud și Bîrlea; pentru celelalte genuri de literatură populară n'am putut culege decât relativ puțin din tot ce posedă acest județ. Cauza principală e lipsa de timp. De altfel merită se fie relevat faptul că tot ce prezint în această lucrare a fost cules într'un interval de 115 zile împărțit în 6 călătorii după cum urmează:

1920: 23 iulie — 27 august, st. n.;
1921: 2 august — 16 august, st. n.;
1922: 21 decembrie (3 ianuar 1923)—8 ianuar (21 ianuar) 1923;
1923: 30 martie — 14 april, st. n.;
1924: 18 april — 2 mai, st. n.,
1924: 21 decembrie — 2 ianuar 1925,

socotind în acest interval și zilele de sosire și plecare din județ. Ceva mai mult: în toate aceste călătorii, aproape toate satele maramureșene le-am cercetat în diferite și multiple direcții numai pe jos, așa că timpul destinat anume culegerii de material folkloric se reduce simțitor. De aci însă ar fi nejustificat să se concludă că în cercetările făcute s'a pus vre-o grabă: exactitatea a tot ce înfățișez aci ca material cred că n'ar putea suferi nici o confruntare defavorabilă.

Pentru prețioasele înlesniri cu cari am fost întâmpinat în tot cursul cercetărilor mele, mă simt dator să aduc aci viile mele mulțumiri următorilor preoți și protopopi: Ballea S. (Săpânța), Bran E. (Dragomirești), Coman A. (Moisei), Doroș N. (Sat-Șugătag), Dragoș I. (Vad), Hotea M. (Bârsana), Ilniți ki V. (Strâmtura), Rednic M. (Crăcești), Salca P. (Giulești), Tarția I. (Săcel), Timiș G. (Borșa); institutorilor: Dunca G. (Ieud), Miclea A. (Șieu), precum și D. Simon D., directorul școalei normale din Sighet.

D. I.-A. Candrea, pentru ajutorul dat la facerea hărții aci anexate, recunoștință; de asemenea D. Ov. Densusianu pentru anumite observațiuni făcute la ultima corectură, precum și D. I. Bianu pentru interesul arătat lucrării de față.

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

CONSIDERAȚIUNI GENERALE

In nord-vestul Moldovei, pe versantul apusean al Carpaților, se desfășoară între șiruri de munți istorica țară a Maramureșului, cu fața deschisă spre nord.

Maramureșul este o țară eminamente deluroasă și muntoasă și este închisă din trei părți de niște lanțuri de munți și mai înalți și anume: spre est se ridică munții Cernagora, spre sud munții Rodnei, iar spre sud-vest un lanț de munți mai mici, munții Țibleșului, cari îl despart de țara Oașului și a Lăpușului. Această configurație geografică contribue la o grea izolare naturală a acestui județ de restul românismului, întru cât munții Cernagora, cari formează graniță și cu Polonia, constitue un zid interpus între el și Bucovina, după cum munții Rodnei îl închid din spre Bistrița - Năsăud, iar ai Țibleșului, dominați de legendarul vârf al Gutâiului, îl barează de restul Ardealului. In această încercuire naturală și puternică, singura parte care îi rămâne geograficește oarecum deschisă este cea nordică, și anume Maramureșul din nordul Tisei care astăzi e sub stăpânirea cehoslovacă.

Maramureșul este străbătut din spre sud și sud-est în spre nord de trei văi principale: valea Vișeului, a Izei și cea a Marei pe lângă care curge și apa Cosăului și cu care formează confluență în apropierea sudică a satului Berbești. Ele sunt singurele artere de comunicație ale acestui județ și mătcile acestor ape le continuă în spre județele limitrofe: Mara, prin Crăcești, în spre Baia-Mare; Iza, prin Săcel, spre Năsăud; iar Vișeul, prin Cârlibaba, spre Bucovina și spre râul Bistrița, Piatra-Neamț. Întreagă această comunicație cu județele înconjurătoare constă din șosele. Rețeaua de linii ferate în acestă țară e cu totul redusă: o linie ferată normală — singura — leagă Sighetul cu Borșa prin valea Vișeului; a doua — linie îngustă — bifurcându-se la sud și în apropiere de Sighet, leagă capitala județului cu Ocna-Șugătag și cu Coștiui (Ronasek). Așa că singura cale ferată care formează legătura dintre Maramureș și restul țării e linia care intră în Cehoslovacia prin Câmpulung și iese în județul Satu-Mare prin punctul Halmei.

Dacă ne-am referi nu numai la considerațiunile strategico-naționale, ci și la cele culturale, sociale și economice, am vedea că izolarea acestei

www.dacoromanica.ro

regiuni de întregul complex al vieții țării românești e pe atât de dăunătoare, pe cât de înfloritoare ar ajunge ea dacă ar comunica direct cu restul țării și anume: prelungindu-se linia ferată Sighet-Borșa prin Cârlibaba spre Piatra-Neamț și legându-se Sighetul de Baia-Mare și de Bistrița, Maramureșul ar îmbrăca pentru totdeauna o adevărată haină de sărbătoare. Variatele bogății naturale ale acestui județ care constă din imense păduri de fag și brad — mai ales în ținuturile lui estice —, din multe și felurite ape minerale etc. și-ar putea găsi o cât de redusă întrebuințare ce i-ar ridica cu mult starea generală; după cum, pe de altă parte, anumite localități ale lui, cum ar fi bunăoară Poienile-Borșei, Repedea etc. ar putea deveni adevărate și frumoase stațiuni climaterice și balneare, fiind încadrate în poziții încântătoare.

Satele. — Cea mai mare parte din satele Maramureșului sunt așezate în lungul celor patru văi mai importante: Vișeul, Iza, Mara, și Cosăul, la distanțe de 2—7 km. între ele; restul, se află situate și ele în lungul unor văi mai mici, cum sunt bunăoară satele de pe valea Rognei, sau de pe cea a Slătioarei etc. Dintre toate însă, singurul sat care, prin poziția lui, are un orizont mai deschis și mai larg este Săpânța, așezat pe un platou care domină valea Tisei și în lungul unui râu tot așa de mare ca și Cosăul: în fața lui — spre est, nord-est —, pe malul drept al Tisei, se vede micul platou unde odinioară exista *Mănăstirea-Peri;* iar în spatele lui se ridică perpendicular înălțimea stâncoasă și acoperită cu păduri de fag, *Piatra-Săpânței.*

In afară de Săpânța care se caracterizează prin orizontul său deschis și care e renumită prin cunoscutul izvor de apă minerală din hotarul ei, astăzi în posesia preotului Simion Ballea, sate cu poziții sau împrejurimi pitorești mai sunt în acest frumos ținut românesc. Pentru a nu ne opri la poziția unor sate ca Budești, Crăcești, Ieud etc., ale căror împrejurimi muntoase ofer privilești încântătoare, vom schița în câteva cuvinte poziția unor alte sate. Situat ca într'o potcoavă, satul Coștiui e unul dintre cele mai poetice colțuri ale Maramureșului: de jur împrejur se ridică o lină cunună de dealuri, acoperită cu păduri de fagi, casele fiind așezate în formă de amfiteatru; el este în timpul verii un liniștit și recreativ colț climaterico-balnear, aci fiind și băi salinare. Dintre satele cu perspective deschise și plăcute vederii merită să fie amintit sărăcăciosul și micul Sat-Șugătag, care, așezat și el pe un versant care domină valea Marei, are în fața lui — spre sud — mărețul *Gutâi*, de care sunt legate numeroase tradiții și legende, iar în spate înălțimea stâncoasă *Piatra*, care, în tradiții, e alăturată dese ori Gutâiului și în împrejurimile căreia și-a petrecut aproape întreaga viață Tudor Tincu [1] (cf. textul al DXLVI-lea). Dintre colțurile eminamente muntoase, împrejurimile pe cari ni le ofere Borșa sunt dintre cele mai frumoase.

Borșa propriu zisă e satul care se află situat la confluența Ţijlei cu

[1] Mort în 27 decembrie, 1924.

www.dacoromanica.ro

apa Vişeuţului. Ca comună însă, ea e formată şi din alte câteva grupări răzleţite în apropiere şi anume: Poienile-Borşei, Repedea şi Pietroasa — acest cătun din urmă găsindu-se direct la poalele *Pietrosului*. Toate aceste trei cătune, locuite exclusiv de Români şi a căror existenţă e de fapt recentă şi datorită unor vitrege împrejurări pentru elementul românesc borşan, ne ofer variate şi încântătoare privelişti: Pietroasa şi Repedea, colţuri tainice şi pline de farmec îmbinat cu fiorii dulci ai unei frumoase naturi sălbatice; Poienile (cf. planşa XIII, 1) în schimb, ne ofer prin versantul sau mai bine zis prin amfiteatrul lor un redus dar maiestos orizont, format din munţi masivi şi impunători, cum sunt bunăoară: Podul-Cearcănului, Ştiolul, Faţa-Munţilor, sau Pietrosul cel bogat în capre-negre şi în cocoşi sălbatici. Pe lângă aceste consideraţiuni, şi în afară de faptul că în hotarul Borşei se găsesc şi izvoare cu ape minerale, aceste sătuleţe prezintă şi altitudinea cea mai mare dintre toate satele Maramureşului, şi anume 665-750 m [1].

Din punct de vedere al aspectului lor, toate satele maramureşene prezintă un singur tip. In trăsături generale, satul ni se înfăţişază cu casele concentrate şi prelungit în lungul văiei pe o distanţă de 2—4 km. La cele două capete şi în dreptul şoselei care trece prin mijlocul lui, stă ridicată, ca şi în Ţara Oaşului, câte o cruce înaltă de 4—7 metri, pe care se vede Isus răstignit. Fiind situate pe cursul apelor sau pe versantul de dealuri străbătute de câte o apă, toate sunt împărţite în două părţi bine distincte: cea de sus locuită de *susănarĭ* şi cea de jos locuită de *ğĭosănarĭ*.

Casele, în general, nu au înfăţişare săracă. Toate sunt făcute din bârne de lemn, solid încheiate între ele la cele patru *cornurĭ* ale lor. De fapt, casa e o încheiere din bârne care, pusă pe roate, devine transportabilă. Podeaua ei se găseşte la o înălţime de 0,50 până la un metru deasupra pământului. Drept temelii, se văd dedesubtul celor patru colţuri de casă patru grămezi de pietre mai mari aşezate în formă de piedestale, fără a fi zidite. Dacă clădirea e aşezată pe o pantă, atunci cele două colţuri superioare sunt aşezate jos, pe pământ.

De obicei casele sunt formate dintr'un simplu antreu mai încăpător din care dai într'o cameră mai mare numită *sobă*. Toate sunt joase, în interior podeaua de grinzi fiind unsă cu pământ lutos amestecat cu bălegar; au ferestre mici, absolut neîndestulătoare pentru o bună şi completă aerisire, mai ales că numărul lor e insuficient: numai în doi din cei patru pereţi — foarte rar în trei — se găseşte câte o singură ferestruică. Pe dinăuntru ele sunt văruite, iar pe dinafară sunt lăsate fără nici un fel de tencuială, pentru ca bârnele să nu putrezească repede. Acoperişul lor e din şindilă.

---

[1] De altfel, altitudinile tuturor satelor sunt relativ mici. Iată câteva din ele: Sighet, 274 m.; Vad, 284 m.; Săpînţa, 284 m.; Iapa, 329 m.; Giuleşti, 332 m.; Strâmtura, 339 m.; Bârsana, 344 m.; Şieu, 381 m.; Cuhea, 406 m.; Leordina, 408 m.; Ieud, 420 m.; Dragomireşti, 428 m.; Săliştea, 458 m.; Săcel, 500 m,; Breb, 501 m.; Moisei, 581 m.; Borşa 665 m.

www.dacoromanica.ro

In *sobă* se găsesc: un pat aşezat într'un colţ, făcut din scânduri şi umplut cu paie sau fân în care se culcă cel puţin două persoane; *laiţele* — bănci de scânduri aranjate în lungul pereţilor şi cari servesc şi drept paturi de dormit; *cuptorţul* (cf. planşa XII, 1) situat într'un alt colţ al camerii, de obicei lângă uşe, deasupra căruia în timpul iernii dorm copiii sau bătrânii etc.; *rudele* — prăjine subţiri şi atârnate la cele două capete de grinzile tavanului pe lângă păreţi şi pe cari se pun toate ţesăturile casei (covoare, *lipidee* etc.); iar pe păreţi vezi — ca şi în alte regiuni transcarpatine — sumedenie de farfurii. — In antreu, în timpul verii de obicei se găseşte *k'ţiara* sau *t'ţiara* (războiul) cu accesoriile sale, iar în timpul iernii, la casele mai sărăcăcioase, dorm vitele de casă — o vacă, un viţel etc., — ceea ce, fireşte, nu poate fi decât în paguba sănătăţii pe care Maramureşeanul o respiră în timpul verii din plin la câmp afară, sub cerul liber.

Fiecare casă dispune de o bucată de pământ mai mare sau mai mică, îngrădită şi în mijlocul căreia se găseşte. In imediata ei apropiere e şura şi câte o claie de fân pentru vite. La case mai vechi, intrarea în curte se face printr'o poartă mare, lângă care e alăturată una mai mică; amândouă însă se caracterizează din punct de vedere al esteticei etnografice prin frumoase şi interesante desenuri făcute în bârnele de lemn — astăzi din ce în ce mai rare.

Ceea ce caracterizează un sat maramureşean sub raportul aspectului etnografic este *biserica*. Spre deosebire de cele cari s'au construit de câteva decenii încoace (cf. planşa XVII, 1), biserica-tip a Maramureşului e o clădire relativ mică şi făcută numai din lemn: bazele ei sunt formate din bârne late variind între 40—70 cm. şi groase până la 15 cm. In mijlocul unor sate cu înfăţişare blândă şi modestă, biserica maramureşeană ne prezintă o vedere pe cât de interesantă, pe atât de simpatică şi originală: părând a avea două acoperişuri suprapuse (cf. planşa XIX, 1 şi 2) şi foarte repezi, ele atrag atenţia nu numai prin aspectul lor arhitectonic, a cărui caracteristică principală este turnul înalt şi subţire — ceea ce ne duce la stilul gotic —, ci şi prin felul în care sunt construite[1] (cf., bunăoară, planşa XVIII, 2).

Starea economică şi socială a Maramureşului. — Faţă de populaţiunea relativ numeroasă[2] a Maramureşului, concentrată în cea mai mare parte pe cursul apelor, hotarul de care dispune fiecare sat e pentru multe din ele neîndestulător. Sunt puţine satele cari posedă un teritoriu mai întins şi care să-şi satisfacă nevoile lor obşteşti. Printre acestea, în primul rând trebue relevată comuna Borşa care

[1] Acest stil de biserici apare şi în alte regiuni româneşti, cum ar fi, bunăoară, regiunea Crişurilor, Ţara Moţilor (mai ales bisericuţa de lemn din partea superioară a satului Iarba-rea) etc.

[2] O statistică exactă nu există. Calculată cu aproximaţie, se ridică la cifra de 150.000 locuitori (cf. *Calendarul asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş pe anul comun* 1921, pag. 57).

www.dacoromanica.ro

e şi cea mai mare din întregul judeţ. Borşa dispune de un vast teritoriu muntos, bogat în întinse păduri mai ales de brad, în păşuni de vară pentru turme de oi ca şi pentru cirezi de boi etc. După ea urmează alte comune importante, ca Săpânţa, Vieşul-de-sus, Ieud, Budeşti, Bârsana, Giuleşti, Strâmtura, Moisei etc. Toate aceste sate îşi pot procura măcar strictul necesar — exceptând produsele agricole cari nu se fac în această ţară — de pe propriile lor hotare. Sunt însă numeroase şi satele al căror teritoriu nu numai că este cu totul redus, ci e în acelaşi timp şi sărac. Astfel, sate ca Cuhea, Şieu întru câtva, Hoteni, Sârghi, Hărniceşti, Corneşti, Fereşti etc., sunt nevoite să-şi procure bunăoară lemnul necesar construcţiei ca şi focului de pe teritoriul altor comune.

In general, economia satelor constă din: oi, vite mari, pomărit, fâneţe şi produse textile — ceea ce, pentru o casă muncitoare şi bine organizată, i-ar îndestula, uneori chiar cu prisosinţă, nevoile. Realitatea însă nu e tocmai aşa. Un călător care ar trece mai întâi prin locurile de păşune ale satului, când ar vedea vitele mici, în special cirezile de vite mari păscând, evident că şi-ar forma convingerea că satul respectiv trebue să fie relativ fără lipsuri. De fapt — şi mai cu seamă acum, în urma prefacerilor adânci ale războiului european — satele sunt în trăsături generale sărace.

Una din cauzele cari contribue la această sărăcie trebue căutată în obiceiul — astăzi oarecum înrădăcinat — al Maramureşeanului de a fi adesea în stare să cheltuească şi ultimul ban pe *horincă* sau *palincă*, afară de care el nu bea alte spirtoase. Tocmai acest obicei a contribuit ca, sub raportul economic, să fie oarecum mijlocul de îmbogăţire al *Židzîlor*, cari împănează toate satele maramureşene.

Intr'adevăr, întreaga mişcare economică a satelor: prăvălii, măcelării, croitorie, ferestraie pentru cherestea, lemnărie, manipularea oricăror produse etc. e acaparată de populaţia evreească. Toate cârciumile autorizate şi clandestine din sate [1], ca şi din Sighet, îşi exercită cu ferocitate distrugerea vieţii şi economiei naţionale a Maramureşului, atăcând astfel marea ca şi mica proprietate a locuitorilor băştinaşi (cf. textul DLXVI). Datorită acestora, ca şi feluritelor «gheşefturi» pentru cari sunt dedaţi, în multe sate, aproape întregul produs al muncii ţăranului *pk'ică în mîna Židului*. Fără să-l vezi muncind la *cosalăţ* bunăoară, ori la arat, la semănat sau la seceriş, totuşi la el găseşti pâne de grâu; iar dacă în timpul verii de pildă vezi cârduri de raţe, dar mai ales de gâşte înălbind livezile la păscut, poţi fi de la început sigur de existenţa elementului evreesc în satul respectiv. Deşi sunt numeroase şi casele evreeşti din sate cari trăesc într'o mizerie şi mai neagră decât Românii, totuşi stingherirea devalorizatorie adusă economiei ţărăneşti devine adesea îngrijorătoare. Pentru a nu ne opri la cazuri mâhnitoare cari dăinuesc pe valea Vişeului de exemplu chiar atunci când sunt în joc interese urgente de biserici etc., voi releva unul singur şi dintre cele mai obişnuite.

[1] In Borşa propriu zisă numărul cârciumilor atinge cifra de 44, iar în Sighet sunt peste 150.

www.dacoromanica.ro

Evreii din Ieud, bunăoară, formează o asociație pentru acapararea cât mai ieftină a tuturor produselor sau vitelor destinate vânzării. Agenții lor se adresează țăranilor spre a li le vinde chiar la fața locului, în sat. In caz că prețul oferit nu-i convine, țăranul își duce marfa la târgul din Sighet. Asociația din Ieud pândește hotărîrea țăranului și, înainte ca el să ajungă la Sighet, asociația evreească de aci e din vreme anunțată în așa fel, în cât, spre marea și revoltătoarea lui surprindere, țăranul își vede marfa sa ocolită de cumpărători — cari sunt numai evrei — oferindu-i-se un preț mai mic decât cel oferit de agenții sau samsarii din Ieud. In modul acesta, țăranul se întoarce cu marfa înapoi, acasă, fiind astfel adesea constrâns să se învoească la preț cu asociațiile locale evreești [1].

Sub raportul social, Maramureșenii se împart în două categorii distincte: țăranul de jos și nemeșul. Această distincție însă nu e de natură economică, ci morală, de noblețe familiară: sunt familii de rând cu averi, aceasta însă nu le dă și dreptul de a fi nemeșe, nobile. In privința aceasta, istoria trecutului maramureșean ne arată că mai toate satele au avut familii care au fost onorate cu diferite titluri de noblețe din partea conducătorilor fostului imperiu austro-ungar, multe din ele păstrând până în ziua de astăzi asemenea titluri constând din hrisoave-pergamente. Din numeroasele nume de familii nobilitare, înregistrate de Ion Mihályi în lucrarea sa [2] extragem câteva și anume: *Balc* din Ieud, *Bud* și *Buda*, *Duma*, *Gorzo* sau *Gorzu*, *Sas*, *Stan*, *Vlad* etc. Numele lor există și astăzi în satele maramureșene [3], toate considerându-se nemeșe. Această diferențiere socială din trecut s'a perindat până în zilele noastre: deși cu nuanțe mai știrbite, totuși ea se menține în așa grad încât rar se constată legături de sânge între aceste două clase, chiar dacă nemeșul ar fi sărac lipit pământului — și cazuri de felul acesta nu sunt izolate — căci ele nu sunt în funcție de avere, și un nemeș tot nemeș rămâne, chiar dacă lucrează cu ziua la unul parvenit sau că e *želeri*. Familia *Stan* din Săpânța — pentru a da un singur exemplu — astăzi e cu totul scăpătată; totuși nu și-a permis să se încuscrească decât tot cu o familie de nemeși, și anume cu Pop.

Cu toată această deosebire, nimic din ce ar putea exterioriza caracterul vre-unei clase de *clăcași* sau de *iobagi* față de *ciocoi* nu se poate constata în relațiunile zilnice ale țăranilor maramureșeni. Pretutindeni vezi aceeași comunicativitate democratică între ei, fără ca totuși să se încalce distincțiunea morală de care trebue să se bucure fiecare. O singură clasă apare în ochii Maramureșeanului ca fiind oarecum streină de sufletul și mentalitatea lui: *domnarii* sau *domn'ii*: textul al DLVIII-lea

[1] Nu intră în cadrul acestei lucrări relevarea cauzelor social-economice a acestei stări de lucruri. Subliniez numai faptul că această încătușare economică a devenit atât de acută, încât Maramureșul poate fi socotit ca o reală pepinieră evreească din acest punct de vedere.

[2] *Diplome maramureșene din secolul al* XIV-*lea și al* XV-*lea*, 1900.

[3] Pentru *Balcu* și *Gorzu*, cf. textul DVIII, iar pentru *Stan*, cf. pag. 42 etc.

www.dacoromanica.ro

evidenţiază acest separatism social care, de altfel, reiese întru câtva şi din versul

Mn'ie 'm plače omen'ia
Ca la domn'i cănţălăria (66[25]).

Această diferenţiere de clasă — în afară de unele caracteristici ale ei cari sunt inerente oriunde şi oricând în împrejurări identice — aparţine, ca origine, trecutului: prin *domni* ţăranul înţelegea înainte de război pe stăpânii politici şi administrativi, adică pe Unguri (cf. textul DLX) pe cari poporul niciodată nu şi i-a apropiat sufleteşte, întru cât simţia o repulsiune etnică ce egala cu prisosinţă dispreţul cu care Ungurul întâmpina pe un *Oláh*. Prin repercuţie socială, ea s'a menţinut întru-câtva şi astăzi, faţă de «domnarii» români — aşa cum se constată în textul citat mai sus —, mai ales că nici acest ţinut românesc n'a fost scutit de plaga corupţiei post-belice (cf. textul DLXVI).

Adevărat separatism social apare faţă de elementul evreesc — fapt, de altfel, explicabil. Textele DXLVII, DXLVIII şi DLIII rămân în această privinţă documente vii. Ceva mai mult: prin noţiunea *om* Maramureşeanul înţelege un «Român» sau, în general, un «creştin», niciodată însă un «Evreu». E caracteristică această distincţie aşa cum reiese ea din expresia «un om şi un Žid»:

— Pe cine ai întâlnit în drum, Ioane?
Un om şi un Žid.

Situaţia politică şi etnografică a satelor. — Dacă nu prin alte mijloace, cel puţin prin însăşi trecerea trenurilor din vechiul Regat în spre Occident celelalte ţinuturi româneşti, astăzi eliberate, îşi vedeau continuu întreţinută speranţa focului sacru al aspiraţiunilor naţionale, pe când Maramureşul, prin situaţia sa geografică, era fatal exclus din sfera de directă propagandă naţional-românească, cu îndemnul căreia să-şi întărească sufletul spre aceleaşi aspiraţiuni. Nordul Europei nu prezenta nimic care să atragă pe un Român din Regat, şi chiar dacă ar fi prezentat ceva, nu Maramureşul era drumul spre acest Nord. Iată, deci, că elementul etnic maramureşean se găsia aproape cu totul izolat de românismul vechiului Regat, neavând nici un fel de contact, nici chiar pe cale religioasă. Foarte rar se întâmpla ca vre-o câţiva să pornească din ţara lor pe jos şi, în timpul primăverii, să fie de ziua hramului la Mănăstirea-Neamţu din judeţul Piatra-Neamţ — ceea ce am putut constata şi în timpul războiului, în primăvara anului 1918.

La această izolare venia să se adauge pronunţata şi sistematica tendinţă de maghiarizare a Ungurilor faţă de întregul element românesc de peste munţi. Pe cale culturală rezultatele au fost aproape inexistente. Un singur caz de rătăcire religioasă dar absolut iconştientă mi s'a întâmplat să înregistrez în Bârsana, când un ţăran mi-a spus că în ziua de 17 august (1920) e Sfântul-Ştefan. Pentru ştirbirea treptată a individualităţii etnice a Maramureşului ei au recurs la felurite mijloace.

www.dacoromanica.ro

Unul dintre acestea, care a devenit o reală pacoste crescândă pentru populația băștinașă, a fost hotărîrea de a permite Evreilor din Galiția cari erau izgoniți de acolo ca să se așeze în satele românești din Maramureș ca și în cele din Țara Oașului, înlesnindu-le toate posibilitățile unei dominațiuni economice.

Inainte de a schița istoricul acestei imigrări evreești, voi releva câteva considerațiuni etnografice pe care ni le ofere Țara lui Drăgúș-Vodă [1].

Exceptând capitala județului precum și grupările Borșei cari sunt în număr de patru (Poienile, Repedea, Pietroasa și Băile-Borșei), numărul total al localităților — sate și cătune — existente în Maramureș se ridică la 55. Opt dintre acestea și anume: Remete, Lunca, Rogna-de-sus, Bistra, Ruscova, Repedea, Poienile-de-sub-munte și Luhi sunt rutene; două sunt locuite în majoritate de Unguri (Câmpulung și Coștiui) [2]; iar restul de 45, la cari se pot adăuga și cele două cătune mănăstirești: Mănăstirea-Giuleștilor și Izvorul-negru, sunt românești. In afară de Coștiui și Ocna-Șugătag cari au aspectul unor mici orășele atât ca înfățișare, cât și ca viață — amândouă fiind electric luminate — toate celelalte prezintă același tip de case și aceeași viață. Limba dominantă e, firește, cea românească, pe care o vorbește și întregul element evreesc pripășit aci. Rutenii își mențin încă graiul; totuși, românizarea lor e pe cale de a se efectua, întru cât limba română a început să pătrundă și în satele lor, cum e cazul mai ales cu Rona-de-sus. Trecând peste elementul evreesc care nu poate fi confundat cu niciunul dintre celelalte elemente conlocuitoare, deosebirea etnică, din punct de vedere al tipului fizic, între Ungur și Român nu prezintă nici o piedică, mai ales că aci intervine și ocupațiunea, dar mai cu seamă portul. Ceva mai greu de stabilit e distincția dintre Rutean și Român, pentrucă și primul are mai mult sau mai puțin același port. Totuși, înfățișarea Ruteanului e, în trăsături generale, cam roșcată și cu ochii albaștri, iar portul, atât la femei cât și la bărbați, își are mici caracteristici distinctive.

Revenind acum la elementul iudaic, vom căuta să-l încadrăm în adevărata realitate a existenței lui și în lumina în care apare în ochii Maramureșeanului.

Fără a recurge la alte izvoare, cum ar fi documentele istorice, sau cele de arhivă județeană etc., pentru schițarea sălășluirii evreești în toate satele Maramureșului [3] mă voi servi de mărturiile vii ale bătrânilor din sate — mărturii a căror importanță și interes documentar nu pot fi trecute cu vederea.

---

[1] In conformitate cu forma sub care apare acest nume în documente, și de acord cu adnotările lui Ioan Mihályi în ale sale *Diplome maramureșene* ca și cu observațiunea lui Cornel I. Sânjoan în *Anuarul al II-lea al liceului de fete din Sighetul-Marmației pe anul școlar* 1920-1921, pag. 4, cred că forma corectă și reală a descălecătorului Moldovei e *Drăgúș*, nu *Dragoș*.

[2] Element unguresc numeros există și în Ocna-Șugătag.

[3] Proporția populației evreești în sate e variată. Contingentul cel mai mare îl prezintă Borșa. Locuesc în număr mare în Săliștea, Dragomirești, Rozavlia, în cele trei Vișee, în Moisei, Vad, etc. Sunt însă și sate — mai ales cele sărace și mai retrase,

www.dacoromanica.ro

Până la jumătatea secolului al 19-lea existența acestui element în sate poate fi considerată ca fiind totalmente necunoscută. Astfel, bătrânul Dumitru Vlad din Săliștea ne relatează că în 1859 un singur «Žid» a fost în această comună (cf. textul al DVI-lea). După mărturiile bătrânilor cuheni, în 1848 în Cuhea existau numai patru familii — pe când în 1917 au fost înregistrate 417 suflete evreești. In fine, bătrânul Ion Iacob Pașca din Ieud, în vârstă de 95 ani, îmi relate în ziua de 24 ianuar 1924 următoarele:

«D'e cînd m'am trezît eu, apoi numa čînč Žîdz o fo' aičj în Ieud: Lăjm, Căpk'iță, Mun'ioc, Șoldu și Țală».

Toate relatările bătrânești auzite și în alte sate, ca Budești, Crăcești, Giulești, Strâmtura, Săcel etc., fixează venirea Evreilor în Maramureș în jurul anului 1850.

Elementul acesta eterogen, care e foarte prolific, astăzi s'a înmulțit pretutindeni, și, dacă s'ar fi menținut stăpânirea ungurească, în câteva decenii multe sate și-ar fi înstreinat caracterul lor etnic, întru cât imigrările evreești din Galiția rusească erau anume favorizate în Maramureș. Cazul cu Borșa e tipic: o treime din populația acestei comune e formată din Evrei cari locuesc în Borșa propriu zisă, în timp ce cea mai mare parte din Români sunt împrăștiați prin împrejurimile Borșei. In atari condițiuni, etnografia istorică a neamului românesc ar fi înregistrat, probabil, un curios și necunoscut proces de amestec și, poate, de contopire etnică între două elemente radical distincte ca rasă, religie, grai, viață, suflet etc.

Dar, caracteristica așezării sale fizico-economice nu o constatăm numai în Borșa. In general, toate satele sunt situate în lungul șoselei naționale, care merge paralel cu cursul apei; în oricare sat, strada principală, care e însăși șoseaua ce-l străbate, e locuită aproape în întregime, de o parte și cealaltă, de Evrei.

Ca tip fizic, Evreul e în genere pipernicit la chip, de o statură care nu ar pleda în favoarea teoriei — de altfel fanteziste — a «Jidovilor» cu sensul de «uriaș». Ca port, în afară de îmbrăcăminte, se caracterizează prin perciunii lungi și în formă de spirală pe cari îi poartă deopotrivă copii și bătrâni (cf. planșa III și IX, 2). Sunt excesiv de habotnici și, în caz de pericol, foarte apropiați prin religie. In dimineața unei nopți de ianuar, la orele 5, întâlnesc rând pe rând câțiva copii mergând în afara orașului Sighet. Intrebându-i unde se duc, toți mi-au răspuns că merg la *óșcolă*, ca să învețe *idiș* — «idiș» pentru care înfruntau ger, viscol și chiar teama de lupi, sculându-se cu noaptea în cap. In religiozitatea care îi leagă, supremația lor economică e o completă sfidare a legei repausului duminical: în Sighet, ca și în sate, toate prăvăliile lor

mai îndepărtate de drumul de țară — în cari trăesc foarte puțini, cum ar fi Poieni, Glod, Hoteni, Breb etc. In fine sunt sate cari — deși mari și bogate — nu se lasă copleșite, având o organizație mai solidă sub raportul cultural, național și economic, cum ar fi Ieud etc.

www.dacoromanica.ro

sunt închise în zi de sâmbătă, rămânând deschise în schimb în orice duminică sau sărbătoare legală ori națională.

In ceea ce privește contactul acestui element cu populația românească, cadrul în care apare din punct de vedere etno-social și moral este acela ce se desprinde din caracterizarea că «Židul e učigătorul luĭ Hristos», și că «Židu-ĭ sfredrele draculuĭ» (cf. textele DXLVII, DXLVIII și DLIII). Sub acest aspect nu e lipsită de interes caracterizarea pe care a făcut-o un bătrân păstor borșan. In după amiaza zilei de 20 april 1924 (Duminica Floriilor) stăteam de vorbă în drumul mare din mijlocul Borșei cu un grup numeros de Români borșeni. Șoseaua era împănată mai mult de «Židz» — ziua aceea fiind o zi de Pași pentru ei. Povestind de îndrăzneala Evreilor borșeni cari, sub dominațiunea ungurească, au ucis într'o noapte cu lovituri de securi pe comerciantul român Hojda din cauza zdrobitoarei concurențe economice pe care le-o făcea și trecând apoi la copleșitoarea mizerie în care trăește populația, bătrânul păcurar a spus următoarele:

«Domn'ișorule, duma-ta știĭ ce-s ačelęa čiǫară o corbǫĭ: îs ǫareče păsărĭ n'egre. D'apoĭ așa sînt și Židzî cînd îĭ vedz pă drumu ţărî. Eu am fo' păcurar hăt multă vreme și am păcurărit și iarna, și vara. D'apoĭ primăvara, când tund'em oile, d'e să văzęa' una o doua bet'eğĭ o sk'iǫape, slabe tare, apoĭ le lăsăm la ses, nu merem cu ele la munt'e. D'apoĭ corbǫĭ numa cum văd că ǫareče ǫaje bolęa', d'apoĭ unu cît'e unu zin'e la ęa și o čiocăn'ęa' cu čiocu pă sk'inare pînă če o răn'ęa': apoĭ ǫaja, dacă n'are cotare, în tăt'e dzîle ęa slabęa' ș'apoĭ vedz cum corbǫĭ zin tăt la ęa și dau așa cu čiocu pînă če o omorăsc și mîncă apoĭ d'in ęa. D'apoĭ, uit'e, așa-s și Židzîĭ cu noĭ, Rumîn'iĭ: pă care văd sărac și beteag, apoĭ îl čiocăn'esc hăt bin'e, pînă-l duc la groapă».

In atari împrejurări, evident că tenacitatea de rasă cu care elementul românesc în genere își strecoară prin vitregia furtunoasă a secolelor individualitatea etnică trebue relevată deopotrivă și la Românul maramureșean. La aceasta a contribuit, firește, și biserica prin aceea că, făcându-și mai mult sau mai puțin cu prisosință datoria creștină, a angajat prin însăși aceasta, și laolaltă cu școala, și pe cea națională.

Biserica. — Astăzi, când lupta religioasă a făcut loc luptelor naționale, de sigur că individualitatea etnică a unui popor fără tradiții culturale vechi nu poate fi separată de «legea» pe care a profesat-o și sub scutul căreia s'a putut menţinea. Aceasta mai ales în Maramureș, unde știm că istoria literaturii române înregistrează o însemnată mișcare literară religioasă în secolul al 16-lea.

Poporul maramureșean e religios prin tradiție. Și păstrează cu sfințenie credința strămoșească, respectă biserica, fără a fi renunțat, totuși, complet la fondul religios aparţinând cultului păgân, fond ce reiese de credințele și superstițiile sale (cf. pag. XXXIX și urm.). Pentru a evidenția această îmbinare religioasă bazată pe caracterul patriarhal al concepției sale religioase ca și pe cel al structurii sale sufletești, voi releva două cazuri.

Cu câteva decenii în urmă, în Săcel trăia un protestant bogat, dar ateu. A murit în subsolul casei. In momentul în care urma să-l ducă

www.dacoromanica.ro

de acasă spre cimitir, începe o furtună înspăimântătoare: acoperişurile caselor azvârlite, oamenii de pe străzi duşi de vânt etc. Cortegiul funebru s'a oprit în casă. După câteva ore îl pornesc spre groapă într'o ploaie torenţială. După ce cosciugul a fost aşezat în mormânt şi înainte ca ţărâna să fie trasă asupra lui, ateul a fost fulgerat, fără ca acei ce stăteau în jurul mormântului să fie atinşi de trăznet. De notat că cosciugul era făcut din metal argintat. — In credinţa lui religioasă, poporul a atribuit furtuna şi fulgerarea survenită ateismului celui mort.

Al doilea caz s'a petrecut în Crăceşti. Păstoria pe atunci preotul Făt Ioachim. In timpul primăverii, ca şi în timpul verii — luni de-a rândul — nu plouase de loc. Populaţiunea se arăta extrem de îngrijorată. S'a recurs la cuvenitele procesiuni religioase cu *k'irarecsa*: nici un rezultat. Atunci sătenii, conform unei credinţe vechi, roagă pe preotul lor ca, în procesiune, să dea jos din clopotniţă clopotul bisericei şi să-l pună *a-moi* în râul Mara pentru ca să înceapă să plouă. Preotul s'a opus din răsputeri, dar sătenii, fără să ţină seamă de opoziţia lui, l-au dat jos şi l-au dus în Mara. Puţin după punerea «a-moi» a clopotului în apă a şi început să plouă din plin. Iată, deci, cum survin şi întâmplări cari întăresc oarecum tot ce aparţine ca fond cultului păgân.

Exceptând asemenea credinţe inconştiente şi inofensive, poporul nu desconsideră biserica. De câteva decenii practică un frumos obicei, pe care îl găsim şi în alte părţi, şi anume acela ca salutul de întâlnire între doi «oameni» să fie astfel: în loc de «bună ziua» să se zică «laude-se Isus Hristos» sau, prescurtat, numai «laude-se», la care să se răspundă prin «lăudat să fie în veci, amin», sau «în veci, amin», sau «totdeauna, amin», — obicei pe care îl au şi cei din ţara Oaşului.

Biserica maramureşeană este exclusiv greco-catolică în toate satele, afară de Săcel şi Dragomireşti unde găsim câte o biserică a *orîntarilor* — adică greco-orientală — pe lângă cea unită. In anii din urmă Valea-porcului a trecut în întregime la ortodoxism, iar Fereştenii şi Corneştenii au trecut în vara anului 1924 în majoritate la ortodoxism.

In urma războiului a început să apară în anumite sate o sciziune religioasă care ar putea fi dăunătoare în cazul când ea ar lua proporţii. E vorba de secta *pocăiţilor*. Pocăiţi există aproape în toate satele maramureşene, dar în număr cu totul redus; mai numeroşi sunt în satul Vişeul-de-jos. Ei susţin că oricare muritor poate — şi nu-i nici un păcat — să îndeplinească singur orice atribuţie a preotului şi nu înţeleg de ce preotul, de vreme ce se socoate ca mijlocitor între muritori şi Dumnezeu, ia bani pentru această mijlocire. După ei satul poate fi lipsit de cler. In actualele prefaceri sociale. pricinuite de urmările războiului, atari credinţe ar putea cu uşurinţă converti sufletele slabe şi copleşite de neajunsuri. Poporul, totuşi, îi opune o rezistenţă care rezidă în propria lui tradiţie de credinţă strămoşească. E interesantă, în această privinţă, interpretarea unei constatări făcută la Fereşti: în casa unui pocăit a apărut un şarpe negru şi mare care nu se îndepărta de acolo; poporul a interpretat acest caz în sensul unui avertisment dumnezeesc faţă de pocăit, spre a-l îndruma pe calea părăsită.

www.dacoromanica.ro

Din punct de vedere al dependenței administrative a bisericei maramureșene, nu intră în cadrul acestei lucrări trecutul istoric al ei. Amintesc, totuși, în treacăt de următorul document găsit în biserica din Cuhea și care astăzi e în posesia preotului Arthur Anderco din Ieud: e vorba de un *antimis*, scris pe pergament, care sună astfel:

Ače(s)tŭ A(n)timi(s) saŭ sfi(n)ți(t) și saŭ bl(a)g[oslo]vitŭ cu mâna iubitoriului de D(u)mnedzeu *xv(ϱ)* Iacω(v) Ep[i](s)cωpu(l) Rădăuțului la anii 7200[= 1692].

In aceeași biserică din Cuhea s'au mai găsit și trei alte antimisuri, dar rusești, scrise pe pânză și cari par a fi posterioare celui reprodus mai sus, din care ar rezulta că Cuhea depindea de episcopia din Rădăuți, nu de cea din Muncaci.

Mă opresc însă ceva mai mult asupra laturei arhitectonice pe care ne-o prezintă biserica maramureșeană.

Exceptând cele câteva clădiri ridicate de pe la 1880 încoace, toate bisericile satelor prezintă unul și același tip arhitectonic, caracterizat prin aspectul stilului gotic (cf. planșele XVIII și XIX). Sub raportul zugrăvelilor, interiorul celor mai multe nu prezintă aproape nimic interesant, afară de câteva, printre cari amintim *Biserica-din-Deal* din Ieud de care va fi vorba mai jos. Ca vechime, multe din ele datează numai de câteva secole. Imprumutând datele apărute în *Calendarul asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș* (1921) precum și cele publicate de preotul I. Bîrlea în *Gazeta maramurășană* din 14 noembrie 1924, dau aci o listă a unora din ele, pentru a se vedea epoca de când datează ca clădiri:

In Apșa-de-mijloc, două biserici: una din 1440, «iar cealaltă și mai veche»;
In Apșa-de-jos, o biserică din 1561;
In Breb, biserică datând dinainte de 1531;
In Budești, biserica din «ğiosani» datând din 1643;
In Călinești, bisericuță din 1663;
In Cuhea, biserică din 1718 — posterioară năvălirii Tătarilor;
In Ieud, *Biserica-din-Deal* pare a fi datând din 1364;
In hotarul Moiseiului, Mănăstirea «Izvorul-negru» din 1600;
In Sarasău, biserică de piatră din 1700;
In Sat-Șugătag, biserică din 1745;
In Săliștea, biserică din 1680;
In Sîrbi, bisericuță din 1532;
In Strîmtura, biserică din 1667 etc.

O bună parte din aceste mici dar neprețuite adăposturi sufletești și păstrătoare minunate de lege românească, sub imperiul lentei dar inevitabilei distrugeri a vremii, a secolelor, încep a deveni cu timpul niște pioase rămășițe cari nu vor mai putea servi de locaș sfânt credincioșilor. Mânăstirea-Giuleștilor, bunăoară, originală prin bârnele sale cari constitue pereții, își vede întreaga zugrăveală și inscripție din interior amenințată cu ștergerea, din cauza intemperiilor vremii. Același lucru se petrece și cu bisericuța de lemn din Borșa, întru cât zugrăveala e

www.dacoromanica.ro

făcută direct pe grinzi. Ceva mai bine se păstrează interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud, care, pentru epoca în care e făcută, prezintă un vădit interes pentru pictura bisericească. Astfel, în prima despărțitură a bisericei, care e rezervată femeilor, în dreapta ca și în stânga ușii, se găsesc zugrăveli de o însemnătate reală: scene cu caracter pur religios și unele cu caracter laic, însoțite cu câte o inscripție explicativă, servesc drept tablouri de pilde intuitive pentru viața pământească a omului. In stânga ușii, de exemplu, se vede reprezentat, conform concepției religioase a epocei, *iadul*: pentru fiecare păcătos din viața lumească (tâlhar, băutor, fumător, cismar necinstit etc.) e redat câte un chin; așa, bunăoară, femeia care nu vrea să nască e reprezentată ca fiind suptă la sâni de doi șerpi etc. De-asupra *iadului* se văd scene înfățișându-ne «niamu jidovesc, niamu turcesc, niamu tătărăsc, niamu Harapilorŭ» etc. In încăperea bărbătească a bisericei sunt redate scene din viața biblică, având fiecare câte o inscripție, cum ar fi, de pildă, următoarea: «Kainŭ pre Avelŭ au ѡmori(t)» etc. Intreaga zugrăveală, din care reproduc două scene în planșa XVII, 2 și XVIII, 1, vădește un arhaism interesant în felul lui, simplitate, multă naturalețe, o expresivitate relativ puternică și o naivitate pronunțată în convingerea profundă a credinței reprezentate în toate aceste scene zugrăvite. Zugrăveala Mănăstirei-Giuleștilor e, din acest punct de vedere, mai simplistă, mai naivă, ducându-ne și ea spre o provenienţă rusească. Arhaismul, ca și primitivitatea simpatică și originală a *Bisericei-din-Deal* din Ieud reiese nu numai din înfățișarea ei cu ferestruici mici de tot — ca și la toate celelalte de altfel — ci și din înseși obiectele din interior, dintre cari amintesc numai scara care servește pentru urcat în pod de unde se trage clopotul: e făcută dintr'o singură bârnă de stejar, pe care sunt săpate trepte rotunjite și alunecoase, în cari de-abia încape jumătatea talpei piciorului.

Din întreaga această simplitate expresivă și plăcută a bisericei maramureșene, ceea ce trebue relevat cu satisfacție sufletească e faptul că ea a servit în decursul vijelios al atâtor amar de secole de cel mai puternic scut al menținerii individualității etnice românești în acest ținut nordic al României întregite.

Ocupaţiunea ţăranului şi avuţia Maramureşului. — Principala ocupațiune a Maramureșenilor o formează creșterea vitelor care e determinată de configurația terenului. Singura resursă pe care contează această țară întru îndestularea nevoilor zilnice rezidă în păstorit și vite mari. In această privință, prin noua delimitare politică a granițelor româno-cehoslovace, Maramureșul decade mult, pentrucă peste 100 de munți din nordul ca și din sudul Tisei, pe cari înainte de 1914 îi întrebuința pentru pășunatul de vară, astăzi îi pierde, așa că cele mai multe turme de oi ale Maramureșului, ca și vitele mari sunt silite să văreze în puținii munți din jurul Borșei rămași României, întru cât lanțul muntos sud-vestic — Țibleș-Gutâi — ca și hotarul Săpânței nu pot îndestula turme mari și numeroase. In urma acestei

www.dacoromanica.ro

situații politice, o bună parte din fânul pe care țăranul maramureșean îl coseşte vara în jurul satelor o mănâncă vitele chiar în timpul verii, pe când înaintea războiului îl întrebuințau aproape în întregime numai iarna, când toate vitele lor părăsiau, odată cu toamna, munții Galiției cari le serviau de văratec. Din această cauză Maramureșenii s'au văzut siliți să reducă mult din extensiunea de odinioară a păstoritului, vânzându-și o parte din oile și boii lor.

Că păstoritul maramureșean se practica înainte de război pe o scară mult mai întinsă, aceasta reiese cu prisosință și din diferitele relatări culese de la păstori bătrâni cari «au păcurărit» timp îndelungat [1]. Reproduc numai două. In iulie 1921, ducându-mă la stâna lui Dunca din Giulești pe dealul Čičirlău (Valea-Măstăcănișului), în legătură cu transhumanțele păstorești, păcurarul Răgn'ic G'eorçe, de 54 ani, îmi spunea următoarele:

«Amu pînă 'n bătaje merçam cu oile cătă ţara leşçască, cătă răsărit, pă munt'ele Rădescu, şî pă Radu — mn'eždaş cu el —, şi pă Copk'ilaşu, şî pă H'erştu — tăt mn'eždaş cu el —, şî pă Groapa-Mutului. Apoi în Tomnat'ec merça Berbeşten'ii; Văd'en'i merça în Ungurească şî Vădânçască.

Pe valea Izei, și anume în Ieud, Petre Rus, poreclit Băzai, de 57 ani, îmi relata în 23 decembrie 1924 următoarele:

«Is păcurar d'e 37 ai. Intîi am vărat în Gróhot, cătă Poien'ile-d'e-su-munt'e; apoi în Preluca-Ulmului, cătă Ţîbou; în Arşîţa, în Zîmbroslav; apoi am vărat în D'çalu-Bradului, în Bîrżaba, în Măgura-Çamănului, în Çamăn, în Arşîţa-şopîrlei, în Zîmbroslăzii, în Sălăşîmuri; apoi, cătă Borşa, am vărat în cursura Borşei, pă Pk'etros; apoi, amu, am vărat cătă Čeh'i, în Žnçapănu-Hînk'i, în Olan — tăt la Čeh'i — în Prislopu-Olanului, în Popăd'ia, în Čeučîi, în Cucu, şî mai d'epart'e, cătă Galiţîa».

Relatări identice cu așezarea *mutărilor* [2] lor în munții din nordul Tisei am notat și de la păstorii din împrejurimile Borșei, ca și de la cei din Săpânța. De altfel extensiunea acestei ocupațiuni rezultă și din însăși poezia maramureșeană.

Feluritele aspecte pe cari ni le ofere păstoritul le vom releva în capitolul *folklorului*. Aci remarcăm numai că, deși această ocupațiune a fost destul de desvoltată, totuși Maramureșenii nu știu să întrebuințeze laptele pentru fabricarea mai multor feluri de brânzeturi, pe cari apoi să le poată exporta. Ei fac numai «caș» și aproape exclusiv pentru ei, cu toate că ar avea destul lapte, mai ales că țara lor le ofere pășuni minunate, cari ar fi foarte prielnice și agriculturei [3]. Din cauza aceasta, din punct de vedere economic, păstoritul lor rămâne o ocupațiune închisă între granițele țării lor — ceea ce de altfel, se constată în mai toate regiunile păstorești ale domeniului românesc nord-danubian;

[1] Pentru felul în care păstoritul se oglindeşte în literatura populară, cf. pag. XLVII şi urm.

[2] Pentru sensul formei *mutare* (cf. *Glosarul*), vezi şi I. Mihályi, *Diplome maramureşene*, 629.

[3] De relevat în privinţa aceasta că, din apicultură Maramureşul şi-ar crea un venit bogat şi frumos, întru cât plaiurile cu apele sale ofer teren foarte bun.

www.dacoromanica.ro

laturea economică a ei o exploatează, astfel, alţii. In această ordine de idei, nici grija pentru o fructificare crescândă, mai bogată şi mai variată a produselor păstoreşti nu se constată, totul fiind redus mai mult sau mai puţin la o producţie primitivă [1]; după cum, pe de altă parte, gândul de a poetiza această viaţă, dându-i o înfăţişare cât mai atrăgătoare din care să se vadă o rivalitate între stâni, e cam strein de preocupările păstoreşti — ceea ce în viaţa păstorească a Aromânilor formează una din preocupările de căpetenie mai ales în timpul primăverii, ca şi toamna, când au loc transhumanţele după păşunat.

In afară de turmele de oi, în munţii acestei ţări vezi şi numeroase cirezi de boi cari, prin rasa lor ca şi prin păşunatul bogat şi ales al ţinutului, atrag admiraţia vizitatorului: frumoşi, mândri, de coloare roşcată şi mai ales cafenie, foarte graşi, întru cât sunt scutiţi de orice transporturi ca şi de orice muncă agricolă; sunt boi de rasă elveţiană pe care statul ungar o importase şi căreia îi rezervase teren prielnic creşterii sale chiar în Maramureş. O altă rasă, căutată şi bine preţuită, e aşa numita *Algau*, care poate aduce acestui judeţ un venit important.

Evident că, în afară de păstorit, celelalte ocupaţiuni ale Maramureşenilor sunt în funcţie de ceea ce ce ofere pământul satelor lor. Acolo unde se pot face oarecari semănături — bine înţeles, de toamnă, întru cât bruma acestui anotimp le apucă de timpuriu în aşa fel, încât ţăranul e silit să-şi importe pânea de toate zilele — el se mai ocupă şi cu agricultura; după cum Borşenii, de exemplu, graţie pădurilor din hotarul comunei lor, se ocupă cu lemnăritul, şi anume cu transportul buştenilor etc.

Cât priveşte ocupaţiunea femeilor, ceea ce trebue relevat, mai ales pentru trecut, este ţesutul covoarelor, în care Maramureşeanca îşi desfăşoară tot talentul său artistic. Covoarele maramureşene sunt remarcabile nu numai prin originalitatea regional românească a motivelor ci şi prin ţesătura lor; de amândouă părţile cu aceeaşi faţă, ceea ce necesită timp îndelungat, pricepere şi răbdare din partea femeilor (cf. planşa X, 2 şi 3 şi XI 1 şi 3. Intr'o duminică (25 iulie, 1920), femeia Ileană Čičeu̯ (34 ani) din Budeşti îmi spunea următoarele:

Tre̯abă să sii̯ lo̯atră şî să ai̯ cap bun ca să şt'ii̯ fače aşa; ačele femei̯ sîm rare aşa pîn sat şî le dzîčem *'mpk'istritoare.*

Intreaga producţie textilă anterioară războiului se mai caracterizează şi prin aceea că diferitele colori date covoarelor sunt extrase din fierberea unor anumite plante, fără a recurge la văpselile de prăvălii. Procedeul acesta — astăzi căzut în dezuetudine din motive uşor de înţeles — asigura covoarelor nu numai o plăcută şi discretă armonizare a colorilor, ci contribuia ca ele să nu se poată decolora niciodată, fie că ar sta în bătaia soarelui, fie că ar fi fierte. Astfel *drobşorul* se întrebuinţează pentru

[1] Voi releva altundeva paralela vieţii păstoreşti nord-dunărene faţă de păstoritul Aromânilor, din care se va vedea superioritatea acestuia atât din punct de vedere economic cât şi ca pitoresc etnic.

www.dacoromanica.ro

extragerea coloarei galbene, *sovîrvul* pentru coloare roşie, coaja de arin — ca şi *galaschinul* — pentru cea neagră etc. Toate covoarele sunt ţesute numai de lână şi prezintă o asemănare remarcabilă, şi ca desemn chiar, cu cele ţesute în Basarabia; atât numai că sunt aspre la pipăit, întru cât lâna din care sunt făcute nu e rudă. Ca aspect, aceleaşi motive simple, frumoase şi atrăgătoare, cu o simpatică îmbinare a colorilor, le găsim şi la traistele pe cari le poartă mai cu seamă Maramureşencele mai în fiecare vineri, când e «mărturie» sau zi de târg la Sighet. În privinţa aceasta, a traistelor, am constatat că excelează femeile din Săpânţa — şi aci ar trebui să mai avem în vedere şi caracteristicele sufleteşti ale Săpânţeanului (cf. pag. XXVII) —, după cum valea Cosăului şi a Marei posedă covoare mai frumoase. Maramureşeanca face şi alte ţesături, cum sunt bunăoară velinţele sau cergile, cari prezintă mare asemănare cu cergile pe care le ţes femeile aromâne din munţii Pindului.

Din acest punct de vedere, e regretabil că această artă naţională a început să decadă mult, mai ales că şi ea ar putea deveni o frumoasă sursă pentru existenţa zilnică.

Sub raportul uneltelor pe cari femeia maramureşeancă le întrebuinţează la ţesut, cele mai multe sunt aproape identice, atât ca formă cât şi ca numiri, cu cele cunoscute în celelalte regiuni româneşti (cf. planşa X, 1 şi XII, 2). In legătură cu această ocupaţiune, reproduc aci o scurtă descriere dată de aceeaşi Ileană Čičeu din Budeşti (cf. pag. XXI):

Cîn vrem a ţăse, treabă să pun'em maj întîje t'jara pă urdzoj; apoj să sie tăte čelęa und'e li-j locu: sulu d'in napoj, sulu d'in naint'e, stativele, amnari, t'ind'ejca, brîglele, spata, ijale care treabă să sie legat'e d'e čjoant'e, ponoği, prinsoare, slobozîtorju, fuşt'ei şî suvejca; după ačelęa, treabă hrebănu cu scaun şî cu ic. Apoj, pînă a ţăse, treabă să aj lînă. Lîna pînă če o spălăm îj dzîčem că-j t'inoasă. Apoj o sjerbem; ursucu noj nu-l găznuim nimn'ica. Scărmănăm lîna şî apoj o tragem în hrebęincă. Cu ęa facem *păr* şî *canurj*. Cu păru facem gube, şî zaçij, şî čjoarečj, şî dolman. Canura o facem urdzătură şî apoj o pun'em pă răşk'itorj cu care răşk'im tort. Apoj cu tortu facem çem, şî apoj facem čerğj, şî fătęaje, şî ţol, şî şt'ergură, şî leped'ee, şî d'esağj, şî cît'e un *lat* păntu casa o d'e vîndut.

De amintit că mai toate aceste obiecte le au şi Rutenii, ca şi Cehii. Am mai putea adăuga la acestea şi *cuželca*, precum şi cicricul, cari sunt identice cu cele ale Cehilor [1].

Pe lângă păstorit şi creşterea vitelor cari determină pe Maramureşeni ca să întreţină cât mai multe şi mai bune *cosalăuri*, acest ţinut dispune şi de alte avuţii pe cari le-ar putea exporta cu folos dacă n'ar fi neglijate. Posedă imense păduri de fag, brad şi molift, cari ar putea asigura aproape întreaga existenţă a locuitorilor. Cele mai multe însă, din cauza lipsei de mijloace de comunicaţie, de căi ferate, sunt lăsate în voia întâmplării şi foarte puţine sunt exploatate, mai ales pe valea Vişeului, în jurul Borşei şi întru câtva pe valea superioară a Izei. Graţie minunatelor adăposturi şi ascunzători pe cari le ofer codrii acestei regiuni muntoase, în Maramureş trăeşte un bogat şi variat vânat de fiare si

[1] Cf. *Český lid*, ročník XIII (1903-1904), pag. 409.

www.dacoromanica.ro

pasări sălbatice, cum: cerbi, căprioare, capre negre [1] (mai ales în munții pietroși ai Borșei, în deosebi pe Pietrosul), mistreți, vulpi, lupi, urși, pisici, cocoși etc. Partea nord-estică a județului, care este de fapt și cea mai muntoasă și mai puțin umblată, în timpul verii ofere adesea păstorilor tablouri fermecătoare când își fac apariția, izolat sau în grupuri, cerbii maiestoși sau căprioarele elegante. Sunt, iarăși, pline de interes zoologic, îmbinat cu multă poezie, vânătorile din luna april după frumoșii cocoși negri-aurii cari, atunci când cocoșesc (orele 3 de dimineață), pot fi ușor vânați, întru cât în acele momente ei «n'iți nu văd, n'iți nu aud, fără numa găina».

In afară de cherestea, munții Maramureșului sunt depozitarii a felurite bogății miniere și de ape minerale. Iată, bunăoară, câteva din acestea: în Săcel există *petrol*; în Ieud și în Dragomirești se găsește *păcură*; *slatină* există în hotarul multor sate, ca Săliștea, Slătioara etc.; *borcutul* (apă minerală) țîsnește din foarte numeroase isvoare din hotarul diferitelor sate, ca Glod, Poieni, Botiza, Breb, Borșa etc. Inainte de război apa minerală din Breb care curge sub poalele Gutâiului atrăgea în vilegiatură o populațiune numeroasă; izvorul din Botiza e de asemenea căutat [2]. Astăzi mai toate aceste izvoare sunt lăsate în părăsire: de relevat că numai în ținutul Borșei se găsesc peste 40 de izvoare cu ape minerale.

Nici bogățiile minerale nu sunt exploatate; mici începuturi s'au făcut numai în împrejurimile Borșei. In schimb ocnele de sare din Șugătag-Ocna și din Coștiui sunt în plină exploatare [3].

In privința bogățiilor, Maramureșul excelează și în altă direcție: dispune de o varietate aleasă și de o cantitate enormă de fructe atunci când anul e fructifer. Inainte de război, numeroase piețe din orașele Europei centrale, ca și cele ale Vienei, erau alimentate și cu fructele Maramureșului, și anume cu mere și pere. Din cauza izolării sale geografice, nici aceste produse nu-i pot aduce un venit țăranului maramureșean.

Portul și tipul — Portul său e foarte simplu: încălțat cu opinci, el nu poartă în timpul verii decât «cămașa» scurtă până la brâu, albă și cu mâneci largi, țesută din in sau cânepă și «gatiile» care sunt foarte largi și lungi până de-asupra gleznelor. Mai poartă și o «curea» lată care se ridică până subsuoară, precum și o straiță în care odinioară, pe vremea Ungurilor, purta — ca și Oșenii — câte un cuțit. In zile de sărbători duce pe umeri câte o «gubă» pe care, mai ales pe valea Marei și a

[1] In timpul iernii, o bună parte din cerbi, căprioare și capre negre cad, din cauza marilor ninsori, pradă numeroaselor haite de lupi cari năvălesc din spre nord. Sunt ierni când acești lupi — de dimensiuni cam neobișnuite în lungul lanțului carpatin — cutreeră în 24 de ore întregul ținut, devenind un adevărat pericol și pentru marginile satelor, de unde ridică în spinare până și cânii.

[2] Pentru apa minerală din Săpînța, cf. pag. VIII.

[3] In ceea ce privește vechimea exploatării acestor ocne, cf. interesanta notă din I. Mihályi, *Diplome maramureșene*, 618-619.

www.dacoromanica.ro

Cosăului, Maramureşeanul o poartă ca pe o togă, oricât de mari ar fi căldurile, iar «feciorii» n'o leapădă nici în vâltoarea horelor de miază-vară. Pe cap poartă «clop». In timpul iernii gatiile sunt înlocuite prin «cioareci» de lână şi au şi «lecrice».

Acesta e în trăsături generale portul bărbătesc. Totuşi, ca în oricare regiune românească nord- sau sud-danubiană, portul fiecărui sat îşi are anumite particularităţi după cari se disting unele de altele. Iată, bunăoară, câteva distincţiuni: în Borşa guba e rară, ba chiar cu totul neîntrebuinţată; Borşenii se mai caracterizează şi prin aceea că gatiile lor sunt cele mai lungi, până în dreptul gleznelor, iar la capăt având *roituri* (=împletitură flocoasă — cf. planşa V, 3); ceva mai mult: ei sunt singurii cari poartă, în număr mai mare, cea mai lată curea (cf. aceeaşi planşă), atât în timpul iernii cât şi vara; şi motivul pentru care o poartă — în afară de cel tradiţional, care e un sentiment de mândrie — e şi acela că, cureaua fiind solidă, le ţine mijlocul drept, nu li-l lasă să se îndoaie nici la ridicarea sau transportul greutăţilor mari, după cum, pe de altă parte, îi fereşte şi de răceli. Izenii se pot cunoaşte şi după gatii, cari sunt mai scurte decât cele de prin celelalte văi. Săpânţenii se disting prin cămaşa lor scurtă: de-abia le acopere pieptul, mijlocul corpului rămânând neacoperit, chiar atunci când încing şi cureaua (cf. planşa I, 1).— Distincţiunile dintre săteni se pot face chiar după aceeaşi îmbrăcăminte, întru cât fiecare sat dintre acele cari folosesc guba se deosebeşte de celelalte prin coloarea lânii: gubă albă, surie, vânătă, albie etc. Până şi la sumane coloarea constitue un criteriu de distincţie, cum ar fi, bunăoară, Săcelul care se distinge prin coloarea neagră etc. Deosebirile acestea devin şi mai pronunţate după văile în lungul cărora se găsesc satele [1].

Trecând la portul femeiesc, de relevat că el e aproape identic cu cel din întreaga Românie. Femeile poartă «zaghii», iar cămaşa lor nu prezintă mai de loc broderii pe umăr sau pe mâneci, afară de Săpânţa unde se constată puţină broderie — şi aceasta spre deosebire de Rutencele din cele câteva sate pe cari le poţi cunoaşte numai decât după «cosala» frumoasă, făcută cu fir roşu sau albastru, de pe cămăşile lor. Numai în Borşa portul femeiesc diferă puţin, întru cât zaghiile sunt înlocuite prin cătrinţe, iar ciorapii prin «colţuni» scurţi şi anume făcuţi până puţin de-asupra gleznelor (cf. planşa II, 2); faptul acesta determină pe Borşence să umble mai mult cu opinci decât cu cizme, aşa cum umblă femeile din celelalte sate. Borşencele se mai deosebesc de celelalte Maramureşence şi prin

[1] De amintit aci că şi păstorii au aceeaşi îmbrăcăminte (cf. planşa IV, 1 şi XIV). Singura deosebire ce se poate constata e că gatiile sau *(i)smolencele* lor, ca şi cămaşa, sunt înegrite anume în modul următor: le fierb, apoi le îmbibă cu unt, peste care presară funingine, praf de cărbuni sau de galascan; le pun apoi în apă fiartă cu scoarţă de arin, după care le ung a doua oară cu unt. Aceasta, pentru două motive: spre a fi feriţi în tot timpul verii de insecte, întru cât ei nu se schimbă, şi în timp de ploaie să le servească drept impermeabile, graţie faptului că ploaia alunecă fără să poată pătrunde. Acest procedeu îl practică şi păstorii din Bucovina (cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Românii din Bucovina*, 15).

www.dacoromanica.ro

originalul şi pitorescul lor leagăn de copil: când se duc la lucru afară din sat, pentru a se scuti de oboseala purtării copiilor pe braţe, ele îi duc în leagăne atârnate de umăr cu o funie, fie că merg pe jos ori călare (cf. aceeaşi planşe). Acest obicei îl au, cu o întrebuinţare mai redusă, şi satele vecine: Moisei, Săcelul şi Săliştea. In toate celelalte sate femeile obişnuesc să poarte guba (cf. planşa VII, 2).

Şi în Maramureş însă, civilizaţia vine să înlocuească încetul cu încetul elementele portului ţărănesc cu cele proprii oraşelor. Astăzi se ţese relativ puţin, iar zaghiile încep a fi înlocuite cu *sumne cu roate* (cf. planşa VI, 2). Astfel Vadul, fiind în apropiere de Sighet, îşi vede gubele împuţinându-se, luând un aspect de un fel de suburbie a Sighetului, aşa că, cu vremea, portul femeiesc va suferi o influenţă din ce în ce crescândă din partea celui orăşenesc.

Ca tip, Maramureşeanul prezintă asemănare cu Moldoveanul. In general e brun, cu priviri sigure, senine şi pătrunzătoare; robust şi învingător al oricărei munci de munte; cu plete lăsate pe umăr, tăiate pe frunte à la «bretonul» caesarian, şi pe care în fiecare duminecă sau sărbătoare mare şi le unge cu unt chiar în toiul căldurilor de vară [1]; trăsăturile feţei mai mult regulate şi severe; nasul roman; cu o caracteristică gravitate în înfăţişarea lui, manifestându-şi prin gest, umblet, ca şi prin plete o mândrie sufletească — spre deosebire de Unguri cari, după dânsul şi-o manifestă prin netunderea şi lungimea mustăţilor — (cf. planşele I; V, 3; VII, 1 etc.).

Evident că nu poate fi o unitate perfectă sub raportul tipului fizic la toţi Maramureşenii, după cum iarăşi există mici distincţiuni şi în obiceiul de a purta plete. Astfel în Borşa, mai ales la sexul feminin, apare şi tipul blond-albiu, cu ochi albaştri-senini. Borşanul nu prea obişnueşte să-şi tundă părul pe frunte, ci el îl desparte în două, la mijloc. De altă parte, Săpânţeanul iese, ca tip, din înfăţişarea comună a Maramureşeanului: are trăsături mai regulate, de obicei de statură înaltă şi e mai frumos—ceea ce, de altfel, o recunosc şi celelalte comune — (cf. planşa I, 1 şi VII, 1).

In general astăzi, şi acest obicei al pletelor începe să decadă, graţie contactului mai des cu cultura, civilizaţia, cu serviciul militar etc. In Săcel, Săliştea, Dragomireşti şi Cuhea pletele la bărbaţi încep să devină din ce în ce mai rare — tinerii fiind aproape toţi tunşi. La fel şi în Vad. Generaţiile tinere au şi început să renunţe la purtarea lor [2].

Viaţa şi caracterul. — Creşterea vitelor, ca şi puţinele semănături pe cari le îngădue această deluroasă şi muntoasă ţară, face ca Maramureşeanul să-şi petreacă mai tot timpul verii sub cerul liber, pe la «cosalăuri», unde strânge fân şi face *otave* (fânul cosit a doua şi a treia oară). Aceasta contribue mult la sănătatea lui fizică, aerul, apa, în

[1] Motivul acestui obicei trebue căutat în faptul că untul îi scuteşte capul de insecte. Maramureşeanul ţi-ar da şi o explicaţie în sensul că, la o eventuală încăerare, pletele să nu-i aducă neplăceri, trebuind ca, atunci când ar fi înhăţate de inimicul său să-i alunece din mâni.

[2] De reţinut că pletele au fost considerate şi ca o mândră exteriorizare a nobleţei; chiar astăzi generaţiile bătrâne nu consimt nici în ruptul capului să-şi tundă pletele, pentrucă o atare hotărîre e socotită ca o curată şi revoltătoare «batgiocură».

www.dacoromanica.ro

general clima înlocuind în bună parte alimentarea frugală, ba chiar sărăcăcioasă de care dispune. Ceva mai mult: grație sănătății pe care o capătă în timpul verii, rezistă diferitelor lipsuri cari sunt strâns legate de condițiile traiului său ca și de rigorile iernii. Astfel, locuința unei familii se compune în general și în cazul cel mai bun din două încăperi, despărțite printr'un antreu: într'una din ele, care e lipsită de foc, se ține tot ceea ce formează gospodăria unei case; iar în cealaltă, în care se află și cuptorul, doarme întreaga familie în condiții mizerabile. Şi anume: de-asupra cuptorului se culcă de obicei copiii mai măricei — în caz că familia e numeroasă, ceea ce nu e o raritate; pe cele două lavițe fixate în lungul a doi pereți se culcă cei mai rezistenți ai casei, iar mamele sau bătrânii în pat — în unele case sunt alăturate și două paturi; copiii mici, în leagăne sau culcați în pat. In atari condițiuni, evident că totul e în paguba sănătății lor, mai ales că tot în această încăpere se spală și se usucă chiar rufele, se gătește, se coace etc. (cf. și cele spuse la pag. IX). Din cauza acestei stări de lucruri, mulți din cei cari încă nu sunt bine închegați fizicește — cum ar fi, bunăoară, copiii până la 12-14 ani — arată palizi la față și cu sănătatea cam zdruncinată. Intr'o duminică (8 april, 1923 — zi de Paști), găsindu-mă în Borșa, urmăresc de aproape și această latură a cercetărilor mele. Din numeroasa populație ce venise din împrejurimile Borșei să asculte sfânta liturghie se evidențiа un contrast dureros: alături de tinerii și bărbații bine formați, ca și de bătrânii arătoși și venerabili, apăreau și grupuri de neveste, dar mai ales de fete, a căror înfățișare mândră, energică, sigură și plină de drăgălașe vioiciune munteneasca îți inspira și o adâncă consternare sufletească: traiul greu de iarnă făcuse ca rumeneala obrajilor lor să fie cam ofilită, iar ivirea lor în haine de sărbătoare să pară niște sfioși ghiocei de primăvară, care așteaptă cu înfrigurare înfrunzirea codrului. In schimb flăcăii se bucură de un surplus de vitalitate. Astfel, tot în Borșa, am asistat în vara anului 1920 la o nuntă. Nunta întreagă venise pe jos din Poienile-Borșei. Un flăcău — care era și o nesecată comoară de strigături — venise chiuind și bătând în sunetul viorilor și fără întrerupere șoseaua până la biserică; după cucunie, tot în fruntea nunții, s'a reîntors mereu dansând pe drum, și n'a încetat dansul și chiuiturile până în dimineața zilei următoare. De altfel această rezistență la flăcăi, ca și la bărbați, se explică prin faptul că aproape ziua întreagă ei o petrec, chiar în timpul iernii, afară, sub cerul liber, după *țîșul* vitelor sau cu munca câmpului etc.; așa că ei sunt mai feriți de tuberculoză ca și de alte boale cari seceră multe vieți printre săteni.

Sub raportul moravurilor sociale se arată cumpătat chiar când e în joc sentimentul erotic. Disprețuește bunăoară pe «Žid» care permite ca soția lui, în caz de sterilitate, să aibă latitudinea ca să recurgă pe cale religioasă la ceva similar poliandriei[1].

[1] In privința poliandriei la Slavi, cf. interesantul articol al lui Tihomir R. Đorđević, *La polyandrie chez les Slaves du Sud* (în *Revue des études slaves*, IV (1924), fasc. 1 și 2, pag. 101-112).

www.dacoromanica.ro

Din punct de vedere al caracterului, trăsătura fundamentală a Maramureşeanului rezidă în înfăţişarea lui calmă, sobră şi solemnă. Spre deosebire, bunăoară, de Oşean care îşi manifestă caracterul său iute prin gesturi, prin umblet ca şi prin expresia ochilor săi, Maramureşeanul se arată mai aşezat, mai puţin pornit spre tot ce cere hotărîrea pripită a momentului. Fireşte, se găsesc şi câteva comune cari se caracterizează printr'o vioiciune mai pronunţată şi mai nervoasă. Astfel, Strâmturenii sunt socotiţi mai «iuţ, d'ipče-s maj lotri». Pe aceştia însă îi întrec Săpânţenii cari, în iuţeala şi în arta de a se furişa în orice împrejurări pentru un anumit scop, pot fi puşi alături de Oşeni (cf. pag. XXIX).

Conştient de aceste caracteristici ale lui, orice hotărîre pe care o ia o aplică în linişte şi energic. Un singur caz ilustrează cu prisosinţă aceasta.

In 19 ianuar 1919 armata română intră în Maramureş, punând stăpânire pe Sighet. In tot timpul războiului, ca şi pe vremea Ungurilor, Maramureşenii suferise mult din partea Evreilor din satele lor. Fără a prinde nimeni de veste, toţi se hotărăsc, cu de la sine putere, să expulzeze peste graniţa nordică a judeţului lor pe toţi Evreii aflători printre ei. In noaptea zilei de 20 ianuar 1919, comunele de pe valea superioară a Izei pun în aplicare hotărîrea luată: toate căruţele disponibile din satele Săcel, Săliştea, Dragomireşti, Cuhea şi Ieud sunt destinate transportului expulzării decise. Locuitorii satelor, în grupuri, se prezintă în miezul nopţii la locuinţele evreeşti şi, în cel mai scurt timp, toţi Evreii sus-numitelor sate, luându-şi strictul necesar şi punându-şi bătrânii şi copilaşii în căruţe, sunt porniţi în linişte perfectă pe drum, pentru ca cu toţii să formeze un singur convoi îndreptat spre Vişeul-de-jos. Pohodul se şi formase, iar avangarda lui atinsese valea Vişeului, când — în urma urgentei alarme produse — ordinele superioare militare stingheresc hotărîrea Izenilor, întorcând la locuinţele lor pe toţi cei porniţi spre expulzare. De notat că, chiar în această mişcare cu un caracter atât de grav, calmul ca şi conduita Izenilor a fost de o corectitudine perfectă: nici o bruscare, nici un furt.

E blând din fire, cu un suflet deschis şi nebănuitor. In dimineaţa zilei de 30 decembrie 1924 — pentru ca să dau un singur exemplu — am ajuns la orele 10^{20} în Crăceşti. Cam la marginea satului observ o poartă care, prin încrustările sale, interesează arta etnografică sculptorală. M'am hotărît să o fotografiez. Bat de câteva ori în poartă ca să iasă cineva din casă. Apare o femeie — în casă fiind ea singură. In singurătatea dimineţii şi în liniştea ninsoarei pornite, apariţia mea — a unui strein, de fapt, ca port cel puţin — cu drept cuvânt ar fi produs în sufletul oricui un sentiment de nedumerire, de bănuială turburătoare. Femeia — Maria Chira a lu Vasîle — în etate de vre-o 45 de ani, îmi deschide poarta şi, cu inima deschisă şi faţa senină, mă îmbie în casă ca pe un «drumar» doritor de puţină odihnă şi mâncare. O rog imediat să-mi aducă afară, în stradă, un scaun pe care să pot aşeza aparatul de fotografiat — ceea ce a şi făcut. La urmă, când să-i mulţumesc şi să plec, dânsa, bucuroasă că un necunoscut s'a oprit măcar o clipă la casa ei

www.dacoromanica.ro

«cinstind-o cu întrebarea» de sănătate, mă întreabă cu o expresivă satisfacţie sufletească: «d'apoi cum t'e k'iamă?». Şi, cu această mulţumire, îmbinată însă şi cu regretul că n'a avut ocazie să servească pe un strein cu ceva mai mult decât cu un scaun, femeia Maria Chiru a lu Vasîle s'a simţit cu sufletul împăcat[1].

Această caracteristică trăsătură psihică a Maramureşeanului, care — în cadrul rustic şi patriarhal al stării sale — îmbracă haina unei bunătăţi nobile, am constatat-o în întregul ţinut: în sate, ca şi la munca câmpului, ba chiar în singurătăţile munteneşti ale stânilor.

Este ospitalier faţă de orice strein sau necunoscut pe care e destul să-l ştie că e de legea lui. Din portul, ca şi din vorba lui, se evidenţiează o pronunţată idependenţă morală, judecată sănătoasă şi inteligenţă vie — ceea ce reiese, alături de calmul său sufletesc, şi din versurile:

La dor şî la supărare
Treabă om cu minte mare.

Adesea din sufletul lui ţâşneşte şi o melancolie etnică ori de câte ori neajunsurile îl copleşesc:

Mîncatu-mn'i-s d'e străin'i,
Ca iarba d'e boi bătrîn'i;
Mîncatu-mn'i-s d'e dužman'i,
Ca iarba d'e boi cîrlan'i

sau în versuri ca:

Streinu-s ca şî un cuc —
N'ilă n'am und'e mă duc;
Streinu-s ca şî mn'erla —
N'ime n'arę-a mă 'ntreba.

E de un sarcasm adeseori caustic — ceea ce se poate constata din producţia lui didactică, cum sunt de exemplu *strigăturile*. Spiritul lui de observaţie, ca şi ascuţişul satiric al inteligenţei sale se reliefează clar şi din poreclele reciproce dintre sate, ca şi din cele familiare sau individuale. Astfel, în afară de cele relevate în textul DXXIII cari privesc numai satele de pe Cosău şi Mara, şi celelalte văi îşi au poreclele lor, şi anume:

Vişeoanii-de-mijloc sunt *covrigari*, (cf. la *Glosar* sub *ţolan*);

Vişeoanii-de-sus sunt *pupeğeri*;

Moisenii sunt *oveşeri* — după ovăzul întrebuinţat la facerea pânei — şi *gîlcoi* (cf. *Glosarul*);

Borşenii sunt *olari* — ceea ce nu pare justificabil;

Săcelenii sunt *şpîhe*, pentrucă în loc de plete, ca la ceilalţi Maramureşeni, capul lor «de-abia e acoperit cu câteva firicele de păr»;

Săliştenii sunt *bonzari*. Explicaţia e următoarea: După năvălirea Tătarilor, un surdo-mut s'a dus cu o oală plină cu mâncare la câmp. Spre seară, întorcându-se spre casă cu oala goală în spinare, pe

[1] A se compara această caracteristică sufletească cu cele pe cari le-am relevat în legătură cu caracterul Moţilor, bunăoară, în *Cercetări în Munţii Apuseni*, 21 şi urm. (extras din *Grai şi suflet*, II, 1).

www.dacoromanica.ro

drum aude un zgomot: — un bonzar se băgase după amiază în oală şi acum s'a văzut închis înăuntru, în oală. La acest bâzâit, surdo-mutul a crezut că vin Tătarii şi dă fuga în sat, alarmându-l cu strigăte de: «vin Tătari, vin Tătari!»;

Dragomireştenii sau *Mn'ireşten'ii* — cum li se mai zice — sunt *cocoşi*, pentrucă strigă *cucurigu*! Sau *luna 'n tău*: un Dragomireştean s'a dus să scoată apă dintr'un puţ în timpul nopţii. Observă însă că în fundul puţului e luna. Afundă cârligul să prindă luna şi să o scoată afară. Cârligul se prinde de un colţ de piatră grea. Trage cu atâta putere, încât cârligul se rupe în puţ iar el se pomeneşte trântit cu faţa în sus: cu mirare vede că luna din puţ a fost azvârlită tocmai în înaltul cerului;

Cuhenii sunt *pădurea arsă pântu-un ou d'e pk'iatră*: Cuhenii au avut şi ei cândva o singură pădure. Intâmplarea face ca să găsească şi ei un ou de mâncare. Urma să-l coacă. Neştiind că oul e de piatră, au ars atâtea lemne, încât întreaga şi unica pădure de care dispuneau au mistuit-o pentru coacerea acestui ou;

Ieudenii sunt *prescura pîn uscîorii d'e la beserecă*: o femeie, ducându-se la biserică, cu surprindere constată că nu poate intra înăuntru din cauza prescurei pe care o ducea şi care era mai lată decât intrarea bisericei. Fără să-i dea în gând ca să întoarcă prescura cu latul ei în mod vertical, ea a scos usciorii bisericei ca să poată intra. — Sau: Ieudenii sunt *buhaiu 'n turnu beserečei*: satul lor a avut un singur buhai. Fiind secetă şi neavând cu ce să-l hrănească, locuitorii observă sus în turnul bisericei un fir de iarbă verde răsărit printre draniţe. Atunci leagă cu o frânghie taurul de coarne, iar unii din ei se urcă în turnul bisericei; aceştia, prinzând de celalt capăt al frânghiei, trag în sus taurul legat, pentru ca, astfel urcat de-asupra turnului, să poată paşte firicelul de iarbă[1];

Botizenii sunt *f... - gîză*;

Şieoanii sunt *guba 'n beserecă*: întregul sat nu avea decât o singură gubă. Pentru ca să nu se învechească iar locuitorii să fie mai apoi lipsiţi şi de unica lor gubă, au hotărît să o păsteze în altarul bisericei;

Rozăvlenii sunt *căţaua în loză* — «d'ipče, nu ştiu»;

Săpânţenii sunt *rotari*: în isteţimea lor ei pot fura chiar roata de la o căruţă ce merge fără ca să simtă căruţaşul (cf. şi cele relevate la pag. XXVII)[2].

Pentru celelalte sate n'am putut culege nimic în direcţia aceasta.

Dar, prin relevarea unor atari constatări, cari, ce-i drept, privesc de aproape psihologia Maramureşeanului, am atins domeniul folkloric propriu zis. Vom releva deci, în capitol separat, diferite aspecte, din cari să se evidenţieze şi mai bine şi anumite laturi etno-psihice urmărite până aci.

---

[1] Ieudenii mai sunt porecliţi şi *oveşeri*.

[2] Chiar Oşenii, cari sunt socotiţi drept neîntrecuţi în această privinţă, când trec prin Săpînţa spre Sighet cu câte ceva de vânzare în zi de târg se zice că se uită cu ochii în patru şi tot rămân păcăliţi.

www.dacoromanica.ro

FOLKLORUL

Dat fiind interesul şi însemnătatea pe care o au asemenea cercetări, întru cât în folklor se resfrânge «întreaga viaţă a unui popor, cu toate ramificaţiunile şi complexitatea ei sufletească şi intelectuală», am urmărit atari manifestări cu o grje nu mai mică decât cea dată cercetărilor dialectologice propriu zise, socotind, astfel, că, în limita posibilităţilor avute, voi fi reuşit să cristalizez în trăsături generale psihologia şi mentalitatea acestui reprezentativ colţ nordic al domenului dacoromân. Am urmărit cu o deosebită atenţie manifestarea lui artistică, bunăoară în literatură, spre a putea desprinde dintr'o astfel de producţie caracteristicile complexului său sufletesc, oprindu-mă în modul acesta la un criteriu de oarecare selecţionare a materialului folkloric — fireşte, fără a neglija laturea linguistică.

E incontestabil că chiar din analizarea unor simple imagini folklorice caracteristice entităţii sale putem contura felul de a fi al unui popor, urmărindu-l chiar în anumite nuanţe psihice. Câteva exemple luate din literaturile populare ale peninsulei balcanice vor reliefa cu prisosinţă ceea ce astăzi e în general recunoscut ca fiind un adevăr consacrat.

Din imagini ca acestea:

. . . . . .
Fiorì il pruno al suo sorriso,
che al soppalco era dipinto
e su d'essi un dolce nembo
venne giù di bianchi fiori [1]

e imposibil să nu întrevezi în ele gingăşia expresivă a unui erotism delicat, dulce şi senin ca cerul mediteranean — ceea ce contrastează cu caracteristicile sufletului nordic căruia îi lipsesc coloritul şi frăgezimea primăvăratică din literatura popoarelor sudice.

Tot în literatura populară albaneză ne frapează imagini de un puternic relief metaforic ca cea următoare:

Là, su quel monte un nero
Fumo elevarsi appare;
Esso non è già un nero
Fumo che in alto va,
È il giovinetto altero
Nel fior della sua età [2].

---

[1] Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia e i loro canti tradizionali*, New-York, 1912, 149. După cum se vede, imaginile aparţin literaturii populare a Albanezilor din Italia. Le-am dat în traducere italiană, întru cât ar fi fost greu de urmărit în limba albaneză. Voi proceda la fel şi cu cele ce urmează. Cât priveşte natura acestor imagini, evident că, pentru unul care cunoaşte sufletul albanez din peninsula balcanică, ele ar contrasta puternic cu firea lui războinică şi plină de un orgoliu caracteristic entităţii sale. De aceea, originea lor trebue căutată în patrimoniul folkloric italian. Referitor la traducerea dată de Scura, cf. şi cea a lui A. Straticò, *Letteratura albanese* (ed. Hoepli), 66.

[2] V. Dorsa, *Su gli Albanesi*, 150. Cf. şi A. Straticò, *Letteratura albanese*, 115.

www.dacoromanica.ro

Din atari imagini, extrase dintr'o baladă privitoare la o luptă din care voinicul se întoarce rănit, uşor se poate desprinde particularitatea unei vieţi închinate armelor, ca şi mândria proprie a oricărui luptător albanez.

Evident, lupte a avut destule şi neamul românesc, ba chiar mai grele, mai crâncene şi mai numeroase: — totuşi, în literatura lui populară imagini îmbibate cu un astfel de subiectivism etnic al unei colectivităţi nu se reliefează. De asemenea, producţiunea populară românească lirică e foarte bogată; dar imaginile cari o caracterizează ies din cadrul celor relevate mai sus, după cum, pe de altă parte, nici cugetări cu fond liric, ca cele ce urmează, nu vom găsi în literatura noastră:

Τὰ μαῦρα μάτια τὴν αὐγὴν δὲν πρέπει νὰ κοιμοῦνται,
Μόνον νὰ κολακεύωνται καὶ νὰ γλυκοφιλοῦνται [1]

sau:

Μαῦρα μάτια 'σ τὸ ποτῆρι,
Γαλανὰ 'σ τὸ παραθύρι [2]

Trecând apoi în domeniul folklorului Slavilor de sud şi urmărind, de pildă, literatura sau chiar muzica sârbească, nu va fi greu ca din atmosfera unei haiducii romantice să desprinzi caracteristica vizionarului slav — ceea ce, iarăşi, nu se evidenţiază în folklorul român.

Dar dacă lirismul român nu ni se înfăţişază aureolat cu acel cald şi evoluat sentimentalism mediteranean propriu bunăoară Italienilor, Grecilor etc., sau dacă Românul — inclusiv, deci, şi Marmureşeanul — nu ne apare nici ca un cugetător liric, aceasta nu însemnează că laturea patriarhală a vieţii sale e lipsită de imagini poetice caracteristice mediului său. Firește, fiecare entitate sufletească are ceva propriu, care-i poate aparţine exclusiv ei. Totuşi, principial, o comparaţiune poate oricând avea loc, spre a se putea astfel stabili şi un criteriu de apreciere şi ierarhizare estetico-literară. Astfel, în literatura aceloraşi Albanezi din Italia există o poezie intitulată *Bogata şi săraca*. Cea bogată se lăuda că are colane de aur, tezaur de perle şi corali etc. — toate dăruite de soţul ei. Cea săracă nu se lasă de loc impresionată de o atare fericire şi-i răspunde astfel:

. . . . . .
Io ci ho un prezioso velo
ed è l'immenso, lo stellato cielo.
M'adorno il crin di rose e di viole
e per diadema ho il sole.

[1] C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 278. — In traducere, aceste distihuri sună astfel:

Ochii negri 'n zori de zi nu trebue să doarmă,
ci numai să fie mângâiaţi şi dulce sărutaţi.

Ochii negri la pahar [= la masă],
Cei albaştri la fereastră.

[2] Cf. şi distihul 42, *ibidem*, 286. — Versurile cari caracterizează sentimentul iubirii şi cari sunt reproduse la pag. XXXIII, prin nuanţa lor deosebită, nu intră în această categorie, şi cu atât mai puţin cugetări de natură morală, ca cele de la 104[31-34].

www.dacoromanica.ro

L'azzurra vesta mia è il mar profondo
ed ho per trono il mondo,
ove a mia posta le pupille ponno
schiudersi a veglia o chiudersi nel sonno

Ce-i drept, feeria acestui tablou atinge sublimul lirismului descriptiv. Iată însă că, potrivit mediului etno-geografic, acestor minunate imagini le putem opune câteva proprii folklorului român de o incontestabilă valoare. Fără a mai recurge la tabloul pe care ni-l înfățișază *Miorița* [1] (cu variantele sale), relevăm un altul aproape la fel cu cel din *Miorița* și anume: sora, neputând consimți la o căsătorie cu fratele ei, îi pune condiții irealizabile pentru ea, printre cari figurează și următoarele:

— «Eu, frat'e, n'oi împleti
Pînă tu că îi-i k'ema
Nănaș mare
Sfîntu soare,
Nănășița
Lun'ița,
Cuscri
Lučefen'ii,
Și drust'ele
St'elele» [2] (119 [16-25])

ceea ce — alăturată la atâtea alte imagini superioare — dovedește în mod indiscutabil că sufletul entității române nu e de loc strein unor asemenea manifestări de estetică literară, sau chiar artistică — după cum se poate constata în producția folklorică muzicală etc.

Și acum, în urma acestei schițări de a reliefa adevărul că sufletul unui popor se oglindește și în poezia lui, trecem direct la producțiunea poetică a Maramureșeanului, oprindu-ne, rând pe rând ,la diferitele specimene ale genurilor literare reprezentate în culegerea de față.

In afară de cele relevate la pag. XXVII și urm., sufletul Maramureșeanului se caracterizează și printr'o fericită dar echilibrată inspirație poetică ce cristalizează în imagini care vădesc un sentiment oarecum controlat parcă, ași putea zice chiar intelectualizat. Ii e strein misticismul vizionarului slav, deși convieţuirea lui economico-geografică cu Rutenii bunăoară a durat secole întregi. Găsim adesea înfiripări de o reală valoare:

Satule, pă tin'e-i nor,
O s'așadză-a bad'ei dor?
Satule, pă tin'e-i čeață,
O doru bad'ii s'așadză? [4]

[1] Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 181. Cf. și traducerea din A. Straticò, *Letteratura albanese*, 101. — Să fie oare aceste imagini proprii literaturii populare albaneze?

[2] Asupra acestei balade lirice, cf. importantul studiu al lui Ovid Densusianu, *Vieața păstorească în poesia noastră populară*, II, 39 și urm.

[3] Balada aceasta, *Fratele și sora*, corespunde ca fond baladei *Soarele și luna* culeasă de V. Alexandri. Cf. și pag. XXXIX.

[4] Auzită de la Pop Mărie 25 ani — Budești, 1923.

www.dacoromanica.ro

Coloritul, plasticitatea unor astfel de imagini sunt mai presus de orice laudă când e vorba de literatura populară, după cum, iarăşi, acelaşi sentiment al iubirii constitue o fericită realizare estetică în caracterizarea ce i se dă în versurile:

Pă un'e mere doru
Nu poţ ara cu plugu,
Că an'ină plugu 'n dor:
Trag boi, numa nu mor... (CX).

Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât ştie să îmbrace în simplitatea firească şi necăutată a graiului popular imagini spontane şi de un lirism puternic. Toate figurile poetice la cari recurge inspiraţia lui impresionează şi plac prin naturalul lor, chiar când le lipseşte cadrul cuvenit. Pentru conturarea portretului iubitului ei, Maramureşeanca recurge la următoarele comparaţii:

Numa 'n munt'e est'ę-un k'idru
Aşa t'in'erel şî mîndru;
Numa 'n munt'e est'ę-un brad
Aşa t'in'erel şî 'nalt[1] (CLXXXIII).

De notat că toate imaginile poetice se caracterizează prin scurtimea şi conciziunea lor. Iată, de pildă, câteva exemple: mama caută să liniştească pe fiul ei cel părăsit de mândra lui şi să nu mai «tragăne aşa cu zĕle» căci

Plîng pk'etrile pă vălčele,
Păsările 'n cuiburele (104 [63-64]).

Tot aşa de lapidare apar şi atunci când Ţidra spune lui Ţidru că nu trebue să «tragăne», căci:

Eu d'ę-oi prindę-a trăgăna
Munţî s'or cutremura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura (111 [70-73])[2].

Participarea naturii la tot ce stăpâneşte sufletul creator apare nu tocmai rar şi în poezia maramureşeană; ba chiar adesea ea ni-i înfăţişată cât se poate de expresiv. Astfel, în poezia oarecum alegorică CCXV şi adânc mişcătoare, ne frapează versuri ca acestea:

Şî 'n vîrvuţu čiunguluj
Zciară pui şojmuluj.
Dą-aşa zciará şî susk'ină,
D'e čiunguţu să l'ęagînă
D'in vîrv pînă 'n rădăčînă (43 [44-46])

după cum frumoasă e şi cunoscuta metaforă din versurile:

Pă čęa coastă, mamă, arsă
Mîndră ploaie să răvarsă;

[1] Cf. şi portretul lui Gruia, 107 [26-31].
[2] Cf. şi versurile dela 76 [49-53].

www.dacoromanica.ro

Nu-i plǫaie, mamă, curată,
Că-s lacrămi d'e la o fată[1] (115 [1-4]).

Dacă am relevat în treacăt această lature de estetică literară în legătură cu poezia populară în general, aceasta am făcut-o și pentru motivul ca, culegeri de felul celei de față să nu fie considerate ca lucrări cari privesc exclusiv dialectologia, folklorul sau etnografia, ci ele trebue să intereseze de aproape și însăși literatura ca și critica literară.

Trecând acum de la aceste câteva considerațiuni privitoare la genul liric, ne vom opri la anumite aspecte ale genului epic, al cărui tipic reprezentant e:

Balada. — In trăsături generale, balada maramureșeană, ca fond, nu prezintă aproape nimic prin care această regiune să se distingă în mod pronunțat de restul domeniului folkloric dacoromân; din contra, subiectele multor balade ne duc la o comunitate folklorică cu celelalte ținuturi. Ceva mai mult: anumite balade, prin caracteristicile, ca și prin însuși fondul lor, ne duc la concluzia că asemenea balade constitue în poezia maramureșeană un împrumut folkloric direct sau indirect, ori o radiațiune folklorică și în această țară din centrul în care se va fi petrecut faptul sau de unde se va fi înfiripat cântarea acelui fapt. Câteva exemple vor dovedi cu prisosință aceasta. Maramureșeanul nu poate să cunoască Dunărea decât cel mult din auzite; totuși, în balada *Bărbatul Irinei*, pag. 92, citim:

Peste mări,
Peste Dunări.

Nici de Muntenia nu putea ști, deși la 101[66] vedem:

Colo 'n ğios, pă munten'ęască

— prin «munten'ęască» urmând a înțelege că e vorba de «țara muntenească». Cu toate că Nistrul, ca și Prutul — dar mai ales izvoarele acestuia — erau mai aproape, totuși Maraureșeanul nu avea de unde să le cunoască pentru ca aceste două râuri să apară în baladele sale, primul în versurile:

'N dęalu Hotimului,
Pă cǫasta Mn'istrimului (89 [44])

iar al doilea în versurile:

Cu Prutaș s'o adunat
Șî Prutașîi ș'o strîgat (113 [87]).

Dar nu numai considerațiuni de ordin toponimic ne duc spre o atare constatare, ci, adesea, chiar fondul baladelor. Referindu-ne, bunăoară, la balada în care soțul își vinde nevasta (pag. 93), indiferent dacă acel târg de oameni se ține la *Brașău* — după cum glăsuește varianta

[1] Aceeași imagine apare și în poezia populară a Aromânilor (cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, pag. XXIX).

www.dacoromanica.ro

CCCLXIX — sau la *Brăilat* (cf. pag. 100), fondul ei face să apară în viaţa socială a Românului Turcii. Dar contactul acestui popor cu elementul românesc în nici un caz nu putea avea loc, mai ales sub raportul acesta, în ţinutul Maramureşului; de altfel numele «Brăilat» precizează unde anume se va fi petrecut ceea ce relevează balada [1]. Şi apoi, geograficeşte, elementul acesta folkloric nu e circumscris numai în Maramureş.

In această ordine de idei şi în directă legătură cu apariţia Turcului în poezia populară românească, evident că la fel trebue să privim şi existenţa sau circulaţiunea baladei *Ilonca şi Turcul* (pag. 93) sau variantele ei *Turčiţ şi Sirolina* (pag. 90) şi *Linca şi Turčiţ* (pag. 123), mai cu seamă că ea e cunoscută nu numai în nordul Dunărei, ci şi în sud, şi anume la Românii din valea Timocului [2]. In balada CCCCVI ni se vorbeşte şi de «ţara čęa turčască».

Această comunitate folklorică nu se restrânge numai la baladele mai sus amintite; cele mai multe apar în mai toate regiunile în cari s'au făcut culegeri [3], iar unele din ele circulă şi în valea Timocului [4]. Ceva mai mult: nu numai motivele epice ne prezintă această comunitate, ci chiar şi cele lirice sau didactice. A se compara, bunăoară, textul al XLII-lea cu ce ne dă Tocilescu în *Materialuri folkloristice*, I, II, 801, sau textele CCCCLXXI, CCCCLXXIII cu ce găsim pentru Bucovina în *Şezătoarea*, 1923, 63 şi 148 etc. Adesea, această comunitate ne apare şi într'o formă aproape identică, cum ar fi, de exemplu, versurile de la 30 [24-28] cu următoarele aparţinând Bucovinei:

— Coarbă neagră din părîu,
Lasă pe bădiţa meu,
Că tu mult de i-l iubi,
Zău că eu te-oi otrăvi [5].

Elementul folkloric din genul epic propriu Maramureşului se reduce la foarte puţin, şi anume la acele fapte cari au avut loc chiar în acest ţinut, cum ar fi textul al CCCXCI-lea sau al CCCCIII-lea. Totuşi, din

[1] Tot ce ne prezintă balada în general nu trebue interpretat ca ceva ireal nici chiar atunci când fondul ei nu pare a fi nici verosimil, întru cât cu drept cuvânt trebue să recunoaştem că «producţiunile populare cuprind un substrat real, reprezintă momente caracteristice de vieaţă ori continuităţi ale ei» (Ovid Densusianu, *Vieaţa păstorească în poesia noastră populară*, II, 118). Ca o dovadă a acestei afirmaţiuni, şi în directă legătură cu fondul baladelor în cari apar Turcii, interesantă e şi relatarea pe care o găsim în cronicarul bizantin Ducas: « *Μουσταφᾶς]* palatim illic, quod habitaverat frater ejus Mehemetes, ingressus, divites supra modum thesauros reperit, aliamque immensam supellectilem, vestem, lapillos ac margaritas pretiosissimas, feminas quoque pulchras, pueros et juvenes oris decore praestantes, aliaque Valachiae spolia — *[γυναῖκας ὡραίας καὶ νέους παιδίσκους εὐπροσώπους καὶ κάλλει διαφέροντας καὶ πᾶσαν ἄλλην ὕλην Βλαχίας]*» — *Hist. Byzantina*, Bonn, cap. XXV, pag. 157.

[2] Cf. revista aromânească *Lumina*, V (1907), n-rul 10, pag. 17. — Cf. şi G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, 635; revista *Tudor Pamfile*, 1924, 80-81 etc.

[3] Nu intră în cadrul acestei lucrări de a releva această lature care ar interesa în primul grad un viitor atlas folkloric, sub raportul etno-geografic.

[4] A se compara textul al CCCLXI-lea sau al CCCXCII-lea cu *Ghiţă-Cătăniţă* din revista *Lumina*, V, pag. 197-199.

[5] *Şezătoarea*, 1923, 119.

www.dacoromanica.ro

baladele culese şi reproduse aci, sunt unele asupra cărora va trebui să ne oprim puţin, întru cât fondul lor nu aparţine exclusiv domeniului folkloric românesc, şi mai ales că ele apar în folklorul albanez şi italian.

Fondul baladei CCCLXXIV sau al variantelor sale CCCLXXXII, CCCXCV şi CCCXCVI apare şi în literatura populară albaneză: bărbatul înşelat, întorcându-se acasă, omoară pe soţia sa şi pe amantul strein, ducându-i apoi pe amândoi măcelăriţi la moară [1]. De fapt, fondul baladei albaneze *Soţia necredincioasă* e acelaşi cu cel din variantele maramureşene. Ceva mai mult: *l'épouse infidèle* o găsim şi în literatura populară neogreacă, despre care Fauriel crede că «c'est une historiette ou plutôt une fiction» [2]. Ea prezintă mare asemănare cu cea albaneză.

In variantele CCCLXXII, CCCXCIV şi CCCC e vorba de o «mândră» a cărei boală s'a «lecuit» la apariţia «mândrului» ei. In folklorul poetic albanez, o boală identică de care sufere mândrul se vindecă la auzul glasului iubitei sale [3]. Deosebirea stă în aceea că rolurile sunt inversate. La această apropiere trebue alăturată şi balada CCCLXXXIII sau CCCXCIX.

Devine mult mai interesantă apropierea, aşi putea zice chiar identitatea dintre balada a CCCLXXXV-a şi ceea ce ne ofere literatura albaneză ca şi cea italiană: o soră e îndemnată de iubitul ei, cu promisiunea că o va lua în căsătorie, să-şi otrăvească propriul său frate şi, la urmă, după ce îi împlineşte dorinţa, e refuzată; astfel înşelată, ea pronunţă propriul său blestem:

«Čin'e cred'e 'nt'un drăguţ
Tuie-o d'int'un noruţ
Vara cînd ploua răruţ!
Čin'e cred'e 'nt'un bărbat
Tuie-o d'in serinat!» [4]

Dat fiind interesul ca şi importanţa pe care o prezintă acastă baladă şi pentru a se putea urmări mai de aproape şi textul albanez, reproduc în întregime traducerea dată de A. Scura:

— Se noi, fanciulla, ci dobbiamo amare,
tu devi tuo fratello avvelenare. —
— Avvelenare come lo dovrò?
— Prestami ascolto e te l'insignerò:
Domani, allor che giorno chiarro sia,
discendi nel crocicchio della via.
Aspetta; passerà l'aspide nero
di cui il morso è mortalmente fiero;
tu la coda recidigli e la testa
e tra due pietre finemente pesta;
metti il tutto del vino nel bicchiere
e a tuo fratello lo darai a bere. —

[1] A. Straticò, *Letteratura albanese*, 114-116, sau A. Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 184-186.
[2] C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 370-372.
[3] A. Scura, *l. c.*, 198-200, sau A. Straticò, *l. c.*, 76-77.
[4] Dintr'o variantă culeasă în Crăceşti. Balada, de altfel, are o extensiune pronunţată.

www.dacoromanica.ro

L'ubbidì la fanciulla malaccorta
ed attese il fratello in sulla porta,
la sera che dal campo ritornava
ove pei patrii lari si pugnava.
— Fratello, ben venuto; io t'offro a bere
di generoso vin questo bicchiere,
poi che tu giunto sei tanto sudato,
sudato e dalla pugna affaticato. —
Tre sorsi di quel vino ei mandò giù,
poche parole disse e nulla più:
— Chi ha sorelle sotto, il patrio tetto
nubili e in esse ha fè, sia maledetto! —
E come ebbe tai detti pronunziato
cade il misero al suolo fulminato.
Mentre che suo fratello agonizzava,
la perfida fanciulla s'abbigliava,
poi gli volse le spalle e se ne andò
dall'amante ed in casa lo trovò.
— Giovin, la tua parola io l'ho ascoltata.
— Fuggi, fuggi da me, donna spietata!
Se un fratello hai saputo avvelenare,
chi sa cosa potresti a me serbare! [1]

Identitatea dintre ce ne ofere textul maramureşean şi cel albanez e surprinzătoare: până şi veninul cu care urmează să fie otrăvit fratele trebue să picure din coada unui şarpe-balaur. Ţinând, deci, seamă de consideraţiunile etnografice în care apare acest element folkloric, fireşte că asupra vechimii lui nu încape nici o îndoială. In cazul acesta, fondul baladei să aparţină oare unui substrat comun atât pentru Albanezi cât şi pentru Maramureşeni, sau să avem a face cu vre-una din multiplele căi de propagare, de radiere sau de furişare ale elementelor folklorice în regiuni cât mai distanţate şi lipsite de continuitate sau chiar de etnică apropiere? Ca şi pentru orice baladă, în fondul ei trebue să vedem cristalizat o realitate vie, un fapt unic petrecut cândva şi undeva. Poetul-creator necunoscut al poporului se deosebeşte de personalitatea poetului cult prin aceea că creaţiunea populară epică — de care e vorba aci — nu se bazează pe închipuiri personale, deci pe născociri de fapte; inspiraţia ei rezidă fie într'un fapt văzut cu ochii proprii, fie într'unul povestit de alţii ca fiind petrecut undeva şi cândva — ceea ce iarăşi pentru această creaţiune constitue un fond real, aievea petrecut, chiar dacă el ar prezinta neverosimilităţi.

Dar unde şi când se va fi petrecut ceea ce ne relatează balada *fratelui otrăvit*?

In cele mai multe cazuri elasticitatea folklorică nu cunoaşte îngrădire, nici în timp, nici în spaţiu. Cu toatea acestea — exceptând cazul când n'ar mai interveni relevări necunoscute din folklorul unor popoare de altă rasă — deducţii mai mult sau mai puţin aproximative credem că s'ar putea face, fără ca, totuşi, să putem preciza. Astfel, această baladă prezintă «grandissima somiglianza» cu fondul «della tanto discussa

[1] A. Scura. *l. c.*, 191-195. Cf. şi A. Straticò, *l. c.*, 81-82.

www.dacoromanica.ro

canzone *Donna lombarda*»[1] — după cum se exprimă folkloristul italian Raffaele Corso. Cuprinsul e acesta: o soţie e cerută în căsătorie de un cavaler, care, spre a-şi putea atinge scopul, îi recomandă acelaşi mijloc de a-şi otrăvi pe bărbatul său: veninul de şarpe; la urmă, bărbatul «messo sull'avviso dal bambino di nove mesi che sta nella culla, costringe a bere la moglie, la quale muore sola in punizione del proprio delitto»[2]. Fireşte, asemănarea e evidentă, deşi în *Donna lombarda* e vorba de otrăvirea unui soţ şi, ca desnodământ, de moartea soţiei necredincioase[3]. Folkloriştii italieni cari s'au ocupat cu interpretarea istorică a acestei balade sunt de acord în a recunoaşte vechimea ei. «Fra le Canzoni narrative,... antichitá certissima avrebbe quella della *Donna lombarda*», zice Alessandro d'Ancona[4]. C. Nigra merge mai departe, precizându-i şi originea istorico-geografică, afirmând că «fra le canzoni cioè che hanno per soggetto un fatto storico, noi ne troviamo d'origine nord-italica come *Donna lombarda*»[5]. Ceva mai mult: Nigra crede că această «Donna lombarda» e însăşi Rosmunda, regina Longobarzilor, din a doua jumătate a secolului al 6-lea — părere pe care o împărtăşeşte şi Alessandro d'Ancona şi care pentru Ermolao Rubieri[6] nu prezintă garanţie.

Indiferent de originea discutată a acelei «Donna lombarda», ceea ce trebue interpretat ca fapt sigur în balada acestor trei domenii folklorice — maramureşean, albanez şi italian — e că fondul ei e comun şi că aparţine aceluiaşi substrat real. Ţinând însă seamă de identitatea baladei maramureşene cu cea albaneză[7], şi raportând această identitate la cuprinsul din «Donna lombarda», e logic să admitem că, pentru Maramureş, avem a face cu o transplantare a acestui element folkloric din sudul Dunărei, şi anume de pe coasta nord-estică a Adriaticei.

O altă baladă care, «prin frumuseţea sa, prin detaliile sale, alura sa, stilul său sobru şi viguros, prin caracterul totodată duios şi înfiorător al incidentelor sale... merită, de sigur, un loc deosebit într'o culegere de poezii populare»[8] este *Bodiţa* (CCCLXX sau varianta ei CCCCVI). Ea circulă şi în judeţul Suceava[9]. Cuprinsul ei funebru impresionează puternic şi zguduitor prin concepţia ei aci melancolică şi gravă, aci senină şi sublimă.

---

[1] *Folklore*, Roma, 1923, 97.

[2] Apud A. Straticò, *l. c.*, 83.

[3] Acest desnodământ apare şi în poezia epică maramureşeană, şi anume în baladele CCCLXXIV, CCCLXXXII, CCCXCV şi CCCXCVI: nevasta îşi ispăşeşte păcatul prin moarte. Interesant de relevat şi rolul copilului în această baladă; cf., bunăoară, 103^{70-74} şi 104^{31-34} sau 114^{23-28} — ceea ce vine să se întâlnească cu acelaşi motiv din *Donna lombarda*.

[4] *La poesia popolare italiana*, Livorno 1878, 117.

[5] In *Romania*, V (1876), 442.

[6] *Storia della poesia popolare italiana*, Firenze, 1877, 292.

[7] Faptul că ea apare în literatura Albanezilor din Italia cred că nu poate ridica dificultăţi, întru cât ea poate fi o transplantare de pe coasta adriatică albaneză în Italia.

[8] Jean Psichari, *La balade de Lénore en Grèce* (în *Revue de l'histoire des religions*, IX (1884), 33.

[9] Alex. Vasiliu, *Cântece, urâturi şi bocete*, 18-20; Avram Corcea, *Balade poporale*, 1899, 41-46; Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, 166-170 etc.

www.dacoromanica.ro

Raportată la celelalte balade relevate până aci, evident că aceasta are o origină cu mult mai veche şi pare a fi împrumutată din literatura populară slavă. Ea circulă în literaturile tuturor popoarelor balcanice[1], ca şi în literatura Slavilor de nord, la Cehi, Poloni, Ruteni, Ruşi etc., fiind cunoscută de obicei în studiile folklorice ale Occidentului sub titlul de *La chevauchée funèbre*. Fondul baladei se regăseşte în *Lenora* lui Bürger din literatura germană şi e tot aşa de cunoscut în Danemarca, Suedia, Irlanda ca şi la Celţi.

In fine, o baladă care ar prezinta iarăşi un deosebit interes într'o ştiinţifică urmărire comparativă, mai ales că ea e răspândită şi în sudul Dunărei şi se resfrânge în felurite aspecte sau imagini răzleţe şi în literatura cultă, este *Fratele şi sora*[2] (pag. 118). Ne mărginim însă aci la simple semnalări compatibile cu cadrul acestei *Introduceri*.

Pentru a încheia cu «balada», şi în directă legătură cu cele relevate la pag. XX şi XXX, ar fi ca, din studierea genului epic (inclusiv, deci, şi *Colindele*)[3], să ne oprim la o caracteristică trăsătură etnică ce se desprinde de aci, şi anume la *păstorit*. Intru cât însă această lature e bine reprezentată şi în celelate genuri ale producţiei literare maramureşene, vom schiţa mai întâi ceva din genul didactic, începând cu:

Descântecele. — Până în pragul secolului al 20-lea sufletul maramureşean va fi fost stăpânit cu atâta putere tiranică de credinţa lui în efectele *magiei*, încât orice desconsiderare a acestei înrădăcinate credinţe atrăgea după sine multiplele şi chinuitoarele urmăriri din partea vrăjitoarei. Furia deslănţuită de autorităţile oficiale în evul-mediu în contra vrăjitoriei în general dovedeşte cu prisosinţă extensiunea şi vitalitatea acestei practicări[4]. Pentru a ilustra şi mai bine această lature din viaţa religioasă intimă a Maramureşeanului, reproduc din foaia *Sălajul* un interesant proces intentat în 11 martie 1741 de prefectura judeţului Sălaj în contra femeiei Debre Erszók din comuna Căţelul-unguresc, acuzată de practicarea vrăjitoriei. La întrebările puse, şi anume dacă sus-numita femeie «călăreşte noaptea pe un Ţigan, Boroş cu numele, pe care-l chinueşte de moarte», martorul Andrei Sereş de 60 ani relatează următoarele:

«Sunt vre-o trei săptămâni de când s'a prezentat la mine, ca la primarul comunei, ţiganul Boroş, chemându-mă să merg cu el la Debre Erszók şi să vedem ce obiecte de vrăjit are. Ne-am dus şi am aflat o coşniţă în care era o broască ţestoasă cu pui cu tot,

[1] Pentru Greci, cf. Hubert Pernot, *Anthologie de la Grèce moderne*, 93-98; C. Fauriel, *l. c.*, II, 406-408; Albert Thumb, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache* 1910, 205-207 etc. Pentru Albanezi, Sârbi şi Bulgari, cf. Auguste Dozon, *Bălgarski narodni pěsni (Chants populaires bulgares)*, 319 şi urm. Pentru Aromâni, cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, 63-67.

[2] Apare în mai multe culegeri (cf. *Şezătoarea*, 1922, 132-133; G. Giuglea şi G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia*, 216-228; Alexici, *Texte din literarura poporană română*, I, 51-53 etc.).

[3] Cf. în această privinţă Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români*.

[4] Cf. *Din folklorul romanic şi cel latin*, 111-112.

www.dacoromanica.ro

ambele moarte; deasupra lor câlți, o bucată de piele de oaie, fire de tort tăiate de pe război, cari sunt la gătenia pânzei; peste ele o mână de cenuşe şi mai multe păpuşi de păr — despre care îndată am fost incurat că-i servesc la vrăjit. Insă aceea o ştiu adevărat şi o am văzut cu ochii mei că pe un sluguță al meu — Gheorghe Juhász — l-a trântit ceva la pământ şi de acolea muieri nu l-au putut arădica, numai bărbați; şi dacă l-au arădicat, a spus fără înconjur că Debre Erszók îl torturează. Pe vremea când îl tortura în uliță pe bietul meu sluguță, iată că zboară în casa mea un flutur lung şi alb, cât degetul meu de lung. Câțiva dintre noi ne-am probat să-l oborîm jos, dar nu ne-a succes, cu toate că ne-am probat cu mătura să-l omorîm, dar a dispărut printre podele. Aceasta a fost toamna târziu când nu sunt fluturi. Apoi, sunt vre-o doi ani, având eu câțiva purcei, deodată am observat că-şi cască gurile arădicându-şi capurile în forma cum le-ar fi pus cineva căpuțan pe cap, zăbele în gură şi şea pe ei. Au început a-şi bate capurile de pământ până au murit. Am mai avut un viței, care a vrut să se suie pe părete, s'a bătut de pământ până a murit. Inainte de aceea, a fost la noi Debre Erszók după pâne şi muierea mea nu i-a dat câtă a cerut. Toate acestea numai Debra Erszók mi le-a făcut[1].

In acelaşi număr al acestei foi ni se mai relatează, printre altele, că în toamna anului 1721, în urma unui proces, a fost arsă de vie pe rug în orăşelul Şimleu «o muiere din Vârşolț, fiindcă s'a constatat că e *strigoaie*».

Faţă de atari cazuri — şi e interesant de reţinut că asemenea credinţe dăinuesc încă şi astăzi, după cum am avut ocazia să constat şi în judeţele Turda şi Alba — cele ce vor urma nu prezintă nimic surprinzător.

In dimineața zilei de 7 april 1923 m'am dus la descântătoarea Năstaca Petrovai din Săcel. După mine, intră în căsuța ei o femeie din sat, adânc îngrijorată, ținând în mână o traistă plină cu de ale mâncării: un copil al ei zăcea acasă pe patul de moarte, iar ea venise aci, recurgând la această descântătoare ca la supremul mijloc de scăpare. In urma descântării, femeia a plecat cu sufletul împăcat că, în afară de puterea şi voința dumnezeiască, nu i-a rămas nimic de consultat dintre cele pământeşti.

In Crăceşti, bătrâna Ioana Paul (cf. textul al DXXXVI-lea), căuta, indirect, să mă asigure că «sunt şi d'e-ačelea care ţîpă luna d'in čer în vale, un'e nu îmblă n'ime, apoi îi ia put'erea ş'apoi fac cît'e meşterşuguri; apoi sîmt şî meşteritoare care d'escîntă în st'ele, fără p'airilea».

Iată, prin urmare, relatările scriitorilor latini puse în aplicare şi în secolul al 20-lea!

Putem oare întrevedea în acest capitol al folklorului maramureşean o continuitate directă din domeniul respectiv latin?

Dată fiind însemnătatea unei atari întrebări, merită să fie relevate câteva coincidenţe — ca să nu zic asemănări perfecte — din acelaşi capitol al folklorului aromân. Descântecul, ca fond propriu zis, trăeşte şi în credinţa Aromânului; dar, ca exteriorizare literară, e aproape inexistent, mai ales din cauza secretului în care e învăluit. Totuşi, din această pronunţată penurie, reproduc aci în dialect şi în transpunere literară câteva relatări interesante:

Măγ'istrele, ca Grozda, mîcă carne di cîne ma nainte şi apoi intră tu aţea cale tra s'dispartă curun'i; usucă oamin'i di mproşti, facu s'ţî mîţi ş'penura di la

Vrăjitoarele, ca Grozda, mănâncă carne de câne mai întâi şi apoi iau hotărîrea aceea de a desface căsătorii; usucă oameni din picioare, fac ca să-ţi mănânci şi cuiul

[1] Depoziţie extrasă din arhiva judeţului şi publicată în n-rul 6 din 12 april 1924.

www.dacoromanica.ro

uşe, ş'cîte alte lîeţ!... Al Iorga l'ţ feţiră s'nu si-adună iţi cu nivęasta şi s'nu grească di dip cu-aţel'ţ din casă. Alagă mă-sa, arucă tu stęale la alte măγ'istre care l'ţ dzîsiră că-ţ di faptu şi că amăγ'ţle le-au îngropată sum prag. L'ţa sapa nearcă-sa-l'ţ mumă ş'cîndu s'da, ţe s'vęadă? Truună ulică era un broatic mortu, ligat cu patrudzăţi di pęatiţe. A broaticluţ l'ţ-avęa cusută gura cu un h'ir di funda al Iorga ţar în gură l'ţ-avęa băgată un per furat di pri caplu a li ţal Iorga [1].

de la uşe, şi câte alte nenorociri... Lui Iorga i-au urzit ca să nu se întâlnească de loc cu soţia şi să nu vorbească de fel cu cei din casă. Aleargă mama lui, descântă în stele la alte vrăjitoare cari i-au spus că e de fapt şi că vrăjile le-au îngropat sub prag. Mama lui vitregă ia sapa şi când să dea ce să vadă? Intr'o ulcică era un broatec mort, legat cu patruzeci de cârpe. Broateculuiţi cususe gura cu un fir din moţul lui Iorga, pe când în gură îi băgase un fir de păr furat de pe capul soţiei lui Iorga.

Sau:

Casa-l'ţ, mănăstir! Un intra, doţ iţia. Orçi, şcl'ţok'ţ, ęarfăn'ţ, lăngăroşi, auşi... urdina la teta Bęacă, ca la haręa a Hristoluţ. A unuţ s'l'ţ discîntă di postimă, altuţ si-l'ţ aspargă amăγ'ţle, nîscînţî s'l'ţ isuşęască, altuţ s'l'ţ-arucă tu stęauă... [2].

Casa ei, mânăstire! Unul intra, doi ieşeau. Orbi, şchiopi, orfani, bătrâni... se perindau la mătuşa Boaca, ca la harul lui Hristos. Unuia să-i descânte de moimă, altui să-i înlăture vrăjile, pe unii să-i logodească, altui să-i dea în stele...

Reiese clar, deci, marea asemănare ce există între magia dacoromână şi cea aromână, şi ea poate fi urmărită adesea până în cele mai mici amănunte privitoare atât la fond, cât şi la procedură.

In afară de caracteristica comună de a «descânta în stele» — (cf. şi textul al CCCCXXXV-lea, pag. 140), bătrâna Ioana Paul — ca şi altele, din alte sate — relatează că există şi vrăjitoare care «ţîpă luna d'in čer» şi care «îţ ţia puteręa». In privinţa aceasta, iată ce ne ofere literatura populară aromânească:

Ţe nu fac măγ'istrile! Dipun pînă ş'luna din ţer! Ascultă-mi, nipęate. Eraună nęapte di vęară. Mi turnam di Verγ'ţa. Tru cęaca di la Gręapa-al-Ghizariţ, la Stran'ile-al-Gîmă, vidzum treţ mul'eriţ, displătite, tru carne gęală, ca aclo s'lă h'ibă! Una avęa un γastru 'n cap, alantă un ţirţ şi γ'inęa dę-avarliga di gręapă; ţar a treţa, cu un pal'ţţ tru mînă, bătęa loclu. Di lun'ină ca lapte si fę ţe un întuneric-k'isă. Luna s'n'icură, pînă ascăpită din ţer. Ma ţe semnu! Ea dipuse pri l c şi lumbrisi întręaga gręapă. Măγ'istrile, ca zvimturate, s'h'imusiră la lună.Ună u ţînęa şi dęauă u muldzęa. Zçilęa mărata di lună di s'ligăna loclu. Cîndu u dipusiră? Cîndu u mulsiră? Tri čţudie! După aţęa ţ-alăsară şi, pînă si sę-alină luna 'n ţer, ęale s'fęţiră stifă tru hęară. — Cu laptile di lună măγ'istrile număţescu tutęamăγ'ţle. Omlu adăpat cu lapte di lună tradze lăngęare araţă, 's'mîcă penura di la uşe şi apoţa męare [3].

Ce nu fac vrăjitoarele! Coboară pînă şi luna din cer! Ascultă-mă, nepoate. Era o noapte de vară. Mă întorceam de la Veria. La cotitura de la Groapa-lui-Ghizari, la Straiele-lui-Gâmă, văzurăm trei femei, despletite, în piele goală, — luale-ar dracu! Una avea un ţest în cap, cealaltă un ciur şi veneau împrejurul groapei; iar a treia, cu un paiu în mână, bătea pământul. Din lumină ca lapte se făcu întuneric-beznă. Luna se micşoră, pînă când dispăru de pe cer. Dar ce semn! Ea coborî pe pământ şi lumină întreaga groapă. Vrăjitoarele, ca zvânturate, se năpustiră asupra lunei. Una o ţinea şi celelalte două o mulgeau. Ţipa biata lună de se legăna pământul. Când o coborîră? Când o mulseră? De mirat! După aceea o lăsară şi pînă să se urce luna în cer, ele se făcură fantomă în sat. — Cu laptele de lună vrăjitoarele farmecă toate vrăjile. Omul adăpat cu lapte de lună are de suferit boală grea, îşi mănâncă cuiul de la uşe şi apoi moare.

[1] Revista aromânească *Lumina*, V (1907), 117.
[2] *Lumina*, VI (1908), n-rul 4, pag. 20-21.
[3] *Lumina*, VI, n-rul 4, pag. 23.

www.dacoromanica.ro

Până și formulele de încheiere ale unor anumite descântece sunt aceleași. A se compara, bunăoară, următorul crâmpei de descântec aromănesc în contra unei boale la vite numită *duşmana*:

Aţia sę-aprę̯ase,	Aici luă ființă,
Aţia si sę-astingă;	Aici să se stingă;
Apiri, s'nu ntunę̯arică;	A apucat-o ziua, să nu o apuce noaptea;
Ntunică, s'nu̯-apiră.	O apucă noaptea, să nu o apuce ziua.
Că e k'irită şi s'k'ę̯ară	Căci e pierdută şi să piară
Ju pravdă nu̯-azçi̯ară,	Unde dobitoc nu zbiară,
Ju cucot nu cîntă,	Unde cocoş nu cântă,
Ju liliče nu s'plîntă [1]	Unde floare nu se sădeşte

cu partea fială a textului al CCCCXXVII-lea, 131^{5-11}.

Şi această comunitate folklorică nord- şi sud-danubiană, pe care o întâlnim și în alte regiuni românești, nu poate să aibă decât un singur substrat. Din urmărirea amănunţită a acestui capitol, şi în afară de faptul că la baza lui stă unul şi acelaşi fond, se pot desprinde ca fiind mai mult sau mai puţin sigure următoarele concluzii:

1. Vechimea lui se identifică cu elementul etnic din care e naște entitatea românească. Aceasta se explică prin faptul că, fiind patrimoniul sufletesc al unei anumite categorii de oameni — bărbați, dar mai ales femei —, foarte redusă ca număr, și aparținând unei concepții religioase, s'a putut transmite din generații în generații.

2. Chiar dacă am admite o imixtiune sau o contopire a acestui fond primitiv cu cel similar al masei slave — ceea ce pentru domeniul dacoromân e incontestabil —,totuși, cred că în asemenea elemente folklorice putem întrevedea o continuitate a celor respective pe care, de sigur, le-au avut Romanii [2], ca și autohtonii. N'am putea presupune că, de vreme ce Slavii au împrumutat bunăoară Maramureșenilor bogata manifestare literară a unei atari concepții, însuși descântecul ar avea o origine slavă; căci magia, date fiind caracteristicile ei,nu putea fi decât aceeaşi la Slavi ca și la Romani.

In această ordine de idei, cred că singurul capitol folkloric ce s'ar putea oglindi sigur şi în doză mai mare într'un similar fond primitiv latino-authton e cel al magiei, al obiceiurilor, al credințelor şi al superstițiilor; aceasta mai ales în raport cu folklorul care formează literatura propriu zisă a poporului românesc, şi anume cu genul liric și cel epic. Intr'adevăr, genul liric nu ne prezintă aproape nimic care să ne poată îndruma spre ceva aparținând epocii în care se formează limba şi poporul românesc; și chiar dacă ar prezinta, un criteriu de urmărire sigură lipsește. Cât privește genul epic, studiile folklorice vin să precizeze chiar că «la poesia epico-narrativa, che ripugnò al genio latino e fu prediletta all'immaginoso temperamento dei Celti, soliti a convertire la storia in leggenda..., è indigena dell'Italia settentrionale ed è, in parte, comune alle populazioni romanze» [3]. Așa că, ținând seamă de imixtiunea

[1] *Lumina*, IV, 344.
[2] Cf. şi Cato, *De re rustica*, cap. CLX.
[3] Raffaele Corso, *Folklore*, 93.

www.dacoromanica.ro

folklorică slavă în diferitele regiuni românești — inclusiv cea aromânească — și atribuind și Slavilor ceea ce R. Corso spune despre Celți în afirmațiunea «non aventi anticamente altra storia che la tradizione leggendaria recitata e cantata», credem că multipla și oarecum variata exteriorizare a acestui gen în literatura populară dacoromână se datorește influenței slave[1].

Revenind la descântec, și fără a insista asupra vitalității lui care se răsfrânge și în viața păstorească (cf., bunăoară, 138^{8-9}, 140^{82-83} etc.)[2], în directă legătură cu ce spuneam la pag. XXXIV și urm., de relevat că și în descântecul maramureșean apar numiri geografice ca Marea-Neagră (130^{50}) și Marea-Roșie (128^{52}, 133^{58}). Probabil că aci am putea admite și un amestec al mediului bisericesc, anume prin dieci bunăoară[3] sau prin simpla influență pe care o exercită literatura religioasă asupra omului din popor. Ceva mai mult: deși cu totul răzlețe, totuși, din când în când apar și cazuri de pelerinaj la Sfântul-mormânt (cf. pag. LIII), așa că și ele ar putea fi luate în considerațiune.

Trecem iarăși cu vederea și alte câteva laturi care privesc descântecul, cum ar fi «deochierea» bunăoară, care e răspândită în toată lumea, pentru a ne opri în treacăt asupra unor alte aspecte ale genului didactic, cum ar fi ghicitorile și satira. In strigături, ca și în «cimilituri», se cristalizează adesea minunate scânteieri ale inteligenței și sufletului unui popor; așa că, o studiere comparativă a acestui material poate fi o interesantă contribuție la clasificarea aptitudinilor poporului cercetat. Din alăturarea următoarelor trei ghicitori referitoare la *cocoș* ușor se poate stabili cărui din aceste trei popoare aparține superioritatea de fond și formă. Maramureșeanul zice:

D'e cap k'ept'in'e,
D'e cur săčere,
D'e mn'ižloc pěpen'e (CCCCLVII).

La Greci găsim:

Βασιλέας δὲν εἶμαι,	Rege nu sunt,
Κορώνα φορῶ·	Coroană port;
Ρολόϊ δὲν ἔχω,	Ceasornic nu am,
Τὲς ὥρες μετρῶ. — *Κόκορος*[4].	Orele număr. — *Cocoșul.*

In folklorul francez avem:

Je suis roi et je n'ai nulle couronne;
Je suis bon chanteur et je ne suis pas musicien;

---

[1] Aceeași părere se întrevede și în ceea ce Ovid Densusianu spune în *Flori alese*, pag. XVI; V. Bogrea, în *Dacoromania*, II, 790, pare a nu o împărtăși. Cf. și Ov. Densusianu, *Viața păstorească în poe ia noastră populară*, I, 21-22.

[2] In 1922, Dumn'itru Ivănčjuc (cf. pag. 38), căuta să mă asigure că vrăjitoarele pot aduce oamenii pe sus, prin aer; că zînele iau laptele oilor și că, în munții Peleșata și Piciorul-Lutoasei din Galiția, a văzut cum extrag lapte din piatră etc.

[3] Am avea în cazul acesta ceva analog cu ce ne ofer colindele, despre care vezi mai ales Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români*.

[4] Albert Thumb, *l. c.*, 1910, 220. A se alătura κόκορος formei c o c o r a n din *Glosar*.

www.dacoromanica.ro

J'ai des éperons et je ne suis pas cavalier;
J'ai treize et treize femmes et je ne suis pas marié! [1].

Iată, prin urmare, de ce și atari producțiuni populare trebuesc culese și urmărite cu atenție. De altfel nici cele grotești nu trebuesc ocolite. Deși în culegerea de față nu am dat asemenea specimene, totuși țin să relevez că și în această privință vioiciunea satirică maramureșeană este pronunțată.

Credințe, tradiții și datini.— Ca oricare altă regiune care a trăit departe de cultură și civilizație, și Maramureșul se caracterizează prin aceleași trăsături în ceea ce privește aceste elemente folklorice. Din varietatea și bogăția lor, și în afară de ce e dat în texte, reproduc încă câteva. Trecând peste superstiții mărunte, cum ar fi bunăoară cea privitoare la fericirea în funcție de apariția unor puncte albe («mieluşei») pe unghiile degetelor și care e comună atâtor popoare [2], precum și peste cele privitoare la medicina populară, cum ar fi întrebuințarea «curek'iului» [3], relevez în treacăt că binecuvântarea dată boilor în noaptea de Crăciun (cf. CCCXXXVIII) apare și în folklorul aromân, după cum credința în legătură cu capra care ține mereu coada în sus apare și în folklorul francez [4].

Mai interesant de amintit e superstiția fetelor care doresc să se mărite: în tovărășia vre-unei vrăjitoare, se duc la câmp cu merinde; aci, pe la amiază și luând seama ca să nu fie observate de nimeni, dansează toate aproape de tot dezbrăcate în jurul plantei «mătrăguna» zicând:

Mătrăgună, poamă bună,
Mărită-mă păstă-o lună;
Că d'e nu mn'i mărita,
Da d'e dulče oi mînca;
Că d'e nu mn'i li-i aduče,
Da eu oi mînca d'e dulče.

Dintre tradiții, relevez următoarele:

1. In vremea de demult, pe când grăiau și animalele, una dintre vite se adresează stăpânului său și-l întreabă: De când suntem noi, vedem că cocoșul, deși are câte nouă găini, niciodată nu-l vedem desconsiderat din partea lor și nici bătut; din contra, el este ca un împărat peste toate femeile lui. Așa că ne mirăm mult și nu știm de ce anume d-ta, care ai o singură femeie, nici atâta nu poți birui, ba chiar te lași stăpânit de ea? [5]

2. «Lumea ğičea că înaint'e vreme marhăle ştia če vorbeşte omu. Apoi omu o tot umblat cu boi în pădure şî cîn avea şî mai multe marhă, şî un

[1] *Questionnaire de Folklore (publié par la Société du folklore wallon)*, 1890, 116.
[2] Cf., bunăoară, *Mélusine*, II (1884-1885), 489.
[3] Apare și în medicina populară latină (cf. Cato, *De re rustica*, cap. CLVII).
[4] *Revue des traditions populaires*, 1889, 283. Cf. și Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, 766.
[5] Povestită în april 1924 de Ștefan Duncă (39 ani) în Șieu. Această tradiție, ca și cea următoare, pot fi considerate și drept fabule.

www.dacoromanica.ro

măgarĭ. Apoĭ boi, cîn o zin'it d'in pădure, lę-o fost tare greu şî s'o želuit eĭ cătă măgarĭ:

— Uĭtă-t'e, că în tăte dzîle îmblăm în pădure şî nouă n'i-ĭ tare greu, că tare mult'e l'emn'e pun'e după noĭ gazda.

Măgarĭu o dzîs: — Eu v'oĭ da vouă un sfat: mânĭ dimineață façeţî-vă unu bet'eag, c'apoĭ nu-ţ mere în pădure.

Bou s'o făcut bet'eag, n'o mîncat, n'o rumăgat.

Gazda ĭ-o audzît grăin. D'imin'eața s'o sculat şî o pus če treabă pă car şî o prins čela bou şî măgarĭu şî o mărs în pădure. Ş'apoĭ când o pus lemn'e pă car, măgarĭu o fo' sîlit să tragă în žug ca un bou şî o zin'it acasă şî o năpust'it d'in žug pă măgarĭ şî pă bou. Ş'apoĭ o dzîs măgarĭu cătă boĭ:

— Cît d'e greu mn'ĭ-o fo' mn'ie astădz păntu voĭ! Da o dzîs gazda că mînĭ, d'e nu-ĭ bea şî d'e nu-ĭ mînca, a aduče sactăru [<*ung*. s a k t e r] să t'e taie.

Ş'apoĭ bou o băut ş'o mîncat, ş'aşa că maĭ mult n'o fo' bet'eag» [1].

Din ciclul faptelor vitejeşti, de remarcat că tradiţia maramureşeană posedă prea puţin. Tradiţia istorică e aproape inexistentă: nici o umbră de amintire măcar în legătură cu legendarul Drăguş-Vodă, deşi numele lui se perindează în toponimie, şi anume în numirea «Isvorul lui Drăguş-Vodă». Doar atâta se ştie că la marginea satului Cuhea, pe ţărmul stâng al Izei, a fost casa acestui voevod. Din tradiţia haiducească, mai circulă printre bătrâni doar cea privitoare la Pintea:

Pint'ea o fost un viteaz mare. El o avut un cal năzdrávăn. Apoĭ oamen'i 'mpăratuluĭ o vrut să-l prindă. El o stat călare pă cal, sus pă Pk'ĭatra-Gutîĭuluĭ, colo, vedz, n'i! Apoĭ calu o stat înt'un pk'ičior d'e d'inapoĭ, că ş'amu să ved'e în pk'ĭatră urma pk'ičiorului und'e o stat calu. Apoĭ odată o zburat calu d'e pă Gutîĭ, cu Pint'ea călare, colo, pă Vîrvu-Pk'etriĭ d'e cătă Şugătag; apoĭ d'e-aičĭuca, ca gîndu, o zburat pă Pk'ĭatra-Săpînţiĭ. C'apoĭ viteaz ca ačela n'o fo' altu n'ime [2].

Trecând la obiceiuri, relevăm următoarele:

a. După cum reiese şi din textele DXVIII şi DXXXV, înainte vreme nunta se făcea cu un fast deosebit, toţi cuscrii trebuind să meargă călare, simulând o oaste. De altfel aceasta se desprinde şi din versul «Frumoşĭ ca oastea noastă» (65[7]), ceea ce îmi aminteşte neobişnuitul alai ostăşesc pe care l-am apucat şi eu în copilărie la nunta aromânească. Nu e locul să descriu în mod comparativ nunta în general. Relevez numai că termenul «oaste» care ne-ar putea duce la interesante constatări apare şi în literatura populară aromânească:

Bună seară, nune mare!	Bună seară, nune mare!
Estă seară, bună seară!	Această seară, bună seară!
Estă oaste de-avarliga	Această oaste din jur
Easte, nune, oastea-a ta:	Este, nune, oastea ta:
Ună n'il'e ş'ţinţi-sute! [3]	Una mie şi cinci-sute!

[1] Auzită în Şieu, tot de la Ştefan Duncă.
[2] Auzită de la Dumn'itru Lupu Feier (72 ani) din Giuleşti în april 1924.
[3] Revista *Macedonia*, I, 113.

www.dacoromanica.ro

Firește, de aci nu vreau să deduc o apropiere cu origine comună, mai ales că atari datini apar și la alte popoare.

b. Maramureșeanul nu cunoaște de fel «Plugușorul» din ziua anului nou. In unele sate, în locul lui apare jocul cu «capra», obișnuit și în alte regiuni românești.

c. Doliul se ține astfel: rudele cele mai apropiate, mai ales bătrânii, umblă timp de trei zile cu capul gol, iar femeile umblă cu părul despletit și acoperit cu câte o năframă.

d. «Calendarul de ceapă» pe care îl găsim în diferite regiuni românești îl au și Maramureșenii.

e. «La o săptămână după Sîn-Ğiordz, dacă strînğem stîna laolaltă ca d'in 400 d'e mîndzări o d'e mulgări, apoi merem la munt'e; apoi când rumpem sterpele, băgăm oile după strunği și le afumăm» (Ieud).

f. La «Sîn-Ğiordz», pe lângă cele relatate în textele DXII, DXVI și DXXVI, de remarcat că și păstorul maramureșean cunoaște facerea «focului-viu», pe care îl aprinde exact ca și Moțul bunăoară[1]. De altfel, și la Maramureșeni cel mai interesant aspect folkloric ni-l ofere viața păstorească.

Păstoritul. — Iată un caracteristic și interesant aspect etnic din viața poporului român, al cărui domeniu a oferit studiilor făcute un material de o reală însemnătate în direcțiuni multiple. Rezultatele la cari s'a ajuns ar fi fost și mai strălucite prin bogăția și varietatea lor dacă o bună parte din cercetările realizate s'ar fi îndreptat în mod amănunțit asupra înseși realității vii a acestei pitorești ocupațiuni a întregului popor român — ocupațiune care a închegat surprinzătoarea unitate linguistică dintre ramura românească sud-danubiană și cea dacoromână, și care a constituit alimentarea și adăpostul entității românești generale în decursul atâtor viscoliri etnice de-alungul secolelor. Căci, chiar relatările ciobanilor consacrați făcute în afara mediului păstoresc propriu zis pierd din originalitate, devenind astfel mai mult sau mai puțin niște reproduceri pentru cel ce le înregistrează, mai ales când cercetătorul lor nu a trăit de loc viața păstorească; oricât de fidele ar fi asemenea relatări, ele n'ar putea reda același colorit pe care l-ar înfățișa atunci când ar fi culese în plin mediu păstoresc, și anume în viața munților, lângă stâni și în mijlocul turmelor. Iată de ce, prin urmare, pentru cercetătorii indicați realitatea vie a unor atari probleme trebue să primeze speculațiunile științifice făcute exclusiv între rafturile bibliotecilor.

Un atare mediu — care mi-i bine cunoscut, întru cât l-am trăit în copilărie în munții Pindului cei plini de turme aromânești — în Maramureș nu l-am putut urmări de aproape. Totuși, din vizitarea de câte o zi întreagă a patru stâni[2], și în afară de cele spuse la pag. XX - XXI, voi releva câteva trăsături din această viață maramureșeană.

---

[1] Cf. *Cercetări în Munții Apuseni*, 26 (extras din *Grai și suflet*, II, 43).

[2] Una din Budești, la poalele Gutâiului; alta din Crăcești, pe Măgura (cf. planșa XIV, 1); a treia din Giulești, spre Piatra-neagră; a patra din Borșa-Repedea, pe versantul estic al Pietrosului.

www.dacoromanica.ro

Stâna, în complexul ei, este aproape identică cu cea din Bucovina [1], aşa că trecem cu vederea asupra diferitelor aspecte pe care ni-le înfăţişază, cum ar fi «măsuratul laptelui», nomenclatura ei etc.; merită însă să fie cunoscute unele, ca aparţinând şi Maramureşului.

Fără a ne opri asupra felului în care ni se reliefează ciobanul în poezia acestui ţinut, remarc că în textul al CCCXLV-lea apare «oaia oak'eşă» (78[51]). Această oaie oacheşe, care e denumită şi «năzdrávănă», o întâlnim şi în caracteristica legendă privitoare la viaţa neprihănită pe care o ducea înainte vreme păcurarul. Iată-o:

In vremea ceea — hăt mult d'e-atunčin'ea — o fo' un păcurarj şî trăia cu oile la munt'e. Apoj el avea o oaie oak'eşă, o năzdrávănă. Păcurarju nu făčea alta nimn'ică, fără să ruga lu Dumn'edzău şî dzîčea:

Asta mn'ie, Doamn'e,
Asta ţîie, Doamn'e;
Asta mn'ie, Doamn'e,
Asta ţîe, Doamn'e,

c'apoj oile le păstărja oaja oak'eşă şî tăt ea le da în strungă, păntu muls.

Apoj înt'o dumin'ecă păcurarju o coborît în sat şî s'o vrut duče la beserecă. Drumu pînă la beserecă era tare t'inos şî tăt omu să împlea d'e t'ină. Păcurarju, dac' o fo' curat la suflet şi la in'imă, apoj el n'ičj că s'o cunoscut c'o trecut pîn t'ină, c'o rămas cu opk'inčile curate. Da cîn o 'ntrat în beserecă, s'o dat şî pă de lăturj şî o vădzut pă păret'e un drac cum trăgea cu d'inţî d'int'o pk'jele. Da atunčj păcurarju o rîs.

După če s'o gătat sfînta službă d'e la beserecă, apoj tăt omu să dučea acasă. Da o eşît şî păcurarju şî amu numa če ved'e că s'o 'nt'inat şî el. Şî o mărs cătă oj. In drum o 'ntîln'it o mujere — o doară o fată — şî o 'nčeput a să ibči şî o mărs cu ea la stînă. Apoj cînd or ažuns la stînă, păcurarju o ascuns mîndra su' gubă, dipče să nu ştie oile că amu are mîndră. Da oaja oak'eşă o vădzut şî o ştiut tăt, că o fo' năzdrávănă.

Cînd o zin'it vremea mulsuluj, da o dzîs păcurarju cătă oak'eşa:

— Dă, oak'eşă, 'n strungă!
— Dee mîndra de su' gubă!

Atunčin'ea păcurarju s'o mîn'iat şî o suduit. Apoj oak'eşa n'o stat maj mult, şî o luat oile, şî o plecat, şî o lăsat păcurarju cu mîndra[2].

O altă legendă interesantă care, şi ea, ne duce tot spre o intensă şi originară viaţă păstorească, este cea cunoscută de poporul maramureşean sub numele de «Ină, tată, ină!» Iată fondul ei:

In vremea de demult, o «gazdă» a avut la oile sale un cioban. Sosind sărbătorile de Paşti, şi dorind şi acesta ca măcar odată pe an să coboare în sat, a cerut voie de la stăpânul său, care, în locul lui, a trimis pe unica sa fată ca să aibă grijă de oi. Tâlharii de prin părţile locului, când au aflat aceasta, s'au dus la stînă şi au vrut să mâne cu ei întreaga turmă de oi. In faţa acestei hotărîri, fata s'a rugat de căpitanul haiducilor ca, înainte de a se duce cu oile, să o lase să cânte odată din «trîmbčită» şi pe urmă să o lege de trunchiul arborelui. Căpitanul a lăsat-o.

Era în prima zi de Paşti. Tot satul era în biserică. Preotul citia sfînta evanghelie când sunetul trâmbiţei a turburat sufletul «gazdei».

Fata a terminat de cântat, în timp ce căpitanul se pregătia să o lege şi apoi să plece cu turma. Fata s'a rugat să-i permită să cânte încă odată — ceea ce căpitanul nu a refuzat. Tatăl ei înţelege alarma fiicei sale şi cheamă pe sateni afară din biserică. Trâmbiţa

[1] Cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Românii din Bucovina*. Vezi şi I. Bîrlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, 129-131.

[2] Auzită în 1922 (7 ianuar) de la Ştefan Dunca din Şieu.

www.dacoromanica.ro

însă încetase. Fata se rugă pentru a treia oară și ultima. Căpitanul, înduioșat de fiorii pătrunzători ai trâmbiței, o lasă să mai cânte. Atunci fata începe să cânte iar din trâmbiță, «d'e plîngęau oile și răsunau munții». Din sunetul trâmbiței se desprindeau limpede următoarele cuvinte:

«Ină, tată, ină!
Oile furatu,
In țară mînatu,
Pe mine legatu!
Eși, tată, afară,
Oile-s pă țară!»

Tatăl ei, care ascultase ultima trâmbițare în curtea bisericii, pornește cu oamenii din sat și-și scapă din mânile pribegilor turma de oi[1].

N'am putea preciza ce întâmplare anume se va fi cristalizat în această impresionantă legendă, și cu atât mai mult n'am putea-o fixa în timp și spațiu. Faptul că aria ei ne întâmpină și la Huțuli (cf. pag. 176) n'ar fi nici un fel de piedecă, dacă ar fi să știm că ea nu există în folklorul slav propriu zis. Ceea ce putem releva deocamdată este faptul că ceva asemănător întâlnim și în folklorul aromânesc, și anume: un păstor e prins în munți de o ceată de briganzi. El se roagă să-l lase să cânte odată din fluer; căpitanul consimte. Iată însă că-l aude iubita lui din sat, comunică această știre tatălui ei și imediat pornește o poteră care reușește să scape pe cioban[2].

Ca trăsături secundare ce se desprind din această legendă relevez haiducia și folklorul muzical.

De o viață haiducească așa cum apare în trecutul păstoresc al poporului român azi nici vorbă nu poate fi în Maramureș. Resturi palide și izolate s'au ivit aproape până în pragul secolului al 20-lea, având fiecare vale «pribeții» ei.

Cât privește folklorul muzical, pentru muzica vocală cf. cele spuse la pag. 176. Ca muzică instrumentală, singurele instrumente întrebuințate sunt fluerul sau cavalul și trâmbița—amândouă în funcție de viața păstorească, după cum reiese și din versurile următoare:

Fluer ğiče,
Turma strînğe;
Fluer tače,
Turma 'ntoarče (75[66-67]).

Referitor la trâmbiță, se crede că oile, odată cu apariția stelelor, dacă o aud răsunând, se așează jos, își pun cruciș cele două picioare de dinainte și capul peste ele și ascultă cu religiozitate profundă ariile cântate: — până într'atâta farmecă acest instrument mai ales în timpul nopții. De fapt, sunetele puternice și în același timp line și dulci ale acestui instrument armonizează perfect cu tot ce aparține accidentatelor regiuni

[1] Povestită de Tudor Tincu (cf. pag. VIII). Aproape la fel am auzit-o și de la un bătrân cioban din Borșa. Astăzi fondul ei se șterge din ce în ce mai mult, rămânând doar o umbră în versurile reproduse.

[2] Intâmplarea aceasta a fost versificată de G. Murnu în dialect (cf. revista *Macedonia*, II (1889), n-rul 8, pag. 146-148.

www.dacoromanica.ro

muntoase, aşa că fiorii ecoului produs în tăria singurătăţii nopţii pătrunde adânc firea naturii.

La aceste două instrumente am putea adăuga şi *drîmba*, pe care o folosesc mai mult fetele, mai ales în vreme de iarnă, la şezători: ca şezătorile să fie lipsite de monotonie, se recurge în totdeauna la o variaţie; astfel, după ciclul epic bunăoară, urmează cel liric sau seria «čiumn'iliturilor» etc., şi, apoi, ca o liniştită şi plăcută recreaţie sufletească auditivă intervine *drîmba*. Pusă între dinţi şi cu slabul curent produs de vârful limbei, acul ei nu poate da sunete puternice, aşa că ariile cântate cu drâmba sunt ascultate în linişte. Totuşi, câteodată ea înlocueşte şi pe «četeraşi» în horile şezătorilor.

O ultimă trăsătură a păstoritului maramureşean este credinţă referitoare la *Fata pădurei* (cf. textele CCCLXXXVIII, DIV şi DXXXIX). Ca o ilustrare a intensităţii acestei credinţe, reproduc şi următoarea relatare culeasă în Ieud:

S'o văzit un gazdă c'un bot'eţ d'e oţ şî cu un čioban şî lę-o dus int'ō laz, int'o pădur şî lę-o lăsat acolo să şadă cu čiobanu, în pădure. Čiobanu o pus merindęa sus în sărčieţ şî Fata-pădurii în tăt'e dzîle o cătat în desăţ şî d'e luat n'o luat nimn'ica. Şî o mărs gazda acolo şî o spus čiobanu că če păţęa', şî gazda n'o spus cătă čioban če-ţ baţ. Şî o vin'it gazda acasă şî a doaua dzî iar o mărs gazda la oţ ş'o dus o čiubotă roşîe şî o pus-o în desăţ şî o stat d'e o lături. Apoţ o zin'it Fata-pădurii, o luat desăţ ğios şî o aflat čizma 'n desăţ. Şî o băgat un pk'ičior şî: «amu cît d'e bin'e ar si să maţ sie una!» Şî o băgat îmbe pk'ičioarele în čizmă. Şî atunčęa o sărit omu cu un brăčinar d'in gat'iţ a mînă, şî o prins-o, şî o legat-o şî o adus-o acasă. Şî Fata-pădurii o durn'it o noapt'e pă cupt'ior, la omu čela — la Ion a Huhuluţ. Şî tătă noaptęa o zęerat şî ş'o frecat ţîţele aşa, n'i, c'o avut prunčţ mitit'eţ. Şî d'emin'ęaţa o ţîpat-o şî o dzîs că d'e n'a ţîpa-o, ęa are şępte fete şî ele a umbla d'e rîndu omuluţ. Şî apoţ o slobodzît-o. Şî cîn o slobodzit-o o fo' vînt şî o luat o sapă d'e la casa d'e und'e o durn'it ęa şî s'o dus tăt în păduręa čeęa, la Faţa-D'ęaluluţ — aşa-ţ dziče acolo. Apoţ d'ę-atunčęa păduręa čeęa o rămas tăt pustîje.

Apoţ Ion a Huhuluţ o trimăs tot în Preluca čeęa oile să pască. Da or zin'it tîlharii, pribeğiţ, şî or furat oile tăt'e huc. Apoţ o zin'it cîn'ele acasă, la omu čela, şî s'o puit la feręastă, şî o urlat tare, şî omu o dzîs că nu-ţ sămn bun. Şî s'o dus în pădure şî or scăpat oile d'e la tîlharţ.

Apoţ bătrîn'i spunęa că Fata-pădurii o fo' pă d'inaint'e ca o fată, şî la spat'e o fô' covăţîtă, ca şî covata pk'itiţ [1].

In legătură cu această credinţă, interesant e de remarcat următoarea constatare care priveşte deopotrivă psihoza poporului ca şi modul în care trebuesc făcute atari cercetări. Despre Fata-pădurii întrebasem mai întâi pe Petre Rus care era şi el de faţă. Deşi vechi păcurar (cf. pag. XX), Petre Rus a încercat să tăgăduească existenţa credinţei: se jena la gândul că prea ar apărea ca un om primitiv, strein de tot ce e cultură şi civilizaţie. Când a văzut însă că socrul său nu tăinueşte nimic, abia a aşteptat să termine, pentru ca, la rândul lui, să-mi dea lămuriri privitoare la *Omul-pădurii*, care urmăreşte mereu pe Fata-pădurii ca să o prindă şi să o mănânce: graţie acestuia, care mai e numit şi *Omu-noptîţ* (cf. 156[40]), Fata-pădurii nu se înmulţeşte.

[1] Auzită de la Dumn'itru Tămaş (70 ani), în 1924, 23 decembrie.

www.dacoromanica.ro

Același caz mi s'a întâmplat și în Crăcești 1924, 30 decembrie. Bătrânul Roman nega existența Fetei-pădurii. Soția lui, Marie Roman (70 ani), după oarecari ezitări și după ce i-am făcut cunoscut că și eu știam de cazul păcurarului de pe Măgura la care se ducea Fata-pădurii în fiecare seară, a început să mărturisească. Atunci n'a întârziat nici bătrânul să spună că, în tinerețea lui, pe când se întorcea în sat, «numa că če mn'i s'o pus ǫarečin'e în spat'e. Da atunči m'am scuturat odată. Apoi ęa merǫa d'e lături, pîngă cărare și tăt mă îmbia. Da eu am mărs așa și, cîn m'am apropk'iat d'e sat, ęa n'o mai fost, că o fugit pîntre huči».

In viața păstorească a Aromânilor această ființă nu pare a avea o circulație vie. Totuși, existența ei, care e confundată cu cea a oricărei «dzîne», ni-i relatată în următoarele rânduri:

«Fața mea ęaste di mărğęan, ocl'iul a n'eu di cărbune laiu, truplu-a n'eu di marmură, iar inima mea di sturnare: da scîntel'i mași cîndu u-agudești cu amnarlu» [1].

«Fata mea este de mărgean, ochiul meu de cărbune negru, corpul meu de marmură, iar inima mea de cremene: scoate scântei numai când o atingi cu amnarul».

Creațiunea populară. — Fără a ne gândi la relevarea și urmărirea problemei privitoare la geneza creațiunii populare, voi înfățișa aci câteva aspecte ale ei — contribuții directe ale înseși realității, ale sufletului etnic.

Din cele expuse până aci în acest capitol al folklorului, cred că s'a putut reliefa firea poetică a Maramureșeanului. Un suflet în folklorul căruia ne întâmpină atâtea manifestări artistice și în a cărui producțiune literară circulă frânturi de cugetare lirică, cum ar fi, bunăoară, următoarea:

Čin'ę-o dzîs *daina, daina*
Rău l-o durut in'ima!
Čin'ę-o dzîs *duinu, duinu*
Rău l-o durut sufletu,

e firesc lucru ca el să se caracterizeze și printr'o creațiune proprie lui.

Cu drept cuvânt s'a spus chiar de către poeți consacrați cari au cântat și s'au inspirat din viața poporului că «graiul poporului nu e sărac, este foarte plastic și foarte poetic *(ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι πτωχή, εἶναι πλαστικωτάτη καὶ ποιητικωτάτη)*»[2]. Aceste calități însă sunt în strânsă legătură cu însuși sufletul creator al poporului, așa că — raportându-ne în cazul nostru la Maramureșean — sufletul lui nu e strein de preocupări artistice în plasticizarea frumosului, chiar atunci când deprimanța sufletească e absolut prozaică.

Câteva cazuri din cele constatate nu sunt lipsite de interes.

Sosit în Săpânța (22 august, 1920), am fost îndreptat la femeia Palaga Stan care locuește lângă șosea, la marginea apuseană a satului, spre Remete. Din vorbă în vorbă și pentru a o predispune la comunicarea prețioasele texte culese de la această văduvă (cf. pag. 42-45), i-am

[1] *Lumina*, III (1905), 204.
[2] *Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου Ποιήματα*, 1891,45.

www.dacoromanica.ro

citit impresionantul blestem pe care ni-l înfățișază textul al XXXVII-lea. Sufletul ei păru că-i zguduit din adâncuri; turburarea o cuprinsese. Cu ochii lăcrimați, Palaga Stan îmi răspunde: «Apoi, așa-i, domn'ișorul'e; că tăt omu coa' să-și al'in'e durerea, ș'apoi horea', face hoi și cîntă. Că și eu-s năcăzîtă, ș'apoi mă d'estul'esc la sufl'et dacă-mi horesc horia mea:

Čin'ę-o făcut horil'e
Avă ok'i ca muril'e
Și fața ca răzîl'e.... (CCIX)»

Impresionată, poate, de textul citit și fără să-și piardă calmul ce domina răscolirile sale sufletești, Palaga Stan, rând pe rând și cu o expresivă și senină înduioșare, s'a ușurat de fiorii unor asemenea stări psihice,simțind o reală satisfacție și în ceea ce privește faptul că comoara sa poetică nu e mai prejos decât a altora. Ochii i s'au înseninat când a terminat mai ales recitarea textului CCXV. Ca o ultimă mulțumire privitoare la sentimentul ei de rivalitate poetică, îmi atrage atenția asupra textului CCXX cu care a căutat să încheie.

In seara de 25 decembrie 1922 (= 7 ianuar 1923), păcurarul Dumn'itru Ivănčiuc (cf. pag. XLIII), stăpânit de tristețea nostalgiei după satul său natal, mi-a spus textul al CLXXXIX-lea: din ochi îi curgeau lacrimi, iar bătrânețea lui căpăta la fiecare idee o înviorare adâncă. La urmă, cu o emoție pronunțată, îmi spune că «horia» aceasta e a lui personală, că el e autorul ei și m'a rugat să notez că e «cântecul păcurarului Dumn'itru». Iată, prin urmare, un caz de o curată sinceritate a unei convingeri care își însușește ca fiind propriu al ei un motiv liric cunoscut poeziei populare românești.

Dacă însă din aceste două cazuri nu se poate desprinde ceva precis pentru o proprie creațiune poetică, din cele ce urmează ea se va evidenția cu prisosință. Voi relata numai trei cazuri, aparținând a trei sate: Săpânța, Vad și Săcel.

In Săpânța, nevasta Irina Stan — născută Pop — a fost nu numai depozitara unui variat și bogat material liric, ci și autoarea mai multor doine, pe care și le-a scris ea singură într'un caet [1].

In Vad trăește și astăzi femeia Ioana Codrea, poreclită «Fundeasa» (cf. pag. 20). Nu știe carte și e foarte scăpătată: iarna își agonisește existența zilnică făcând câte un serviciu prin sat, ba chiar și gropi la cimitir; vara mai paște și vacile satului. E o boemă în toată puterea cuvântului (cf. planșa V, 1). Urmărind numele celor de la care am cules textele publicate aci, s'ar putea constata că aproape cele mai interesante poezii din genul epic precum și cele mai multe ca număr de texte mi le-a spus Ioana Codrea. Nu i-a plăcut genul liric, ba chiar și-a arătat și un dispreț față de tot ce e poezie lirică (cf. și textul DLXIV); în schimb

[1] Caetul pe care mi l-a dăruit însăși Irina Stan și din care am reprodus textul al CCLIV-lea îl voi publica altundeva, cu care ocazie voi reproduce, cu ortografia lor proprie, și manuscrisele cuprinse într'un alt caet pe care mi l-a dat o altă poetă din popor, anume Anuța Pleșea din Ieud, de 25 ani în 1922. Cf. și 16[55].

www.dacoromanica.ro

a cultivat cel epic. Adesea, în cele ce mi-a comunicat, am constatat cum personalitatea ei intervenia direct în creațiunea poetică: uitând continuarea sau șirul cântecului, fără întârziere și nici stângăcie, ea venia cu versuri nouă intercalate — lucru pe care l-am constatat și atunci când, după sau înainte de a scrie poezia, ea se completa sau îmi prezinta diferite variante. Această intervenție reiese mai ales din textele DIII și DIV, a căror parțială versificare îi aparține.De altfel însăși ea mărturisește aceasta. In ziua de 1 ianuar 1925, cum m'a văzut în Vad mi-a spus că a făcut și altă «hore», dar «nu așa h'ireșe ca ačelęa če ț'am spus». Pentru o mai amănunțită urmărire a modului în care personalitatea creatoare intervine și brodează o variantă pe un fond cunoscut, reproduc aci și ultimele două poezii pe care mi le-a comunicat această poetă epică de pe valea Marei.

Frundză verd'e, st'inișei,
Era trei păcurărei.
Numa unu-așa dzîčęa:
— «Măi fărtat'e, fărt'ičele,
Ai griže d'ę-oile mele,
Că mărg colęa pă vălčęa,
Că-mi aud o mn'ioręa,
Bin'e samănă cu-a męa».
— «Griže d'e oi ț'oi avęa,
Numa mult d'e nu-i șed'ęa».
El s'o dus la mândra lui;
El mai mult că n'o ședzut,
Fă' d'e lun'i d'imin'ęața
Pînă sîmbătă sara.
Numa el așa dzîčęa:
— «Sănătat'e, mîndra męa,
Că mai mult nu n'ę-om ved'ęa».
— »H'ei tu, mîndru mn'eu čel drag,
Da cum să nu n'e ved'em?
Că d'e cîn noi n'ę-am vădzut,
Noi dragost'e n'am avut».
. . . . . .

Frundză verd'e d'e trifoi,
Mîndră, nu săm, numa doi.
H'ei tu, mîndrulica męa,
Numa eu cînd oi muri
Nu mă 'ngrǫapă 'n t'emet'eu,
Da mă 'ngrǫapă 'n locu mn'eu.
Numa eu cînd oi muri
Čin'e focu m'a želi?
Tăt želi-m'or oile —
Lę-am iernat săračele.
H'ei tu, mîndrulica męa,
Numa eu cînd oi muri,
Mîndră, cînd mi-i d'i'ngropa
La cap pun'e gălęata,
Și d'ę-a mîna dę-a stîngu
Tăt îmi pun'e flueru;
Și d'ę-a mîna d'ę-a dręapt
Tăt îmi pun'e trîmbçita.
Cîn vîntuțu ș'a sufla
Trîmbçita a trîmbçita,
Gălęata a susk'ina
Că nu mulgeț în dînsa.
D'apoi cît îs pîngă min'e
Tăt or plînge după min'e:
Pînă 'n lume čę-am trăit
Eu nu v'am batžocorit,
Tăt v'am spus cît'ę-un cuvînt
Cum să trăiț pă pămînt.

Ținând seamă de faptul că Ioana Codrea e considerată în sat ca un adevărat rapsod care, prin cântecele sale (arie sau poezie), însenineazǎ în diferite împrejurări multe suflete din satul ei, evident că «horile» sale sunt prinse de cei sau cele ce o ascultă, apoi răspândite și încredințate generațiilor tinere, cu tot ce constitue notă personală integrală sau parțială.

In fine al treilea caz în această ordine de idei ni-l ofere bătrâna Năstaca Petrovai din Săcel (cf. pag. 112, mai ales 132 și urm.), a cărei personalitate se reliefează mai cu seamă în domeniul magiei (cf. pag. XL). Intrebând-o când, cum și unde a învățat descântecele pe care le știe, ea mi-a răspuns următoarele: încă din fragedă copilărie, fiind numai de șease ani, a luat-o o mătușe a ei și s'au dus de mai multe ori în pădure. Mătușa ei,

www.dacoromanica.ro

Maria, după ce s'a întors de la Ierusalim unde se dusese în pelerinaj, şi fiind la adânci bătrâneţe, a luat pe Năstaca în pădure pentru a-i încredinţa secretul întregei magii. Neputând fi văzute de nimeni, ele s'au aşezat lângă un pârău şi au început să culeagă *noi* de pădure, de pe nouă feluri de lemne, făcând următoarea operaţie: la 9 feluri de lemn înfrunzit lăsau câte o fărămitură de pâne; pentru fiecare fărămitură rupeau apoi miezul de la 9 frunze de pe lemnul sau ramura respectivă, strângând astfel numărul de miezuri rezultat din 9×9. După aceea, ducându-se lângă apa părăului, pentru alte 3 fărămituri de pâne luau pentru fiecare câte 9 linguri de apă pe care o turnau în aceeaşi oală în care au pus şi miezurile de frunză. In urma acestei operaţii şi după ce îi arătă toate formalităţile pe cari trebuia să le îndeplinească, bătrâna îi spunea descântecele, pe care Năstaca — după mărturisirea ei — le-a memorizat din primul moment chiar, salvând astfel o interesantă comoară pe care mătuşa ei ar fi luat-o în mormânt[1]. Cu aceste descântece ea a început să-şi agonisească existenţa încă din copilărie. La întrebarea mea dacă tot ce mi-a spus îl ştie numai de la mătuşa ei şi dacă ea a schimbat ceva, etc., mi-a răspuns: «alt'e hori le-am învăţat d'e la alţ şî eu le-am tomn'it mai mult şî le-am pus oareče pîngă el'e dacă s'o văzît. Apoi altădată s'o văzît că tătă horia am tomn'it-o eu, am çisat-o şî am învăţat-o d'in çis».

Intru cât problema creaţiune populare necesită o analiză amănunţită, ne vom ocupa într'alt rând de ea. Acum trecem la aspectul dialectologic al Maramureşului.

G R A I U L

Dată fiind izolarea geografică n care s'a găsit Maramureşul timp de atâtea secole, ar fi fost firesc ucru ca graiul lui să prezinte un aspect cât mai diferenţiat de restul domeniului dacoromân; şi aceasta nu numai din punct de vedere lexical, ci chiar sub raportul fonetic. Totuşi, faţă de alte regiuni dialectale nord-dunărene, particularităţile fonetice caracteristice graiului maramureşean nu corespund aşteptărilor pe cari le-ar îndreptăţi situaţiunea geografică a acestui ţinut. Faptul, bunăoară, că aci găsim trecerea lui *f* + *e*, *i* la *s* prin fazele intermediare *fh'* > *h'* > *ś* (cf. *fiert* > *fh'ert* > *h'ert* > *śert* > *sert*) etc., aceasta nu constitue un fonetism fundamental izolator, întru cât aceeaşi particularitate apare chiar în plin centru dialectal transcarpatin, de exemplu în împrejurimile Teiuşului sau ale Aiudului, cu singura deosebire că aci *f* a evoluat spre *ş*: *şert*, *şer* etc.. Contactul pe care l-a avut Maramureşul cu celelalte ţinuturi româneşti a fost, relativ, foarte slab: că un redus număr de

[1] Cred că mi-a comunicat tot ce a fost mai interesant din ce a ştiut; oricum, rezultatul e satisfăcător în această privinţă, mai ales că vrăjitoarele în general nu prea divulgă secretul profesiei lor, întru cât magia e considerată ca o taină dumnezeiască Aceasta reiese şi din următoarele cuvinte: la îndemnul meu ca Pălapa Pătcaş Baltă (cf. pag. 144) să-mi spună un descântec, ea şovăia mereu răspunzându-mi: «gîn'deşti că oareče mă ţîn'e să nu spun».

www.dacoromanica.ro

Maramureşeni se ducea cu plutele pe Tisa în jos, sau că mergea la lucru în spre Banat sau în regiunea Sibiului etc., aceasta nu putea constitui un aport reliefabil în ceea ce priveşte unitatea linguistică, pentrucă femeia maramureşeană n'a prea depăşit hotarele judeţului său. Singura regiune cu al cărei grai a venit să se întâlnească cel maramureşean a fost Ţara Oaşului — ceea ce rezultă din paralelismul multor particularităţi fonetice, morfologice [1] etc. Aceasta se explică nu numai prin situaţiunea geografică a Oaşului faţă de Maramureş, ci şi printr'o oarecare comunitate etno-psihică între aceste două ţinuturi în decursul secolelor.

Privit în interiorul graniţelor sale, astăzi graiul maramureşean se prezintă aproape unitar în lungul tuturor văilor sale. Ca diferenţieri — evident, fonetice — între cursul văilor sau chiar între sate, relevăm următoarele:

v + e, i se pronunţă pretutindeni ca *z*, exceptând câteva puncte unde apare ca *γ'* sau *ç* (mai ales în vorbire bătrânilor), sau fără să lase nici o urmă;

f + e, i trece regulat la *s*, afară de foarte puţine sate în care-l vedem pronunţat ca *h'*;

l + e, i apare ca *l'* în Săpânţa, Săcel, Săliştea şi mai rar în Borşa, Crăceşti, Strâmtura etc.[2].

Aceste diferenţieri însă nu formează limite distinctive, întru cât încălcările fonetice reciproce se întâlnesc în toate satele: în Săpânţa care se caracterizează prin fonetismul *in (< vin)*, *h'ir (< fir)* şi *l'emn* se aud şi formele *zin*, *sir* şi *lemn*, dar cu o extensiune mai redusă. Astăzi aceste particularităţi încep să cedeze încetul cu încetul, graţie vieţii noui în care a intrat şi Maramureşul de la 19 0 încoace. Sub influenţa limbii literare propagate prin diverse căi, graiul merge spre o unificare din ce în ce mai pronunţată. Inceputul acestui proces linguistic l-am putut constata chiar odată cu instalarea primelor unităţi militare române la ocuparea acestui colţ românesc: Maramureşeanul întrebuinţează foarte curent imperativul *placă* drept termen de politeţe, care este echivalent cu *poftim*, cu *s'il vous plaît*; soldaţilor, ca şi ofiţerilor români, originari din vechiul regat, părându-li-se exotic acest *placă*, au început să batjocorească pe locuitori pe cari, la orice întâlnire, îi întâmpinau cu *placă*, spus ca un fel de «bună ziua»: «ce mai faci, măi placă !» Maramureşeanul, socotind că armata liberatoare are şi un grai mai curat, mai nobil, şi de vreme ce acest sarcasm era întărit şi de autoritatea galoanelor ofiţereşti, a început să renunţe la acest latinism aşa de expresiv, întrebuinţând pe alocurea prozaicul *poftim*.

In cele ce urmează voi înfăţişa, fără a intra prea mult în amănunte, toate particularităţile caracteristice ale acestei regiuni. Remarc însă de la început că cele ce voi releva nu sunt exclusiv singurele cari circulă în grai: alături, bunăoară, de *fomeie* circulă şi *fămeie* etc.

---

[1] Cf. I. A. Candrea, *Graiul din Ţara Oaşului* (în *Buletinul Societăţii filologice*, 1906, 2).

[2] Pentru alte particularităţi caracteristice, cf. pag. LXIV, LXXIV şi urm. etc.

www.dacoromanica.ro

FONETICA [1]

Vocale accentuate

§ 1. — 1. *A* latin se păstrează ca *î* în *îmblu*. — 2. Apare și ca *ęa* în *mustęață* 32^{42}, alături de *mustață* 18^{51}. — 3. E curent fonetismul cu *u* în *mumă-sa*. — 4. Rar am constatat pronunțarea lui *î* provenit din *a* latin + *n* ca *ă*: *Rumăn* 157^{28}, 172^{11}, *Rumăn'ia* 172^{4}. Dubletul *î—ă* apare și în *Gutăi* 154^{84}, 155^{1}, alături de *Gutîi*. — 5. Sub influența pronunțării ungurești se aude și *lompă* în loc de *lampă*.

§ 2. — 1. *E* apare adesea și ca *ĕ* (deschis), cu o slabă rezonanță în spre diftongul *ęa* : *așĕză*, *cămĕșe*, *mĕle*, *spĕle*, *șĕpte* etc. Același fonetism ne întâmpină și în imperativul *ĕ* (= ia) 89^{51}. Această particularitate era aproape generală acum vre-o două decenii; astăzi se pronunță *męa*, *bęa*, *petręa'*, *vręa* (cf. și *vreu* 53^{56}) etc. în loc de *mĕ*, *bĕ*, *petrĕ'*, *vrĕ*. Fonetismul cu *e* pentru *ĕ* > *ęa* e rar (*bătrîn'e'* 10^{48}, *gălbin'e'* 10^{47}) față de *ęa*: *încălzęa'* 5^{4}, *înfloręa'* 3^{45}, *čiripk'ęa'* 141^{54} etc. Diftongarea apare și în *vręame* 157^{3}. — 2. După *b*, *m*, *r̄*, *s*, *ș*, *ț*, *dz*, *ž*, *e* trece la *ă*: *albăsc*; *mărg*, *mărs*; *răle*, *răče*, *trăče*; *săc*; *șăs*; *țăse*; *dzăče*; *grižăsc* etc.

§ 3. — 1. *I* latin se menține ca *î* în *împlu*. — 2. Trece la *î* după *č*, *ğ*, *s*, *ș*, *t*, *(d)z*, *ž*: *čînă*, *čîn'e*, *sărăčîe*; *arğînt*; *găsî*, *Văsîi*; *ruș în'e*; *pustîi*; *dzîuă*, *dzîc*, *trezî*, *zîn'e*; *służî*, *Žîd*, *Žîdzîi* etc. — 3. Î provenit din *i* apare și ca *u* în *dzuă*. — 4. Rar am auzit în loc de *î* < *i* un *ă*: *tărdzău* 91^{10}. În legătură cu acest fonetism, de relevat că *părău* circulă și ca *părîu*, pluralul lor fiind *păraie* sau *pîraie* (cf. și § 1, 4).

§ 4. — 1. *O... a (ă)*, *e* se întâlnește ca *ŏ* (deschis) și ca *ọa*: *dŏuă* 18^{47}, *nŏuă* 116^{74} alături de *dọauă* 10^{26}, *nọauă* $9^{30,52}$; *ŏ* nu apare și în forme ca *durọare*, *Sîn-Nicọară*. Rar ne întâmpină un *o* în loc de *ọa*: *comora* 93^{34} alături de *comọara* 93^{42}, pl. *cot'e* 95^{82}. — 2. In monosilabe, urmat de *m*, se aude și ca *ō* (nazalizat): ar fi cazul cu *ō* $46^{49,51}$, dacă pe acest *ō* l-am interpreta ca «om» în loc de «un». — 3. E trecut la *u* în *șurț*. — 4. Apare câud ca *e*, câud ca *ă* în *Brașeu* 12^{49}, *Brașău* 39^{60}. — 5. Ungurescul *ō* e rostit ca *e* sau *ei* în *çezeș*, *çeizăș*. — 6. E păstrat în *ibot*.

§ 5. — 1. *U* în monosilabe și urmat de *n* se nazalizează, pronunțându-se când *ū*, când *ō*: *ū* (= un) $40^{15,20}$, $65^{21,31}$, 77^{62}, 96^{29}, 109^{47}; *ō* 35^{32}, 44^{30}. Considerat sub raportul sintactic, acest fonetism privește pe *u* aton.

§ 6. — *Diftongi*. 1. *Au* apare și ca *ao* în *aor* 92^{82}, 154^{84}; același fonetism ne întâmpină și în *scaon*, *staol*. A trecut la *o*, *ŏ* în vb. *cot*: *(să) cot*, *cŏt'e* și în conjuncția *o* < *au*; apare însă și ca (el) *cọată* și *cată*. — 2. *Ea* trece la *a* după o labială: *bat*, *ibască*; *lovască*; *Arman*, *margă*; *cîrpală*, *dospală*, ca și după *s*, *ș*, *dz*: *cosală*, *sacă*, *samă*; *șapte*; *dzamă*. — 3. *Ei* se aude și ca *ii* sau *i* în numeralul *trii*, *tri* 40^{65}.

[1] Formele pentru cari nu indic printr'o fracție pagina și rândul din *Texte* sunt relevate în *Glosar* unde se dau trimiterile cuvenite; acele cari nu se găsesc nici în Glosar însemnează că sunt culese fără texte, sau că o trimitere la context n'am socotit-o ca fiind absolut necesară.

www.dacoromanica.ro

Vocale atone

§ 7. — 1. *A* s'a păstrat ca *ă* în *fămeie*, *lăcui*, *năroc*. — 2. Apare ca *o* în *Cozac* 155[12]. — 3. Rar se aude *a* în loc de *ă*: *batrîn*, *sabor*, *salaş*, *sarbatoare* (Dragomireşti). — 4. *Ă* a devenit *e* în *peminte*, *peminčior*, *pupedză*, *strelučea*. — 5. In loc de *ă* se pronunţă *o* în: *cop(k')itan*, *fomeie*, *for'* (= fără) 33[70], *formăcătoare*, *formăcătură*, *luotor*, *morunt*, *plomîn* 144[58], *spomînta*; *cotuni*, *fogădău*, *noroc*, *pogan*, *sovărşî*, *sopon*, *žondar* (Borşa-Pietroasa). *Ă* din adjectivul posesiv *său* apare ca *o* şi ca *u*: *tată-so* 118[15], *tată-su* 102[45]; ca *o* apare şi în conjuncţiunea *să*: *so* 117[3]. — 6. Intâlnim *u* în *nimuruţ*. — 7. Î rezultat din *a* latin + *n* a trecut la *u*: *lungoare* 112[50], *un'el* 94[82]. Acelaşi fonetism ni-l prezintă şi prepoziţiunea *pună*. — 8. *U*, rezultat din *î* (< *a* + *n*), urmat de *n* a trecut la *o* în *on'el* 119[55].

§ 8. — 1. *E* se menţine în *nemn'ic(a)*, *d'emin'eată*, *d'etoriţ*. Nu s'a sincopat în *dereğe* şi *derept*. — 2. Nu a trecut la *ă* în *crepa*, *învereadză*. — 3. Trecerea lui *e* la *i* nu e răspândită; totuşi, iată câteva exemple de *i* < *e*: *credi*, *cristătură*, *d'i*, *i* (= este) 140[77], *çinulariţ*, *înverigat*, *min'i*, *oaricînd*, *t'i*, *zin'i*. — 4. După consoane ca *b*, *č*, *d*, *r*, *s*, *ş*, *t*, *ţ*, *dz*, *ž* se preface în *ă*: *gălbănaş*, *pribăgăsc*; *plač(i)ă*; *dăsagiţ*; *cutrămura*, *čioarăl'e*, *fečioară* 18[50], *trăbui*, *trăzăsc*; *iesă*, *(cornu) mesăţ*, *(coarn'e)* 'n*toarsă*, *săcret*; *paloşă*; *blăstăma*, *botădzat*, *înveştădzî*, *stărpar*, *stăzar*; *fečioriţă*; *dumn'edzăesc*; *žăli*. Aci trebue relevat şi fonetismul formei *rătund*, *rătundzî*. — 5. *Ă* medial provenit dintr'un *e* (precedat de *n*) a trecut la *u*: *çinulariţ*, după cum *î* din *sprînčeană* a devenit *u*: *sprunčeană*. — 6. După ce a trecut la *ă*, *e* a evoluat spre *o* în *Solforin*. — 7. Final, se menţine în forma *(văr-)primare*. — 8. In anumite construcţii sintactice, *ă* (< *e*) a dat *o*: *n'oţ* (*duče*) 65[6] (= nu veţi duce).

§ 9. — 1. *I* apare ca *e* în *če* 100[8], *mn'enun'ea*, *Sîbeiu* (cu accentul pe *î* din cauza ritmului). — 2. După *č*, *ğ*, *r*, *s*, *ş*, *ţ*, *dz*, *ž* trece la *î*: *vačile*; *crăngîle*, *ğîčea*; *pk'ietrîle*, *strîga*; *sîmbraş*, *Sîbeiu*; *arşîţă*; *naţîun'e*, *ţînea*; *grumadzîţ*; *pažîşte*, *vătazî* 111[81]. — 3. Foarte rar se aude în loc de *î* un *ă*: *găn'i*. — 4. Apare *u* în loc de *i* în *şuroaie* 52[88] şi tot *u* în loc de *î* în *sprunčeană*. — 6. A dispărut din *pret'in* 54[34], ca şi din vb. *dzua* (derivat din *ziuă*). — 7. Final, mai păstrează o slabă rezonanţă în singulare ca *păcurariţ* 154[2], *păhariţ* 105[55] etc. In formele nearticulate de plural terminate în *-ţ* sau *-dz* nu se aude (cf. § 48, 3). La fel şi în forme ca *amn'iadz* etc. — 8. Avem *o* în loc de *î* în *corbačiţ*.

§ 10. — 1. *O* a trecut la *u* în: *(a)durn'i*, *burd'eţ*, *culac*, *înfluri*, *muroţ*, *Rumîn*, *surçi*, *tuma* (ca aton în frază), *urçi*, *uspăta*. — 2. Apare ca *ă* în *bosărcăţ*, *tăt*, precum şi în *făcu* 6[27] (*o* aci fiind aton din cauza ritmului). — 3. E menţinut în *poronči*, sub influenţa ungurească.

§ 11. — 1. *U* nu s'a sincopat în *surupa*. — 2. Se confundă cu *o*: *bosîioc*, *fondament*, *Moreşan*, *porončesc*. — 3. A trecut la *î*: *bosîioc*, *luatî-o* 129[53], *tîlbura*, ca şi diminutivul *mănînţel*. — 4. In monosilabe, întrebuinţate ca atone în frază, *u* + *n* > *ō* *(on)* (cf. § 5). — 5. Final, se mai menţine sporadic în formele *altu* şi *optu*. Adesea, în texte, acest *u* e datorit rimei,

www.dacoromanica.ro

dar mai ales ritmului: *albu* 27[34], *altu* 30[45], *bolundu* 113[54], *cîndu* 27[40], *mînatu* 88[63], *mutu* 113[53], *mn'icu* 100[82], *omu* 101[38], *mortu* 96[29], *tîrgu* 109[1], *boiu* 95[27], *mariu* 123[48], *Turčiu* 123[63]. *U* din *elu* 101[10] se datorește foneticei sintactice: *elu 'ž rups' < el îž rups'*. — 6. In urma unui *i* nu se aude: *ariči*, *vek'i*.

§ 12. — *Diftongi*. 1. *Au* s'a redus la *o*: *cotá* etc. (cf. § 6, 1.) — 2. *Eu* se aude și ca *io* 10[59]. — 3. *Iu* apare și ca *i*: *airílea*. Același diftong în formele verbului *iubi* apare când ca *io*: *iobit* 119[76], când redus la *i*: *ibască* 137[48], *ibçi*, *içi*.

Vocale în hiat

§ 13. — 1. In această privință, de relevat că hiatul *ua* a rămas în general intact, fără ca să se dezvolte între aceste două vocale un alt sunet: avem *măduă* și *văduă* (cu accentul pe primul *ă*) sau *mădúă* și *vădúă*, ca și *văduu*, *văduit(ă)*, *măduiță*. In derivatul *măduhos* apare *h* între *u* și *ó*. — 2. Intre vocală *(á, í)*... *a* s'a dezvoltat în construcții sintactice un *u*, iar între *u*...*a* un *u*: *avea-u-aș* 115[59], *cotun'i-u-aș* 47[17], *da-u-ar* 24[30], 124[30], *rămânea-u-ai* 20[33], *si-u-ai* 95[85], *vrea-u-ar* 21[11]; *adusu-u ă* 158[42], *luatu-u ă* 158[34], *vădu-u ă* 117[29].

Accidente generale

§ 14. — *Asimilație*. 1. *Ă—e > e—e*: *beserecă*, *k'emeșe*. — 2. *Ă—o > o—o*: *locomos*. — 3. *Ă—u > u—u*: *n'imuruj*. — 4. *Î—o > o—o*: *porzol'i*. — 5. *O—u > o—o*: *poromb*. — 6. *U—i > i—i*: *siripară*. — 7. *U—o > o—o*: *Bocovina*.

§ 15. — *Disimilație*. Rar apare forma *biserică*.

§ 16. — *Proteză*. De relevat *a* protetic din *acufundos*, *ascrumat* și *a(i)est*.

§ 17. — *Epenteză*. 1. Nu apare nicăiri acel *i* din *cîine*, *pîine* etc. In schimb, e general fonetismul cu *i* în forme ca *čeriu*, *cuptior*. — 2. Un *u* avem în *čiurčel* și un *ă* în *iezăl*.

§ 18. — *Contaminație*. Formele *murea* 36[64] și *preažmea* 83[28] datoresc acel *e* probabil formelor de plural.

Consoane

Dat fiind paralelismul fonetic pe care îl prezintă *p*, *b* și *m*, voi releva mai întâi fonetismul fiecăreia din ele a parte, pentru ca la urmă să mă opresc asupra câtorva considerațiuni de evoluție fonetică.

§ 19. — 1. *P + i*, *ie* trecut la prima fază spre palatalizare, *p'*, apare rar: *împ'ing*, *lip'ideu*, *împ'ed'ecat*, *p'eliță*, *p'iții'en'e*, *sp'int'eca*. — 2. Faza *pk'* rezultată din *p* în aceeași poziție are cea mai mare extindere. Relevez în ordine alfabetică exemple numeroase, fără a avea în vedere dacă e inițial, medial sau final; aceasta, pentru o mai amănunțită urmărire a labialelor. Iată-le: *apropk'ia*, *căpk'ițăsc*, *copk'il*, *copk'itan*, *čiripk'ec*, *H'ilipk'i*, *împk'irilat*, *întîmpk'ina*, *lipk'i*, *lupk'i*, *opk'incă*, *pk'eatră*, *pk'ele*, *pk'erdzare*, *pk'eri*, *pk'estrîe*, *Pk'etru*, *pk'iadz*, *pk'ic*, *pk'ica*, *pk'iclu*, *pk'icura*,

www.dacoromanica.ro

pk'ičior, *pk'isoc*, *pk'istruie*, *pk'išat*, *pk'išolcătură*, *pk'ištol*, *pk'ită*, *pk'iuă*, *Plopk'eștĭ*, *popk'ĭ*, *prăhupk'i*, *rîpk'ĭ*, *rîpk'i*, *stropk'ĭ*, *stupk'iniță*, *surupk'i*, *suspk'in*, *ștopk'it*, *topk'i*, *trupk'ină*, *znopk'ĭ*. — 3. Ceva mai puțin răspândit e fonetismul cu *k'* < *p* + *i*, *ie*: *cîn'ek'ĭ*, *cîrk'i*, *desk'ica*, *dosk'it*, *k'eatră*, *k'ept*, *k'eptăna*, *k'eptănătoare*, *k'erde*, *k'etri*, *k'etros*, *(Sîn-) K'etru*, *k'icur*, *k'iyn'iță*, *k'ipă*, *k'ipăra*, *k'iper*, *k'isă*, *k'iță*ră, *k'izmaș*, *scărk'ina*, *scumk'i*, *sk'inare*, *sk'in*, *stîrk'i*, *susk'in*, *șerk'ĭ*, *tălk'ĭ*. — 4. După ce a trecut prin faza *k'*, *p* apare și ca *t'* cu care adesea se confundă *k'*: *dost'esc*, *ot'ĭ* 3[23], *răst'eĭ*, *st'ic*, *st'icuț*, *st'in*, *sust'in*, *t'eĭ* 156[65]. — 5. Apare ca *b* în formele *țebeș* și *žeb*.

§ 20. — 1. *B*, urmat de *i*, *ie*, se aude rar ca *b'*: *alb'ĭ*, *b'etăng*, *b'eteși*, *b'in'e*, *galb'en*, *halub'e*, *Sîrb'ia*. — 2. E general fonetismul *bç* < *b* în aceeași poziție: *abçia*, *bçet*, *bçiată*, *bçibol*, *bçilit*, *bçiliță*, *bçin'e*, *bçirău*, *bçitangă*, *bçivoliță*, *bçizui*, *bumbçĭ*, *cărăbçiță*, *corbçĭ*, *dezrobçi*, *hrebçincă*, *ibçi*, *îmbçia*, *împodobçi*, *încobçila*, *întrebçĭ*, *plumbçĭ*, *pocĭumbçĭ*, *porumbçĭ*, *robçĭ*, *sabçie*, *Sabçiu*, *Săbçiana*, *Sîrbçian*, *slabçĭ*, *trîm(b)çită*, *zbçiči*, *zorobçĭ*. — 3. *B* + *i*, *ie* > *bç* > *ç*: *corçĭ*, *čerçĭ*, *dezçin*, *çibol*, *çini*, *içi*, *izçi*, *scîrçi*, *Sîrçĭ*, *surçi*, *urçi*, *zçera*, *zçiči*. — 4. Intr'un singur exemplu am înregistrat trecerea lui *ç*, rezultat din *b* + *i*, la *ğ*: *ğibol (Apșa)* — formă cu fonetism izolat. — 5. Apare ca *p* în *patalion*, *žip*. — 6. Nu se aude în prepozițiunile *su'*, *susuoară*.

§ 21. — 1. *M* + *i*, *ie* trece la *mn'*: *amn'in*, *bučimn'i*, *comn'ișer*, *čiumn'il*, *dimn'icat*, *Dumn'itru*, *hamn'eș*, *hărămn'i*, *in'imn'e* 47[44], 99[60], *in'imn'ioară*, *lăcrămn'ele*, genitivul *lumn'i* 16[68], *lumn'ină*, *lumn'inos*, *mn'ea* 83[41], *mn'educ*, *mn'edz*, *mn'el*, *mn'ercurea*, *mn'erlă*, *mn'erță*, *mn'eu*, *mn'ială*, *mn'i* 5[39], *mn'ic*, *mn'ie* 5[61], 9[4], *mn'iere*, *Mn'ihaĭ*, *mn'ilă*, *mn'ine* 4[28], 8[36], 88[41,58], 90[6], 92[30], 127[67], *mn'inos*, *mn'int'e* 99[8,12], *mn'inuna*, *mn'iorea*, *mn'ira*, *mn'ire*, *mn'ișca*, *mn'ižloc*, *mormn'inte* 7[39], *mulțămn'i*, *n'emn'eșig*, *n'emn'iči*, *nimn'ic*, *oamn'inii* 170[57], *pomn'ĭ* 70[40], *pomn'iță*, *primn'i*, *Sîmn'ion*. — 2. Fonetismul cu *n'* rezultat din *mn'* e mult mai redus ca extindere: *adurn'i*, *dezn'erda*, *n'ie*, *zn'eură*, *zn'ičele*. — 3. Inaintea labialei *p* se aude ca *n*: *înpărat*, *și-n pun'eț* 121[29].

§ 22. — 1. Ceea ce trebue remarcat privitor la *p*, *b* și *m* e că palatalizarea acestor trei labiale e mai răspândită cu fonetismul *pk'*, *bç*, *mn'*, alături de care circulă și *k'*, *ç*, *n'*: *pk'iatră* și *k'iatră*, *ibçi* și *içi*, *mn'ie* și *n'ie*. Nicăiri și niciodată nu am auzit bunăoară *aprok'ia* în loc de *apropk'ia*, *pk'ipă* în loc de *k'ipă*, *rîk'i* în loc de *rîpk'i*, *truk'ină* în loc de *trupk'ină*; *çirău* pentru *bçirău*, *saçie* pentru *sabçie*, *zoroçi* pentru *zorobçi*; *čiun'il* în loc de *čiumn'il*, *din'icat* în loc de *dimn'icat*, *n'eu* în loc de *mn'eu* etc. Sunt foarte rare dublete ca *bçibol*—*çibol*. Rezistența mai mare a fazelor *pk'*, *bç* și *mn'* trebue căutată și în influența directă sau indirectă a formelor în cari labiala rămâne intactă: *p* din formele *rîpă*, *trup*, *(eu) sap* etc. era firesc ca să exercite o influență asupra formelor *rîpk'ĭ*, *trupk'ină*, *(tu) sapk'ĭ*, pentru ca să nu devină *rîk'ĭ*, *truk'ină*, *sak'ĭ*. Același lucru pentru *b* și *m* din forme ca: *bumb*, *hreabăn*, *(eu) întreb* față de *bumbçĭ*, *hrebçincă*, *(tu) întrebçĭ* sau *mulțam*, *pom* față de

www.dacoromanica.ro

mulţămn'i, *pomn'i* etc.; la aceasta am putea adăuga şi fonetismul unor forme ca *domn—domn'i* etc. Pe de altă parte, reducerea lui *pk'*, *bç*, *mn'* la *k'*, *ç*, *n'* trebue căutată şi în următoarele poziţii: *pk'...p > k'...p* (*pk'ept > k'ept*, *pk'ipă > k'ipă*); *bç... b > ç...b* (*bçibol > çibol*); *mn'... m > n'...m* (*durmn'im > durn'im*). In legătură cu ultima formă (*durn'im*), de remarcat că bunăoară *primn'im* nu a devenit *prin'im*, din cauză că *mn'* nu e precedat de o altă consoană, cum e cazul cu *durmn'im*. In această condiţie, observăm că o altă cauză a reducerii grupurilor *pk'*, *bç*, *mn'* la *k'*, *ç*, *n'* e şi poziţia: cons. (*r*, *s*, *z*) + *pk'*, *bç*, *mn'*: *şerpk'i > şerk'i*, *suspk'in > susk'in*; *čerbçi > čerçi*, *dezbçin > dezçin*; *adurmn'im > adurn'im*, *dezmn'erd > dezn'erd*, *zmn'eură > zn'eură* etc. — 2. Ca observaţie de detaliu, relevez că sunt şi forme cari circulă cu labiale nealterate: *pěpen'e*, *serbinte* sau *serbe*; dar acestea sunt relativ puţine.

§ 23. — 1. Palatalizarea labialelor — *p*, *b*, *m*, *f*, *v* — în dialectul aromân e generală [1]; în dacoromână astăzi o întâlnim pe un teritoriu destul de întins. Pe când însă în aromână pentru *p*, *b*, *m* avem numai fazele *k'*, *ç*, *n'*, în dacoromână, alături de *k'*, *ç*, *n'* circulă şi *pk'*, *bç*, *mn'*. In cazul acesta, şi în directă legătură cu ce ne ofere aromâna, care ar putea fi explicaţia ce trebue dată alterării labialelor în dacoromână? Să fie oare o infiltraţie a fonetismului aromân? Intr'un asemenea caz, palatalizarea completă din aromână s'ar fi întâlnit cu labialele intacte din dacoromână şi, din fuzionarea lor sau din suprapunerea primelor, ar fi rezultat fazele *k'*, *ç'*, *n'* sau *pk'*, *bç*, *mn'*. O atare ipoteză ar găsi un razim şi în constatarea — reală pentru regiunea studiată — pe care o face Ovid Densusianu în *Graiul din Ţara Haţegului*, 31 — ceea ce, considerat ca filoane răzleţe şi furişe de migraţiuni păstoreşti sud-dunărene în nordul Dunării, pare a fi chiar foarte probabil [2]. Ori ar trebui să admitem că geograficeşte — izolat măcar — germenele acestei palatalizării a existat şi în dacoromână, având aceeaşi geneză ca şi în aromână: *bine > biine* (= *b'ine*) > *bγ'ine > bçine* (> *çine*)? Oprindu-ne la prima ipoteză, cea a unei infiltrări aromâne, naşte întrebarea: când, în ce împrejurări şi până unde va fi pătruns un atare fonetism? Problema ar comporta o discuţie amănunţită a unui întreg cadru etno-linguistic în decursul secolelor — ceea ce ar depăşi cu mult capitolul acesta privitor la graiul maramureşean. Mă opresc deocamdată la părerea infiltraţiunilor de păstorit aromânesc în nordul Dunării, rămânând ca dificultăţile pe cari le ridică să le urmărim cu altă ocazie, în legătură cu aceeaşi problemă din aromână.

---

[1] Asupra genezei în timp şi spaţiu a acestei palatalizări precum şi asupra extinderei ei în aromână mă voi ocupa altundeva în mod amănunţit, aşa că tratarea acestei probleme nu intră în cadrul restrâns al acestei monografii.

[2] Ca o dovadă în susţinerea unei atari ipoteze, ar putea fi relevate din graiul maramureşean şi forme ca *Mn'iculae*, care pare a-şi avea explicaţia în încrucişarea formei *Niculae* cu cea ungurească *Mikol* şi nu în tendinţa de a transforma orice *n'* în *mn'* ca în *Mn'istrim*, sau ca în forma *Mn'ţamţu* din Sălaşul-Şimleu pe care o relevează G. Weigand în *Jahresbericht*, VI, 42.

www.dacoromanica.ro

§ 24. — 1. *F*, urmat de *i*, *ie*, a devenit *h'* (< *fh'*). Fonetismul acesta astăzi nu e tocmai răspândit. Satele în cari se mai aude sunt puține: Apșa, Besereca-albă 154[83], Crăcești 165[73], Săcel 32[35], Săliștea 83[31], Săpânța 44[70], Strâmtura 85[11] etc. De reținut că pronunțarea cu *h'* aparține mai mult generațiilor bătrâne. — 2. In aceeași poziție, apare trecut la *s*, care e fonetismul general, chiar și în sate ca Săpânța, în care se constată o încălcare sau o încrucișare între *h'* și *s*. Astfel avem: *sansiu*, *serbințeală*, *si* (la toate timpurile și persoanele), *sie-cui*, *siere*, *sior*, *sir*, *sire*, *sirisău*, *Sirolina*, *siu*, *trandasir*, pl. *grcsi* etc. — 3. *F* a trecut la *s* și în *estin*. — 4. Foarte rar se aude *ș* în loc de *s*: *șer* alături de *ser*, *șerbe* 162[28] alături de *h'ert* 162[28]. — 5. Pentru evoluția fonetică *f* > *s*, cf. § 25, 4.

§ 25. — 1. *V* + *i*, *ie* prezintă un paralelism perfect cu *f* în aceeași poziție. Totuși, față de celelalte labiale, sunt mai numeroase cazurile în cari această consoană rămâne intactă: *vin'i* 138[23], *vieață* 42[22], *vină* 35[11] etc. De remarcat că acest fonetism apare mai mult în Săpânța, Săliștea și Săcel. — 2. In poziția amintită, constatăm trecerea lui *v* la *ç*: *G'eșaută*, *çis* 30[39], *çisa* 59[36], *çișin*. — 3. In aceeași poziție a trecut la *γ'*: *doγ'il'it*, *γ'eață*, *γ'erme* 126[79], *γ'ie* 31[19], *γ'in'i* 12[66], 41[64], *γ'isuc*, *γ'iță'l* 91[51], *γ'iu* 154[55]; *loγ'it* 170[2], *moliγ'i*, *năräγ'esc*, *oträγ'i* 30[26], *potcoγ'esc* 13[29], *priγ'i* 53[33], *zugräγ'it* 13[21]. In această privință, de observat că generațiile bătrâne sunt acele cari păstrează acest fonetism și că el ne întâmpină mai mult în Săliște, Săcel, Săpânța, Crăcești și rar în alte câteva sate. — 4. Această ultimă fază a lui *v* a evoluat apoi în două direcții: *α*. *γ'* dispare fără nici o urmă mai ales în Săpânța, după care ar urma Rogna-de-jos: *in* 47[72], vb. *in'i* 42[48] (la toate timpurile și persoanele), *ită* (Giulești), *iță* 92[60], *loit*, *pleit*; *β*. același *γ'* a trecut la *z* — care e fonetismul cel mai răspândit și care apare chiar în Săpânța —: *bolnăzi*, *înzitat*, *k'izitoare*, *lozesc*, *otrăzesc*, *potcozesc*, *protizit* (Vad), *t'izesc* (Ghesăști), *vorozi*, *zideră*, *Židozîi*, *zidră*, *zie*, *zieață*, *zin*, *zină*, *ziță*, *ziță'l*, *zugrăzit* etc. Niciodată însă nu am auzit forma *vineri* cu *v* alterat. Evident că acest *z* rezultă din faza *γ'* printr'o altă fază intermediară, anume *ź*. Interesant de remarcat că acest *ź* (< *γ'*) nu a evoluat spre *ž*, ca în alte regiuni dialectale dacoromâne. In 1923, în Săcel am putut constata această fază intermediară, care are o foarte slabă rezonanță și de *ž*: fetița Doca Grad de 12 ani pronunța pe *γ'* așa de puternic iotacizat, încât se auzia clar: *źin*, *źiu*, *otrăźit*. Aceeași constatare am făcut-o și pentru *h'* > *ś*: *śir*, *(să) śie*. — 5. *V* apare ca *h* în *horbă*, *horbi*. — 6. Nu s'a dezvoltat ca în limba literară un *v* între vocalele în hiat din *Moldúa*, *žîdaucă* (cf. și § 13, 1). — 7. Nu a lăsat nici o urmă în *Qarmeçe*, *orgare*, *șagău*. — 8. Nu a trecut la *b* în *voroavă*.

§ 26. — 1. *T* urmat de *e*, *i* se alterează, devenind *t'* sau *k'*, cu care se confundă (cf. § 35): *bărbat'e*, *bot'edza*, *cumk'it*, *h'ik'etău*, *h'ink'ei*, *k'elinca*, *k'iară*, *k'ign'i*, *mint'iucă*, *poft'ilat*, *tork'iță*. — 2. Apare ca *č* în *munčeancă*. — 3. Circulă ca *d* în *dobă*. — 4. *Ţ* e redat prin *dz* în *pk'iadz*.

www.dacoromanica.ro

— 5. Apare regulat ca *t* în *trîmbçită* şi în derivatele sale. — 6. Pentru *capăr* (= capăt), cf. § 28, 4.

§ 27. — 1. *D* + *i*, *e* devine *d'*: *ad'iman*, *putred'i;* adesea acest *d'* se confundă cu *ç: putreçi* (cf. şi *çiug* < *ung.* d ö g); rar însă apare ca *dç* sau *dy'*: *dçiavol* 75[5]. — 2. Nu a trecut la *(d)z* în formele verbale *putredi*, *putredesc* etc. — 3. *D* + *i*+*o*, *u* s'a oprit la *ğ*, nu a evoluat spre *ž*: *ğios*, *ğiumătate*, după cum avem *meringğioară*, *ğiupîn* etc. — 4. *D* apare ca *dz*, corespunzător lui *z*: *cădzut*, *dzîče* [1], *dzîuă*, *veşt'edzît*. — 5. Final, dispare mai ales când cuvântul următor nu începe cu vocală: *cîn'*, *fun'*, *gîn'*, *rîn'*, *şuerîn'* etc. După *dîn'*, *gîn'* s'au refăcut *dînu-mi* 25[22], *gîn'i* pentru *gîndi*, de unde şi *găn'i* etc. La fel şi cu adv. *un'e* refăcut după *un'* (< *und'* < *unde)*.

§ 28 — 1. *N* + *e*, *i* devine *n'*: *čin'iele*, *harn'ic*, *hod'in'i*, *hrăn'i*, *lun'i*, *n'eçină*, *žălen'ie*. Din *N'iculae* a rezultat şi forma *Mn'iculae* (cf. § 23). Acest fonetism, *n'* > *mn'* ne întâmpină şi în *Mn'istrim* (< *Nistru)*. — 2. *N'* a dispărut din pluralul *ai* din a n n u s, ca şi din infinitivul *croncăi* (= croncăni). L-am auzit o singură dată în *gutîn'ie*. — 3. Intr'un singur exemplu l-am înregistrat ca *m*: *Hotim* (< *Hotin)*. — 4. Datorită disimilaţiei, *n* intervocalic latin se aude regulat ca *-r-* în *serin*, *serinat*, *verin*, *verinos;* alături de *serinat*, am auzit la o singură persoană şi *în-sen'inat* 126[70], 127[52]. Tot *r* apare şi în neologismul *urbăresc*. După ce *n* s'a propaginat şi în silaba următoare, s'a produs disimilarea: *ğerunk'e* (fonetism general), *ğiurincă*, *rărunt*, alături de care circulă şi *mănunt*, ca şi *moşinoi* alături de *muşuroi*. Genitiv-dativul lui *n'imenea* apare cu *r*: *n'imuruj*. Aci, poate, ar fi locul să relevăm şi forma *rapor*. — In legătură cu acest fonetism (*r* pentru *n)*, de remarcat că nu am dat de nici o urmă de rotacism. Ca o curiozitate fonetică amintesc următorul caz: In 1913 (30 martie), mergeam laolaltă cu un copil de 8 ani din Budeşti, cu Ştefan a lui Ion a Şercanului. L-am întrebat:

— Până unde mergi, măi Şte'?

— Pîră 'n čela capă- d'e sat.

— Până unde?

— Pîră 'n sus de beserecă.

— Apoi, meri mai încet, că până la amn'iadz e vreme.

— Pîră oi mere acasă, amu să face amn'iadz.

Relevez că copilul a întrebuinţat şi forma *pînă;* dar *r* din *pîră* şi *capăr* l-am auzit clar. Controlând această pronunţare printre bătrâni, nu am putut da de nici o urmă. — 5. In monosilabe *n* dispare nazalizând vocala: *ū* (= un), *ō* (< *on* < *un)*. — 6. Final, după *r*, adesea nu e perceptibil: *aşter'* 36[30]. — 7. *N* din *şohan* (de unde *şohăn'it(ă))* se datoreşte foneticei sintactice: «şoha nu mărg», de unde «şohan nu...».

§ 29. — 1. *L* + *e*, *i* se schimbă în *l'*; pe când însă *n* în poziţie identică devine *n'* în toate satele, *l'* apare limitat în anumite comune (cf. pag. LIV): *ačel'e* 45[16], *airil'ea* 172[7], *boal'e* 112[67], *căl'in'e* 28[68], *căt'il'in* 66[19], *copil'iţă* 30[70], *cornurel'e* 32[61], *crenğîl'e* 34[39], *cucul'e* 30[15], *despl'eţ'i*

[1] *Dz* din *dzîče* apare şi ca *ğ* (cf. § 39, 1).

www.dacoromanica.ro

70^{36}, *d'estul'it* 42^{24}, *dorul'e* 42^{51}, *dzîl'e* 42^{28}, *el'e* 35^{29}, *Hrozavl'ia* 111^{28}, *in'el'el'e* 123^{79}, *înțăl'eaptă* 84^{73}, *l'e* 33^{80}, *-l'e* 35^{42}, *l'eagăn* 43^{4}, *l'esă* 42^{39}, *l'imbuță* 67^{1}, *l'ină* 35^{33}, *Magdal'ina* 132^{31}, *mocl'ină*, *morzol'it*, *pl'ină* 69^{11}, *sărun'il'e*, *scl'eac*, *sufl'ețăl* 42^{49}, *umbl'etă*, *zăbel'el'e* 113^{7} etc. — 2. Apare ca *r* în *șpitar* (Borșa-Repedea). — 3. Se pronunță *biușug* și *pečetui*. — 4. După *r*, *l* nu se aude: imperativul *zvîr'-o* = azvârl-o (Moisei).

§ 30. — 1. *R* + *e*, *i* foarte rar apare trecut la *r'* : *așădzar'e* 43^{9}, *cărar'e* 45^{45}, *mar'e* 43^{26}, 51^{28}, *pasăr'e* 12^{5}, 51^{21}, *pădur'e* 45^{19}, *sărbătoar'e* 43^{25}, *star'e* 43^{9}, *sur'e* 48^{55}. — 2. Circulă ca *n* în formele *lučeafăn* și *mn'inos*. — 3. Se menține pretutindeni în *fărină* și *primbla* 91^{45} și e înlocuit cu *l* în *tălin'ioară* [1] 106^{11}. — 4. Inițial, ca și medial când reproduce dublu *rr* latin, încă se mai aude cu o pronunțare vibrantă de *ř* : *cuřale*, *h'eřă* 44^{70}, *řa* 39^{35} și *řă* 71^{35}, *řăce*, *řăle*, *řău*, *uřăsc*, ca și în *duřere* 39^{35}, *Mařa* (Dragomirești). — 5. In silabă finală atonă adesea dispare: *cătă*, *nost*, *vost*. La fel și în forme atone în frază: *d'ept*, *pănt'(un)* ca și în *pot'iyn'ic*.

§ 31. — 1. *S* se aude ca *ș* în *paș*, *șălată*, *șfară*. Alături de *săbăș*ag circulă și *săbăčeag*. — 2. In anumite grupuri consonantice și construcții sintactice *s* > *z* : *bazma*, *laz'* 67^{26}, *znop* 89^{79}. — 3. *Ș*, în grup de consoane sau în construcții sintactice, în cele mai multe cazuri trece la *ž* : *cež* 167^{37}, *dužman'i* 73^{5}, *ežti* 67^{34}, 68^{12}, *m'až (duče)* 172^{5}, *až (muri)* 28^{55}, *až (lua)* 32^{3}, *frîngîndu-ž* 38^{14}, *că-ž (l-o prins)* 92^{39}, *soarele-ž*... 120^{47}, *laž* 67^{10}, *pož* $114^{1,7}$. Alături de *tătăižă* circulă și *tătăișă*. — 4. *Ș* apare ca *cș* în *Bracșău*.

§ 32. — 1. *Z* apare ca *dz* provenit din *d* latin + *ĕ*, *ī* și în elemente ne-latine: *obradz* (cf. § 27, 4). — 2. Adesea e înlocuit prin *ț*, ca și prin *dz*, în *bulț*, *buldz*.

§ 33. — 1. *J* latin urmat de *o*, *u* apare numai ca *ğ* : *ağiung*, *ğioc*, *ğioi*, *ğior* (< *ğiura*), *ğiudec*, *ğiug*, *ğiurăn'ât*, *încunğiura*. Rar apar și forme cu *ž* : *žoi*, *žuca*, *žugastru*. — 2 Același *j* + *u* > *dz* : *dzac*. — 3. In forma *măieran i* devine și *d'* sau *ç* : *măd'eran* și *măçeran*.

§ 34. — 1. *C* apare în forma *crancă* alături de *crangă* și în *žălcui*. In neologismul *cavaler* l-am auzit cu *g*. *gavaler* (Vad). — 2. *Č* se rostește și ca *ğ* în *ğiubăr*. — 3. O singură dată *č* > *k'* : *luk'ioară* < *lučioară* (în caz că *luk'ioară* n'ar trebui interpretat ca un nume de persoană în cazul genitiv: După apă lu K'ioară) 121^{63}.

§ 35. — 1. *K'*, rezultat din *cl* latin sau din *t* + *e*, *i*, sau *p* + *e*, *i* ori *k'* originar se confundă cu *t'* : *Ank'ilie* și *Ant'ilie* 119^{44}, *d'eot'i* 125^{1}, *d'est'id'e* 96^{37}, *fat'e*, *int'eia*, *n'c'nt'inat*, *ot'i* 3^{23}, *t'eie*, *t'iot*, *t'it'ie*, *t'izmaș*.

§ 36. — 1. *G* latin + *iu* se pronunță ca *dz*, mai rar ca *z*: *Sîn-Ğiordz* (și *Sîn-Ğiorz*). — 2. In loc de *ğ*, am înregistrat două forme cu *dz* : *ardzînțel* și *fudzîț* (imperativul) $137^{39,70}$ (fonetism datorit, probabil, unei corupții). — 3. Pentru *ç* rezultat din *gl* latin sau pentru *ç* originar strein avem adesea *d'* cu care se confundă: *d'iem*, *ad'izmă*, *ad'eu*, *d'ilișî*,

In Crăcești am auzit și *voloçi* pentru *vorovi*: «amu n'am če voloçi».

www.dacoromanica.ro

Ǫarmed'e, urmed'ęască. Forma *çilişi* se aude şi ca *ğiulişi*. — 4. In vb. *merğe, ğ* sau *g* din *merg* bunăoară nu se aude niciodată. — 5. *Ğ > ž* în *Žerman* şi *žolžuri̯*.

§ 37. — 1. *H* slavic se menţine în *prah, prăhupk'i*. — 2. A trecut la *v* în *vîrv* şi derivatele lui. — 3. A devenit *c* în *patriarc*. — 4. Inaintea lui *r* avem *Hrozavlia*, dar şi *Ristos* 73[2]. — 5. *H'* din elementele ungureşti s'a păstrat intact, fără ca să treacă la *s* aşa cum constatăm pentru *h'* provenit din *f + i, i̯e* (cf. § 24, 2): *h'ia, h'iri̯, h'ireş* (cf. şi § 38, 6).

§ 38. — *Grupuri consonantice* [1]. 1. *BR* latin a dat *ur* în *făurari̯* 155[75]. — 2. *CM* s'a redus la *mn' : tomn'i*, sau la simplu *m* în *tomăsc, toma* şi *tuma*. — 3. *CN* a devenit: *gn'* în *tign'i* (şi *k'ign'i*), *hn'* în *răhn'itor, mn* în *Omnă* (Budeşti), *sumnă, timn'i*. — 4. *CT* latin s'a păstrat ca *pt* în *îndărăpt* — formă care nu trebue confundată cu *îndărăt*. Pentru *doctor* avem *doftor*. — 5. *DN* unguresc a trecut la *gn : hognoği̯*. Acelaşi fonetism ni-l prezintă şi *DN* slavic în *Rogna*. — 6. *GF* din ungurescul szegfü a dat *ns* în *sansiu̯*, trecând prin fazele: *gf > nf > nh' > ns*. In caz că ne oprim la această etimologie, grupul acesta ar prezenta pe *f > h' > s* (cf. § 37, 5). — 7. *GN* rezultat din *TN* a trecut la *mn'*, ca şi *CN*: *vramn'iţă* (Hărniceşti) şi apoi la *vran'iţă* (ca şi *mn'iǫară > n'iǫară, mn'iţă > n'iţă* etc.). — 8. *GR* l-am auzit în Sat-Şugătag şi ca *γr: N'eγru* 169[33,34]. — 9. *LF > rf* în *Sorfărina*. — 10. *LNŢ > mţ* în *somţă*. — 11. *MBR > mr* în *dumramn'ic*. — 12. *MN* s'a redus la *m* în *duma-ta, duma-vǫastă*. — 13. *NT > mt* în *sîmt* (=sunt), *sîmt* (= sfânt); niciodată însă *vîmt* (= vânt) etc. Intr'o variantă a baladei *Bodiţa* (textele CCCLXX şi CCCCVI), bătrâna Măria Pasăre Pătrăuş din Vad (cf. *Glosarul* sub norătǫare) a pronunţat regulat numele *Constantin* ca *Constansiu̯* [2]. — 14. *PS > cs* în *pedęacsă* 172[12]. — 15. *RTF > lf: želfă*. — 16. *ST > şt* în *arişte, Peşte*. — 17. *TV > γ' : moliγ'i*. — 18. *VN* s'a păstrat în *Rîvn'ic* (Vişeul-de-jos); a trecut la *γn'* şi apoi la *hn'* în *k'iγn'iţă* şi *k'ihn'iţă* sau *pihn'iţă, prot'iγn'ic* şi *protihn'ic*. A trecut la *mn'* în *dumramn'ic*.

Accidente generale

§ 39. — *Asimilaţie*. 1. *Dz—č > ğ—č: ğiče*. — 2. *R—l > r—r: çinărar, Hararamliu̯*.

§ 40. — *Disimilaţie*. 1. *N—n > r—n: sărin, verin, ğerunk'e*. — 2. *R—r > r—l: durel'e, căplari̯* pentru *căprar* din *caporal*. — 3. *R—r > l—r: çinulari̯, scliptura, Ţîligrad*. Adesea al doilea *r* dispare: *creii̯* 133[54], *feręastă, pęa* 49[30] (în construcţie sintactică). — 4. *L—l > l r: Galareu̯* («munţ d'e ui̯agă und'e văręadză oile», Vad—Ioana Codrea) din *Galileu*. — 5. *L—l > l—n: čelant* 151[21]. — 6. Tot o disimilaţie e şi în *granofon* din *gramofon* (Budeşti).

---

[1] Le relevez în ordine alfabetică.

[2] In legătură cu acest fonetism, cf. interesantele constatări ale lui Pericle Papahagi în revista *Dunărea*, I (1923), n-rul 1, pag. 3-7.

www.dacoromanica.ro

§ 41. — *Epenteză*. 1. *N* epentetic în *b'etăng*, *gînscă*, *lengăna*, *rînt'ezesc* (= retezesc). — 2. *L* în *ţîglară* (Giuleşti). Aceeaşi epenteză apare şi în *cloacăză*, cu *l* datorit, probabil, influenţei forme rutene *klok'ička*. — 3. *R* în *Ark'il* pentru *Ak'il* (posibil însă să fie şi numele *Arçir*: «horja lu Ark'il» (Vad — Ioana Codrea) şi atunci am avea a face cu o disimilaţie a lui *r—r* în *r—l*), *craiet* < *caiet*, *rărmurat*, *ursuc* (Budeşti).

§ 42. — *Metateză*. 1. O constatăm în *holircă*, *pătrupop*, *poprele*, *rănţudzî*, *scurmat*, *vrîvuţ*. — 2. Metateză silabică în: *ğeder(a)*, *ğed'et*, *pîncet'e*, ca şi în *Arăvăscu* < *Averescu*.

§ 43. — *Afereză* silabică în *ver-maşină* < g e w e h r m a s c h i n e.

§ 44. — *Contaminaţie* avem în: *bagn'et*, cu *g* datorit vb. *băga*; *sătula*, cu *l* de la *sătul*; *prinsonier*, cu *n* sub influenţa formei *prins*; *meşterşug* şi *d'iptr'unu* 103[62], cu *r* datorit formelor *meşter* şi *pentru*; *şopîrcă*, cu *c* de la *năpîrcă*; *casarn'ie*, cu *s* de la *casă*. *R* din *trupk'ină* e datorit sb. *trup*.

§ 45. — *Apocopa* este una dintre cele mai caracteristice particularităţi ale graiului maramureşean: tendinţa de a suprima silaba finală care urmează imediat silabei accentuate e generală [1]. Apocoparea consoanei finale, mai ales a lui *d*, apare la fiece pas: *cîn'*, *făcîn'*, *trăgîn'* etc. Apocoparea silabică, pe care în texte am redat-o prin întrebuinţarea apostrofului la sfârşitul cuvântului apocopat, ne întâmpină şi în nume proprii (cf. şi pag. 202), dar mai cu seamă la verbe şi anume: la indicativ prezent, pers. 3-a sing. şi pl.; la viitorul I-îi; la subjonctiv prezent, pers. 3-a sing. şi pl.; la imperativ, pers. 2-a sing. şi 3-a sing. şi pl.; la infinitiv. Iată câteva exemple, în care intră şi alte forme în afară de cele verbale: *a'* 170[71] *(alt)*, *alea'* 133[29], *bol'ea'* 47[2], *clăt'ia*, 33[80], *clipea'* 69[26], *culea'* 133[51], *curzea'* 170[25], *čiocănea'* 96[3], *čipotea'* 113[64], *čiripk'ia'* 12[38], *doa'* 104[44], *dohăn'ia'* 58[7], *drăn'ita'* 18[49], *fa'* 94[38], *fă'* 101[83], *fărta'* 74[28], *fîntîn'ea'* 129[76], *fo'* 9[15], *găsea'* 14[10], *grăia'* 35[71], *hrăn'ia'* 31[43], *ia'* 73[31] *(iastă)*, *izvora'* 129[75], *mărturisea'* 83[22], *me'* 96[6], *n'et'eza'* 138[27], *omora'* 120[2], *păn'* 126[52], *păzea'* 45[47], *petrea'* 119[81], *putreçia'* 33[81], *rîpk'ia* 110[30], *rodea'* 38[19], *scumk'e'* 12[34], *sprižon'ia'* 106[18], *suferea'* 101[14], *ş'* 32[3] *(ştiu)*, *tra'* 26[22], *trăi* 15[28], *trăia'* 40[57], *tre'* 41[54], *ţăpen'ea'* 63[10], *văzea'* 39[67], *zelea'* 34[34] etc.[2]. Din cauza acestor particularităţi Maramureşeanul e satirizat prin următoarele versuri pe cari locuitorii judeţelor vecine le pun în seama graiului său:

Bu'[nă] colea'[şă] cu brîn'[dză] cu la'[pte] —
Numa mă săğea'[tă] la spa'[te];
Bu'[nă] colea'[şă] cu la'[pte] cu brîn'[dză] —
Numa mă săğea'[tă] la rîn'[dză].

aşa precum şi Maramureşeanul, la rândul său, «čiufulueşte» pe Românul din judeţul Satu-Mare prin :«o fost mare harvizu [= potopul] şi o

[1] Aşa, bunăoară, în Budeşti am întrebat pe cineva dacă mai trăieşte un bătrân cunoscut; mi-a răspuns: «trăja'» (= trăiaşte). Sau :«să t'e trăja' Dumn'edzău» (Berbeşti), *să pogăn'ia'* (Vişeul-de-jos) etc.

[2] Cf. în această privinţă şi J. Vendryes, *Le langage*, 69.

www.dacoromanica.ro

dus tăte boşorhodaule [= butoaiele de vin] d'in sinaş k'ert [= grădina cu fân]» — făcând prin aceasta aluzie la marele număr de elemente lexicale ungureşti din graiul lui.

MORFOLOGIA

Substantivul

§ 46. — *Declinaţiunea*. Urme tematice de declinaţiunea a IV-a se mai păstrează în cunoscutele forme ca *noru-mea*, *socru-meu*, ca şi în pluralul *mînuri*. Alături de *noru-sa*, de relevat şi *soru-sa* 9[74], 96[17].

§ 47. — *Genul*. 1. In loc de *catran* avem femininul *cătrană*, analogic lui *zmoală*. Formele *sluga* şi *taica* circulă ca masculine (cf. § 49, 4, 5). — 2. După cum din numele de bărbat se formează prin adăugirea sufixului *-easă* un feminin (cf. *G'eorçe—G'eorçeasa)*, tot aşa, printr'o falsă analogie, din *Hristos* s'a format *Hristoasea*, înţelegându-se «Maria». — 3. *Solferino* apare şi ca feminin: *Sorfărina*. — 4. *Şerpe* 128[73] apare ca feminin în forma genitivală *(capu) şerpii* 129[7]. — 5. *Soţîie* are sens masculin. — 6. Alături de forma feminină *băncuţ'e* circulă şi pluralul masculin *băncuk'ii* 93[45].

§ 48. — *Singularul şi pluralul*. 1. Substantivele masculine derivate cu sufixele -a r i u s, -o r i u s au păstrat la singular terminaţiunea de *-ari*, *-ori*: *păcurari*, *băutori*; circulă însă şi ca *păcurariu*, *băutoriu*. Aceeaşi pronunţare ne întâmpină şi în neutre ca *brăcinari(u)*, *cuptori(u)* etc. — 2. După pluralul *čireşi* s'a refăcut singularul *čires* în Săpânţa, iar după pluralul *paşi* s'a format singularul *paş* pentru *pas*. 3. Terminaţiunea *-i* de la pluralul substantivelor masculine şi feminine terminate la singular în *-t(e)* şi *-d*, *-dă* dispare: *morţ*, *munţ*, *bradz*; *părţ*, *cărţ*, *lădz*. In legătură cu acest fonetism, de remarcat că aceeaşi pronunţare apare şi la adjectivele cari au aceleaşi terminaţiuni la singular, ca şi la persoana 1-îi singulară şi plurală a formelor verbale terminate în *-ţ*: *baţ*, *bateţ*, precum şi la persoana a 2-a sing. a celor terminate în *-dz*: *cadz*. — 4. După *ş* terminaţiunea de plural masculin *-i* nu se aude: *păunaş* 90[8], *frumoş* (mai rar), iar cea de plural feminin *-e* trece la *-ă* după *ţ*, *dz*, *s* şi *r*: *fečioriţă*, *muruţă* 47[28]; *budză*, *radză* 51[1]; *frumoasă*, *mesă* 94[77]; *fečioară*. — 5. Neutrele terminate în *-ţ* şi *-r* au pluralul în *-ă*: *braţă*, *cară*, *hotară*, *izvoară*. — 6. După *ř* pluralul feminin în *-i* din *ţări* circulă ca *ţărî* 11[46] (mai ales când forma e articulată: *ţărîle)*. — 7. Pluralul lui *casă* e *căşi* şi *căşi*, iar al lui *marhă* e *marhă* şi *marhăi*. — 8. Singularul *pk'iuă* rămâne neschimbat şi pentru forma de plural: *pk'iuă* (articulat, l-am auzit ca *pk'iule* în Vişeul-de-jos). — 9. *Frică* apare la plural ca *friče*. — 10. Terminaţiunea de plural *-uri* o găsim în: femininele *culmuri* din *culme*, *mînuri* din *mînă*; neutrele *capuri* din *cap* 111[14] (= capete), *cornuri* alături de *corn'i*, *numuri* (Breb, Vişeul-de-jos, Şieu etc.) din *nume*; masculinul *codruri* 54[3] din *codru* (prin analogie, probabil, cu *păduri)*. In loc de *plînsete* întâlnim *plînsuri* 53[38], 55[48].

www.dacoromanica.ro

Articolul. Cazurile

§ 49. — 1. Articolul *-l* în general nu se aude. — 2. Articolul *-le* apare în *tatăle* (Crăcești, Vad). — 3. La plural, articolul *-i* după ce s'a contras cu *i* precedent, a devenit *î* după *ț, dz, ș, ž: călărețî* 155[15], *d'ințî* 111[1], *ok'ițî* 98[28], *munțî, bradzî, čîreș̂i, vătaž̂i* 111[81]; acest fonetism îl întâlnim numai în construcții sintactice, niciodată însă când acest fel de plurale sunt întrebuințate singure. Totuși, am constatat că formele cu *-i* necontras cu cel precedent sunt mai curente decât cele cu *-i̯* contras: *dračîi̯* 101[24], *păcurarii̯* 140[83], *Rumăn'ii̯* 172[11] etc. De fapt, multe forme de plural ca *ban'ii̯* 155[7], *ok'ii̯* 36[63] etc. ar fi trebuit redate astfel: *ban'ii, ok'ii*, adică cu *i* având o slabă rezonanță de articol de plural — ceea ce, pentru împrejurările de astăzi, ar fi întâmpinat alte greutăți tehnice. Acolo însă unde acest *i* nu mi-a fost perceptibil nu l-am redat. Iată, bunăoară, câteva exemple: *boi* 17[61], 24[6], 31[79], 53[68], 100[1], *cai* 87[5], 114[40], *dînși* 113[57], *Domn'i* 15[56], *lei* 101[23], *mn'ei* 21[2], *moroi* 129[44], *nori* 62[25], *ok'ișori* 51[60], 54[20], *ok'i* 36[61], *prunči* 54[83], *pui* 39[15], 43[36,45], *reği* 52[73] etc. — 4. Femininul *mîndruca* are pluralul *mîndrucăle* 97[72], iar *sluga* — *sluğîi̯* 156[20].

5. *Genitiv-dativul singular*. In anumite construcții sintactice, terminațiunea *-lui̯* nu apare în *pruncu* 159[11], *satu (aista)* 158[58]. — In compunere cu adjectivele posesive *meu̯, mea; tău̯, ta; său̯, sa*, substantive ca *frate, maică, mamă* apar la aceste două cazuri ca *frat'e-mn'eu̯* 119[60], *frate-tău̯* 106[20], *maică-sa* 65[12], *mîne-sa* 170[68], *mîni-ta* 4[59]. — *Taica* face *taicului̯* 88[65], 89[17], iar *maica, mămuca, soruca*, precum și *tătuca* fac *maicîi̯* 75[48], *mămucîi̯* 27[57], *sorucăi̯* 116[54], *tătucîi̯* 98[49]. — Terminațiunea *-ii̯* (< *ei̯*) a trecut la *-îi̯* în *țărîi̯* 14[46]; adesea însă acest *-îi̯* se reduce la *-î* sau *-i* după *ț, dz, s, ș, r: Bod'ițî* 95[73], *nopțî* 156[45], *Iurî* 169[55], *Păduri* 109[73] (cf. și cele relevate la pag. 202). Ca și la formele de plural masculin articulat (cf. § 49, 3), terminațiunea de gen.-dativ *-îi̯* apare contrasă în *-i: lumn'i* 16[68], *mueri* 46[42], *popi* 60[17], *Petrovai* 112 (cf. § 74, 1). — La substantive feminine găsim și terminațiunea veche *-iei̯* sau *-îei̯*, mai ales în poezie, și în deosebi în descântece: *apiei̯* 130[66], *pk'etriei̯* 130[67], *brîndzîei̯* 77[75], *punțîei̯* 43[40], *sîtîei̯* 77[74] etc. Bătrâna Sava Stețcu, de la care am înregistrat cele mai multe din aceste forme, întrebuința aceste gen-.dative și în vorbirea curentă. — 6. *Vocativul singular:* de relevat următoarele forme: *Adam* 74[66] și *Adame* 74[72], *călugăre* 88[89], *corbuț* 14[25], *cuc* 13[58] și *cuče* 13[56], *mîndre* 108[75], *socru* 92[42]. — 7. *Genitivul plural: unților* 130[84] prezintă pe cei doi *-ii-* contrași. — 8. *Vocativul* plural *maiče* 8[78].

Adjectivul

§ 50. — 1. Superlativul cu *foarte* e necunoscut; în locul lui se întrebuințează *tare: tare greu̯*. — 2. Pluralul formei *rea (ra)* e de obicei *răle* sau *ŕăle*. — 3. Alături de *est, -ă* circulă și *aest* 172[51]. — 4. Apare și genitivul plural *a toțîlor* 167[75].

www.dacoromanica.ro

Numeralele

§ 51. — 1. Dintre cele cardinale relevăm câteva pentru particularitățile lor fonetice: *un*, *ū* și *on*, *ō*; *o* și *una*; *doi*, *dŏuă* și *doauă*; *trei*, *trii* și *tri*, *činč(i)*, *şease* și *şasă*, *nŏuă* și *noauă*, *dzăče*, *patrusprădzăče*, *činsprădzăče*, *şa(să)sprădzăče*, *şa'dzăči*. — 2. Dintre cele ordinale, de remarcat că adesea formele de masculin înlocuesc pe cele de feminin: *d'e-al doil'ea casă* 136[37], *al doilea (bătae)* 157[16], *ş'al doilea o fuğit* 158[37] (= a doua oară), *a optăle* 9[41], *siuca d'e-a dzăčelea* 121[53]. Găsim însă și întrebuințarea inversă: alături de *a triia casă* 104[75] apare și *a triia şat* 104[72] (cf. și 117[28], 117[25]).

Pronumele

§ 52. — 1. *Personale*. *Eu* apare și ca *io* 73[13]. La dativ, ca aton, se aude *îm*, *'m*; apare și *mn'i* pentru *îmi* 33[58]. Acuzativul *mă* (< *me*) apare, prin analogie cu dativul, ca *mn'i* < *mi* < *me* 29[24]. — Persoana a 3-a reflexivă în anumite construcții sintactice se pronunță ca *ž* (= își) la dativ: *îž dzîse* (cf. și § 31, 3). — In compunere cu un verb reflexiv, *să (s')* și *şî (ş')* se întrebuințează curent în urma participiului: *s'o dată-să* 158[21] (cf. § 76, 1). — 2. *Posesivele*, exceptând particularitățile lor fonetice, nu prezintă nimic deosebit. — 3. *Nedefinite*: *n'imăruĭ* alături de *n'imuruĭ*; *tăt*, *tătă* și *tăţ*, *tăte* pentru *tot*. — 4. Forma relativă *esče(dzî)* 76[69].

Verbul

§ 53. — *Conjugări*. Vb. *găti* circulă mai des ca *găta*. In loc de *uĭî* avem *uĭa* 43[35].

§ 54. — *Prezentul indicativului*. 1. La conjugarea I-îi sufixul *-ez*, *-eziĭ*, *-eazăă* nu apare în: *deot*, *deot'i*, *deoat'e* (= deochia — Săcel); *d'epart*, *d'eparţ*, *d'epartă*; *lucru*, *lucri*, *lucră*; *(mă) ruşîn*, *ruşînĭ*, *ruşînă* 37[37]. In schimb îl întâlnim în *mustrădzu*, *mustrădz*, *mustradză* ca și în *(mă) 'nspăimez*, *'nspăimezĭ*, *'nspăimeazăă* (Hărnicești). — 2. La conjugarea a IV-a nu găsim terminațiunea *-esc* în: *čiunt*, *čiunţ*, *čiuntă*; *(tu) lipk'i* 75[19]; *potol*, *potolĭ*, *potoale*, (cf. și forma de subjonctiv: *s'o potoală* 9[67]). Apare însă în *omorăsc* (Borșa-Repedea), *omorăşţi* (cf. și subj. *să omorăşţi* 170[27]), *omoraşte* (Botiza). — 3. Verbe ca: *auzi*, *crede*, *prinde*, *vinde*, *rîde*, *scoate*, *şedea*, *vedea* etc. la pers. 1-îi sing. se termină în *-d*, *-t*: *aud*, *cred*, *prind*, *vînd*, *rîd*, *scot*, *şăd*, *văd*. — 4. Persoana a 2-a sing. de la verbe ca *pune*, *spune*, *rămîne* face *puĭ*, *spuĭ*, *rămîĭ*. — 5. După formele infinitivale unde *a* tematic apare ca *ă (lăsa*, *răbda*, *sătura)* se aud: *lăs* (cf. și subj. *să lăs* 5[67]), *răbd* (cf. 5[30]), *săturĭ* 9[20]. — 6. Verbe de conjugarea I-îi cu terminațiunea infinitivală *-ura*, cum ar fi: *mătura*, *spînzura*, *žura*, au ca terminațiuni: *-or*, *-orĭ*, *oară*: *mător*, *mătorĭ*, *mătoară* 124[3]; *(se duc și se) spînzoară* (Moisei); *(mă) ğior* sau *žor*, *ğiorĭ*, *ğioară* 59[45]. Aci trebue relevat și vb. *înk'iotăra*: *înk'ioatăr*, *înk'ioatărĭ*, *înk'ioatără*. — 7. Vb. *şti* a păstrat la pers. a 3-a sing. forma normală: *şti* < s c i t 10[10], 37[44], 38[40]. — 8. Pentru terminațiunile *-ţi* de la pers. 2-a sing. și pl. și *-ži*

www.dacoromanica.ro

de la a 2-a sing. din limba literară avem *-ţ* şi *-dz* (adică fără *-i̯*): *baţ*, *bateţ*, *cădeţ*, *mereţ*; *cadz*, *credz* (cf. şi § 48, 3). — 9. Pentru forma *[eu̯] stii̯*, cf. § 69, 1.

§ 55. — *Prezentul subjonctivului*. 1. Pentru pers. 1-îi sing. *să mor* întâlnim şi forma *să mori̯* 39[30]. — 2. Conform fonetismului de la pers. 1-îi sing. a indic. prez. (cf. § 54, 3), la pers. a 3-a sing. şi pl. avem: *să audă*, *să creadă*, *să scoată*, *să şadă*, *să vadă* etc. — 3. Deosebit de formele literare, avem: *să s'alie* 126[62], *să čeie* 61[19], *să paie* 100[57], *să pk'ee* 107[62], *să răst'eie* etc. De relevat şi următoarele forme: *să ploaie* 110[29], *să foarmeče* 35[24], *să usče* 111[45]. De remarcat şi *să roua̯ză* 138[24], pe care nu l-am putut înregistra la indicativ prezent.

§ 56. — *Imperfectul indicativului*. 1. Doar la bătrâni se mai aude pers. 1-îi sing. fără terminaţiunea *-m*: *avea* 44[5], *era* 44[4], *făčea* 169[14], *murea* 113[31], *şădea* 169[18], *tăia* 169[13], *trečea* 44[7]. — 2. Persoana a 2-a pl. apare şi fără *-u̯*: *avea* 155[19], *dzîčea* 44[17], *putea* 169[21]. — 3. La persoana a 3-a sing. apare, mai ales în poezie, vechea terminaţiune *-iia* sau *-îia*: *ğîčiia* 108[20], *ğîčîia* 107[69], *prîndzîia* 107[83], *sîmţîia* 103[68]; *sosîia* 103[67], 107[82], 109[24]; *čît'iia* 107[91], *grăiia* 103[69], 109[25]. — 4. Pentru fonetismul unor forme ca *[eu̯] mă dučeai*, cf. § 69, 2.

§ 57. — *Imperfectul subjonctivului*. Se formează cu ajutătorul *să h'i* sau *să si* urmat de participiul terminat în totdeauna în *-ă*, de orice gen şi număr ar fi subiectul propoziţiunii: *să h'i ştiută carte* (Săliştea), *să si marsă noi* (Borşa), *(ačela lucru) să nu si foastă* 173[53], *(tăt'e) să si arsă* 173[52], *să h'i băută* 173[30] etc. Această terminaţiune apare mai ales în proză.

§ 58. — *Perfectul simplu*. In textele culese apare de câteva ori terminaţiunea *-i̯* la persoana a 3-a sing. *[el] vădzui̯* 77[82] — ceva analogic cu ce relevez la § 56, 4. In privinţa aceasta, cf. § 69, 3.

§ 59. — *Perfectul compus*. 1. Apare format la pers. a 3-a pl. şi cu *or*: *or dat*. — 2. Pentru pers. a 3-a sing. circulă şi vechea formă cu *au̯*: *au̯ dzîs* 84[15], *au̯ rămas* 108[79].

§ 60. — *Maimultcaperfectul*. 1. Nu e curentă formaţiunea perifrastică cu *am fost* etc.: *o fo' zin'it* 159[5]. — 2. Extrem de rar se aude forma cu *aveam* etc.: *aveam mîncată*, *aveam stătută*, *aveam şedzută*.

§ 61. — *Viitorul*. 1. Se construeşte cu următoarele forme de auxiliar: *oi̯*, *ei̯*, *ii̯* (*i*, *i̯*) sau *a*, *om*, *eţ* (*iţ*), *or*: *oi̯ fa'*; *i mîna* 31[64], *(şî-)i̯ lucra* 74[73]; *a muşt'i* 84[54]; *om mînca* 27[55]; *iţ duče*, *or da*. Adesea forma auxiliară, mai ales la pers. a 2-a sing., nici nu se întrebuinţează: *şî ţî ţînea sufletu* 74[74], *şî naşte* 74[77]. — 2. Forma *a pustîia* 107[47] prezintă pe *-a* datorit rimei.

§ 62. — *Condiţionalul prezent*. 1. La pers. a 3-a sing. şi pl. ne ofere pe *ară*: *d'e-ară mai̯ h'i* 4[43]. — 2. In forma *d'e ş'ar dare (Dumn'edzău̯)* 32[62] trebue văzută forma infinitivală lungă a vb. *a da* sau — raportându-ne şi la ce ne prezintă dialectul aromân — forma de s bjonctiv imperfect latin. Infinitivul lung apare şi în construcţiunea inversată *-rămînere-ai̯* 20[38].

www.dacoromanica.ro

§ 63. — *Condiţionalul trecut.* 1. In compunere cu ajutătorul *aş h'i (aş si)* etc., participiul verbului de conjugat e terminat în *-ă: aş si marsă, m'aş h'i dusă* etc. — 2. Rar se mai întrebuinţează vechiul condiţional precedat de imperfectul auxiliarului *a vre̯a:* în Ieud, întrebând pe cineva de ce pune zăpadă pe o grămăjoară de gunoi aprins, mi-a răspuns: *Pentrucă să vre̯a arde.* De notat însă că sensul e de condiţional prezent.

§ 64. — *Imperativul.* 1. Forma negativă în *-reţ* apare la pers. a 2-a pl., dar rar: *nu vă dareţ* 92[32], *nu luarăţ* 74[61]. — 2. Forme deosebite: *blemi̯* 15[63], 98[6], *blem* 15[40], *blăm* 151[35], *blemaţ* 91[19]; *coborăşte* 75[49], *înče̯ape* (Giuleşti), *înče̯ată-mi̯* 13[5], *t'e 'ntramă* 7[72], *pa'* 26[18] şi *paş* (= păşeşte; poftim) 147[18], *potóli̯* 104[11], *placă, trăi̯'* (= trăeşte) 15[28], 67[68], *vină* 35[7]. — 3. Formele *lăcui̯a* 131[12], *văcui̯a* 131[13], *părăse̯a* 131[14] trebuesc interpretate ca imperative apocopate: *lăcui̯aşte* etc.; la fel şi *sufere̯a'* 101[14], *t'e hrăn'i̯a'* 108[39].

§ 65. — *Participiul.* 1. De relevat formele *(ne)lăut* 100[80], 155[23], *murit* 19[50], 115[54], *puit* 157[26]. — 2. La maimultcaperfectul indicativului (cf. § 60, 2), la imperfectul subjonctivului şi la condiţionalul trecut apare curent cu terminaţiunea *-ă* (cf. § 57).

§ 66. — *Infinitivul.* 1. Vechile forme infinitivale lungi în construcţiune cu *de̯-a* [1] sunt rare: *d'e̯-a hrăn'ire* 138[32], *d'e̯-a pomen'ire* 138[33]. — 2. De relevat forma *dzua* şi *vîrfona.*

§ 67. — *Forme caracteristice ale câtorva verbe:*

1. A v e̯ a: imperativul *(el) avă* 42[19], «el trebue *să au̯vă*» (Slatina), *(el) au̯bă* (Dragomireşti), *(ei̯) au̯vă* (Săpânţa), *să au̯bă* (Dragomireşti). *V* din aceste forme e împrumutat de la forma infinitivală *ave̯a; b,* de la prezentul subjonctivului pers. a 3-a *(să ai̯bă);* iar *u̯* e datorit persoanei a 3-a pl. de la prezentul indicativului.

2. C ă u t a: *cot, coţ, co̯ată* şi *cată, cotăm, cotaţ, co̯ată* şi *cată; să co̯ate; a cota.*

3. F i: *i* (este), *(noi̯) săm* (Vad, Năneşti, Şieu etc.) 172[40], şi *sîm* (sunt) 38[69].

4. Ğ i č e: *dzîcu̯, dzîči̯* şi *ğiči̯ (ğîči̯), dzîče,* şi *ğiče, dzîčem* şi *ğičem, dzîčeţ* şi *ğičeţ, dzîcu̯.* Fonetismul cu *ğ* în loc de *dz* apare mai la toate formele cari în silaba următoare au pe *-či̯, -če.*

5. Ğ i̯ u r a (a să): *ği̯or, ği̯ori̯, ği̯o̯ară, ği̯urăm, ği̯uraţ, ği̯o̯ară.*

6. M e r ğ e: *mărg, meri̯, me' (mere), merem* şi *me'm, mereţ, mărg; a mere; să mărg, să meri̯, să margă, să me'm* etc.

7. S ă r i: *sau̯, sai̯, sai̯e* (cf. 9[26]), *sărim, săriţ, sau̯* (Borşa).

8. T ă i̯ a. Se aud şi următoarele forme: *(eu̯) tau̯* (Săpânţa) şi *(eu̯) tău̯* (Giuleşti), *(ei̯) tau̯* (Moisei) şi *(ei̯) tău̯* (Giuleşti).

9. T r ă g ă n a: *tragăn, trağeni̯* 104[62], *trağene.*

10. T u n a: *(eu̯) tui̯, tui̯, tui̯e, tunăm, tunaţ, tui̯e.*

11. T u n d e: *(eu̯* şi *ei̯) tung* (Cuhea).

12. U s c a: *usc, uşti̯, uscă* 30[60].

---

[1] Cf. I.-A. Candrea, *Psaltirea şcheiană,* I, § 106.

www.dacoromanica.ro

§ 68. — *Forme de conjugare*. 1. Vb. *ğiura* și *şk'iopa* circulă și ca activ-tranșitive. — 2. Următoarele sunt întrebuințate și fără formă reflexivă: *îndărăpta* 125[45], *întoarče* 8[78], *înturna* 8[16], *naște* 169[1].

§ 69. — *Analogie* și *contaminație*. 1. Terminațiunea *-i* caracteristică pers. a 2-a sing. de la indic. prez. apare la pers. 1-îi sing.: *[eu] nu știi* 90[66,69], *eu...știi* 109[45]. — 2. Aceeași constatare o facem și pentru imperfectul indicativului: *[eu] mă ducęai* 148[18], *[eu] mă pun'eai* 8[32] (cu sens de perfect simplu), 43[65] (cu sens de prezent). — 3. Terminațiunea *-i* a pers. 1-îi sing. de la perfectul simplu o întâlnim la pers. a 3-a sing.: *avui (maica)* 121[51], *cînd fui locu la un loc* 117[53], *[el] vădzui* 77[63,82] (în același text, la 78[12] apare: *ș'o vădzut)*. In loc de *[eu] făcui* apare *[eu] făcuși* 38[79]. — 4. Forma *t'ę-oi cotai* 47[32] poate fi interpretată fie ca un viitor: *t'ę-oi cota*, fie ca perfect simplu pers. 1-îi sing.: *t'e cotai*. — 5. In loc de *să stau* întâlnim *să stai* 8[32]. — 6. Pronumele reflexiv de la pers. a 3-a apare în locul celui de pers. 1-îi: *numa eu că ș'oi muri* 102[78], *ș'oi sosî* 102[12]. Il mai găsim și la alte persoane: *[tu] și-i întra* 106[19], *și-i sosî* 106[65]; *noi... ș'om pleca* 103[20].

Adverbe

§ 70. — 1. Deși mai toate au fost relevate în *Glosar*, le înșirăm și aci pentru o mai ușoară urmărire: *(d'e)-abçialuca*, *ačičiuca*, *aičiuca*, *airęa*, *airilęa*, *altu* (altădată) 26[30], *amuia*, *amuși*, *apoia* 152[7], 154[68], *atunčen'e*, *bugăt*, *can* 11[4], *căt'ilin*, *căt'ilinaș*, *čičęa*, *hăt*, *îndărată*, *lin'ișor*, *lontru*, *n'icăriri*, *șohăn'it*, *tuma*, *žib*. — 2. Ca locuțiune adverbială, de relevat *d'e loc* (= îndată) și *d'e ğiumătate* (cf. § 82, 1).

Prepoziții

§ 71. — *A*, *d'ingă*, *d'ipt*, *d'ipče*, *dîn*, *dîngă*, *păntru*, *păstă*, *păst'e*, *pîn*, *pîngă*, *pună*, *(îndură-te) spre (noi)*.

Conjuncții

§ 72. — *Ce*, *d'e* (=ci, dar) 10[40], 106[12], 107[18], *d'e că* (dacă) 12[31], 121[25], *o*.

Derivațiunea

§ 73. — 1. Formațiunile diminutivale cu sufixele *-oc*, *-uc(ă)*, *-uț(ă)*, *-uluț(ă)*, *uluc(ă)*, *-ulic(ă)*, *-ulęan(ă)*, *-ul'ior*, *-ior (-ioară)* sunt bogate și foarte curente în toate genurile literare (proză sau poezie): *mănînțoc; mîndruc; mîndruț; drăguluț; drăguliț; frăt'iuluc; frăt'iulic; mîndrulęan; mîndrul'ior; codrior*. — 2. De remarcat formațiunea *cărărău* și *costos*. — 3. La derivațiunea verbală de observat că multe forme circulă curent fără *în-*: *bătrîn'i*, *cîrliga*, *muia*, *noda*, *plin'i*, *pușca*, *streina*, *struța*, *tiln'i*, *tîmpk'ina*, *tîrdzîia* etc.

www.dacoromanica.ro

SINTAXA

Declinațiunea

§ 74. — 1. *Genitiv-dativul* singular feminin al substantivelor proprii apare cu terminațiunea prepusă: *a i Florică* 136[34] (< ad illaei...), *mana i Surae* 138[16], *i Docă făcîn* 137[25], *Anuța a i Parasca* (Ieud) (cf. și formele relevate la pag. 202). Azi această construcțiune apare din ce în ce mai rar, mai ales în vorbirea curentă. In Săcel, întrebându-l cum îl chiamă, săteanul Ion Burnar mi-a răspuns că e *Burnar Ion a i Mari*. Tot în Săcel, întrebând pe Năstaca Petrovai unde merge, mi-a răspuns: «*la casa i Docă*». — «Unde?» — «*I Docă, la casa i Docă*». — In legătură cu aceasta, de relevat că numele ei patronimic și l-a rostit în totdeauna cu accentul pe *-i: Petrovaí*, care este, de fapt, o formă de genitiv-dativ. — 2. *Acuzativul* numelor și pronumelor fără *pre (pe, pă)* e foarte rară: *frat'e-mn'eu l-am îngropat* 106[48]. Intr'o variantă a unei *Colinde* culeasă în Șieu, bătrâna Irina Țîplea a întrebuințat de trei ori construcțiunea fără *pre* în următorul vers: *Ia-mă mine 'n rai cu tin'e*. Cf. însă construcții cu *pă* la 104[20], 105[1] etc. — 3. *Vocativul* adesea se întrebuințează între pronumele reflexiv și verb de la forma de imperativ: *nu t'e, bade, strohoi* 68[18].

Articolul

§ 75. — 1. Precedate mai ales de pluralul *în toate*, substantivele feminine apar fără articol: *în toate dzîle* 47[10] (cf. și pag. XLV, rândul al 3-lea) sau pag. XLIX[18]. La fel: *cu tăte oi* 164[6-7] (corespunzător aceleeași construcții din aromână: *cu tute oi*). — 2. Pentru *ačela*, cf. § 78, 3.

Pronumele

§ 76. — 1. Repetarea pronumelui reflexiv după verb nu e rară: *mă topăscu-mă* 117[31]; *t'e bagă-t'e în casă* (Mara); *s'o adusu-să* 158[47], *s'o dată-să* 158[21], *s'o dusu-să* (Șieu), *s'o povest'itu-să* (Șieu), *Židzî s'o ținutu-să că iar a vin'i Unguri* (Dragomirești). — 2. Forma de acuzativ e repetată și după verb: *m'or želi-mă* 121[41], *m'am băgatu-mă* (Crăcești), «*nu-i put'ea, bătrîn'e, spun'e če t'e-a 'ntreba-t'e domnu?*» (Ieud), *l-o dusu-l* (Dragomirești), *l-o făcutu-l* (Ieud), «*or clopoții iară când l-a 'ngropa-l*» (Ieud), «*îi cos [čioarečii] de două ori să sie tari, să nu să rumpă pînă cînd î-i strîca-i*» (=...până când îi va strica — Ieud).

§ 77. — *Pronumele interogativ če* ține loc de *de če: če ești... supărat?* 111[5].

§ 78. — 1. *Adjectivul posesiv* vechi *său, sale* apare rar în loc de *lor*. Iată exemplele înregistrate: *păsările 'n cuibu său* 47[49]; *d'e Sîn-Giordz tăț își duc oile sale să facă stîni* (Borșa-Pietroasa). — 2. Curioasă ar fi următoarea construcție: *m'a luat d'in așternutu-său* 129[63], dacă ea ar fi în loc de *m'am luat d'in așternutu-meu* [1] (cf. în legătură cu aceasta și

[1] Cf. și acordul *Iofule, Măria Sa* 107[11,16].

www.dacoromanica.ro

exemplele de la § 69, 6). — 3. Atât forma *ačel* cât și substantivul ce-i urmează au articolul *-a* de feminin: *ačela popa* 84[50].

Verbul

§ 79. — O caracteristică interesantă pentru dialectologia de astăzi e particularitatea curentă a graiului maramureșean de a post-pune verbului forma de pronume — fie că acest pronume e un dativ (etic), fie că e un acuzativ sau o formă reflexivă —: *ard'e-mi* 23[64], *dau-mi* 29[13], *iau-m* 47[47], *spune-mi* 38[60], *zine-mi* 25[46], *bănui-ți-tu* 58[23], *vină-ț* 66[30], *placă-vă* 79[59], *pare-le* 172[47], *dzîče-le-m* (Crăcești), *mere-ș* 78[24], *strînge-ș* 104[34]; *čeru-mă* 13[59], *l'esă-mă* 42[39], *ști-mă* 21[61], *să spue-n'e* 41[41], *audzîtu-l-o* 143[20], *sfințea'-l* 162[12], *cunoști-l*? (Săpânța), *ști-l dracu* (Berbești), *tau-l eu* (Săpânța), *audu-o* 104[77], *cunoaște-o*? (Crăcești); *poți-t'e* 27[19], *află-să* 11[40], *ăgiunsî-s'o* (Breb), *mustră-să* 95[5], *știe-se* 162[60]. De remarcat că această inversiune nu apare numai la formele de imperativ, cum e în limba literară.

§ 80. — După anumite verbe, în locul subjonctivului de astăzi apare infinitivul scurt fără *a*: *poț mă cred'e* 50[42], *nu vrea pleca* 109[55], *unde vrea mere* 154[60], *n'i-a trăbui ara* 53[67], *nu t'e știi purta* 61[3], *n'aveț čin'e vă žăli* 41[12], *tu mă vrei lăsa* 19[20], *nu mă vrea lăsa* (Săpânța), *vrei trea' pă čela mal*? (= vrei a trece...? — Săpânța).

§ 81. — Pentru un vechi condițional cu formă de indic. imperfect, cf. § 83.

Prepoziția

§ 82 — 1. *D'e* are înțelesul de *pe* din limba de astăzi: *ești uscat d'e ğiumătate* 19[32]. — 2. De relevat următoarele construcții cu aceeași prepoziție: *și-i dă d'e mîncat* 102[4], *lu 'mbciu cu d'e mîncat* 13[69], *vi-l vînd d'e răst'ign'it* 73[42], *vi-l vînd d'e trăit* 73[41], *mn'i-a h'i musai d'e-l tras* 67[41], *n'ai gînd d'e mă ținut* 67[20], *s'o vorozit pă tin'e d'e omorît* 121[23], *s'așteaptă d'e avut prunc* 154[15-16], *Gruia-i d'e murit* 107[88]. In toate aceste construcții *d'e* precede participiul trecut. — 3. *De* cu sensul actualului *de la*: *eu am învățat ačeasta de tată-tu* (Borșa-Repedea).

Conjuncția

§ 83. — Următoarele două cazuri trebuesc socotite ca propozițiuni condiționale în funcție de vechea conjuncție *să* (< *se* = dacă). Primul: *să ne 'ntîlnea domnu 'n ședzători... c'apoi audzea mult'e* 171[49]. Al doilea: în Slătioara, întrebând de vrăjitoarea *Ferecoaia* (cf. *Glosarul)*, mi s'a răspuns: *apoi o murit Ferecoaia, că d'e loc o aducęam eu aičiuca femeia čeea să trăia* (= ..dacă trăia, dacă ar trăi). Avem a face, prin urmare, cu o formă de imperfect de indicativ în funcție de *să* — construcție care, fără a recurge la ce ne ofere domeniul romanic occidental, e curentă în dialectul aromân [1]. In Maramureș ea e foarte rară astăzi.

[1] Voi încerca altundeva fixarea substratului comun dintre dacoromână și aromână din punct de vedere sintactic, cu care ocazie voi releva amănunțit tot ce ne ofere astăzi aromâna față de dialectul nord-danubian.

www.dacoromanica.ro

LEXICUL

Ca lexic nu avem aproape nimic de relevat, întru cât toate elementele lexicale cari privesc un studiu dialectologic au fost înregistrate la *Glosar*, unde am dat şi câteva etimologii. Aci vom releva câteva considerațiuni generale asupra acestui capitol.

§ 84. — Izolarea geografică a Maramureşului — despre care cf. şi cele spuse la pag. LIII — ar fi putut favoriza măcar sub raportul lexical o influență cu mult mai pronunțată din partea graiurilor eterogene şi vecine. Totuşi, raportat la alte regiuni dialectale, graiul maramureşean ni se prezintă curat şi rezistent ferit de influențe streine puternice. Aceste influențe dealtfel nu sunt numeroase.

1. In primul rând trebue relevată cea ruteană care este şi cea mai pronunțată. Şi era firesc lucru ca într'o regiune, în care Maramureşenii au convieţuit geograficeşte cu Rutenii şi în care, în decursul secolelor, s'au produs şi asimilări etnice reciproce, să se exercite o mai intensă influență lexicală ruteană în graiul maramureşean, după cum — pe de altă parte — putem constata o influență nord-românească în graiul rutean. Ceva mai mult: aspectul general pe care-l prezintă influența ruteană dovedeşte că ea e şi cea mai veche, şi cred că forma *cumt'i* sau *cunt'i* [1] face parte din vechile elemente lexicale nord-slavice pătrunse în această regiune.

2. O a doua influență e cea ungurească. Pe când însă cea ruteană apare aproape în întreaga viață lexicală a graiului maramureşean, influența ungurească e mai mult de natură cultural-administrativă. Mai toate elementele ungureşti reprezintă noțiuni cari sunt în strânsă legătură cu civilizația contimporană în funcție şi ea de mişcare economico-socială sau de cultură generală şi administrație politico-militară. Această influență nu are vechimea celei rutene şi ea s'a intensificat în ultimele decenii cari au precedat războiul european.

3. O ultimă influență — de fapt foarte slabă şi aproape neîncetățenită temeinic în graiul femeiesc — e cea germană. Elementele lexicale de provenienţă germană sunt foarte puţine, deşi jargonul evreesc le-ar fi putut înmulţi. Ele sunt mai toate de natură militară (cf., bunăoară, *bruţac*, *d'ecung* <Deckung etc.

§ 85. — *Câteva relevări semantice*. 1. Dintre formele cari prezintă o evoluție semantică mai interesantă amintim câteva: *aprindere*, *čin'iţ*, *guşe*, *izmolenţi*, *tuna*, *vetri*, *vlăstos*, *ziţă*. Filiațiunea celor mai multe nu prezintă dificultăţi în stabilirea verigelor ei. Astfel, bunăoară, de la înţelesul slav de «ἀνεμοῦν, ventilare» al formei din care derivă vb. *vetri* până la cel pe care ea îl are în graiul maramureşean filiațiunea semantică se poate stabili cu uşurinţă; cu greu însă s'ar putea racorda toate sensurile formei *guşe* dacă ar fi ca pentru toate să ne oprim la un singur şi acelaşi etimon. — 2. Sensul al doilea al formei *ziţă* e explicabil din sensul de «nuia, vargă mlădioasă, subţire şi lungă». — 3. O caracteristică evoluție semantică ne-o prezintă vb. *tuna*: de la sensul de «a porni, a cădea cu repeziciune»

[1] Etimologia trebue căutată în kotati (cf. Berneker), nu în rut. kontyváti.

www.dacoromanica.ro

s'a ajuns treptat la «a trânti, a atinge; a cădea, a atârna, a ajunge» [1]. — 4. Pentru sensul formei *adurmăca* amintesc că, deși l-am urmărit de aproape, nu l-am putut constata nicăiri, decât numai în Săcel și la o singură persoană. Probabil să fie o confundare cu sensul formei *adormi*. Mi s'a explicat prin «*a adurmi*». S'ar putea iarăși ca acest *adurmi* să fi fost întrebuințat cu sensul de «a lua sau a fi pe urma cuiva, a adurmăca» și atunci *adurmăca* ar avea sensul originar. In cazul acesta *adurmi* ar urma să fie socotit ca un derivat verbal din *urmă* — ceea ce, ca analogie, ar găsi un punct de razim în forme ca *umbră-umbri*, *cîrmă-cîrmi* etc. — 5. Pentru forma și sensul cuvântului *mežerii* probabil că avem a face cu o corupere a formei *mezeluri*. — 6. Pentru sensul și etimologia formei *noi* (< numeralul n o u ă), cf. pag. LIII.

CÂTEVA ASPECTE CARACTERISTICE

§ 87. Poezia maramureșeană ne prezintă câteva trăsături care nu sunt cu totul izolate: — ele apar și în alte regiuni. Le relevăm pe rând.

1. Finalul *-ia* din *Fata Păduriĭ-ia* 109[39] e cerut de rimă, și anume de *mea*.

2. La sfârșitul versurilor rar apare terminațiunea *-e*, cum ar fi în sing. *altar-e* 116[12]; acest *-e* e cerut de rimă, și anume de *sărbătoare*.

3. Tot rimei se datorește *-ă* din sing. *stăžar-ă* 27[46], cerut de *hotară*.

4. Ceva mai des întâlnim la sfârșitul versurilor *-le (-l'e)*: *badea-l'e* 35[42] rimând cu *strîca-l'e*; *me-le* 38[10], 79[6], 115[82] rimând cu *răle*, *mn'iorele*, *purcărele*; *ta-le* 38[77] rimând cu *pribeğia-le*; *ruşîţa-le* 95[8] rimând cu *mare*; *petrea'-le* 119[81] rimând cu *surorele* și *freca-le* 119[83]; *făče-le* 121[12] rimând cu *vălčele*.

5. Foarte des apare finalul *-re* la verbe ca și la substantive: *să o tomn'ia'-re* 4[38] rimând cu *tare*; *lumn'ina-re* 14[11], 14[15] rimând cu *călare* și *viața-re*; *falca-re* 39[9] rimând cu *tare*; *t'e-až lăsa-re* 39[12] rimând cu *t'e-až blăstăma-re; se legăna-re* 74[18], *trîmbçita-re* 78[74], 80[71], *dumn'ia-ta-re* 87[61] rimând cu *mare*; *s'ar afla-re* 91[47] rimând cu *Mare*; *Ilonca-re* 93[78] rimând cu *mare*; *om crepa-re* 93[80] rimând cu *sare* și *or ustura-re*; *fa'-re* rimând cu *ibostea-re*; *o k'ema-re* 95[61] rimând cu *mîn'i-sa-le*; *'nşăla-re* 97[55] rimând cu *ğioare*; *'ntrăma-re* 104[40] rimând cu *pk'ičioare*; *'mbăta-re* 107[50], *s'asumuta-re* 123[12] rimând cu *tare*; *eu... zin'e-re* 113[14] rimând cu *mere*; *n'evasta-re* 114[32], *mort'ița-re* 120[26] rimând cu *mare; iasta-re* 122[79] rimând cu *cărare*. Același *-re* trebue văzut și în viitorul: *tu-i îmbla-re 'ntre haiduci* 119[80]. — Adesea această caracteristică apare la mai multe versuri consecutive:

Colinduța-i atîta-re,
Čin'e-o-ascultă să trăia'-re;
Čei če-s morț să hod'in'ea'-re,
Esče-dzî să-i pomin'ea'-re — 76[66].

[1] Pentru alte accepțiuni în dacoromână, cf. T. Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*, 41 (extras din *Grai și suflet*, II, 58).

www.dacoromanica.ro

6. In aceleaşi condiţiuni ca şi *-le* şi *-re* ne întâmpină şi *-ră*: *să scula-ră* 73[33] rimând cu *cîntară* şi *arăta-ră* 73[35]; *[el] lua-ră* 95[1] rimând cu *'nsoară*; *lucra-ră* 108[51] rimând cu *ţară*.

7. Avându-şi explicaţia în tendinţa de a evita cacofonia sintactică dintre două vocale sau de a le uşura pronunţarea, în graiul maramureşean întâlnim un *d* pus la începutul cuvintelor începătoare cu o vocală: *d'e pă d'un cuc* 27[49], *oi d'afla* 29[22,37], *drumu d'încă-i* 38[32], *o d'alergat* 73[16], *şo d'înflorit* 78[34], *că d'îm pun'eţ* 78[71], *h'ei d'An'iţă* 106[75], *o d'ai* 107[9], *pustă d'alăsa* 108[46], *Vili, d'armaş* 111[9] etc. Adesea apare şi în construcţii unde nu-şi poate avea altă explicaţie decât aceea a unei analogii: *a-l d'omorî* 88[86], *o vădzut d'un puiuţ* 105[30] etc.; cf. şi 107[93], 122[87].

8. La fel ca şi *d* se întrebuinţează *d'e* sau *d'i*: *d'i'mpărate* 13[72], 26[40], *d'i'n* (= în) 58[27], 78[32], 87[61], *d'e'nălţate* 87[41], *d'e'nvălit'e* 98[14] etc.

§ 87. — Găsim adesea şi câteva expresiuni care pot fi relevate pentru anumite particularităţi. Astfel avem înjurătura *morţî tăi*[1] 11[58], 47[50]; *cîn fo' locu la un loc* 91[26]; *und'e-i locu la un loc* 96[21], 99[4], *fost-o locu la un loc* 122[23]; *urîtu-mn'i-i — focu-l sie* 10[33].

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA TEXTELOR

§ 88. — 1. Prin culegearea de faţă — ca şi prin cele publicate de Ţiplea, Tit Bud şi I. Bîrlea — evident că nu se poate afirma că s'a dat la lumină întregul folklor maramureşean: sunt genuri — cum ar fi cel al magiei — care aşteaptă cât mai urgente şi mai amănunţite explorări. Se poate susţinea însă că din folklorul poetic propriu zis s'a cules aproape tot ce e mai reprezentativ în literatura acestui ţinut. Fireşte, o oarecare selecţionare în culegerea acestor texte nu a fost neglijată.

2. In ceea ce priveşte forma ţin să relevez încă odată că am căutat să redau în tocmai originalul auzit din grai viu. Nu am omis nimic bunăoară din ce strică ritmul versului, deşi atari retuşeri s'ar fi putut face cu cea mai mare uşurinţă fără să se cunoască nimic; în cursul textelor de poezie întâlnim adesea diferite particule monosilabe care formează o silabă mai mult în vers: toate au fost reproduse. Câteva exemple: Conjuncţiile: *că* (8[52], 9[13], 9[56], 11[35], 17[19], 22[29], 49[16], 67[21], 77[31], 78[18], 106[80], etc.), *da* (8[13, 29, 39], 42[29], 46[9], 55[46], 88[29], 94[1] etc.), *şî* (34[27], 40[14], 43[27] etc.) Pe de altă parte nu am adăugat nimic acolo unde ritmul ar fi cerut bunăoară o silabă (cf. 44[83], 48[37] etc.) — după cum se poate constata mai ales în textul al CCCLX-lea.

3. In acelaşi text şi chiar la intervale foarte scurte adesea aceeaşi formă apare ca dublet (cf. *i* = este 5[30] şi *îi* 5[32]) — ceea ce nu trebue interpretat altfel de cum e redat în text (cf. şi *feldera* 93[1] faţă de *feld'eru* 93[33]).

§ 89. — *Transcrierea textelor*. 1. In afară de semnele speciale întrebuinţate şi a căror explicare s'a dat la pag. 2, toate celelalte sunt cele întrebuinţate în limba literară.

[1]) In Avram Corcea, *Balade poporale*, 97 citim:

— «Morţii tăi, măi gugă neagră,
Să ştii că te-omor, nu-i şagă...»

www.dacoromanica.ro

2. Cât privește redarea exactă a pronunțării, orice îndoială trebue înlăturată. Ca un simplu control al ei reproduc mai jos un singur text din manuscrisul poetei Anuța Pleșea — despre care cf. pag. LI — : în coloana din stânga reproduc în tocmai ortografia originalului, iar în cea din dreapta redarea ei critică:

SUNĂ GÉZĂȘURILÉ	SUNĂ G'EZĂȘURILE
Sună Gézășurilé	Sună çezășurile
păla tatyé Ștățilé	Pă la tăt'e ștățile:
duk féceori ka nyéștyé braz	Duc fečiorị ca n'eșt'e braz
șa duk bétyej șîn pușkaț	Ș'aduc bet'ež și 'mpușcaț.
Gézășu gyéla săkmari	G'ezășu d'e la Săcmarị[1]
so înplut gyé obșîtari	S'o înplut d'e obșîtarị[2],
ș io dus pînă la muntyé	Și ị-o dus pînă la munt'e
șon turnat după răgutyé	Ș'o 'nturnat după răgut'e.
kîntă kuku sus pă muntyé	Cîntă cucu sus pă munt'e,
nymén lumé nul augyé	N ime 'n lume nu-l aud'e,
numai bgyetyélé răgutyé	Numaị bçet'ele răgut'e.
șa șa kîntă gyé ku jalé	Ș'așa cîntă d'e cu žale,
gyé gîngyéșty kă kodru ptyeré	D'e gînd'eșt'ị că codru pk'ere,
stau răgutyélé gyea meré	Stau răgut'ele d'ę-a mere.
stau răgutyélé ș zgyară	Stau răgut'ele și zcjară
kă li jalé după țară	Că li[-ị] žale după țară,
nu ștyu mai zinyor eară	Nu șt'iu, maị zin'i-or ịară?
ș li jalé după sat	Și li[-ị] žale după sat
kă so dus ș lo lăsat	Că s'o dus și l-o lăsat.
galiție ardătyé foku	Galiție, ardă-t'e focu,
la mulț liai mînkat năroku	La mulț lę-aị mîncat nărocu!
kan tynyé ceînya întrat	Că 'n t'in'e čîn'ę-a întrat
no mai gîngyt gyén turnat	N'o maị gînd'it d'e 'nturnat;
kăn tynyei atîta dor	Că 'n t'in'e-ị atîta dor,
kîtă apăi în izvor	Cîtă apă-ị în izvor.

Evident că importanța și interesul culegerii și publicării unui asemenea material folkloric nu pot fi trecute cu vederea; asupra acestei laturi însă voi reveni anume altundeva. Ceea ce ne interesează deocamdată e aspectul sub care se prezintă graiul acestei regiuni în scrisoarea unor simpli cunoscători ai slovelor. Influențată de ortografia ungurească pentru unele sunete inexistente în alfabetul limbei române literare, pentru *d'*, *t'* și *n'* Anuța Pleșea a recurs la transcrierea *gy*, *ty* și *ny*. Dacă pentru *d'* din prepoziționea *d'e* bunăoară găsim *gy*, aceasta nu înseamnează că *d'e* are pronunțarea exactă ca *çe*: pentru *d'* nu a recurs la un *dy* cum a făcut pentru *t'*, întru cât nu avea de unde împrumuta o atare redare.

3. Trecând la *Apendice* (pag. 181) și fără să ne oprim asupra fondului acestei piese teatrale[3], observ că transcrierea fonetică am păstrat-o înlocuind ortografia manuscrisului prin cea literară de astăzi.

---

[1] *Sătmar* (cu *tm* > *cm*). Oșenii pronunță *Săgmare* (cf. G. Weigand, *Jahresb.* VI, 80).

[2] Soldat care a cerut sau e în *obșît* (cf. *Glosarul*).

[3] Pentru existența unui teatru identic și la alte popoare, cf., bunăoară, G. Pitré, *Biblioteca delle tradizioni popolari sicialiane*, XII (1881), 3, 131-132; G. Hérelle, *Le théâtre rural dans la région pyrénéenne* (în revista *Annales du midi*, XXXV (1923), pag. 154-183) etc.

www.dacoromanica.ro

ETNOGRAFIA ISTORICĂ A MARAMUREŞULUI

In urma celor expuse până aci şi pentru a încheia întreaga această *Introducere*, ultima şi cea mai însemnată chestiune ce se pune e cea privitoare la *etnografia istorică a Maramureşului*. Insă, prin această întrebare atingem «cea mai importantă problemă de linguistică română care este naşterea şi formarea limbei române în timp, dau mai ales în spaţiu».

Problema depăşeşte cu mult cadrul monografic al unei «Introduceri», pentrucă dacă ne-am opri din acest punct de vedere asupra Maramureşului, va trebui, printre altele, să relevăm şi etnografia istorică a Moldovei, cu care regiunea noastră studiată prezintă multe şi interesante trăsături caracteristice de unitate etno-linguistică. In acest cadru istoric, în strânsă legătură cu această problemă ar apărea şi cea privitoare la elementul românesc din lungul munţilor Haemului — element care, până la distrugerea imperiului Asăneştilor măcar, forma o populaţiune numeroasă şi dominantă în regiunile păstoreşti; şi atunci, în mod firesc s'ar pune întrebarea: ce a devenit acest element românesc din Tracia muntoasă? Evident, o parte s'a bulgarizat în cursul secolelor, o câtime va fi pierit în exilul din Asia-Mică, în număr redus s'a aşezat pe versantul sudic al Haemului. Restul ce va fi devenit? Să admitem oare că a trecut în nordul Dunării? In cazul acesta, dacă era firesc ca o frântură a unei entităţi păstoreşti să migreze urmând lanţul muntos balcano-carpatin pentru ca la un moment dat să se oprească tocmai în munţii din nordul Tisei, şi anume în prelungirile nord-vestice ale Carpaţilor, nu vedem de ce nu am admite până la un punct şi o migrare analoagă şi în altă direcţie şi anume: din Estul rodopic o parte să fi apucat prin Dobrogea pentru a se stabili apoi în nordul Dunării, adică în regiunile moldovene[1].

Restrângând cadrul acestei chestiuni la ceea ce priveşte exclusiv ţinutul maramureşean şi raportându-ne la stadiul actual al achiziţiunilor etno-istorice ca şi la logica faptelor, ceaa ce se poate afirma din capul locului e că în Maramureş nu putem vedea o colonizare romană sau o romanizare, şi cu atât mai puţin o continuitate etno-linguistică a unei colonizări sau romanizări. Diferitele urme din tot ce aparţine entităţii romane, cum ar fi, bunăoară, găsirea unui «ban de bronz de al lui Traian, cu inscripţiunea *Via Traiana*[2]», sau inscripţiunea latină pe o «piatră de calcar»[3] ca şi toate celelalte pe cari le relevează I. Mihályi la pag. 618-619 ale lucrării sale nu pot susţinea o continuitate directă şi neîntreruptă a vieţii romane în acest colţ românesc. Că Romanii, la sau după cucerirea Daciei, vor fi făcut explorări militare de durate scurte şi în aceste părţi, ca şi în spre Nistru — aceasta într'adevăr poate fi considerată ca o realitate istorică; dar de aci nu se poate deduce prea mult în

[1] Problema ridică un întreg complex de consideraţiuni istorice şi etno-linguistice — ceea ce nu poate fi discutat aci.

[2] Ioan Mihályi, *Diplome maramureşene din secolul al XIV-lea şi al XV-lea*, 32.

[3] *Ibidem*, 619.

www.dacoromanica.ro

favoarea sau în sensul unei păreri că în Maramureşeni trebue să vedem descendenţi ai Romanilor sau ai autohtonilor romanizaţi, adică ai Dacilor, ce vor fi locuit aci. Căci, în această ipoteză şi referindu-ne la încercuirea geografică în care apare elementul maramureşean, un prim rezultat — în afară de altele — la care ne-am fi aşteptat ar fi fost ca, în faţa atâtor viscoliri barbare cari puteau tangenta şi acest ţinut ca şi în faţa altor vicisitudini istorice, graiul maramureşean să apuce direcţia unei cristalizări izolate, care să-l îndepărteze cât mai mult de restul graiului românesc; şi aceasta s'ar fi putut petrece cu atât mai uşor, cu cât în perioada de formaţiune a poporului român această regiune ar fi rămas cu totul izolată. Pentru formaţiunea limbei române nu putem admite spaţiul pe care astăzi îl ocupă poporul român în nordul Dumării, pentrucă perfecta unitate luinguistică exclude aşa ceva. De altfel, nici alte consideraţiuni, cum ar fi, bunăoară, cele toponimice, nu pledează pentru o atare părere. In toponimia maramureşeană găsim într'adevăr şi numiri interesante[1], dar acestea nu pot fi relevate într'o asemenea discuţie, întru cât ele privesc aspecte etno-linguistice altele decât cele referitoare la o descendenţă romană în Maramureş. Urmărind, de exemplu, numirile localităţilor, uşor se poate constata originea nelatină a celor mai multe (cf. *Coştiui* < ung. kastely, *Rogna (Rona)* < sl. rodna, *Sighet* < ung. sziget etc.); cele de origine latină (cf. *Biserica-albă*, *Corneşti*, *Ghesăşti (D'esăşti* < des), *Iapa*, *Strîmtura* etc.) sunt formaţiuni româneşti; iar cele cu originea nesigură[2] sau necunoscută (cum ar fi *Borşa)* nu pot fi invocate.

In directă legătură cu toponimia trebue relevată însăşi numirea *Maramureş*, care, în documentele publicate de I. Mihályi, ne prezintă mai multe forme din punct de vedere fonetic. A o considera ca o formă compusă din numirile râurilor *Mara* şi *Mureş*, nu vedem cum am putea înlătura dificultăţile geografice ce s'ar opune: distanţa dintre Mureş sau dintre izvoarele acestuia şi dintre Mara e prea mare, pentru ca, la rigoare, să ne gândim că această porţiune va fi fost numită *Maramureş* — adică ţinutul cuprins între Mara şi Mureş. Pe lângă aceasta, am putea releva şi faptul că, pentru o atare denumire, s'ar fi putut recurge mai de grabă la una din celelalte două văi ale Maramureşului, sau chiar la râul Tisa. Totuşi, deşi greutăţile sunt evidente, identitatea formei *Mara* cu *Mara-* din Maramureş nu poate fi tăcută cu vederea.

---

[2] Cf., de pildă, *Berşabă* sau *Bîrzabă*, *Codravă*, *K'icuiu*, *Muşt'ţata* etc. (pag. 203 şi urm.).

[2] Pentru *Ieud* circulă următoarea tradiţie: strămoşii umblau, pentru aşezarea satului, după un loc cu apă; unul dintre ei, rătăcind în păduri, a strigat: [aci] *ie ud!* După o altă interpretare, umblând în păduri după o apă curgătoare, ar fi întrebat: «audz apă curătoare?», la care unul ar fi răspuns: «*ieu aud*». Cf. şi I. Mihalyi, *l. c.*, 58. — Numirea *Şieu* e explicată în acelaşi sens: un altul rătăcit în pădure după apă ar fi strigat: «*şi eu* [aud»]. — In cadrul acestor etimologizări, de relevat că pătura intelectuală maramureşeană se complace a deriva numirea *Săpînţa* din lat. *sapientia*. — Pentru *Şugătag*, probabil să avem a face cu *ung.* sovago+*germ.* Tage, mai ales că *Sat-Şugătag* e considerat ca fiind locuit de oameni lucrători cu ziua, cari nu sunt «n'emn'eşi».

www.dacoromanica.ro

Numele *Mara* face parte cu siguranţă din toponimia veche, autohtonă a regiunii şi el trebue pus alături de *Tisa* şi *Iza*. Intr'un document din 1349 acest rîu apare cu denumirea de «fluvium *Maramorosii*»[1]; în caz că această formă e chiar denumirea rîului *Mara*, atunci numele *Maramureş*[2] de astăzi ar fi însuşi numele rîului, iar cel al rîului *Mara* de astăzi, ar urma să-l considerăm ca o formă înjumătăţită din prima. Oricum, originea formei *Maramureş* rămâne necunoscută, după cum, pe de altă parte, nu vedem ce îndrumare s'ar putea da numirii *Marmaţia* sub care acest ţinut mai e cunoscut. Cât priveşte denumirea de *Marmadzău* (cf. *Glosarul)*, ea trebue considerată ca o falsă interpretare a celei de *Marmaţia* sau, poate, o corupere a acesteia din urmă — ceea ce ar găsi un punct de razim în dubletul *piaţă* şi *pk'ţadz*; mai probabil însă să avem a face cu aceeaşi provenienţă ca şi cea a adjectivului *marmaziu* pe care îl găsim bunăoară în versurile următoare din balada Novăceştilor:

— «Ei, Agniţă, dumnia-ta,
Du-te-mi-ţi la casa ta
Şi le dă vin marmaziu
Cules toamna, mai târziu...»[3]

Dar, privitor la această nomenclatură topică, trebue să remarcăm că ea, de fapt, nu constitue un argument hotărîtor în defavorul existenţii unei romanităţi în Maramureş, întru cât — în afară de izolate şi relativ foarte puţine numiri — toponimie romană nu găsim nici chiar în leagănul geografic al închegării entităţii româneşti: din acest punct de vedere, Romanii, ca şi descendenţii lor, Românii, formează extrema opusă a caracteristicei pe care o ofer bunăoară Slavii[4].

In cadrul acestor vederi nasc următoarele întrebări:

1. Ce populaţie va fi locuit în Maramureş înainte de aşezarea Românilor aci?

2. De unde şi când vor fi înfăptuit Maramureşenii de astăzi o atare migraţiune?

Ca răspuns la prima întrebare nu am putea contura nici măcar o probabilitate. Şi totuşi, o populaţiune — fie oricât de redusă ca număr — care va fi transmis nomenclatura topică pre-română, a trebuit să existe. Ce va fi devenit apoi acea populaţiune — care nu putea fi decât una autohtonă, în nici un caz slavă — şi ce urme etno-linguistice va fi lăsat ea în complexul vieţii maramureşene de astăzi? — Iată câteva semne de întrebare cari, în stadiul cercetărilor multiple de astăzi, rămân nerezolvite.

---

[1] I. Mihályi, *l. c.*, 27, rândul al 8-lea.

[2] Ca o simplă curiozitate şi în legătură cu etimologizările relevate mai sus, amintesc că intelectualii maramureşeni recurg pentru derivare şi la următoarele cuvinte ungureşti: *már ama rossz*, pe care le interpretează în sensul neproductivităţii pământului maramureşean.

[3] Avram Corcea, *Balade poporale*, Caransebeş, 1893, 83.

[4] Asupra acestei importante probleme de toponimie pe care am tangentat-o şi în *Grai şi suflet*, I, 96 şi II, 59 voi reveni altundeva cu precizări amănunţite.

www.dacoromanica.ro

Nici pentru a doua întrebare răspunsul nu poate fi mai fericit ca precizare. Ca o simplă viziune a mişcărilor etnice din trecutul îndepărtat produse de evenimente istorice adânc perturbătoare, ne-am putea reprezenta următoarele: începând cu sfârşitul secolului al 10-lea când constatăm înfiriparea acelor mişcări revoluţionare din Tesalia şi munţii Pindului pentru *Vlahia-mare* şi oprindu-ne la răscoalele Românilor din munţii Haemului în contra Bizanţului, vedem că elementul românesc sud-dunărean e în plin antagonism etno-politico-administrativ cu autorităţile bizantine — ceea ce era firesc să producă o răscolire pronunţată în patriarhalismul păstoresc al vieţii sale. Era iarăşi firesc lucru ca acest antagonism războinic, care a adus închegarea imperiului româno-bulgar de sub dinastia Asăneştilor, să continue şi după moartea împăratului român Ioniţiu. In această nesigură şi îngrijorătoare situaţie şi întru cât în tot timpul duratei acestui imperiu Dunărea nu putea fi un hotar politic care să despartă un element etnic omogen trăind pe ambele ţărmuri ale ei, nu vedem de ce nu ar fi avut loc migraţiuni româneşti din Balcani în Nordul dunărean şi în lungul lanţului carpatin; căci numai în sensul acestui punct de vedere s'ar putea explica măcar în parte şi răsturnarea etnografică a elementului românesc nord- şi sud-dunărean: de unde până la sfârşitul secolului al 13-lea elementul românesc sud-danubian avea preponderenţă numerică — am putea zice chiar covârşitoare — faţă de cel din nordul Dunărei, astăzi constatăm tocmai contrariul. Dacă la această părere, pe care cel puţin logica faptelor istorice o consacră drept realitate, am adăuga şi consideraţiunea — pe care o socot definitiv câştigată — că în Maramureşenii de astăzi nu putem vedea descendenţi direcţi ai unei colonizări romane în acest ţinut sau ai unei romanizări a lui, e natural ca elementul maramureşean să-l considerăm ca fiind stabilit aci ulterior secolului al 10-lea şi că, după anumite probabilităţi, el va fi venit din sudul Dunării.

Naşte acum întrebarea: ce dovezi am putea aduce întru susţinerea acestui punct de vedere?

Inainte de toate trebue să relevez că aci nu pot atinge toate considerentele pe cari le comportă această problemă şi cu atât mai puţin discuţiunile ce ar decurge din ele. Amintesc însă că, fără a intra în explicaţiuni amănunţite, verosimilitatea celor pe cari le-am relevat în studiul *Din epoca de formaţiune a limbei române*[1] îmi pare a fi cu mult mai convingătoare decât orice altă interpretare a lor într'un sens contrariu părerei exprimate. Acelor puncte am putea alătura asemănările sau întâlnirile dintre folklorul maramureşean şi cel sud-dunărean (cf. pag. XXXVIII etc). ca şi cele linguistice (cf., bunăoară, § 83).

Evident că paralelismul linguistic, mai ales cel privitor la fonetică, nu în totdeauna poate fi luat drept punct temeinic de plecare; şi aceasta cu atât mai mult, cu cât, pe de o parte diferenţieri fonetice în epoca migraţiunilor de pre cari e vorba nu existau[2], iar pe de altă parte, chiar

[1] In *Grai şi suflet*, I, 224-234.
[2] Problema lui *c, g* + *e, i* din aromână nu poate fi ridicată aci.

www.dacoromanica.ro

dacă ar fi existat, în decursul secolelor ele ar fi putut uşor dispărea în sensul unei perfecte uniformizări. Totuşi, ca simple apropieri nord- şi sud-dunărene, relevez câteva puncte. Observ însă de la început că mai toate sunt cunoscute şi altor regiuni dacoromâne, exceptând foarte puţine cari par a fi mai caracteristice. Astfel avem: *armur*[1] (arom. *armur*, *baer* (arom. *bair*), *canură* (arom. *canură*), *căcăradză* (arom. *căcăradză*), *cătuşă* (arom. *cătuşe*), *căţîn* (arom. *căţînă*), *(d'int'e) cîn'esc* (arom. *cărinte*[2]), *corbă* (arom. *corbu, -ă*), *dori* (arom. *dor*), *dzuá* (arom. *ndzuare*), *floare (de grîu)* (arom. *fluriţă*), *îngreca* (arom. *angricare*), *meriză* (arom. *(a)miridzu*), *mîndzară* (arom. *muldzară*), *more*[3] (arom. *more*), *muscur* (arom. *muşcur(u)*, *muşcătură* (arom. *muşcătură* sau *mîşcîtură*), *scradă* (arom. *scradă* şi *scradză* «iarbă subţire şi lungăreaţă ce creşte în tufe mici pe vârfuri de munţi pietroşi şi pe care o pasc de obicei caprele), *spart* (arom. *aspartu* «omorît, tăiat, măcelărit etc.»), *Sîn-Medru* (arom. *Sîn-Medru*) etc.

Pe lângă acestea mai relevăm încă două forme, interesante şi rare — amândouă extrase din culegerea pr. I. Bîrlea. Prima e curioasă cel puţin prin sensul pe care-l are: *ningă* «inga, uite, vezi: *ningă-lăţi*, vezi-l»[4]. Ca formă, acest *ningă* îl putem apropia de prepoziţiunea aromână *nîngă* (sau *ningă*) însemnând «lângă» şi rezultat prin asimilaţie din *lîngă* < *nîngă* (> *ningă*). — Al doilea cuvânt e un nume propriu: *Nacu*[5]. In contextul în care apare, la început m'am gândit dacă nu e o greşeală pentru *macu*. Pr. I. Bîrlea mă asigură că *Nacu* circulă «şi azi în Berbeşti ca poreclă: *Ştefan Moiş a Nacului*», iar în Giuleşti ca «supranume». Numele acesta e curent la Aromâni şi e serbat în ziua de sf. Ioan, *Nacu* fiind de fapt un diminutiv aferezat al lui Ioan: *Ianacu* > *Nacu*; aşa că, existenţa izolată a acestui nume în Maramureş e oarecum surprinzătoare.

In fine, am putea aminti aci şi forma de subjonctiv prezent *s'h'ibă* a vb. *avea* care circulă în Bucovina[6] şi care este identică cu aceeaşi formă din aromână *s'h'ibă (el* sau *ei)* «să fie». Evident că astăzi ne lipsesc elementele absolut hotărîtoare cari să consacre în mod indiscutabil provenienţa românească sud-dunăreană a unor atari identităţi de forme, ca şi a tuturor apropierilor, asemănărilor sau identificărilor folklorice sau etno-linguistice relevate până aci; dar de aci nu putem conclude cu siguranţă că, în ceea ce priveşte existenţa şi explicaţia unor forme ca subj. prez. *s'h'ibă* în Nordul dacoromân, ne-am putea opri la formula «împrejurări identice condiţionează, spontan şi independent, rezultate identice!» In orice caz, în stadiul cercetărilor de astăzi, asemenea întâlniri devin cu drept cuvânt ispititoare cel puţin; şi aceasta cu atât mai

---

[1] Pentru semnificaţii, cf. *Glosarul*.

[2] Forma *cărinte* cred că e rezultată prin disimilaţie din **căninte* <* *c a n e n t i s*.

[3] Acest *more* trebue considerat ca fiind mai de grabă de provenienţă sud-dunăreană decât rezultat dintr'un *măre*. E curent în centrul Ardealului (cf. A. Viciu, *Silitul*, în revista *Comoara satelor*, II (1924), n-rul 3, pag. 35-40).

[4] *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, 65.

[5] *Cântece poporane din Maramureş*, 333.

[6] Relevată de Leca Morariu în *Junimea literară*, XIII (1924), 68. Cf. şi revista *Tudor Pamfile*, I (1923), 24.

www.dacoromanica.ro

mult cu cât linguistica română n'ar putea dovedi extinderea etno-geografică a formațiunii entității românești în nordul Dunării până într'atâta, încât să cuprindă și Maramureșul și Moldova nordică. Și atunci, de vreme ce în Maramureșeni trebue să vedem migrațiuni *românești*, și întru cât asemenea identități caracteristice nu ne întâmpină și în alte colțuri dacoromâne, deși și în ele am putea constata «împrejurări identice», cred că e logică și oarecum justificată viziunea etnolinguistică cum că, din diferite împrejurări istorico-geografice în directă legătură cu păstoritul, elementul românesc sud-dunărean va fi atins în migrațiunile sale aceste puncte nordice ale dacoromânei, stabilindu-se deci și în Maramureș.

Vre-o tradiție orală în sensul acestei concluziuni nu am auzit, după cum nici documentele istorice ale Ungariei nu ne duc spre ceva pozitiv. Totuși, ca o simplă curiozitate măcar, voi mai releva și următoarele puncte.

In seara de 25 decembrie 1924 m'am dus cu D. G. Dunca, institutor-director în Ieud, la *Dumn'itru Lucacĭ a lu Istrati*, un bătrân de 76 ani, originar din țara Oașului. Intrăm în căsuța lui scundă, a cărei încăpere era luminată de o candelă atârnată de grindă. Fără vre-o introducere pregătitoare, ne pomenim treptat-treptat în plin domeniu folkloric. Cu priviri agere și scânteietoare, cu gesturi de o înviorare fizică și cu o vervă bărbătească, bătrânul Dumn'itru Lucacĭ a lu Istrati se scoală de pe laiță și începe să declame, printre altele, și balada *Stroe Plopan*[1]. Văzându-l bine predispus și foarte comunicativ, l-am întrebat dacă știe sau dacă a auzit ceva privitor la vechimea Maramureșenilor în țara lor. El mi-a răspuns: «Eu am audzît numa atîta că o samă d'e Rumîn'ĭ ĭ-o adus reĝele Ștefan-Vodă d'in Balcanĭ; c'apoĭ șî famelia *Balc* d'e-ači tăt d'in Balcanĭ o zin'it». Intrebându-l dacă acestea nu le știe din carte, mi-a răspuns: «Eu știu čiti, fără astea nu d'in cart'e le știu, fără d'in bătrîn'ĭ, că șî eu am audzît așa d'e *Balcu* d'e la Ștefan Pleș a Leahuluĭ d'e 83 aĭ, care o murit în [18]80». Aceste afirmări le-a pus apoi în legătură cu Tătarii, spunând că «apoĭ pă reĝele l-o dus Tătari așa numa să-l k'inzuĭa'».

Felul în care apare această laconică tradiție ne surprinde, mai ales că în ea ni se relevează și termenul geografic *Balcani*. Cam uimit de nedumerirea mea, bătrânul a căutat să mă asigure că nimic din toate acestea el nu știe din cărți și că Ștefan Pleș a Leahului nici nu știa carte. In cazul acesta, care ar putea fi geneza acestei tradiții? D. Dunca G. care e din Ieud și cam de aceeași etate cu Dumn'itru Lucacĭ mi-a mărturisit că e pentru prima dată când aude așa ceva. Surprinzătoare e și apropierea pe care a făcut-o însuși bătrânul Dumn'itru între *Balc* și *Balcani*, afirmând că «apoĭ șî *Balc* e tăt una cu *Balcani*», fără însă să știe ce anume sunt și unde sunt acești *Balcani*. Să fie oare vre-o legătură între acest *Balc(u)* și numele *Balcu* sau *Balca* ce apare și astăzi în onomastica românească sud-dunăreană, bunăoară la Meglenoromâni?

[1] O voi publica cu altă ocazie referitoare la Maramureș.

www.dacoromanica.ro

Indiferent de originea acestui nume (dacă are vre-o legătură cu *Balcan* sau cu *Blac* = *Blachus* = *Βλάχος* etc.), e şi aceasta o apropiere sugestivă.

In sensul acestor vederi relevăm, ca ultim punct, legătura religioasă dintre biserica maramureşeană din secolul al 14-lea şi patriarhatul constantinopolitan — lăgătură ce reiese din documentul al 62-lea datat din 1391 şi publicat de I. Mihályi în *l. c.*, pag. 109.

Iată, prin urmare, atâtea puncte de contact între Ţara Maramureşului şi românismul sud-dunărean, toate ducându-ne la concluzia la care ne-am oprit mai sus.

www.dacoromanica.ro

T E X T E

www.dacoromanica.ro

Explicarea semnelor întrebuințate în transcrierea sunetelor:

a̯ = semivocala *a*.
e̯ = semivocala *e*.
ĕ = *e* deschis.
i̯ = semivocala *i*.
o̯ = semivocala o.
ŏ = *o* deschis.
ō = *o* nazalizat.
u̯ = semivocala *u*.
ū = *u* nazalizat.
b' = *b* ușor alterat sub influența lui *i [e]*, *ĭ*.
č = *c* (românesc sau italian) dinaintea lui *e*, *i*.
d' = *d* patalisat *[dĭ]*.
ç = *g [gh]* dinaintea lui *e*, *i* și pronunțat ca românescul sau italianul *ghe*, *ghi*.
G' = identic cu *G [ç]*.
γ, *γ'*, *Γ'* = identic cu *γ* grecesc.
ǧ = *g* (românesc sau italian) dinaintea lui *e*, *i*.
h' = *h* alterat de *i [e]*, *ĭ*.
k' = *k* alterat de *i [e]*, *ĭ* și pronunțat ca românescul sau italianul *che*, *chi*.
l' = *l* alterat de *i [e]*, *ĭ* și pronunțat ca italianul *gl*.
m' = *m* ușor alterat sub influența lui *i [e]*, *ĭ*.
ñ = sunet nazal înlocuind pe *'n [în]*.
n' = *n* alterat de *i [e]*, *ĭ* și pronunțat ca *gn* francez sau *gn* italian.
p' = *p* ușor alterat sub influența lui *i [e]*, *ĭ*.
r' = *r* ușor alterat de *i [e]*, *ĭ*.
r̄ = *r* pronunțat mai vibrant, ca *rr*.
γ = grecesc.
t' = *t* palatalisat *[tĭ]*.
ž = românescul sau francezul *j*.

Notă. Lipsind semnele speciale pentru a arăta nazalitatea vocalelor *o* și *u*, a trebuit să o redau prin semnele *ō* și *ū*. Pentru același motiv am notat majuscula lui *ç* prin *G'*.

www.dacoromanica.ro

DOINE

I

Du-te, dor,
Pă čel izvor,
C'acolo-i mîndru Ion
Și-l trezește d'e pă somn,
5 Să nu doarmă, că nu-i domn;
Că și domn'ișor d'e-ar si,
De-a mn'eu doru s'a trezi;
Și d'e-ar si și domn'ișor,
Tăt s'ar trezi de-a mn'eu dor.

1920. Budești — Ană Tibil, 24.

II

10 Mîndruț, pă cînd ei zin'i
Pă mini nu m'ei găsi,
C'oi si moartă și 'ngropată
La portiță 'n t'emeteu,
C'acolo-i mormîntu mn'eu:
15 Cu ruži albe-i îngrădit,
Cu k'idruț acoperit.
Mîndruluț, p'acolea-i trea',
Placă-ț și o ružî-ț ia.
Oamenii te-or d'i'ntreba
20 Če ružiță-i aiasta.
— D'aiasta nu-i ružeá albă.
Fă'-i drăguța mea čea dragă.

1920. Budești — Aceeași.

III

Ot'ii, bade, fac mn'inune,
Că gîndești că-s două mure
25 Care-s mai mîndre 'n pădure;
Care-s coapte la răcoare,
N'ăgiunse d'e-o leac' di soare;
Care-s coapte la pămînt,
N'ăgiunse de-o leac' d'e vînt.

1920. Budești — Aceeași.

IV

30 Astă vară če-o trecut
Dus-am dor d'e mîndra mult;
Și 'n asta vară če zin'i
Dučea-a și mîndra d'e min'i.

1920. Budești — Aceeași.

V

Care om l-am iubcit eu
35 N'are rînd, nici Dumn'edzău
Să nu-l scoată 'n drumu mn'eu;
Tăt să-l văd și să mă vadă,
Batăr n'om si laolaltă.

1920. Budești — Aceeași.

VI

Supărat ca mine nu-i,
40 Fără puiu cucului
Cînd îl lasă mama lui
Mititel, fără de pene —
Ș'ar zbura și nu e vreme.

1920. Budești — Aceeași.

VII

Floričică floričea,
45 D'i'nflorea' pă sama mea.

www.dacoromanica.ro

Io de-oi trăi te-oi purta,
De-oi muri tu te-i usca.

1920. Budești — Aceeași.

VIII

Mîndruluț di pă Mara,
Ce n'i-ai dat cu mâna ta
5 Di nu te mai poč uita?
Da mi-ai dat turtă cu mac
Și m'ai nebunit d'e cap;
Da mi-ai dat turtă cu linte
Și m'ai nebunit la minte.

1920. Budești — Aceeași.

IX

10 Mîndrior, sir de sansiu,
Vrut-aș si să nu te știu;
Că d'e cum te știu pă tine,
N'o rămas inimă 'n mine.

1920. Budești — Aceeași.

X

Num' o creangă o rămas,
15 Și acea di dor o ars.
La dor și la supărare
Treabă om cu minte mare.

1920. Budești — Aceeași.

XI

Mîndruluț cu cușmă neagră,
Du-mă 'n lume d'e ți-s dragă,
20 D'e ți-s urîtă mă lasă.
Di ț'o parea cu rușine,
Fă-mă brîu pă lîngă tine;
De ț'a parea brîu greu,
Fă-mă-o lumn'ină d'e său
25 Și mă pun'e 'n žepu tău,
Că ț'a trea' d'e doru meu.

1920. Budești — Aceeași.

XII

Dzîs-am, mamă, cătă t'in'e
Să ții dzîle pântru mn'ine,
Să mă dai în sat cu t'in'e.
30 Tu, mămucă, ț'ai ținut
Vin'erea și mn'ercurea
Să mă poț înstreina.
Rău, mămucă, t'e-ai t'emut
C'oi mere după 'mprumut.

1920. Budești — Ana Costăn'ine, 37, (de fel din Besereca-Albă).

XIII

35 Frundză verd'e subțîrea,
Strîcată-i in'ima mea;
Strîcată-i, strîcată-i tare,
Nu-i doctor să o tomn'ia'-re;
N'ici doctor, n'ici împărat,
40 Fără čin'e o strîcat.

1920. Budești — Aceeași.

XIV

Frundză verd'e d'e st'ežar,
N'am credzut la om cu-amar;
De-ară mai h'i, frundză verdi,
La om cu amar aș credi.

1920. Budești — Aceeași.

XV

45 Cît'e flori-s pă pămînt,
Tăte zin la giurămînt;
Numai floarea soarelui
Șad'e 'n poarta raiului
Și giudecă florile,
50 Ca soacra nurorile.
D'e i-ai duče cîtă zestre,
Tăt t'e face d'e poveste;
Și d'e i-ai duče cît bine,
Tăt t'e-ar face d'e rușîne;
55 D'e i-ai duče cu patru boi,
Tăt ț'ar da drumu napoi;
D'e i-ai duče cu caru,
Tăt ț'ar arăta drumu.

1920. Breb — Anuța Bota, 26

XVI

Spun'e, mîndruț, mîn'i-ta
60 Să pue ruži în ferești

www.dacoromanica.ro

Pă čiuda că-m trebueşţi;
A ta ziţă d'e harbuz
Să sue pă gard în sus.
Cînd soarele încălzea'
5 Să uscă şî să topk'ea'.
A mea ziţă-i grîu ales,
A ta ziţă-i d'e ovăz
Mest'ecată clocot'iş: —
Tată-tău nu-i d'e p'aiči,
10 Tată-tău d'e pîn Ard'eal,
Mă-ta-i copk'ilă d'e fet'e.

1920. Breb — Aceeaşi.

XVII

Spun'e, mîndro, mîn'i-ta
Să-ş îngrăd'e grăd'ina
Tăt cu lin
15 Şî cu pelin,
Ca noi să nu n'e tîln'im,
Fără lun'ia mergîn la tîrg,
Marţ în bolduri tîrguind,
Mn'ercuri înapoi zin'ind,
20 Žoi sara în şezătoare,
Vin'erea mergîn la moară,
Sîmbăta numai odată,
Dumin'ica zîua toată.

1920. Breb — Aceeaşi.

XVIII

La mn'ižlocu codrului,
25 Und'e stau porţile 'nk'ise,
Fet'ele pă tablă scrise,
Prind'e doru-a mă 'ntreba:
— «Doară caţ pă čin'eva».
— «Cat pă čel cu pană verd'e,
30 Sus i, Dumn'edzău nu-l răbd'e;
Cat pă čel cu pan' albastră,
Sus îi, Dumn'edzău să-l bată,
Că m'o 'nvăţat sărutată
Şî m'o lăsat supărată;
35 Şî m'o 'nvăţat a iči,
Şî m'o lăsat a dori».

1920. Breb — Aceeaşi.

XIX

Am' mămuca d'e 'ntreba
Und'e n'i-ai ţîpat čiupa,
D'e nu mn'i-i dragă lumea?
40 N'i-o-ai ţîpat pă bosîioc,
Numai eu să n'am năroc;
Ni-o-ai ţîpat pă măiran,
Eu să n'am năroc şohan.

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

XX

Cîtu Sibčiu-i d'e mare,
45 Numai doauă drumuri are,
Doauă drumuri ş'o cărare,
Ş'o cărare cu năstîmb,
Mărg fečiorii tăţ în rînd,
Maičele napoi plîngînd.
50 «Mereţ, voi maiče, napoi,
Nu ştiţ und'e merem noi,
Că noi merem la război;
La război cu Ungurii
Să dezrobčim Romînii,
55 Pă sunetul trîmbčiţelor,
Pă scurtarea γ'eţîlor;
Pă sunetul dobelor,
Pă scurtarea zilelor».

1920. Breb — Aceeaşi.

XXI

Cui cîntă cucu sara
60 Supărată-i tătă vara,
Că şî mn'ie mn'i-o cîntat,
Tătă vara supărat'.
Cui cîntă d'imineata,
Cu voe tătă vara.
65 La tăţ le-o cîntat cucu,
Numai mn'ie granguru,
Să mă duc să-m lăs satu.

1920. Breb — Pop Dok'ie, 13.

XXII

Ai sărăčii fečiorii,
Mărg în ğios ca şî norii
70 Blăstămîndu-ş părinţî.

www.dacoromanica.ro

Da părinți nu-s d'e zină
Că mărg în țară străină.
Ai săracu ș'a mn'eu frat'e,
D'i trei ai și ğiumătat'e
5 N'o țîpat pușca d'in spat'e.
Nu o țîpă nici amu,
Că e 'n țară la Rusu.

1920. Breb — Aceeași.

XXIII

Păduriče, deasă ești,
Frăt'iluc, d'epart'e ești!
10 Pădure, cum t'e-aș tăia,
Frăt'iluc, cum t'e-aș vedea;
Pădure, cum t'e-aș aprind'e,
Frăt'iluc, cum t'e-aș cuprind'e.

1920. Breb — Aceeași.

XXIV

Păsăruică cu doi pui,
15 Du-t'e 'n țara Rusului
Și-i spun'e frăt'icului
Că nu poč d'e doru lui.
Să știu, frăt'iuc, c'ai zin'i,
Drumuțu ți l-aș k'etri,
20 K'etričele
Mănințele
Și cu flori d'e ružn'ičele:
Pă und'e cum ai pășî
Tăt'e huc ar d'i'nflori.

1920. Breb — Aceeași.

XXV

25 — «Dunăriče, apă lată,
Če zii așa tîlburată?»
— «Cum făcu nu mn'i-oi zin'i?
La capătu văii mele
Să bat două taburi grele
30 D'e răgut'e t'in'erele.
Care cu care să 'nving,
Tăt în Dunăre să 'mping.
Fečioraș'i d'e Rumîn
Să împ'ing d'e nu rămîn».

1920. Breb — Aceeași.

XXVI

35 Fost-am păcurar la oi
Ș'am durn'it pă moșunoi
Și m'o ploat mult'e ploi.
Fost-am păcurar la stînă
Ș'am durn'it pă rădăčină,
40 Nu pă perină d'e lînă.

1920. Breb — Aceeași.

XXVII

Cîntă mn'erla în păduri,
Robu-i Lucač la Unguri
Păntru sfînta libertat'e
D'i care noi n'avem part'e.
45 Nu sii, mn'erlă, supărată,
Nu-i robie ne'nčetată:
Vin'e-a činčea primăvară,
Si-va Lucač liber iară.
În zadar, mn'erlă, suspin'i,
50 Du-t'e pînă 'n Seçed'in,
Du-t'e și t'e pun'e 'ndată
La fereasta încuiată;
Spun'e multă 'nk'inăčiun'e
D'e la 'ntreaga națiun'e;
55 Spun'e multă voe bună,
Că i-am împlet'it cunună,
Cunună cu trii colori
D'in mai mîndre dalbe flori.
Că el b'ine s'o purtat,
60 Ca Romîn ad'evărat;
O făcut mult'e și bun'e
Păntru neam și națiun'e;
O făcut sfînta dreptat'e
Și 'ntre neamuri libertat'e,
65 Dumn'edzău să-i facă part'e,
La mulț ai cu sănătat'e.

1920. Breb — Ileana Pop, 20.

XXVIII

Frundză verd'e 'n trei tăiet'e,
Pă la orașe și sat'e
Eu văd oamin'i cu prost'ie,
70 Dau ban'ii pă fălosîe;
Mai cu samă čei d'in sat'e
Poartă hain'e cumpărat'e;

www.dacoromanica.ro

Muierile rău să 'nşală
Că-ş dau ban'ii lor pă fală;
Fet'ele, nevest'ele
Care sînt mai t'inere
5 Îş sîlesc părinţî lor
D'e să bagă k'iar datorî;
Îş iau žolžurî şî mătasă
Ca să sie mai frumoasă.
Ele nu ştiu că mătasa
10 Le vind'e boi şî casa,
Şî rămîn pă cîmpu gol,
Numa cu prostia lor,
Pentrucă nu preţuesc
Portu nostru romînesc;
15 Portu nostru d'e d'emult
Če-i pă războaie ţăsut;
Pînza če 'n război să ţese,
Da nu žolžurî şî mătasă.
Frundză verd'e d'e gutîn'ie,
20 Ascultaţ, fet'e romîn'e,
Purtaţ portu strămoşesc,
Mîndru un port romînesc.

1920. Breb — Aceeaşi.

XXIX

Păsărică cu doi pui,
Du-t'e 'n ţara Muscului
25 Şî spun'e mîndruţului
Că nu pot d'e doru lui.

1920. Crăčeşti — G'izuca Rednic, 5.

XXX

Streină streinătat'e,
Nu mă 'nstreina d'epart'e,
Că n'am părinţ să mă coat'e;
30 Mamă am şî nu mă cată,
Tata-i supt ţîrna uscată.
Frundză verd'e, păr cu pere,
Ale mele surorele
Nu ştiu drumurile mele.
35 Numai eu und'e mă duc
Tătu-i rînd d'e tufe mn'ičî
Şî mormn'inte d'e voin'ičî;
Tăte rînd d'e tufe marî
Şî mormn'inte d'e husarî.
40 Ničî nu vedz st'icuţ d'e grîu,
Numai sînğe pînă 'n brîu;
Sînğe d'e-a Muscanului
Pînă 'n coama calului;
Tăt sînğe d'e-a Muscului
45 Pînă 'n coama Murgului.
Ničî-i lumn'ină d'e čeară,
Ničî omuţ d'int'a mea ţară;
Niče fet'e să mă cînt'e,
Ničî fečiorî să mă comînd'e.
50 În loc să cînt'e popa,
Dau Muscan'ii cu puşca;
În loc d'e tras clopot'ele,
Trag Muscan'ii cu tunurile
D'e răsună d'ealurile.

1920. Crăčeşti — Ioana Bohtoş, 17.

XXXI

55 Ai săračii fečiorii,
Cum să duc ca şî norii.
Cînd să duc, să duc cu florî
Şî napoi zin cu durorî;
Cînd să duc mărg înfloriţ
60 Şî napoi zin tăţ răniţ
Şî d'e tunurî îngroziţ,
D'e cotare la părinţ.
Cînd să duc mărg înstruţaţ
Şî napoi zin împuşcaţ
65 Şî d'e tunurî înfricaţ,
Şî la părinţ d'e cotaţ.

1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

XXXII

Bată-vă bciata, răgut'e,
Tăt d'in puşcă-s împuşcat'e,
Pîngă drumurî aruncat'e.
70 N'ime 'n lume nu-i pînd'eşt'e,
Numa-un corb îi străžueşt'e:
— «Morî, cătană, orî t'e 'ntramă,
Că d'e cînd îţ dzac la cap
Supăratu-s şî beteag;
75 D'e cînd lîngă t'ine şăd
Şî d'e pen'e năpîrlesc
D'in t'ine nu mă hrăn'esc».
— «Du-t'e, corbuţ, la focu,

www.dacoromanica.ro

Nu m'amărî cu-amaru;
Este-o dzî sîntă 'nt'ō an,
O k'eamă Sîntă-Măriia,
Mărg oamen'i la mănăst'ire,
5 Să nu mor pă țări străin'e
Und'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza și iarba
Care-i pă tătă lumea;
Fără frundza d'e trifoi
10 D'e care-i și pă la noi.

1920. Crăčești — Aceeași.

XXXIII

Pă vîrvuțu Măgurii
Crește'e iarba dragostii.
Da čine focu a cosî?
Mîndruțu dac' a zin'i.
15 Čine focu a grebla?
Mîndruțu dac' ar 'nturna.

1920. Crăčești — Mărie Horvat, 36.
(de loc din Sîrci)

XXXIV

Frundză verd'e, lemn d'e brad,
Doamne, rău m'am măritat!
Am bărbat n'esuflet'it,
20 Doamne, rău m'ai ped'epsît!
Am o soacră ca ș'un drac,
Niči un lucru nu-i pă plac.
Es afară,
Ca ș'o pară;
25 Zin în casă,
Ca ș'o coasă.
Să pun'e pă vatră lată
Și mă face că nu-s loatră.
Da, eu mă scol d'e d'imineață
30 Și mă duc dzua la coasă.
Săčerai cît săčerai,
Mă puneai în loc să stai;
Mă uitai în sus, în gios,
Vădzui soare răsărind,
35 Soacre cu prîndzuri ziind;
Mă uitai și după mn'ine:
Num' a mea soacră nu zin'e,
Gînd'ești că n'are la čine.
Da, zin'e-o mîndră turturea,
40 Să pun'e pă brazda mea:
— «H'ei tu, mîndro turturea,
D'e ești tu d'in țara mea,
Eu ț'aș scrie-o cărt'ičea
Să o dai la mama mea,
45 Ca halubele d'in fet'ie
Să le 'ncarče pă trei cară,
Să le scoată 'n trei hotară,
Să le dee foc și pară
Să se pomen'ească 'n Țară;
50 Să se 'nveațe maičele
Cum să dau fătuțăle.
Că, cîte flori-s pă pămînt
Tăte stau la giurămînt,
Numa floarea soarelui
55 Șad'e 'n poarta raiului
Și giudecă florile,
Ca soacra nurorile.
Soacră, soacră,
Poamă acră,
60 Batîr cît t'e-oi mai căta,
Poamă dulče nu t'e-i fa';
Batîr cît t'e-oi răstăzi,
Poamă dulče 'n veči n''ei h'i».

1920. Crăčești — Aceeași.

XXXV

Pă costiță la Brașău
65 Ard două lumn'ini d'e său;
N'ime 'n lume nu le stîngе,
Fă' in'ima mea cîn plînge.
Plîng sara, plîng d'imineața
Pînă văd că-mi pk'ere fața.
70 Sîbeiu-i un oraș mare,
Numa două cărări are,
Două drumuri ș'o cărare,
Și-i pod'ită cu badoc,
Mărg fečiorii 'n gios la foc;
75 Și-i pod'ită cu argînt,
Mărg fečiorii tăț în rînd,
Maiče după ei plîngînd.
— «Întoarčeț, maiče, napoi,
Nu știț und'e merem noi.
80 Noi merem cu dușmanii,
Vai d'e capu nost a si».

www.dacoromanica.ro

Da sărgentu d'in companii
Tăte nopțîle nu doarme,
Fără scrie p'o hîrtie
C'o murit fečiori o mn'ie:
5 — Las' să moară că nu-mi pasă,
Că mai zin răguț d'e-acasă.

1920. G'esăști — Pălăguța Tupk'iță, 27.

XXXVI

În munții Carpațîlor,
În desîtu bradzîlor,
Mor părinți prunčilor
10 Şî frați surorilor
D'e gloanțăle Muscului —
Ardă-i focu țara lui.
Că, pămînt, d'e cîn ești zîd'it
Atîtea n'ai suferit:
15 D'e sîngĕ-ai fo' 'nvăluit,
D'e tunuri ai fo' clăt'it;
Şî d'e sîngĕ-ai fo' 'nk'egat,
Şî d'e tunuri răsturnat,
Şî tăt nu t'e-ai răsturnat.
20 C'amu că t'e săturî cu sîngĕ
Că t'e plîng şî prunčii mn'ičî
După dragii lor părinț;
T'e plîng dragile surori
Tăt dup' a lor frățîori.

1920. G'esăști — Aceeaşi.

XXXVII

25 Mîndruluț, d'e m'ei lăsa,
Saie-mi ot'ii d'e-oi zçera;
N'iče nu t'e-oi blăstăma,
Fără să 'ncunĕiuri lumea
Noauă ai
30 Cu noauă cai,
Şohăn'it năroc să n'ai.
Cu fămeia čea d'intîie
Să faci datorii o mn'ie;
Cu čeea d'e-a doua oară
35 Să o iei ca sfîntu soare
Şî bolnavă d'e pk'ičioare;
Şî cu čea d'e-a treia oară
Să o iei ca sfînta lună
Şî bolnavă d'e o mînă.
40 Tăt să ai șeapt'e fečiori,
A optăle-o coconiță
Să-ț poart'e-apă în t'emn'iță,
Tăt apă d'e pă Iza,
Pună Iza čĕ-a săca
45 Şî pk'ietrîle s'or muli,
D'e t'in'e nimn'ic n'a si.
Tăt cu canta țîgănească
Lumea să t'e mn'ilueasică;
Că şî eu t'e-oi mn'ilui
50 Cu če nu mn'i-a trăbui:
C'o cožiță d'e mălai
Făcută d'e noauă ai;
Ş'ačeea nu ți oi da
Pună nu t'e-oi întreba
55 Fostu-ț'am dragă ori ba.
Că furn'ica-i încă-i furn'ică
Şî umblă pă su' pămînt,
Şî să țîn'e d'e cuvînt;
Da tu ești un botădzat
60 Şî d'e cuvînt t'e-ai lăsat,
Şî nu ț'ai țînut vorba —
Vai, bată-t'e Prečista.
Mîndruluț, la casa voastă
Să sie nuntă d'e groază,
65 Casa voastă să s'aprindă,
Tătă lumea să să strîngă;
Să să strîngă s'o potoală,
D'in cuțît să să omoară.
H'ei tu, mîndruluțule,
70 D'e-ar da, mîndruț, Dumn'edzău
Mă-ta d'e friguri să moară
Şî tatî-tău, d'e vărsat,
Să nu t'e vadă 'nsurat,
Soru-ta pă pat să dzacă,
75 Sîngele d'in ea să margă;
Numa să margă părîu,
Stee cîn l-oi opri eu;
Numai să-i margă vălčea,
Să nu-mi poarte griža mea.
80 Că, focu bată, mult mn'i-i bine,
C'amu nu gînd'esc d'e n'ime,
C'am gîndit bugăt d'e mîndru —
Bată-l čeriu şî pămîntu;
C'am gîndit bugăt d'e badea—
85 Bată-l čeriu şî dreptat'ea,

www.dacoromanica.ro

H'eị tu, mîndruluțule,
Noị dacă ne-om d'espărțî,
Lasă, mîndruț, dor ț'a si,
N'am pă čine-ț poronči,
5 Fă' pă st'ele
Dor și žele,
Fă' pă lună
Voe bună.
Luna mere căt'ilin,
10 Nu ști că noị n'e dorim.
Și st'elele-s mănunțele,
Nu ț'or spune că mn'i-ị žele
După dragost'ile mele.

1920. G'esăștị — Aceeași.

XXXVIII

Și doruțu, mare cîne,
15 Păstă mult'e dealurị zin'e;
Nu cată dealu d'e mare,
D'e zin'e fără cărare.
Mult mă uịt din deal în șes,
Numaị văd c'a mîndriị mărs
20 Să o țuță d'in călcîie,
Ca condeịu pă hîrt'ie;
Să o țuță d'in pk'ičịoare,
Ca condeịu pă scrisoare.
Mărs-o mîndruțu d'epart'e
25 Cu un car cu patru roat'e.
Spargă-i-să doaua roat'e,
Să-ș facă d'in car t'elеagă
Ca să zie maị d'e grabă.
Mărg pă drum și mă gînd'esc
30 Čе-aș face să-l otrăzesc,
Că, urîtu mn'i-ị focu-l bată,
Nu mn'ị-o fost drag n'ičịodată;
Urîtu mn'i-ị, focu-l sie,
Nu mn'ị-o fost n'iče d'i'ntîie,
35 Cînd am mărs la cunun'ie
Și cîn m'am căsătorit —
Numa mama m'o sîlit.

1920. G'esăștị — Aceeași.

XXXIX

H'eị tu, inimă cu-amar,
Nu plînge-atîta 'n zădar;
40 D'e t'e lasă maị la modru,
Că-ị trăi ca frundza 'n codru;
D'e t'e lasă maị la rînd,
Că-ị trăi ca frundza 'n vînt.

1920. G'esăștị — Pălăguța Pop, 25.

XL

Codru d'ipče gălben'est'e,
45 Omu d'ipče bătrîn'est'e,
N'ime 'n lume nu gîčește.
Frundza gălbin'e' d'e vînt,
Omu bătrîn'e' d'e gînd;
Frundza gălbin'e' 'n vînturị,
50 Omu bătrîn'e' 'n gînduri.
Mult gînd'esc d'e čela om
Care n'are scîrbă 'n casă,
D'ipče bătrîn'e' la față.
Ịo scîrbă 'n casă să n'am
55 N'aș maị bătrîn'i șohan.
Scîrba 'n casă mă păzest'e,
Želea nu mă 'ngăduest'e.
Nu sie n'ime cu dor,
C'amu ịo d'e tătu mor;
60 Nu sie n'ime scîrcit,
Că ịo-s gata d'e murit.

1920. G'esăștị — Aceeași.

XLI

— «Haị, mîndruț, la noị d'e mas,
Numa sîngură-am rămas,
Că bărbatu mn'i s'o dus
65 În lăzuțu čel d'in sus,
În lăzuțu čel bătrîn
A cosî ș'a face fîn».
— «Stăị, mîndro, că 'n loc să-ț [spuị
Clopu und'e să mn'i-l puị?»
70 — «La fereastă este-un cuị».
— «D'apoị cum să suị în pat?»
— «Pă un scăun'eș d'e brad».
— «D'apoị cum să t'e sărut?»
— «Du-t'e 'n sărăčîe, mut!
75 Nu ibči nevestele,
Că nu știị dragostele».

1920. G'esăștị — Aceeași.

www.dacoromanica.ro

XLII

— Cum daĭ, lele, lapt'ele? .
— Treĭ peţîle, domnule.
— Lasă, lele, şî maĭ ğios.
— Nu-l poţĭ lăsa, că-ĭ can gros.
5 — Lasă, lele, p'o groşîţă.
— Nu poţĭ, că-ĭ d'e bçivoliţă.

1920. G'esăşţĭ — Aceeaşi.

XLIII

Dorule, poamă amară,
Eşĭ d'e la in'im' afară,
C'amu sîmt treidzăţĭ d'i aĭ
10 D'e cîn la in'imă-mĭ staĭ.
N'iţĭ t'e uşţĭ, n'iţĭ putredeşţĭ,
Fă' pă mine mă căzn'eşţĭ.
Tătă lumea trağe 'n rău,
Nu tra' n'ime cum trag eu;
15 Tătă lumea trağe 'n rele,
Nu tra' n'ime ca io ñ ele: —
D'int'a mn'eu bine şî stat,
Supărarea mn'i-ĭ fărtat,
Voia rea mn'i-ĭ soră dulče,
20 D'i la min'e nu să duče,
Că s'o pus găzdoaie 'n casă
Şî pă min'e nu mă lasă.

1920. G'esăşţĭ — Pălăguţa Got, 50.

XLIV

O, săracu pribagu,
Cînd aud'e-o frundzulea:
25 — «Iată, oĭ, mortica mea!»
Cînd aud'e-o frundzulică:
— «Iată, oĭ, ş'a mea mort'ică!»

1920. G'esăşţĭ — Aceeaşi.

XLV

Pă pod la Italia
Trec feţiorii Dunărea
30 Cu sabçiile 'ncordat'e,
Cu struţurile plecat'e,
La bătae, nu d'epart'e.
— «Staţ, feţiorĭ, să ne 'ntrebăm
Care d'in čine sînt'em,
35 Că eu-s feţioru Banuluĭ
D'in ţara Banatuluĭ;
Eu-s feţioru Todoriţă
D'in marğinĭ d'e Dunăriţă».
Numaĭ eĭ să 'ntreabă, eĭ,
40 Află-să frăţîoreĭ.
Numa unu-o rupt ş'o dzîs:
— «H'eĭ tu, mămulica mea,
Cînd îĭ naşt'e v'un feţior
Pun'e capu supt pk'iţior,
45 Să nu-ĭ duţĭ atîta dor;
Să nu bată ţărîle,
Ca lupk'iĭ pădurile,
În tăte oraşele.
Sie cătă če porlog,
50 Tăt îmĭ cată să mă rog;
Sie la če porlog rău,
Tăte dzîc: frat'ele mn'eu,
Pîn' oĭ mere 'n satu mn'eu
Ş'oĭ h'i popă şî bçirău.
55 Cînd oĭ si 'n sătuţu mn'eu,
Si-oĭ popă şî bçirău,
Face-oĭ če-a vrea Dumn'edzău.
Morţî tăĭ, ţară străină,
Mn'ĭ-aĭ făcut faţa bătrînă
60 Şî capu, caĭer d'e lînă».

1920. G'esăşţĭ — Părasca Covač, 70.

XLVI

D'ĭ-asară d'in scăpătat
Slabă cart'e-am căpătat
Tăt d'in ţara Musculuĭ,
Că ş'a mn'eu drăguţ orĭ nu-ĭ.
65 D'e-ar bat'e Neamţu doba,
Muscule, pă cur t'e-a da,
Pă četatea Musculuĭ,
Dacă pače 'n ţară nu-ĭ.

1920. Harničeşţĭ — Măria Bozaĭ, 19.

XLVII

Pă la noĭ pă su' păret'e
70 Să mustradză două fet'e.
Una-ĭ hîdă şî găzdacă,
Una-ĭ mîndră şî săracă.

www.dacoromanica.ro

Čęa găzdacă-aşa ğičęa:
— «Pe min'e, badęa, mă ia;
Îmi dă tata patru boi
Ş'o turmă mare d'e oi;
5 Şî măicuța 'mi dă o vacă
Ş'o holdă n'esăčerată».
— «Holda ți-o umplęa-o macu,
Tu, hîdă, t'ę-a duče dracu».
Čęa săracă-aşa ğičęa:
10 — «Pă min'e, badęa, mă ia.
Nu-mi dă badęa ok'ii mn'ei
Păntru patru boi d'ę-a tăi;
Nu-mi dă badęa gurița
Păntru tătă turma ta».

1920. Hărničești — Aceeaşi.

XLVIII

15 Pasăr'e d'in Buda-Peşt'e,
Adă-mi d'e la mîndru-o vest'e,
Să văd mortu-i, o trăeşt'e.
D'e trăia', l-oi agod'i;
D'ę-o murit, l-oi prohod'i.
20 D'e trăia', să-l agod'esc;
D'ę-o murit, să-l prohod'esc.

1920. Hărničești — Aceeaşi.

XLIX

D'in Cluž d'in batalion
Porončitu-mn'i-o Ion
Să-i fac struțuri d'in țitron.
25 Înapoi am porončit
Că țitronu s'o scumk'it,
Tăt siruțu-un zlot d'ę-arğint.
— «H'ei, tu, mîndrulica męa,
Las' să sie şî cu doi,
30 Iară ți î-oi da napoi
D'e c'oi mere 'n sat la noi».
— «H'ei, tu, mîndruluțule,
Eu ț'oi fa' d'in măieran,
Că nu să scumk'e' şohan».

1920. Hărničești — Aceeaşi.

L

35 Săračile dorurile
Čiripk'esc ca pasările
În tăte prilazurile.
Ş'a mn'eu dor îş čiripk'ia'
Înt'un vîrvuț d'e nuia.

1920. Şugătag-Sat — Măria Vişoan, 12.

LI

40 — «Cucule, d'ipče nu cînț?
Ori n'ai frundză să mănînči?»
— «Frundză am bugăt d'e lat,
Da-mi trăesc tăt supărat.
Supărat ca min'e nu-i,
45 Fără puiu cucului,
Cîn îl lasă mama lui
Mit'it'el şi fără pen'e,
Ş'ar zbura şî nu e vreme».

1920. Şugătag-Sat — Aceeaşi.

LII

— Dę-aičęa pînă 'n Braşeu
50 Nu-i fečior strein ca eu,
Fără mn'erla d'in pădure.
Da şî mn'erla-i curvă mare,
Cu cucu-i vară-primare
Şî cu sturdzu soră dulče.
55 Sturdzu-i dusu-i pă vălčele
Tăt să-i coat'e lecurele.
Numa eu, mîndrucă, dzău,
Poči muri, mîndră, beteag,
Că n'am čine mi-aduče leac.
60 — H'ei, tu mîndruluțu mn'eu,
Spune-mi če-i lecuțu tău?
— Lęacu mn'eu, mîndră-i, aşi:
Pun'e mîna pă cančeu
Şî t'e du la fogădău
65 Şî-mi adă lecuțu mn'eu.

1923. Şugătag-Sat — Todor Tincu, 93.

LIII

Ğ'ine vremęa să mă duc
La tîrguț, la Cîmpu-Lung,
Să-mi cumpăr un cal poromb,
Să-mi întorc sările-acasă,
70 La mîndruca d'e n'evastă.
Ęa de-i hîdă, de-i frumoasă,
Să-i pui taleru pă masă.

www.dacoromanica.ro

Călugării nu mă lasă
Să-i pui taleru pă masă,
Či mă bagă 'n cănţălărie
Şi-mi dau pană şî hîrtie.
5 Încęată-mi, Doamne, gîndurile,
Să-mi pot scrie rîndurile.
Mă uitai la Sfîntu-Soare,
Mă uitai şî păst'e Tisă,
Văzui pă mîndra prinsă,
10 Mîndra prinsă şî desčinsă,
Cu murguţu ei d'e frîu,
Pîn ierbuţă pînă 'n brîu.
Murgu paşte şî rînk'ează,
Mîndra doarme şî γ'isează.
15 Ea mn'i-ş rupsă şî mn'i-ş dzîsă:
— H'ei, tu mîndruluţu mn'eu,
Da-astă noapte mn'i-am somnat,
Greu γ'isuc că mn'i-am γ'isat:
Că puşcuţa ta čęa nouă
20 Era ruptă drept în două;
Pana ta čęa zugrăγ'ită
Era tătă ruğin'ită.
— Nu minţî, curvă d'e cîn'e,
Că nu mn'i-e ruptă puşcuţa,
25 Da mn'i-o ruğin'it pana,
Da t'e t'emi că t'ę-oi lăsa;
De če t'e t'emi ni-i scăpa.
Eu atîta nărăγ'esc,
Pînă murgu potcoγ'esc,
30 Şî-mi pui un pičior în scară
Şî mn'i-oi treče 'n altă ţară.
Mîna dreaptă oi int'ind'e,
Trii şî patru oi cuprind'e,
Mai mîndre şî mai frumoasă,
35 Nu ca t'in'ę-o ruğinoasă.

1923. Şugătag-Sat — Acelaşi.

LIV

Pă sub nori mere luna,
Mult'e stele-s cu dînsa;
Niči una nu-i lumn'inoasă
Ca mîndra care-i frumoasă;
40 Ca mîndruca cu păr creţ —
T'e topk'eşti und'e o vedz.
K'eptu ei čel d'e mărğele
Gînd'eşti că-i fagur d'e mn'iere;
Dragostęa-i d'e coconiţă,
45 Ca mn'ierea d'in stupk'iniţă;
Dragostęa-i d'e fată mare,
Ca scrumu d'e pă căldare;
Dragostęa-i d'e om bărbos,
Ca pečęa d'e ţap rîios.

1920. Ğiuleşti — Ioana Pop, 30.

LV

50 Cîntă cucu 'n vîrv d'e munt'e,
N'ime 'n lume nu-l 'aud'e,
Fără om mîncat d'e mult'e.
— Tači, cucule, nu cînta,
Ğiči amară mn'i-i lumęa.
55 Pînă čę-am fo' la părinţ
N'am dzîs, cuče, să nu cînţ;
D'e cîn m'am înstreinat
Nu mn'i-i, cuc, d'ę-a tău cîntat.

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

LVI

Čeru-mă la mama doi,
60 Unu mn'ercuri, unu ğioi:
Unu-i tînăr şî fečior,
Unu-i bătrîn rămăsoi.
Morţî, puiuluc d'e cuc,
După care să mă duc?
65 După čel tînăr m'aş duče,
Mere 'n cîmp şuerînd,
Zin'ę-acasă tîrdzînd
Şî mn'i s'aruncă pă pat:
Eu lu 'mbçiu cu d'e mîncat,
70 Şî el čere sărutat.
După čel rămas m'aş duče,
Mere în cîmp tăt ğemînd,
Zin'ę-acasă tăt plîngînd,
Şî mn'i s'aruncă pă braţă:
75 Io lu 'mbçiu cu sărutat,
Şî el čere d'e mîncat.

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

LVII

Înălţat'e, d'i'mpărate,
Pune pače, nu t'e bat'e,

www.dacoromanica.ro

Nu-ţ treabă mai mare ğioc,
Fă' să ţîi cu Turcu foc.
Turcu-i şearpe n'e-adorn'it,
Şede 'n tufă-acoperit;
5 Turcu-i şearpe verinos,
Cît'e şeapt'e pk'ică ğios,
Cît'e opt şî cît'e cînci,
Pînă nu rămîn voiniţi.
Pk'ică unu 'nt'o cărare
10 Şî-l găsea' o fată mare,
Şî-i aprinsă lumn'ina-re.
Zin'i-un çinulari călare
Cu o sută d'e cătan'e
Tăt strigînd în gura mare:
15 — «Stînge, fată, lumn'ina-re,
Că d'e nu, 'ţ stîng viaţa-re».
La cătană-aşa-i predat,
Să moară moart'e 'mpuşcat,
Fără lumn'ină d'e său,
20 Fără om d'in satu său;
Fără lumn'ină d'e çeară,
Fără om d'int'a lui ţară.
N'ime 'n lume nu-l žăleşt'e,
Făr' un corb îl străžueşt'e.
25 — «Du-t'e, corbuţ, la bçiata!
O dzî, la Sîntă-Mărie,
Mărg oamini la mănăstire,
S'or ruga şî păntru min'e
Să nu mor pă ţări străin'e,
30 Und'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza şî iarba
Care-i pă tătă lumea;
Fără frundza şî codru,
Care-i pă tăt pămîntu».

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

LVIII

35 Frundză verd'e ruptă 'n dzăče,
D'in anu patrusprădzače
Sosît-o veste în ţară,
Žalnică, bistoşă-amară.
Ş'o zin'it ca ş'o furtună
40 Int'o dzî dragă şî bună.
Lăsai coasa 'n brazd' afară
Ş'o luai în ğios la ţară.
Frundză verd'e-a rîtului,
Oblu 'n ţara Sîrbului.
45 Şî lăsai če-avui mai drag
Şî plecai cu-a ţării steag.
Mulţ voiniţi s'o strîns su' steag,
Cîtă frundză-i int'un fag;
Cîtă frundză, cîtă iarbă,
50 Da-s mai mulţ, măicuţă dragă.
Păst' un čeas, păstă două
Le-o zin'it poruncă nouă:
— «Oraşu să-l părăsîţ
Şî la război să porniţ».
55 Ş'a umplut lumea cu voi
Mărgîn la mare război.
Alţ o mărs cătă Sărbia,
Alţ o mărs cătă Rusia.
— H'ei, tu, mîndruluţu mn'eu,
60 Cîn d'e-acasă ţ'ai plecat,
Dzuă bună ţ'ai luat
Şî cu mine te-ai iertat,
Prunčii ţî i-ai sărutat.
Săračii coconii tăi,
65 Cum o rămas sîngurei;
Sîngurei fără d'e tată,
Ca şî caru fără roată,
Frundză verd'e d'e alun'e —
C'a lor tată-i dus în lume.

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

LIX

70 Eu pă mîndru l-am cătat
D'e-aiči pînă la 'mpărat,
Şî cu cart'e şî aşa,
Să văd mort îi o trăia'.
Ş'abătut-am şîrçenu
75 Pînă 'n ţară la Muscu;
Şîrçenu-aşa mn'i-o zin'it,
Că mîndru mn'eu n'o murit,
Da el n'a zin'i la min'e
Pînă n'a si 'n lume bin'e;
80 Niče n'a zîn'i acasă
Pînă n'a si 'n lume pače.
Mult mă uit, mamă, cu dor
Und'e văd om în ocol
Că tăte-s la rîndu lor.
85 Mă uit, mamă, şî la mine:
Dacă nu-i omu 'n ocol

www.dacoromanica.ro

Nu-i nimn'ic la rîndu lor.
Dacă badea ș'a zîn'i
Tăte huc la rînd or si;
Dacă a zîn'i badea
5 Tăte huc la rînd le-a fa'.

1920. Ğiulești — Aceeași.

LX

— «Floričică, floare 'n creangă,
D'epart'e ești, mîndră dragă.
Tu d'epart'e, eu d'epart'e,
Două d'ealuri n'e d'espart'e;
10 Două d'ealuri ș'o pădure
Cu zn'eură și cu mure.
D'ealu d'e s'ar surupa,
Pădurea d'e s'ar usca
Să să vadă șăs la șăs,
15 Să văd, mîndră, und'e-ai mărs;
Să să vadă sat la sat,
Să văd, mîndră, če-ai lucrat.
D'e cîn d'e-acas' am plecat
Mult'e răle t'e-o mîncat
20 Şî trăit-ai cu bănat».
— «Mult ibçit,
A meu dorit,
D'e cîn noi ne-am d'espărțît,
Cu tin'e d'e m'aș tîln'i
25 Trei dzîle mn'i-aș povest'i;
Trei dzîle mn'i-ar părea un čeas,
D'e cîn am mărs cît'e-am tras».
— «Trăi', mîndrucă, cu bănat
Dacă nu m'ai așteptat,
30 Că ș'alț tîn'eri s'o ibçit
Şî părinți i-o toit.
Şî pă noi nu n'e-o lăsat,
C'apoi noi nu n'e-am si luat».
— «Frundză verd'e d'e măr dulče
35 Poate, mîndruț, c'om ağiunğe,
D'e-amu, mîndruț, pînă ğioi
Poate c'om si amîndoi».

1920. Ğiulești — Anuța Moldovan, 35, (de loc din Vad).

LXI

Frundzucă verd'e d'e prun'e
Mest'ecată cu d'e-alun'e,
40 Blem, mîndruț, c'om mere 'n [lume
Şî n'e-om duče focului
Dac' am fo' d'e-a codrului.
Şt'ii tu, mîndruț, če dzîčeai
Cîn lîngă min'e ședeai?
45 Că nu vedz tu om în lume
Pă noi să n'e d'espreun'e.
Vedz, mîndruț, că s'o d'aflat,
Pă noi n'e-o d'espreunat
Numa domnu d'e 'mpărat.

1920. Ğiulești — Ioana Borca, 23.

LXII

50 Noi cu mîndru lua-n'e-am,
Dar sînt'em o leac' d'e n'eam.
Batîr cît d'e n'eam om si,
Tătă vara n'e-om ibçi,
N'ime nu n'e-a d'espărți,
55 N'iči la casa Oarmeçi
Und'e fac d'e leği Domn'i —
Noi mai tare n'e-om ibçi,
N'ime nu n'e-a d'espărți.
Măi mîndrule, om frumos,
60 Ţîpă coasa, blemi, ședz ğios,
Şî eu mn'i-oi țîpa grebla
Ş'oi mere la duma-ta.
Blemi, mîndruț, să n'e 'ntrebăm
Care d'in čin'e sînt'em
65 Şî care če zestre-avem.
Tu ești siruț d'e săcară,
Eu d'e grîu d'e primăvară;
Tu ești siruț d'e ovăz,
Eu d'e grîu d'e čel p'ales.

1920. Ğiulești — Aceeași.

LXIII

70 Cucule, pen'e surîe,
Cîntă 'n codri să să șt'ie
Care cu care să sie.
Să știu și eu cu mîndru
Si-om laolalt' o nu;
75 Să șt'iu și eu cu badea
Si-om laolalt' o ba.
Audzît-am, mîndruț drag,

www.dacoromanica.ro

Că pă min'e m'aĭ uĭtat.
Eu codru l-am blăstămat,
Mîndru să sie ĭertat;
Eu am blăstămat codru
5 Să sie ĭertat mîndru.

1920. Ğĭuleşti — Aceeaşi.

LXIV

Eşĭ, împărat'e, d'in curt'e
Şî t'e uĭtă la bătae
Cum să 'mpuşcă şî să tae.
Mărg sînateţî a-ĭ strînğe
10 Şî nu pot treče d'e sînğe;
Mărg sînateţî să-ĭ leğe,
Şî d'e sînğe nu pot treče.

1920. Ğĭuleşti — Ioana Murăşan, 20.

LXV

Bat'e, Doamn'e, pă Sîrbu,
N'e-o 'mpuşcat împăratu;
15 L-o 'mpuşcat d'int'un motor
Ş'o umplut lumea d'e dor;
Şî pă el şî pă muĭere
Şî s'o 'mplut lumea d'e žele.

1920. Ğĭuleşti — Aceeaşi.

LXVI

Bat'e, Doamn'e, pă Muscu
20 Că el o 'nčeput focu,
Nu vrea pače n'ičĭ amu.
Ardă para foculuĭ
Tătă ţara Musculuĭ,
Coruna d'in capu luĭ;
25 Coruna d'in cap să-ĭ pk'iče,
Inima i să d'esk'iče,
Cum să d'esk'ică ş'a mea,
Că-s n'evastă tîn'erea
Şî mă aflu sîngurea;
30 Sîngurea ca şî cucu —
Pă mîndru l-o prins Muscu.
Măĭ Muscule, limb' amară,
Năpust'ĭa-mĭ drăguţu ĭară
Să zie 'nt'aĭastă ţară,
35 Că d'e nu lĭ-ĭ năpust'i,
Rusule, t'e-oĭ sudui,
Ţara nu ţî hăznui;
Rusule, t'e-oĭ blăstăma,
Nu ţî-ĭ hăznui ţara,
40 Că ţî-ĭ pk'erde coruna.
Că d'e patru aĭ d'e dzîle
Nu maĭ daĭ bin'e la n'ime;
Le daĭ dzîle să trăĭa'
Cu tunu şî cu puşca.
45 Aşa daĭ cu tunurile
D'e surupk'eşti d'ealurile —
Surupk'i-ţî-s'ar curţîle;
Mult'e d'ealurĭ prăhupk'eşti
Şî n'evest'e văduveşti,
50 Şî prunčĭ tîn'erĭ n'emn'ičeşti.
Că s'o dus prunčĭ tîn'ereĭ
Ş'or zin'i ca vaĭ d'e eĭ;
Şî s'o dus prunčĭ dezn'erdaţ
Ş'or muri d'e supărat....
55 Nu vă čĭud'iţ d'e čę-am scris,
Că m'o 'nvins un mare plîns:
D'e treĭ aĭ şî şase lun'ĭ
Îmblă oamen'iĭ n'ebun'ĭ.
N'ebună îmblu şî eu
60 D'e nu ştiu d'e capu mn'eu;
N'iče pot dzua lucra,
N'iče pot sara čina,
N'ičĭ mă hod'in'esc noaptea,
Dacă văd cum îĭ lumea.

1920. Ğĭuleşti — Aceeaşi.

LXVII

65 Sus e luna 'n două coarn'e,
S'o culcat tata şî doarme.
Numaĭ eu nu pot durn'i
Tăt d'e grižile lumn'i,
Cum o fo' şî cum o si
70 Şî d'e-amu pîn' oĭ trăi.

1920. Vad — Ileana Oros, 11.

LXVIII

M'a mînat mama la zie
După struţ lu Vasălie.
Coborîn pă zie 'n ğĭos
Mă 'ntîln'iĭ c'un domn frumos
75 M'am plecat, l-am sărutat,

www.dacoromanica.ro

Mă vădzu mama d'in prag.
Mama m'o spus cătă tata,
Tata cătă siriọara;
Siriọara čẹa maị mn'ică
D'e mîn'ecă m'o luat,
Cîtă-ị şatra m'o purtat,
Pînă 'n ladă m'o băgat.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXIX

Bată-mă bcịata pă min'e,
Tragă 'n răụ ca altu 'n bin'e.
Mamă, cîn oị muri eụ
H'ie patru čet'eraş,
H'ie popa — n'a maị h'i —
Četeraş h'ie şî triị,
Batîr popa n'a maị h'i.
Nu h'ie niče diac,
H'ie patru čet'eraş
Să-mị tragă lîngă salaş.
Bată-mă bcịata pă min'e,
Că, d'e cîn mama m'o făcut
Cu străinị am 'nvăluit.
Supăratu-s, nu mă las
Să fac voịa la k'izmaş.
Cîn am fost maị supărat
Am făcut o voịe mare.
După min'e nu mă uịt,
C'am trăit bugăt d'e mult;
După min'e dzî: năroc,
Ca şî peşt'ele pă foc.

1920. Vad — Mihaị Telept'ẹan, 70.

LXX

Frundză verd'e d'e şălată,
Mîndră-ị hora legănată
La copila supărată
Care-ị d'e drăguţ lăsată,
Pă cum îs una şî eụ,
Lăsată d'e mîndru mn'eụ;
Pă cum îs şî eụ una
Lăsată d'e băd'iţa.

1920. Vad — Todosîe Telept'ẹan, 20.

LXXI

În grăd'ină la stăžar
Sămănat-am măịeran.
Mult am dat d'in čẹ-am arat,
Florị frumọasă-am sămănat.
Pă cîn am fo' la pleit
Mămuca m'o cred'inţît;
Pă cîn am fo' la čịuntat
Mămuca m'o măritat.
Creşteţ, florị, ca gardurile
Ş'astupaţ prilazurile,
Nu vă čịunta' vîrvurile.
D'am o soră şî un frat'e
Şî lẹ-or purta eị în part'e;
D'am avut şî un drăguţ,
Fă-ị, sorucă, şî luị struţ.

1920. Vad — Aceeaşi

LXXII

Pă cărarẹa căsîị mele
Răsărit-o floričele.
Da eụ nu lẹ-am sămănat,
D'in clopu bad'ị-o pk'icat
Cîn s'o dus şî m'o lăsat;
Da eụ nu lẹ-am răsăd'it,
D'in clopu bad'ị-o sărit
Cîn s'o dus şî m'o urît.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXIII

Sus pă malu Dunăriị
Mărg fečịoriị cu boi.
Da naint'ẹa boilor
Mere mîndra mîndrelor,
Cu năframa albă 'n mînă,
Cu susk'in'ị d'e la in'imă,
C'o avut un drăguţ drag,
L-o ğịurat Nẹamţu supt stẹag;
Supt stẹag roşu d'e mătasă,
Treị aị să nu ziẹ-acasă.
Cum l-o ğịurat l-o şî dus
În Austria d'in sus;
Şî d'ẹ-acolo l-o întors
În Austria d'in ğịos,

www.dacoromanica.ro

Und'e 'nflorea' k'iperiu,
Să nu-l văd cît îi čeriu;
Und'e 'nflorea' tămîia,
Să nu-l văd cît îi lumea.

1920. Vad — Aceeași.

LXXIV

5 Trimăs-o 'mpăratu cart'e
La fet'ile d'e pă sat'e
Să nu poart'e sumn'e 'n roat'e,
Că la Boznea-i mare moart'e;
Și să nu samin'e flori,
10 Că nu le-or zin'i fečiori.
Cît fečiori h'ireș o fost
Duși-s la bătae toț
Pă țărmurii Dunării,
Să să bată cu Sîrții.
15 — Împărat'e, nu t'e bat'e,
Că-s cătan'e n'e'nvățat'e
Și pk'ică n'enumărat'e;
Și-s cătan'e tîn'erele
Și noi le plîngem d'e žele.

1920. Vad — Aceeași.

LXXV

20 Neamțule, cručea t'e bată,
Ieei fečiorii d'i la tată
Și drăguțu d'i la fată;
Ș'a zin'i dumineca,
N'a si čine a žuca,
25 Neamțule, t'e-a blăstăma.

1920. Vad — Aceeași.

LXXVI

În Carpat cîn am întrat,
N'o fo' n'iči frundză d'e fag,
N'o fo' n'iče d'e arin,
N'iči pasăre čiripk'in,
30 Fă' fečiorii lăcrămîn;
Lăcrăma lacrămi d'e foc
Dacă văd că n'au năroc;
Lăcrăma lacrămi d'e pară
Dacă văd că n'au t'icneală,
35 Ei să moară 'nt'a lor țară.

1920. Vad — Aceeași.

LXXVII

Mă, făgetu cu valea,
Spun'e-mi če t'e-oi întreba:
N'o trecut p'aiči badea?
D'e-o trecut să mă păzăsc,
40 D'e nu,-aiči să-l agod'esc.

1920. Vad. — Aceeași.

LXXVIII

— «Voi, doi bradz încet'inat,
Če focu vă legănat?»
— «Cum noi nu n'e-om legăna?
Numa nouă n'i să gată
45 Trii maistări d'in trii G'eșaua,
Cu săcuri, cu sirisaua,
Să n'e tae drept în doua,
Să n'e facă drăn'ičioare,
Să drăn'ița' t'emn'ičioare,
50 Să sadă fet'e fečioară,
Și fečiori fără mustață,
Care 'nvață-a strînge 'n brață
Ș'a săruta cu dulčeață.

1920. Vad — Aceeași.

LXXIX

Hai, mîndrule, să fugim
55 Că noi bin'e n'e văzim,
Și la ok'i și la sprînčen'e,
Ca doi porumbaș la pen'e;
Și la ok'i și la uitat,
Ca doi porumbci la zburat.
60 Tu n'ai tată, eu n'am mamă,
Amîndoi sînt'em d'e-o samă;
Tu n'ai frat, eu n'am surori,
Amîndoi, ca doua flori.

1920. Vad — Aceeași.

LXXX

Trec pă uliță horin,
65 Văd pă mîndra legănîn.
Cu pk'ičioru legăna,
Cu gura mă blăstăma.
Tači, mîndră, nu blăstăma,
Că una n'i-o fo' mint'ea,

www.dacoromanica.ro

C'oi zin'i şî t'e-oi lua
La toamnă d'e n'a ploa;
D'e-a si vreme fîn om fa'.
N'ici atunci nu t'e-oi lua;
5 Dar atunci şî n'ici atunci,
Cîn a face plopu nuci
Şî răk'ita mere dulci,
Şî žugastru vişîn'ele,
Şî-i mînca, mîndră, d'in ele.
10 Da ş'atunci în loc oi sta,
Încă lua-t'e-oi o ba.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXXI

Hăi tu, mîndruluţule,
D'e ai gînd că mn'i-i lăsa,
Verd'e eşti şî t'e-i usca;
15 D'e ai gîn că mi-i urî,
Verd'e eşti şî t'e-i topk'i.
Hăi tu, mîndruluţule,
Če pămînt verd'e t'e ţîn'e
D'e tu-amu nu zii la min'e?
20 Tu mă vrei lăsa uitată
Şî pă min'e supărată —
Dumn'edzău bunu t'e bată.

1920. Vad — Vasile Glodîi, 20.

LXXXII

Duče-m'oi să siu pribag
Pîn pădurea čea d'e fag.
25 Futu-ţ morţii, k'epen'eag,
Če t'e-oi ţîpa păst' un fag
Ş'oi căta codru d'e larg
Să văd cum îi şî pribag.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIII

Măi codrule, nu mă vind'e,
30 Mi-i mîn'ia şî t'e-oi aprind'e,
C'amu bin'e ştiu că-i ard'e,
Eşti uscat d'e ğiumătat'e;
C'amu ştiu că-i ard'e bin'e,
C'am trecut vara pîn tin'e,
35 Cîn trăiam cu mîndra bin'e.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIV

Trimăs-am o cart'e scrisă
La Cănţălăria prinsă,
Ş'o sosit în mn'edzu nopţii
La Cănţălăria morţii,
40 Ş'o aflat porţile 'nk'isă.
Domn'i-o stat ş'o d'ilişît
Şî pă n'ime n'o găsît.
Şî napoi mn'i-o şîrgăn'it
Ş'a mn'eu drăguţ o murit.
45 Duče-m'oi cu ceizăşu
În Galiţia la mîndru,
Şî d'e nu l-oi afla-acolo
Tăt m'oi duče cu motoru
Şapt'e-oraşe d'e-acolo.
50 Şî d'e l-oi afla, murit
Sămăna-i-oi pă mormînt
Cît'e flori-s pă pămînt;
La mînuri şî la pk'ičioare
Cît'e flori-s pă su' soare.
55 Şî d'e l-oi afla 'ngropat,
Pun'e-i-oi cruče la cap.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXV

Fost-am păcurar la oi,
N'am durn'it pă muşuroi,
Če-am dorn'it pă perinuţă,
60 C'am avut mult'e drăguţă;
Če-am durn'it pă perin'ioară,
C'am avut o drăgučioară.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVI

Galiţie, rîtu tău
Cum l-o lăsat Dumn'edzău
65 La fečiori d'e t'emet'eu,
Care-s tîn'eri ca şî eu.
Galiţie, bată-t'e-amaru,
Mare-ţ poat'e si hotaru:
D'e činči ai mîndru în t'in'e,
70 Mult îl aştept şî nu zin'e;
Eu l-aştept şî el mult şĕd'e —

www.dacoromanica.ro

Pă mormînt e iarbă verd'e;
Eu l-aşt'ept să zie-acasă —
Pă mormînt e iarbă grasă.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVII

Alunar, cu-alun'e mult'e,
Am drăguţ şî-i dus în munt'e.
Alunar cu-alun'e mari,
Am drăguţ şî-i păcurari.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVIII

Cucule, pasăre coarbă,
Spun'e la mîndru că-s roabă.
Da nu-s roabă ca robçii,
Da 'n casă cu străinii,
Şî trag în giug ca boi.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIX

Copk'itan'e, domnuţ drag,
Dă-mi o lună săbăčeag
Să văd mîndrele če fac
Şî coconu mn'eu čel drag.
Copk'itan'e, dă-mi obşît,
C'amu trii ai t'e-am służît.
Trii ai e o vreme lungă,
Čin'e poat'e să-i ağiungă!

1920. Vad — Acelaşi.

XC

Neamţule, mă iei, mă duči
Pînă 'n gran'iţă la Turči,
Să port caii Turčilor,
Să duc doru mîndrelor;
Să port caii d'e căpestre,
Să duc dor d'e la n'eveste.

1920. Vad — Acelaşi.

XCI

Ploi, ploiţă, cu bulbuči,
C'ačeea-i bună d'e sluği;
Ploi, ploiţă, nu mai ploi,
Ploi pă mîndru d'e la oi
Să zie pînă la noi.

1920 Vad — Acelaşi.

XCII

Ard'e-ar pk'iatra la Gutîi,
Rămînea-u-ai sat pustîi,
N'am un drag să mă mîngîi,
Că pă čin'e l-am avut
D'i p'aiči s'o dus d'e mult.
Ard'e-ar pk'iatra la Făget,
Rămînere-ai sat săcret,
N'am un drag să mă dezn'erd;
Că čin'e m'era drag mn'ie
Mărs-o 'n lume şî nu zin'e.

1920. Vad — Ioana Codrea (Fundeasa), 40, (de loc din Berbeşti).

XCIII

Du-t'e, bad'e, sk'imbă-ţ portu
Ş'apoi, hai, să trečem codru
Să n'e povest'im la modru.
Trii dzîle n'e-ar părea un čeas
Povest'in d'e-a nost năcaz.

1920. Vad — Aceeaşi.

XCIV

Dusu-s'o cucu la Cluž,
Pui i-o rămas colduş.
Num' o bçiată păsărea
S'o legat că i-o ţîn'ea.
D'a zin'i cucu odată,
Pui nu i-or giče «tată»;
Ş'ar zin'i cucu cu vreme,
Pui nu i-or giče «n'en'e».

1920. Vad — Aceeaşi.

XCV

H'ei tu, mîndriorule,
Noi avem v'o doua oi:
Vind'e, mîndruţ, oile,
C'amu zin'e postu mare,
Noaptea-i mn'ică, dzua-i mare,

www.dacoromanica.ro

Oile-or prind'e-a făta
Şî mn'ei încă-a zçera,
Numa larmă 'n cap mn'i-or fa'.
D'e-a si h'ia d'e-o gubuţă,
5 Om cîrk'i ş'a si nouţă;
D'e-a si h'ia d'e čioareči noi,
Om cîrk'i ş'or si ca noi,
Ş'om durn'i noi, amîndoi;
Oile nu n'e-or trezî
10 Batăr cît om vrea durn'i.

1920. Vad — Aceeaşi.

XCVI

Vrea-u-ar curvele să mor
Să rămînă mîndru lor.
Mîndru lor nu le rămîn'e,
Că-l duc în groapă cu min'e
15 Să vadă tăţ oamen'ii:
Bin'e n'e-am putut ibçi.

1920 Vad — Aceeaşi.

XCVII

Beau la crîžmă după masă,
Moart'ea mă cată p'acasă.
Zin'e moart'ea tăt la min'e:
20 — Haida, copile, cu min'e.
— Du-t'e tu, moart'e grabn'ică,
Beau o leacă d'e palincă.
— Haida, copile, cu min'e.
— Cum focuţu să mă duc,
25 C'am o casă d'e copk'ii
Ş'o sută d'e datorii.
— «Hai, cu-ačelea fă če ştii,
Cu min'e-i musai să zii».
Tăte 'n lume-s d'e gătat
30 Şî cu moart'ea d'e plecat.
Čin'e 'n lume ş'a trăi,
Datoria a plăt'i.
Cui a si mn'ilă şî žele
Şî copk'ii i-a ţîn'ea.

1920. Vad — Aceeaşi.

XCVIII

35 Frundză verd'e-a faguluj,
Ia horia pribaguluj.
Hai săracu pribagu,
D'e-aşternut î-i pămîntu,
D'e 'nvălit are codru.
40 D'e-aud'e codru clăt'in:
— Dă, dă-i, frat'e, să fuğim,
C'amu noi aiči pierim.
Şî d'e-aud'e-o păsărea:
— Iată, oi, mort'iţa mea!

1920. Vad — Aceeaşi.

XCIX

45 Dîn cătan'e m'o luat,
Mîndre flori mn'i-am sămănat
Pă o verd'e ţălin'ioară,
La cornu Gutîiului,
Lîng' o răče fîntîn'ioară.
50 Numa, ia, cînd am plecat
Florile le-am blăstămat:
— Creşteţ, flori, şî nu 'nfluriţ,
Că mn'ie nu-m trebuiţ;
Creşteţ pă cît gardurile
55 Ş'astupaţ prilazurile,
Să vă sufle vînturile,
Să vă čiunt'e vîrvurile,
Că eu nu v'oi mai purta,
Că mă duc în cătun'ie
60 Şî lozeşte-o bătălie —
Şti-mă focu şî bçiata,
Oare cînd oi înturna!
D'e-oi zin'i cîndva v'odată
La măicuţa mea čea dragă!
65 Strîngu-mă bumbçii pă k'ept,
N'oi ağiunğe să-i mai văd,
Frundzucă verd'e d'e faği,
Pă părinţîi mn'ei čei daği.
H'ei, tu mămulica mea,
70 D'e t'e-ağiunğe doru mn'eu,
Ia, măicuţă, clopu mn'eu
Şî-l pun'e, măicuţă, bin'e,
Tot îi şti că-i d'e la min'e.
H'ei tu, puiuţu mam ii,
75 T'oi trimete, mîndră, cart'e,
Cu marğin'i d'e busîioc,
La mn'ižloc
Pară d'e foc;
Čîn'e-a rumpe pečet'ea,

www.dacoromanica.ro

Rumpă-i-să in'ima,
Cum s'o rupt a mea ș'a ta
Cînd am prins a n'e lăsa;
C'o fo' musai d'e lăsat
5 Și 'n cătan'e d'e plecat.

1921. Vad — Aceeași.

C

Tu, puiuț d'e mn'erlă n'eagră,
Spune-i cucului să tacă,
Să nu cînt'e sus pă crangă,
C'amu nu mn'i-i lumea dragă;
10 Eu d'e cînd m'am măritat
Da nu mn'i-i d'e-a tău cîntat;
Pîn' am fo' l'a mn'ei părinț
Nu t'e-am oprit să nu cînț;
Da d'e cînd m'am măritat,
15 Da nu mn'i-i d'e-a tău cîntat.
D'e-ai ard'e, lume, cu foc,
N'ici că m'aș clăt'i d'in loc,
Pă ciudă d'e-a mn'eu noroc.
Lume, d'e-ai ard'e cu pară,
20 N'aș eși d'in cas' afară,
Pă ciudă d'e-a mea ticn'eală.
Vai, t'in'eretile mele,
Le petrec în dor și 'n žăle.

1921. Vad — Aceeași.

CI

Cît'e flori-s pă izvor
25 Tăt'e strîgă să mă 'nsor;
Numa floarea cea d'in laz
Tăt strîgă să mă mai las,
Să nu-i duc mamii năcaz.
Că d'un fecioraș cîn' să 'nsoară
30 D'e prind'e doi cai la car
Și-ș aduce 'n cas' amar;
D'e-a prind'e doi cai la rudă
Și-ș aducе-amar și trudă;
Pă cînd îi pă ceia gioi,
35 D'ar mai prind'e și alț doi
Să ducă truda napoi.
Da caru-i cu patru roat'e,
Ducе-ar truda, nu o poat'e —
O luat pînă la moart'e.
40 Verd'e popa i-o giurat
Și nu-i modru d'e lăsat,
Fă' cu muta-i d'e căzn'it
Pînă 'n lume d'e trăit.

1921. Vad — Aceeași.

CII

Cîn'e n'are mult urît
45 Zie la min'e să-i vînd,
Că ieu am bugăt urît;
D'e l-aș sămăna 'n pămînt
Să vadă și pămîntu
Ce plăt'este urîtu!
50 Păntru ura — ardă-l focu —
N'i-am lăsat țara și locu;
Păntru ura — ardă-l para —
Mn'i-am lăsat locu și țara,
Și lumea u-am 'ncungiurat
55 Păntru mîndru mn'eu čel drag.

1921. Vad — Aceeași.

CIII

Frundză verd'e și una,
Tătă lumea dzîčе-așa,
Că nu-i bună dragost'ea.
Dar, dzău, dragost'ea-i amară
60 Cum nu-i altă boală 'n țară.
Cîn la in'imă să pun'e
O ard'e ca ș'un cărbun'e;
Tăt o ard'e și o friže
Și n'ime n'o poat'e stînže.
65 Nu să stînže ea ușor
N'ici cu apă d'in izvor,
N'ici cu apă d'in fîntînă
D'e-ai turna o săptămînă;
D'e-ai turna să cură valea
70 Ea tăt ard'e și mai tare.

1920. Vișău-d'e-gios — Maria Ard'elean, 20.

CIV

Čin'e strică dragost'ea
Rumpă-i doru in'ima,
Să n'aibă altă dulčeață,
Numai bănat pă zieață;

www.dacoromanica.ro

N'ičị să n'aịbă maị mult bin'e,
Numaị bănat şî sust'in'e;
N'ičị să n'aịbă mult' avere,
Numaị bănat şî durere.
5 Bată-t'e, mîndruluţ, dzăụ,
Numaị tăt bănatu mn'eụ,
Numaị d'ipče m'aị lăsat
Şî eụ t'ẹ-am ibçit cu drag;
Şî eụ t'ẹ-am ibçit cu dor
10 Că mn'ị-aị fo' drag drăgučịor;
T'ẹ-am ibçit, t'ẹ-am strîns în [braţă,
T'ẹ-am sărutat cu dulčẹaţă.

1920. Vişău-d'e-ğịos — Aceeaşi.

CV

Măd'eran crescut în ịarbă,
Măị mîndruluţ d'ingă apă,
15 Gurịţa ta mult mn'i-ị dragă
Că vorbeştị vorbe d'e trẹabă;
Şî vorbeştị d'e omen'ie,
Cum îm plače, mîndruţ, mn'ie.
Că d'ẹ-aş avẹa cît drăguţ,
20 A tăụ dor nu pot să-l uịt.
N'ičị atunčị nu t'e uịt bin'e,
Pîn' or pun'e lut pă min'e;
N'ičị atunčị nu t'ẹ-oị uịta,
Pînă 'n grọapă m'or băga
25 Şî cu lut m'or astupa.
Că ş'atunčị mn'ị-oị gînd'i eụ
D'e un drag ibçit a mn'eụ.
N'ičị atunčị n'oị cutedza,
Mîndruluţ, a mă ğịura
30 Că nu mn'ị-aị fo' drag cînva.
Da, mîndruţ, eştị pă plăčere,
Pă voịe, pă mîngîịere;
Pă plăčerẹa ok'ilor,
Pă voịa părinţîlor;
35 Pă plăčerẹa guriţîị
Şî pă voịa mămuk'iị.

1920. Vişău-d'e-ğịos — Aceeaşi.

CVI

Fă-mă, Dọamne, če mi-ị fa',
Fă-mă, Dọamnẹ,-un st'ic d'e grîụ
La oraş pă lîngă rîụ,
40 D'ẹ-a mîndruluị dor să ştiụ.
Fă-mă, Dọamne, če mi-ị fa',
Fă-mă un siruţ d'e ịarbă,
La oraş pă lîngă apă,
D'ẹ-a mîndruluị dor să-m trẹacă.
45 — H'eị tu, mîndrulẹanule,
Tre' çezeşu pîngă t'in'e,
Suịe 'n el şî haị la min'e,
Că eụ mor d'e dor d'e t'in'e;
Tre' çezeşu pîngă voị,
50 Suịe 'n el şî haị la noị.
Frundză verd'e d'e durdzăụ,
Că eụ mor d'e doru tăụ;
Că d'e cîn nu t'ẹ-am vădzut
Mint'ẹa 'ntrẹagă ọ-am k'erdut.

1920. Vişău-d'e-ğịos — Aceeaşi.

CVII

55 Fă-mă, Dọamne, če mi-ị fa',
Pasăre să pot zbura
Pest'e codru cu frundza,
D'ẹ-aičị pînă la bad'ẹa,
Să văd sara čẹ-a čina
60 Şî 'n care pat s'a culca;
D'imineạţa čẹ-a prîndzî
Şî d'e min'e čẹ-a găn'i,
Pest'e dzî cum a trăi.

1920. Vişău-d'e-ğịos — Ilẹana Nasuị, 17.

CVIII

Ard'e-mị in'ima d'e dor,
65 Ca pădurẹa d'e bužor;
Ard'e-mị in'ima d'e žele,
Ca pădurẹa d'e surčele.

1920. Vişău-d'e-ğịos — Aceeaşi.

CIX

Măị băd'iţă, struguri dulče,
Să pot la t'in'e m'aş duče,
70 N'aş trimet'e cartia,
Că nu ştiụ mere o ba.
Merẹ-aş şî eụ 'n locu cărţîị
Să văd ok'iị băd'iţîị;

www.dacoromanica.ro

Mere-aș și eu 'n loc d'e cart'e
Să-ț văd ok'iĭ tăĭ, măĭ bad'e.

1920. Vișău-d'e-ğios — Aceeași.

CX

Pă un'e mere doru
Nu poț ara cu plugu,
5 Că an'ină plugu 'n dor,
Trag boi, numa nu mor.
Pă un'e mărg dragost'ile
Poț ara cu vačîle;
Mărg vačîle rumăgîn
10 Și băd'ica șuerîn.

1920. Borșa(Pojenile) — Todora Timn'iș, 40.

CXI

Žăle mn'i-ĭ și rău îmĭ pare
P'a cuĭ sam' am crescut mare.
Da mn'i-ĭ žăle și pare rău
P'a cuĭ sam' am crescut eu.

1920. Borșa (Pojenile) — Aceeași.

CXII

15 Cîtu-ĭ satu-aest d'e mare,
Tăt drăguț ca min'e n'are:
Trağe čizma 'nt'un pk'ičior,
Pare că-ĭ un domn'ișor;
Cînd o trağe și 'n čelalalt
20 Pare că-ĭ un struț gătat
Cîn coboară sara 'n sat.

1920. Borșa (Pojenile) — Aceeași.

CXIII

Pruncu care n'are bin'e
Să moară cîn i să zin'e;
Pruncu care n'are part'e
25 Să moară cîn i să cad'e,
D'e un an și ğiumătat'e.

1920. Borșa (Pojenile) — Aceeași.

CXIV

Care prunc n'are noroc
Să moară d'e pit'it'ioc
Dacă n'o avut noroc.
30 Da-u-ar Dumn'edzău să pk'iară
Oriĭ d'e apă, oriĭ d'e pară,
Dacă n'o avut t'icn'eală,
Păcum n'am avut n'ičĭ eu
Part'e d'e norocul mn'eu.

1920. Borșa (Pk'etroasa) — Ileana Mihaĭ, 34.

CXV

35 D'audzît-am și știu bin'e
Că t'e lașĭ, mîndruț, d'e min'e.
Lasă-t'e cu Dumn'edzău,
Că mn'ie nu-mĭ pare rău.
Mn'ie rău d'e če să-mĭ pare?
40 Știu că nu ești rupt d'in soare.
Și d'in soare d'e-aĭ si rupt,
Păst'e triĭ dzîle t'e uĭt.
Țîța mamĭ-o fo' maĭ bună,
Ș'am uĭtat-o păst'o lună,
45 Da să nu t'e uĭt pă tin'e?
N'am trăit așa d'e bin'e.

1920. Borșa — Todora Căn'eu, 20.

CXVI

Mă 'ntreabă lumea cu dor
D'e če nu mărg la doftor.
La doftor nu mă mîna.
50 D'e-ar aduče pot'ica
Tocma d'in Galița,
Leacu nu mn'i l-ar afla.
Leacu mn'eu e pă vîrvurĭ,
Lăcuește 'n d'ecungurĭ.

1920. Borșa — Aceeași.

CXVII

55 Cručiță d'in triĭ molidz,
Copilă d'in doĭ părinț,
Če gîn'ești d'e t'e măriț?
Măritatu nu-ĭ noroc,
Că bărbatu-ĭ zbçičĭ d'e foc;
60 Măritatu nu-ĭ avere,
Bărbatu-ĭ zbçičĭ d'e cuřăle.
Și bărbatu nu ți-ĭ frat'e,
Să gîn'eștĭ că nu t'e-a bat'e;

www.dacoromanica.ro

Şî soacră-ta nu ţî-i mamă
Să gîn'eşti că nu-l îndeamnă;
Socru-tău nu ţî-i părint'e,
Să grăeşti mult'e naint'e.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXVIII

5 — Ğiupîn'e, crîžmar bătrîn,
Să-mi dai o cupă d'e zin,
Să o beau pă ost'eneală,
Că-s cu oile 'n porneală.
D'e-oi trăi ţî oi plăt'i,
10 D'e-oi muri *paust* ţ'a si.
— Drăguliţa mea soţie,
D'e-oi muri eu mai întîe,
Popa crîžmariu să zie,
Să mă 'ngroape lîng' o zie;
15 Lîng' un corn'işor d'e munt'e,
Mai aproape lîngă but'e,
S'aud zinu čiuruin,
Crîžmăriţa măsurîn,
D'in cantă 'n cančeu puin
20 Şî d'e sufletu mn'eu dîn.
D'in cančeu puin în cantă
Şî dînu-mi d'e sănătate.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXIX

Cuculuţ, pasăre zie,
Du-t'e, cîntă 'n pribeğie,
25 Spun'i mîndruluj să zie
Tăt pă cranga ruguluj,
Că nu pot de doru luj.
Şase aj ş'o vreme lungă,
Nu poţ gîn'i că-j ağiunğe.
30 — Eu cu drag aş mere-acasă,
Copitanu nu mă lasă
La copk'ij şî la boreasă.
Eu d'e cîn că mn'j-am plecat,
Mult'e ţărj că mn'j-am călcat,
35 Ş'acasă n'am înturnat.
Cînd o fost a d'i'nturna,
I crescută pažîştea.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Axănia Trifan, 22.

CXX

Amară-j frundza d'e nuc,
Amară-j d'e dor če duc
40 D'e la t'in'e, mîndruluc.
Amară-j frundza d'e fag,
Amară-j d'e dor če trag
D'e la t'in'e, mîndruţ drag.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXI

Măj mîndruţ, mîndruţule,
45 Doru mn'i-j d'e nu-ţ pot spun'e,
Zin'e-mi să mă duc în lume.
Duče-m'oj, drumu nu-l ştiu,
Luna nu-j pînă tîrdzîu,
Şî d'e mîndru-aş vrea să ştiu.
50 Da d'e mn'j-ar si norocu
Să mă tîln'esc cu cucu,
Tăt să-mi arăt'e drumu,
Să mă tîln'esc cu mîndru.
D'apoj d'e mn'j-ar si partea
55 Să mă tîln'esc cu mn'erla,
Tăt să-mi arăt'e calea,
Să mă tîln'esc cu badea,
Trej dzîle să-mi povestea';
Trej dzîle 'mi părea un čeas,
60 Povestin d'e-a mn'eu năcaz,
D'e cum s'o dus cît'e-am tras.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXII

Frundză lată ca palma,
Mare curvă-j dragostea,
Čin'e-apucă-a o 'nvăţa.
65 Că şî eu am învăţat
Tăt sara culcată 'n pat,
Şî nu pot n'esărutat',
Ca pruncu n'elegănat.
Eu nu pot fără guriţă,
70 Ca şî pruncu fără ţîţă.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXIII

Frundză verd'e, măr acruţ,
D'am avut şî eu drăguţ

www.dacoromanica.ro

Ș' n'am știut să mn'i-l cruț.
Dar amu d'e l-aș avea
Tăt pă brață l-aș țîn'ea.
Ğeaba-i, c'o trecut vremea,
5 L-aș ibçi, nu vrea mă-sa.
L-aș lăsa, nu-l pot uita,
Că i-o fo' dulče gura.
Nu i-o fo' pă cum să sie,
Ca struguru čel d'in zie,
10 Ca struguru čel rod'it —
Domn'e, cu drag n'e-am ibçit,
Și cu dor n'e-am d'espărțît.

1920. Borșa (Pk'etroasa) — Aceeași.

CXXIV

D'in čel vîrvuț d'e opčînă
Este-o crangă d'e čet'ină,
15 Suflă vînt și o clăt'ină.
D'e-a umbruța čet'in'ii
Este-o mîndră floričea.
Pa', mîndruluț, și ț'o ia,
Uită d'e dragostea mea.
20 Că și eu că mn'i-oi uita
Cînd în pămînt m'or băga,
Și pă min'e lut or tra'.

1920. Borșa (Pk'etroasa) — Aceeași.

CXXV

Măi mîndruț, mîndrețule,
Cît cu t'in'e ș'o plecat
25 Săbășag ș'o căpătat,
Și pă t'in'e t'e-o 'mbrăcat
În hain'e d'e bătălie,
Și t'e-o tremăs la Sărbie.
Dat-ai mîna cu Sîrbu
30 Să nu n'e ved'em altu.
D'i la Sîrb la Tălian,
Să nu n'e ved'em șohan.

1920. Borșa (Pk'etroasa) — Aceeași.

CXXVI

Čin'e-o făcut plai pă munt'e
Dumn'edzău să nu-i ağiut'e,
35 C'o trecut mult'e răgut'e.
O trecut și bun'i și răi,
Ș'o trecut și frat d'e-a mn'ei.
Trecut-o bune și rele,
Ș'o trecut neamuri d'e-a mele.

1920. Borșa (Valea Pojenii) — Todora Čiucla, 13.

CXXVII

40 D'i'mpărat'e, eși d'in curt'e,
Batăr trei dzîle la munt'e,
C'acolo-i videa mai mult'e.
Tăt un rîn d'e tufe mari,
Și mormint'e d'e husari,
45 Și de tisturi d'e-ačei mari.
Tăt un rîn d'e tufe mn'iči,
Și mormint'e d'e voin'iči,
Și d'e tisturi d'e-ačei mn'iči.

1920. Borșa (Valea Pojenii) — Aceeași.

CXXVIII

Mn'i-o trimăs mîndru o cart'e
50 Să nu-mi port sugnă cu roat'e,
Că la Bosn'ia-i mare moart'e;
Să nu-mi port sugnă pk'estrîe,
Că la Bosn'ia-i bătălie;
Să nu-mi port sugnă cu flori,
55 Că nu ne rămîn fečiori.

1920. Borșa (Valea Pojenii) — Aceeași.

CXXIX

Trandasir, crangă pk'estriță,
Strigă badea la port'iță
Să-i duc apă și guriță.
Gurița mea nu-i de-ačele
60 S'o dau sara pă st'ele
Păntru două-trei in'ele.
Eu in'ele am bugăt'e,
Și d'e aur și d'e-arğint,
Și le port tăt'e la rînd.

1920. Borșa (Valea Pojenii) — Aceeași.

CXXX

65 Frundză verd'e, nucă sacă,
Nu-mi găsăsc omu să-mi placă.
N'i-o găsît mama unu,

www.dacoromanica.ro

Mamii plače, mn'ie nu.
— Ia-ţî-l, mamă, dacă-ţ plače,
Că ruşîn'e nu ţ'oi face,
Şî mn'ie-mi dă bună pače;
5 Doară nu-s nebună eu
Să-mi ruşîn'ez neamu mn'eu.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXXI

Hăi frundza malinului,
Spun'e ružmalinului
Nu 'nfloreească sie-cui;
10 Numa floarea mîndrului,
Ş'ačeea cam mîţîţea,
Să-i treacă d'e želea mea.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXXII

Cîntă cucu vin'erea,
Trec fečiorii Dunărea
15 Cît'e doi alătura.
Călăreşte
Pă un peşte,
Mîndra să cîntă morţăşte.
Poţî-t'e, mîndră, cînta,
20 Dac' am trecut Dunărea,
Podu la Italia.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXXIII

— Măi norule, norişor,
Da če h'iri aduči d'in ğios?
Doară tabla că s'o 'ntors?
25 — Că tabla nu s'o întors,
Că p'atît o mărs în ğios,
S'o tîln'it c'o curvă d'e crăiasă,
Cu trei steaguri d'e mătasă,
Unu roşu ca focu,
30 Unu negru ca corbu,
Unu alb ca omătu.
Čel roşu-i d'e bătălie,
Čel negru žele să sie,
Čel albu d'e bucurie.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXXIV

35 Audzît-am, mîndruţ, eu
Că t'e ţîn'e mî-ta rău
Păntru če t'e iubăsc eu.
Spun'e, mîndruţ, mîn'e-ta,
Noi atunči că n'e-om lăsa
40 Cîndu ea ş'a număra
Tăt sirile d'int'o k'iară
Şî dzîlele d'int'o vară.
N'iči atunči nu n'e-om lăsa,
Pînă nu ş'a număra
45 Ia, iarba d'e pă hotară
Şî frundza d'int'un stăžar-ă.
N'iči atunči nu n'e-om lăsa,
Pînă nu ţî număra
Pen'ele d'e pă d'un cuc
50 Şî frundzuţa d'int'un nuc.
N'iči atunči nu n'e-om lăsa,
Pînă ea că nu ş'a fa'
Strat d'e mac
'Nt'un vîrv d'e ac,
55 Şî d'e-acolo om mînca.
Poat'e-atunči că n'e-om lăsa.

1920. Borşa (Rîturi)—Ioana Leahului, 40.

CXXXV

Mulţămn'esc mămucii mele
Că m'o făcut pă plăčere.
N'iči-s mare, n'iči-s mn'ică,
60 Fără cum îs mai harn'ică.
Num' o leacă m'o greşît,
Ok'ii nu mn'i i-o čern'it,
Păru nu mn'i l-o 'ncreţît: —
Păntru-ačea nu-i bai n'imn'ic.

1920. Săčel — Doca Danč, 26.

CXXXVI

65 Voi, fet'e, vă măritaţ,
După fečiori n'aşt'eptaţ,
Că fečiori-s îngropaţ
Sus la munt'e, la Carpaţ.
D'e-ar şt'i fet'ele că und'e,
70 Mere-ar şî le-ar pun'e cruče;
Lîngă cruče-ar pun'e flori,
Cum să şăd'e la fečiori.

1920. Săčel — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

CXXXVII

Frundzucă verd'e d'in k'idru,
Mai în sk'imbă-mi, Doamn'e, [gîndu,
Să nu-mi stee tăt la mîndru.
Tăt la mîndru d'e mn'i-a sta,
5 Pă pk'ičioare m'oi usca,
Tătă lumea s'ar mn'ira,
Če dragost'e-i aiasta.
Asta-i dragost'e curată
D'e-un fečior cu d'e o fată.
10 Asta-i dragost'e cu dor
D'e-o fată cu d'e-un fečior.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXXXVIII

Mîndruluţ cu ok'ii verdz,
Tătă noaptea t'e çisedz,
Mă trezăsc nu t'e găsăsc,
15 Cu perina mă sfăd'esc.
Strîng în braţă perina,
Pare-mi că eşti duma-ta —
Nu ştiu, ştii de-ačea ori ba?
Strîng în braţă-aşt'ernutu,
20 Pare-mi, mîndruţ, că eşti tu —
Nu ştiu, ştii d'e-ačea ori nu?

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXXXIX

Hoi tu, mămuluca mea,
D'e ţ'o fo' drag a trăi,
La urît nu mă sîli.
25 D'e ţ'o fo' dragă lumea,
După urît nu mă da.
Cu urît ai tăt trăi,
Numa noapt'ea d'e n'ar h'i:
Dzua-i dzuă şî să duče,
30 Noapt'ea vin'e să să culče
Şî čere guriţă dulče.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXL

Măi, mîndrule, nu h'ii prost,
Că d'e t'in'e nu mn'i-o fost.
Numa ţ'am cătat mint'ea
35 Să văd: dragă ţî-s ori ba.
Dragă ţî-s ca sufletu,
D'e la min'e ia-ţ gîndu;
Dragă ţî-s ca in'ima,
D'e la min'e ia-ţ mint'ea.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLI

40 — Scînt'euţă d'in palant,
N'ai vădzut pă mîndru 'n sat?
— Floričică d'e n'eçină,
Eu l-am vădzut pă la čină,
Cu in'el d'e-arğint în mînă,
45 Cu čizme n'egre 'n pk'ičioare,
Mîna dreaptă pă scrisoare,
Tăt scria şî să gîn'ia,
Cart'ea o pečetuia,
Cu pečet'e roşîuţă,
50 S'o trimeată la drăguţă.
— D'e mn'i-o a trimete mn'ie,
Pun'e-l, Doamn'e, 'n rai să h'ie;
D'e-o a trimet'e 'nt'alt sat,
Fă-l, Doamn'e, talpă la iad.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLII

55 D'e-až muri d'e dor d'e oi,
N'aş iubi păcurăroi;
D'e-až muri d'e dor d'e caş,
N'aş iubi păcurăraş: —
Cînd e dragost'ea mai dulče,
60 El ia bota şî să duče.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLIII

Tu, mîndrule, mă săruţ,
Da la čizmă nu t'e uiţ,
Că čizma mn'i-i radaşă,
Şî gura mn'i-i hamn'eşă;
65 Şî čizma mn'i-i căputată,
Şî gura mn'i-i sărutată,
D'e mulţ fečiori sărutată.
Frundză verd'e d'e căl'in'e,
Ştiu că nu stau numa 'n t'in'e.

1920. Săčel — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

CXLIV

N'eamțule, 'n șîrțeagu tău
Nu-i frumos ca mîndru mn'eu:
La obraz ruže roșîe —
L-aș cunoașt'e d'intr'o mn'ie;
La obraz e ružę-împlută —
L-aș cunoașt'e d'intr'o sută.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLV

Părăuaș pă lîngă școală,
Cură limped'e černeală
Să-mi čern'esc eu portuțu,
Că m'o lăsat mîndruțu.
Da cum foc să mn'i-l čern'esc,
Da mai tare mn'i-l albăsc.
Dau-mi portu la d'aspreală
Și fața la rumen'eală.
Cînd a h'i 'nt'o sărbătoare
Eu m'oi găta ca ș'o floare,
Ș'oi eși pînă 'n uliță,
Gata ca ș'o păun'iță.
Numa-o mînă mn'i-oi int'ind'e,
Trei și patru mn'i-oi cuprinde;
Num' un drag mn'i-oi cîrliga,
Činči și șase mn'i-oi d'afla,
Mai frumoși ca duma-ta.
Fă-mă, Doamn'e, če mn'i-i fa',
Ruže dalbă 'n calea ta,
Doară t'e-aș put'ea 'ntreba:
Mai ai tu pă čin'eva
Să-ț tomască in'ima?
Da eu, mîndruț, n'am pă n'ime
Să-mi toma' in'ima 'n min'e.

1920. Săčel — Măria Magdău, 11.

CXLVI

Frundză verd'e, ia, d'e sk'in'e,
Măi Muscan'e, nu fači bin'e.
D' am un unk'iaș prins la tin'e,
Nu știu če i-ai dat d'e čină.
— Plumbu d'ingă ver-mașină.
Năpost'i-l să vie-acasă,
C'a d'afla čina pă masă.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLVII

D'e un'e cătana pleacă
Rămîn'e casa săracă,
Și copk'ii d'e la vatră
Nu știu čin'e le-o fost tată.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLVIII

Frundză verd'e d'e bužor,
M'am iubit c'un domn'ișor.
Surorile m'o știut
Și cătă mama m'o spus.
Și mama cătă tata,
Tata cătă frații mn'ei;
Frații mn'ei să știu pă ei,
Și d'e mînă m'o luat,
Cît îi casa m'o purtat
Și 'nt'o ladă m'o-aruncat.
Și pă lad' o pus lăcată,
Pă lăcată-un stan d'e pk'iatră.
Eu-am fost iut'e și 'nfocată
Ș'am eșit d'e su' lăcată,
Ș'am mai vădzut lumea-odată,
Fet'e cu fečiori ğiucîn,
Și pă mîndru mn'eu plîngîn.
— Tači, mîndrule, nu to' plînğe,
Că cu lumea nu-i învinğe.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLIX

Mamă, la sufletu mn'eu
Ard doua lumn'in'i d'e său.
Vara plouă, iarna n'inğe,
N'ime nu le poat'e stînğe,
Numa in'ima cîn plînğe.

1920. Săčel —Aceeași.

CL

D'audzît-am d'in večin'i
Că nu-i bun gardu de sk'in'i,
N'ači drăguțu d'in večin'i.
Gardu-i bun d'e scînduri lat'e,
Și drăguțu d'e d'epart'e.
Facă-i Dumn'edzău lui part'e,

www.dacoromanica.ro

Că vină sara la fat'e
Şî mă ţîn'e cu dreptat'e.
Drăguţioru d'in vecin'i,
D'ardă-mn'i-l, drače, cu sk'ini:
5 Vină sara la tăţiun'i
Şî mă ţîn'e cu minţiun'i.

1920. Săţel — Aceeaşi.

CLI

Măi băd'iţă, băd'işor,
Nu-mi trimet'e-atîta dor
Pă vale şî pă izvor;
10 Nu-mi trimet'e-atîta žele
Pă vale şî pă vălţele.

1920. Săţel — Aceeaşi.

CLII

Cucul'e cu pen'e rari,
Mîndru cînţ la păcurari
Şî 'n casărn'i la žandari..
15 Cucul'e cu pen'e mult'e,
Mîndru cînţ vara la munt'e
Şî 'n casărn'i la răgut'e.
Cucul'e cu pen'e suri,
Nu cînta la 'ncordături,
20 Če cîntă pă lîngă sat,
C'amu mîndru m'o lăsat.
M'o lăsat că nu i-s dragă,
Ş' o cuprins o coarbă n'eagră.
— Coarbă n'eagră d'in părîu,
25 Nu iubi pă mîndru mn'eu,
Că eu t'e-oi otrăγ'i, dzău.
Lasă-mn'i-l d'e mn'i-l iubi,
Că eu, dzău, t'e-oi otrăγ'i
Cu otravă
30 D'in dumbravă,
Cu păr d'e cosîţă n'eagră,
Cu scorţîţă d'i pă l'emn'e,
C'un păr galbăn d'in sprînţen'e.

1920. Săţel — Aceeaşi.

CLIII

Păsăruică d'e pă laz,
35 Asară pă la opt ţeas
Doru mîndruluĭ l-am tras.
Cînd era cam pe la dzače
O suflat un vîntuţ răţe,
Ş'am cisat un cis cu greaţă,
40 Că m'ai strîns, băd'iţă, 'n braţă.
Mă trăzăsc, băd'iţa nu-i,
Fără numa doru lui
Scris pă dunga patului.

1920. Săţel — Măria Sîma, 15.

CLIV

Mîndruţ, pîn'ţe m'ai lăsat,
45 Eu nu-ţ dau altu păcat,
Făr' trei ai să dzači în pat,
Cu faţa cătă păret'e,
Cu gura arsă d'e set'e;
Cu faţa cătă pămînt,
50 Cu gura arsă d'e vînt.
Cînd a h'i la primăvară,
Patru să t'e scoat' afară,
Doi la cap, doi la pk'ičioare,
Să t'e 'ntoarcă cătă soare.
55 Eu nu-ţ dau alt'e păcat'e,
Două Vin'eri d'e t'e-ar bat'e:
Vin'erea d'in postu cručîi,
C'ačeaia uscă tăţ hučîi;
Vin'erea d'in postu mare,
60 C'ačeaia uscă mai tare.

1920. Săţel — Aceeaşi.

CLV

Mamă, la in'ima mea
Če s'o pus nu să mai ia.
Că s'o pus doru bad'ii,
Nu să ia pîn' oi muri;
65 Că s'o pus a bad'ii dor,
Nu să ia pînă če mor;
Că s'o pus a bad'ii drag,
Nu să ia pînă če dzac.

1920. Săţel — Aceeaşi.

CLVI

O n'eagră călugăriţă
70 Ş'o d'avut o copil'iţă.

www.dacoromanica.ro

Tată-său o dezn'erda,
Mă-sa rău o blăstăma.
Nouă ai nu să plin'ea
Şî 'n codri să pribeğia;
5 Nouă ai nu s'o plinit
Şî 'n codri s'o pribeğit.
Drăguţu-i o d'audzît
Şî la dînsa ş'o porn'it,
D'alunguţu drumului,
10 D'alăturea codrului.
La fîntîna corbului
S'o plecat să bee apă,
S'o uitat în sus pă crangă
Ş'o vădzut o coarbă n'eagră,
15 Ş'o 'nt'ins puşca s'o împuşt'e.
—Ho, fărta', nu mă 'mpuşca,
Că eu ţî-s drăguţa ta.
— Tu, d'e-mi eşti drăguţă mn'ie,
Scobori să merem la γ'ie;
20 Tu, d'e-mi eşti drăguţă dragă,
Coboră-t'e d'e pă crangă;
Numa trei horbe-oi horbi,
Trei horbe d'e n'e-iubit,
Mai mult'e d'e d'espărţît;
25 Trei horbe d'e sărutat,
Şî mai mult'e d'e lăsat.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLVII

Da-ţ'ar, mîndruţ, Dumn'edzău
Patru boi în graždu tău,
N'evastă pă placu mn'eu:
30 D'int'o sută,
Una mută,
D'int'o mn'ie,
O bolîndzîe.
Cîn t'e-i duče 'n drum d'epart'e,
35 Să vii cu bolunda 'n spat'e,
Tăţ oamen'ii să čiudea',
Mîndruţ, d'e n'evasta ta,
Pă čin'e-ai putut lua.
Ş'apoi m'oi čiud'i şî eu,
40 Pă čin'e-ai luat, mîndru mn'eu.

1920. Săčel — Căl'ina Danč, 28.

CLVIII

Spun'e, mîndruţ, mîn'e-ta,
Mănînče şî să hrăn'ia';
Mănînče şî să hrăn'ia,
Doarmă şî să hod'in'ia',
45 Rău d'e min'e nu grăia'.
Eu mănînc şî mă hrăn'esc,
Mă culc şî mă hod'in'esc,
Rău d'e dînsa nu grăesc.
Că eu n'am şurguluit,
50 P'a vost cuptior d'e suit,
La voi d'e găzdăluit.
N'iče n'oi şurgului,
P'a vost cuptior n'oi sui,
La voi n'oi găzdălui.
55 C'atîta pînă mă 'ntorc,
Şî d'e min'e dzî «noroc».
Nu mn'i-oi găsî unu-o doi,
Fără čiurdăcă d'e boi,
C'aşa-i n'eamu pă la noi.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLIX

60 Nu ven'i, mîndruţ, la noi,
Că mama nu mn'i-a da boi,
Či t'e du la čea găzdacă,
Că ţ'a da doi boi ş'o vacă.
Boi 'n munt'e i mîna
65 Şî lupk'ii ţî i-or mînca.
Vaca ţî s'a prăvăl'i
Şî tu tăt cu hîdă-ai h'i.
La mîndruţu su' păret'e
I să mustră două fet'e:
70 O fată d'e gazdă mare
Şî una d'e sărac tare.
Čea găzdacă dzîče-aşa:
– «Ia-mă, mîndruţ, pă min'e,
C'o dzîs tata că mn'i-a da
75 O čiurdă mîndră d'e boi,
Ş'un bot'ei mîndru d'e oi».
Čea săracă dzîče-aşa:
— «Nu-ş dă bad'ea ok'ii mn'ei
Pă tăţ şase boi tăi;
80 Nu mă dă bad'ea pă min'e,
D'e-ai avea tu oricît bin'e».

www.dacoromanica.ro

Şî fečioru dzîčę-aşa:
— «Însura-m'aş, însura,
Nu ş' pă care o-až lua,
Ori pă mîndra cu zgarda,
5 Ori pă hîda cu čiurda.
Hîda mînă čiurda 'n coastă,
N'iče 'n casă nu-i pea proastă;
Mîndra pun'e zgarda 'n cui,
Cată 'n sac — făină nu-i;
10 Să duče iut'' la večînă
Să-i dee pk'ită d'e čînă».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLX

Horilcuţa-i h'ik'etău,
Cum bea omu face rău.
N'iče zinu nu-i curat,
15 Cum bea omu fa' păcat.
Care horilcă nu bea
Mult'e bunuri poat'e-avea
Şî odoară mult'e-ş fa'.
Eu horilcă d'e n'aş bea
20 Mult'e bunuri aş avea;
Aş avea mult'e odoară
Şî l'e-aş încărca pă cară,
Şî l'e-aş scoat'e şî p'afară,
Şî n'až mai si d'e ocară.
25 Aşa horilca o beau,
Zinu 'n gură n'iči nu-l iau.

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CLXI

În čel vîrvuţ d'e opčină
Est'e-o cruče d'e čet'ină,
Suflă vînt şî să l'eagînă.
30 — «Tu, cručiţă d'e čet'ină,
Če t'e l'eğen'i, če t'e clăt'in'i?»
— «Da cum nu m'oi l'egăna
Şî cum nu m'oi clăt'ina?
Că la min'e stau gătaţ
35 Trei maistări d'în trei G'işau,
Cu săcuri, cu h'erăstrau,
Să mă taie l'emn' întreği,
Să mă puie pă t'il'eği,
Să mă ducă 'n ğios la ţară
40 Să mă facă t'emn'ičioară,
Să robcia' fată-fečioară
Şî fečiori fără must'eaţă
Care 'nvaţă-a strînğe 'n braţă».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLXII

Futu-ţ morţii tăi, Neamţul'e,
45 Cîn cătană m'ai luat
Nu ştiu orb ai fost or bat,
O bçirău m'a băgat.
D'e m'o băgat bçirău,
Ardă-i şura şî graždu;
50 D'e m'o băgat popa,
Ardă-i şura şî casa.
Că d'e-a si un bin'e 'n ţară,
Duče-m'oi ş'oi zin'i iară,
Ş'oi zin'i la noi acasă,
55 Ş'oi fa' la bçirău o masă
Să iasă fumu d'în casă,
Par' albastră pă fereastă.
Da d'e-a si o răutat'e,
M'oi lipk'i pîngă-o četat'e
60 Ş'oi scrie mîndrei o cart'e,
În tus-patru cornurel'e
Scrisă cu dor şî cu žel'e.
În cornuri scri-oi doruri
Şî pă mărğin'i banaturi;
65 Şî 'n mn'ižloc,
Pară d'e foc,
Dacă n'am avut noroc
Să siu cu mîndra 'nt'un loc.
D'e ş'ar dare Dumn'edzău
70 Tăt o ploaie şî un foc
Să ardă Iza d'e loc,
Să mă duc tăt pă pk'isoc,
Să suiu cu mîndra 'nt'un loc.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLXIII

Cînd am fo' mamii mai drag
75 M'o ğiurat Neamţu su' st'eag.
Cînd am fo' mamii mai dulče
M'o ğiurat Neamţu su' cruče.

www.dacoromanica.ro

Înt'atîta m'o ğiurat
Pă verd'e şî pă uscat,
Cum să siu maj supărat.
Ş'atîta nu s'o răbdat,
5 Pînă če m'o scos d'in sat,
Dzua bună n'am luat
D'e la fečioraş d'in sat,
D'e la grăd'ina cu florj,
D'e la fraţ, d'e la surorj;
10 D'e la sir d'e busîioc,
D'e la fečioraş d'in ğioc;
D'e la sir d'e tămăiţă,
D'e la fet'e fečioriţă;
D'e la frundza čea d'e fag,
15 D'e la a mn'eu tătuc drag;
D'e la siru čel d'e jarbă
D'e la majca mea čea dragă.
Rămîj, mîndră, sănătoasă,
Ca ş'o violă frumoasă:
20 Cînd o bat'e vîntu 'n faţă
Împl'e lumea d'e mîndreaţă.
Eu m'oj duče sănătos
Ca ş'un ružmal'in frumos:
Cînd îl bat'e vîntu 'n dos
25 Împl'e lumea d'e mn'inos.
D'e t'in'e, mîndră, nu-j rău,
Că rămîj în satu tău
Cu mă-ta, cu tată-tau.
Io mă duc pă ţărj străin'e
30 Un'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza şî codru
Care-j păst'e tăt locu;
Şî frundzuca şî jarba
Care-j pă tătă lumea.
35 H'ej, tu, mîndrul'iţa mea,
Eu, mîndră, un'e mă duc
N'iče-j apă, n'iče-j jarbă,
Fără sînğe pînă 'n barbă;
N'iče vedz un st'ic d'e grîu,
40 Fără sînğe pînă 'n brîu.
N'iče-s tufe cu d'alun'j,
N'ičj oamen'j ca la nojj bun'j,
Fără Ungurij n'ebun'j.
N'iče sk'in'j cu porumbrej,
45 N'ičj ca pă la nojj femej,
Fără Unguri d'e čej răj.

H'ej tu, mîndrul'iţa mea,
Tu rămîj şî t'e mărită,
Nu-ţ ţîn'ea in'ima friptă,
50 Că napoj cînd oj zin'i
Ştiu că nu ţ'oj trebui;
Că 'n trej aj e vreme lungă,
Čin'e poat'e să-j ağiungă.
— H'ej tu, mîndruluţul'e,
55 Înapoj d'e ţî-j zin'i,
Tăt mn'ie m'ej trebui:
D'e-aj si n'egru ca molu,
Drag mn'i eşţj ca sufletu;
D'e-aj si n'egru ca t'ina,
60 Drag mn'i eşţj ca in'ima.

1920. Sačel — Aceeaşi.

CLXIV

Cucu cîntă — nu-l aud
Dacă noroc n'am avut.
Cuj îj cîntă cucu sara
Supăratu-j tătă vara;
65 Că şî mn'ie n'j-o cîntat,
Tătă vara-s supărat.
Care cuc o cîntat an
Nu cînt'e altu şohan,
Că nu maj cîntat-a bin'e,
70 For' a dor şî d'espărţîre.
Pă min'e m'o d'espărţît
Cu čin'e bin'e-am trăit.

1920. Sîliştea — Ioana Bărcan, 40.

CLXV

Doru şî cu supărarea
Gîn'eşţj că-l adună valea;
75 Şî doruţu şî cu rău
Gîn'eşţj c'adună părău.

1920. Sîliştea — Aceeaşi.

CLXVI

La Italja est'e-un k'idru;
Pă crănğîle k'idrulujj
Stau armele mîndrulujj.
80 N'ime nu l'e maj clăt'ja',
Pînă mîndru putreţja';

www.dacoromanica.ro

N'ime nu l'e-o mai clăt'it,
Pînă mîndru-o putreçit.
Şî să şt'iu că s'ar scula
Až mere şî l'e-aş căta;
5 Şî să şt'iu că s'ar trezî
Až mere şî l'e-až clăt'i.

1920 Sîliştea — Aceeaşi

CLXVII

Žel'e mn'i-i, mămucă, mn'ie
După čei d'in cătun'ie.
Unu strîgă: «n'am o mînă»;
10 Čelalalt n'are hod'ină,
Că e plumbu la in'imă.
Unu strîgă: «n'am pk'ičior»,
Şî-ş trăeşt'e cu mult dor;
Cu dorinţa-aiastă vară
15 Cum n'o fost şohan în ţară;
N'iči n'o fo', n'iče n'ar si,
Numai Rusu d'e-ar peri.

1920. Sîliştea — Ileana Şofrac, 28.

CLXVIII

Eşi, împărat'e, d'in curt'e
Şî t'e urcă 'n sus la munt'e
20 Să vezi trupel'e d'e mult'e
Şî mormint'e d'e răgut'e;
Să vezi trupel'e d'e mari
Şî mormint'e d'e husari;
Să vezi trupel'e d'e mn'iči
25 Şî mormint'e d'e voin'iči
Care s'o dus d'e p'aiči;
Şî fečiorîi čeia d'e frunt'e
Cum îs îngropaţ că munt'e.
Să ştie fet'el'e und'e,
30 Cum ar mere-ar pun'e flori,
Ca să ştie că-s fečiori;
Şî la cruče-ar sămăna
Sansiu roşu să 'nflorea',
Că n'au čin'e să-i želea'.
35 Ofiţărîi cu coarda,
Trîmbçitaş cu trîmbçita,
Ačeia l'e-o fo' popa.

1920. Sîliştea — Aceeaşi.

CLXIX

Pîn pădure cîn mă bag
Tăte crengîl'e mă trag,
40 Şî d'e tufă şî d'e fag.
Nu mă trăge ca una,
Ca creanga d'e pădučel —
Pk'iče-i coaža d'e pă el,
Să rămîe čiung uscat,
45 Să creadă la supărat;
Să rămîe čiungu gol,
Să creadă la čel cu dor.

1920. Sîliştea — Aceeaşi.

CLXX

Lasă, nu-i bai, mîndrior,
Că m'ai lăsat să-mi trag dor;
50 Lasă, nu-i bai ničiodată,
Că l-oi tra', că-s învăţată
Şî cu dor, şî supărată.
D'e cum mama m'o făcut,
Dor şî želе-am petrecut;
55 Şî d'e-amu cît oi trăi
D'e dor şî d'e zěle-oi si.
Aşa mn'i-o cîntat cucu,
Să mă mănînče doru;
Aşa mn'i-o cîntat mn'erla,
60 Să mă mănînče želea.

1920. Sîliştea — Palaçe Cîţ, 18.

CLXXI

Mîndruluţ, floare domn'ească,
Pui-t'e domn'ii 'n fereastă,
Soarel'e t'e vestădzască,
Tătă lumea t'e urască,
65 N'ime să nu t'e iubască.
Numa cît t'e-am iubit eu
Să sie că traiu tău,
C'ai fo' numa-un prăbălău.
N'i-ai probat mint'ea d'e-i [bună
70 Ca la pruncă d'e o lună.
Dacă mn'i-ai vădzut mint'ea,
Dat-ai mîna cu alta
Şî mn'i-ai rupt in'imn'ioara.

1920. Sîliştea — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

CLXXII

Am drăguț păcurăraș
Şî-mi aduče sara caș,
D'imin'eața urdă dulče
Şî-i dau gură şî să duče.
5 — H'ei tu, mîndruluțul'e,
Ţîpă doru păst'e oi
Şî vină sara la noi;
Ţîpă doru păst'e plasă
Şî vină, mîndruț, acasă;
10 Ţîpă doru păst'e stînă
Şî vină sara la cînă;
Ţîpă doru păst'e st'erpe
Şî vină sara la fet'e.

1920. Sîlişțea — Aceeaşi.

CLXXIII

Pă su' d'ealu cu doru
15 Ară mîndru cu plugu.
Eu mă duc să-i duc prîndzu:
— Eu n'am vin'it să prîndzăsc,
C'am vin'it să-ț povest'esc
Că mn'i-o spus večina ta
20 Un'e-o văzut pă mă-ta:
Colo 'n gios pă arătură
Cul'egîn sămănătură,
Să facă formăcătură,
Să mă foarmăče pă min'e,
25 Să mă las, bad'e, d'e t'in'e.

1920. Sîlişțea — Aceeaşi.

CLXXIV

Păst'e munț, păst'e d'ealuri
Adună vîntu doruri,
Dorurel'e t'in'erel'e,
Ş'a mn'eu dor vin'e cu el'e;
30 Ş'a mn'eu doruț o pl'ecat,
Tînăr o fo', n'e'nvățat,
Şî 'nt'o izvor o pk'icat.
N'o pk'icat în apă l'ină
Să mă duc să-l ieu d'e mînă,
35 C'o pk'icat în apă creață,
Şî m'aș duče şî mn'i-i greață,
Că nu-i apa ca p'aiči,
Că-i cu sînge d'e voin'iči
Care s'o dus d'e p'aiči.

1920. Sîlişțea — Aceeaş

CLXXV

40 — Codrul'e cu frundza rară,
Lasă-mă d'e mas p'astară
Pă min'e cu pă bad'ea-l'e,
Că n'imn'ic nu ț'om strîca-l'e.
— Eu cu drag mn'i v'aș lăsa,
45 Mă t'em că v'ați săruta
Şî frundza mn'i s'a usca: —
Pănt' o fată ș'un fečior
Să rămîe codru gol;
Pănt'un fečior şî o fată
50 Să-mi sie frundza uscată!

1920. Sîlişțea — Măria Bărcan, 42

CLXXVI

D'e-až muri primăvara,
Păsările m'ar cînta,
Granguru mn'i-ar clopoți
Şî cucu d'e pop' ar si;
55 Pupădza mn'i-ar fa' colači
Şî mn'i-ar da păst'e sălaș,
Dacă n'am surori, n'iči frat.

1922. Botiza — Mărie Cupşinar, 20.

CLXXVII

Iest'e čeață şî n'egúră,
D'e pă d'eal, d'e pă măgúră,
60 D'e vrîvuțu Runcului,
D'e pă coama murgului,
D'e pă pana clopului
Să-i văd ok'ii mîndrului.
L-am văzut așa dîn dos,
65 Mn'i s'o părut mîn'ios;
L-am văzut ca pînt'un gard
Şî mn'i-o părut supărat.
Ştiu bin'e că-i înzitat
D'e doua curve d'in sat.
70 L-o 'nzitat curva d'e cîn'e
Ca să nu grăia' cu min'e.
Nu-i bai, mîndruț, d'ipt'ačea,
Čipca d'in cosîța mea

www.dacoromanica.ro

N'a maĭ pk'ica d'ipt'ačęa;
Da struțucu tăŭ d'in clop
S'a usca ca și d'e foc,
Șohan nu-ĭ avęa năroc.
5 Tu, mîndrul'e, țî-ĭ îmbla
Ca sloĭu pîngă părîŭ,
Ș'aĭ grăi, da n'oĭ vręa eŭ.
Tu mîndrul'e, țî-ĭ îmbla
Ca sloĭu pîngă vălčęa,
10 Ș'aĭ grăi, da ĭo n'oĭ vręa.

1922. Glod — Ileana Dunca, 27.

CLXXVIII

Frundză verd'e d'e trifoĭ,
M'o čerut la mama doĭ,
Unu mn'ercurĭ, unu ğioĭ;
Unu h'ireș și sărac,
15 Unu bătrîn și găzdac.
H'eĭ tu, puĭuluț d'e cuc,
După care să mă duc?
— «Du-t'e după tînăruc,
C'ačela țî-ĭ nărocu-ț».
20 Că săracu tînăru
Mere 'n cîmp tăt șuerîn,
Zin'ę-acasă tăt rîdzîn:
Ĭo îĭ puĭ čina pă masă,
El mă sărută pîn casă.
25 Da săracu bătrînu
Mere 'n cîmp tot suduin,
Zin'ę-acasă tăt ğemîn.
Ĭo îĭ puĭ čina pă masă,
El mă suduĭa' pîn casă;
30 Ĭ-așter' patu să să culče,
El mă suduĭa' d'e cruče.

1922. Glod — Aceeași.

CLXXIX

Păduriče d'e zn'ičele,
Mîndru-ĭ gazdă și mă čere,
Ĭo-s săracă și n'oĭ mere.
35 Mîndru d'e m'a căpăta,
Bat'e-m'a și m'a 'ntreba:
— «Und'e țî-ĭ, mîndră, ze-
[stręa?»
— «H'eĭ tu, mîndruleanule,
Ok'iĭ 'n cap o fo' la t'in'e,
40 M'aĭ vădzut că ĭo n'am bin'e
Să-l mîĭ cu zçičĭu la t'in'e.
Ok'iĭ 'n cap o fo' la voĭ,
M'aĭ vădzut că ĭo n'am boĭ
Să-ĭ mîĭ cu zçičĭu la voĭ».

1922. Glod — Aceeași.

CLXXX

45 Audzît-am, mîndruț drag,
Că ț'aĭ pus gînd d'e lăsat,
Da eŭ nu m'am supărat: —
Eŭ d'e mult t'ę-aș si lăsat,
Da m'am t'emut d'e păcat.
50 Mult'e drumurĭ ț'aĭ îmblat,
Și pă ud și pă uscat,
Și noapt'ęa pă 'ntun'ecat,
Și pă ploaĭe d'ę-o ploŭat.
Lasă-mă, mîndrule, tu,
55 Să sięa tăŭ păcatu:
Noĭ la leğe d'e n'ę-om tra',
Și domn'iĭ ș'or žud'eca
Dacă n'ĭ-ar vedęa gura
Că nu-ĭ mod a n'e lăsa;
60 Și domn'iĭ ș'or ğiulișĭ,
Dacă n'ĭ-or vedęa ok'i,
Nu-ĭ mod a n'e despărțî.
Așa-s ok'iĭ mîndruluĭ,
Ca și muręa cîmpuluĭ
65 Cînd să coače pă răcoare
Și nu-ĭ ağĭunsă d'e soare;
C'așa-s ok'iĭ mîndruluĭ,
Ca și muręa cîmpuluĭ
Cînd să coače pă pămînt
70 Și nu-ĭ ağĭunsă d'e vînt.

1922. Șieŭ — Pălaga Rus, 19.

CLXXXI

Zin'e cucu și mă 'ntręabă
Cît ĭ-am fo' mîndruluĭ dragă;
Ĭo ĭ-am spus lu rožmalin
Că ĭ-am fo' doĭ aĭ deplin.

1922. Șieŭ. — Aceeași.

www.dacoromanica.ro

CLXXXII

H'eị tu, mîndrior lăsat,
Uịtă-mă, că t'ẹ-am uịtat,
Că eu altu mn'ị-am aflat,
Maị h'ireș șî maị frumos,
5 Nu ca t'in'ẹ-un lemn d'e dos;
Maị h'ireș șî maị d'e činst'e,
Nu ca t'in'ẹ-o pocăință;
Maị h'ireș șî maị înalt,
Nu ca t'in'ẹ-un čịung uscat.

1922. Șieu — Aceeași.

CLXXXIII

10 Sămănat-am, sămănat,
Măịeran verd'e 'nt'un strat;
Măịeranu-ị lobodos,
Mîndru-ị tînăr șî frumos: —
Numa 'n munt'e est'ẹ-un k'idru
15 Așa t'in'erel șî mîndru;
Numa 'n munt'e est'ẹ-un brad
Așa t'in'erel șî 'nalt.

1922. Șieu — Mărie Duncă, 18.

CLXXXIV

Mîndră, d'e dor d'e la t'in'e
Dar m'oị duče 'nt'o grădină
20 Ș'oị tăt plînğẹ-o săptămînă,
Pînă če s'a fa' fîntînă,
Ș'oị striga sara pă lună:
«Haị, mîndră, la apă bună»;
Șî, tu mîndră, dacă-ị bẹa,
25 Eị uịta dragostẹa mẹa,
Șî čẹa bună, șî čẹa rẹa,
Care t'ẹ-am ịubit cu ẹa.

1922. Șieu — Găvrilă Pătrăuș, 27.

CLXXXV

Pănt'un dor, mînca-l-ar focu,
Mn'ị-am lăsat satu șî locu,
30 Șî bin'ele șî nărocu.
Pănt'un dor, mînca-l-ar para,
Mn'i-am lăsat satu șî țara,
Șî bin'ele șî t'icn'ẹala.
Că omuțu 'n satu luị
35 Porunčește orișicuị;
Da omu 'n țară streină
Șî d'e garduri să rușînă.
Că 'nt'aịesta sat pustîị
Marhă grasă să nu țîị,
40 Om tînăr să nu maị siị:
Marha grasă să deọak'e,
Om tînăr cad'e 'n păcat'e.

1922. Șieu — Irina Țîplẹa, 80.

CLXXXVI

Čin'e n'are dor pă vale
Nu ști luna cîn răsare,
45 N'ičị nọapt'ẹa cîtu-ị d'e mare.
Care n'are dor pă luncă
Nu ști luna cînd să culcă,
N'ičị nọapt'ẹa cîtu-ị d'e lungă.

1922. Șieu — Viorica Micle, 13.

CLXXXVII

Vaị, sărače munt'e răče,
50 D'esculța-m'oị și t'ẹ-oị treče;
D'esculța-m'oị d'ẹ-ū pk'ičịor
Șî t'ẹ-oị treče pă ușor;
D'esculța-m'oị d'ẹ-amîndọuă
Șî t'ẹ-oị treče ca pă roụă.

1922. Șieu — Aceeași.

CLXXXVIII

55 Frundză verd'e d'e stežar,
N'am credzut la om cu-amar;
D'ẹ-ar maị si frundzuca verd'e
La om cu amar aș cred'e.

1922. Șieu — Aceeași

CLXXXIX

CÎNTECUL PĂCURARULUỊ DUMN'ITRU

Streină streinătate,
60 Zịeață cu strîmbătate,
Mult avuị d'e t'in'e part'e:
D'in t'in'ereț̆ale mele
Petrecut-am dzîle răle,

www.dacoromanica.ro

Zieață cu gînduri grele.
N'am știut, n'am cunoscut
Če măicuță m'o făcut
Și tată če m'o avut.
5 Să știe tătuca mn'eu
Că-mi petrec atîta rău,
Cum și-ar fa' ok'ii părău
Și s'ar tra' înt'un măcău,
Ș'ar zin'i und'e șed eu.
10 Să știe măicuța me-le
Că-mi petrec atîțea răle,
Cum și-ar fa' ok'ii vălčele
Și gura organ d'e žăle,
Tot frîngîndu-ž mîn'ile,
15 Blăstămîndu-ž dzîlele,
Că trăește 'n dînsele.
Așa-i omu 'ntre strein'i,
Ca și pomu dîntre sk'in'i:
Sk'inu crește, să rod'ea'
20 Și pomu să vest'ežea': —
Așa-i și in'ima mea
D'e o vreme putîn'ea.
D'e-ai îmbla 'n lume cu cart'e
N'afli omuț cu dreptat'e,
25 D'in strein'i să poț fa' frat'e.
Și eu 'n lume mn'i-am îmblat
Călcîn lumea 'n lung și 'n lat,
Frat'e dulče n'am aflat.
Žălui-m'aș, žălui,
30 Žălui-m'aș și n'am cui,
Žălui-m'aș drumului:
Drumu d'încă-i supărat
D'e mult'e cară-i călcat,
D'e fečiori în cătun'ie,
35 D'e voin'iči în pribeğie.
Žălui-m'aș, žălui,
Žălui-m'aș și n'am cui,
Žălui-m'aș cucului:
Cucu cîntă la izvor
40 Vesel și nu ști d'e dor,
Ca și min'e-un puișor;
Cucu cîntă la vălčele
Vesel și nu ști d'e žăle,
Ca și eu, mîndrele mele.
45 Cucu cîntă, codru sună,
Frundza 'n dînsu să leagînă,
Tăt omu-i cu voe bună,
D'atunči crește-a mea in'imă.
Cucu cîntă, frundza crește
50 Și iarba să pîržolește,
Iarba d'e la rîturele,
D'e la sat, d'e pîngă sat, —
Dacă mn'i-s înstreinat.

1922. Văleni — Dumn'itru Ivănčiuc, 73 ani («înstreinat ca păcuran» din copilărie în Șieu).

CXC

DRAGOSTEA PRIBAGULUI

Domnule Solgai-bčirău,
55 Nu-mi tăt îmbla 'n pașul mn'eu;
Ieu mn'i-s prunc rămas d'e babă,
Nu-ț mai fa' cu min'e treabă.
Cînd îi noapt'ea mai drăguță,
Trečі cu cai și cu căruță.
60 Spun'e-mi frundza, da ieu dorm.
Tači, tu frundză! Om cu om!
Am o mîndră ca o stea,
Dă-mi tu drept să mărg la ea;
Dă-mi tu drept și cu-a tău nume,
65 D'e gîn'ești să sii pă lume;
Dă-mi tu drept cu drepturile,
D'e gîn'ești să mai ai zilele.
C'am în codru șept'e frat,
Toț sîm pă frundză ğiurat;
70 Am în codru frat v'o șept'e,
Tot ğiurat pă frundză verd'e,
Și 'n tăt satul un armaș
Și 'n tăt tîrgu-un comisaș.

1922. Văleni — Acelaşi.

CXCI

Pasăre galbănă 'n floc,
75 Rău mn'i-ai cîntat d'e năroc
D'e cînd eram mit'it'ioc.
Ia, păntru cîntecu-a ta-le
Luat-am pribeğia-le.
Făcuși mult ai pribeğin',
80 Fără frați mn'ei trăin'.
T'in'ereața mea să pk'erde —
N'ai mai zbura 'n creangă verd'e.

www.dacoromanica.ro

Să ştiu ce pasăre eşti,
Să ştiu und'e lăcueşti,
D'in puşcă t'e-aş împuşca,
La vulturi t'e-aş arunca.
5 Ştiu că nu eşti porumbciță,
N'ici păun, n'ici păun'iță,
N'ici cuc, n'ici pupăză.
Nu t'e-aş blăstăma n'ici tare,
Numa să-ţ pk'iče falca-re;
10 N'ici să mori, n'ici să trăeşti,
Numa să t'e k'inzueşti.
N'ici aşa nu t'e-až lăsa-re,
Mai tare t'e-až blăstăma-re:
Cînd ţî-i clocî 'n cuibu tău
15 Şî ţî-i scoat'e pui tăţ,
Corcii să-i mănînče tăţ.
N'ici aşa nu t'e-až lăsa-re,
Mai tare t'e-až blăstăma-re:
Să-ţ pk'iče pen'e d'e zie
20 Şî să-ţ zie ţîe-amint'e
Cum mn'i-ai cîntat mai naint'e.

1922. Văleni — Acelaşi.

CXCII

Codrule cu frundza rară,
Pk'iče bruma, nu t'e bată,
C'am şedzut a umbr' odată;
25 Codrule cu frundza lungă,
Pk'iče bruma, nu t'e-ăgiungă,
C'am şedzut odat' a umbră.

1922. Văleni — Acelaşi.

CXCIII

Codrule, frundză galbănă,
Eu mă culc, tu mă leagănă;
30 Nu mă legăna să mori,
D'e mă leagănă să dorm;
Nu mă legăna să dzac,
D'e mă leagănă să tac.

1920. Rozalia — Ileana Rus, 24.

CXCIV

Frundză verd'e frundzulea,
35 Dorule, durere ra,
Vind'e-t'e-aş d'e t'e-aş put'ea.
D'e-aş put'ea doru să-l vînd,
Duče-m'aş şî mîn'i la tîrg.
Da dor nu cumpără n'ime,
40 Că dor are batăr čin'e.
Şî doru nu-i mod vîndut,
Nu-l poţ da n'ici p'un minut.
Pă dor n'ime ban'i nu dă,
Că doru-i durere ra.
45 Şî doru să-l vinzi nu-l poţ,
Numa 'n in'imă să-l porţ.

1920. Rozalia — Aceeaşi.

CXCV

Int'aest pustii d'e sat
Numa plînsu mn'i-i fărtat;
Supărarea, soră dulče,
50 D'ingă min'e nu să duče.
D'e să duče pîn' afară,
Zin'e şî mă cată iară.
Şî 'nt'aiesta sat pustii
Marhă grasă să nu ţîi,
55 Om frumos să nu mai sii:
Marha grasă să d'eoak'e,
Om frumos pk'ică 'n păcat'e.
D'e n'ar si ok'i şî sprînčen'e,
D'e păcat'e nu m'aş t'eme.

1920. Rozalia — Aceeaşi.

CXCVI

60 D'e-aičea pînă 'n Braşău
Nu-i n'ime străin ca eu,
Numa mn'erla d'in pădure.
N'ici ea nu-i străină tare,
Că cucu e văr-primare,
65 Pupădza e soră dulče,
Granguru, fărtat d'e cruče.
D'e să văzea' şî-i bet'eagă,
Zin'e cucu şî o 'ntreabă,
Pupădza la cap o leagă.
70 Apoi zin'e granguru
Şî-i mută căpătîiu,
I-l mută d'e-a umbră-a soare
Şî o 'ntreabă če dor are;
I-l mută d'e-a soare-a umbră,
75 O 'ntreabă če dor o-ăgiunge.

www.dacoromanica.ro

Cum m'ăgiunge și pă min'e,
Dor și nu mă 'ntreabă n'ime!

1920. Rozalia — Aceeași.

CXCVII

Mîndru-i čeriu și 'nst'elat,
P'a mn'eu drăguț l-o gătat
5 În hain'e d'e la 'mpărat,
Croit'e d'e 'mpărăt'easă,
Nu-s d'e la mă-sa d'e-acasă.
Care le-o croit mă-sa
Și le-o cusut drăguța
10 Stau pă ladă 'mpăturat'e —
Nu-i băd'ița să le poart'e.
Čin'e-o avut ș'amu n'are,
Mult îi pare noapt'ea mare.
Și eu am avut și amu n'am,
15 Și-mi pare nopt'ița-ū an.
Drept o avut čin'e-o dzîs:
Dragost'ile-s foc n'estîns,
Că și 'n min'e s'o aprins.
Dragost'ile nu-s curat'e,
20 Numa ū an și ğiumătat'e.
Und'e-auz strigîn «măi bad'e»,
Cămeșea pă min'e ard'e,
Carn'ea d'e pă min'e-mi scad'e.

1920. Strîmtura — Ileana Dragă, 29.

CXCVIII

Măieran în car cu fîn,
25 Am bărbat și-i cam bătrîn —
Las' să sie, că-i ğiupîn.
Măieran în car cu iarbă,
Am bărbat și rad'e barbă —
Las' să sie, că-i d'e treabă.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CXCIX

30 Cum i mint'ea d'e la fet'e?
Ca cožița d'e la čepe.
Intră 'n casă străinu
Și dă mîna cu dînsu;
Dă mîna și să lega
35 Și-ș lasă măicuță dragă;
Și dau mîna și să duče
Și-ș lasă măicuță dulče.
Maică dulče ca morsa,
Ei i cată-a o lăsa,
40 Cînd îi zin'e porunca
Să-ș gat'e bin'e lada,
Ca cătana pușcuța;
Și-i musai să să ducă,
Ca cătana la poruncă;
45 Și-i musai d'e plecat,
Ca cătana la 'mpărat.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CC

Iau-m bota și mă duc,
Și mă bag slugă la cuc,
Numa frundză să-i aduc;
50 Și macău susuoară,
Și mă duc slugă la čioară,
Numa să le duc la moară.

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

CCI

Sub crangă d'e ružmalin
Șade mîndru și bea zin,
55 Și mă roagă să-i înk'in,
Să-i d'esfac če i-am făcut,
Că el nu trăia' mai mult.
— H'ei, măi mîndriorule,
Eu n'am făcut să-ți desfac,
60 Da mn'i-am făcut că mn'i-ai fo' [drag:
Lut d'in urmă ț'am luat,
Păr d'in cap ț'am răt'edzat,
Și 'n măr roșu le-am băgat,
Și ție, mîndruț, ț'am dat
65 Tăt zinuț d'in tri pahară
Să nu vezi ca min'e 'n țară;
Tăt zinuț d'in trii uieğ,
Ca pă min'e să nu vezi.
D'e nu t'e iubăsc cu dor
70 Crepe-ț čizma pă pk'ičior;
D'e nu t'e iubçesc cu žăle,
Crepe-ț cămeșea pă pk'iele.

1923. Glod — Ioana Contor, 18.

www.dacoromanica.ro

CCII

Bată-vă focu, fečiori̯,
Cînd aţ plecat la războiu̯
Tăt v'o dus ca şî pă boi̯;
Tăt v'o dus cu trenurile
Şî napoi̯ cu tro̯agările,
Şî s'o 'mplut corhazurile
Pîn tăte oraşele.
Cînd aţ mărs, aţ mărs cu hori̯
Şî napoi̯ tăt cu durori̯,
Şî vă 'mpuşcă 'nt'un pk'ičiu̯or,
Vă dă drumu 'nt'un izvor.
N'aveţ čin'e vă žăli,
Vă žălesc părinţ' acasă.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Maria Olič, 23.

CCIII

Dă-i̯, mîndruţ, să bem paharu,
Do̯ar om put'e̯a treče d'e̯alu
Să n'e povest'im amaru;
Să bem in cu iţia,
Să n'e 'mpărţîm dragost'e̯a;
Să bem in cu tonuţu,
Să n'e 'mpărţîm doruţu.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCIV

Mîndruluţ, mîndrele tale
Či̯udă li-i̯, či̯udă le pare;
Da mai̯ či̯udă le̯-a păre̯a
Cîn pă min'e m'or vede̯a
Cu cămeşe d'e fui̯or,
Cu t'in'e mărgîn să ǧi̯or;
Cu cămeşe d'e bumbac,
Cu t'in'e mărgîn su' ste̯ag;
Cu cunună verd'ičea
Pă la voi̯ pîn grăd'in'e̯a;
Cu cunună verd'e̯-a mînă
Pă la voi̯, pîngă fîntînă;
Cu cunună mîndră, lată,
Cu t'in'e şădzîn pă şatră,
La grumadz cu zgarda scumpă —
In'ima să li să rumpă.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCV

Pădure, soră cu min'e,
Nu mă spun'e cătă n'ime;
Las' să spue-n'e codru,
Că n'e̯-o vădzut rînduţu;
Las' să spue-n'e frundza,
Că n'e̯-o vădzut dragost'e̯a.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCVI

St'icuţ verd'e d'e săcară,
Mîndrior d'in altă ţară,
Fă-ţ d'in gura ta o flo̯are
Şî o pun'e pă scriso̯are.
Frundză verd'e d'e trifoi̯,
Şî o tremete la noi̯;
Frundză verd'e d'e călin'e,
Şî mn'i o tremete mn'ie.
Scriso̯are̯a dac' a pk'ica,
Cu flo̯are̯a m'oi̯ săruta,
Şî oi̯ pun'e 'n sînu mn'eu̯,
Şî mn'i̯-a tre' d'e doru tău̯;
Şî oi̯ pun'e̯-o la k'i̯otori̯,
Ş'oi̯ purta-o 'n sărbători̯;
Şî oi̯ pun'e̯-o la mîn'eči̯,
Ş'oi̯ purta-o 'n dumin'eči̯.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCVII

Zină, măi̯ mîndrior, zină
La fere̯asta d'in grăd'ină;
Zină şî cu min'e čînă
La fere̯asta d'in ocol,
Că nu mai̯ pot d'e̯-a tău̯ dor.
Nu γ'in'i pă la fîntînă,
Că s'a fa' urmă pîn t'ină.
Zină, mîndruţ, pîn ocol,
Că-i̯ numa pămîntu gol,
Că s'a fa' urmă de dor.
Eu̯, mîndruţ, t'e̯-oi̯ agod'i
C'un struţuc d'e bosîi̯oc;
Bosîi̯ocu̯-a ţurăi
Eu̯ naint'e ţ'oi̯ eşî
Şî d'e mînă t'e̯-oi̯ lua,
După masă t'e̯-oi̯ băga.
Da d'e čină če ţ'oi̯ da?

www.dacoromanica.ro

Dulče caș
P'un tălgeraș,
Pk'ită albă d'in oraș,
Pečă friptă, k'ipărată,
5 Gură dulče cît'ę-odată.

1920. Rogna-d'e-ğios — Doca Mărina, 15.

CCVIII

Măi mîndruț, guriță dulče,
Hai la noi pînă 'n port'iță;
Ori ii tu, ori mă duc eu,
Ori îț pare drumu greu,
10 Ori drumuțu ți-i cu t'ină,
Ori ai alta la in'imă?
Da spun'e-mi, mîndrior, drept,
Eu mai mult să nu t'ę-aștept.
Mîndrior, struțuc d'e rouă,
15 Nu n'e fa' drumuri la două,
Și eu, struț d'e k'izaroi,
Drumuri nu vă fac la doi.

1920. Rogna-d'e-ğios— Măria Mărina, 17.

CCIX

Čin'ę-o făcut horil'e
Avă ok'i ca muril'e
20 Și fața ca răzîl'e,
Ca răzîl'e d'imin'eața,
H'ie-i drag' a lui vieață.
Că est'e omuț năcăzît,
Cu hore s'o d'estul'it;
25 Că și eu mn'i-am fo' supărat,
Cu hore m'am stîmpărat.

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCX

Plînğe in'imn'ioara 'n min'e
Ca un pruncuț d'e trii dzîl'e.
Da plîngă că are d ipt čin'e.
30 Nu dă, Doamn'e, n'imurui,
Ca mn'ie și codrului: —
Codrului i-ai dat n'egúră,
Mn'ie dor și mare ură;
Și codrului i-ai dat čeață,
35 Mn'ie dor și mare greață
Și sara și d'imin'eață.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXI

Čin'e nu-i mîncat d'e răl'e
Nu horească hori cu žăl'e;
L'esă-mă să horesc eu,
40 Că focu-s mîncată rău.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXII

Păsăruică d'e la munt'e,
Audzît-am că șt'ii mult'e.
D'e șt'ii mult'e, ai și-mi spun'e,
Că mă duče doru 'n lume;
45 D'e șt'ii mult'e, ai mă 'nvață,
C'oi muri cu doru 'n brață.
Că est'e munt'e d'e pk'iatră
Și-i in'i cît'ę-un dor odată;
Da eu sufl'ețăl d'e om,
50 Să nu-mi ie cît'ę-un dor?

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXIII

Ia-mă 'n brață, hăi dorul'e,
Și mă treci păst'e pădure;
Ia-mă 'n brață, dorul'e,
Și mă treci păduril'e.
55 Fă-mă, Do mn'e, če gînd'esc,
Pasăre să-mi pribăğăsc,
Și să am un glas să cînt
La om la čel năcăzît;
Și să am un glas să trag
60 La omuțu cel sel'eac.
Să șt'iu cînta ca cucu,
Nu m'aș căzn'i cu lucru;
Să am glasu cucului,
Nu m'aș pl'eca dorului,
65 N'iči m'aș ruga n'imurui;
D'aș îmbla d'in crancă 'n crancă,
Cît îi pădurea d'e largă
Ș'aș cînta la čea sel'eacă;
Ș'aș îmbla d'in fag în fag

www.dacoromanica.ro

Cît îi codruțu d'e larg,
Ș'aș cînta la om sel'eac.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXIV

Așa m'o uĭa mama:
Să mă l'eagăn ca frundza,
5 Ca frundza čîresului
În postu Sîm-Pk'etrului;
Ca frundza alunului
În postu Crăčiunului.
Să n'am star'e ș'așădzar'e,
10 Păcum n'are apa 'n val'e:
Dzîua, noapt'ea-i curătoare.
Și în dzua d'e Crăčiun
Să-mi îmblu plîngîn pă drum.
Așa m'o uĭa mama:
15 Cu capu pă căpătîi
Und'e-oi dzua să nu mîi;
D'e-oi muri, să mor în foc;
D'e-oi trăi, să n'am noroc;
D'e-oi muri să mor în pară,
20 D'e-oi trăi să n'am t'icn'eală,
N'iči așădzămînt în țară.
Rău, mamă, m'ai blăstămat,
D'in mînă m'ai l'egănat,
D'in gură m'ai blăstămat
25 Înt'o sfîntă sărbătoar'e,
Cînd o fo' służba čea mar'e.
Și, pasăr'e galbănă 'n soc,
Rău mn'i-ai cîntat d'e noroc.
Nu t'o fo', pasăr'e, žăl'e
30 A-mi cînta mn'ie d'e răl'e
Pă tăt'e dzîl'el'e mel'e?
Nu t'o fo', pasăr'e, greu
A-mi cînta mn'ie d'e rău
Tăt pă tăt trăiuțu mn'eu?
35 Nu t'e-oi uĭa cu mare rău:
Cînd îi vrea pui să-i scoț
Să-i mănînče corčii tăț.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXV

Păst'e Iș, păst'e Moriș
Est'e-o punt'e curmedzîș.
40 Da 'n capătu punțîei
Est'e-un čiung d'e brad uscat;
N'iče verd'e, n'iči uscat,
Numa cum i mai blăstămat.
Și 'n vîrvuțu čiungului
45 Zčiară pui șoimului.
Da-așa zčiară și susk'ină,
D'e čiunguțu să l'eagînă
D'in vîrv pînă 'n rădăčînă.
Eu am stat ș'am întrebat:
50 — «Voi, puiuț, da če zčerat?»
— «Da, numa noi nu zčerăm,
Lăudăm pă Dumn'edzău
Să răsară soarel'e,
Să n'e crească pen'el'e,
55 Să zburăm în ğios la țară,
Doar' a h'i mai bună vară,
C'aiči n'e-o fo' lumea-amară».

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXVI

— «Mult mă mn'ir d'e t'in'e, [cuc:
Vara ii, vara t'e duči,
60 Če focuțu tău mănînči?»
— «Mănînc putregai d'e fag
Și in să vă cînt cu drag;
Și beau apă d'in vălčel'e,
Și in și vă cînt cu žăl'e;
65 Și mă pun'ai a umbră 'n codru,
Și vă cînt tar'e cu doru»

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXVII

Pk'icat o mn'erlă bet'eagă.
Mere cucu și o 'ntreabă:
— «Če ți-i ție, mn'erlă dragă?»
70 — «Da nu vedz că eu-s bet'eagă?
Numa eu m'am războl'it
Tăt puiuți tăi crescînd.
Numa eu dac' oi muri,
Čin'e bčiata m'a žăl'i?»
75 — «Žăl'i-t'e-oi, mn'erluță, eu;
Pen'il'e mn'i l'e-oi čern'i,
Crancă verd'e mn'i-oi feri,

www.dacoromanica.ro

Pă uscată mn'i-oi sui,
Ş'oi cînta cît oi cînta
Şî mai mult oi susk'ina».

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXVIII

Cînd era eu tînăr prunc
5 Avea glas ca şî la cuc
Şî umbl'etă ca la lup.
Cînd pă ul'iţă 'mi trecea
Mîndrel'e în prag eşia:
— «Haida 'n casă, voin'icel'e,
10 Čel cu budză subţîrel'e,
Cu sprunčen'e 'ncordăţăl'e».
Da amu sel'eac d'e min'e,
Dacă eu mn'i-am bătrîn'it,
Pot răcn'i satu să-l sparg,
15 N'a eşî o mîndră 'n prag.
Şî care în prag eşia
Numa ele-aşa-ş dzîčea:
— «Fă-t'e 'ncolo, fîrfăit'e,
Čel cu budză moržol'it'e,
20 Cu sprunčen'e poržol'it'e».

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXIX

—Eu mă duc, mîndră, d'e mîn'e,
Doru cu t'in'e rămîn'e.
— Hăi tu, mîndrul'ioru mn'eu,
Ia doruţu tău cu t'in'e,
25 Că ţî l'i-i grizî mai bin'e;
Că eu-s pruncă t'in'erea,
Nu l-oi şt'i doru ţîn'ea
N'iči a mn'eu, da altuia.
— Ia, mîndră, doru şî-l l'eagă
30 Înt'o corn d'e năframă n'eagră
Şî-l trîmet'e 'n gios pă apă.
După el bagă sama:
D'e s'a, mîndră, cufunda,
Da nu ţîn'e năd'ežd'ea;
35 D'e s'a opri dup' o pk'iatră
Stăi, mîndrucă, şî m'aşt'eaptă
În trei ai şî giumătat'e,
Că n'e-am ibcit cu dreptat'e.
— Hăi tu, mîndrul'ioru mn'eu,
40 Ş'asar' am trecut pîn codru,
Doară mn'i-oi găsî norocu: —
Frundza şî codru-i a mn'eu,
Norocu-i la Dumn'edzău;
Norocu-i în gios pă apă,
45 Cu noroc e care-l află.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXX

Hăi tu, mîndrul'ioru mn'eu,
Tu atîta să t'e duči,
Pîn' ei găsî plug de cuči,
Corbčii la moară ducînd,
50 Čioarăl'e pk'ită făcînd;
Să mănînči d'in čeea pk'ită,
Să h'ii, mîndruţ, d'e ispită,
Păcum ţ'am fo' d'e ibčită
Ş'amu ţ'am cădzut urîtă.
55 Hăi tu, mîndrul'ioru mn'eu,
Tu atîta să t'e duči,
Nouă ai
Pă nouă cai,
Noroc şohan să nu-ţ ai;
60 Mînca-ţ'ar corbčii său,
Cum mn'i-ai strîcat norocu;
Corbčii bee-ţ sîngel'e,
Cum mn'i-ai strîcat fet'ie;
N'iče-s fată, n'iči n'evastă,
65 N'iče-s floare d'e pă coastă,
Numa tătăiză 'n rît,
La tăt n'eamu d'e urît.
Tu atîta să t'e duči,
Nouă ai, nouă temn'iţ,
70 Nouădzăči d'e h'eră răči.
Tu atîta să l'e porţ,
H'eăl'e să-ţ ruğîn'ească,
Pk'ičioarel'e-ţ putreceească,
Să-ţ rămîe čiontu gol,
75 Să vedz cît mn'i-i d'e uşor
Mn'ie fără drăguşor;
Să-ţ rămîe čiont' uscat
Să vedz cît mn'i-i d'e bănat
Mn'ie fără d'e bărbat.
80 Şî d'e-acolo d'e-i eşî,
Să t'e 'nsori
D'e nouă ori,
Să-ţ fači nouă fečiori

www.dacoromanica.ro

Şî să-ţ ieĭ nouă nurorĭ.
Cu noruţa čea d'intîie
Da să-ţ fačĭ o cocon'iţă
D'e dus apă la t'emn'iţă.
Şî d'e-acolo d'e-ĭ eşî,
Tu să-ţ umbl'ĭ-a coldui,
Şî la min'e d'e-a in'i;
Da şî eu t'e-až mn'ilui
Cu cozîţa cu čea arsă
Če rămîn'e sara 'n masă,
Cu hîlbel'e d'e pă masă,
Să-ţ adučĭ, mîndrul'e,-amint'e
Tăt d'e-a mel'e triĭ cuvint'e
Če ţî l'e-am spus maĭ naint'e.
Mîndruţ, nu m'aĭ ascultat,
Tăt ačel'e t'e-o mîncat.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXI

Fă-mă, Doamn'e, če mn'i-ĭ fače,
Un ruguţ verd'e cu mure
Su' poal'el'e d'e pădur'e;
Orĭ izvor cu apă răče,
Čin'e-a bea d'e dor ĭ-a trače.
Şt'iu că-ar in'i şî mîndru
Ca să-şĭ stîmpere doru:
Cînd să bee s'ar pl'eca
Izvoru s'ar tulbura,
Lumea 'ntreagă s'ar mn'ira
Če poat'e h'i aĭasta;
Cînd să bee ar in'i,
Tăt izvoru s'ar opri,
Lumea 'ntreagă s'ar čiud'i
Če dragost'e poat'e h'i,
De nu n'e put'em urî.

1920. Săpînţa — Ileana Stan, 20.

CCXXII

Aşa m'o cuprins doru,
Cum m'aş strînge cu brîu.
Da d'in brîu mă pot desčînge,
Cu doru nu pot învinge.
D'in brîu m'aş d'esgădui,
Cu doru nu şt'iu če-a h'i,
D'e el poat'e c'oĭ muri.
Băd'işor, d'e doruţ greu
Mn'i să fac ok'iĭ părău;
Părăoaş d'e lăcrămn'el'e
Şî gura organ d'e žăl'e.
Čin'e trače pă cărar'e
Stă ş'ascultă cu mn'irare;
Stă ş'ascultă gura mea: —
Şt'i că doru mă păzea'.
Doru-aista-ĭ mare cîn'e,
Că in'e sara la min'e,
Şî mă ĭa d'e pă subsorĭ
Şî mă duče 'n săgetorĭ,
Und'e-s fet'e şî fečiorĭ.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXIII

Cucu cîntă, lumea-ĭ mîndră;
Mn'ie mn'i-ĭ rînduluită
Tăt čern'eală şî urîtă.
Frundzul'iţă d'e su' munţ,
Cucul'e, să mă asculţ,
Să-mĭ cînţ în grăd'inuţă
Pînă-s ca scînt'eiuţă;
Să-mĭ cînţ în grăd'ina mea
Pînă-s fată şî-mĭ t'icn'ea'.
Că dacă eşt'ĭ măritată,
Nu-ţ t'icn'eşt'e ca ş'o fată,
Că eşt'ĭ su' poruncă dată.
Că eşt'ĭ su' poruncă grea,
Nu poţ mere und'e-ĭ vrea;
Că eşt'ĭ su' poruncă-al'easă,
Nu maĭ poţ mere d'e-acasă.
Cît îĭ latu şî 'mpăratu
Nu-ĭ k'izmaş rău ca bărbatu:
Oriče 'n lume d'e-ar avea,
Pă t'in'e să d'estul'ea'.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXIV

Măĭ puĭuţ d'e mn'erlă dragă,
Spun'e cuculuĭ să tacă,
Să nu cînt'e sus, în crancă,
C'amu lumea nu mn'i-ĭ dragă;
Las' să cînt'e 'nt'o răk'ită,
C'amu lumea mn'i-ĭ urîtă.

1920. Săpînţa — G'eorge Pop, 20.

www.dacoromanica.ro

CCXXV

Dragă mn'i-i̯ vara 'n pădur'e,
Că beau in și mănînc mure.
D'e să văzea' că mă 'mbăt,
Numa crănčîl'e mă văd.
5 Cîntă cucu 'n pribăgîe,
Eu gînd'esc că-mi̯ cîntă mn'ie.
Da cîntă sel'eacu cucu,
Că i̯-o spart dužman'ii̯ cuibu;
Da, cîntă cucu sus, în crancă,
10 În codru-i̯ frundză și i̯arbă,
Mn'ie nu mn'i-i̯ lumea dragă.

1920. Săpînța — Acelaşi.

CCXXVI

Păsăruică, mută-ț cuibu,
Că mn'i̯-oi̯ in'i mîn'e cu plugu:
Pă und'e ț-o fo' cuibu
15 Tra'-mn'i̯-oi̯ brazdă cu plugu;
Pă und'e ț'o fo' casa
Tra'-mn'i̯-oi̯ brazda cu coasa.

1920. Săpînța — Acelaşi.

CCXXVII

Măicuță, cînd m'ai̯ făcut,
M'ai̯ făcut pă arătură
20 Să h'iu la lume d'e ură;
În grăd'ina cu st'in'i,
D'e năcaz pîn'oi̯ trăi;
În grăd'ina cu șuvar,
Să-mi̯ petrec lumea cu-amar.

1920. Săpînța — Ion Pop, 18.

CCXXVIII

25 Hăi̯ tu, tu, mîndruca mea,
Nu t'e bată Dumn'edzău,
Numa cum oi̯ dzîče eu:
Mîna stîngă să să frîngă,
Dreapta să să rupă 'n două
30 Ș pk'ičioarele-amîndouă;
Cînd îi̯ videa că ți-i̯ bin'e
Să vie popa la tin'e;
Cînd îi̯ videa că ți-i̯ rău
Să t'e pue 'n copîrșău.

1921. Săpînța — Stan Ion a lu G'eorçe a Licului, 31.

CCXXIX

35 D'e cît slugă și cătană,
Mai̯ bin'e 'n codru cu pană;
Și d'in codru γ'ii̯ acasă,
D'in cătan'e nu t'e lasă.

1921. Săpînța — Acelaşi.

CCXXX

Cît îi̯ d'ealu d'e-alungu
40 Nu-i̯ hore ca șueru;
După șuer poț hori
În butuțu mueri.

1921. Săpînța — Acelaşi.

CCXXXI

Măi̯ cucul'e blăstămat,
Du-t'e und'e t'e-am mînat,
45 Și t'e du la mîndru 'n gang
Și t'e-a întreba če fac:
Spun'e-i̯ că m'am măritat;
D'e t'e-a 'ntreba după čin'e:
După ō mîndruț ca tin'e;
50 D'e t'e-a 'ntreba după care:
După ō mîndru și mare.

1921. Săpînța — Acelaşi.

CCXXXII

Bat-o bciata, supărare,
Pă la min'e ai̯ cărare:
Cu-a mea mamă ai̯ dus bin'e
55 Ș'amu t'e-ai̯ l'egat d'e min'e.

1921 Săpînța — Acelaşi.

CCXXXIII

Și eu-s om ca ș'un păun,
Mai̯ m'o prins žăndari 'n drum;
Žoi̯ m'o prins, vin'eri̯ m'o dus,
Sîmbătă 'n h'iare m'o pus.
60 Dumineca 'm čer rugare:
— Măi̯ Brener d'e la temn'iță,
Năpost'i-mă la ul'iță,
Măi̯, să-mi̯ cot o păsărea,
Măi̯, să-mi̯ scri o cărtičea

www.dacoromanica.ro

Să trimăt la mama mea: —
Nu ştiu dzače ori bol'ea',
Ori pă min'e mă žăl'ea'.

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXIV

Colo 'n deal, colo sub deal
5 Iestę-o casă văruită
Ş'o n'evastă necăžîtă,
C'o učide bărbatu
Ca să-ž lese drăguţu.
— «Măi bărbat'e, tu d'e cîn'e,
10 D'e mi-i bat'e 'n toate dzîle,
Că la brîu mn'i-oi pun'e flori
Ş'oi da gură la fečiori».
Frundză verd'e 'n două paie,
Če-i femee de-o bătaie!

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXV

15 Cătun'ie blăstămată,
Să mă scap d'e tin'e-odată;
Cotun'i-u-aş fără frică,
Drăguţa mn'i-i tare mn'ică;
Drăguţa mn'i-i mărişoară,
20 Cătun'ia hăt m'omoară.

1921. Săpînţa — Grigore Pop, 11.

CCXXXVI

H'ei tu al mn'eu mîndrul'ior,
Če mamă tu ţ-ai avut
D'e pă t'in'e t'e-o făcut
Cu ok'i negri d'e ok'it,
25 Sprînčen'e d'e n'ebun'it,
D'e m'ai n'ebun'it pă min'e,
Mn'i-am pus capu după t'in'e?
Ok'ii tăi, muruţă n'egre
Crescut'e d'in mugur verd'e,
30 Mult mă gînd'esc că t'e-oi [pk'ierde.
Cînd pă t'in'e t'e-oi pk'erdea,
O dzî 'ntreagă t'e-oi cotai
Şî abcia eu t'e aflai
În mn'ižlocu tîrgului,
35 Pă spat'el'e murgului,
Ţînînd murgu tău d'e frîu,
Uitîndu-t'e cătă rîu,
Să mă vezi că doară ziu
Să bem bere şî rak'iu;
40 Să bem bere d'in ulčior,
Să n'e mai grăim d'e dor;
Să bem in d'in păhărel'e,
Să n'e mai grăim d'e žăl'e.

1921. Săpînţa — Stan Maria, 25.

CCXXXVII

D'e žal'ea in'imn'ii mel'e
45 Plîng pk'etril'e pă vălčel'e,
Pasăril'e 'n cuiburel'e;
D'e žal'ea dorului mn'eu
Plîng pk'etril'e pă părău,
Pasăril'e 'n cuibu său.

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCXXXVIII

50 Morţî tăi, doruţ pustîi,
Tare l'egată mă ţîi.
Morţî tăi, dor supărat,
Hăt d'e tătu m'ai l'egat,
Şî d'e mîn'i şî d'e pk'ičioare
55 Cu guriţa-ţ zîmbitoare;
D'e tăt pînă la in'imă
Cu guriţa ta čea spînă
Şî cu vorba ta čea l'ină;
Şî d'e-ar h'i c'aş şî muri,
60 D'e dor nu m'aş hod'in'i.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXXIX

Hăi tu, mîndril'ioru mn'eu,
Cum t'e rabdă Dumn'edzău
Cu-atît'ea vorbe d'e rău
Asupra capului mn'eu?
65 Atît'ea vorbe-ai dzîs răl'e,
Cît pk'icuriş pă nuel'e
Vara cînd ploua pă el'e.

1920 Săpînţa — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

CCXL

Frundză verd'e, foaie fragă,
D'e cîn'e doru să l'eagă
Nu-i pară glumă, n'ici șagă.
D'e să l'eagă d'e-un fecior,
5 El lasă plugu 'n ogor
Și grîu n'esămănat,
Să 'nvîrt'est'e ca turbat.
D'e să l'eagă d'e-o fet'iță,
Plîngînd trăce pă ul'iță.
10 D'e să l'eagă d'e-o n'evastă,
Tăt o vedz stînd la fereastă.
Doru-aesta-i mare cîn'e,
Că s'o l'egat și d'e min'e.
In'e 'n sîn s'apoi subsoară,
15 Mint'en'i i la in'imn'ioară.
Să am glasu cucului,
Pen'el'e porumbului,
N'aș mai służî dorului,
N'ici m'aș prot'i lucrului.
20 Să am glas ca și cucu,
Nu m'ar zăhăi lucru,
N'ici m'aș lupta cu doru;
Ce-aș zbura d'in fag în fag
Pîn codru cât îi d'e larg
25 Ș'aș cînta la om sel'eac.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLI

Frundză verd'e d'in cărar'e,
Mult mă ghiud'ecă oricare
Că n'am dor și supărare;
Am mai mare ca oricare,
30 Da nu spun că-s răbdătoare.

1920 Săpînța — Aceeași.

CCXLII

Frundzucă verd'e d'in fag,
Am avut un mîndruț drag.
Nu să-l ibăsc și să tac,
Am avut o gură loatră
35 Și m'o st'iut lumea toată.
Vest'e 'n sat dac' o eșit
Pă noi n'e-o d'espărțît.
Și cîn'e n'e-o d'espărțît
H'ie-i moart'e d'e cuțît.
40 D'e n'e-o d'espărțît fecțiori
H'ie-i moart'e d'e topor;
D'e n'e-o d'espărțît o fată,
Cunună să nu-ș mai vadă,
Popk'ii după ea grămadă;
45 D'e n'e-o d'espărțît femeie,
Sînghel'e 'n dînsa nu stee,
Corbții și cioarăl'e-l bee;
D'e n'e-o d'espărțît bărbat,
Pecîn'e d'e lîngă cap,
50 Să rămîe ciontu gol,
Cum am rămas noi cu dor;
Să rămîe ciont' uscat,
Cum am rămas cu bănat:
N'e-am ibcit și n'e-am lăsat.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLIII

55 Cucul'e cu pen'e sur'e,
Mîndru cînț vara 'n pădur'e.
Ină, cîntă 'n prilazuri,
Că sîmt fet'e cu doruri,
N'evest'e cu banaturi.
60 — Mîndra d'e nu-i cu bănat,
Nu est'e n'evastă 'n sat.

1920 Săpînța — Aceeași.

CCXLIV

Măieran cu cranca 'n val'e,
Eu-s omuț cu supărare,
N'ici ce samăn nu răsare.
65 Samăn grîu mîndru p'al'es,
Cînd săcer, săcer ovăz;
Samăn grîu d'e primăvară
Cînd săcer, săcer săcară.
Sămănat-am busîioc,
70 Și n'o răsărit d'e loc,
Văd bin'e că n'am noroc.
Sămănat-am măieran
Și n'o răsărit șohan,
Văd bin'e că noroc n'am.
75 Sămănat-am floricel'e,
Și l'e ud cu lăcrămn'el'e,

www.dacoromanica.ro

Şî numai susk'in cu žăl'e.
In'ima-mi susk'ină, plînge,
Cu ok'ii nu pot învinge.
In'ima-mi plînge cu žăl'e,
5 Ok'ii 'mi varsă lăcrămn'el'e,
Învinsă-s d'e mult'e răl'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLV

Pă cărar'e pîngă sat,
Est'e-un brad subțîri și nalt;
N'iče-i verd'e, n'iči uscat,
10 Cum îi omu supărat.
Omu supărat nu moare,
Da să uscă pă pk'ičioare,
Numa-l vedz că floare n'are.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVI

Frundză verd'e-a codului,
15 Žălcui-m'aș și n'am cui,
Că supărat ca min'e nu-i.
M'aș žălcui codului;
Codru are frundza lui
Și nu cred'e n'imuruj.
20 Pînă-i frundza pă dînsu
Nu vrea cred'e la altu;
Dacă frundza i-o pk'ica,
Nu șt'iu, cred'e-m'o o ba.
— Cred'e-mi, codrul'e, și mn'ie,
25 C'am fost prunc d'e omen'ie,
Pea mult rău mn'i s'o dat mn'ie.
Cînd s'o 'mpărțît năcazu,
Eram în cîmp la lucru;
Tăt gînd'esc cum s'o 'mpărțît,
30 Că pea mult mn'i s'o in'it.
Atîta mn'i s'o in'it,
Cît șohan n'am osîmbrit.
D'e frică treabă să-l port,
Că vedz, codrul'e, nu pot.
35 Vădzînd că nu-l pot purta,
Prindă-mi ok'ii-a lăcrăma —
Grea pedeapsă-i aiasta.
Osîmbritî-u-am o ba?
Codrul'e, n'am osîmbrit,
40 Pă n'ime n'am năcăžît.
D'e-am vădzut om supărat,
D'e-am putut l-am ajutat,
Cu graiu l-am mîngîiat;
D'e nu,-am mărs și l-am lăsat.
45 D'e n'am putut bin'e-a-i fače,
Dusî-m'am și i-am dat pače.
D'e năcazuri năcăžăsc,
Și pîn codru pribăgesc,
La frundza mă žălcuesc;
50 La frundza cea d'e pă munț,
Că n'am oamen'i cunoscuț.
Numa frundza și codru
Care-i pă tăt pămîntu;
Numai frundza și iarba
55 Care-i pă tătă lumea;
Și o bciată păsărea
Mîngîe in'ima mea.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVII

Păsăruică čiocîrlie,
Stai și-mi cîntă numa mn'ie
60 Un glăsuț d'e bucurie;
Pă crăncuța čea d'in gios
Un glăsuț mai vesălos.
Căči d'e cînd m'am apucat
Să cunosc oamen'i în sat,
65 Tu ai cîntat, eu am ascultat,
Tăt am plîns s'am susk'inat.
D'e cînd ok'ii i-am d'esk'is
Tu ai cîntat și eu am plîns.
D'e cît tăt să năcăžăsc,
70 Mai cîntă-mi să nu trăesc;
Și d'e cît tăt supărată,
Mai cîntă-mi să mor odată.
Čel če moare-i feričit
Pîngă čel d'e pă pămînt,
75 Če trăeșt'e năcăžît.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVIII

Frundză verd'e, foaie lată,
Stau în codru supărată
Și codru cu glas mă 'ntreabă:

www.dacoromanica.ro

— Če eșt'i supărată, dragă?
— Io-mi gînd'esc, codruț, d'e [t'in'e,
Če nu bătrîn'eșt'i ca min'e;
Că tu toamna bătrîn'eșt'i,
5 Primăvara 'ntîn'eresț'i.
Da eu dacă bătrîn'esc,
Șohan nu mă 'ntîn'eresc.
Păduriče cu cărări,
Tînără-s cu supărări;
10 Păduriče cu cărar'e,
Tînără-s cu supărare.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLIX

Floričîcă d'e pă laz,
D'e cu tîn'erea mn'i-am tras
Tăt cu dor și cu năcaz.
15 Credz că rînduit mn'i-a h'i
Cu năcaz pîn' oi trăi.
D'apoi če am d'e făcut?
În năcaz m'am cunoscut,
Cu el am d'e petrecut,
20 Batăr să nu trăesc mult.
D'e cît tăt să năcăzăsc,
Mai bin'e să nu trăesc;
Și d'e cît tăt supărată,
Mai bin'e să mor odată,
25 Ș'apoi să h'iu îngropată.
Pă mormînt să-mi crească iarbă,
Cosască-o cui am fo' dragă.
D'e-or creșt'e și floričel'e,
Rumpe-l'e, măi voin'ičel'e,
30 Și 'nstruță clopu cu el'e,
Și să nu-ț mai pară žăl'e
D'ipt tin'erețăl'e mel'e,
Că n'avui part'e d'e el'e;
N'ici nu plînge după min'e,
35 Că n'avui part'e d'e bin'e —
Numa plînsuri și susk'in'e,
Și tăt așa mn'i să in'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCL

Păsăruică d'e pă laz,
Nu-mi cînta cu-atît năcaz.
40 D'ipče -mi cînț cum nu să poat'e,
Că nu 'nving să l'e răbd toat'e?
Poț mă cred'e că nu 'nving.
D'e mult'e ori treci cîntînd
Și mă găsăș't'i lăcrămînd.
45 C'așa stă in'ima 'n min'e,
Cum stai sîngură pă sk'in'e,
Cînd d'e cînd să zbori în lume,
Să nu-ț mai audz d'e nume;
Cînd d'e cînd să zbori în țară,
50 Să nu mai ii șohan iară.
Că in'ima mn'i-i 'nvățată
Tăt cu dor și supărată;
Și in'ima mn'i-i cumk'ită
Tăt cu dor și năcăzîtă.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLI

A PRIBAGULUI.

55 Codrul'e, frundzucă lată,
Pk'iče bruma, nu t'e bată,
Că-ț durn'iam la umbră-odată.
Codrul'e, frundză rătundă,
Pk'iče bruma, nu t'e-ăgiungă,
60 Că-ț durn'iam la a ta umbră.
Că d'e n'emn'ic nu duc frică,
Numai d'e frundză cînd pk'ică.
La Sînta-Marie mare
Gălben'eșt'e frundza tare;
65 La Sînta-Marie mn'ică,
Gălben'ea' frundza și pk'ică.
Cînd era dz'ua Cručii,
Pk'icată-i mama frundzîi.
Pribagu s'o supărat
70 C'amu codru s'o uscat.
Și d'e-aud'e-o crancă mn'ișcînd,
El gînd'eșt'e:-amu mă prind.
Și d'e-aud'e-o păsărea,
Să uită spăreat la ea
75 Și dzîče: tu eșt'i moartea mea?
Că la in'imă mă doare
D'e-aș ved'ea om pă cărar'e,
Că gînd'esc c'amu m'or prind'e,
M'or duče și m'or ink'id'e
80 Und'e-i t'emn'ița mai mare,

www.dacoromanica.ro

Să nu văd radză d'e soare,
N'ičĭ să nu mă sufl'e vîntu,
Să nu pot călca pămîntu;
Soarel'e să nu mă ardă,
5 Ok'ĭ d'e om să nu mă vadă.
Cum să nu h'iŭ supărat?
Om iŭ să h'iŭ ca 'ngropat,
În t'emn'iță rob l'egat?
Cum să nu h'iŭ năcăzît,
10 Om tînăr d'e prăpăd'it?
Pînă-s, codrul'e, pîn t'in'e,
Tăt cunosc ceva şî bin'e.
Că cu frat mă sfătuesc,
Cu care mă bçizuesc;
15 Şî pasărîl'e îmĭ cîntă,
Şî lumea tăt mn'i-ĭ maĭ mîndră.
Dac' oĭ h'i 'n t'emn'iță prins,
N'am part'e, numaĭ d'e plîns,
Şî la n'eamurĭ după min'e,
20 St'iŭ că n'am part'e d'e bin'e.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCLII

Cucul'e, pasăr'e blîndă,
Du-t'e 'n pădur'e şî cîntă.
Pă cin'e-ĭ avea mîn'ie
Blastămă-l sîngur să h'ie,
25 Sîngurel fără soție;
Nu-ĭ treabă maĭ mare-ocară,
Numa străinat în țară;
Nu-ĭ treabă maĭ mar'e fun'e,
Numa străinat în lume.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCLIII

30 Colo 'n ğios, mămucă, 'n țară,
Est'e-un nuc cu frundza rară.
La trupk'ina nucului
Cîntă puiu cuculuĭ.
Maĭ în ğios d'e la trupk'ină
35 Cînt' o pasăr'e străină.
Aşa cîntă d'e cu dor,
P'acolo cătan'e mor;
Aşa cîntă d'e cu žăl'e,
P'acolo cătan'e-or mere.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCLIV

CÎNTAREA RĂZBOIULUI DIN 1914[1])

40 H'eĭ tu, in'imn'ioar' ascunsă,
D'e gînduri eșt'ĭ hăt pătrunsă;
In'imn'ioară supărată,
D'e žăl'e eșt'ĭ încărcată,
Mă facĭ să h'iŭ supărată.
45 Că, mă gînd'esc şî-m in'e 'n [mint'e
Cum era maĭ înaint'e,
Că cînd era d'e cu sară
Şî eşam d'in cas' afară,
Tăt ved'eam fečiorĭ mărgînd
50 Vesăloş şî şuerînd;
D'e-aĭ avut măcar bănat,
Tuma-atunčĭ l-aĭ fost uĭ at.
Da amu cînd i d'e sară
Şî mă duc d'in cas' afară,
55 Da mă uĭt pă čer la st'el'e
Pl'ină d'e dor şî d'e žăl'e,
Tăt aud nadurĭ sunînd,
N'aud fečiorĭ şuerînd.
Iară stau şî mă d'eşt'ept,
60 Ok'işori mn'i-ĭ îndrept
Drept în sus spre răsărit,
Ş'apoĭ iară m'am gînd'it,
Că p'acolo ş'o murit
Voin'ičeĭ frumoşĭ la față —
65 Cînd îmĭ in'e 'n gînd mn'i-ĭ [greață.
Numa d'e la noĭ d'in sat
Mulț voin'ičeĭ ş'o pl'ecat
La războĭ la Galiție,
Ş'ar in'i, nu pot să ie.

* * *

70 Crăncuşoară d'e răk'ită,
Tu, Galiție urîtă,

[1]) Din anumite motive — printre care şi filologice şi estetico-literare — am socotit că merită să figureze în această culegere şi acest fel de „poem" liric poporan pe care nu l-am cules din grai viu, ci mi l-a dat în manuscris autoarea lui, nevasta Irina Stan care a avut cîteva clase primare de şcoală romînească.

www.dacoromanica.ro

Eu văd c'ai fost blăstămată
D'e cînd t'ai fost tămăiată;
Măcar ești împodobită,
Tăt d'e oamen'i ești urîtă.
5 Da, Mn'iculai, numa, 'npărat'e,
Stăi d'e pače, nu t'e bat'e,
Că d'in toamnă pîn' amu
Hăt n'e-ai pustîit satu;
Cît t'e-ai bătut pîntre munt
10 Ș'o murit oamen'i pea mult,
Și d'e-a nost'i, da și d'e-a tăi,
Și mult răguț tîn'erei.
Înpărat, cum nu vi-i žăl'e
D'e răgut'e tîn'erel'e,
15 Că-i băgat acuma 'n foc
Ș'or muri cu tăt pă loc.
Poat'e că tăt n'ar muri,
Da nu să știu socot'i,
Că-s tîn'erei n'e'nvățat
20 Ș'or muri n'enumărat.
Mn'iculai, numa, 'npărat'e,
Cînd ai h'i om cu dreptat'e
Cu răgut'e nu t'e-ai bat'e,
Că-s tîn'eri, frăgeț la față,
25 Nu știu cum d'e nu ți-i greață
D'e l'e curmi a lor vieață.
Frundzul'ică d'e săcară,
Ori dzuă, ori sară,
Ori amn'eadz, ori d'imin'eață,
30 Tăt îi n'egură și ceață
Și in'ima-i înorată,
Žăln'ică și supărată.
Mn'iculai, reğe 'nțăl'ept,
Amu nu lucri pă drept;
35 D'e șase lun'i or h'i mîn'e
Și d'e-atunč război tăt țîn'e.
Dar d'e-atunč o murit mult,
Și răzărviști și răguț.
Mn'iculai, cum nu ți-i mn'ilă,
40 Că mor oamen'i fără vină,
Că orișîčin'e susk'ină.
Vaduril'e tăt'e sună
Și cu codru d'inpreună,
N'audzîm d'e vest'e bună.

45 Cătă munți čei Carpat
Mult voin'iči sunt îngropat,
Tăt d'in ad'eauă pușcat;
Dar ei pîn' o răpăusat
Mult'e k'inuri o răbdat.
50 Plînğe codru și copači
D'e ost'en'eala lor, săl'eači;
Plîng copačii d'e pă munt
Că i-o vădzut mort și crunt;
Da plîng și crănčîl'e toat'e
55 Că l'i-o vădzut a lor moart'e;
Plîng și munții čei mai nalt,
Că-s tîn'erei și 'ngropat;
Plînğe floarea d'e pă rît,
Tîn'eri îs puș în pămînt.
60 Dar și eu îs tristă foart'e
Și tăt plîng dzîua și noapt'e,
Înțăl'egînd d'e-a lor moarte.
Numa eu să mă pot fa'
O mn'icuță păsărea,
65 Spre răsărit aș zbura
Pînă la Galițîea.
Mn'i-aș lua peană și hîrt'ie,
Ș'apoi m'aș tomn'i ș'aș scrie
Tăt če-aș ved'ea 'n Galițîe.
70 Ș'aș pun'e hîrt'ia la k'ept,
Și d'e-acolo-aș zbura drept
Păst'e munții čei Carpat,
La reği čei d'epărtat,
Și l'e-aș duče hîrt'ia
75 Să să poată d'eștepta
Tuma ca cum ar ved'ea
Moart'e d'in Galițîea.
Că d'e cînd țîn'e război
N'o murit unu și doi,
80 Če-o murit n'enumărat,
Tăt d'e arme săğetat.
Ţara-i d'e oamen'i pustîe,
Că-s duș tăt în Galițîe
Luptă p'acolo să țîe,
85 Și strada p'aiči pustîe,
Numai d'e femei călcată,
Toată d'e lacrămi udată.
S'o vărsat lacrămi șuroae,
Cum să varsă vara ploae.

* * *

* * *

www.dacoromanica.ro

— «Cucul'e, numai cucul'e,
Cucul'e cu glasuri bun'e,
Ce nu ii a n'e cînta?
Că-i ači primăvara.
5 Cucul'e pană cu floare,
Pasăre mîngăitoare,
Foart'e cu dor t'e-aşteptăm,
Numa noi să t'e 'ntrebăm,
Că cît ai zburat cu dor
10 Pă munţî Carpaţîlor,
Pă ţei şî pă alţ munţ,
Şî pîntre copaţi cărunţ;
P'acolo cît ai zburat
Ce-ai vădzut şî ce-ai aflat?»
15 — «Pruncul'iţă cu bănat,
Cu mult dor m'ai întrebat,
Dar eu în sam' am luat,
Batăr c'am fo' d'epărtat.
Dar dacă m'ai întrebat
20 Ce-am vădzut cît am zburat,
Dar să-ţ spun cum c'am vădzut
Cît'e-on om pă gios cădzut,
Loit greu la trupu lui
D'e gloantă 'e-ad'eului,
25 Puşcături d'e-a tunului,
Sau şî d'in puşcă porn'it
Cît'e-on plumbuţ otrăγ'it.
Cît'e unu s'o aflat
C'o fo' numai vătămat,
30 Dară mulţ ş o răpausat
Şî pă loc i-o îngropat.
Da şî cari s'o rămas γ'ii,
D'e zăl'e nu pot priγ'i,
D'e-a lor frat şî d'e-a lor h'ii.
35 Copk'ilă, zăln'ică foart'e,
Nu mai pot să-ţ spun d'e toat'e,
C'am vădzut dureri şî moart'e
Şî plînsuri zăln'iče foart'e».
— «Cucul'e, numai cucul'e,
40 Cucul'e, pană cu floare,
Pasăre mîngăitoare,
Zboară păst'e munţ Carpaţ
Pînă 'i sosî la 'npăraţ,
Şî l'e spun'e če-ai vădzut,
45 Şî oamen'i cum o cădzut;
Tăt če-ai vădzut în pustîe
Şî război să nu mai ţîe;
Că d'e stau mai mult d'e foc
Nu rămîn voin'ači pă loc,
50 Či rămîn'e locul gol
Şî prunči şî femei cu dor.
Ce să facă pače 'n ţară,
Batăr eşti să nu moară.
Apoi să ii să n'e spui
55 Cuvint'el'e reţelui,
Să n'e spui ce mai vreu fače,
Au gînd să stee d'e pače?
Că d'e ţîn mai mult război,
D'e žăl'e-om muri şî noi.
60 D'e žăl'e şî d'e urît
Faţa n'i s'o permečit,
Ca pămîntu s'o 'n'egrit;
D'e žăl'e şî d'e bănat
Faţa n'i s o strămutat,
65 C'am rămas femei în sat,
Şî-i aači primăvara
Şî n'i-a trăbui ara;
Ş'om prind'e boi la giug,
Şî čin'e n'e-a ţîn'ea d'e plug?
70 Čin'e n'e-a pun'e garduri
Şî n'e-a fače prilazuri?»

* * *

Trec tunurile pă munt'e
Şî să duc răgut'e mult'e;
Să duc bun'e, să duc răl'e,
75 Să duc şî n'eamuri d'e-a mel'e,
După dînş îm pare žăl'e.
Să duc bun'i şî să duc răi,
Să duc frăţiori d'e-a mn'ei,
Şî-m bănuesc după ei.
80 — Cucul'e, pană surîe,
N'ai mai avut omin'ie,
Că amu-i în primăvară
Cînd cîntai glasuri p'afară.
Da, n'i-ai cîntat pă prun'işor
85 Să trăim cu mare dor;
Şî pă crancă d'e stăžar
Să petrečem cu amar.
Frundzul'ică d'e săcară,
Cînd a h'i la primăvară
90 Şî-i in'i să n'e cînţ iară,
Eu aşa t'e-oi blăstăma
Ca să nu mai poţ cînta,

www.dacoromanica.ro

Şî să morĭ cu frundza 'n čioc,
Cum mor oamen'iĭ la foc;
Să morĭ pîn codrurĭ pustîe,
Cum mor eĭ la bătăl'ie,
5 La Sîrbea şî 'n Galiţîe.
Şî eĭ mor cuprinş d'e dor,
Da tu să morĭ maĭ uşor;
Că eĭ mor cu dor d'e-acasă,
Tu să morĭ pă cranc' al'easă;
10 Dar în codru pustîĭ foart'e,
Să n'aĭ frat'e la-a ta moart'e;
N'ičĭ frat'e, n'ičĭ surorel'e,
D'ipče n'ĭ-aĭ cîntat d'e žăl'e.

* * *

Pană dragă d'e păun,
15 Cînd es d'imin'eata 'n drum
Stau, mă uĭt pă drumu tot,
Da n'ičĭ a grăi nu pot;
Foart'e-m plînge in'ima
Dacă văd cum îĭ lumea;
20 Foart'e-m plîng şî ok'işori,
Că mn'ĭ-o mărs tăţ drăguşori,
Veri mn'eĭ şî frăţîori.

* * *

Pă la noĭ, p'aičĭ p'acasă,
Vremea-ĭ mîndră şî frumoasă,
25 Şî răzbună şî ploioasă.
Da nouă tăt n'i-ĭ 'ntun'ecoasă,
Că nouă n'e pare noapt'e,
Noapt'e şî 'ntun'erec foart'e,
Audzînd d'e-atîta moart'e.
30 Tăt aşa-audzîm p'aičĭ,
Că mor foart'e mulţ voin'ičĭ;
Mor şî d'e la noĭ d'in sat
La războiu înd'emnat;
Mor pret'in'ĭ d'e-a noşt şî fraţ,
35 Dară mor n'evinovaţ,
Pă cîmp d'e luptă puşcaţ.
Frundzul'ică d'in grăd'in'e,
Put'em şti noĭ foart'e bin'e
Că und'e-ĭ luptă şî războĭ
40 Nu moare unu şî doĭ,
Če mor mulţ, n'enumăraţ,
Tăt d'in ad'eaua puşcaţ;
D'in ad'eaua şî tunurĭ,
Ş'o murit pîntre d'ealurĭ.
45 Frundzul'ică, frundză lată,
Tătă lumea-ĭ supărată,
D'e žăl'e n'evind'ecată.
Că plîngĭ şî eştĭ supărat
Cînd moare-un tînăr în sat;
50 Moare şî-l petrečĭ frumos
Şî nu poţ să h'iĭ voios.
Da amu, că, h'eĭ, mulţ mor,
Nu l'e vedz t'inzan'e lor;
Či numa n'e in'e cart'e
55 Cum c'o murit pă d'epart'e,
Altu d'in ad'eaua rupt —
Şî nu l-om ved'ea maĭ mult;
Altu d'in tunurĭ grozave —
Tunurile-s grele arme.

* * *

60 Tulipan braşovenesc,
Domn'e, părint'e čeresc,
Čin'e-o făcut armel'e
Nu-ĭ ierta păcat'el'e,
Că l'e-o făcut grel'e foart'e,
65 Tăt spre-a fečiorilor moart'e.
Floričică d'e pă coastă,
N'i să treče lumea noastă
Tăt cu dor şî cu năcaz,
Ca şî floarea čea d'in laz.
70 Pă floare-o bătrîn'e' frigu,
Da pă noĭ, doru şî gîndu.
Floričică d'e pă rît,
D'e cînd războĭ s'o porn'it
Tăt o dus oamen'ĭ d'in sat,
75 Pă noĭ cu dor n'e-a lăsat.
Înălţat'e înpărat'e,
Stăĭ d'e pače, nu t'e bat'e,
Că n'o rămas oamen'ĭ pă sat,
Numa femeĭ supărat'e;
80 El'e plîng dzua şî noapt'e,
Dzăcînd d'e-atîta moart'e.
Săril'e şî nopţîl'e
Prunči şî femeil'e,
El'e plîng, da oamen'ĭ nu-s,
85 Că tăt la războĭ s'o dus.
Şî femeil'e cu dor
Plîng după bărbaţîĭ lor,
Şî vorbesc d'e če vorbesc,
D'e dînşi tăt pomen'esc,

www.dacoromanica.ro

C'au acasă prunci mn'icuț
Cît'e doi-tri și mai mulț,
Și n'au čin'e-i stăpîn'i,
Că l'i s'o dus bărbații,
Nu știu cînd or mai in'i.

* * *

Cuvîntat-o cuvîntat
Înălțatu înpărat,
Și o scos oamen'i d'in sat
D'ipt moart'ea lu Ferd'inand,
C'o murit cu soața sa
D'e k'izmaș d'in Sîrbia.
Au murit și i-o 'ngropat,
Trei orfan'i mn'ici o lăsat.
Bătrînu nost înpărat
Un aspru cuvînt o dat
Pă la Sînt-Il'ii în vară,
Ș'o scos oamen'i d'in țară,
La on loc i-o adunat,
D'e război s'o răd'icat.
Și păntru reže și 'npărat
Mărs-o struțu d'i la sat;
La cuvîntu reželui
Mărs-o struțu satului.
Floričică d'e trifoi,
D'e-atunci tăt țîn'e război.
Floričică iarăș ruptă,
Și d'e-atunci tăt țîn'e luptă.
Floričică d'e pă munt'e,
Amu-s optu lun'i trecut'e
D'e cînd război s'o 'nd'emnat,
Ș'o mărs tîn'eri d'in sat,
Pă noi plîngînd n'i-o lăsat.
Frundzul'ică d'e săcară,
Să t'e uit în mn'eadză-vară,
Cîtă frundză-i pă copači,
Mai p'atît prunci îs săl'eači,
Fără părinț, fără frat.
Frundzul'ică d'e brustan,
Frumoasă lume-o fost an,
N'am mai știut d'e dușman.
T'e uitai col'ea pîn sat,
Ved'eai fečior înstrutat,
Ved'eai ğioc ș'audzai hori,
Și fet'e 'n mînuri cu flori,
Și tăt înstrutam fečiori.

Da, d'e cînd război s'o 'nd'emnat
N'o fost vesăl'ie 'n sat,
Numa plînsuri și bănat,
Lacrămi mult'e s'o vărsat.
D'e cînd război s'o porn'it
Eu tăt așa-am audzît
Că col'ea spre răsărit
Mulț voin'ičei ș'o murit,
Și-s tăt rînd d'e tufe mari,
Și mormint'e d'e husari;
Și-s tăt rînd d'e tufe mn'ici,
Și mormint'e d'e voin'ici;
C'o murit voin'ičei mulț
Și i-o 'ngropat pîntre munț.
Tăt așa-am čet'it pîn foi,
Că d'e cînd țîn'e război
S'o vărsat sînğe pă ğios
Ca ploae d'in čer noros.
D'imin'eața cînd mă scol,
Da mă uit pl'ină d'e dor
Cătră soare
Cum răsare,
Ș'apoi iară-m in'e 'n gînd
Cîtă žăl'e-i pă pămînt,
Că și prunčî plîng și 'ntreabă:
«Und'e-i tata, mamă dragă?
«Că d'e cînd nu l-am vădzut
«Multă vreme ș'o trecut».

* * *

Floričică d'e pă coastă,
Eu am scris pătala noastă
Și če s'o văžit în sat
D'e cînd lupta s'o 'nd'emnat.
Toat'e-ačest'e s'o 'ntîmplat
Cît'e-ači l'e-am înșirat.
Floričică d'intre sk'in'i,
Drağilor mn'ei frat Romîn'i,
Cui îi plac doin'e d'e žăl'e,
Čet'ească șiril'e mel'e;
Ș'încă čin'e l'e-a čet'i
Să-i h'ie drag a trăi;
Și cari l'e vor asculta
Dragă l'e h'ie lumea,
Ca și cucului vara,
Cînd îi tînără frundza
Și-i t'icn'eșt'e ș'a cînta.

1920 Săpînța — Irina Stan, 25.

www.dacoromanica.ro

STRIGĂTURI

CCLV

Cocon'iță
D'in Băiță,
Înstrutată cu trifoi,
Nu da gura la slugoi,
5 Da o dă la čel cu casă.

1920. Budești — Tămaș Filip, 82.

CCLVI

Mărita-m'aș și nu poči,
Că mn'i-i drăguțu hognoři,
Și cartea-i la pătrupop —
Nu m'oi mărita de loc.

1920. Budești — Ană Tibil, 24.

CCLVII

10 Drăgučioara mîndrului
Neagră-i ca zacia 'n cui
Și nu-i dragă n'imărui,
Cît'e-odată n'iče lui,
Fă' d'e frica dragului;
15 Da-i dragă că șt'i boboan'e;
D'e nu s'ar șt'i bobon'i,
Vai, Doamn'e, urît' ar si.

1920. Breb — Anuța Bota, 26.

CCLVIII

Hai, mîndrule, la popa
Să četea' vancelia,
20 O n'i-om lua, o n'i-om lăsa,
Să nu n'e rîdă lumea.

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCLIX

Lasă, mîndruț, lasă, Dzău,
Bănui-ți tu, nu eu;
Cînd a si ačea d'e-apoi
25 Bănui-n'e-om amîndoi.

1920. Breb — Aceeași.

CCLX

Ai săračii verii mn'ei,
Că-i plină lumea d'e ei.
Da încă nu-i plină bin'e,
Că mai am încă p'oričine.

1920. Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCLXI

30 Pînă eram păcurari
Strîga lumea că-s tîlhari;
Dacă m'am lăsat d'e oi,
Strîgă lumea că-s curvoi.

1920 Breb — Aceeași.

CCLXII

Poate si mîndru harnic:
35 Tătă vara 'n comarnic
Șohan nu lucră n'imn'ic.

1920. Breb — Aceeași.

CCLXIII

Mîndrulică d'in G'esăști,
La sărutat dulčeești;

www.dacoromanica.ro

La gură eşţi ca paharu —
Nu maĭ vedz în tăt Ardealu.

1920. G'esăşţi — Pălăguţa Pop, 25.

CCLXIV

Şad'e moşu pă prept'iţi,
Tăt stă zgîrţi ca ş'ū ariţi;
5 De-acolea să mută 'n pat —
Cînd îl văd mă 'mbăt d'e cap.

1920. G'esăşţi — Aceeaşi.

CCLXV

Dohăn'ĭa' moşu 'n căsuţă,
Dohăn'ĭa' şî dă d'in p...;
Dohăn'ĭa' moşu 'n căsucă,
10 Dohăn'ĭa' şî dă d'in bucă.

1920. G'esăşţi — Aceeaşi.

CCLXVI

Dusu-m'am asară 'n sat
La nevastă cu bărbat
Şî n'ime nu m'o k'emat —
Mult'e bot'e-am căpătat.
15 Bin'e-o făcut că mn'ĭ-o dat,
C'acolo n'am fo' k'emat.

1920. G'esăşţi — Aceeaşi.

CCLXVII

Zină, mîndră, după min'e,
Că-ĭ videa că ţ'a si bin'e;
T'e-oĭ ţîn'ea cu lapt'e dulče,
20 Numa vacă d'e-ĭ aduče.

1920. Hărničeşţi — Măria Bozaĭ, 19.

CCLXVIII

Staŭ fečiorii să să bată
D'e la-un băcuieţ d'e fată.
Staţ, fečiorĭ, nu vă bat'eţ,
Că maĭ zin'e-un băcuieţ.

1920. Hărničeşţi — Aceeaşi.

CCLXIX

25 Mîndruluţ d'e d'epărtat,
Trimet'e-mĭ un sărutat
D'in hărt'ie 'mpăturat.

1920. Hărničeşţi — Aceeaşi.

CCLXX

D'e s'ar ţasă pîndza 'n baltă
Fără iţă, fără spată,
30 Fără leac d'e suveĭcuţă,
Ar ţăsă ş'a mea mîndruţă.

1920. Ğiuleşţi — Ioana Murăşan, 20.

CCLXXI

Mîndruţ, d'e doruţu tăŭ
Tăt'e mor broaşt'ele 'n tăŭ;
Mă t'em c'oĭ muri şî eŭ.

1920. Vad — Ileana Oros, 11.

CCLXXII

35 Haĭdaţ, fet'e, la călin'e,
Că la ğioc nu vă e n'ime;
Sînt'eţ mult'e ca ĭarba
Şî bătrîn'e ca mama.

1920. Vad — Tudosîe Telept'can, 20.

CCLXXIII

Draga mamiĭ ğiucăuşă,
40 Meri la ğioc şî staĭ la uşă;
Staĭ în locu măturiĭ,
Ca şî fata păduriĭ.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXIV

D'e m'ar k'ema G'erasîm,
M'ar băga fet'ele 'n sîn;
45 Da mă k'ĭamă Zaharie
Şî mă bagă sup zacie.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXV

Eŭ mă duc, mîndră, mă duc
Numa ţîe să-ţ aduc

www.dacoromanica.ro

Pen'ele d'e pă un cuc,
Sărăcia tătă huc.

1920. Vad — Ileana Oros, 11.

CCLXXVI

Zină, mîndruţ, d'e-i zin'i,
Nu m'atîta čelui;
5 Čeluiască-t'e Žîdžîi,
Žîdzîi şî tăţ Ţîgan'ii.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXVII

Zin'e popa înt'un an
Să bot'edze un Ţîgan,
Şî i-o pus nume frumos: —
10 Iată-l-ai gongoiu nost.

1920. Vad — Ioana Codrea, 40, (de loc din Berbeşti).

CCLXXVIII

H'ei tu, mîndrior lăsat,
Nu gînd'i că t'e-am uitat;
D'e t'e-am uitat d'in cuvint'e,
D'in dragost'e-m zin'i în mint'e.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXIX

15 Mîndruluţ, struţuc d'e rouă,
Nu 'ngrăd'i lumea la două,
Că ş'eu aş putea 'ngrăd'i
Nu la unu, da la trii.

1920. Petrova — ....

CCLXXX

Care nu şti horile
20 Bată-l sărbătorile.
Da pă min'e nu m'or bat'e,
Că horesc şî dzî şî noapt'e,
Şî horesc horile toat'e.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Todora Timn'iş, 40.

CCLXXXI

Mn'i-o bătut frundzuţa clopu
25 Să mă duc să-m cat norocu.
Norocu-i la Dumn'edzău,
Frundza şî codru-i a mn'eu.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CCLXXXII

Čin'e dracu ş'o vădzut
Gard înalt n'eclăt'inat,
30 Om tînăr fără păcat;
Gard înalt fără poprele,
Om tînăr fără greşele?

1920. Săčel — Doca Danč, 26.

CCLXXXIII

Molidaş d'e pă Iza,
Culca-m'aş a umbra ta
35 Să văd numa če-oi çisa:
D'e-oi çisa, mîndră, d'e rău,
Lăsa-t'e-oi la Dumn'edzău;
D'e-oi çisa čeva d'e bin'e,
N'iči cum nu mă las d'e tin'e.

1922. Ieud — Găvrilă Pleş, 49.

CCLXXXIV

40 Moreşan cu gubă sură,
Dzîua bea şî noapt'ea fură;
Dzîua bea, să văsălea',
Noaptea fură şî plătea';
Dimin'eata iesă 'n drum
45 Şî să ğioară că-i om bun.

1922. Ieud — Acelaşi.

CCLXXXV

Dzîs-o lelea să o ğioc,
Că mn'i-a pun'e struţ în clop.
Păntru-un struţ de dzače graiţă
Nu m'oi scula d'e pă laiţă;
50 Păntr'un struţ d'e zlot d'e-arğint,
Ğiuca-oi, d'e-a mere 'n vînt.

1922. Botiza — Mărie Cupşinar, 20.

www.dacoromanica.ro

CCLXXXVI

Mărită-te, horholină,
Nu ședea fată bătrînă,
Că și dracu s'o 'nsurat,
Și tu nu t'e-ai măritat.

1922. Botiza — Aceeași.

CCLXXXVII

5 Am fost păcurar la oi,
N'am durn'it pă moșinoi;
Am durn'it pă perinuță
Trimasă d'e la drăguță.

1922. Șieu — Găvrilă Pătrăuș, 37.

CCLXXXVIII

Păcurar la oi am fost,
10 Fet'ele nu mă cunosc;
Mă cunosc pă brăcinar
C'am fo' mîndru păcurar.

1922. Șieu — Același.

CCLXXXIX

Nu da, Doamn'e, popk'ii bin'e,
C'a l'ega hîda d'e min'e;
15 Či dă-i, Doamn'e, popk'ii coarn'e
Să-l împletea' d'e icoane.

1922. Șieu — Viorica Micle, 13.

CCXC

Boii popi pă la moară,
Popa după gurișoară;
Boii popi pă la cruce,
20 Popa după gură dulce;
Boii popi pă imaș,
Popa îmblă după caș.

1922. Șieu — Aceeași.

CCXCI

Așa dzîče popa nost:
«Să nu meri la fet'e 'n post».
25 Preut'easa dzîče-așa:
«Merği, băet'e, und'e-ai vrea,
Zină și la fata mea».

1922. Șieu — Aceeași.

CCXCII

Lelița cu ok'ii mari,
Mîndruța dîngă žandari
30 Și-a dat boi pă k'eptari,
Și-o ğiurincă pă oglindă
Să vadă čitu-i d'e mîndră.

1922. Șieu — Aceeași.

CCXCIII

Păcurar d'in d'ealu mare,
Cobori cu oile 'n vale;
35 Pînă oile c'or paște,
Noi n'e-om prind'e-a n'e cu-
[noaște.

1922. Șieu — Aceeași.

CCXCIV

Caprele, mînca-le-ar cîn'ii,
Că mă poartă pîn tăț sk'in'ii.
D'e cît tînăr cu n'evastă,
40 Mai bčin'e la capre 'n coastă;
Ș'aș ședea în t'eșitură
Și le-aș fîșcîi d'in gură.

1922. Șieu — Aceeași.

CCXCV

D'e popa și d'e bčirău
Tăț oamen'ii grăesc rău.
45 Da d'e min'e și d'e t'in'e
Čin'e dracu-o grăi bin'e?

1922. Șieu — Cîmpan Mihai, 54.

CCXCVI

Frunză verd'e d'e măr acru,
Bet'eagu-i mîndru seleacu.
D'e s'a văží ș'a muri
50 Čin'e bčiata l-a žăli?
L-or žăli cățelele —
I-o purtat un'elele;
L-oi žăli și io-un pk'icuț —
I-am purtat un ineluț;
55 L-oi žăli și io-o lecuță —
I-am purtat o veriguță.

1922. Glod — Ileana Dunca, 27.

www.dacoromanica.ro

CCXCVII

— «T'in'ereaua mamii fată,
Nu t'e-oi ved'ea măritată,
Că tu nu t'e ştii purta,
Cum foandi t'e-i mărita?
5 Să meri iarna 'n şedzători,
Să t'e pui pîngă fečiori
Şî să le spui gîčitori;
Să le spui pă la urek'e
Că tu nu eşti fată vek'e: —
10 Numa činči ai dac' or treče,
Da ai si de činčidzači şî dzače».
— «Eşi, mămucă, pînă 'n şatră,
N'auzi tu că cîn'ii latră?
T'e uită pîngă k'etori —
15 Doamn'e,-or zin'it petitori.
D'e-s afară, k'eamă 'n casă
Şî pun'e d'oriče pă masă,
D'e mîncat şî d'e băut,
Să mă čeie mai curînd;
20 D'e m'or čere num' odată,
Eu atunče nu fac altă:
Eu mă duc la cunun'ie,
N'iči c'aştept altu să zie.
Să aflu un om cu sire,
25 Să-mi zie mn'ie d'e mn'ire;
Bătăr păru pîn clop să iasă,
Numa să mă văd mn'ireasă
Şî să facă vest'e 'n sat
Că şî eu m'am măritat.
30 Sie 'nčinşi batîr cu pk'ei,
Numa aibă mătălei,
Cum le treabă la femei.

1922. Văleni — Dumn'itru Ivănčiuc, 73.

CCXCVIII

Čin'e trage la codru?
Tăt curvariu şî hoţu:
35 Curvariu la curvărie
Şî hoţu la tîlhărie.

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

CCXCIX

Nu ştiu: čeaţă-i o n'egură,
O mîndra-i cu gubă sură?

1923. Glod — Acelaşi.

CCC

Frundză verd'e t'izaroaie,
40 Să trăiască Ferecoaie!
Păntru-o cană de malai
Pă multe le măritai:
Pă fet'e şî pă n'evest'e,
Să nu sie d'e povest'e.

1923. Glod — Acelaşi.

CCCI

45 Fet'e hîd'e ca 'n Budeşti
N'ai vădzut d'e cîndu eşti;
Fet'ele din Bîrsana
Li-i capu ca doniţa
Şî guşa ca şî cana.
50 Fet'ele d'e pă G'işău
Să roagă la Dumn'edzău
Să sie fîntîna 'n uşă,
Să se spele de čenuşe.
Fet'ele d'e pă la noi
55 Li-i capu ca şî la boi,
Pk'ičioare ca la broscoi.

1923. Glod — Acelaşi.

CCCII

Fečioraşii d'e la noi
Nu plăt'esc o čeapă doi;
Fečioraşii d'e p'ai'
60 Nu plăt'esc o čeapă tri.

1923. Glod — Ioană Contor, 18.

CCCIII

Mori, urît'e, 'n postu mare,
Să-ţ duc pk'ieleа la orgare,
Şî d'inţî la d'inţălari
Şî ok'i la ferestari,
65 Să ţî-i facă mit'it'ei,
Să samen'e cu a mn'ei.

1923. Glod — Aceeaşi.

CCCIV

Haidaţ, fet'ele, cu tăt'e,
Să făčem fîntînă 'n pk'iatră,

www.dacoromanica.ro

Să se spele fečiorii,
Că-s negri ca çibolii;
Să se spele mîndru mn'eu,
Că-i n'egru ca ș'un șagău.

1923. Glod — Aceeași.

CCCV

5 Če t'e ții, mîndrule, mare?
Știu că nu răsare soare
D'in vîrvuțu căsîi tale;
D'e ești d'in gunoi mulit,
N'imurui n'ai trebuit,
10 Nu știu eu cum t'e-am ibçit.

1923. Glod — Aceeași.

CCCVI

Du-t'e, mîndruț, și t'e 'nsoară
La tîrguț, la Sîn-Nicoară,
La Țigan'i, la vrăgn'ičioară.

1923. Glod — Aceeași.

CCCVII

A mn'eu bărbat nu-i bărbat,
15 Fără înger lumn'inat:
Cîn mă prind'e a mă bat'e,
Dracu-i drac și nu mă scoat'e.

1920. Strîmtura — Ileana Dragă, 26.

CCCVIII

Nu t'e supăra, mn'ireasă,
Că bota-i pă grindă 'n casă,
20 Și-i čioplită 'n patru dunghi,
Cîtu-i spat'ele d'e lunghi;
I čioplită
Și belită,
P'a tale spat'e croită.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CCCIX

25 Du-t'e, mîndruț, cu nori
Și zină cîn t'e-oi dori;
Du-t'e, mîndruț, cu luna
Și zină cîn t'e-oi k'ema.

1920. Rogna-d'e-ghios— Măria Oliči, 23.

CCCX

Ghioacă, l'el'e, o t'e lasă,
30 Că hain'el'e nu t'e-apasă.
Nu știu-acasă ai, o n'ai,
Văd c'aičea nu-ț fac bai.

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

CCCXI

D'e-ar h'i mîndra cum să tîn'e,
N'ar mai h'i frundză pă st'in'e.
35 Așa-i mîndra cum să poat'e,
Pă st'in'e-s frundzăl'e toat'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCCXII

Mîndra mea s'o sopon'it
Cu sopon d'e-un zlot d'e-arghînt,
Și tăt n'eagră ș'o rămas
40 Și pă k'ept și pă obraz.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCCXIII

Mîndru-i bad'e și să tîn'e,
Sărăčia-l pun'e bin'e;
Că-i mîncat d'e sărăčie,
Și d'e pk'ită și d'e sare,
45 Și d'e cît'e-s d'e sub soare.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCCXIV

Păcurariu d'e la oi
Čere bonda d'e la noi.
Noi am dzîs că nu i-om da,
El o prins a să cînta.

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCCXV

50 Săracu păcurariu,
Bună-i vara zîntița
Și iarna k'isăl'ița.

1920. Săpînța — Aceeași.

www.dacoromanica.ro

CCCXVI

Vaị d'e min'e, n'am n'emn'ică,
Numa casa 'nt'o urdzîcă;
In'e vîntu şî o strîcă,
Şî rămîn fără n'emn'ică.

1920. Săpînţa — Ion Pop, 18.

CCCXVII

5 Moşul'e cu barba sură,
T'ę-aş rad'e şî n'am custura,
Moşul'e cu barba 'n k'ept,
T'ę-aş rad'e şî staị drept;
Moşul'e cu barba 'n k'ept,
10 Ţăpen'ęa' să margă drept.

1920. Săpînţa — Toader Pop, 9.

www.dacoromanica.ro

ORAȚII DE NUNTĂ

CCCXVIII

Starost'ea strîgă cătă mn'ireasă:

— «Să pășîm în pș doi,
Să dăm mîna amîndoi».

Drușca cătă starost'e:

5 — «Noi nu n'e-om da casa și [masa,
Pînă n'oț aduče voinic frumos lîngă tătă fata.
Frumoși ca oastea noastă,
Nu gușat ca dumn'iavoastă.
Tăt să trăești, starost'e mare,
10 Că nu n'e-om da casa și masa
Și pă 'mpărăt'easa,
Pînă nu-i aduče čizme maică-sa.
Maică-sa čizme o avut
Pînă pă 'mpărăt'easa au crescut;
15 Čizmele s'o rupt.
Da nu d'e oaie,
Că să moaie;
N'iči d'e țap,
Că sar în cap;
20 Făr' d'e cordohan,
Să ție batăr ū an».

1920. Borșa (Rituri) — Ioana Leahului, 40.

CCCXIX

MN'IREASA CĂTĂ MN'IRE

Bărbat'e, sufl'etu mn'eu,
Spun'e-ț'oi če-am gînd'it eu:
Eu m'aș prind'e d'e lucrat
25 Și tu să-m fači d'e mîncat;
Eu m'aș prind'e d'e urdzît,
Amîndoi d'e n'eved'it.
Pun k'iara pă urdzoi
Și urdzăsc două-trei sire
30 Și cu fuga la večin'e
Să vadă urdzît-am bin'e?
Eu o iau d'e pă urdzoi
Să o tip int'un lădoi,
Să mai stee ū an o doi;
35 Om mai pun'e-o după șură,
Nu m'ăgiunge 'n bătătură;
Om pun'e-o după casă,
Cît or treče tăt să tasă.
Tăs un lat
40 Și hai în pat;
Hai, bărbat'e,
La culcat'e,
Mai apoi la sărutat'e.

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60.

CCCXX

CĂTĂ SOACRĂ

Bucură-t'e, soacră mare,
45 Că t'aduc k'eptănătoare:
Pă un'e t'e-a k'eptăna
Șapt'e ai nu t'e-a mînca;
Că t'aducem noră bună:
Int'o lună
50 Toarče-o lînă
Și mănîncă o slăn'ină

www.dacoromanica.ro

Şî un k'ibăl d'e făină;
Şî 'nt'o vară
Ţăsă-o k'iară.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXXI

Cîn să bagă mn'irele în casă la mn'ireasă, fečiorîi strîgă aşa cîn scot fet'ele d'e după masă:

Sculaţi-vă, măi cocoan'e,
Nu şăd'eţ ca n'iste doamn'e.
Sculaţ, fet'e, şî eşîţ
10 Şî nu n'e pontăluiţ.
Bosîioc al'es pă grindă,
Scoală-t'e, nănaşă mîndră;
Nouă-aşa n'i-o fo' horba
Cîn n'i-am băgat aičea,
15 Să să scoale nănaşa,
După dînsa druşt'il'e,
După druşt'e, fet'il'e,
Căt'il'in cu tăt'il'e.

FET'EL'E

Căt'il'in şî căt'il'in,
20 Ca soarile pîn sărin,
Să nu n'e pontăluim.
Căt'il'in şî boereşt'e
C'aşa Dumn'edzău voeşt'e.
Mn'ie 'm plače omen'ia
25 Ca la domn'i cănţălăria;
Mn'ie 'm plače omen'eşt'e
Ca la domn'i a şad'e 'n Peşt'e.

Apoi fet'el'e strîgă la mn'ireasă:

Mn'iresucă, struţ gătat,
30 Vină-ţ vremea d'e plecat
La soacra şî la bărbat.
Mn'iresucă, struţ tomn'it,
Vină-ţ vremea d'e porn'it
La bărbat, că l-ai ibit.
35 Mn'ireasa apoi să scoală şî strîgă la mîn'e-sa:

H'i-ţ'a, mămulucă, dor
Să-m vedz urma pîn ocol
Călcată d'e-a mn'eu pk'ičior.
40 H'i-ţ'a, mamă, dor odată
Să-m vedz urma pîn ogradă
D'e-a mn'eu pk'ičioraş călcată.
Las', mamă, că ai fečiori
Şî ţi aduče nurori;
45 Că fečiorîi t'e-or k'ema,
Nurorile t'e-or ţîpa,
Tot la min'e t'i-i ruga
Să vin să-ţ lau cămeşa
Cu un prăn'icuţ d'e brad
50 Und'e-a h'i mai mîndru vad;
Cu un prăn'icuţ d'e k'isă
Und'e-a h'i mai mîndră plisă.
Că, mămucă, nora ta
A băga odată 'n baltă
55 Şî o-a 'nt'ind'e la pojată,
Ş'a ven'i ş'a čere plată,
C'a dzîče că-i prăn'icată.

Apoi mă-sa să cîntă şî dzîče:

Săraca mama cu fet'e,
60 Cum l'e creşt'e cu scumpet'e
Şî l'e dă d'e nu l'e ved'e;
Cum şî l'e creşt'e d'e bin'e
Ş'apoi l'e dă la străin'e,
Ş'apoi n'au noroc d'e bin'e.

MN'IREASA

65 Plînge-mă, mamă, cu dor,
Ţ'am fo' fată şî fečior,
Ţ'am scos plugu d'in ocol,
Ţ'am arat grîuţ d'e vară;
Sui în pod şî du la moară,
70 Şî mn'ie o meringioară
Să nu mărg cu traista goală;
Meringioară d'e un ban
Să-m h'ie batăr p'ū an,
Černută pîn sprînčen'el'e,
75 Frămîntată pîn in'el'e,

www.dacoromanica.ro

Şî dosk'ită pă l'imbuță,
Şî coaptă la in'imuță,
Să știu că-i d'e la măicuță.
Săraca mămuca mea,
5 Cum rămîn'e sîngurea!
Cu čin'e s'o mîngîia?

MĂ-SA

Mai vină, dragu mamii,
Mai vină, nu mă urî;
Vină batăr cît'e-odată,
10 C'amu-m laž lucru pă vatră
Şî eu-s slabă şî bătrînă
Şî n'am fată d'e 'nd'emînă,
N'iče noră d'e večînă,
Numa slabă şî bătrînă,
15 N'am pă n'ime d'e 'nd'emînă.
Dacă n'oi put'ea lucra,
Čin'e, bciata, m'a căta?

MN'IREASA

Tači, mamă, nu t'e cînta,
Pă horbă t'e-am cunoscut
20 Că n'ai gînd d'e mă ținut;
Că, cît o fo' mîndră vara
Tăt așa ț'o mărs gura,
Că nu mn'i-i bună służba;
Ca frundza d'e mătrăgună,
25 Că służbuca mea nu-i bună.
Laz', mămucă, că-i vid'ea
Că alta în loc 'ț rămîn'e
Şî ț'a fa' służba mai bin'e,
Nu-i țîpa-o ca pă min'e
30 Să margă pă căși străin'e.

MĂ-SA

Žele mn'i-i,
Dragu mamii,
Mn'ic' ai fost şî t'e-am cătat;
Cînd ežti mare m'ai lăsat
35 Şî t'e-ai tras cătă bărbat;
Mn'ic' ai fost şî t'e-am doičît,
Cînd ežt'i mare m'ai urît
Şî t'e-ai tras cătă iubit.

MN'IREASA

Văd, mămucă, că m'am tras
40 D'e la bin'e la năcaz
Şî mn'i-a h'i musai d'e-l tras.
Eu, mămucă, m'oi topk'i
Cît oi prind'e-a n'evest'i,
Ca o floare d'in grăd'ină,
45 Cît oi prind'e-a h'i străină
Şî cu urîtu pă mînă;
Ca o floare d'in ferească,
Cît oi prind'e-a h'i n'evastă;
Ca o floare d'in pahar,
50 Cît oi prind'e-a tra' amar.
Nu-i bai, mamă, că mă dai,
Nu-i avea part'e d'e rai
Cu tăt neamu cît îl ai.

MĂ-SA

Lasă, laz', dragu mamii,
55 Dumn'edzău o porunčît
Să t'e văd căsătorit',
Să mănînči muguri d'e-arin
Şî să credz la om străin;
Să mănînči muguri d'e fag
60 Şî să credz la om pribag;
Că tu bin'e m'ai mustrat
Cînd am fo' mai supărat';
N'iči cînd am fo' doγ'il'it'
Şohan nu m'ai gogol'it;
65 N'iči cînd am fo' supărat'
Şohan činst'e nu mn'i-ai dat,
Pănțu-ačea t'e-am măritat.
Du-t'e, trăi cătă bărbat.

MN'IREASA

Laz', mămucă, că mă duc,
70 Nu ți-i mai umbla la plug,
N'iči plugu nu l-oi porn'i,
N'iči laolaltă n'om h'i,
Batăr cît d'e dor ț'a h'i;
Batăr d'e-i muri d'e dor,
75 Nu ț'oi călca pîn ocol.
Să h'ii, mamă, vesăloasă,
Dacă n'ai fo' bucuroasă
Să mă vedz la voi în casă
Şî činîn cu voi la masă.

www.dacoromanica.ro

Fečiorii̯, dacă văd că fet'el'e nu să păzăsc să i̯asă odată d'in casa mn'iresei̯, apoi̯ dzîc aşa:

Eşîţ, mut'e, d'in burd'ei̯
Să ved'eţ afară če-i̯,
C'o rămas un rămăsoi̯
Pă čel vîrvuţ d'e gunoi̯
Şî v'a lua şî pă voi̯.

FET'EL'E

Nu t'e ţîn'e, mîndruţ, mare,
Şt'iu̯ că nu ežti̯ rupt d'in so̯are,
N'iče gazd' aşa d'e mare;
N'iče nu ežti̯ rupt d'in lună,
N'iče gazd' aşa d'e bună.
N'ai̯, mîndruţ, če t'e ţîn'e̯a,
Slug' ai̯ fo' şî-i̯ rămîn'e̯a;
N'ai̯, mîndruţ, če să t'e ţîi̯,
Slug' ai̯ fo' şî poţ să h'ii̯.
Nu t'e, bad'e, strohoi,
Nu-s a tăi̯ boi popii̯;
Şt'iu̯ că n'ai̯ brişcă cu cai̯,
N'iče locuri̯ cu mălai̯,
Numa p... — mînca-o̯-ai̯;
N'ičі̯ ai̯ vači̯ cu co̯arn'e larği̯,
Numa k'ipa cu cănači̯.
Nu t'e ţîn'e̯a, mîndruţ, mare,
N'ai̯, numa̯-o co̯astă pă vale;
Vara o sapi̯ cu hîrleţu,
To̯amna̯-o cari̯ cu băcueţu —
Mănînče-t'e pădureţu.
Hăi̯ tu, mîndruluţul'e,
Pîngă casă ţ'am trecut,
H'ir d'e i̯arbă n'am vădzut,
Num' un h'iruţ d'e n'eçină
Şî o urmă d'e găină;
Num' un h'ir d'e pătrunžăl
Şî o urmă d'e̯-un căţăl.
Tu, mîndruţ, t'e̯-ai̯ lăudat,
Cîn la t'in'e m'ai̯ k'emat,
Că ai̯ trii̯ berbinţ cu brîndză,
Ş'am cătat ş'o fo' tărîţă,
D'e 'mplut n'işte k'isăl'iţă;
Tu, mîndruţ, t'e̯-ai̯ lăudat
Că ai̯ trii̯ berbinţ cu lapt'e,
Ş'am cătat ş'o fo' şălat'e,
Şî era tăt'e huc spart'e.

1920. Săčel — Călina Danč, 28.

www.dacoromanica.ro

B O C E T E

CCCXXII

PĂNTRU FATĂ

O siucă, la nunta ta
N'iče-s fet'e cu munun'i,
Niče-s fečiori cu struturi;
Niče-s fet'e cu sugn'ită,
5 Niče-s fečiori cu voită.
Mănînče-t'e focu, moart'e,
C'ai zin'it pă uličioară,
Te-ai băgat pă vrăn'ičioară
Și t'ai čiuntat mîndră floare;
10 Ș'ai zin'it pîngă fîntînă
Ș'ai čiuntat o ružă pl'ină;
Ș'ai zin'it pîngă gărduț
Și t'ai čiuntat mîndru struț.
Sansior mîndru 'nflorit,
15 Cum t'e faci lut și pămînt!

1920. Crăčești — Măria Horvat, 36, (de loc din Sîrci).

CCCXXIII

VIERS D'E LIT'E

Împărații și cu craii
Fac četățile cu aii,
Fac četăț cu ziduri groasă,
Cu șanțuri acufundoasă,
20 Ca moartea să nu-i găsască.
Moartea e 'n lume mai mare,
Ea pă n'ime pret'en n'are;
D'i pă scaun mn'inunat
Îl aruncă mort în pat.
25 N'ici cu gura nu grăia',
N'ici cu ok'ii nu clipea'.
Ven'iț, frat, ven'iț, surori,
Și mă 'mpodobiț cu flori,
Și mă stropk'iț voi cu zin,
30 Și mă dučeț căt'ilin;
Și mă stropk'iț voi cu apă,
Mă dučeț pînă la groapă.

1920. Vad — Tudosîe Telept'ean, 20.

CCCXXIV

PĂNTRU FATĂ

Bucură-te, țînt'irim,
Mîndră floare 'ț răsădim!
35 Bucură-te, t'emet'eu,
Mîndră floare ț'aduc eu;
N'o aduc să răsăd'ea',
Da o-aduc să putreçea';
N'o aduc să înflorea',
40 Da o-aduc să putreçea'.

1920. Vad — Vasîle Glodîi, 20.

CCCXXV

CÎNT'EC MORȚĂSC

— H'ei tu, mămuluca mea,
Că ț'o fo' gîndu d'e dus,
Mămucă, če nu mn'i-ai spus,
Să-ț pun merind'e d'e-ažuns?
45 Că dacă ți s'a čiunta
Nu-i d'e un'e-a cumpăra,
Fără cu cît îi pl'eca.
C'acolo-i un oraș mare,
N'emn'ic nu-i če cumpăra,

www.dacoromanica.ro

Fără cît'e ţî l'i-i da;
N'emn'ic nu-i če tîrgui,
Fără cu cît îi porn'i.
Scoală-t'e, mămuca mea,
5 Ian scoală-t'e şî t'e uită
La cununa ta čea multă,
Cum stau rînd pă lîngă t'in'e
Şî tu nu grăeşti cu n'ime;
Ian scoală-t'e d'in sălaş,
10 Zină la min'e d'e mas;
Io tăt t'e oi aşt'epta
Cu trei-patru čet'eraş,
Cu băndzîl'e d'in oraş,
Mămucă, să nu mă laş.
15 Scoală-t'e şî t'e uita
Cum ţ'am făcut merind'ea,
Să vedz plăčea-ţ'a o ba.
O, Doamn'e, mult ai munčît
Şî puţîn'e ţ'am găt'it!
20 O, Doamn'e, mult ai lucrat,
Şî puţîn'e ţ'am gătat!

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCXXVI

Mînče-t'e focu, moart'e,
Mult eşti fără dreptat'e,
C'ai zin'it pă uličioară
25 Şî t'e-ai pus în cornu mesăi;
Num' odată ţ'ai cîntat,
T'e-ai făcut un cîmp pănat
Ş'o fo' musai d'e pl'ecat.

1920. Rogna-d'e-ğios — Măria Mărina, 17.

CCCXXVII

CÎNT'EC MORŢĂSC PĂNTRU FEČIORI

Voin'ičel'e şî mn'ire,
30 Noi tăt'e-am gînd'it aşa:
Numa noi la nunta ta
Tăt'e-om hori ş'om ğiuca.
Da noi am in'it n'ek'emat'e
Şî n'e-om duče supărat'e.
35 Noi în loc să horim,
Treabă să n'e d'espl'et'im,
Să plînğem, să t'e zăl'im.
Da treabă să t'e cîntăm,
Că tu meri la cunun'ie
40 Fără l'eacă d'e soţîe,
Şî gînd'im cum îi ğiura,
Că ţ'o 'nk'is moart'ea gura
Şî şohan nu o-i căsca.
Şî t'e duči la cuscri noi,
45 Şohan nu-i in'i napoi;
În loc de fečiori ğiucînd,
A in'i popa cîntînd.
Če groazn'ic n'i s'o tîmplat,
Fečior mare d'e 'nsurat
50 N'i-a h'i musai d'e 'ngropat!
Şî če rău n'i s'o tăln'it,
Fečior d'e căsătorit
N'e-a h'i musai prohod'it,
Ş'apoi îngropat în pămînt,
55 Şî colačîi d'e nănaş
Să-i pun'em d'e parastas;
Şî ban'ii d'e cunun'ie
Să-i plăt'im d'e liturğîe;
Ş'apoi să-i pun'em plîngînd
60 Cît'e-o floare pă mormînt,
C'o fost un voin'ic în sat
Şî să nu-l lăsăm uitat!

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCCXXVIII

PĂNTRU MN'IREASĂ

Hăi fată şî hăi mn'ireasă,
Und'e t'e duči tu d'e-acasă?
65 Und'e meri tu d'e n'evastă?
Spun'e la care soacră?
A ta soacră n'are nume,
Că t'e duči pă čeea lume;
Şî t'e duči la socri noi,
70 Şohan nu-i in'i napoi!
Batăr cît t'e-om agod'i,
Tu şohan nu-i mai in'i;
Batăr cît t'e-om aşt'epta,
Tu şohan nu-i înturna!
75 Numa noi t'e-om aşt'epta
Cu čînă şî cu lumn'ină,
Şî cu dor de la in'imă;

www.dacoromanica.ro

Tăt cu čîna caldă 'n masă
Şî cu apa răče 'n vasă.
Čîna 'n masă s'a răčî,
Apa 'n vasă s'a 'ncăldzî,
5 Şî tu şohan nu-i in'i!
Şî dacă nu-i in'i să čîn'i,
Noi t'e-om cota pîn večîn'i.
D'e-am şt'i und'e-i locui,
T'e-om k'ema şî tu ai in'i.
10 Da tu und'e-i locui
Soarel'e nu t'e-a 'ncăldzî,
Luna nu t'e-a strălučî,
Vîntu nu t'e-a răven'i;
Num' ai sta şî-i putreçi
15 În fundu pămîntului,
Und'e soare şohan nu-i;
N'iče soare, n'iči răcoare,
Numa 'ntun'ecare mare.
Cu pret'en'i nu t'e tîln'eşt'i,
20 Cu frat nu t'e sfătueşt'i,
În casă strîmtă putreçeşt'i.
Şî moart'ea t'e-o amăgît,
Şî tare t'e-o čeluit.
O dzîs că t'e-a 'ngădui,
25 Şî cînd îi vrea-i put'ea in'i.
Da vedz că t'e-o amăgît,
Şî tare t'e-o čeluit.
D'e-acolo nu-i înturna,
Tuma d'e t'e-ar vrea lăsa.
30 D'e-acolo nu poţ in'i,
Tuma de t'e-ar năpust'i.
Care s'o dus ca şî t'in'e,
Şohăn'ită nu mai in'e!

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXXIX

PĂNTRU N'EVASTĂ

Vai, bată-t'e bciata, moart'e,
35 Ră eşt'i şî fără dreptat'e,
Că tu 'n sat dac' ai întrat
D'e n'ime n'ai întrebat.
Ai in'it pă ul'ičioară
Ş'ai întrat pă vrăn'ičioară.
40 Rupt-ai vîrvu d'e la pomn'i
Şî mama d'e la cucon'i.
Rupt-ai vîrvu pomn'ilor
Şî mama cucon'ilor
Şî pă cucon'i i-ai lăsat
45 D'e žăl'e mare la sat.
Şî la sat şî la o ţară,
Mamă n'or mai avea iară!

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

COLINDE

CCCXXX

Din mărirea s'o născut
Isus Ristos pă pămînt;
Iudei o căzut urît,
Iuda iubitor di bani,
5 Şî l-o vîndut la dužmani
Cu treizăči şî činči di bani.
Cînd bani 'n mînă i-o pus,
Pă Isus Ristos l-o dus;
Ş'acolo dac' o sosît
10 Şî nainte i-o eşît
Şase cîni de Žiz bătrîni,
Cruče de brad înt'eind.
Da maica lui d'audzît
Şî nainte i-o eşît,
15 Poale albe-o sufulcat
Şî la el o d'alergat:
— O siu maičii čel dulče,
Coboară ğios de pe cruče!
— Ba io nu mn'i-i coborî,
20 Nu mn'i-oi lăsa creştinii
Pentru Žîzii poganii.

1920. Budeşti — Ană T'ibil, 24.

CCCXXXI

D'in mărire s'o născut
Fiul čel fără 'nčeput.
Să vid'em und'e-o născut?
25 Su' poalile bradului
Şî să roagă soarelui
Să nu-i čiunt'e vîrvu lui.
El să poate tăt ruga,
Că vîrvu i l-or čiunta
30 Şî l-or pune 'n curt pă masă.
În ia' sară d'e če-afară
Trei cocoş negri-ş cîntară?
Iuda d'in pat să scula-ră,
Pă obraz nu s'o spălat,
35 Pă Hristos îl d'arăta-ră.
Iuda iubitor d'e ban'i
Şî l-o vîndut la pógan'i
Cu treizăči şî doi d'e ban'i.
— «Cătat, pógan'i, eu vi-l vînd
40 Cu treizăči şî doi d'e-arğint;
Da nu vi-l vînd d'e trăit,
Če vi-l vînd d'e răst'ign'it;
Aesta-i musai să moară,
D'ipče-i născut d'e fečioară;
45 Ş'aest' a muri odată,
Că-i născut fără d'e tată;
Ş'aesta capu l-o da
Să să împle scliptura».
Şî maica s'o supărat,
50 Sus în slavă ş'o zburat;
Sus, în sus, pă lîngă lună,
Cu mîna 'mplet'ind cunună.
Cununa nu o gătat,
Židožîi nu o luat.
55 Şî maica s'o supărat,
Sus în čeri că ş'o zburat;
Sus în čeri
Pîntre îngeri,
Numa ea că s'o tîln'it
60 Cu Ionu, sînt Ion:
— Măi Ioane,
Sînt-Ioane,
Cît ai umblat pă pămînt

www.dacoromanica.ro

N'ai vădzut pă siul sfînt?
— Ba, io, maică, l-am vădzut,
Da, bine nu l-am cunoscut.
— Pututu-l-ai tu cunoaște,
5 Că el poartă praporile,
Praporile cu brațîle
La tăte beseričele;
La cămeșe, la k'etori
Scrisă-s sfint'e sărbători;
10 La cămeșe, la mîneči
Scrisă-s sfint'e dumin'eči.

1920. Crăčești — Mărie Horvat, 36, (de loc din Sîrçi).

CCCXXXII

Sus în vîrvu munt'elui
Este-o masă rot'elată,
D'e îngeri inconğiurată.
15 Îngerii cîn mă vădzură
Mare rugă 'n ceri făcură;
D'e ruguța lor ča mare
Pomn'i 'n rai se legăna-re.
Mîndru-ș cîntă-un čerb în [codru;
20 Așa-ș cîntă d'e nu-i modru;
N'ime 'n lume nu-l aud'e,
Numa Doamna 'mpărăt'ească
D'int'o dalbă d'e fereastă.
P'împăratu l-o sculat,
25 Pușca 'n mînă o luat;
Supt un rožmalin culcat
'Nt'ind'e pușca să-l împușt'e.
— Ho, fărta',
Nu mă 'mpușca,
30 Că eu nu-s čine gînd'ești,
Că sun' prunc d'e d'iečel
Blastămat d'e tata-mn'eu
Să siu seara pă păduri
Nouă ai și nouă luni;
35 Dac' ačele plini-le-oi,
Ğios la sat scoborî-m'oi,
În besereči băga-m'oi,
Službe sfint'e fače-mn'i-oi,
Clopot galbăn trağe-mn'i-oi.

1920. G'eșăști — Parasca Pop, 28.

CCXXXIII

40 Mărgu-ș trei păcurărei
Cu oile după ei.
Čel mai mare-i văr primar.
Čel mai mn'ic o rupt ș'o dzîs:
— H'ei tu, frăt'iulucu mn'eu,
45 Numa eu cînd oi muri
Pă mine că să mă 'ngroape
D'in strunguța oilor,
Su' fundu găleților,
S'aud zinu čiuruin
50 Și mîndrele tropot'in.

1920. G'eșăști — Parasca Covači, 70.

CCCXXXIV

Dumn'edzău d'e la 'nčeput
Tătă lumea o făcut;
Ș'o făcut Domnu Hristos
Pă Adam foart'e frumos,
55 Pă Eva l-o iždăn'it
Laolaltă i-o tomn'it
Și d'e mînă i-o luat
Și 'n paradis i-o băgat,
Tăț pomn'i le-o arătat:
60 — «Numa d'int'ăsta 'nflorit
Nu luarăț, că-i oprit».
Numa șerpele 'nșelăčios
Tîrî-sară 'mblîn pă ğios,
Ș'o țîpat două mere
65 Ș'o mîncat Eva d'in ele.
— «Scoal', Adam, mănîncă [mere,
C'am mîncat și eu d'in ele».
Tăt Adam că s'o sculat
Ș'o luat și o mîncat;
70 Pă cînd o fo' la 'nčițît:
— «Čе-a si, Doamne, c'am [greșît!»
— «Tu, Adame, du-t'e-afară
Și-i lucra cu pămîntu
Și ți tînea sufletu;
75 Și tu, Evă, ğios îi mere
Și lucra ca ș o muiere
Și naște prunči cu durere;
Sînğele d'in t'ine-a mere

www.dacoromanica.ro

Tăt în şease săptămîni,
Nu-i si muiere d'e plin».
— «Doamne, cum aş si iertată,
C'am greşît, n'i-s zinovată,
5 D'e dciavol am fo' 'nşălată».
Adam tăt aşa o strîgat:
— «Nu poči me', Doamne, că-s [gol».
— «Du-t'e 'n ğios în parad'is,
Cat' o frundză d'e măslină
10 Şî o lipk'i la trup la t'ine,
Că t'e leapăd d'e la min'e».
— «Oi, o Doamne, 't mulţămesc
Că încă odată mă 'nveşti».
Amin,
15 Ş'o cupă de zin.

1920. G'esăşti — Aceeaşi.

CCCXXXV

Colo 'n ğios pă şesurele
Mîndră turmă de oi mere.
După ele čine îmblă?
Tăt Ionu, Sînt-Ion,
10 Cu fluer înveregat,
Cu cožoc înţînţălat.
Cîn cu flueru ğičea
Tătă turma să strînğea:
— Măi, Ioane, Sînt-Ioane,
25 Mai iern'eadză-ne o iarnă
Şî n'e scoat'e 'n primăvară;
Nu n'e da la čei sărači,
Că n'e-or paşt'e pă mocl'ine
Ş'om bea apă d'in fîntîn'e;
30 Da n'e dă la čei găzdači,
Că n'e-om paşt'e pă pripoară
Ş'om bea apă d'in izvoară.

1920. Hărničeşti — Măria Bozai, 19.

CCCXXXVI

Coborît, o coborît
Domnu sfînt p'aiest pămînt,
35 Pîntre hold'e d'e grîu sfînt.
Žîdovii ş'o d'audzît,
După el o năturn'it,
Cu săcuri şî cu topoară
Ca pă Hristos să-l omoară.
40 Şî l-o luat şî l-o dus
Pă dealu Gogomn'i 'n sus,
Pă cruče d'e brad l-o pus.
Maica sfînt' o audzît,
Ğios la el o coborît,
45 Tăt pă lin
Şî pă pelin,
Păruţ galbăn d'esplet'in:
— O siu maicîi čel dulče,
Coborăşte d'e pă cruče.
50 — O, cu drag mn'i-aş scoborî,
Audzî-or Žîdovii,
După min'e-or năturn'i,
Cu săcuri şî cu topoară,
Că pă Hristos să-l omoară.

1920. Hărničeşti — Aceeaşi.

CCCXXXVII

55 Colo ğiosu ca mai ğios
Este-un rît verde frumos;
La mn'ižlocu rîtului
Este-un bot'eiaş d'e oi.
Da la oi čine-m şede?
60 Şede Domnul Dumn'edzău,
Şede 'n lanče rădzămat
Cu sumanu 'mbăerat,
Cu fluer înverigat.
Fluer ğice,
65 Turma strînğe;
Fluer tače,
Turma 'ntoarče.
— «Lăsa-v'oi la focu, oi;
Eu d'e cînd îmblu la voi
70 Da-s mai albu d'ecît voi».
— «Mai trud'ea', Doamne, [trud'ea',
Trud'ea' pînă 'n primăvară
Čе-a si frundza cît banu
Şî iarba pă cît acu;
75 Noi tîe ţ'om dărui
La Crăčiun
Un purčel bun;
La Ispas
Un boţ d'e caş;
80 La Sîn-Ğiorz

www.dacoromanica.ro

Un mn'el frumos».

Plata noastă nu-i nimn'ica
Făr' un litru d'e horincă;
Niči ačeea nu om čere
5 Făr' îndulčită cu mn'ere,
Îndulčită,
K'ipărată,
Cît'e činč pahar' odată.

1920. Ğiulești — Ioana Pop, 30.

CCCXXXVIII

Mere, mere maica sfîntă
10 Pîn țarina 'ntre-aurită;
Şedzu ğios să hod'in'ească,
Ca siuțu sfînt să nască.
Nu să putu hodin'i
D'e tropotu iepelor,
15 D'e rînk'edzu mîndzîlor,
D'e zbănaiea st'ičelor.
Boi dacă o sîmțît,
O suflat şî o 'ncăldzît
— Si-ați, voi cai, blăstămați,
20 Şohăn'it să n'aveț saț,
Numa vara la Ispas,
Ş'atunčea numa un čeas.
Si-ați, voi boi, 'ntre-auriț,
Înt'un čeas să vă hrăn'iț.

1920. Ğiulești — Aceeaşi.

CCCXXXIX

25 Noi îmblăm
Şî colindăm
Pă la curț d'e mari boieri;
Iar boierii nu-s p'acasă,
Če-s în munțî roş k'etroş
30 Să čerče pă Dumn'edzău.
Şî-l čercară
Şî-l aflară
În iezăl d'e boi născîn,
D'in počiumbci făclii ardzîn;
35 D'in nuiele,
Lumn'in'ele;
D'in tufuță,
Lumn'inuță.
Să sii, gazdă, veselos,
40 C'ai ağiuns Crăčiun frumos
Şî naştirea lui Hristos.

1920. Ğiulești — Aceeaşi.

CCCXL

— «Hăi Ioane,
Sînt-Ioane,
Uită-te sus spre mare,
45 În dreptu sîntului soare,
Este-o masă rot'elată
D'e înğeri inconğiurată.
Înğerii cînd mă vădzură
Mîndră rugă 'n čer făcură;
50 D'e ruguța lor čea mare
Pomn'i 'n rai să legăna-re,
D'e trupk'in'i să d'epărta-re,
D'e vîrvuri să d'aduna-re.
Hăi Ioane,
55 Sînt-Ioane,
Îmi spun'e n'ie ğiudețu!»
— «Ğiudețu atunč a si
Cîn soare n'a răsări,
Niči lună pă čer n'a si;
60 Cîn vale d'e foc ş'a merğe —
Ard'e-or čei fără d'e leğe;
Cîn vale d'e foc ş'a curğe —
Ard'e-or čei fără d'e cruče».

Colinduța nu-i mai multă,
65 Să trăia' čin'e-o ascultă;
Colinduța-i atîta-re,
Čin'e-o-ascultă să trăia'-re;
Čei če-s morț să hod'in'ea're,
Esče dzî să-i pomin'ea-re.
70 Rămîn'eț, gazd'e, cu pače
Şî cu sănătat'e.

1920. Ğiulești — Aceeaşi.

CCCXLI

Ven'iț, păstori, în Vifleim,
Lu Hristos să-i versuim,
Care-o vin'it pre pămînt,
75 Întrupat d'in duhu sfînt.
Înğeri n'i-o spus bucurie,

www.dacoromanica.ro

Că fiu̯-o născut mărire;
Înğeri̯ laudă cîntîn,
Noi̯ să merem fluerîn,
Să-i̯ dučem daruri̯, meri̯ şî mere,
D'in turme mari̯ t'in'erele.
Da I̯osîf drept să mn'ira,
D'e bucurie lăcrăma,
N'e'nčetat i să 'nk'ina,
Ştiindu-l că-i̯ Mesia.
Luîn pruncu sfînt în braţă,
Care dă lumii̯ vie̯aţă,
Şî-l arată la păstori̯,
Ei̯ cîntă vesele hori̯.
Trii̯ crai̯ d'e la răsărit
Cu ste̯au̯a o călătorit;
Trii̯ crai̯ d'e la Pesîda
Încă i̯-aduče ste̯au̯a.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enei̯) — Todora Timn'iş, 40.

— «Loc în rai̯, sorucă, n'ai̯,
Că, crîžmăriţă fostu-ţ'ai̯,
Fărtai̯u nu l-ai̯ împlut,
Crîžmărit-ai̯ şe̯apt'e ai̯;
Ban'ii̯ d'e plin i̯-ai̯ čerut,
Şî rai̯u ţî l-ai̯ vîndut».
Şî mărs-o şî frat'e-său̯:
— «Petrişor, frăt'i̯ucule,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, frăti̯uţu, ai̯,
Că, păcurari̯ că fostu-ţ'ai̯,
Ţ'ai̯ păcurărit nou̯ă ai̯,
Tăt cu stîna lîngă drum;
Ş'o trecut şî rău̯ şî bun,
Şî pă tăţ că i̯-ai̯ hrăn'it,
Şî rai̯u l-ai̯ dobînd'it».

1920. Borşa (Rîturi̯) — Io̯ana Le̯ahului̯, 40.

CCCXLII

Mere Petru̯-apostolu
Fluerîn şî şuerîn,
Sufletile îndreptîn.
Čele bun'e 'n rai̯ le pun'e,
Čele r̄ĕle 'n i̯ad or mere.
Da mers-o şî tată-său̯:
— «Petrişor, dragu tatii̯,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, tătucă, n'ai̯,
Că bçirău̯ că fostu-ţ'ai̯,
Ş'ai̯ bçirăit nou̯ă ai̯,
Şî leği̯ drepte n'ai̯ făcut,
Şî rai̯u ţî l-ai̯ pk'erdut».
Da mers-o că şî mî-sa:
— «Petrişor, dragu mamii̯,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, mămucă, n'ai̯.
Bçirăiţă fostu-ţ'ai̯,
Şî ţ'ai̯ dat cîn'epa 'n sat,
Da d'e plată če ţ'ai̯ dat?
I̯a, tăt ho̯aspa tărîţîi̯
D'i pă asupra sît'ii̯».
Şî mărs-o şî soru-sa:
— «Petrişor, frăt'icule,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»

CCCXLIII

Mîndru ği̯o̯acă Petre 'n rai̯,
Mîndru ği̯o̯acă şî să ro̯agă,
Să ro̯agă lu Dumn'edzău̯,
Do̯ară ved'e-ū rob a său̯.
Şî vădzui̯ pă mumă-sa:
— «Petre, Petre, făt frumos,
I̯a pă min'e
'N rai̯ cu t'in'e!»
— «I̯eu̯ t'e̯-aş lua bucuros,
Dar rai̯u nu-i̯ lumn'inos,
Că ţ-o lucrat săračel'e,
Şî tu numa că l'e̯-ai̯ dat
I̯a, frunt'e̯a homorului̯
Pă d'e̯-asupra či̯urului̯,
Şî frunt'e̯a tărîţîei̯
Pă d'e̯-asupra sîtîei̯
Şî codaţî brîndzîei̯.
Tu d'e̯-ačel'e̯a că l'e̯-ai̯ dat,
Loc în rai̯ nu ţ'ai̯ gătat».
Mîndru ği̯o̯acă Petre 'n rai̯,
Mîndru ği̯o̯acă şî să ro̯agă,
Să ro̯agă lu Dumn'edzău̯,
Do̯ară ved'e-ū rob a său̯.
Şî vădzui̯ pă tată-său̯:
— «Petre, Petre, făt frumos,

www.dacoromanica.ro

Ia pă min'e
'N rai cu t'in'e!»
— «Dar raiu nu-i lumn'inos,
Că tu t'ai fost d'ū žurățăl
5 Și dreptil'e l'e-ai strîmbat,
Strîmbel'e l'e-ai îndreptat,
Loc în rai nu t'ai gătat».
Mîndru giogacă Petre 'n rai,
Mîndru giogacă și să rogagă,
10 Să rogagă lu Dumn'edzău,
Doară ved'e-ū rob a său.
Ș'o vădzut pă frat'e-său:
— «Petre, Petre, făt frumos,
Ia pă min'e
15 'N rai cu t'in'e!»
— «Ieu t'e-oi lua bucuros,
Că și raiu-i lumn'inos,
Că tu t'ai fost păcurărel,
T'ai pus stîna lîngă drum
20 Ș'o trecut și rău și bun;
Pă čel cu frig l-ai încăldzît,
Pă čel flămînd l-ai hrăn'it
Și loc în rai t'ai găsit».

1921. Răpedea — Sava Steţcu, 70.

CCCXLIV

Mere-ș Petru
25 Cu Sîn-K'etru
Pă cununa d'ealului,
Pă la pomn'ii raiului,
La casa bogatului.
— Gata-i čina, bogat mare?
30 — Gata-i, gata-i, nu-i d'e voi,
Că-i d'e-un bogat ca și noi.

1920. Săčel — Măria Sîma, 15.

CCCXLV

Colo 'n susu, mai d'in sus,
Colo 'n sus la răsărit
Mîndri pomi ș'o d'înflorit.
35 La umbruța pomn'ilor
Mîndră-i stîna oilor,
Da la oi čin'e mn'i șede?
Petra, Petra, bărbat bun.
Petra-o prins a trîmbçita
40 Și oile d'a zçera.
Dumn'edzău o d'audzît
Și la ele-o coborît
Tăt pă scară
D'e čeară,
45 Ș'o slobodzît flori d'e vară.
Petrea 'n lanče rădzămîn,
După oi Petrea strîgîn,
Și Petrea le-o suduit:
— «Lăsa-v'oi la bçiata, oi,
50 Că m'am urît îmblîn cu voi».
Strîgă oaia oak'eșa:
— «Petro, Petro, bărbat bun,
Mai iern'eadză-n'e o iarnă
Și n'e scoat'e 'n primăvară,
55 Și n'e pașt'e la pripoară,
Și n'e-adapă la izvoară;
Cînd a si pă la Sîn-Giordz
T'e-om čînst'i c'un mn'el
[frumos;
Cînd a si pă la Ispas
60 T'e-om čînst'i c'un bulț d'e caș».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vișeul-de-jos).

CCCXLVI

Pă ul'iță, pîntre văi
Să duc trei păcurărei.
Ei o prins a să sfăd'i
Și o prins a vorovi:
65 — «Pă unu l-om omorî».
Da el numa ș'o strîgat:
— «Că voi d'e mă-ț omorî,
Tăt pă min'e m'astupat
În țărcuțu mn'eilor,
70 În staolu oilor;
Și voi numa că d'îm pun'eț
La pk'ičioare
Fluer mare
Și la capu trîmbçita-re;
75 Că cîn vîntu ș'a sufla
Trîmbçita ș'a trîmbçita,
Flueru ș'a fluera,
Și numa ș'or d'audzî
Oile čele cu lapt'e —
80 M'or hori mărgîn pă sat'e;

www.dacoromanica.ro

Oile čele cornut'e —
M'or hori vara pă munt'e;
Čele bc̯i̯ete mn'iorele
M'or želi vara cu žele.
— H'ei̯ tu, bc̯i̯ete mn'iorele,
Spun'eţ cătă mama me-le:
V'a 'ntreba mama d'e min'e,
Spun'eţ că m'am dus la bin'e,
Că numa m'am însurat,
Şî eu̯ numa mn'i̯-am luat
Tăt o fată d'e 'mpărat,
Să nu sie cu bănat»[1].
. . . . . .
. . . . . .

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXLVII

La čẹa masă
D'e mătasă
Sîmtu, sîmt colač d'e grîu̯.
— Da cu̯-ačeẹa čẹ-aşt'eptaţ?
— C'aşt'eptăm pă Domnu sfînt.
— Poft'im, Do̯amn'e, cu noi̯ în [prîndz.
— Mulţămn'im, că noi̯ n'om [mere,
C'avem, Do̯amn'e, mult d'îm- [blat;
Pe la rîtu lu Pilat
Est'ẹ-un pomuţ rămurat,
Primăvara d'înfloreşt'e
Şî d'e to̯amnă l'e rod'eşt'e,
Mult'e suflet'e hrăn'eşt'e.

1920. Sîliştẹa — Io̯ana Bărcan, 40

CCCXLVIII

Colo 'n sus, la răsărit,
Est'ẹ-o dalbă mănăstire
Cu păreţîi̯ d'e tămîi̯e.
Dar acolo čine-ş cîntă?
Nou̯ă popi̯, nou̯ă dieči̯,
Şî p'atîţa patrierči̯.

Fiul zc̯i̯ară, stare n'are.
— «Tači̯, fiule,
Tači̯, dragule,
Numa noi̯ ţ'om rîndui
Dou̯ă mere,
Dou̯ă pere,
Dou̯ă mături̯ strelučele,
Să mături̯ čeru d'e st'ele,
Scaunu ği̯udeţului̯,
Păharu botezului̯
Şî t'eile rai̯ului̯.
Cu păharu-i̯ bot'edza,
Cu scaonu-i̯ ği̯ud'eca,
Cu k'eile 'n rai̯ intra».

1922. Şieu̯ — Pălaga Rus, 19.

CCCXLIX

Coborît, o coborît
Dumn'edzău̯ p'ai̯est pămînt,
La casa bogatului̯.
La ferẹastă ş'o strîgat:
— «Gata-i̯ čina, bogat mare?»
— «Gata, gata, nu-i̯ d'e voi̯,
Că-i̯ d'e bogaţ, ca şî noi̯».
El d'ẹ-acolẹa s'o luat
Tăt scîrçit şî supărat,
La casa săracului̯.
La ferẹastă ş'o strîgat:
— «Gata-i̯ čina, sărac mare?»
— «Gata, gata, pă puţîn,
Placă-vă că o 'mpărţîm,
Că cîn nu n'ẹ-om sătula,
Lu Dumn'edzău̯ n'ẹ-om ruga,
Ş'apoi̯ i̯ară ni̯-a mai̯ da».
Domnu 'n casă s'o băgat,
La masă s'o aşedzat.
D'e un'e Dumn'edzău̯ bẹa
Păharele să d'împlẹa;
D'e un'e Domnu mînẹa
Blid'ele să vîrfona.
Şî d'ẹ-acolẹa s'o sculat,
Şî frumos lẹ-o mulţămit,
Şî d'afară ş'o eşît.
Şî Dumn'edzău̯ s'o rugat:
— «Cată, Petru, d'înapoi̯
Şî t'e ui̯tă če-i̯ ved'ẹa?»

[1] Aci s'a oprit «hori̯a», spunîndu-mi că nu-şi mai aduce aminte restul colindei.

www.dacoromanica.ro

— «Văd casa bogatului
Toma 'n fundu iadului;
Şi văd ş'a săracului
În mn'ižlocu raiului».

1922. Şieu — Irina Ţîplea, 80.

CCCL

5 Înaint'ea astor porţ
Sîmt trei rînduri d'e pomuţ.
La umbruţa pomn'ilor
Şade Doamna curţîlor,
Tăt ink'ină
10 Şî susk'ină
Cu pahar galbăn în mînă;
Ink'ină la răsărit,
Că ved'e pă Domnul sfînt,
Mit'it'el şî 'nfăşăţăl,
15 Cu faşie d'e mătasă
D'e la Doamna 'mpărăt'easă;
Cu comînac d'e bumbac,
Cu trei st'iče 'n comînac:
Unu-i st'icu grîului,
20 Unu-i ziţa zinului,
Unu-i želfa lu Hristos,
Pînă-i popa la itros.

1920. Rozavlia — Ileana Rus, 24.

CCCLI

La sovărşîtu lumn'ii
Trîmbçita-vor îngerii
25 În patru cornuri d'e lume
La tăt omu p'a lui nume,
Să zie la ğiud'ecată
Čei zii cu čei morţ odată,
La locuţu d'e večîe
30 Und'e-o fost Adam d'întîie.
P'ačei zii und'e i-or pun'e?
I-or încuie ca 'nt'un nor
La lăcaşu drepţîlor.
P'ačei morţ i-or pun'e 'n pk'iatră
35 Lumn'ina să nu-ş o vadă.
Şî vor trîmbçita cu friče,
Domn'i şî 'mpăraţ or plînğe.
D'apoi noi čę-am put'ea dzîče?
Om răscumpăra cu sînğe;
40 Nu cu aur, n'iči cu-arğint,
Făr' cu sînğe drept şî sfînt.

1920. Rozavlia — Aceeaşi.

CCCLII

Pă čel vîrvuţ d'e munčei
Mărgu-ş trei păcurărei
Cu oile după ei:
45 Doi mai mari, unu mai mn'ic.
Pă čel mai mn'ic l-o mînat
Cu găleata la izvor
Pîn' ei or fače sabor;
Cu găleata după apă
50 Pîn' ei or fa' ğiud'ecată.
Înapoi ş'o d'înturnat,
Fraţî lui l-o d'întrăbat:
— «Če mort'iţă tu-ţ poft'eşti?
Ori d'in puşcă împuşcat,
55 Ori d'in sabçie dimn'icat?»
— «Altă moart'e nu-m poft'esc,
Dară d'in puşcă 'mpuşcat
Şî d'in sabçie dimn'icat.
Pă min'e nu m'astupaţ
60 N'iči în verd'e ţînt'irim,
N'iči în dalbu t'emet'eu,
Numa und'e-oi dzîče eu:
În vîrvuţu munt'elui,
Su' cručęa molidului,
65 În strunguţa oilor
Şî 'n ţărcuţu mn'eilor,
Şî 'n urma găleţîlor.
Să-m pun'eţ un mn'el la cap,
La pk'ičioare
70 Fluer mare
Şî la cap o trîmbçita-re;
Un vînt ţebeş a sufla,
Flueru ş'a fluera,
Trîmbçita ş'a trîmbçita
75 Şî mn'elucu ş'a zçera,
Cručîţa s'a legăna
Şî oile m'or cînta;
Oile s'or tomn'i rînd
Şî mn'i-or paşt'e pă mormînt.
80 Ele numa că ş'or ğîče:
— «Ian scoală, stăpîn'e, scoală
Şî n'e scoat'e la pripoară,

www.dacoromanica.ro

Să bem apă d'in izvoară,
Să n'e paşt'em cărbun'ei,
Să n'e fătăm mn'elușăi,
Mn'elușăi cu coarn'e 'ntoarsă,
5 Cum îs oile frumoasă.
D'e cîn tu ţ'ai adurn'it
Iarbă verd'e n'am păscut,
Apă răče n'am băut».
. . . . . .
Ei acasă ş'o zin'it,
10 Mama lor i-o întrebat:
— «Čel mai mn'ic und'e-o rămas?
— «Tăt pă văi şî pă vălčele,
Cu oile čele răle;
Tăt pă văi şî pă hotroape,
15 Cu oile čele şk'ioape.

1920. Rozavlia — Aceeaşi.

CCCLIII

Grea iernuţă ş'o pk'icat,
Oile tăte-o zcerat.
Dumn'edzău le-o audzît,
Cu bun dar le-o dăruit,
20 Ş'o făcut scară
D'e čeară
Ş'o slobodzît flori d'e vară.
— Oi, oi, oi, vind'e-v'oiu,
La tîrguţ trimet'e-v'oiu,
25 La tîrguţ la Sîm-Mn'ihai,
Să nu-m faţeţ mn'ie bai;
Că d'e cîn mă trud'esc cu voi
Da-s mai albu d'ecît voi.
— Stăpîn'e, stăpînu nost,
30 Mai iern'eadză-n'e o iarnă
Şî n'e mai 'nvereadză-o vară,
Că şî noi t'e-om dărui
La Sîn-Giordz c'un mn'el fru-
[mos,
La Ispas
35 C'un bulţ d'e caş;
Cînd a h'i cîmpu frumos
Noi n'e-om pun'e lîna ğios.
Stăpîn'e, stăpînu nost,
Dă-n'e des sărun'il'e,
40 Că ţ'om împlea găleţîle;
Şî n'e dă sărun'ea deasă,
Ţ'om pun'ea put'ina rasă.
Stăpîn'e, stăpînu nost,
Dacă n'i da şî n'i da,
45 Nu n'e da la om sărac,
Să n'e ţîe pîngă sat,
Să n'e paşt'em rădăčîn'i,
Să bem apă d'in fîntîn'i;
Da n'e dă la om găzdac,
50 Să n'e scoată la pripoară,
Să n'e paşt'em frundzîşoară,
Să bem apă d'in izvoară.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elean, 65.

www.dacoromanica.ro

RUGACIUNI

CCCLIV

RUGĂČIUN'E

Su' prĕ mn'ilostivă maică,
Su' prĕ ruga ta mă pleacă,
Că n'am dar care să-ț placă;
Că n'am dar d'e curățîe
5 Ca să-ț h'iu plăcută ție.
O, primn'est'e d'e la min'e
Dragost'ea d'e su' pre t'in'e,
C'ai născut pă duhu sfînt
Cu lumn'ină pă pămînt.
10 Astădz i prea lăudat
Îngerului mare sfat.
Cruče 'n casă,
Cruče 'n masă,
Cruče 'n tus-patru corn'ile d'e [casă;
15 Că nu-i casă,
Că-i četat'e
Cu feresț'il'e îndzuat'e,
Cu ușîl'e înferecat'e.
Da în dînsa čin'e șed'e?
20 Șed'e sfîntu Mn'iculae
Pă scaun d'e aur,
Čet'est'e și mărturisea',
Če-i rău taie,
Če-i bun lasă,
25 Dumn'edzău cu noi în casă,
Îngeru pă su' fereastă,
Maică prea curată,
În preažmea noastă.
Rugăčiun'il'e după 'mbrăcare
30 Păstă noapt'e m'o păzît,
Îngerii tăi m'o h'erit,
D'e rău, Doamn'e, m'ai h'erit.
Astădz eu la t'in'e cad,
Apără-mă d'e năcaz,
35 D'e năcaz, moart'e și rău,
Ca să siu cu tăt al tău;
Pofta mn'i-i gîndu și fapta
Să-ț plin'esc cu voia ta.
Îngeri, sfint'e păzitori,
40 Adă-m mîna d'e-ažutori.
Tu, Hristoasea mn'ea prea dulče,
Apără-mă cu sfînta cruče;
Bin'e cuvîntă a mn'eu pat
Ca să dorm cu somn curat.

1920. Sîlișțea — Anuța K'escu, 40.

CCCLV

TATĂL NOSTRU ȚIGĂNESC

45 Blagosloveșt'e!
Tăt Țîganu are pešt'e;
Numa Dada hăl mai mare
Are pešt'e — măcar c'are.

S'au dus pîngă mare 'n ğios,
50 Cu foi după cap
Ș'apoi cu p... 'n comănac.
Ș'acolo au aflat pă harca hăr- [čîlor,
Pă mama pešt'ilor;
Ș'atît'ea i-au dat,
55 Și 'n cap
Și după cap,

www.dacoromanica.ro

Pîn'ce i-au rupt trei coast'e 'n [pk'iz...;
Ș'apoi l-au dus acasă
Și l-au trînt'it d'e masă,
Și l-au cînăltăluit,
5 Ș'o ad'everit,
Ș'o aflat în el o cărt'ičică roșie,
Cu slove albe.
Au fost scris în ea dar d'e la [Dumn'edzău,
C'au să capet'e
10 O vale d'e lapt'e,
Un furcoi d'e slăn'ină
Ș'un țăpar d'e ouă.

Amu s'au grăit că čîne să margă după ele. Dada hăl mai mare au sărit în sus ș'au dzîs că el a pleca după ele, pînă 'n čeri la Dumn'edzău, ca să-i dee lui daru. Ș'au făcut

O scară
D'e čeară

cu fușt'ei d'e bob pînă la Dumn'edzău. Și cînd au suit pă scară, au lăsat cu limbă d'e moart'e să-i aștearnă če-i mai moale ğios pă pămînt, că, d'e-a pk'ica, să nu să lovască tare rău. Și dada hăl mare

Au suit pă scară,
Ș'o curvă d'e čioară

au rupt trei fușt'ei în scară. Și Dada hăl mare o pk'icat ğios d'e pămînt, ș'au rupt o mînă pîn șold ș'un pk'ičior pîn cot. Ș'amu o lăsat cu limbă d'e moart'e să nu-l îngroape în țînt'irim și 'n t'emet'eu;

35 Să-l îngroape d'in ğios d'in sat,
C'acolo-i locu mai curat;
În umbra gardului,
În mustu căcatului;
40 Și 'n pumn'i Rumîn'ii.

Amu, d'e Dada hăl mare au rămas o Țîgancă șk'ioapă. Ș'au suit înt'un vîrv d'e munt'e, ș'au bučinat înt'un cur d'e cîn'e,

45 Să să strîngă mn'ic cu mare
La ačeea adunare:
— «Să pun'em popa d'e-a noa- [stă ziță,
D'e-a noastă familie,
D'e capu Țîgan'ilor să să ție».

50 Ačela popa s'au grăit d'in če să facă besereca. O dzîs că:

D'e lemn a putreci,
D'e ser a ruğîn'i,
D'e pk'iatră a must'i.
55 Da o dzîs că om fače-o
D'e caș în dungă,
Să tragă copk'ii la rugă;
Și 'n pod d'e clisă grasă,
Să fugă copk'ii la rugă d'e-acasă.

60 Ačela o fo' mai bun ca čcia popk'i, că făčea Pașt'ele mai iut'e ca alț popk'i și le făčea d'e k'iperi și d'e hrean de leușt'ean: —

Care cum Țîgan îmbuca,
65 Pkiz.. mîni-sa o lua — Amin.

1920. Rozavlia — Plotonier Vasalie Bledea, 32 (de loc din Sat-Șugătag).

CCCLVI

RUGĂČIUN'E

Mă rog la sfînta Lun'i,
Čepeln'iță d'e post,
Căd'eln'ița lu Domnu nost Isus [Hristos.
Sfînta d'e t'in'e,
70 Eu mă rog ție
Cu in'ima curată,
Cu in'ima dreaptă,
Cu mint'e înțăl'eaptă,
Cu fața la pămînt pl'ecată,
75 Cătă maica sfîntă preacurată,
Cum să roagă lumea toată,
D'in lume, d'e păstă lume,
D'in toț patru cornurile d'e lume,

www.dacoromanica.ro

La mămuca lu Dumn'edzău [anume.
Că eu n'am altă ăgiutătoare,
N'iče altă folosîtoare,
Făr' pre t'in'e, Doamna čerului
5 Şî a pămîntului čea mare;
Ăgiutătoarea scîrçiţîlor,
Bucuria n'ecăžîţîlor;
N'am faptă d'e curăţîe
Ca să-ţ dau să-ţ placă ţîe.
10 O, mămuca lu Dumn'edzău,
Roagă pă h'iuţu tău
Să-m trimată daru mn'ie,
Să t'e laud pînă 'n večîe;
Amint'irea lui să sie
15 Aur, arğînt şî tămîe.
H'ie numele lu Dumn'edzău [bin'e cuvîntat,
În veči d'e noi lăudat.
Lăudăm pă maica sfîntă,
Pă fečioara čea mai blîndă;
20 Lăudată maica Domnului să sie
D'e-acuma pînă 'n večîe;
Amint'irea ei să sie
Aur, arğînt şî tămîe.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elean, 65.

CCCLVII

OČÎNAŞĂ ŢÎGĂN'EASCĂ

Strînčiunat čeresc,
25 Romanu mandros,
K'ik'iri,
Put'inţa,
Tamporu, tamporurea,
Prea sfînta Mancova,
30 Hoştoru moğî,
Hoştoru moğînca,
Pažera cotîrza,
Nu n'e duče, Doamn'e,
În cal'e d'e pk'ičiorağe.

1920. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCLVIII

TATĂL NOSTRU ŢÎGĂN'ESC

35 Tatăl nostru čel čeresc
D'e la Roma romîn'esc,
D'e la Sinad'eţ,
D'e la Mînad'eţ,
Tamporurea mare,
40 Mangal'iţa Mancova,
Şî mă izbăveşt'e, Doamn'e,
Pă la coada ğiuncului;
Ğiuncalău d'e sară
Şî d'e d'imin'eaţă,
45 Ăgiutoriu şoldurilor.
Contra,
Lontra,
Žapuri d'e cotîrza;
Ler,
50 Pantaler,
Očînaşîl'e d'e h'er.

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCCLIX

OÎČNAŞA STRÎĞELOR

Sfeti Petri,
Pavăl a vuži,
A vuži, vuži-t'e-a,
55 Čerk'iţa peri-va,
Trupu žubui-vi-l-a.
Slăvet'ea, cart'ea,
Dobristan'i, husarni.

1921. Răpedea — Sava Steţcu, 70.

www.dacoromanica.ro

B A L A D E

CCCLX

A LU GRUIA LU NOVAC

D'imin'eața s'o sculat
Trei voiniči,
Ca și trei cuči,
Pă trei cai ca și trei murgi.
5 Da cai nu-s ca cai,
Fac în gură ca șerk'ii,
Bat în pen'e ca corčii.
Și la drum că ș'o plecat,
La vîrvuțu dealului,
10 La crîžma 'mpăratului.
Acolo dac' o sosît
Numa ei că ș'o strîgat:
— «Tu, Aniță,
Crîžmăriță,
15 Numa tu de ț'ai avea
Un pătuț
De trei drăguț,
Ș'un grăžduț
De trei murguț».
20 — «Numa io nu mn'i-oi avea
Niči pătuț
De trei drăguț,
Niči grăžduț
De trei murguț,
25 Că-i crîžma 'mpăratului,
Că iț ia și taleru,
Mesălu și galbenu,
K'icuru și grițariu».
De trei dzîle 'n crîžm' o 'ntrat,
30 Nouă buț o deșertat,
Cruče de grițari n'o dat.
Taie pk'ită păst'e lată
Ș'o înbucă 'n gur' odată.
Crîžmărița s'o supărat,
35 Poale albe-o sufulcat
Čizme roșî-o d'i'ncălțat,
La 'mpărat s'o d'alergat,
D'i d'eparti ploconin,
Și de-aproape 'nger uk'in:
40 — «Împărat'e
D'e'nălțate,
Nu știu spune-ț'aș o ba,
Că tare rău t'i-i supăra».
— «Spune-mi tu, Aniță,
45 Crîžmăriță,
Spune-mi tu če ai de spus».
— «D'i'nălțat'e,
D'i'mpărat'e,
Poposît, o poposît
50 Tăt la crîžma dumn'i-tale
Trei voiniči,
Ca și trei cuči,
Pă trei cai ca și trei murgi.
Da cai nu-s ca cai,
55 Fac în gură ca șerk'ii,
Bat în pen'e ca corčii».
— «Tu Aniță,
Crîžmăriță,
Spune-mi tu făptura lor».
60 — «Că numai la čel mai mare
D'in față-i ca dumn'ia-ta-re,
Cu mustața ca la rac,
D'i le noadă după cap;
Fače nodu cît pumnu,
65 D'e să mn'iră tăt omu;

www.dacoromanica.ro

Şî la čel maĭ mižločîĭ,
Numa făţuca luĭ,
Ca şî spuma lapt'eluĭ;
Şî la čel maĭ mn'ic,
5 Ok'iţîĭ luĭ
Ca şî două mure coapt'e,
Care-s coapt'e la răcoare,
N'e-ăgĭunse d'i n'ĭ-o leac' d'i [soare».
— «Tu Aniţă,
10 Crîžmăriţă,
Întoarče-te d'i'napoĭ
Şî le dă zin cît or poft'i,
Şî d'e banĭ nu pomen'i,
Că-ĭ Gruiţa lu Novac,
15 D'e treĭ orĭ ţar' o prădat;
Şî numa d'e s'a mîn'iĭa,
Ţîligradu l-a pustîĭa».
Ea s'o 'ntors înapoĭ,
Le-o dat zin cît o poft'it
20 Şî d'e banĭ n'o pomen'it.
Dat-u Dumn'edzău un vînt,
Păru Gruiĭ s'o clătit,
Turči 'n Dunăre-o sărit;
Da cîţ fură
25 Tăţ trecură;
Un cîn'e d'e turc bătrîn
Nu să tacă
Şî să treacă,
Da numaĭ el că ş'o strîgat:
30 — «Că voĭ mn'ie de mn'i-ţ da
Ţîligradu şî ţara,
Eu sîngur vi l-oĭ lega
Cu treĭ sire de mătasă,
Cum i mîna luĭ de groasă».
35 Şî pă el cîn l-o legat,
Şî l-o dus robuţ legat
Pîn ocol la împărat.
Şî 'mpăratu ş'o strîgat:
— «Nu-ţ e, Gruie, ruşîne,
40 Un vit'eaz frumos ca t'ine,
Că ziĭ rob legat la mn'ine?»
Un corbuţ o prins a croncăi.
— «H'eĭ corbule,
H'eĭ croncule,
45 Ničĭ eştĭ bun tu d'e 'mpuşcat,
Ničĭ eştĭ bun tu d'e mîncat,
Că eştĭ bun tu d'e zburat.
Du-te 'n lume,
Păstă lume,
50 Und''ĭ-afla pă Gruia 'n lume».
Şî corbuţu ş'o zburat
Pînă 'n ocol la 'mpărat,
Şî iar o prins a croncăi.
Şî Gruiţă ş'o strîgat:
55 — «H'eĭ corbule,
H'eĭ croncule,
Văd eu bugăt d'e b'in'e,
Că-ĭ mînca carn'e d'i mn'ine,
Şî mn'i-ĭ bea sîngele mn'eu,
60 Şî mn'i-ĭ mînca capu mn'eu».
— «Gruiţă, numaĭ Gruiţă,
Eu n'am zin'it păntru-ačea.
M'o mînatu taĭcă-tău
Să-ţ îmblu d'e rîndu tău».
65 — «Spun'e taĭculuĭ aşa:
Pă mîn'ĭ, pă la prîndzu mare
Tăt mn'i-ĭ capu de pk'erdzare».
Şî corbuţu ş'o zburat
Pînă 'n fereastă la Novac:
70 — «Novače,
Numaĭ Novače,
Pă Gruiţă l-am aflat
Tăt în ocol la 'mpărat,
Şî acolo-ĭ rob legat».
75 Şî Novacu s'o gătat
'N haĭne călugăreştĭ,
Şî ş'o 'mplut un şărpăoaş,
L-o împlut d'e gălbănaş,
Pă murguţ o 'ncălecat
80 Ş'acolo s'o d'alergat.
— «D'i'nălţat'e
D'i'mpărat'e,
Numaĭ eu am audzît
C'aĭ un robuţ d'e perit,
85 Mn'ie mn'i-ĭ d'e spoved'it.
Nu-ĭ slobod a-l d'omorî
Pînă nu l-oĭ spoved'i».
Împăratu ş'o strîgat:
— «Călugăre, călugăre,
90 Nu-ĭ esta čine gînd'eşti,
Că-i Gruiţa lu Novac,
D'i treĭ orĭ ţar' o prădat;
Şî numaĭ d'e s'a mîn'ĭa

www.dacoromanica.ro

Ţîligradu l-a pustîia».
Ş'a două-oară ş'o strîgat:
— «D'e ţî-i robu d'e p'erit,
Mn'ie mn'î-i d'e spoved'it,
5 Că nu-i slobod a-l d'omorî
Pînă nu l-oi spoved'i».
Şî bagă mîna 'n şărpăoaş,
Scoasă plin d'e gălbănaş,
Gălbănaş
10 Şî tăleraş,
Şî, ia, sămănară pă ğios,
Şî, ia, Turčîi îs locomoş,
Tăt să plecară pă ğios.
Şî d'e Gruia s'o propk'iat
15 Şî şpărğile le-o tăiat,
Şî Gruiţa ş'o strîgat:
— «Taicu mn'eu, tăicu Novac,
In', dă-m o cupă d'e apă,
Că d'e cînd aiči am întrat
20 Niči apă n'am căpătat».
Şî i-o dat o cupă d'e zin
Şî o fost sănătate d'e plin.
— «Taicu mn'eu, taicu Novac,
Bat'e tu marğinile,
25 Oi bat'e eu mn'ižloačile».
— «Nu mă bizuiesc, Gruie, ţie,
Că eşti mîncat d'e robçie.
Da, bat'e tu marğinile,
C'oi bat'e eu mn'ižloačile».
30 Ş'acasă ei că ş'o plecat
Şî mî-sa că ş'o strîgat:
— «Gruiţă, dragu mamii,
Dă čiucurii d'ept čioareči,
Şî puşca cu oţelele
35 Pă plugut cu serele,
Şî te du tu a ara
Cu soru-ta Măricuţa».
Ş'o dat čiucurii d'ept čioareči,
Puşca cu oţelele
40 Pă pluguţ cu serele.
Şî s'o dus el ş'o arat
Cu soru-sa Măricuţa
'N de lu Hotimului,
Pă co sta Mn'istrimului.
45 Cînd o fo' cručea mn'i dză-dzî:
— «N'i, n'i, n'i, frăt'iuluc, n'i
Cum zin Turč' alăturea,
Cîte-o sut' alăturea,
Cîte-o mn'ie-asămin'ea!»
50 — «H'ei tu, sorulica mea,
In ě boi d'e tînžea
Şî te fă d'e lăturea
Şî eu oi lua plugu d'e grind'ei
Şî m'oi învîrti pîntre ei.
55 Şî odată m'oi d'i'nvîrti
Şî pă tăţ oi omorî».
Şî ea o luat boi d'e tînžea,
S'o făcut d'e lăturea,
Şî el o luat plugu d'e grind'ei,
60 Ş'odată s'o d'i'nvîrtit
Şî pă tăţ i-o omorît,
Şî plugu l-o 'ncobçilat,
Şî mî-sa l-o d'i'ntrebat:
— «Gruiţă, dragu mamii,
65 Nu ştiu boi i-ai şk'iopat,
O pluguţu l-ai strîcat,
Că tare žip ai noptat».
— «H'ei tu, mămuluca mea,
Boi nu i-am şk'iopat,
70 Niči plugu nu l-am strîcat;
Am arat
Ş'am sămănat,
Şî s'o copt ş'am săčerat.
Mămulucă, d'e nu credz,
75 In du-te batîr şî vedz
Că numai, mamă, ţî-i păşî
D'i pă st'ic, mamă, pă st'ic,
Tăt pă faţă d'i voinic;
D'i pă znop, mamă, pă znop,
80 Tăt pă t'it'ie de clop».

1920. Budeşti — Mărija Bîrlea, 40, (de loc din Călineşti).

CCCLXI

ZIDRA

Mere Zidru cu Zidra
Pă drumuţ alătura
La ospăţ la soacră-sa.
Numai el o rupt ş'o dzîs:
85 — «H'ei tu, Zidră,
Doamnă mîndră,
Tragănă-mu 'n trăgănaş».

www.dacoromanica.ro

— «H'eĭ Zidruț,
Domnu mîndruț,
Cum oĭ prind'ę-a trăgăna
Munțî s'or cutremura,
5 Izvoarăle s'or tîlbura,
Șî la mn'ine ș'or zin'i
Păcurariĭ d'e la munt'e —
Păunaș cu pen'e scurt'e;
Păcurariĭ d'e la oĭ —
10 Păunaș cu pen'e moĭ —
Șî d'e la t'in'e m'or lua».
— «H'eĭ tu, Zidră,
Doamnă mîndră,
Tragănă-mu 'n trăgănaș,
15 Că pună capu 'n sus n'ĭ-a sta
Eu pă t'in'e nu t'ę-oĭ da».
Șî eĭ o prins a trăgăna,
Munțî a să clăt'ina,
Izvoarăle a să tîlbura,
20 Șî la mn'ine ș'o zin'it
Păcurariĭ d'e la oĭ —
Păunaș cu pen'e moĭ;
Păcurariĭ d'e la munt'e —
Păunaș cu pen'e scurt'e.
25 — «H'eĭ Zidruț,
Domnu mîndruț,
Dă-n'e nouă pă Zidra!»
— «Eu pă Zidra nu oĭ da
Pună capu 'n sus n'ĭ-a sta!»
30 — «Dă-n'ĭ-o d'e bună voe,
Nu-ț da capu la n'evoe».
— «Răbdați-mă voĭ o leacă
Să-m bag mîna 'n buzunarĭ,
Să scot pană șî hîrt'ie,
35 Să-m scriu o hărt'iulie,
Să trimăt la maica mea,
La maica mea 'n Olodău,
Să știe d'e če-oĭ muri eu».
Șî tăt în loc de hîrt'iulie,
40 Da o scos dalbă sabçie,
Ș'odată ș'o măhăit
Șî pă tăț ĭ-o omorît;
O măhăit a doua oară
Ș'o ağiuns șî pă Zidra.
45 El s'o aflat pă bănat
Șî 'napoĭ s'o d'i'nturnat
Șî mî-sa l-o d'i'ntrebat:
— «H'eĭ Zidruț,
Domnu mîndruț,
50 Und'ę-aĭ lăsat pă Zidra?»
— «Colo 'n coastă,
După coastă,
Mare hold' am săcerat,
Șî znopk'iĭ nu ĭ-am legat;
55 Tăt în loc d'e legătorĭ
Îs a Zidriĭ 'nčingătorĭ.
Mămulică, d'e nu credz,
Ia du-t'e batîr șî vedz;
Mămulică, țî-ĭ pășî
60 D'i pă st'ic, mamă, pă st'ic,
Tăt pă fața d'i voinic;
D'i pă znop, mamă, pă znop,
Tăt pă t'it'ie d'e clop».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXII

TURČIĬ ȘI SIROLINA

Șade Sirolină 'n prag
65 Cu siruț băgat în ac;
Nu șt'iĭ coasă,
O descoasă,
O dor d'e bad'ęa o 'ntoarče;
Nu st'iĭ punğe,
70 O despunğe,
O dor d'e bad'ęa o-ağiunğe.
Numa ęa o rupt ș'o dzîs:
— «H'eĭ tu, mămulica mea,
Eșĭ, mămucă, pun' în prag
75 Șî t'e uită 'n ğios în țară,
Că nu șt'iu, mamă: nori-s groșĭ,
O zinu Turčiĭ d'in ğios?
Nu șt'iu: pomn'i-s înflorit,
O zin Turčiĭ 'nvăluit»?
80 — «Siroli', draga mamiĭ,
Niče noriĭ nu îs groș,
Če zin Turčiĭ d'in ğios;
Niče pomn'i nu-s înflorit,
Če zin Turči 'nvăluit».
85 — «Pă und'e, mamă, m'aș as-
[cund'e?»
— «Bagă-t'e în grăd'inuță
Supt un sir d'e tămîiță

www.dacoromanica.ro

Şî 'nvîrsteadză-o cunun'iță».
Şî, ia, Turčii ș'o sosît,
În casă ș'o d'i'ntrat:
— «Bună dzuă, soacră mare,
5 Gata-i prîndzu, o ba?»
— «Niče prîndzu nu-i gata,
Trečeț voi şî hod'in'iț».
— «N'am zin'it a hod'in'i,
La Sirolin' a peții».
10 — «Tărdzău voi v'ați nădăit,
Că Sirolina ș'o murit.
D'e nu-m credeț cuvîntu
Să v'arăt eu mormîntu».
Ia cîț fură
15 Tăț trecură;
Un cîn'e d'e turc bătrîn
Nu să tacă
Şî să treacă:
— «Blemaț voi pîn grăd'inuță
20 Să čiuntăm să ducem flori,
Dacă nu ducem nurori».
Floričele ș'o čiuntat,
Pă Sirolin' o aflat,
Şî d'e mînă o luat,
25 Şî cu dînsa ș'o plecat.
Cîn fo' locu la un loc,
La mn'ižlocu codruluj,
La capătu poduluj,
Numa ea ș'o rupt ș'o dzîs:
30 — «Lasă-mă, Turcuț, d'e mînă,
Să-m sufulc eu sugn'ița,
Că-i luată d'e mama,
Tu alta nu mn'i-i lua,
Tăt alta ca ș'aiasta».
35 D'e mînă că o lăsat
Şî 'n apă s'o d'aruncat
Şî d'in graiu ș'o cuvîntat:
— «D'ecît noră Turčilor,
Mai bine mîncarea peșt'ilor
40 Şî coșuțu račilor».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXIII

HORIA PINT'EI

Sub čea păduriče verd'e
Mit'it'el zare se ved'e.
Ačeia nu-i zare a zări,
Tăt e şătruca Pint'ii.
45 Pintea pîn șatră să primbla
Şî d'in graj că-ș cuvînta:
— «Care voinic s'ar afla-re
Să margă la Baia-Mare
După zin şî după sare,
50 După prah d'e čel mai mare,
După carn'e d'e γ'iță,
După prah mai mănunțăl?»
N'iči unu nu s'o aflat,
Numa a Pint'ii fărtat.
55 —«Pinteo, Pinteo, viteaz mare,
Dă-mn'i calu dumn'i-tale
Să mă duc la Baia-Mare
După zin şî după sare,
După prah d'e čel mai mare,
60 După carn'e d'e γ'iță,
După prah mai mănunțăl».
Pintea calu i l-o dat,
El pă cal o 'ncălecat
Şî la Baia s'o d'alergat.
65 Asa tare că-ș merea,
Niče cruče nu-ș făčea,
Înapoi nu să uita
Să arăt eu cu mîna.
Cum în Baie ș'o d'i'ntrat,
70 Numai el că s'o tîln'it
Cu un cîn'e d'e domn mare:
— «Bună dzuă, domnule».
— «Sănătos, dragu bad'ii.
Tu eşti fărtat de-a Pint'ii?
75 Spune-mi tu moartea Pint'ii,
Că eu ție ț'oi plăt'i».
— «Moartea Pint'ii nu oi spun'e,
D'e mn'i-i da cît în lume».
Şî 'n crîžmuță l-o băgat
80 Şî pă el l-o d'i'mbătat,
Ş'apoi iară l-o 'ntrebat:
— «Spun'e-mi tu moartea Pint'ii,
Că eu ție ț'oi plăt'i».
— «Pă Pint'ea treabă 'mpuşcat
85 Cu trei cuie d'in potcoavă,
Şî cu trei grăunțe d'e grîu roșu,
Şî cu trei d'e mădzărită,
Şî 'mpuşcat pă susuoară,

www.dacoromanica.ro

Şî Pint'ea treabă să moară».
În loc luĭ ca să-ĭ plăt'ea',
În t'emn'iță că-l băga.
Numaĭ el că ș'o strîgat:
5 — «Năpost'i-m mîna stînga,
Că dreapta n'oĭ cutedza».
Mîna luĭ ĭ-o năpust'it
Şî el ș'o scris cărtîcele.
Şî Pint'ea cîn prîndza
10 Atunčĭ cărțîle sosia;
Şî Pint'ea cîn gusta
Atunčĭ cărțîle pk'ica.
Lasă Pint'ea d'e-a prîndzî
Ș'o prins el a čet'i.
15 Dac' o vădzut cum îĭ scris
Mare plîns că l-o d'i'nvins:
— «Şt'iut-am c'a si așa,
C'așa tare că-ș merea,
Niče cruče nu-ș făčea,
20 Înapoĭ nu să uita
Să-ĭ arăt eu cu mîna
Cum să-ĭ îmble trebuca.
Şî Pint'ea pă cal o 'ncălecat
Şî 'n Baie s'o d'alergat.
25 Cum în Baie ș'o d'i'ntrat
Pă dînsu l-o d'i'mpuşcat,
D'i pă cal ğios o pk'icat.
Numaĭ el că ș'o strîgat:
— «Voĭ, voĭ, voĭ, fărtatîĭ mn'eĭ,
30 Strînğeți-vă pîngă mn'ine:
Cît în lume veț trăi
Nu vă maĭ dareț sfatu
Cătă tăt blăstămatu;
Că eu sfatu mn'i l-am dat
35 Şî capu mn'i l-am mîncat».

1920. Budeşti — Aceeaşi.

CCCLXIV

BĂRBATUL IRINEĬ

Peste măriĭ,
Peste Dunăriĭ,
Prins-o socru pe ğineriĭ;
Că-ž l-o prins
40 În lanț l-o pus,
Domn'iĭ leğea ĭ-o răspuns.
— «Lasă-mă, socru, d'e mînă
Să-m bag mîna 'n minteuță
Să-m scot albă hîrtiuță
45 Să-m trimăt l-a mea măicuță,
L-a mea mamă 'n Borozău,
Să-m trimată copîrșeu,
Copîrșeu și pînză ne gră —
N'ĭ-o fo' moarte 'nt'o d'e grabă».
50 Cînd sosia soliĭ la poartă,
Irina-ĭ cu prîndzu 'n masă.
— «Lasă, Iri', prîndzu pus,
Că noĭ rău h'ir ț'am adus».
Cîn poarta o d'escuĭ t,
55 Capu i l-o rătedzat.
Irin' o prins ș'o zcerat.
Tată-său ș'o rupt ș'o dzîs:
— «Tačĭ, Iri', dragu tatiĭ,
Că noĭ altu ț'om găsî.
60 Maĭ d'e iță, maĭ d'e neam,
Nu ca esta-ū ardelean».
— «Poț, tătuc', a mn'i-l găsî,
Că tată la copk'iĭ n'a si.
Stau copk'ii pîngă vatră,
65 Eĭ nu știu čine li-ĭ tată,
Fă' tot dzîc că-ĭ lumea toată».

1920: Budeşti — Ana Costăn'ine, 37, (de loc din Besereca-Albă).

CCCLXV

IANCU

Pă drumu Feleaculuĭ
Mărg carăle Ianculuĭ.
Caru mere 'mp'ed'ecat,
70 Iancu mere supărat;
Boi-s cu coarn'e d'e čeară,
Om ca Iancu nu-ĭ în țară;
Boi-s cu coarn'e d'e spumă,
Om ca Iancu nu-ĭ în lume;
75 Boi-s cu coarnele verdz,
Om ca Iancu nu maĭ vedz.
Zin'e Iancu d'e la munt'e
Cu opt mn'iĭ şî patru sut'e.
— «Iancule, măiirea ta,
80 Lasă Sîrb'ĭ , nu prăda,
Ț'oĭ da baniĭ cu feldera
Şî aoru cu mn'erța».

www.dacoromanica.ro

— «Nu-mi trĕ' bani cu feldera,
Nici aoru cu mn'erţa,
C'aşa vrea Romîncĕle,
Ca şî domnele
5 Să ţîpe mănuşile,
Să iee săcĕrile,
C'aşa fac Romîncĕle».

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCCLXVI

VINDEREA NEVESTEI

S'o ibçit şî s'o luat
Tăt un fecior d'e găzdac
10 Cu o fată d'e sărac.
Cîn o fo' săptămîna
Soacră-sa o d'i'ntreba:
—«Und'e ţî-i, noră, zestrea?»
— «D'int'un sat ai fo' cu noi,
15 Ştiutu-m'ai că n'am boi,
Numa ok'ii amîndoi».
— «G'eorçiţă, dragu mamii,
Nevasta d'e nu oi da
Boi 'n grażd oi sp'int'eca;
20 Nevasta d'e nu oi vind'e,
Grażdurile le-oi aprind'e».
Numa el că s'o luat,
Numa el că s'o 'ntîln'it
C'un cîn'e-turbă bătrîn.
25 Nu să tacă
Şî să treacă:
— «D'e vîndutu-i nevasta?»
— «D'e vîndutu-i săraca».
— «Cîtu-i preţu pă dînsa?»
30 — «Cîtu-i put'ea număra
D'e-amu pînă ce-a 'nsăra:
Talerii cu metîru,
Galb'en'ii cu feld'eru».
Comora pă murgu-o pus
35 Şî el acasă s'o dus.
— «Ce-ai făcut, mamă, d'e cină?»
— «Laşk'ie 'n dzamă d'e găină».
— «K'igni-ţ'ar, mamă, d'e cină,
Cum mn'i-i mn'ie la inimă».
40 — «G'eorçiţă, dragu mamii,
Dacă-i aşa şî aşa,
Ţîp' comoara pă fereastă
Şî te du după nevastă».
Pk'ită albă că mînca,
45 Cu băncuk'ii să ğiuca;
Să ğiuca cu băncuk'ile,
Ca coconi cu surcĕlile.

1920i Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCCLXVII

ILONCA ŞI TURCUL

Colo 'n deal, că după deal,
La curtea lui Şendorean,
50 Şendoreasa cea frumoasă
H'ireşe cocoană 'ş gată.
Cocoana bună era,
Curţile le mătura,
Goz' afară îl ţîpa,
55 Pă k'etoare să urca;
Vădzu st'eagu strălucin,
Turcii după ea zin'in.
Ea 'n casă ş'o alergat,
Cătă mă-sa s'o rugat:
60 — «Ascunde-mă, mamă, bine,
D'e voeşti să siu cu t'ine,
Că zin Turcii după mn'ine».
— «H'ei tu, siuţa mamii,
Und'e focu t'e-aş ascund'e?»
65 — «O 'n ladă cu talerii,
O 'n ladă cu husoşîi;
Că husoşîi au capuri mult'e
Şî pă mn'ine m'or ascund'e;
Talerii or ţurgălui,
70 Şî pă mn'ine m'or găsi».
— «Du-te, sie, 'n grăd'inuţă
Şî t'e-ascunde supt o frundză».
Turcii la poart' o pk'icat,
Cu pk'ičioru 'n poart' o dat,
75 Poarta 'n patru s'o crăpat,
Numai ei că ş'o strîgat:
— «Ğiupăneasă, soacră mare,
Scoate-n'e pă Ilonca-re;
Pă Ilonca d'e nu-i scoate-o,
80 Ţîţele ţî le-om crepa-re
Şî le-om presăra cu sare,
Focu rău te-or ustura-re».

www.dacoromanica.ro

—«Da d'e̯-und'e focu oi̯ sco̯ate̯-o?
Că, numa una am avut
Ş'o băgat-o popa 'n lut.
D'e nu-mi̯ credeţ cuvîntu
Hai̯ să v'arăt mormîntu,
Că-i̯ în grăd'ină su' fere̯astă,
Supt o flo̯are albastră».
Un cîn'e d'e turc bătrîn,
Nu să tacă
Şî să tre̯acă:
— «A, drağilor mn'ei̯ fečiori̯,
Hai̯da să n'e či̯untăm flori̯,
Că ne̯-om 'nstruţa 'n sărbători̯
La fet'e şî la fečiori̯».
În grăd'ină s'o băgat
Şî frundzuca o či̯untat,
Pă Ilonca o aflat,
Şî d'e mînă o luat,
Şî 'n cočie̯-o aruncat.
Cîn o fost pă şesurele
Cătă Turcu s'o rugat:
— «Lasă-mă, Turcuţ, d'e mînă
Să-m tomn'esc inelele,
Că-m curmă ğedit'ile».
El d'e mînă n'o lăsat;
E̯a i̯ar i s'o rugat
Pă poduţu Dunării̯:
— «Lasă-mă, Turcuţ, d'e mînă,
Să-m tomn'esc eu̯ cununa,
C'ai̯asta mn'i-i̯ zestruca,
Zestruca d'e la mama,
Şî nu mn'i̯-a mai̯ da alta».
El d'e mînă o lăsat,
E̯a 'n Dunăre s'o̯-aruncat,
Numa e̯a că ş'o strîgat:
— «Fă-t'e, Turcuţ, če t'i-i̯ fače,
Că şî eu̯ încă m'oi̯ fače,
M'oi̯ fa' tătăişă albă
Şî m'oi̯ duče pîn če̯a i̯arbă».
— «Fă-t'e, mîndră, če t'i-i̯ fače,
Că şî eu̯ încă m'oi̯ fače,
M'oi̯ fače un cosaş mare
Şî atîta mn'i̯-oi̯ cosî,
Şî pă t'ine t'e̯-oi̯ găsî».
— «Fă-t'e, Turcuţ, če t'e-i̯ fače,
M'oi̯ fače o ruž' albastră
La domnari̯ pă če̯a fere̯astă».
— «Fă-t'e, mîndră, če t'e-i̯ fače,
Că şî eu̯ încă m'oi̯ fače,
Că m'oi̯ fače̯-o slugă mare,
M'oi̯ băga la čei̯ domnari̯,
N'oi̯ čere altă sîmbrie,
Ca ruža să mn'i̯-o dee mn'ie».

1920. Crăčeşti̯ — Măria Horvat, 36, (de loc din Sîrçi̯).

CCCLXVIII
SOŢUL PLECAT

— «Măi̯ G'eorçe, Guta, Guta,
Mă-ta vin'eri̯ t'e̯-o făcut,
Sîmbătă t'e̯-o bot'edzat,
Luni̯ la o̯ast'e t'e̯-o luat
Şî n'evasta ţ'o rămas».
— «Tăt mă rog, măi̯cuţă, ţîe,
Să-m ţîn'eţ nevasta bine,
Cu pk'ită şî cu masline
Şî cu sîmbure d'e nucă,
D'e la noi̯ să nu să ducă.
Tu, nevastă, şî m'aşte̯aptă
Nou̯ă ai̯ şî nou̯ă luni̯
Şî p'atîte̯a săptămîni̯;
Ş'ei̯ ved'e̯a că nu mai̯ zin,
Cu boi t'-i mărita,
Cu locu mi comînda;
Ş'ei̯ ved'e̯a că nu mai̯ zin,
T'e dă şî t'e mărită,
Dacă m'o luat armată».
Nevasta s'o măritat
Şî el napoi̯ s'o 'nturnat.
Cîn în casă s'o băgat,
Mesăle că s'o 'ncrestat.
— «Staţ, mesă, nu vă 'ncrestaţ,
Că asta-i̯ nevasta me̯a».
— «D'e pă če ţî o cunoşti̯?»
— «Pă bazmau̯a d'e mătasă,
C'ačei̯a mn'i̯-o fost de̯-acasă;
Pă unelu čel d'e̯-arğint,
C'ačela mn'i̯-o fo' d'e sk'imb».

1920. G'esăşti̯ — Pălăguţa Drăguş, 19.

CCCLXIX
SÎRBUŢ ÎŞI VINDE NEVASTA

Frundză verd'e rătunğio̯ară,
H'ireş Sîrbulu să 'nso̯ară,

www.dacoromanica.ro

Mîndră nevastă-ș lua-ră;
Da nu-i mîndră ca mîndrele,
Da-i soră cu soarele,
Și grăia' cu florile,
5 Mustră-să cu zorile
Pîn tăte grăd'inile.
D'e dragostea lor čea mare
Răsărit-o rușîța-le
Tăt în boldu patului;
10 Și 'n pătuț lîngă păret'e,
Un siruț d'e stînžen verd'e,
D'e dragostea lor čea mare;
Și 'n pătuț la căpătîi,
Un măruț verd'e gutîi.
15 Soacră-sa d'e curvă mare
Nu să ști d'altă če fa'-re
Să le strîče ibostea-re,
Să dusă în sat a čere;
N'o čerut pk'ită și sare,
20 O čerut formăcătoare
Să le strîče ibostea-re.
Da, de-ačeea n'o căpătat,
Înapoi s'o d'i'nturnat:
— «Măi Sîrbuț, dragu mamii,
25 Audzît-am, Sîrbuț, eu
Că, este tîrguț la Brașău
Tăt d'e boiu și d'e vači,
Și d'e oameni care și-s dragi.
Du-t'e și tu cu nevasta,
30 Doară-i putea neguța».
S'o tîln'it c'un Turc bătrîn;
Nu să tacă
Și să treacă,
Sîlă pă cap să nu-i facă:
35 — «Măi Sîrbuț, mărirea ta,
D'e vîndut ți-i nevasta?»
— «D'e vîndut mn'i-i seleaca.
Nu o vînd că-i curvă mare,
Nu o vînd că-i băutoare: —
40 N'i s'o čiuntat k'elsîgu
La vremea cu susîgu».
— «Măi Sîrbuț, mărirea ta,
Cît čei dară pă dînsa?
Cît čei, atîta ț'oi da».
45 — «Cît îi putea număra
D'e-amu și pîn' če-a 'nsăra,
Numai io oi cumpăni
Odată cu talerii
Și d'e trii ori cu galbănii,
50 D'e činči ori cu bani mănunț,
Ca sî-i paie și ei mulț».
— «O soțuc, soțuc a mn'eu,
Cum t'e 'nduri tu binelui
Și t'e dai străinului?
55 Cum t'e 'nduri tu banilor
Și mă dai străinilor?»

1920. G'esăști — Pătrasca Covači, 70.

CCCLXX

BODIȚA

Frundză verd'e tîrburea,
N'avea . . . . . [?] pă ea;
Trei fečiori s'o fată are,
60 H'ireșe-i și rîdzătoare,
Tăt Bod'ița o k'ema-re,
Pă numele mîn'i-sa-le.
La Bod'ița i-o zin'it
H'ireși și frumoși fečiori,
65 Io zin'it d'e petîtori,
Petîtori d'e noauă țară,
D'e pă apă lučioară.
Costant'inu, čel mai mn'ic:
— «Dă, mamă, pă Bod'ița,
70 N'o ținea nemăritată,
De-ar si cît d'e d'epărtată;
Că sînt'em noi trei fečiori,
A Bod'iți frățiori:
Cîn dor d'e ea t'e-o ağiunge
75 Mere-om și ți om aduče».
Pă Bod'ița că o dat.
Costant'inu, čel mai mn'ic,
Numai el că s'o murit,
Numa mă-sa s'o rămas,
80 Numa tare supărată.
Numa mă-sa s'o luat
Tăt în cot'e și 'n ğerunk'e,
Blăstămînd pă la mormint'e:
— «Costant'ine, Costant'ine,
85 Si-u-ai blăstămat d'e mine,
D'e mine, d'e Dumn'edzău:
Pămîntu nu t'e primască,
Lutu-afară t'e izçească,

www.dacoromanica.ro

Čioarăle t'e čiocănească;
Pămîntu nu t'e primn'ea',
Čioarăle t'e čiocănea',
D'ipče-ai dat pă Bod'ița».
5 — «Mere-aș, mamă, și u-aș [čere,
Nu poč me', că n'am put'ere;
Mere-aș, mamă, să o cat,
Nu poč me', că-s îngropat».
Numai el că ș'o făcut,
10 D'in pîndza d'e pă obraz
Ș'o făcut căpen'egaș,
D'in sălășăl,
Murgușăl,
D'in lumn'ina trupului
15 Ș'o făcut frîu murgului.
Pă murguț o 'ncălecat,
După soru-s'o plecat;
Pă soru-sa o aflat
D'in mn'ižlocu codrului,
20 La curțile dorului.
Und'e-i locu la un loc
O șădzut și hodin'it.
— «Cătă-mi, hăi sorucă 'n cap,
Că d'e cîn nu mn'i-ai cătat
25 Fața mn'i s'o 'nveștădzît,
Păruțu mn'i-o mučedzît».
— «În audz, frătiuc, audz
Cum cîntă păsărеaua,
Că mere-un ziu și c'ū mortu
30 D'e-alăturea čelui codru».
— «Las'o, cînt'e la focu,
Tăt așa e cînt'ecu».
Ei d'acolea s'o luat
Și la mă-sa ș'o plecat.
35 D'acolo dac' o sosît
Numai ea că d'e-o strîgat:
— «D'est'id'e, mamă, poarta,
Că eu ți-s Bod'ița ta».
— «Da, cu čine focu-ai zin'it?»
40 — «Cu Costant'in, čel mai mn'ic»
— «Du-t'e, čiuma, la focu,
Că Costant'inu, čel mai mn'ic,
D'e trii ai e în pămînt;
Du-t'e, čiuma, la focu,
45 C'ai zin'it d'e v'o trii ori
Și mn'i-ai dus v'o trii fečiori».
— «D'est'id'e, mamă, poarta,
Că eu, mămucă, nu-s čiuma,
Fără ți-s Bod'ița ta.
50 D'e nu t'e credz cu cuvîntu,
Haida, vedzî-m on'elu,
Tăt on'elu
D'e-ardzînțelu
Pă ged'etu mit'it'elu,
55 Cari-i d'e la duma-ta,
Tăt pă mînă d'e-a dreapta,
Tăt cîn m'ai făcut mn'ireasă
Și m'am dus, mamă, d'e-acasă».
Mă-sa poart' o d'escuiat,
60 Și 'n ocol cîn s'o băgat
Numai ele s'o cuprins,
Ș'atîta s'o sărutat,
Ș'atîta s'o sfătuit,
Pună ele če-o murit.
65 Pă mă-sa o d'i'ngropat
Înt'o sfîntă duminecă
Înt'un prag d'e beserecă.
Pă fată o d'i'ngropat
Înt'o sfîntă sărbătoare,
70 Tăt în dzua d'e Rusalii,
Cîn o fo' służba mai mare.
Și d'in fat' o răsărit
Tăt un sir d'e ruguț sfînt;
Și d'in mă-sa-o răsărit
75 Tăt un sir d'e măieran.
Și ruguțu că s'o 'nt'ins,
Măieranu l-o cuprins.
Mărs-o popa duminecă,
S'o băgat în beserecă,
80 Tăt pă ele le-o găsît
Și mortuță,
Ca ziuță.
Numa popa-o cuvîntat:
— «Că numa ș'ačeea maică
85 Tăt să sie blăstămată,
Care are num' o fată
D'e cătă ea o d'epartă;
Tăt să sie blăstămată
D'ipče-o d'epărtat o fată».

1920. G'esăști — Pălăguța Tupk'iță, 27.

www.dacoromanica.ro

CCCLXXI

ILEANA FRÎNCULUI

Strîgă, strîgă, čine strîgă?
Tăt Ileana Frîncului
D'in mn'ižlocu tîrgului:
— «Care voinic s'ar afla
5 Pă mine-a mă înşăla!»
Numa unu s'o aflat,
Tîn'erel şî frumuşăl.
Numa el o rupt ş'o dzîs:
— «D'e nu t'e-oi înşăla eu,
10 Nu m'ağiut'e Dumn'edzău,
Că am hain'e la sabău,
Să n'ağiung să le port eu».
Numa el ş'o rupt ş'o dzîs:
— «Nu ştiu, soră, ce să fac
15 Că m'am dat în rămăşag
Cu o fată d'e 'mpărat».
— «Fă-t'e, frăt'juluc tu, bin'e,
Ţîpă portu bărbăt'esc
Şî t'e 'mbracă femeiesc,
20 Şî t'e du la fereastă».
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă».
— «Ba io nu t'e-oi năpost'i,
Că m'am dat în rămăşag
Cu un fečior d'e 'mpărat».
25 Iară strîg' a doua oară:
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă,
N'evastă-s d'e la Banat,
Fuğită-s d'e la bărbat,
Că m'o bătut bărbatu
30 În mn'ižlocu tîrgului
Cu latu băltagului,
N'o fo' mn'ilă n'imărui,
Dac' o şt'iut că-s a lui».
În casă l-o năpust'it.
35 Numa el ş'o rupt ş'o dzîs:
— «Und'e, soră, m'aş culca?»
— «Ţ'oi aştern'e, soră, 'n vatră».
— «Acolo nu m'oi culca,
Că bărbaţî-s dohanîş,
40 S'or pleca a lua foc
Şî m'or omorî d'e loc».
— «Doară t'i-i culca pă laiţă».
— «Pă laiţă nu m'oi culca,
Că laiţa-i a oalelor,
45 Şede coşu boalelor.
Da mă lasă 'n pat cu t'ine,
Că m'oi hod'in'i mai bin'e».
Cîn o fo' în dzori d'e dzuă,
Fost-o curvă ş'o vădúă;
50 D'imineața s'o sculat
Şî pă obraz s'o spălat,
Tăt o plîns ş'o blăstămat:
— «Cît îi lungu pă sub soare
Nički o fată nu să ğioare
55 Că nu o putea 'nşăla-re;
Şî eu una m'am ğiurat,
Iată-mă-s că m'o 'nşălat
Tăt un fečior d'e 'mpărat».
1920. Ğiuleşti — Ioana Pop, 30.

CCCLXXII

MÎNDRA ŞI PRIBEAGUL

Supt creanga d'e pădučel
60 Şede mîndru pribeğel
Cu cužma neagră d'e mn'el.
Mărg mîndrucăle la el
Cu cupa plină d'e zin,
Cu pîn'e d'e grîu în sîn.
65 — «Să trăeşti, mîndruţ pribag!»
—«Mulţămn'im, mîndruca mea,
Mulţămn'im, că eu n'oi bea
Pînă tu d'e mn'i-ai aduče
Mure negre 'n postu mare,
70 Urdă dulče la Rusalii,
Sloi d'e ciață 'n mn'iadză-vară».
— «H'ei tu, mîndruluţule,
D'e t'e 'ntrema tu, o ba,
D'e-ačele nu ţ'oi mai da,
75 C'amu-i tîrg la Sînt-Ili
Şî nu-i ciață n'icări».
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
Tulă eşti,
Bolundă eşti,
80 Ori doa' nu t'e nădăeşti?
Mure n'egre ţî-s ok'ii —
T'e t'emi că nu t'e-oi ibci;
Urdă dulče ţî-i gura,
Sloi d'e ciață in'ima —
85 Ţî-i frică că t'e-oi lăsa;
D'e če t'e t'emi nu-i scăpa».
1920. Ğiuleşti — Maria Bačinsk'i, 40.

www.dacoromanica.ro

CCCLXXIII

NEVASTA ŢÎGANULUI

Čeluit, o čeluit,
Tăt un fečior d'e Ţîgan
Pă o fată d'e Arman.
O čeluit pă ferească
5 Ca să nu să nădăjască.
— «Blemi, mîndrucă, blemi cu [min'e,
Numa eu, mîndro, t'e-oi duče
La curţi mîndre, văruit'e,
La cočii cu cai tomn'ite».
10 Und'e-i locu la un loc,
În locuţ d'e curţ domn'eşti
Fost-o corturi ţîgăn'eşti;
În loc d'e curţ văruit'e,
Fost-o corturi d'e'nvălit'e.
15 Numa ea ş'o cuvîntat:
— «Ia, čiuma că m'a mînca».
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
N'iči ačeea nu-i čiuma,
Če anume soacră-ta».
20 Acolo dac' o sosît,
În mînuca d'e-a stînga
Da i-o dat cu şercuţa;
Şî 'n mînuca d'e-a dreapta
Da i-o dat bot'icuţa
25 Şî i-o arătat uliţa: —
D'e n'a mere n'a mînca.
Numa ea că s'o luat
Cu ok'iţî lăcrămînd,
D'in guriţă blăstămînd;
30 S'o uitat în sus pă čeri,
Vădzut două rîndun'ele:
— «Da voi, două rândun'ele,
D'e-aţ trecut pă la Bracşău
N'aţ vădzut pă tată mn'eu?»
35 — «Pă tată-tău l-am vădzut
La cočie ţîgăn'ească
Murgu să şî-l potcozească,
Să puie potcoave lat'e
Şî pă t'in'e să t'e cat'e».
40 — «N'aţ vădzut pă mămuca?»
— «Pă mă-ta că o-am vădzut
Cu cosîţa d'esplet'in,
După t'in'e bănuin».
— «Tu, puiuţ d'e rîndun'ea,
45 Doară eşti d'in ţara mea?»
— «Da eu nu-s d'in ţara ta,
Če-s d'in casă d'e la mă-ta».
— «D'i'ntoarče-t'e înapoi,
Tăt îi spun'e tătucîi
50 N'iči puie potcoave lat'e,
N'iči pă min'e nu mă cat'e;
A mele hain'e d'e fet'ie
N'iči le poart'e, n'iči le ţîe,
Fă' le 'ncarče pă trii cară
55 Să le ducă 'ntre hotară
Şî le-aprindă tăt cu pară,
Să iasă fumu pă ţară,
Să să 'nveţe tăt omu
Să nu-ş dee pruncuţu
60 După tăt blăstămatu,
Cum m'o dat mama pă min'e
După tăt rău d'e cîn'e;
Numa sugna čea roşîe
Să mn'i o trimată mn'ie:
65 În lătuţu d'in naint'e
Mn'i-oi purta cîrmoazăle,
Tocma ca Ţîgăncile».

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

CCCLXXIV

NEVASTA FUĞITĂ

Strîgă Toma la fereastă:
— «Acasă eşti, tu, n'evastă?»
70 — «Acasă şî şăd pă vatră;
Am zin'it d'e la spovadă».
— «Eşi, n'evastă, pîn' afară
Şî n'i-arată drum d'e ţară».
— «Afară nu-m poči eşî,
75 Pruncu 'n čiupă 'm ţîpot'ea',
Focu 'n vatră 'm boboţ'ea',
Bărbatu mn'i-i mort d'e bat,
Cu puşca plină la cap,
Cu pk'iştoale
80 La pk'ičioare;
Numa el d'e n'e-a sîmţî
P'amîndoi n'e-a omorî».
— «Eşi, n'evastă, pînă 'n prag,
Nu t'e t'eme d'e čelşag,

www.dacoromanica.ro

Eu-s drăguțu tău čel drag».
Ea afară ș'o eșît
Și cu Toma ș'o fugit.
Und'e-i locu la un loc:
5 —«Stăi, mîndru, să n'e 'ntrebăm:
Tu służn'ică m'ai băgat,
O n'evastă m'ai luat,
O mn'int'ea mn'i-o ai cătat?»
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
10 N'evastă nu t'e-am luat,
Służn'ică nu t'e-am băgat,
Că mn'int'ea ți o-am cătat,
Să văd če mint'iucă ai —
Ca pruncu d'e șapt'e ai».
15 Ea napoi ș'o d'i'nturnat,
La pruncuț și la bărbat,
Și la uș' o ascultat.
— «Liu, liu, liu, puiu tatii,
Țîță starpă,-adapă-mn'i-t'e,
20 Și cu čiupa friptu-mn'i-t'e».
— «H'ei tu, n'en'iulucu mn'eu,
Mama 'n casă ș'ar zin'i,
Să t'eme că-i omorî».
— «Liu, liu, liu, puiu tatii,
25 Mă-ta 'n casă d'e-ar zin'i
Pă t'in'e t'e-ar čiupăi,
Eu bin'e m'aș hod'in'i».
Cînd în casă ș'o d'i'ntrat,
Său și rășînă-o 'nfocat
30 Și pă ea o pk'icurat.
Numa ea ș'o cuvîntat:
— «Sie 'n lume blăstămat
Care ș'a lăsa bărbat,
Esă-afară la bărbat;
35 Sie 'n lume-afurisit
Čin'e 'ș lasă pruncuț mn'ic,
Es' afară la voin'ic».
Bărbatu ș'o cuvîntat:
— «Dragă n'evăstuca mea,
40 Nu t'e ustură rășina,
Da t'e ustur' a ta zină».

1920. Giulești — Aceeași.

CCCLXXV

BOALA MÎNDREI

Mă luai pă lîngă rîu
Cu săčeruica d'e-a brîu,
Mă plecai și săčerai
45 Și găsîi un sir d'e rai,
Și 'n patru îl desk'icai,
Și cu două mă struțai,
Și cu două 'm k'elincai: —
Tăț boarii d'e la boi,
50 Păcurarii d'e la oi
Atîta m'o drăgost'it,
Pînă soarele-o sfințit;
Ș'atîta m'o sărutat,
Pînă luna-o scăpătat.
55 Eu acasă mn'i-am plecat,
Mămuca m'o întrebat:
— «Gătat-ai, sie, holda?»
— «Eu holda nu am gătat,
Că pă min'e m'o luat
60 Durerea d'e in'imn'e
D'e cîn am fo' mit'it'ea».
— «Du-te, sie, și t'e culcă
În pătuțu tată-tău».
— «Eu, mamă, nu m'oi culca,
65 Patu-i așternut cu flori,
M'or lua grele durori».
— «Du-te, sie, și t'e culcă
În vîrvuțu munt'elui,
Supt umbra molitvului,
70 Pă brațele mîndrului».
— «Hăi tu, mămulica mea,
Iarte-ț Domnu păcatu,
C'ačela mn'i-i lecuțu».

1920. Vad — Tudosîe Telept'ean, 20.

CCCLXXVI

TÎLHĂRELUL PRINS

— Čin'e treče pîngă sat?
75 — Trečе-un car informăcat.
— Da 'n car čin'e e culcat?
— Duče p'un robuț legat.
Da 'napoia carului
Mere mama robului,
80 D'e suspk'in
Abcia grăin,
D'e lacrămi abcia vădzîn.
— Mînat boi lin'ișor,
Că dučeț p'a mn'eu fečior.
85 — Ba, ba, ba, măicuță, ba,

www.dacoromanica.ro

Las' să mîie boi tare,
Că nu duc pă čel domn mare,
Če duc un robuț legat,
El o fo' hoț blăstămat
5 D'e maică-sa învățat.
— Cîn am fost eu mit'it'el
Nu mă 'nvățai plugărel,
Če mă 'nvățai tîlhărel.
Cîn eram d'e-o dzî, d'e doua,
10 Furam pui și furam oua;
Cîn eram d'e-o săptămînă
Furam čeapă d'in grăd'ină
Și curek'i d'e la večină;
Cîn eram numa d'e-un an
15 Aveam k'ipă și dohan;
Cîn eram d'e-un an, d'e doi
Știam bin'e-a fura boi;
Und'e vedeam șase boi
Nu rămînea numa doi;
20 Und'e vedeam doua vači
Rămînea prunčii sărači;
Cîn eram d'e doisprădzače
Mă 'nvățam Dunărea-a treče
Tăt cu cai cu doisprădzače.
25 Furam calu Turcului
D'in funduțu graždului;
Turcu mă căta pă vale,
Eu eram pă deal călare;
Turcu mă căta pă luncă,
30 Eu eram cu el d'e fugă.
Eu știu caii cîn să fură,
Cîn îi čeață și n'egúră;
Eu știu caii cîn s'or vind'e,
Cîn îi n'egură și n'inče.

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXVII

TÎRGUL DIN BRĂILAT

35 Astădz luni și mîn'e-i marț,
Și-i tîrgu la Brăilat,
Mînă boi și mînă vači.
Čin'e n'are če mîna,
Tăt îș mînă muierea.
40 Numa ea așa o dzîs:
— «H'ei tu, mîndruluțule,
Tăt mă mînă cu zčičiu,
Să să mn'ire tăt omu,
Să nu-ș dee pruncuțu,
45 Cum m'o dat mama pă min'e,
Măi, urît'e, după t'in'e».
Cînd în tîrgu ș'o sosît,
D'inaint'e le-o eșît
Tăt un cîn'e d'e Turčel:
50 — D'e vîndut îi muierea?
— D'e vîndut îi seleaca.
— Da cu cît prețu îi da?
— Șĕpt'e cară
D'e odoară,
55 Șĕpt'e buț
D'e ban'i morunț,
Să nu-ț paie că-m dai mulț.
Ia Turcu, ca čel bănos,
Șĕpt'e cară da i-o 'ntors
60 Și ban'ii i-o pus tăț gios.
Turcu dacă o luat,
Tăt o prins ș'o întrebat:
— «Haida, mîndră, să ved'em
Care d'in čin'e sînt'em».
65 Numa ea o dzîs așa:
— «H'ei tu, mîndrioru mn'eu,
Tu ești cručea tăleriță,
Eu-s cručea gălben'iță».
Ia Turcu așa dzîčea:
70 — «H'ei tu, mîndrulica mea,
Dacă-i așa și așa,
Taleru
Cu galbenu
Frat'e-i unu cu altu.
75 Du-t'e, soră, la bărbat
Și trăia' cu če ț'am dat.
Dacă s'a trăia' čela,
Zină că iară ț'oi da».

1920. Vad — Ioana Codrea (Fundeasa) 40, (originară din Berbești).

CCCLXXVIII

RAIUL ȘI IADUL

Numa eu că m'am sculat,
80 M'am lăut, m'am k'eptănat
Și la rai m'am d'alergat:
Raiu-i mn'icu și ink'is,

www.dacoromanica.ro

Nu putuĭ întra în dîns.
Eu d'e-acolo m'am luat
Tăt scîrçit şî supărat,
M'am luat pînă la iad:
5 Iadu-ĭ mare şî-ĭ d'esk'is,
Cîn sosîĭ întraĭ în dîns.
Ce-am vădzut m'am spomîntat:
Triĭ dracĭ cu corbacĭ d'e foc,
Mîndru mn'eu nu-ş află loc.
10 Elu 'ž rups' aşa mn'i dzîsă:
— «Haida, mîndră, lîngă min'e,
C'aiesta-ĭ şî păntru tin'e».
Numa eu am dzîs aşa:
— «Tacĭ, mîndruc, şî suferea',
15 Ţîe ţ'o plăcut aşa;
Tu-aĭ tuşît
Şî eu am eşît,
Noĭ d'e raĭ n'e-am mîntuit».
Maĭ încolo m'am luat
20 Şî pîn iad m'am preumblat.
Ce-am vădzut m'am spomîntat:
Văd şîreagu curvelor;
D'aşa lei le ţînea,
Aşa dracîĭ le bătea,
25 Numa mîndra mea dzîcea:
—«Haida, mîndruţ, lîngă min'e,
C'aiesta-ĭ şî păntru tin'e».
— «Minţ, minţ, minţ, curvă d'e [cîn'e!
D'e m'am dus cînva la t'in'e,
30 N'am mărs să nu sie n'ime;
D'e m'am dus cumva v'odată,
Nu m'am dus fără d'e plată».
Numa eu că m'am luat,
Şî pîn iad m'am preumblat,
35 Maĭ pă icĭ, maĭ pă colea,
Numa să văd ce-oĭ vedea.
Numa eu că m'am uitat,
Văd ū omu spîndzurat.
Numa eu l-am întrebat,
40 Că d'ipče l-o spîndzurat.
— «Pă min'e m'o spîndzurat,
Mn'ĭ-am lăsat femeia 'n pat
Şî m'am dus la alta 'n sat,
D'ipt'ače m'o spîndzurat».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXIX

HORIA IANCULUĬ

45 Şus la munt'e ninge, ploua,
Gios la ţară pk'ică roua.
Pă cununa d'ealului
Mere murgu Ianculuĭ,
Tăt froin
50 Şî rînk'ezîn,
D'in potcoave foc mîin.
Iancu 'ž rups' ş'aşa mn'i dzîse:
— «Ţu, ţu, ţu, murguţ, maĭ tare,
Să sosîm în sat cu soare;
55 Ţu, ţu, ţu, murguţu mn'eu,
Că doară ţîe ţî-ĭ greu
Orĭ d'e oasă
Păcătoasă,
Orĭ d'e arme ruginoasă?»
60 — «N'iče mn'ie nu mi-ĭ greu,
N'icĭ d'e arme ruginoasă,
N'icĭ d'e oasă
Păcătoasă;
Fără da mn'ie mi-ĭ žele:
65 Ştiĭ, Iancule, und'e-ĭ mere?»
— «Colo 'n gios, pă munte- [n'ească».
— «Da t'e ducĭ după n'evastă?»
Numa el aşa o dzîs:
— «Cînd acolo şî-ĭ sosî,
70 Nu lega murgu d'e gard,
Nu me' 'n casă n'ek'emat,
Nu bea pahar n'e'nt'inat,
Că curvele munčenčele
Poartă otrava la briu,
75 Otrăžesc omu d'e ziu».
Numaĭ el că s'o luat
D'alunguţu cu drumu,
D'alăturea cu codru.
Numa el aşa o dzîs:
80 — «Rămas bun, măicuţa mea,
Că nu ştiu noĭ maĭ n'e-om vedea;
Că numa eu, maĭcă, mă duc
Und'e nu-ĭ fă' st'ic d'e grîu,
Încă sînge pînă 'n briu.
85 D'in če orăşel îs eu,
N'iče lumn'ină d'e său,
N'icĭ omuţ d'in satu mn'eu.

www.dacoromanica.ro

H'eĭ tu, mămulica mea,
Oare cînva d'e-ĭ vedea
Şî ţ'a spun'e că-ĭ pribag,
K'eamă-l şî-ĭ dă d'e mîncat,
5 Că eu d'int'a mea prunčîe
Tăt în codru mĭ-o plăcut.
Mare eu m'am apucat,
La cătan'e m'o luat
Ş'o fo' musaĭ d'e plecat.
10 Şî, rămîn'eţ cu tăţ în pače,
Că mă duc, că n'am če face.
Cîn acolo ş'oĭ sosî,
Cînd oĭ si în cătun'ie,
Frumoasă cart'e oĭ scrie,
15 Cu marğin'ĭ d'e busîioc,
La mn'ižloc
Pară d'e foc;
Čin'e-a rumpe pečet'ea,
Rumpă-i-să in'ima.
20 Cîn mare m'am apucat,
H'ireşe mîndr' am aflat,
D'ipt'ačeea o-am ibçit,
Că 'n pădure-o lăcuit».
Numa el că ş'o plecat,
25 Mîndra luĭ i s'o n'ecat.
Tăt o čerut săbăşag,
D'i'napoĭ o d'i'nturnat.
Cînd întra în orăşel,
Să 'ntîln'ea c'un voin'ičel.
30 Numa el dzîčea aşa:
— «Bună dzuă, voin'ičel,
Če h'ir i în orăşel?»
— «H'iriu-ĭ bun, da nu prea tare,
Ţi s'o n'ecat drăguţa».
35 — «Haĭ, voin'iče, şî-m arată
Und'e-ĭ mîndra mea n'ecată».
S'o dus şî ĭ-o arătat,
Da şî el s'o aruncat
Şî pă dînsa o aflat.
40 D'atîţa popk'ĭ o čet'it,
Pînă tău s'o stîrk'it,
Şî pă eĭ că ĭ-o aflat
Supt o dalbă rădăčînă,
Să ţîneа-amîndoĭ d'e mînă.
45 Tăt tată-su l-o luat
Şî pă el că l-o 'ngropat
Int'o sfîntă duminecă
Lîngă čel prag d'e beserecă.
Pă drăguţă o luat
50 Şî numaĭ o d'îngropat
D'int'un fun' d'e t'emet'eu,
Und'e-ĭ locuţu maĭ rău.
Tăt d'in el o răsărit
Numa un rugušăl sfînt,
55 Şî d'in ea o răsărit
Tăt o ružn'ičică sfîntă.
Atîta rugu s'o 'nt'ins,
Pă ružn'ičea o cuprins.
Mumă-sa aşa o dzîs:
60 — «Čin'e-a fa' če-am făcut eu,
Da să-ĭ bată Dumn'edzău;
Că, čin'e strîcă iboţ dulčĭ
Cară-ĭ corçiĭ carn'ea 'n čiunğĭ,
Čioantele pă su' butučĭ».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXX

ČEĬ TREĬ PĂCURĂREĬ

65 Mărgu-ş, mămulică, mărg,
Mărgu-ş triĭ păcurăreĭ
Pă cărare, pă munčeĭ,
Cu oile după eĭ.
Numa unu-aşa dzîčea:
70 — «Staţ, fraţîlor, să ved'em
Care d'in čin'e sînt'em».
Čeĭ maĭ marĭ
Îs verĭ primarĭ;
Čel maĭ mn'ic,
75 Străin voin'ic.
Numa el o dzîs aşa:
— «H'eĭ tu, frăţîoriĭ mn'eĭ,
Numa eu că ş'oĭ muri,
Pă min'e mi-ţ îngropa
80 Dîn vîrvuţu munt'eluĭ,
D'e-a umbruţa braduluĭ;
D'in locuţ d'e copîrşău
Pun'eţ scoarţă d'e durdzău,
Şî d'in locuţ d'e sălaş
85 Pun'eţ scoarţă d'e bohaş;
Şî d'e-a mîna d'e-a dreapta
Tăt îm pun'eţ trîmbçita,
La cap pun'eţ găleata;

www.dacoromanica.ro

Șî d'e-a mîna d'e-a stîngu
Tăt îm pun'eț flueru,
Că cîn vîntu ș'a sufla,
Trîmbçita a trîmbçita,
5 Flueru a fluera,
Găleata a susk'ina
Că nu mulgeț în dînsa».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXI

HORIA MÎNDRULUI

— Hăi n'evastă, mîndru nume,
Haida să merem în lume!
10 Numa eu t'oi cumpăra
Čizme roșii d'in Brașău
Tocma pă pk'ičioru tău,
Și sugn'iță ca la Doamn'e.
— H'ei tu, mîndrioru mn'eu,
15 Eu cu t'in'e da aș mere —
Tu, mîndrule, ai muiere;
Muierea d'e n'e-a sîmți
P'amîndoi n'e-a omorî.
— Mîndră, n'ai frică n'emn'ic,
20 Noi, mîndrucă, ș'om pleca,
Ș'om pleca colea, toamna
Cînd îi mai mn'ică dzua.
Dzua-i mn'ică,
Frundza pk'ică,
25 Noapt'ea-i mare,
Pk'ică tare
Și n'e-a astupa urma.
Audz, mîndră, popa toacă,
Eș afară și t'e roagă.
30 — T'e roagă, bad'e, și tu,
Doamn'e, a muri urîtu.
— D'e mn'i-a muri urîta,
Ura mea și ura ta,
Noi, mîndrucă, n'e-om lua.

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXII

HORIA N'EVESTE'I

35 Strîgă mîndru la fereastă:
— «Di'n casă ești, hăi n'evastă!»
— «Di'n casă și șăd pă vatră,
C'amu zin d'e la spovadă.
Verd'e popa m'o ğiurat
40 Să nu-m țîn drăguț în sat».
— «Mint'e popa ca un cîn'e,
Că și el drăguță 'ș țîn'e».
Numa el așa o dzîs:
— «Haida, mîndrucă, cu min'e,
45 C'om trăi ales d'e bin'e».
— «Eu, mîndrule, nu mă duc,
Las bărbatu și un prunc».
Mîndru ei iară ğičea:
— «Haida, mîndrucă, cu min'e,
50 N'e-om duče 'n țară d'epart'e;
Tu mn'i-i si soră, eu frat'e.
Nu-i h'ia lumea să știe
Că mn'i ești drăguță mn'ie».
Numai ei că s'o luat
55 D'alunguțu cu drumu,
D'alăturea cu codru.
Cîn fu locu la un loc,
La mn'ižlocu codrului,
La capătu podului,
60 Numa el așa o dzîs:
— «Du-t'e, mîndrucă, napoi,
Nu lăsa d'iptr'unu doi,
Că muiere nu t'e-am luat,
Fă' mint'ea tî o-am cătat.
65 Ca ačeea mint'e ai,
Ca pruncu d'e șĕpt'e ai».
Numa ea cîn sosîia
Pruncu ei o sîmțîia,
Cu tată-său grăiia:
70 — «H'ei tu, tătulucule,
D'apoi d'ar zin'i mama,
Tătucă, cu ea če-ai fa'?
Friğe-u-ai, o serbe-u-ai,
Ori cu-aiasta ierta-u-ai?»
75 Tată-său așa ğičea:
— «H'ei lule, puiu tatii,
Numa mă-ta d'e-ar zin'i,
Eu n'emn'ică nu i-aș fa',
Če cu-aiasta u-aș ierta,
80 Numa alta d'e n'ar fa'».
D'atunči mă-sa 'n cas' o 'ntrat
Și el o sărit d'in pat,
I-o-aprins stanu d'e la poală
Cu cătrană și cu zmoală,

www.dacoromanica.ro

Ca cum e maĭ ĭut'' să moară.
Cînd era la mn'ĭadză-noapt'e
O băt'ea sudorĭ d'e moart'e;
Cînd era la cîntătorĭ
5 Ars-o pînă susuorĭ.
Numa ea așa ğičea:
— «Cuĭ a si mn'ilă și žěle,
Toarn'e apă și mă spěle,
C'amu ard țîțele měle».
10 D'atunčea pruncu strîga:
— «Potolĭ, tată, pă mama,
C'amu ĭ-ard'e țîțuca,
Če focu mn'ĭ-o oĭ mînca?»
— «Las' să o-ardă săraca,
15 Altă mamă ț'oĭ lua».
Da pruncu ĭară strîga:
— «Ţî-ĭ lua muĭere ţîe,
Nu mn'i-ĭ lua mamă mn'ie;
Ţîe muere ț'a si
20 Și pă t'in'e t'e-a gînd'i;
Tăt t'e-a la
Și t'e-a sk'imba,
D'e mîncare nu mn'ĭ-a da.
Da potolĭ, tată, pă mama,
25 M'oĭ duče cu ea pă lume
Ș'om trăi amîndoĭ anume.
Da nu-ĭ lipsă d'e mama,
Da ĭa-ţ muĭere alta,
Numa eu cîtu-s d'e mn'ic,
30 Numa eu c'am audzît:
„D'e-ar si tata cît d'e bun
Tăt îș lasă prunčîĭ 'n drum;
Mama d'e-ar si cît d'e ra,
Strînğe-ș prunčîĭ pîngă ea''».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXIII

MÎNDRUL LECUIT

35 Pă čel cîmp cu simin'ic
Dzače mîndru d'e murit.
Mîndra luĭ l-o lecuit,
Tăt ĭ-o mutat perina,
N'i la cap, n'i la pk'ičioare,
40 Doară s'a put'ea 'ntrăma-re.
Numa ea o dzîs așa:
— «H'eĭ tu, mîndrioru mn'eu,
Muri-ĭ o scula-t'i-ĭ?
Doa' pă min'e lua-mi-ĭ?»
45 — «H'eĭ tu, mîndrulica mea,
Pleacă-t'e și mă sărută
Și t'e du și t'e mărită,
Nu ședea h'ik'etuită».
S'o plecat, l-o sărutat,
50 S'o dus și s'o măritat;
D'e la eĭ a treĭa casă,
Acolo-ĭ mîndra n'evastă.
Dacă ea s'o măritat
Mîndru eĭ i s'o 'ntrămat,
55 Numa el că ș'o făcut
D'in lemnuș
Numa arcuș,
D'in lemn verd'e četerele,
Tăt o prins a tra' cu ele.
60 Mumă-sa îl d'întrăba:
— «H'eĭ tu, puĭuțu mamiĭ,
Če trağen'ĭ așa cu žěle?
Plîng pk'etrile pă vălčele,
Pasările 'n cuĭburele».
65 Numa el așa o dzîs:
— «H'eĭ tu, mămulica mea,
Tačĭ, mamă, nu mă 'ntrăba,
Nu știu, spun'e-ţ'oĭ o ba.
Cum focu n'oĭ trăgăna?
70 Mn'i s'o măritat mîndra!
Batăr s'ar si măritat
D'e la noĭ a triĭa sat,
N'aș si așa supărat;
Da așa s'o măritat
75 D'e la noĭ a triĭa casă:
Es afară, vădu-o,
Mărg în cas', audu-o....»

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXIV

MÎNDRA PRIBEAGULUĬ

Sub čel corč d'e pădučel
Șed'e-un h'ireș pribeğel
80 Cu cuzma creață d'e mn'iel.
Numa el așa ğîčea,
Că s'a duče und'e-a vrea.
Dară mîndra luĭ ğičea:
— «Du-mă, mîndruc, și pă min'e

www.dacoromanica.ro

Und'e t'e duci tu, pă t'in'e».
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
Cum focuțu să t'e duc?
Numa eu und'e mă duc
5 Nu-i fă' prund și pk'eatră sacă,
Cum îi trăi tu, seleacă?
Numa eu, mîndră, und'e mă duc
Nu-i fă' prund și apă lină,
Cum îi trăi tu, străină?»
10 —«Du-mă, mîndruc, și pă min'e,
C'oi trăi și eu ca t'in'e».
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
Eu, mîndrucă, nu t'e duc,
D'agod'i-mă, mîndr', aici,
15 Că, numa eu, mîndră, mă duc
Numa ție să-ț aduc
Poft'ilat
D'e čel mai lat,
Cu činčdzăči rufu luat,
20 Ș'o părek'e d'e čiurčei
Cu činčdzăči și opt d'e lei,
Și un scul d'e mătasă albă,
Să-ț cosi o sugn'iță dragă».
D'atîta l-o agod'it,
25 Fața ei s'o vest'edzît
Și păru i-o cărunțît,
Tălk'ile i-o putreçit,
Ok'ii i-o păienžen'it.
Numa ea că ș'o vădzut
30 D'un puiuț d'e rîndunea,
Tăt o prins și l-o 'ntrebat,
Und'e focu ș'o d'îmblat.
— «La tîrguț, la Marmadzău».
— «N'ai vădzut pă mîndru [mn'eu?»
35 — «L-am vădzut ca vai d'e el,
Cu trii mîndre lîngă el;
Una patu i-aștern'ea,
Alta pă braț îl țîn'ea,
Alta zin îi aducea.
40 Numa el ț'o porončît
Pă un st'icuț d'e săcară
Să t'e duci, că el să 'nsoară».
El iară mn'i-o porončît
Tăt pă o crangă d'e prun
45 Să mă duc să mn'i-l cunun.
Eu napoi am porončît
Pă o crănguță d'e sk'in:
—«D'in drăguț nu-m treabă sin».
Mămuca așa o dzîs,
50 Să mă duc să mn'i-l cunun,
Că pîn' amu mn'i-o fo' drăguț
Și d'e-amu mn'i-a si sinuț,
Și tăt a si a mn'eu omuț.
Da m'am dus și l-am cununat,
55 C'un păhari i-am înk'inat:
Să trăești, sinuț drăguț!
Pîn' amu mn'i-ai fo' drăguț,
Și d'e-amu mn'i-i si sinuț,
Tăt a mn'eu îi si omuț"
60 Pă cîn s'a plin'i luna,
P'atunči a muri sina,
Cu sinu m'oi cununa.
Pă cîn s'a plin'i anu
Cununa-m'oi cu sinu.
65 M'am dus și l-am cununat,
D'i'napoi am înturnat,
Numa eu i-am porončît
Tăt să-i dee Dumn'edzău
O căruță coldușască
70 Pă uliță armenească,
Čin'e-a vrea să-l mn'iluiască.
Că și eu l-oi mn'ilui
Cu če nu mi-a trebui,
C'o coază d'e pk'ită arsă,
75 Ia, d'e nouă ai rămasă.
N'iči ačeea nu oi da
Pînă nu l-oi întreba:
„Fostu-i-am dragă cînva?"

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXV

SORA ȘI VOINICUL

Pă est d'eal și pă čea luncă
80 Mere-un voin'ic cu o pruncă.
Voin'icu mere călare
Și voin'ica pă cărare,
Culegîndu-ș cît'e-o floare.
Numa ea d'in grai grăia:
85 — «Hai, voin'iče, și mă ia
Pînă-s pruncă t'in'erea».
— «Eu, mîndră, nu t'e-oi lua
Pînă tu nu-i otrăzi

www.dacoromanica.ro

Pă frat'e-tăŭ čel maĭ mare,
Če-ĭ st'egarĭ mîndruluĭ soare».
— «H'eĭ tu, mîndrioru mn'eŭ,
D'e mi-ĭ lua, d'e nu ba,
5 Eŭ ačeia nu oĭ fa';
N'iče știŭ če-ĭ otrava,
N'iče știŭ cum i o da».
— «Eŭ, mîndră, că t'e-oĭ mîna
Und'e cură otrava,
10 La Cornu Gutîiuluĭ
Pă čea verd'e ţălin'ioară,
La čea răče fîntîn'ioară,
Und'e bea balauru,
Și d'in gură
15 Zin îĭ cură,
D'in coadă verin pk'icură.
Numaĭ tu că, dzăŭ, t'e ia,
Cu păharu-l sprižon'ia';
Cînd în casă și-ĭ întra
20 Frat'e-tăŭ îĭ ink'ina».
— «Să trăești, frătiucu mn'eŭ,
Că-ĭ zin d'e la Marmadzăŭ.
D'e cîn mama n'e-o făcut,
Pă un scaun n'am șădzut,
25 D'int'un păhar n'am băut».
Numa el așa gičea:
— «Mulțămn'im, soruca mea,
Că-ĭ otravă d'e čea rea;
Mulțămn'im ca cum aș bea,
30 Să crepe in'ima mea».
Ea atîta l-o rugat,
D'in păhar că ș'o gătat,
In'ima 'n el o crăpat.
Mîndru eĭ nu o luat.
35 Numaĭ ea o dzîs așa:
— «Haĭ, mîndrule, și mă ia,
C'aĭ dzîs ș'am făcut așa».
— «Eŭ, mîndră, nu t'e-oĭ lua,
Că tu dacă t'i-ĭ mîn'ia
40 Și cu min'e-ĭ face-așa».
Numa ea o dzîs așa:
— «D'e l-ar bat'e Dumn'edzăŭ
Čin'e-a fa' če-am făcut eŭ,
Să-ș omoară frăt'iucu
45 Tocma păntru drăguțu!
Eŭ una l-am omorît,
Mn'ĭ-am făcut mare păcat:
Frat'e-mn'eŭ l-am îngropat
Și mîndru mn'eŭ nu m'o luat».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXVI

HORIA LU GRUIA

50 Pă cîmpuțu 'mpk'irilat
Bea Gruia și cu Novac
La crîžmuța čea d'e brad.
Numa Novac tăt gičea:
— «H'eĭ, Gruie, dragu tatiĭ,
55 Če staĭ, Gruie, supărat,
Cu clopu pă ok'ĭ lăsat?
Doa' ți-ĭ gîndu d'e 'nsurat,
O ți-ĭ dor d'e Ţîligrad».
— «H'eĭ tu, tătulucu mn'eŭ,
60 Nu mn'i-ĭ doruc d'e 'nsurat,
Că cocoan'ele mă bat,
Da mn'i-ĭ dor d'e Ţîligrad».
Da Novac așa gičea:
— «H'eĭ, Gruie, dragu tatiĭ,
65 Cînd acolo și-ĭ sosî
Armele nu le făli,
Crîžmele nu le păzî,
C'acolo mo rtea t'a si».
D'e tată-săŭ n'o-ascultat.
70 Cînd în Ţîligrad o 'ntrat
Tăt în crîžmă s'o băgat,
D'e mn'ižlocu pk'ĭ dzuluĭ,
La crîžma 'mpăratuluĭ.
Numa el așa o dzîs:
75 — «H'eĭ d'An'iță,
Crîžmăriță,
Dă-m tu zin cît oĭ pofti,
D'e ban'ĭ n'ičĭ nu pomen'i,
Că eŭ-s voin'ic ca ačela,
80 Că noua buț oĭ d'eșărta,
Cruče d'e griț rĭ n'oĭ da».
Crîžmăriț' așa gičea:
— H'eĭ tu, more voin'ičele,
Eŭ-s floare
85 D'e pă mare,
Daŭ voin'ičiĭ la prinsoare
Care ban'ĭ nu vreaŭ a da».
Crîžmărița că s'o dat,

www.dacoromanica.ro

D'emin'eața s'o sculat
Și s'o dat și s'o 'mbrăcat,
La 'mpăratu-o alergat.
Da 'mpăratu o 'ntrebat:
5 — «H'ei d'An'iță,
Crîżmăriță,
Ce rînduț îi d'e la t'in'e
D'e-ai ven'it amu la min'e?
O d'ai ban'i d'e numărat,
10 Doa' zinu ți s'a čiuntat?»
— «Iofule, Măria Sa,
N'iči am ban'i d'e numărat,
Da zinu mn'i s'o čiuntat».
— «Tu 'n cred'ință ți l-ai dat».
15 Da ğîčea crîżmărița:
— «Iofule, Măria Sa,
Asară pă scăpătat
D'e greu șalău mn'i-o pk'icat:
Nouă buț o d'eșărtat,
20 Cruče d'e grițari n'o dat.
Nu bea zinu cum să-l bee,
Da ia zid'era d'e toartă
Ș'o răstoarn' în gur' odată;
Taie pk'ită păstă lată,
25 Și o 'mbucă tăt' odată.
Mustețile-s ca la rac,
Înodate-s după cap,
Și noduțu-i ca pumnu,
Să 'ngrozăște tăt tîrgu;
30 Și să uită pă sub ğene,
Sîngur duma-ta t'e-ai t'eme».
D'împăratu o 'ntrebat:
— «H'ei d'An'iță,
Crîżmăriță,
35 Spun'e-m tu făptura lui».
— «Făptura lui că-i așa:
D'in fața obradzului
Ca și spuma lapt'elui».
Da 'mpăratu-i ğîčiia:
40 — «H'ei d'An'iță,
Crîżmăriță,
Rogu-t'e cu Dumn'edzău
Nu spun'e und'e șăd eu,
Că-i Gruiță lu Novac,
45 D'e trii ori țara-o prădat;
Numai d'e s'a mîn'ia
Și pă noi n'-e-a pustîia.
Du-t'e tu, d'An'i', napoi
Și-i dă zin d'e čel mai tare,
50 Doară li-i putea 'mbăta-re;
Turč' or me' și l-or lega
Cu o șpargă d'e mătasă
Împlet'ită 'n činči și șasă».
D'înapoi o d'i'nturnat,
55 Zin d'e čel tare i-o dat,
Turč' o mărs și l-o legat.
Pă cînd Gruia s'o trezît
Tăt legat că s'o găsît.
Și d'e mînă l-o luat,
60 D'i'n t'emn'iță l-o băgat,
În t'emn'iță cu roșt'ee,
C'acolo Gruia să pk'ee.
Tăt la Gruia s'o băgat
Un corbuț negru cu pen'e.
65 Numa Gruia-așa ğîčea:
— «Tu, corbuț, corbuțule,
Zin'it-ai să-m bea sîngele,
O-ai zin'it să-m vedz dzîlele?»
Numa corbu ğîčîia:
70 — «N'am zin'it să-ț beau sîngele,
D'am zin'it să-ț văd dzîlele».
Numa Gruia-așa ğîčea:
— «Du-t'e tu la bodărie,
Ad' o pană ș'o hîrt'ie,
75 Frumoasă cart'e mn'i-oi scrie,
S'o trimăt la tata foart'e,
Să știe și d'e-a mea moart'e».
Corbu 'ndată ș'o zburat,
Pană și hîrt'i' i-o dat,
80 Frumoasă cart'e ș'o scris
Și la tată-său o trimis.
Da cîn corbu sosîia,
Atunci Novac prîndzîia,
Corbu 'n fereastă-i bătea:
85 — «Hai, Novače, fătu mn'eu,
Lasă prîndzu d'e prîndzît,
Prind'e cartea d'e čît'it,
C'amu Gruia-i d'e murit».
Prîndzu 'n masă l-o lăsat,
90 Cartea 'n mîna o luat;
Cîn cartea o čît'iia,
Lacrămile-așa-i merea,
D'înfocat'e ca focu
Și mîșcat'e ca bobu.

www.dacoromanica.ro

Numa el aşa ğîčea:
— «H'ei muiere, draga mea,
D'i'n če hain'e să mă gat?»
— «D'i'n hain'e călugăreşti,
Cu barbă d'e păr oieşti».
Numa el că s'o gătat,
La 'mpărat' o alergat,
În tîrguţ, în Ţîligrad.
Cînd acolo ş'o sosît,
Cu 'mpăratu ş'o grăit:
— «Iofule, Măria Sa,
Numa eu c'am audzît,
Ai un robuţ d'e perit,
N'ar trebui omorît
Pînă nu şî spoved'it.
Adă-l, eu l-oi spoved'i,
Iară 'n mînă că ţ'a si;
Adă-l, l-oi cumin'eca,
Iară 'n mînă ţî l-oi da».
Da 'mpăratu ğîčiia:
— «H'ei tu, popă călugăresc,
Cu barbă d'e păr oieşti,
Cunosc că mă čelueşti
Pă băsada če grăeşti».
D'atunči Novac s'o luat,
La t'emn'iţ' o alergat,
Cu pk'ičioru 'n uş' o dat,
Uşa t'emn'iţăi o spart,
Drept în două s'o crepat,
Pă Gruiţa l-o aflat
Cu faţa cătă păret'e,
Cu gura arsă d'e set'e.
Numa el aşa o dzîs:
— «H'ei Gruie, dragu tatii,
Amu bat'e marğin'ile,
Că eu oi bat'e mn'ižloačele,
Ş'om eşî noi d'e-aičî.
D'amu ia crîžmele 'n rînd,
Ş'apoi t'e hrăn'ia' cu zin,
Şî fă pečiă
D'e vacă lačiă,
Tocma cum ţîe 'ţ mai plačiă».
Pă und'e merea Novac
Tăt făčea numai prohab;
Pă und'e merea Gruia
Numai pustă d'alăsa;
Tăţ Turčîi că i-o tăiat,
Numa unu l-o lăsat
Fără ok'i şî fără nas,
Ca să ducă vest'e 'n ţară
Če lucruţ Gruia lucra-ră.
Ei acasă ş'o sosît,
Cu tată-său ş'o grăit:
— «H'ei tu, tătulucule,
Dumn'edzău n'e-o ağiutat
Ş'acasă ş'am înturnat;
Om fa' plug cu şase boi
Ş'om ara noi amîndoi;
Ş'om ara, ş'om sămăna,
S'a coače ş'om săčera,
Ş'apoi eu m'oi însura».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXVII

TODORA SÎRBULUI

Zin'it-o h'iriuţ în ţară:
Tin'erel voin'ic se 'nsoară.
N'evastă pă čin'e-ş ia?
Pă Todora Sîrbului
D'in ţara mălinului.
Da nu-i mîndră cum să sie:
Mustră-să cu florile,
Samănă cu zările.
Numa dacă o luat,
Tăt s'o aflat pă bănat,
Numa d'ipče o luat.
Numa ea o dzîs aşa:
— «H'ei tu, mîndriorule,
Če stai, mîndre, supărat?
Doară, d'ipče m'ai luat?»
— «Da nu-s, mîndră, d'ipt'ačea;
O fost tata băutori
Ş'au rămas cu mult datori,
D'e fel nu mă pot plăti,
Fă' d'e nu t'e-oi prăpădi».
Numa ea o dzîs aşa:
— «H'ei tu, mîndriorule,
Scoat'e-mi hainele d'in ladă
Care le-am avut d'e fată.
Eu, mîndru, că m'oi găta,
Preţu mn'i li-i căpăta».
Hainele că i le-o dat,
Ea mîndru că s'o gătat,

www.dacoromanica.ro

Tot în tîrgu şi-o plecat.
Cînd în tîrgu şi-o sosît,
D'i'nainte le-o eşît
Tăt un fecior d'e Turcel:
5 — «D'e vîndut îi n'evasta?»
— «D'e vîndut îi selcaca».
— «Da, cu cît preţu oi da?»
— «Şapt'e cară
D'e odoară,
10 Şapt'e buţ
D'e ban'i mărunţ».
Numa ea o dzîs aşa:
— «H'ei, dragă soţia mea,
Da-ăţiungă-t'e doru mn'eu
15 Und'e-a si locu mai rău,
Und'e-a si pădurea deasă
Dracu naint'e să-ţ iasă
Şî d'e ok'i să t'e orbască,
D'e mînuri t'e bolnăzească;
20 Să ţîi frîu cu d'inţîi,
Să mîi murgu ca muţîi».
Numa iel dacă o dat,
Tot acasă şi-o 'nturnat.
Cînd acasă sosîia
25 Cu mumă-sa grăiia:
— «Ce-ai făcut, maică, d'e cînă?»
— «Curek'i verd'e d'in grăd'ină,
Răstăuţă d'e găină».
— «T'imn'ească-ţ, maică, d'e [cînă,
30 Cum mn'i-i mn'ie la in'imă,
Că m'ai tomn'it duma-ta
Tot d'e mn'i-am vîndut mîndra;
Nu mă pot d'escăleca
D'e doruţ d'e la mîndra».

1921. Vad — Aceeaşi, 41.

CCCLXXXVIII

PĂCURARUL ŞI FATA PĂDUREI

35 Păcurar la oi am fost
Ş'am avut o mîndră dragă.
Mîndrulica mea cea dragă
Am gîn'it că-i mîndra mea,
Da-i Fata Pădurii-ia.
40 Şî vin'e cu băutură
Ca să-i dau doruţ şî gură.
Uită-t'e că eu i-am dat,
C'am gînd'it numa aşa:
C'ăceea-i mîndruca mea.
45 Eu n'imn'ica nu mai ştii
C'ăceea-i Fata Pădurii.
Eu m'am ibcit ū an, Dzău,
Şî n'imn'ica n'am ştiut,
Că-mi aduce d'e mîncare
50 Fata Pădurii cea mare.
Numa eu aşa-am gînd'it:
Eu trag năd'ezd'e d'e luat
Tot pă mîndra mea cea dragă.
Cînd o k'em io la popa [1]
55 Cu min'e nu vrea pleca,
Că ea dzîce num' aşa:
— «H'ei tu, mîndriorule,
La popa noi n'om pleca,
Că a si a noastă nuntă
60 Cînd s'a rumpe pădurea;
Cînd a si nunta cea mare,
S'a rumpe pădurea tare,
Vînturi mari că ş'or sufla».
Păcurariu 'n loc da sta,
65 Tot la ea că să uita,
Numa iel aşa gînd'ia:
— «Doamn'e, Dumn'edzău [mn'eu,
Ce lucruri am făcut eu?
Şî eu cîn'e-am însîmbrat
70 D'e femee d'e luat?
Eu am gînd'it c'am năroc;
D'a mn'eu năroc cum a si
Tot cu Fata Păduri?
Doamn'e, scoat'e-mă odată
75 Să o văd io d'escăţată;
Frundză verd'e d'e călin'e,
D'escăţat' d'e cătă min'e.
Da-oi służba la popa
Să mă pot eu d'escăţa,
80 C'aiasta nu-i mîndră curată,
Iasta-i a Pădurii Fată».

1922. Vad — Aceeaşi.

[1] Pe Fata Pădurei.

www.dacoromanica.ro

CCCLXXXIX

NORA ŞI SQACRA

Tod'eran d'e ğioi făcut,
Pă vin'eri mari ai crescut,
Sîmbătă t'e-o bot'edzat,
Dumin'ic' ai mărs în sat
5 Şî pă lun'i t'e-ai cununat.
Cînd ai fo' su' cunun'ie
Ţ'o zin'it o cărţulie
Tocma d'e la 'mpărăţîe,
Să t'e duci în cătun'ie.
10 Şî n'evasta ş'o lăsat,
Şî 'n cătan'e ş'o plecat.
Soacră-sa ş'o dzîs aşa:
— «Hăi norucă, noru-mea,
Cînd în casă ţ'ai d'i'ntrat
15 Vasăle nu le-ai spălat,
În casă n'ai măturat,
În cămară n'ai d'i'ntrat».
Ea vasăle şî le-o spălat,
Şî 'n casă ş'o măturat,
20 D'i'n cămară c'o d'i'ntrat,
Pă cămar' o pus lăcată,
Pă lăcat' un stan de pk'iatră,
To' pă stan un bolovan,
Să nu mai easă şohan.
25 Ea d'e foame şî d'e set'e
Ş'o făcut painzen verd'e,
Şî s'o 'nt'ins pă un păret'e.
Lu Dumn'edzău s'o rugat,
Tot să ploaie ploile,
30 Să să rîpk'ia' rîpk'ile,
Să surpe vîrvurile,
Să zie cătan'ele.
— «Ştiu a drept ş'adevărat
C'a zin'i ş'a mn'eu bărbat».
35 Şî el numa c'o zin'it,
Şî el numa c'o 'ntrebat:
— «Hăi, mămucă, mama mea,
Da un'e mn'i-i n'evasta».
Tot mî-sa ş'o dzîs d'aşa:
40 — «Tu d'e cînd ai cătun'it,
Ia, n'evasta ţ'o murit».
— «Hăi, mămucă, mama mea,
Hai arată-mi mormîntu,
Să-mi d'esfăt eu sufletu».
45 Mî-sa iar o dzîs aşa:
— «Cît'e ploi că ş'o ploat,
Mormîntu s'o aşădzat».
— «Hai arată-mi cruţîţa
Să-mi d'esfăt eu in'ima».
50 — «Măi feţior, ai n'ebun'it?
Cît'e vînturi ş'o suflat,
Şî cruţea că o luat».
El numa rău s'o supărat,
La cămar' o alergat
55 Şî uşa că o fărmat,
Pă n'evastă o d'aflat,
Şî d'e-acolo o luat
Ş'amîndoi s'o d'esfătat.
— «Hăi, mămucă, mama mea,
60 Pagubă d'e Dumn'edzău
Că ţ'am supt eu k'eptu tău,
Capu ţî l-oi mînca eu».

1920. Borşa (Rîturi) — Ioana Leahului, 40.

CCCXC

ILEANA SĂBG'IANA

Strîgă-mn'i-ţ, čin'e mn'i-ţ strigă?
Ia, Ileana Săbciana,
65 D'in vîrvu Sabciului,
D'in mn'izlocu tîrgului:
«Čin'e 'n lume s'a afla
Pă dînsa s'o čeluia',
Pă pk'ičioru să o calče,
70 Mîna 'n sîn să i o bağe,
D'i'n faţă să i se uit'e,
Gura să i o sărut'e».
Bun copk'il
D'e molok'ir,
75 Nu să tacă
Şî să margă,
Fără el că ş'o strîgat:
— «Ieu d'e nu t'e-oi čelui,
Să nu-mi domn'esc paloşu,
80 Să nu-mi 'ncalec pă murgu
Să mărg und'e mn'i-i gîndu;
Mîna stîngă
Să o frîngă,
Čea d'e-a dreapta s'o sclint'ească,
85 Murgul să mn'i-l pot'icn'ească;

www.dacoromanica.ro

Să ţîn frîu cu d'inţî,
Să nu mărg un'e-oi gînd'i,
Ieu d'e nu t'e-oi čelui».
Maştehă-sa l-o 'ntrebat:
5 — «Če eşti, voinic, supărat?
Ori d'in greu oast'e-ai scăpat?»
— «D'in greu oast'e n'am scăpat,
Da, ia d'e če-s supărat:
. . . . . .
. . . . . .

1921. Răpedea — Sava Steţcu, 70.

CCCXCI

A LU VILI

Vili, Vili, d'armaş mare,
10 Nu puşca domnii 'n cărare,
T'e du la zăvoiu mare,
Că trec Židozii călare
Cu băncut'e 'n buzunare:
L'e taie capurile
15 Şî l'e ia băncut'el'e,
Şî t'e du pă la bolduri
Şî-ţ ia valuri d'e ğiolğiuri,
Năfrămiţă d'e mătasă.
Şade Vili după masă
20 Şî uspătă gînscă grasă,
Şî bea zin cu iţia
Şî-l cuprind'e beţîa;
Şî bea zin cu paharu
Şî-l cuprinde tăt rău.
25 Şî lu Vili o zin'it
Tăt grea cart'e d'e perit,
Numa el că ş'o mînat
La popa d'in Hrozavl'ia
Să zie să-l spoved'ea'.
30 Prins-o popa-a-l spoved'i,
Stîlpu-afară-a i-l čiopli,
Ş'o mînat cu doaua oua,
Să-i cumpere fun'e noua;
O mînat cu doi pătači,
35 Să i-o cumpere cu laţ.
Stîlpu i l-o rîd'icat
Şî pă dînsu l-o strîcat.
Drăguţă-sa o-audzît,
Čizme n'egre-o d'încălţat,
40 Sugnă albă o 'mbrăcat,
La Vili s'o d'al'ergat:
— «Čin'e-o strîcat pă Vil'i
Ardă-i casa şî ok'ii,
Să-i rămîe cocon'ii,
45 Să să usče pă pămînt
Cum să uscă Vili 'n vînt;
Să să usče pă pk'ičioare
Cum să uscă Vili-a soare;
Să-i rămîe cocon'ii,
50 Să îmbl'e d'in casă 'n casă,
Ca čioara d'in plasă 'n plasă;
Să îmbl'e d'in sat în sat,
Ca čioara d'in gard în gard;
Să îmbl'e d'in curt'e 'n curt'e,
55 Ca vînturil'e pă munt'e».

1921. Răpedea — Aceeaşi.

CCCXCII

ŢIDRU ŞI ŢIDRA

Mere Ţidru cu Ţidra,
Amîndoi alăturea,
Pă ospăţ la soacră-sa,
D'in gură mustrîndu-să,
60 Pă pk'ičior călcîndu-să.
Ţidruţ rupsă şî mn'i-ş dzîsă:
— «H'ei tu, Ţidruluca mea,
Ian trage o horičea,
Nu prea mare, mitit'ea,
65 Numa să-m t'icnea' d'e ea».
— «Ţidrule,
Voin'icule,
Am fo' fată d'e crîžmari
Ş'am avut drăguţ tîlhari;
70 Eu d'e-oi prind'e-a trăgăna
Munţî s'or cutrămura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura»,
Ea nu avu capu če-ş fa',
75 Făr' o prins a trăgăna,
Rîpk'ile să surupa,
Munţî să cutrămura,
Văile să tîlbura.
Pă dînsa o d'audzît
80 Păunaşî codrilor,
Vătaţî tîlharilor.
Dzîs-o unu cătă altu:

www.dacoromanica.ro

— «Ian audz, fărtate, - audz
Drăguța d'in t'in'ereță
Cum trage la bătrîn'eță!
Hai la dînsa s'o luăm,
5 Pă Ţidru să-l împuşcăm».
Ei la ea ş'o coborît
Şî numa că ş'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
10 Dă-n'e nouă pă Ţidra!»
— «Pă Ţidra nu vi oi da,
C'am ğiurat pă sfînta cruče
Să-m sie soţîe dulče;
Am ğiurat pă vançelie
15 Să-m sie mn'ie soţîe».
Ei tare s'o supărat,
Capu i l-o răt'edzat
Şî 'n dăsăgi şî l-o băgat,
La soacră-sa ş'o plecat.
20 Ea numa că ş'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
Un'e-ai lăsat pă Ţidra?»
— «U-am lăsat pă un rîtuţ
25 Să culeagă flori d'e struţ;
U-am lăsat pă o cost'iță,
Culegîn flori d'e pomn'iță.
Ia cată, soacră, 'n dăsăgi,
Ţ'o trimăs Ţidra colači».
30 În dăsăgi că ş'o cătat,
Capu Ţidrei l-o aflat.
Ea numa că ş'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
35 Če rîndu-i aesta rînd,
C'asară ţ'ai cred'inţît
Şi astădz u-ai omorît?»
— «H'ei tu, socruluţa mea,
Că eu nu u-am omorît;
40 O fo' fată d'e crîžmari
Ş'o avut drăguţ tîlhari;
Şî ea numa ş'o horit,
Tîlharii o audzît
Şî la ea o coborît
45 Şî pă ea o omorît».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCXCIII

PRIBEAGUL BOLNAV

Frundză verd'e ruptă 'n činči,
Plinu-i codru d'e voin'ači,
La tăt fagu cît'e činči.
La făguţu d'in cărare
50 Dzače unu d'e lungoare,
Cu drăguţa la pk'ičioare.
Ea mn'i-ž rupsă
Şî mn'i-ž dzîsă:
— «H'ei tu, mîndruluţu mn'eu,
55 Ori tu mori, ori t'e scoală,
Nu dzăčea d'e-atîta boală,
Că mn'i-am urît dzîl'el'e
Mutîn' căpătîiel'e
Cînd a umbră, cînd a soare,
60 N'i la cap, n'i la pk'ičioare».
— «Eu, tu mîndră, m'oi scula,
Dacă eu t'e-oi întreba:
D'e cînd ai plecat d'in sat
Cît'e guri t'e-o sărutat?»
65 — «H'ei tu, mîndruluţu mn'eu,
Eu, mîndrule, d'e ţ'oi spun'e
Şapt'e boal'e 'n trup ţ'oi pun'e,
Ş'o părek'e d'e friguri
Care nu-ž mai au leacuri,
70 Fără vara la tîrguri.
Pă min'e m'o sărutat
Cîţ o fo' frumoş în sat;
Cîţ o fo' frumoş ca t'in'e
Tăţ m'o sărutat pă min'e».

1920. Săcel — Aceeaşi.

CCCXCIV

VOINICUL ŞI MÎNDRA

75 Pă čel d'eal, pă čel coln'ic
Mere-un t'in'erel voin'ic
Cu cuzmă neagră d'e mn'el,
Cu murguţ galbăn supt el.
Murgu mere poposîn
80 Şî voin'icu şuerîn.
Că el numa ş'o strîgat:
— «Ţu, ţu, ţu, murguţu mn'eu,
O doară ţîe ţî-i greu
D'e galbăn pint'enu tău?»

www.dacoromanica.ro

— «Ba mn'ie că nu mn'i-i greu
D'e galbăn pint'enu mn'eu,
Da, mn'ie numa mn'i-i žel'e,
Că tu beai zin cu mîndrel'e,
5 Eu rod la gărduț pel'in;
Tu beai zin cu mîndrel'e,
Eu îm rod zăbel'el'e».
— «Ț'u, ț'u, ț'u, murguț mai tare,
Să sosîm în sat cu soare,
10 C'am drăguță ca o floare».
— «Un'e meri, voin'ic gătat?»
— «La mîndruța d'int'alt sat».
— «La mîndruța n'ai če mere,
Că eu d'e-acolo zin'e-re.
15 Mîndra ți-i cu pk'elea goală
Pă fața căsîi să moară.
Vai, săraca maică-sa,
Cum îi țîn'ea lumn'ina.
Şî o soră če-ž d'avea
20 La foc d'e scălduș' împlea.
Vai, săracu tată-său,
Cum îi făčea copîrșău!»
Cînd în casă ș'o d'i'ntrat,
Ea capu l-o rîd'icat,
25 Pă mă-sa că o strîgat:
— «Stînže, mamă, lumn'ina,
Porunčea la soru-mea
Să nu-m împle scălduș'a;
Spun'e și la tată-mn'eu
30 Să nu-m facă copîrșău,
Că eu d'e če dor murea,
Iată-l-ai, c'amu zin'ea».
El mn'i-ž rupsă
Şî mn'i-ž dzîsă:
35 — «H'ei tu, mîndruliță mea,
Spun'e-mi če ți-i leacu tău,
Că t'e-oi lecui şî eu?
D'e ți-i leacu doftoru,
Da-oi murgu d'e su' min'e
40 Şî t'e-oi lecui pă t'in'e».
— «H'ei tu, mîndruluțu mn'eu,
Eu atunčea m'oi scula
Cîn tu, mîndruț, mn'i-i d'aduče
Mure negre 'n postu mare,
45 N'e-ağiunsă d'e sfîntu soare;
Bulț d'e caș în mn'iadză-iarnă,
Sloi d'e ciață 'n mn'iadză-vară».
— «H'ei tu, mîndruliță mea,
D'e-ačelea nu ț'oi aduče,
50 C'amu-i pă la Sînt-Ili,
Şî nu-i ciață n'icări».
— «H'ei tu, mîndruluțule,
Mutu ești,
Bolundu ești,
55 Puțin'el t'e nădăești:
Mure n'egre ți-s ok'ii,
Că mă mîngîi cu dînși;
Bulț d'e caș ți-i fătuca,
Sloi d'e ciață, in'ima,
60 Că t'e t'emi că t'e-oi lăsa».

1920. Săčel — Aceeași.

CCCXCV

FUGA NEVESTEI

Strîgă mîndru la fereastă:
— «D'in casă eși, măi n'evastă!»
— «Eu afară n'oi eșî,
Că siu 'n čiupă 'm čipotea',
65 Pk'ita 'n covată dost'ea',
Bărbatu să hod'in'ea'».
— «Eși, n'evastă, pînă 'n prag,
Nu t'e t'eme d'e čelșag».
Ea afară ș'o eșît,
70 Cu dînsu ș'o grăit.
El numa o dzîs așa:
— «Ia-ț, mîndră, siu cu t'in'e
Şî hai un'e ț'a si bin'e».
Ea numa că ș'o plecat,
75 Siuțu şî l-o luat
Şî cu mîndru ș'o plecat.
S'o dus cu a ei mîndru
Ș'o sosît pîna la k'idru.
Numa ea că ș'o strîgat:
80 — «K'idrul'e,
Mol'idul'e,
Ian pleacă-ț tu vîrvuțu
Să-m an'in eu siuțu».
K'idru vîrvu l-o plecat,
85 Leagănu l-o an'inat,
C'o fuğit d'e la bărbat.
Cu Prutaș s'o adunat
Şî Prutașii ș'o strîgat:

www.dacoromanica.ro

— «Păž, n'evastă, cu Prutu,
Că t'e-ağiunğe bărbatu».
— «Ağiunğă-mă, dracu-l şt'ie,
T'emn'ita umbră să-i sie
5 Şî siarele să-l mîngîie».
Ei iarăş o strîgat:
— «Păž, n'evastă, cu Prutu,
Că t'e-ağiunğe drăguţu».
— «Ağiungă-mă, Domnu-l şt'ie,
10 Măd'erean umbră să-i ţîe
Şî gura mea să-l mîngîie».
El cu ea s'o d'adunat
Şî pă dînsa d'o 'ntrebat:
— «Pruncu un'e l-ai lăsat?»
15 Şî el numa o 'nfricat,
Şî napoi s'o d'înturnat,
La k'idru în loc o stat.
— «K'idrul'e,
Mol'idul'e,
20 Ian pleacă-ţ tu vîrvuţu
Ca să-m iau eu siuţu».
Şî siuţu ş'o strîgat:
— «Du-t'e d'înapoi, mamă,
Că pă min'e m'ai lăsat,
25 Cu drăguţu ai plecat,
Ploaie caldă m'o scăldat,
Vînt călduţ m'o l'egănat,
Ţîţă ciut'el'e mn'i-o dat».

1920. Săcel — Aceeaşi.

CCCXCVI

MAMA ARSĂ DE VIE

Sîmn'ion cu n'evasta
30 În vind'ig la soacră-sa,
Un fecior d'e ğiurat mare
Tăt îi cere n'evasta-re;
Între lături să 'nvîrtea,
Iară mîna i-a o da;
35 Între lături o ğiucat,
A mînă nu i-o dat.
Sîmn'ion s'o supărat,
Cătă cociş o strîgat:
— «Frumuşăi cocîşîi mn'ei,
40 Prind'eţ cai la h'ink'ei
Şî 'mpuşcaţ cu zcicîurile
Să merem ca vînturile,
Să sosîm ca gîndurile».
Şî ei numa ş'o sosît,
45 Sîmn'ion că ş'o strîgat:
— «D'esk'id'e, mamă, poarta;
Gata-i, mamă, otrava? —
Mare curvă-i noru-ta!»
— «Puiu mamii Sîmn'ioa',
50 D'e trei dzîle-i în dospală
Să o dau la nurioară».
Ea napoi ş'o d'înturnat.
Soacră-sa că ş'o strîgat:
— «H'ei tu, nurioara mea,
55 Or ţî lua paharu,
Or ţ'oi răt'edza capu».
— H'ei tu, socrioara mea,
Atîta graţie 'm daţ,
Pînă eu numa mn'i-oi mere
60 În funduţu grăd'in'ei,
La floricea călin'ei,
Să-m d'a scriu o cărt'ičea,
S'o abat la mama mea,
La mama păst'e Braşău
65 Să-m trimată copîrşău,
Copîrşău mîndru 'nvărgat —
Mă omoar' a mn'eu bărbat;
Copîrşău mîndru čern'it,
Că soacra m'o otrăzit».
70 Şî 'n căsucă s'o 'nturnat,
Paharu sus l-o luat.
Mă-sa încă ş'o zin'it,
D'e la poartă ş'o strîgat:
— «D'esk'id'e-mi, cuscră, poarta,
75 Că mn'i-i moartă siuca».
Şî coconu ş'o strîgat:
— «H'ei tu, tătulucule,
Pînă-amu o ars mama,
Amu arde ţîţuca,
80 Eu, tătucă, če m'oi fa'?
Tu femeie ţî afla,
Da eu mămulucă ba».
Şî el zinu-a apucat
Şî pă dînsa o turnat.
85 Da ea numa ş'o strîgat:
— «Lasă zinu, nu-l strîca,
Că zinu-i bun d'e băut,
Da eu n'oi trăi mai mult».

1920. Rozavlia — Ileana Rus, 24.

www.dacoromanica.ro

CCCXCVII

SLUŽNICA ŞI SQACRA

Pă čęa cǫastă, mamă, arsă
Mîndră plǫaie să răvarsă;
Nu-i plǫaie, mamă, curată,
Că-s lacrămi d'e la o fată,
5 D'e la-o fată săličęa
Če-i la curt'e služn'ičęa.
Cu fečioru să ibčia
Şî dǫamna-i sălăduia.
Dǫamna numa ş'o strîgat:
10 — «Če-i aiasta d'ę-aiasta,
D'ę-a una li-i vorǫava,
Şî blidu şî lingura,
Şî patu şî perina?»
Ęa tare s'o supărat,
15 Cătă dînsu ş'o strîgat:
— «Tu bunuc, siu mamii,
Ţîe cart'e ţ'o pk'icat
La cătan'e d'e plecat».
— «Eu, mamă, dacă m'oi duče,
20 Ţîn'e bin'e služn'ica,
Cu colac în lapt'e dulče,
Dǫa' d'e la noi nu s'a duče».
Şî el numa ş'o strîgat:
— «H'ei tu, mîndrulica męa,
25 Eu, mîndră, ţîe ţ'oi da
Un'elu mn'eu čel d'ę-arğint
D'e pă ğed'etu est mn'ic;
Cînd îi ved'ęa un'elu,
Un'elu cu pk'iatra 'n sus,
30 Poţ şti bin'e că eu nu-s;
D'e-i ved'ęa că-i ruğin'it,
Poţ şti bin'e c'am murit».
— «Eu, mîndruţ, iară ţ'oi da
Năfrămuca d'e la min'e
35 Să o pui în žeb la t'in'e;
D'e-i ved'ęa că-i ponosită,
Poţ şti bin'e că-s murită;
D'e-i ved'ęa că-i înfocată,
Poţ a şti că-s în'ecată».
40 El d'ę-acasă ş'o plecat
Şî pă dînsa o băgat
Int'o k'ihn'iţă 'n pămînt,
La masă d'e bolovan,
Cu pk'itucă d'e un ban
45 Ca să-i sie pă ū an;
Şî d'ę-acolo o luat,
Cofa-a mînă că i-o dat,
La Dunăre o mînat,
Cofele 'n prund lę-o lăsat
50 Şî 'n Dunăre s'ǫ-aruncat.
Şî el numa ş'o vădzut
Năfrămuca d'esk'edzită
Şî la mn'ižloc ponosită
Şî s'o ştiut că-i murită;
55 Năfrămuca-i înfocată,
S'o ştiut că-i în'ecată.
Şî el numa ş'o strîgat:
— «Împărat, ǫast'e frumǫasă,
Avęa-u-aş d'e mărs acasă,
60 Că eu numa mn'i-am uitat
Puşcuţa męa čęa suflată
Tăt pă cuiuţ an'inată;
Puşcuţa mn'i-a ruğîn'i,
Mămuca d'e ęa n'a şti».
65 Copk'itanu ş'o strîgat:
— «C'ačeia nu-i puşcuţa,
E drăguţa, selęaca».
El acasă ş'o zin'it,
D'e la pǫartă ş'o strîgat:
70 — «Mînă, mamă, služn'ica
Să-m d'esk'idă port'iţa».
— «D'e und'e ţî oi mîna?
Căči în cătan'ę-ai plecat,
Ęa d'ę-aičęa s'o luat
75 Tăt la şuri
Şî la strînsuri,
Pă und'ę-o vădzut ğiocuri».
El înapoi o 'nturnat
Şî el numa ş'o tîln'it,
80 Ş'o tîln'it un purcărel:
— «Purcărele, purcărele,
N'ai vădzut služn'ica me-le?»
— «Ba eu numa ǫ-am vădzut
C'o lăsat cofele 'n prund,
85 Pă ţărmuri lę-o lăsat
Şî 'n Dunăre s'ǫ-aruncat».
El la Dunăre s'o dus,
Şî el numa ş'o vădzut
Păr galbăn pă apă îmblîn,
90 Ş'acolo s'o aruncat
Şî pă dînsa o aflat.

www.dacoromanica.ro

Mă-sa numa ș'o sculat
Nou̯ădzăči̯ șî nou̯ă sat'e,
Dunăre̯a să o stîrk'e̯ască.
Dunăre̯a că o stîrk'it
Șî pă dînșii̯ i̯-o găsît
Pă supt un siruț d'e mac,
Cu mîna pă după cap,
Supt o sfîntă rădăčînă,
Tăt ți̯indu-să d'e mînă.
Șî pă el l-o astupat
Înt'o sfîntă sărbăto̯are
Supt čel prăguț d'e d'altar-e;
Șî pă dînsa̯-o astupat
Înt'o sfîntă dumin'ecă
Supt čel prag d'e beserecă.
Șî d'in dînsa ș'o crescut,
Ș'o crescut o ružn'ičе̯a;
Șî d'in dînsu ș'o crescut,
O crescut un ruguț sfînt.
Ruguțu̯-atîta s'o 'nt'ins,
Pă ružn'ică o cuprins.
Mă-sa numa că ș'o dzîs:
— «Čin'e̯-a fa' če̯-am făcut eu̯
Bată-l unu Dumn'edzău̯: —
Să strîče ibost'e dragă
D'e feči̯or șî cu d'e fată».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCVIII

COPILA BLESTEMATĂ

Ș'o fost o măi̯culiță
Ș'avu dou̯ă cocon'iță.
Pă če̯a mn'ic' o blăstăma
Șapt'e ai̯ să nu-ș plin'e̯a'
Șî 'n codru să-ș pribeği̯a'.
Șapt'e ai̯ nu ș'o plin'it,
În codru ș'o pribeğît.
Mă-sa numa ș'o mînat
Pă pușcaș
Pă Tod'eraș,
Căči̯ în codru a o̯-afla
S'o împușt'e cu pușca.
Șî pă dînsa o aflat
În mn'ižlocu ği̯ocului̯
Cu frat'ele so̯arelui̯.
'Nt'ins-o pușca s'o împușt'e,
Da e̯a numa ș'o strîgat:
— «Ho, fărta', nu mă pușca,
Mult'e am d'e̯-a t'e 'ntreba:
N'ai̯ vădzut pă măi̯cuța?»
— «Ba eu̯ numa o̯-am vădzut
Tăt černîndu-ș fărin'i̯o̯ară
Să-ș facă d'e merind'i̯o̯ară».
— «N'ai̯ vădzut pă soruca?»
— «Ba eu̯ numa o̯-am vădzut
Asogîn colac d'e grîu̯
Cu lăcrămn'ile pă brîu̯».
— «Spun'e̯-așa sorucăi̯ mele:
Să o bată gîndurile,
Ca pă mine vînturile
Păst'e tăt'e opčîn'ile;
Că ori̯če zină făče̯a
Tăt pă min'e o 'mpinğe̯a.
Da n'ai̯ vădzut pă frăt'i̯uțu?»
— «Ba eu̯ numa l-am vădzut
Tăt în șatră urmed'e̯ască
Murgu să șî-l potcoze̯ască,
După t'in'e să porn'e̯ască».
— «Spun'e̯-așa frăt'i̯ucului̯:
Să nu pleče,
Să nu čerče,
Că pă min'e nu m'o̯-afla;
Dzua-s bre̯ană la vaduri̯,
No̯apte̯a zidră la cîmpuri̯;
Dzua mă cînt păsăreșt'e,
No̯apte̯a-m șuer voi̯n'ičeșt'e,
N'ime nu să nădăeșt'e.
Nŏu̯ă ai̯ șî nŏu̯ă dzîle,
Șî p'atît'e̯a săptămîn'i̯,
Șî d'e̯-acolo mn'i̯-oi̯ eșî
Șî eu̯ soră nu oi̯ si.
Da să-m scrie numele
Pă tit'ia clopului̯,
Pă co̯ada băltagului̯,
Că nu-i̯ poč d'e doru lui̯».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCIX

DORUL LUI̯ ION

Șue̯ră, mamă, șueră
Șueră voi̯n'ic Ion

www.dacoromanica.ro

Cu cŏt'ele pă oblon.
Int'atîta şuera,
N'imen'i nu so d'alina.
— «Mă Ion, dragu mamii,
5 Če şueri, tu, d'atîta,
D'e nu mă poči alina?
Ia, numa d'e žălea ta
N'iči Domn'ii nu pot gusta».
— «Cum, mamă, n'oi şuera?
10 Cînd în cătan'e-am plecat,
Io, mămucă, mn'i-am lăsat
Hold'ele nesăčerat'e,
Mîndrele n'emăritat'e,
Cîn'ek'ile n'eculesă,
15 Mîndrele tăt'e n'e-alesă.
Şî pă cînd am înturnat,
Hold'ele s'o săčerat,
Mîndrele s'o măritat,
Cîn'ek'ile s'o cules,
20 Mîndrele tăt'e s'o-ales.
Nu mn'i-i žăle ca žălea,
Că mă doare in'ima:
N'i s'o măritat mîndra.
Ea d'e s'ar fi măritată
25 D'e la noi a treia sat,
Mamă, nu mn'i-ar si bănat;
Da ea tăt s'o măritat
D'e la noi a treia casă: —
Ies afară, vădu-uă,
30 Intru 'n casă, - audu-uă,
Mamă, mă topăscu-mă».
— «Ionu, dragu mamii,
Nu t'e tare supăra;
Sîmtu-ţ st'ele mănunţăle
35 Şî cocoan'e frumuşăle:
Ca ačeia ţ'ai aleğe».
— «Şî lun'iţa-i lumn'inoasă,
Nu-i ca mîndra de frumoasă».
Şî iel numa s'o luat
40 Pîn răk'iţ făcîn k'ilinği,
Şî pîn iederi
Făcîn četeri.
La păruţu rărmurat
O şădzut ş'o t'ilincat,
45 Cu četera-o četerat
Şî lui tăt i-o n'egurat,
N'eguriţă,
Cocon'iţă,
Şî tăt čeaţă d'e n'eveste,
50 Că a lui mîndră nu ieste.

1922. Şieu — Irina Ţîplea, 80.

CCCC

MÎNDRA LECUITĂ.

Mere voin'ic supărat
La drăguţa 'n čela sat.
Cînd fui locu la un loc,
Da el numa s'o tîln'it
55 Cu curva pot'iyn'ica,
Şî numa l-o d'întrebat:
— «Meri, voin'iče, supărat
La drăguţa 'n čela sat?
Strînğe murgu bin'işor,
60 Mîndra ta moare d'e dor.
Cîn d'e-acolo mn'i-am plecat,
Tată-său sălaş făčea,
Mă-sa scăldušă-i împlea,
Soru-sa o prevedea».
65 Legai murgu d'e fereastă,
Dăduі «bună sară» 'n casă:
— «Bună sară, mîndra mea».
— «Sănătat'e, mîndrule».
— «D'e ţî-i leacu borçilu,
70 Io dau murgu d'e su' min'e
Şî t'e lecuiesc pă t'in'e».
— «Nu mn'i-i leacu borçilu,
Ia, mn'ie če mn'i-i leacu:
Mure coapte 'n postu mare,
75 Sloi d'e ciaţă 'n mn'iadză-vară,
Buldz d'e caş în mn'iadză-iarnă».
— «Čin'e foc s'o pomen'it?
Tu če leacuri ai poft'it
D'e-aş înconğiura lumea,
80 D'e-ačelea 'n veči n'oi afla.
Văd bin'e că t'e-oi scăpa:
Če focuţu io m'oi fa'
D'e doruţ d'e duma-ta?»
— «Mutu eşti, bolundu eşti,
85 Pîn'če nu t'e nădăeşti?
Mure coapt'e ţî-s ok'ii,
Cu t'in'e m'oi ostui;
Sloi d'e ciaţă ţî-i gura,

www.dacoromanica.ro

Buldz d'e caș ți-i fața ta,
Cu t'in'e m'oi stîmpăra.
Tată, țîpă săcurea;
Stînge, mamă, lumn'ina;
5 Soră, lasă scăldușa,
Că mn'i-o sosît zieața.
Țîpă dreapta păst'e min'e,
Ș'apoi stînga pă su' min'e
Și mă strînge cătă t'in'e,
10 M'oi lecui tare bin'e».

1922. Șieu — Aceeași.

CCCCI

G'EORG'E ÎNTEMNIȚATUL

Șueră, mamă, șueră,
Șueră G'eorciță-a ei
D'in funduțu t'emn'iții:
— «Čin'e are h'iuț prins
15 Margă tată-so la dîns».
Tată-so l-o d'audzît
Și la dînsu ș'o sosît:
— «Mă G'eorci, dragu tatii,
Če șueri tu d'atîta,
20 D'e nu mă pot al'ina,
Ia, numa d'e žălea ta?»
— «Cum, tată, n'oi șuera?
Eu aici nu poci ședea
D'e șueru zern'ilor,
25 D'e t'iotu broaștelor,
D'e răčeala siarelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
Și vez tu če mă mănîncă:
Șarpe lau(r)
30 Bălaur,
Cu ok'ii ca talerii,
Cu solți ca galben'ii».
— «Mîna 'n sîn nu oi băga:
Fără mînă nu poci si,
35 Fără siu mai poci trăi».
Iel iară o șuerat:
— «Čin'e are siuț prins,
Margă mumă-sa la dîns».
Mumă-sa l-o audzît
40 Și la dînsu ș'o sosît:
— «Măi G'eorci, dragu mamii,
Če șueri tu d'atîta,
D'e nu mă pot alina?»
— «Cum, mamă, n'oi șuera?
45 Eu aici nu pot sed'ea
D'e șueru zern'ilor,
D'e răčeala sierelor,
D'e t'iotu broaștelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
50 Și vez tu če mă mănîncă:
Șarpe lauri
Bălauri,
Cu ok'ii ca talerii,
Cu solți ca galben'ii».
55 — «Mîna 'n sîn nu oi băga:
Fără mînă nu pot si,
Fără t'in'e poci trăi».
El iară o șuerat:
— «Čin'e are drăguț prins,
60 Drăguța margă la dîns».
Drăguța l-o d'audzît
Și la dînsu ș'o sosît:
— «Hăi tu, mîndruluțule,
Če șueri tu d'atîta,
65 D'e nu mă pot alina,
Ia, numa d'e mn'ila ta?»
— «Cum eu nu mn'i-oi șuera?
Eu aici nu poci ședea
D'e șueru zern'ilor,
70 D'e răčeala sierelor,
D'e t'iotu broaștelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
Și vez tu ce mă mănîncă:
Șarpe lauri,
75 Bălauri,
Cu ok'ii ca talerii,
Cu solți ca galben'ii».
Și mîna 'n sîn o băgat,
Și taleri și ban'i o scos,
80 Și o fo' tare frumos.

1922. Șieu — Aceeași.

CCCCII

FRATELE ȘI SORA

Čin'e foc s'o pomen'it
Tăt numa să să iee,
Moșii n'epoat'ele

www.dacoromanica.ro

Şî nănaşîi sin'ele,
Şî fraţii surorile?
— «H'ei tu, soruluca mea,
'Mpleţi colăci d'e cununie!»
5 — «Eu, frat'e, n'oi împleti
Pînă, frăţiuc, că ţî-i fa'
Tăt opk'incuţă d'e sier
Şî aţucă d'e oţel,
Şî lumea oi 'ncunğiura,
10 Da ca min'e ţî-i afla».
Lumea o d'înconğiurat,
Ca soru-sa n'o aflat
Şî napoi că s'o 'nturnat.
— «H'ei, sorucă d'Ank'ilie [1],
15 'Mpleţi colăci d'e cununie!»
— «Eu, frat'e, n'oi împleti
Pînă tu că ţî-i k'ema
Nănaş mare
Sfîntu soare,
20 Nănăşiţă
Lun'iţa,
Cuscri
Lucăfen'ii,
Şî druşt'ele
25 St'elele».
El d'atîta o d'îmblat,
Pînă pă tăţ i-o k'emat.
Şi-a căsucă ş'o zin'it:
— «No, sorucă d'Ant'ilie,
30 'Mpleţi colăci d'e cununie!»
— «Io, frat'e, n'oi împleti
Pînă tu că tot ţî-i fa'
Pod mare păst'e marea;
Pă marğin'ile podului
35 Numa că ţî-i răsăd'i
Tăt felul d'e pomşorei,
Să ciripa' pasări în ei: —
Cînd cu nunta om sosî
Păsările-or ciripk'i,
40 Pă min'e m'or sfătui».
El d'atîta o îmblat,
Pînă podu l-o gătat
Şi-a căsucă o 'nturnat:
— «No, sorucă d'Ant'ilie,
45 'Mpleţi colăci d'e cununie».
Şî colăcii i-o gătat
Şî cu nunta ş'o plecat.
Cînd pă pod că ş'o sosît,
Pasările-o ciripk'it
50 Şî ea numa ş'o strîgat:
— «H'ei tu, frăţiulucule,
Năpost'i-mi mîna dreapta
Să-mi sucesc cunun'iţa;
Năpost'i-mi şî pă stînga
55 Să-mi sucesc on'elele,
Că-mi strîcă ğed'etile».
D'e mănucă o lăsat
Şî d'în mare s'o ţîpat,
Şî d'e-acolo ş'o strîgat:
60 — «D'ecît doamnă frat'e-mn'eu,
Hrană bună peşt'ilor
Şî ruğînă pk'etrilor!»

1922. Şieu — Aceeaşi.

[1] Intrebînd-o de *Ank'ilie*, mi-a răspuns că «aşa e horia, bag'samă numele ei».

CCCCIII

SOŢUL OMORÎT

La čel mn'ižlocaş d'e sat
Mîndru brad s'o răsturnat;
65 Da nu-i bradu ca bradzîi,
Fără om ca oamen'ii.
Tăt numele lui: *Văsîi*,
Anume *Pătrovaii*.
«Bună-sară» 'n cas' o dat,
70 Cu čiocanu l-o tocat.
El cu žăle ş'o strîgat:
— «Oi, iubita mea muiere,
Nu face cu min'e-aşă-le,
C'avem cocon'i pit'it'ei
75 Şî s'împlea lumea d'e ei.
Oi, iobită d'a mea soţă,
Nu-mi čiunta a mea zieaţă,
Că pă min'e tăt m'or duče
Tăt popk'ii şî cu frat dulči,
80 Tu-i îmbla-re 'ntre haiduči;
Pă min'e că m'or petrea'-le
Popk'ii şî cu surorele,
Tu-i freca-le
Grele siară!»
85 — «Nu t'e uita la čel cîn'e,

www.dacoromanica.ro

Dă cu čiocanu bin'e,
Şî păza' şî-l omora'.
Pînă tu l-îi omorî
Palinca ţ'oi îndulči;
5 Pînă 'n fîntînă l-intra
Palinca ţ'oi k'ipăra».
În fîntînă lîngă curt'e
C'o gîn'i că l-or ascund'e.
Păru lui Văsîi čel creţ
10 Mult o fo' tras fără preţ;
Păru lui čel k'eptănat
Mult o fo' el d'epărat
Şî 'n fîntînă d'aruncat.
Iel cu žăle ş'o strîgat:
15 — «Ilişcu, dragu tatii,
Ină tu la tătuca,
Dar ei mn'i vedea moart'ea,
Că mă omora' mă-ta!»
— «Ieu, tătuc, cum nu mn'i-aş [mere?
20 Pă uşa d'e cătă d'eal
Pusă-i lăcata şî zar;
Pă ferest'e-o pus răk'edz,
La dumn'ia-ta să nu ies;
Pă uşa d'e cătă vale
25 Pus-o lăcata čea mare,
Ca să nu-ţ văd mort'ita-re».

1922. Şieu — Aceeaşi.

Notă — Bătrîna povestitoare a ţinut să releveze şi să mă convingă că cele cuprinse în această baladă s'au petrecut aievea în Ieud.

CCCCIV

BALADĂ OSTĂŞEASCĂ

Frundză verd'e, rău s'aud'e
D'und'e sînt tabere mult'e.
Colo sus, la Solforin,
30 D'und'e-i locu mai strein,
D'e la Solforin în sus
D'i'n mare lagăr n'i-o pus;
D'i'n gura războiului
Naint'ea Franţuzului,
35 Cu puşt'ile 'n piramid'e,
Cu bruţacu fără pk'ită.
Da n'iči apă n'am avut,
N'iči pahară d'e băut.
Stăm în glet cu noapt'ea 'ntreagă,
40 Să sim gata mai d'e grabă;
Stăm în glet ca n'işt'e bradz,
Cu curelele 'mbrăcaţ,
Cu curelele pă noi,
Să sim gata d'e război.
45 Dzori d'e dzuă răvărsară,
Folgatăru n'i-l suflară.
Cînd soarele-ž răsăria,
Franţuzu tare-ž zin'ia,
Tare-ž zin'e cătă noi,
50 Să sim gata d'e război.
Da noi încă l-aşteptam,
Mai întîi cu puşt'ile,
Îmbla plumbčii ca muşt'ile;
Dup' ačea cu tunurile,
55 D'e să clăt'ea d'ealurile.
Und'e mă uit cu ok'ii,
Răsturnaţî-s ca snopk'ii,
Ca snopk'iţî čei d'e grîu,
Sînğele-ž mere părîu.
60 Trečę-un činărar călare,
Calu 'n pint'en'i că-l strînğea
Şî la 'mpărat că fuğia.
El numa d'in grai grăia:
— «D'i'nălţaţe, d'i'mpărat'e,
65 Franţuzu tare n'e bat'e;
D'e trei laturi n'e-o cuprins
Tălian şî cu Franţuz.
D'i'nălţate, d'i'mpărat'e,
Lasă-n'e să rătărim,
70 Că d'e nu, noi tăţ pk'erim».
— «Rătăriţ, nu vă dzîc ba,
Numa d'e-ţ put'ea scăpa;
Facet, oast'e, voi, če-ţ vrea,
Mai ţîn'eţ cît eţ put'ea,
75 Şî vă sie vouă mint'e
Čę-a si d'e-acum înaint'e».

1922. Văleni — Dumn'itru Ivănčiuc, 73.

CCCCV

A PĂCURARULUI

Mărgu-ş, mărg oile 'n munt'e,
Tăt cu trei păcurărei,

www.dacoromanica.ro

Cu oile după eĭ.
Čeĭ maĭ mari-s veri primariĭ;
Čelălalt maĭ mitit'el,
Ačela-ĭ maĭ streinel.
5 Sus la munt'e o sosît,
Čeĭa doĭ s'o vorozit
Pă čel mn'ic d'e omorît.
Pă ĭel numa l-o mînat
După apă, 'ntre izvoară —
10 S'o vorozit să-l omoară;
După apă, 'ntre vălčele —
Luĭ leğea că ĭ-o făče-le:
Orĭ să-l puşte, orĭ să-l taĭe,
Orĭ să-l pue 'ntre fărtaĭe;
15 Orĭ să-l taĭe, orĭ să-l puşte,
Orĭ să-l pue 'ntre ţăpuşte.
Cînd cu apă o 'nturnat,
Oile tăţe-o zçerat.
— «Oile, oilor mele,
20 Če zçeraţ aşa cu žele?»
— «Cum focuţu n'om zçera?
Că eşti doĭ s'o vorozit
Pă tin'e d'e omorît».
— «Păcurariĭ, fărtaţîĭ mn'eĭ,
25 Voĭ de că m'eţ omorî,
Pă min'e mă astupaţ
În locuţu strunğilor,
În locu găleţîlor,
Şî-n pun'eţ lančea la cap,
30 Flueraşu la pk'ičioare,
Trîmbçituca d'e-a dreapta:
Vîntuţ cald cînd a sufla
Lančia s'a lengăna,
Trîmbçituca-a prind'e-a dzîče,
35 Oile m'or prind'e-a plînğe,
Oile cu lînile,
Berbečiĭ cu coarn'ele;
Tăt în loc de surorele
M'or želi luna şî stele;
40 Tăt în loc d'e fraţ d'e-a mn'eĭ
M'or želi-mă stîžăreĭ.
Ğios la munt'e-eţ scoborî,
Mama naint'e-a eşî
Şî pă voĭ v'a întreba:
45 «Ş'a nost păcurar a zin'e?»
«Ş'a vost păcurar ar zin'e,
D'a rămas pă čele groape
Cu oĭ şute şî cu şk'ioape;
Ş'o rămas pă čele văĭ
50 Cu oĭ şkioape şî cu mn'eĭ"».

1922. Botiza — Mărie Cupşinar, 20.

CCCCVI

A BODIŢĂĬ

Avuĭ maĭca nouă siĭ,
Nouă siĭ şî o siucă;
Siuca de-a dzăčelea
O k'emat-o Bodiţa.
55 De h'ireşe, de frumoasă,
De găzdoaie bună 'n casă,
H'iriu-ĭ marsă
Pînă 'n ţara čea turčască.
Zin'itu-ĭ-o peţîtorĭ
60 Înt'o dzî d'e noauă orĭ.
Înt'o dzî, a noua oară,
Peţîtorĭ d'e nouă ţară,
După apă lučioară [1].
Tăţ siiţî o strîgat:
65 — «Nu da, mamă, Bodiţa,
Căčĭ pă Bodiţa u-ĭ da,
Čiuma 'n casă n'ĭ-a d'ĭntra
Şî pă tăţ huc n'ĭ-a lua».
Numa Constantin čel mn'ic,
70 Čel maĭ mn'ic şî maĭ voin'ic:
— «Dă, mamă, pă Bodiţa:
Cînd t'e-ağiunğe dor d'e ea,
Duče-m'oĭ
Ş'aduče-oĭ-u,
75 Tăt vara d'e două orĭ,
Că-s puţin'e sărbătorĭ,
Şî iarna d'e nouă orĭ,
Că-s maĭ mult'e sărbătorĭ».
Şî mă-sa l-o ascultat
80 Şî pă Bodiţa o dat,
Čiuma 'n casă o d'ĭntrat
Şî pă tăţ huc ĭ-o luat;
Numa pă ea o lăsat
Cu o bçiată mîţă 'n vatră,
85 Tăt o arsă şî scurmată.
Ea s'o dat ş'o blăstămat:
— «Constantin, mîndru mamiĭ,

[1] D'i pă apă luk'ioară (variantă).

www.dacoromanica.ro

Nu t'e-ar primn'i pămîntu;
T'e-ar scoat'e pămîntu-afară,
T'e mănînče corçi și čioară,
Cum mn'i-am dat io Bodičioara».
5 Pămîntu s'o supărat
Ș'afară l-o aruncat.
El numa că ș'o făcut
D'in sălășăl
Murgușăl,
10 D'in lumn'ina trupului
Făcu frîu murgului;
D'in pîndza d'e pă obraz
Ș'o făcut căpen'egaș,
Și d'in čel'e lumn'in'ele
15 Făcu la murg čin'iele
Ș'o 'nčin'iat murgu cu ele.
Și pă murgu-o 'ncălecat,
După Bodița-o plecat;
Tăt calea d'e nouă dzîle
20 O călcat-o 'n două dzîle,
Și calea d'e nouă nopț
O călcat-o 'n două nopț.
Fost-o locu la un loc,
La mn'ižlocu locului,
25 La fîntîna corbului,
S'o pus ğios să hodin'ia'
Și murgu să-l și hrăn'ia'.
Păst'e oraș s'o uitat,
Pă Bod'ița o vădzut
30 În mn'ižlocu-orașului
Cu frat'ile soarelui,
Și la ea o alergat:
— «Gată-t'e, sorucă, bin'e,
Și-i pleca, soră, cu min'e».
35 Ia numa ș'o dzîs așa:
— «H'ei tu, frățiorule,
Spun'e-mi, frate, cu dreptu:
D'e-i lucru d'e žălen'ie
Să prind cai roși 'n cočîe».
40 — «Gată-t'e cum t'e-i găta,
Dă-i, sorucă, ș'om pleca
Și n'e-om duče la mama».
Și pă murği o 'ncălecat
Și la mă-sa o plecat.
45 Fost-o locu la un loc,
La mn'ižlocu locului,
La fîntîna corbului,
S'o pus ğios să hod'in'ia'
Și murğii să și-i hrăn'ia'.
50 Iel numa ș'o dzîs așa:
— «Cată-mi, sorulucă, 'n cap,
Că d'e cînd t'e-ai măritat
N'ime 'n cap nu mn'i-o cătat».
Ia numa ș'o dzîs așa:
55 — «H'ei, măi frățiorule,
Če ți-i păru mučedzît?
Gînd'ești c'ai fost în pămînt».
— «H'ei tu, soruluca mea,
Tu d'e cînd t'e-ai măritat
60 N'ime 'n cap nu mn'i-o cătat,
Și păru mn'i s'o strîcat».
Mîndru-ș cînt' o păsărea:
— «Čiudă mare,
Čiudă pare
65 Cîn 'nčeață tău vara.
Da nu 'nčeață de ğer mare,
Că 'nčeață d'e čiudă mare: —
Îmblă-un ziuț cu un mort
'N aletuțu estui codru».
70 Ia numa o dzîs așa:
— «Ian audz, frățiuc, audz,
Cum îș cîntă păsăreaua!»
— «Las' să cînt'e la focu,
C'așa i-o fo' cîntecu».
75 Și d'e-acolo o plecat
Și la mă-sa o 'nturnat.
Cînd în sătuc s'o băgat:
— «Du-t'e, soră, pă iasta cărare,
Că io mă duc pă iasta-re,
80 Că mn'i-i 'nvățat murguțu
Cu iarbă din țint'irim,
Cu apă d'e pîn fîntîn'i».
Ea la mă-sa ș'o plecat:
— «H'ei tu, mămuleana mea,
85 D'eșk'id'e, mamă, poarta,
Că ț'o sosît Bodița».
— «Du-t'e, čiumă, d'în pustîe,
Că tăt așa ț'ai zin'it,
Și pă tăț i-ai čeluit,
90 Și io numa am rămas
Tăt o arsă ș'ascrumată,
Cu o bciată mîță 'n vatră».
Și iarăși ea o strîgat:
— «D'esk'id'e, mamă, poarta,

www.dacoromanica.ro

Că io ţî-s Bod'iţa ta».
Şî afară o eşît,
Şî poarta o d'escuiat,
Şî 'n gură s'o sărutat
5 Şî d'e zăle-o şî crăpat.

1922. Botiza — Aceeaşi.

CCCCVII

A MARCULUI

Frundză verd'e d'e stăzar,
Est'e-o crîżmă păst'e d'eal.
Frundză verd'e d'e durdzău,
Tăt bea Marcu cu un zmău;
10 Numa Marcu tăt îşi bea
Palincuţă d'e čea tare
Şî d'e cap s'asumuta-re.
— «Marcule,
Viteazule,
15 Numa zmău tăt îşi bea
Palincuţă d'e čea rea
Şî d'e cap să mai trezea'».
Numa mama Marcului,
Curva Ţăligradului,
20 Numa ea d'in grai grăia:
— «Taie capu Marcului,
Că nu şti d'e lumea lui».
Numa sluga Marcului:
— «Lasă-mn'i-l să mn'i-l sărut,
25 Că nu l-oi videa mai mult;
D'e cu mn'ic mn'i l-am służît,
D'e cu pruncă mitit'el
Şî mni-i sîmbria la el».
S'o plecat, l-o sărutat,
30 Şî 'n atîta l-o muşcat,
Aşa l-o muşcat d'e rău —
Mere sîngele părău;
Aşa l-o muşcat d'e tare,
De cura sîngele-i vale.
35 Numa el că s'o trezît,
Numa el d'in grai grăia:
— «Nu ştiu care m'at muşcat,
C'aşa m'at muşcat d'e rău,
Mere sîngele părău».
40 Numa sluga Marcului:
— «Eu să nu te si muşcată,
Capu ţi l-ar si tăiată,
Numa mama dumn'i-tale,
Curvă 'n Ţăligrad că-i mare».
45 Marcu sabçia şi-a scos-o
Şî pă zmău l-o fo' tăiat.

1922. Bîrsana — Vasalîe Varga, 64.

CCCCVIII

LINCA ŞI TURČII

Colo d'ealu, după d'ealu,
Sînt curţîl'e čel'e mariu.
Da acolo čin'e şěd'e?
50 Şendorica cu Linca,
Să uita la răsărit
Şî vid'eai Turčîi in'ind
Cît'e şase-alăturînd.
Turčîi la poart' o strîgat,
55 Linca 'n bumbac s'o băgat.
— «Hăi tu, mămul'ioara mea,
D'e cît nora Turčîlor,
Mai mîncare peşt'ilor».
Numa Turčîi-aşa ş'o dzîs:
60 — «D'esk'id'e, soacră, poarta,
Că nu pot d'escăl'eca
D'e doruţ d'e la Linca».
— «Mereţ, Turčiu, la bciata,
Că n'am fečiori d'e 'nsurat,
65 N'iči fet'e d'e măritat».
Turčîi iară ş'o strîgat:
— «D'esk'id'e, soacră, poarta,
Că ţîţăl'e ţî l'e-om tăia,
Cu sare l'e-om presăra
70 Şî pă foc d'e l'e-om ţîpa,
Ş'a h'i musai-a l'e mînca».
Şî poarta d'e o d'esk'is,
Şî Linca d'in bumbac o eşît,
Şî Turčîi d'e mînă o luat.
75 Doi d'e mînă o trăgea,
Doi d'e spat'e o 'mpingea.
Numai ea aşa ş'o dzîs:
— «Lăsaţi-mă, Turč, d'e mînă
Să-mi întorc in'el'el'e,
80 Că-mi curmă d'eget'el'e».
— «D'e mînă nu t'e-om lăsa,
Că-i minţî ca şî mî-ta».

www.dacoromanica.ro

— «Lăsați-mă, Turč, d'e mînă
Să-mi rîd'ic eu sugn'il'e,
Că mătoară-ul'iță'l'e».
Și d'e mînă c'o lăsat,
Și ea 'n mare s'o-aruncat.
— «D'e cît nora Turčîlor,
Mai mîncare peșt'ilor
Pă funduțu mărilor».

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCCCIX

BLESTEMUL MÎNDREI

Pă čel d'eal, pă čel coln'ic,
Mere-o pruncă ș'un voin'ic;
Voin'ičelu șuerînd
Și pă murgu net'edzînd,
Da pruncuța susk'inînd,
D'in guriță dzîcînd:
— «Ia-mă, băd'iță, călare,
Că nu mai pot d'e pk'ičioare:
Drumu-i greu și grundzuros,
Nu mai pot mere pă ğios».
— Puicul'iță, k'ip frumos,
Eu t'e-aș lua bucuros,
Da mn'i-i murgu sprint'en'el,
În pk'ičioare subțîr'el;
Murgu-i mn'ic și drumu-i greu,
Abcia duče trupu mn'eu,
Trupu cu păcat'el'e,
Mn'ižlocu cu armel'e».
— «Măi băd'iță, blăstămat,
D'e la părinț m'ai luat
Și 'n răi codri m'ai băgat.
Da-u-ar Domnu-Dumn'edzău
Să h'ie pă gîndu mn'eu:
Tu atîta să t'e duči,
Pînă-i pk'ica rob la Turč,
Cu pk'ičioarel'e 'n butuči,
Cu mînuril'e 'n cătuș;
Să t'e-ağiungă doru mn'eu
Und'e-a h'i drumu mai greu;
Să t'e-ağiungă žăl'ea mea
Und'e-a h'i cal'ea mai grea.
Să t'e 'nsori
D'e nouă ori
Și să ai nouă fečiori.
Să t'e mai însori odată
Și să ai numai o fată.
Ei să treacă șuerînd,
Și tu 'n t'emn'iță plîngînd;
Fata 'n palme tăt să-ț cară
Apă tulbure ș'amară;
Tu să beai, să beai mereu,
Gînd'ind la blăstămu mn'eu,
Că nu-i blăstăm d'e măicuță
Așa greu ca d'e drăguță».

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

www.dacoromanica.ro

DESCÎNTECE

CCCCX

D'ESCÎNT'EC D'E D'EOT'I

D'e d'eot'i serbint'e,
Zboară d'inaint'e,
Sus ca vîntu,
'N ok'ii cu care t'e-o ţîpat,
5 Acolo t'e-ai băgat;
. . . . . [1] să rămîie curat(ă)
Şî lumn'inat(ă),
Cum Dumn'edzău l-o lăsat.
D'escînt'ecu d'e la mn'ine,
10 Leacu d'e la Dumn'edzău.

1920. Budeşti — Măriia Bîrlea, 40, (de loc din Călineşti).

CCCCXI

D'E N'EŽID DE MĂSELE

S'o luat pă cale,
Pă cărare;
Cîn o fo' la mn'iadză-cale,
N'ežid pă strîgare,
5 N'ežid pîn potca čea mare,
Und'e s'o d'i'nturnat?
În faţa obrazului,
În k'eiele nasului
Şî 'n cupele măselelor.
20 Eu să mă bucălesc cu d'inţîi
Şî cu măselele;
Să pk'iei,
Să răst'ei,
Ca spuma pă mare,
25 Ca roua d'e soare,
Ca arğintu su' pk'ičioare.
D'in če čeas am cătat
Dumn'edzău să-i dee leac.

1920. Crăčeşti — Todora Puţ, 70

CCCCXII

D'E BUBĂ

Bubă albă,
30 Bubă albastră,
Bubă galbănă,
Bubă roşîe,
Bubă mohorîtă,
Bubă pîn mn'irare,
35 Bubă pîn strîgare,
Und'e s'o 'ntîmpk'inat?
În faţa obradzului.
. . . . . .

1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

CCCCXIII

D'E MOIMĂ

Moimă moimată,
Cată d'e 'ndăraptă;
40 Că d'e nu-i îndărăpta,
D'in vîrv pînă 'n rădăčină
Tăt t'i fac ţîră şî fărină;
Cu ban'i d'e arğint încunğiura-[t'e-oi
45 Şî napoi îndărăpta-t'e-oi.

1920. Crăčeşti — Aceea

[1] Se spune numele celui sau al celei căreia se descîntă.

www.dacoromanica.ro

CCCCXIV

LA VAČI̯

S'o luat văcuța
Pă cărare lată,
Cu či̯urda, cu tătă.
Înaint'e i̯-o eșît
Muroi̯
Cu muro̯ai̯e,
Strîgoi̯
Cu strîgo̯ai̯e,
Luotori̯
Cu luoto̯are,
D'id'iok'itori̯
Cu d'id'iok'ito̯are;
Lapt'ele i l-o luat,
In'ima i̯-o săğetat,
Ziță̯lu n'are cu če-l hrăn'i,
La stăpînă n'are cu če s'arăstui.
Văcuța o rămas răğin
Și goi̯dăn'in,
Cu lacrămn'ile pînă 'n pămînt,
Cu glasu pînă 'n čeri̯.
Mai̯ca sfîntă o 'ntrebat-o:
— «Če zçeri̯,
Če goi̯dăn'ești̯?»
— «Cum n'oi̯ răği,
Cum n'oi̯ goi̯dăn'i ?
Că lapt'ele mn'i l-o luat,
In'ima-m mn'i̯-o săğetat».
— «Tăči̯, văcuță, nu răği,
Nu goi̯dăn'i,
Că lapt'ele ți̯î l-om lua
Și l-om aduče
Batîr d'e und'e a si:
D'e pă pod,
D'e su' pod;
D'e pă punt'e,
D'e su' punt'e;
Batîr d'e und'e ți̯î l-om lua
Și l-om aduče
Mîndru și frumos,
Mai̯ mîndru d'e cum o fos'.
Pă gura ți̯î l-om băga,
În pulpă l-om așădza;
Pulpa a si ca donița,
Ţîțăle
Ca cărăbçițăle».
În če̯asu če̯-am d'escîntat,
La văcuță-i̯ sie leac.

1920. Crăčești̯ — Mărie Horvat. 36, (de loc din Sîrçi̯).

CCCCXV

D'E N'EŽÎD

S'o lua' Mărie pă cale,
Pă cărare,
N'ežîd păntru supărare,
N'ežîd păntru dzămare,
N'ežîd păn' d'e d'eok'i̯,
N'ežîd culeğe-l-oi̯,
N'ežîd aleğe-l-oi̯,
D'in p'elița nasului̯,
D'in fața obradzului̯,
D'in ved'ere̯a ok'ilor,
D'in audzu urek'ilor,
D'in rădăčina d'inți̯lor,
D'in cupa măselelor,
În mare̯a ți̯pa-l-oi̯,
N'ežîdu să s'alie,
Cum s'alin tăte pasările
În tăte cui̯burile;
Să s'alie în tăte marhăle,
În tăte hle̯aburile,
Mărie să rămîe curată,
Lumn'inată,
Ca arğintu curat,
Ca čeru 'nseninat,
Dumn'edzău̯ să-i dee le̯ac.

1920. Crăčești̯ — Io̯ana Paul, 65.

CCCCXVI

D'E ZERME

Tată, ată,
Șed'e̯-o fată
Împerliță̯tă
Pe un stan d'e pk'i̯atră,
Fače pk'ită d'e čenușă
Și cu lapt'e d'e cătușă;
D'amu čela če l-o da
La γ'ermele čare l-o mușcat;

www.dacoromanica.ro

Cum o mușca
Şepte a crăpa,
D'e-acolea nu s'a mn'ișca.
1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

CCCCXVII

DE SCLÎNT'IT

S'o luat Ioana pă cale,
5 Pă cărare,
Podeaua s'o zmint'it,
Pk'ičioru s'o sclînt'it,
Dumn'edzău cu Pătru o audzît,
El iut'e o forăstuit,
10 Pk'iele cu pk'iele,
Carne cu carne,
Măduă cu măduă,
Os cu os,
Să h'ie mai tare d'e cum o fos',
15 Şî d'e buricul lui Hristos.
1920. Crăčeşti — Aceeaşi,

CCCCXVIII

D'E MĂRIN

Hăi mărin'e,
Hăi trăgîn'e,
Hăi mărin'e,
Hăi trăgîn'e;
20 Hăi mărin d'e nouă dzîle,
Hăi mărin d'e opt dzîle,
Hăi mărin d'e șept'e dzîle,
Hăi mărin d'e șese dzîle,
Hăi mărin d'e činč dzîle,
25 Hăi mărin d'e patru dzîle,
Hăi mărin d'e trei dzîle,
Hăi mărin d'e două dzîle,
Hăi mărin ș' d'i o dzî,
Und'e t'e fači nu t'e fa',
30 Und'e t'e-arunči nu t'e-arunca;
Eu d'e-acolea t'e-oi îndărăpta,
Cu curu t'e-oi căca.
1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

CCCCXIX

D'E D'EOK'I

S'o lua' Ioana pă cale,
Pă cărare,
35 S'o tîln'it cu nouă moroi,
Cu nouă strîgoi.
Nu t'e cînta,
Nu t'e văeta,
Eu d'ed'eok'i l-oi culeğe,
40 L-oi aleğe,
D'in ğene,
D'in sprînčene,
D'in nodurile tale,
D'in pk'ičioarele tale,
45 D'in mădua ta;
În marea țîpa-le-oi,
Să pk'iee,
Să răsteie,
Să rămîe curat,
50 Însen'inat,
Ca čeriu curat,
Ca čeriu 'nsen'inat.
1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

CCCCXX

D'E URĂ

S'o luat Ileană
D'in casă,
55 D'e după masă,
D'in pat mîndru d'e mătasă,
La țărmuri d'e grîu,
La prund d'e bosîioc,
Dumn'edzău să-i dee după dra-
[gost'e năroc,
60 La rîul Iordan.
— Bună dimineață, apă sfîntă.
— Sănătate bună, Ileană mîndră.
— Eu am zîn'it la tine
Să mă speli d'e ură,
65 D'e spălătură,
Că cît'e fet'e o fost în sat
Tăte pă mn'ine ura o țîpat.
— D'e ț'o țîpat cu o mînă,
Eu t'e-oi spăla cu două;
70 D'e ț'o țîpat cu două,
Eu t'e-oi spăla cu trei;
D'e ț'o țîpat cu trei,
Eu t'e-oi spăla cu patru;
D'e ț'o țîpat cu patru,
75 Eu t'e-oi spăla cu činči;

www.dacoromanica.ro

D'e ţ'o ţîpat cu činči̯,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu şase;
D'e ţ'o ţîpat cu şase,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu şapt'e;
D'e ţ'o ţîpat cu şapt'e,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu opt;
D'e ţ'o ţîpat cu opt,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu nou̯ă;
D'e ţ'o ţîpat cu nou̯ă,
T'e̯-oi̯ spăla cu mînurile cu [amîndou̯ă.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36.

CCCCXXI

PĂNTRU VAČI̯

S'o luat d'e la casa lui̯,
D'e la masa lui̯, .
Cu glas pînă 'n čeri̯;
N'ime 'n lume nu ved'e,
N'ime 'n lume n'aud'e;
Numa Do̯amna d'in po̯arta če- [ri̯ului̯,
Scară
D'e če̯ară
Înt'insu-ş'o,
Cale̯a cuprinsu-o.
— Und'e mereţ voi̯, no̯au̯ă d'etori̯,
No̯au̯ă strîgoi̯?
— Noi̯ merem la . . . .[1]
Sînğele să i-l bem,
Carne̯a să i̯-o mîncăm,
Tare să o săğetăm.
— Voi̯ mereţ în lume,
Păstă lume,
Este̯-o či̯ută grasă,
Frumo̯asă,
Dzî d'e mo̯art'e-i̯ puneţ,
Pă . . . . . .[2] o lăsaţ,
Curată,
Lumn'inată,
Ca arğîntu străcurat,
Ca Dumn'edzău̯ că o lăsat.
D'e-i̯ d'eoki̯at de vînt
Crepe calu d'e pămînt,
D'e-i̯ d'eok'i̯at d'e pădure,
Săče-i̯ vîrvurile,
Usče-i-să rădăčin'ile.
Eu̯ d'escînt,
Dumn'edzău-i̯ sfînt;
Eu̯ cat . . . . [numele vacii],
Dumn'edzău̯ să-i̯ dee le̯ac.

1920. Ği̯uleşti̯ — Anuţa Moldovan, 35, (de loc din Vad).

CCCCXXII

D'E ZGAI̯BĂ

Zgai̯bă t'icălo̯asă,
Mîn'io̯asă,
Nu t'e mîn'ia,
Nu t'e fače,
Nu t'e co̯ače,
Nu t'e sparğe;
Du-t'e 'n Mare̯a Roşîe,
Acolo să pk'i̯ei̯,
Acolo să răspk'i̯ei̯,
Ca spuma d'e so̯are,
Ca ro̯au̯a d'e pă mare,
Să rămîi̯e Ion curat
Şî lumn'inat,
Ca arğîntu străcurat,
Ca bunu Dumn'edzău̯ če l-o dat.

1922. Vad — Io̯ana Codre̯a, 42.

CCCCXXIII

D'ESCÎNT'ECU ZERMELUI̯

— «Şarpe verinos,
D'ipče m'ai̯ muşcat?»
— «D'ipče m'am îndrumat».
— «Şarpe, i̯o ţ'oi̯ sparğe capul.
Şarpe i̯eu̯ mă duc
Le̯acu să mn'i-l aduc,
D'e la bunu Dumn'edzău̯
Şî n'a si pă gîndu tău̯».
Eu̯ atîta am îmblat,
Le̯acu mn'i l-am aflat: —
Le̯acu-i̯ d'e la Dumn'edzău̯
Şî d'escînt'ecu-i̯ a mn'eu̯.
Şĕrpe verinos,
I̯o t'e̯-oi̯ pun'e ği̯os,

[1] Numele vacii la care se duc.
[2] Numele vacii pentru care descîntă.

www.dacoromanica.ro

Că Dumn'edzău m'o 'nvățat.
D'e cîn tu m'ai mușcat,
După leacuri am îmblat,
Tăt'e mn'i le-am aflat.
5 Așa mă țîn'e Dumn'edzău,
M'o apărat d'e mușcatu tău.
Așa să crepe capu șerpii,
Cum creapă pk'iatra,
În *opt* și în *cînč:*
10 Cum nu mere număru unu după [altu
Așa să nu margă n'iči mușcatu
A gîndacului,
Da să crepe capu lui,
Cum o crăpat pk'iatra în opt și [în čînč.
15 Ptiu, nu-i sie nimn'ic.

1922. Vad — Aceeași.

CCCCXXIV

D'ESCÎNT'EC

Mihai dimin'eața s'o sculat
Și pă cale s'o luat,
Pă calea n'ecălcată,
D'e la masă,
20 D'e la casă,
Bîn și mîncîn
Și voie bună făcîn.
Cîn o fo' la mn'edz d'e cale,
O 'ntîln'it potca čea mare.
25 D'in vîrvu capului l-o luat,
Sus la čer l-o rîd'icat,
Ğios la pămînt l-o lăsat.
El o prins a să cînta
Ș'a să văita
30 Cu glas mare pînă 'n čer,
Cu lăcrămi pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu l-o audzît,
Numa maica Domnului sfînt
O coborît pă scară
35 D'e čeară,
Poale albe o 'nt'ins,
Și pă dînsu l-o cuprins,
Ș'apoi o dzîs:
— Tači, Mihai, nu t'e cînta,
40 Nu t'e văita,
Că eu pă tăț oi striga.
Tăt'e iroasele,
Și vîntoasele,
Și moroi,
45 Și strîgoii,
Și d'eok'itorii.
Čin'e pă Mihai o strîgat
In'ima i-o crăpat.

1920. Borșa (Rîturi) — Lupă Dančˇ, 57.

CCCCXXV

PĂNTRU VACĂ

Florica s'o luat
50 Pă calea n'ecălcată
Și pă mana n'eluată.
Calea călcatu-o
Și mana luatî-o.
Ea o prins a răgî
55 Și a muğî
Cu glas mare pînă 'n čeri.
Cîn o fo' la mn'edz d'e cale
Să 'ntîln'i cu maica Domnului:
— «Tu, Florică, če răğești,
60 Če muğești?»
— «Cum n'oi răğî,
Cum n'oi muğî?
Că m'a luat d'in așternutu-său
Și d'in ocolu stăpîn'ilor.
65 Am mărs pă la apă, pă la prund,
Răğîn și muğîn».
Maica Domnului o dzîs:
— «Tači, nu răğî,
Nu muğî,
70 Coarn'ele ți le-oi ascuți,
Păru ți l-oi n'et'edzî,
Pulpa ț'o împlea
Dumn'edzău cu če-a avea.
D'e adz naint'e
75 Să izvora', cum izvorăsc izvoa- [răle,
Să fîntîn'ea', cum fîntîn'esc fîn- [tîn'ele,
Lapt'ele gros sî unturos,
Galbăn ca čeara,
Dulče ca mn'erea,
80 Gros ca untura».

1920. Borșa (Rîturi) — Aceeași.

www.dacoromanica.ro

CCCCXXVI

D'E D'EOK'I̯

Fuği̯, d'ed'eok'i̯,
D'e la Ion d'intre ok'i̯,
D'in cap,
D'e su' cap;
D'in in'imă,
D'e su' in'imă.
D'ed'eok'i̯ d'e Žid,
Ori̯ d'e Židau̯că.
D'in mn'ia d'e noduri̯,
D'in suta d'e locuri̯.
D'e-i̯ d'e Žid,
Crepe-i̯ bo̯arșele;
D'e-i d'e Židau̯că,
Crepe-i̯ țîțele,
Cură-i̯ mațăle.
Potcă d'in pădure,
C'ai̯ zin'it anume,
D'e spate nu-l țăpen'i,
D'e cap nu-l amețî.
Fuği̯, potcă cu mn'irare,
Cu strigare,
Cu siori̯,
Cu țăpen'ituri̯.

1920. Borșa (Răpede̯a) — Maria Samuc, 60.

CCCCXXVII

LA BETE̯AĞI̯

S'o luat Ion d'e la casă,
D'e la masă,
Pă cale,
Pă cărare,
Pă drumul čel mare,
Bin'e hrăn'it,
Bin'e cîntărit,
Bin'e adăpat,
Bin'e ospătat.
Cînd o fost la mn'edz d'e mn'i̯a-
[dză-cale,
L-o tîln'it ilioi̯ cu ilio̯ai̯e,
Strîgoi̯ cu strîgo̯ai̯e,
Moroi̯ cu moro̯ai̯e,
Răhn'itori̯ cu răhn'ito̯are,
Počitori̯ cu počito̯are,
D'eok'etori̯ cu d'eok'eto̯are,
Cu frumo̯asă,
Cu vînto̯asă,
Cu mătrico̯asă.
În față i s'o ui̯tat,
În grel'e bo̯al'e l-o băgat.
Da d'e astădz înaint'e,
Fuği̯, potcă počită,
Că t'e̯-a . . . . . .
V'aleğeț și vă cul'eğeț,
Și vă dučeț
În Mare̯a Ne̯agră,
Că este un pește,
Rosto-pește;
Cu cuțît'ele-l tăi̯ați,
Sînğele i-l beț,
Carne̯a i̯-o mîncaț,
Lu Ion pače-i̯ daț.
Fuği̯, potcă pîn strîgare,
Fuği̯, potcă pîn mn'irare,
Fuği̯, potcă cu če̯as rău̯,
Fuği̯, potcă cu lucru rău̯,
Fuği̯, potcă cu măi̯etură,
Fuği̯ potcă cu făcătură
Fuği̯ potcă cu spălburătură,
Fuği̯ potca vîntului̯,
Fuği̯, potca codrului̯,
Fuği̯, potca apiei̯,
Fuği̯, potca pk'etriei̯;
Potcă d'e no̯au̯ă n'e̯amuri̯,
Potcă d'e no̯au̯ă k'ipuri̯,
Potcă d'e no̯au̯ă feluri̯.
T'e̯-al'eğe
Și t'e cul'ĕğe
D'e la Ion d'in creștetul capului̯,
D'in fața obrazului̯,
D'in mușk'i̯ul spat'elui̯,
D'in carn'e vîrto̯asă,
D'in či̯o̯ant'e măduho̯asă,
D'in pel'iță mo̯al'e,
D'in mîn'i̯, d'in pk'ičio̯are,
D'in mață, mățîșo̯ară,
D'in suta d'e locuri̯,
D'in mn'ia d'e noduri̯,
Și eșîț pă vîrful perilor,
Pă cununa unçilor,

www.dacoromanica.ro

Şî vă dučeţ în codrii čei întu-
[n'ecaţ,
Acolo vă băgaţ,
Acolo poposîţ,
Pă Ion d'int'aest čęas înaint'e-l
[părăsiţ.
5 T'e-al'eğe
Şî t'e cul'eğe,
Şî t'e du un'e cocoş n'egru nu
[cîntă,
Un'e vacă n'ęagră nu rağe,
Popa službă nu face,
10 Cîn'e n'egru nu bîhn'ęa',
Fata albă cosîţă galbănă nu
['mplăt'ęa';
Acolo lăcuia
Ş'acolo văcuia,
Pă Ion d'int'aest čęas 'l părăsęa.

1921. Răpedęa (Borşa) — Sava Steţcu, 70.

CCCCXXVIII

PĂNTRU BUBEL'E

15 S'o luat Ilęană (sau numele per-
[soanei)
D'e la casa ei,
D'e la masa ei,
Sănătoasă,
Vesăloasă.
20 Cînd o fost în mn'iadză-cale
S'o tîln'it cu fapt d'in vînt,
Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
25 Fapt suflat,
Fapt ţîpat,
Fapt d'e moroi,
Fapt d'e moroaie,
Fapt d'e strîgoi,
30 Fapt d'e strîgoaie;
Pk'işolcătură d'e moroi,
Pk'işolcătură d'e strîgoi,
Pk'işolcătură d'e vîntoasă,
Pk'işolcătură d'e frumoasă,
35 Pk'işolcătură d'e păsări zbură-
[toare,
Şî d'e femei vrăžitoare,
Şî d'e cîte-s pă su' soare.
Înaint'e i-o eşît
Maica Domnului,
40 D'in part'ęa čerului;
La dînsa o coborît
Pă scară
D'e čęară,
Cu sugna o cuprins
45 Şî calęa i-o desk'is.
— «Če t'e cînţ tu, Ilęană,
Cu glas mare pînă 'n čeri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt?»
— «Cum nu m'oi cînta,
50 Cum nu m'oi văiera
Cu glas mare pînă 'n čeri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt?
M'am luat d'e la casa męa,
D'e la masa męa,
55 Sănătoasă,
Vesăloasă;
Cînd am fost în mn'iedz d'e cal'e
M'am tîln'it
Cu fapt d'in vînt,
60 Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
Fapt suflat,
Fapt ţîpat,
65 Fapt d'e moroi,
Fapt d'e moroaie,
Fapt d'e strîgoi,
Fapt d'e strîgoaie;
Pk'işulcătură d'e moroi,
70 Pk'işulcătură d'e moroaie;
Pk'işulcătură d'e strîgoi,
Pk'işulcătură d'e strîgoaie;
Pk'işulcătură d'e păsări zbură-
[toare,
D'e femei vrăžitoare
75 Şî d'e cîte-s pă su' soare».
— «Nu grizî n'emn'ică,
Că e fapt pus cu unu,
Ţîp cu doua;
Pus cu doua,
80 Ţîp cu trei;
Pus cu trei,

www.dacoromanica.ro

Ţîp cu patru;
Pus cu patru,
Ţîp cu činčĭ;
Pus cu činčĭ,
5 Ţîp cu şase;
Pus cu şase,
Ţîp cu şapt'e;
Pus cu şapt'e,
Ţîp cu opt;
10 Pus cu opt,
Ţîp cu nouă
Şî cu mînurile mele cu amîndouă.
Nu grizî n'emn'ică,
Că cum t'e-ĭ spăla cu apa asta,
15 S'or duče bubele ca tureacu,
A rămîn'ea pk'elea ca bumbacu,
Şî-ĭ rămînea curată
Şî lumn'inată,
Ca arğintu curat,
20 Ca zinu străcurat,
Ca Dumn'edzău če t'e-o dat».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCCXXIX

D'ENTRU ĮELE

S'o luat Ion
Pă cale,
Pă cărare,
25 Pă drumu sfinţenieĭ sale.
Cînd o fost în mn'ĭedz d'e mn'ĭedz [d'e cale,
S'o tîln'it cu marel'e,
Cu tarel'e,
Cu dzîna,
30 Cu presîna,
Cu Magdal'ina,
Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa
Împărăteasa;
35 Cu fetel'e sal'e,
Cu sin'el'e sal'e,
Cu vîntoasăl'e,
Cu frumoasăl'e,
Cu tătă gloata sa.
40 În faţă i s'o uĭtat,
D'e păr sus l-o rîd'icat,
D'e ok'ĭ l-o urçit,
D'e urek'ĭ l-o asurdzît,
D'e maţă l-o zgîrčît,
45 D'e mînurĭ l-o amurţît,
D'e pk'ičioare l-o ologît,
Acolea l-o lăsat,
Ca un butuc d'e apă adunat.
El o prins a să cînta
50 Ş'a să văita.
N'ime nu l-o audzît.
Maica Domnuluĭ
D'in poarta čeruluĭ
Coborî pă scară
55 D'e čeară,
Cu sugna l-o cuprins,
Calea ĭ-o d'esk'is.
— «Če plîngĭ tu, Ioan'e,
Cu glas mare pînă 'n čerĭ,
60 Cu lacrămĭ pînă 'n pămînt?»
— «Cum nu m'oĭ cînta,
Cum nu m'oĭ văĭera?
M'am luat d'e la casa mea,
D'e la masa mea,
65 Sănătos
Şî voios.
Cînd am fost în mn'ĭedz d'e [mn'ĭedz d'e cal'e,
M'am tîln'it cu marel'e,
Cu tarel'e,
70 Cu dzîna,
Cu presîna,
Cu Magdal'ina,
Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa
75 Împărăteasa,
Şî cu sin'el'e sal'e,
Şî cu n'epoat'el'e sal'e,
Cu vîntoasăl'e,
Cu frumoasăl'e,
80 Cu tătă gloata sa.
În faţă mn'i s'o uĭtat,
D'e păr sus m'o rîd'icat,
D'e ok'ĭ m'o urçit,
D'e urek'ĭ m'o asurdzît,
85 D'e maţă m'o zgîrčît,
D'e mînurĭ m'o amurţît,

www.dacoromanica.ro

D'e pk'ičioare m'o ologît,
Acolea m'o lăsat,
Ca un butuc d'e apă adunat;
Acolea m'o azvîrl'it,
5 Ca un butuc d'e apă zin'it».
— «Nu gînd'i tu, Ioan'e, n'im-
[n'ică,
Că cu bučinu l'e-i bučina,
Cu trîmbçita l'e-i trîmbçita,
Tăt'e şperlă şî prah l'e-i fa'
10 D'e nu ţî le aduče tăt'e frumos
Carele pă un'e-o fost,
Să rămîi sănătos,
Mai sănătos d'ecît cum ai fost».
Ş'o audzît dzîna,
15 Presîna,
Ş'o strîgat:
— «Doamna noastă,
Scumpa noastă,
Cu bučin nu n'e bučina,
20 Cu trîmbçita nu n'e trîmbçita,
Că tăt'e le-om duče frumos,
Carel'e un'e-o fost».
— «Tu dzînă,
Presînă,
25 D'e nu-i iţ duče put'erea la pu-
[t'ere,
Sănătat'ea la sănătat'e,
Čiontu la čiont,
Mădua la măduă,
Şî d'e nu-i iţ alea' tăt'e ğiun-
[ğiuriţăl'e
30 D'in tăt'e înk'ieturil'e,
Să-i dučeţ sănătat'ea la sănătat'e,
Čiontu la čiont,
Mădua la măduă;
Că d'e nu,
35 Sus în naltu čeriului rîd'ica-v'oi,
Ploaia ploua-v'a,
Vîntu sufla-v'a».
— «Doamna noastă,
Scumpa noastă,
40 Lasă-n'e ğios pă pămînt,
Că l'e-om duče tăt'e rînd,
L'e-om duče tăt'e frumos,
Carel'e pă un'e-o fost;
Ş'a rămîn'ea sănătos,
45 Mai sănătos d'ecît cum o fost.
I-om duče put'erea la put'ere,
Şî sănătat'ea la sănătat'e,
Loc pă loc,
Cît ard'e-un păr în foc;
50 L'e-om alea'
Şî l'e-om culea'
Tăt'e ğiunğiuriţăl'e
D'in tăt'e înk'eietoriţăl'e,
D'in creii capului
55 Pînă 'n vîrvu d'eget'elor.
L'e-om alea',
Şî l'e-om culea',
Şî l'e-om duče 'n Marea Roşîe;
Acolo est'e-o mreană mare,
60 Pă cît Ion d'e mare;
Ačeea le-a mînca,
Ş'ačeea le-a purta.
Ion d'e astădz înaint'e
Rămîn'ea curat, lumn'inat,
65 Ca arğîntu curat,
Ca zinu străcurat,
Ca cum Dumn'edzău l-o dat».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCCXXX

D'E POČÎT

S'o luat Vasîl'e
D'e la casa lui,
70 D'e la masa lui,
Sănătos,
Vesălos.
Cîn o fost în mn'iadză-cale,
S'o tîln'it
75 Cu noauă počitori,
Cu noauă pocitoare;
Cu noauă d'eok'itori,
Cu noauă d'eok'itoare,
Cu potca albă d'e pădure.
80 Potcă d'in vînt,
Potcă d'in cîmp
Potcă roşie d'e pădure,
Potcă albă d'e pădure,
Potcă d'in somn durn'in,
85 Potcă d'in lucru lucrîn,
Potcă d'in garduri,

www.dacoromanica.ro

Potcă d'in prilazuri,
Pîn față i s'o uitat,
În in'imă l-o săgetat,
Sănătat'ea i-o luat;
5 O rămas plîngînu-să
Cu glas mare pînă 'n ceri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu-l ved'e,
Fără maica Domnului
10 D'in poarta cerului;
Cu sugna l-o cuprins,
Calea i-o desk'is:
— «Ce t'e cînt, tu Vasîle?»
— «Cum nu m'oi cînta,
15 Cum nu m'oi văera?
Că m'am luat d'e la casa mea,
D'e la masa mea,
Sănătos,
Vesălos;
20 Cîn am fost în mn'iadză-cale
M'am tîln'it
Cu noauă počitori,
Cu noauă počitoare,
Cu potca čea mare.
25 Potcă d'in apă,
Potcă d'in pk'iatră,
Potcă d'in vînt,
Potcă d'in cîmp,
Potcă roșie d'e pădure,
30 Potcă albă d'e pădure,
Potcă n'eagră d'e pădure,
Potcă d'in somn durn'in,
Potcă d'in lucru lucrîn,
Potcă d'in garduri,
35 Potcă d'in prilazuri,
Potcă pîn strîgare,
Potcă cu măietură,
Potcă cu făcătură,
Potcă cu čeas rău,
40 Potcă cu lucru rău,
Potcă cu noauă feliuri,
În față mn'i s'o uitat,
Pîn in'imă m'o săgetat,
Sănătat'ea mn'i-o luat».
45 — «Nu grizî tu, Vasîle, nim-
[n'ică».
Înaint'e le-o eșît:
— «Eu vă soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău
Și a Maičei Sfînta Marie și a
[mn'eu:
50 Al'eățî-vă,
Cul'eățî-vă
D'in čioant'el'e lu Vasîle,
D'in mădua lui,
D'in carnea lui.
55 Frundză lată nu 'nt'ind'eț,
Rădăčină nu cuprind'eț,
Če v'al'eget
Și vă cul'eget,
Și vă dučeț pîn poal'el'e mun-
[ților,
60 Pă coarn'el'e čerčilor,
Pă cununa fet'elor,
Pă struțu fečiorilor;
Acolo lăcuiț,
Acolo văcuiț,
65 Că d'e nu v'iț alea'
Și nu v'iț culea',
Oi abat'e nouă căței
D'in dzua d'e Pești fătat,
Cu curăl'e roșie la grumadz,
70 Ș'ačeia v'or mînca,
Ș'ačeia v'or purta,
Și Vasîl'e-a rămîn'ea curat,
Ca arğintu curat,
Ca zinu străcurat,
75 Ca Dumn'edzău če l-o dat».

D'escînt'ecu-i d'e la min'e,
Da leacu-i d'e la Dumn'edzău.

1923 — Săčel, Aceeași.

CCCCXXXI

PĂNTRU LAPT'EL'E LA VAČI

S'o luat Florica
D'e la casa ei,
80 D'e la masa ei,
Cu lapt'el'e,
Cu untu,
Cu grosčioru.
S'o tîln'it:

www.dacoromanica.ro

Cu noauă moroi,
Cu noauă moroaie;
Cu noauă strîgoi,
Cu noauă strîgoaie;
5 Cu noauă počitori,
Cu noauă počitoare;
Cu noauă d'eok'etori,
Cu noauă d'eok'etoare;
Cu noauă mn'irători,
10 Cu noauă mn'irătoare,
Cu noauă strîcători,
Cu noauă strîcătoare;
În faţă i s'o uitat,
Pîn pulpă l-o săgetat,
15 Lapt'el'e şî untu şî grosčioru i [l-o luat;
Coarn'el'e-i l'e-o răntudzît,
Păru-i l-o burzuluit,
Pulpa i o mn'ičit
Şî ţîţele-i l'e-o veşt'edzît.
20 Pă masă d'e pkiatră dusu-l-o,
Tăţ o băut,
Tăţ o mîncat,
Tăţ s'o vesăl'it;
Ea a rămas plîngînu-să
25 Şî văerînu-să
Cu glas mare pînă 'n čeri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume n'o aude,
Fără maica Domnului;
30 D'in poarta čeriului
La dînsa-o coborît
Pă scară
D'e čeară,
Cu sugna o cuprins:
35 — «Če t'e cînţ tu, Florico?
Če t'e vaeri?»
— «Cum nu m'oi cînta,
Cum nu m'oi văera?
M'am luat
40 D'e la casa mea,
D'e la masa mea,
Cu lapt'el'e,
Cu untu,
Cu grosčioru;
45 Cînd am fost în mn'iadză-cale,
M'am tîln'it:

Cu noauă moroi,
Cu noauă moroaie;
Cu noauă strîgoi,
50 Cu noauă strîgoaie;
Cu noauă počitori,
Cu noauă počitoare;
Cu noauă d'eok'etori,
Cu noauă d'eok'etoare;
55 Cu noauă mn'irători,
Cu noauă mn'irătoare;
Cu noauă strîcători,
Cu noauă strîcătoare;
În faţă mn'i s'o uitat,
60 Pîn pulpă m'o săgetat,
Lapt'el'e şî untu şî grosčioru [mn'i l-o luat;
Coarn'el'e l'e-o răntudzît,
Păru l-o burzuluit,
Pulpa mea mn'i-o mn'ičit,
65 Ţîţăle le-o veşt'edzît,
I'iţălu mn'i l-am urît.
Pă masă d'e pk'iatră dusu-l-o,
Tăţ o mîncat,
Tăţ o băut,
70 Tăţ s'o vesăl'it».
— «Nu griţî tu, Florică, n'i- [mn'ică!»
Ea naint'e le-o eşît:
— «Un'e-aţ fost:
Voi moroi,
75 Voi moroaie;
Voi strîgoi,
Voi strîgoaie;
Voi počitori,
Voi počitoare;
80 Voi d'eok'itori,
Voi d'eok'itoare;
Voi mn'irători,
Voi mn'irătoare;
Voi strîcători,
85 Voi strîcătoare?»
— «Am fo' la Florica;
Pîn faţă n'e-am uitat,
Pîn pulpă o-am săgetat,
Lapt'el'e şî untu şî grosčioru i [l-om luat;
90 Coarn'el'e-i le-am răntudzît,

www.dacoromanica.ro

Păru l-am burzuluit,
Pulpa-i o-am mn'ičit,
Ţîţăl'e-i l'e-am veştădzît».
— «Eu vă soročesc
5 Cu sorocu lu Dumn'edzău şî a [Maičei Sfînta Marie:
Dučeţî-i lapt'el'e la lapt'e,
Untu la unt,
Grosčioru la grosčior;
Coarn'el'e-i i le tomn'iţ,
10 Păru pă ea îl n'et'edzîţ,
Pulpa ei o măriţ,
Ţîţăl'e-i le bučimn'iţ,
Ţ'iţălu i-l îmblîndzîţ;
Că d'e nu i-ţ duče:
15 Cît îţ mînca,
Tăţ îţ crăpa;
Cît îţ audzî,
Tăţ îţ asurdzî;
Cît îţ surči,
20 Tăţ îţ urči;
Numa omu
Cît şk'iopu,
Cu barba cît cotu
A 'nturna
25 D'in noauă 'n opt,
D'in opt în şeapt'e,
D'in şeapt'e în şease,
D'in şease în činči,
D'in činči în patru,
30 D'in patru în trei,
D'in trei în doi,
D'in doi în unu,
Aşa să îndărăt'e
Şî lapt'el'e, şî untu şî grosčioru [a i Florică:
35 Iut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
D'e-al doil'ea casă,
D'e-a triia casă,
D'e-a patra casă,
40 D'e-a činčea casă,
D'e-a şeasea casă,
D'e-a şeapt'ea casă,
D'e-a opta casă,
D'e-a noaua casă,
45 D'e-a noaua ţară,
D'e-a noauă hotară;
D'e-i tunsă,
D'e-i mulsă,
D'e-i d'in urmă luat,
50 D'e-i în pămînt îngropat,
D'e-i în berbinţă înfundat,
D'e-i pîn trîmbčit'e strîgat,
D'e-i d'e la oimuri luat,
D'e-i în oale-acoperit,
55 Să n'aibă-a stărui,
Să n'aibă-a poclui,
Pînă la Florica a zin'i
Iut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
60 D'in zori
Pînă 'n cîntători,
Pînă 'n dzuă d'e noauădzăči şî [noauă d'e ori;
Altora n'oi lua,
A ei n'oi lăsa,
65 N'iče cît un grăunţ d'e mac
În noauădzăči şî noauă d'esk'icat».

D'escînt'ecu-i d'e la min'e,
Daru d'e la Sfinţenia-Sa.

1923. Săčel — Aceeaşi.

CCCCXXXII

D'ESCÎNT'EC D'E DRAGOST'E LA FET'E

S'o luat Doca čea mîndră şî [frumoasă
70 Pă calea n'ecălcată,
Pă roua n'escuturată,
Pă dragost'ea n'eluată.
— Bună d'imin'eaţa, rîul lui [Iordan.
— Sănătat'e bună, Docă čea [frumoasă.
75 Da če-ai zin'it la min'e?
— Eu am zin'it la t'in'e
Să spel'i ura d'e pă min'e.
— Nu griži tu, Docă, n'imn'ică,
Că eu d'e brîu luat'e-oi,
80 În zin pînă 'n brîu aruncat'e-oi,
În plisă pînă 'n ţîţă,
D'in ţîţă pînă 'n cosîţă,

www.dacoromanica.ro

Să 'nfloreşţi ca o ruţîţă;
Apa pînă 'n barbă,
D'e ură spăla-t'ę-oi,
D'e ură,
5 D'e pîră,
D'e aruncătură,
D'e ţîpătură,
D'e fată frumoasă,
D'e văduvă grasă,
10 D'e ură d'ę-ai tăi d'in casă.
Pă prund d'ę-ad'iman scoat'e-
[t'ę-oi,
Cămeşe d'e dragost'e înveşt'e-
[t'ę-oi,
Cununa d'e mn'ir în cap pun'e-
[ţ'oi,
Tăţ să t'e ibçiască,
15 Tăţ să t'e cinst'ească,
Cu cuvint'e l'in'e,
Cu pahară pl'in'e,
Cu cuzmel'e a mînă.
M'am uitat în sus cătă răsărit,
20 Am văzut trei dzori,
Trei suori
A sfîntului soare,
Cal gătîn,
Cal frîngîn,
25 I Doca făcîn
Pă cinst'e, pă dragost'e şi pă ibo-
[st'e făcîn,
T'in'eretul tăt strîgîn:
«Cin'e-i ačeęa, cin'e-i ačeęa?
Crăiasă-i,
30 Împărăt'ească-i
O preot'ească?»
N'iče-i crăiasă,
N'iče-i 'mpărăt'ească,
N'iče preot'ească,
35 Če-i Doca čęa cinstită, čęa alęasă,
Čęa mîndră şî frumoasă
Şî alęasă,
Ca grîul pă masă.
— Fudzîţ, mături dezl'egat'e,
40 Ploşt'e căc . . . ,
Păst'e garduri aruncat'e!
Eu-s floarea florilor,
Drăguţa fečiorilor;
Eu-s çişin înflorit,
45 D'e la munt'e coborît,
Pă la poală zugrăzit,
La mîn'eči între-aurit.
Čei t'in'eri să mă ibască,
Čei bătrîn'i să mă cinst'ească,
50 Cu cuvint'e l'in'e,
Cu pahară pl'in'e,
Cu cuzmel'e a mînă.
M'am uitat pă apă în ğios
Ş'am văzut pă Ion,
55 Sînt Ion,
Cu bučinu bučinîn,
Cu sul'iţa sul'iţîn,
T'in'eretu tăt ieşîn
Şî pă Doca strîgîn:
60 «Čin'e-i ačeęa, čin'e-i ačeęa?
Crăiasă-i,
O împărăt'ească,
O preot'ească?»
Nu e n'iče crăiasă,
65 N'iče 'mpărăt'ească,
N'iče preot'ească,
Če-i Doca čęa činst'ită, alęasă,
Mîndră şî frumoasă,
Ca grîul pă masă.
70 — Fudzîţ, ploşt'e căcat'e,
Mături dezl'egat'e,
În gunoi aruncat'e!
Eu-s floarea florilor,
Drăguţa fečiorilor;
75 Eu-s çişin înflorit
D'e la munt'e coborît,
Cu mn'ir mn'iruit,
Cu zin stropk'it,
D'e in'ima tuturor boierilor
[lipk'it,
80 Pă la poală zugrăzit,
La mîn'eči între-aurit;
Čei t'in'eri să mă ibască,
Čei bătrîn'i să mă cinst'ească,
Să nu poată fără d'e ęa
85 Cu mn'ic, cu mare,
Cu tînăr,
Cu bătrîn,

www.dacoromanica.ro

Cum nu po̯at'e popa a fa' službă
Fără d'e zin și fără d'e pîn'e
[d'e grîu̯.

1920. Săčel — Aceeași.

CCCCXXXIII

PĂNTRU VAČIL'E

Amn'in, amn'in,
Surai̯a [numele vacii] o vin'it,
Da mana-i̯ n'o sosît.
D'e luatu-i̯ d'e săi̯estre,
O d'e măi̯estre,
D'i-i̯ cu bučinu bučinat,
D'i-i̯ cu trîmbçita trîmbçitat,
D'e-i̯ în tocuri̯ astupat,
D'e-i̯ în bărbînță înfundat,
D'e-i̯ în o̯al'e acoperit,
D'e-i̯ cu lăcăț lăcătuit —
Tăt'e să să spargă,
Tăt'e să să risîpe̯ască,
Mana i Surae
I̯ut'' să sosască,
I̯ut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
Gros ca alu̯atu,
Dulče ca mn'i̯ere̯a,
Galbăn ca če̯ara,
Să ai̯bă a vin'i,
Cu rou̯a să să rou̯ază,
În trup să să rășk'irĕză,
În pulpă să să așĕză,
Păru-i̯ să n'et'eza',
Țîțăl'e să să bučin'e̯a',
Pă Dumn'itru (proprietrarul
[vacii)
Bin'e să-l i̯uba',
Că și el are masă d'e̯-a bu-
[nă-re̯a,
Și čîleği̯ d'e̯-a hrăn'ire̯-a,
Și morț d'e̯-a pomen'ire̯-a.
Îl strîg și-l strîng,
Și-l soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău̯
Ș'a Mai̯čei̯ sfint'e pre̯a curat'e,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,
D'in tus-patru cornuri̯ d'e lume;
Să vie mîndru și cașoș
Și untos,
Da nu a altora d'in sat,
A ei̯ curat care Dumn'edzău̯ i l-o
[dat.
Băú, băú,
Surai̯e, ú,
Că nu t'e strîg pă t'in'e,
Că strîg lapt'el'e tău̯,
Și untu,
Și grosči̯oru,
Și mana,
Și dulče̯ața,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,
Să vie la Surai̯a anume.
D'e-i̯ în lume,
Să vie pă fun'e;
D'e-i̯ în țară,
Să vie pă șfară;
D'e-i̯ în večin'i̯,
Să vie pă sk'in'i̯,
Să să pue în co̯arn'e,
D'in co̯arn'e 'n cap,
D'in cap în urek'i̯,
D'in urek'i̯ în sk'inare,
D'in sk'inare în pulpă,
D'in pulpă în țîță,
Țîțăl'e ca trîmbçita,
Lapt'el'e,
Grosči̯oru,
Bun'ișoru,
Gros ca alu̯atu,
Galbăn ca če̯ara,
A altui̯a nu-ț tre̯abă,
Fără a ei̯ curat,
Lumn'inat,
Care Dumn'edzău̯ i l-o dat.

1920. Sîliște̯a — Anuță K'escu, 40.

CCCCXXXIV

D'E D'EOK'I̯

D'e-i̯ d'eok'i̯ată Marie
D'e Žîd,
D'e Žîdau̯că,

www.dacoromanica.ro

D'e N'ęamţ,
D'e N'emţoaie,
D'e Ţîgan,
D'e Ţîgancă,
5 D'e copk'il,
D'e copk'ilă,
D'e colduş,
D'e colduşă,
D'e moroi,
10 D'e strîgoi —
Saie-l'e ok'ii
Ca stropk'ii
În căldarea
Cu sarea,
15 Să rămîe
Mărie
Curată
Lumn'inată,
Ca Dumn'edzău čę-o lăsat-o,
20 Ca mă-sa cîn o făcut-o,
Care 'n če čęas o născut-o,
Că d'ę-aiast'e n'o ştiut.
D'escînt'ecu-i a mn'eu,
Lęacu-i d'e la Dumn'edzău;
25 D'escînt'ecu-i d'e la min'e,
Lęacu-i, Dęamn'e, d'e la t'in'e.

1920. Sîlişţea — Aceeaşi.

CCCCXXXV

PĂNTRU VACA, PĂNTRU LAPT'EL'E

S'o luat Suraia
D'e la casă,
D'e la masă,
30 Sănătęasă,
Lăptęasă,
Mîndră, bucuręasă,
Pă cărarea lată,
N'ecălcată,
35 Pă roua n'escuturată,
Pă frundza n'ečiuntată,
Pă iarba n'ecălcată,
Cu čiurda, cu tęată,
În multu lapt'eluj,
40 În grosu spumii.
Cîn o fo' la mn'iedz d'e cal'e
S'o tîln'it cu nouădzăč şî nouă [d'e moroi,
Cu nouădzăč şî nouă d'e mo- [roaie,
Cu nouădzăč şî nouă d'e vrăž- [maşă,
45 Cu nouădzăč şî nouă d'e k'iz- [maşă;
D'e cęadă o rătundzît-o,
D'e pulpă o veştăzît-o,
D'e cęarn'e o čiungărit-o,
D'e păr o bozăluit-o.
50 I'iţălu n'are cu če-l hrăn'i,
La gazdă n'are cu če s'arăstui.
Ęa o şădzut ğios,
O răğît
Ş'o stuhuit,
55 Cu glas mare pînă 'n čeri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt.
Čin'e o audzît dęară a put'ęa [folosî?
N'ime 'n lume n'o audzît-o;
Numa Maica sfîntă prea curată
60 D'in pęarta čeriului,
D'in scaunu Sîn-K'etrului,
Scară
D'e čęară
Făcutu-ş'o,
65 Înaint'e slobodzîtu-s'o.
— «Če răğeşti,
Če stuhueşti,
Suraio? Ca tare,
Ca mai tare,
70 Cu glas mare
Pînă 'n ceri,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt?»
— «Păcum, Maică, m'ai întrebat,
Că m'am luat d'e la casă,
75 D'e la masă,
Sănătęasă,
Voięasă,
Pă cărare lată,
N'ecălcată,
80 Pă roua n'escuturată,
Pă frundza n'ečiuntată,
Cu čiurda, cu tęată,
În multu lapt'eluj,

www.dacoromanica.ro

În grosu spumii.
Cîn am fo' la mn'iedz di cale,
M'am tîln'it
Cu nouădzăč și nouă d'e vrăz-
[maș,
5 Cu nouădzăč și nouă d'e t'iz-
[maș;
D'e coadă m'o rătundzît,
D'e pulpă m'o veșt'edzît,
D'e coarn'e m'o čiungărit;
Ґ'iță̆lu n'am cu če-l hrăn'i,
10 La gazdă n'am cu če m'arăstui».
— «Nu grizî, Suraie, n'imn'ică,
C'amu t'e-am audzît,
Amu t'e-oi folosî;
Om strînge vin'e cu vin'e,
15 Cum o fo' mai d'inaint'e;
Os cu os,
Păcum o fos';
Lapt'e bun și sănătos,
Galbăn ca čeara,
20 Gros ca tocana,
Iut'' ca vîntu,
Ușor ca gîndu;
Iut''-iut'ișor,
Bun și bun'ișor;
25 Groșčioru d'e o palmă,
Lapt'el'e să să tomască.
D'e nu m'ei asculta,
D'e scornuț t'e-oi lua,
La apa lui Iordan t'e-oi duče,
30 Acolo ț'oi căta,
Acolo ț'oi d'escînta.
D'e nu m'ei asculta,
Lapt'el'e să să porn'ia',
D'e scornuț t'e-oi lua,
35 T'e-oi duče pă cîmpuțu čel fru-
[mos,
Pă la măru čel frumos,
P'acolo ț'oi căta,
P'acolo ț'oi d'escînta,
D'e unt și d'e grosčior t'e-oi în-
[cărca.
40 Una st'ea vlăstoșa,
Doua st'el'e vlăstoșăle,
Trei st'el'e vlăstoșăle,
Patru st'el'e vlăstoșăle,
Činči st'el'e vlăstoșăle,
45 Șase st'el'e vlăștoșăle,
Șapt'e st'el'e vlăstoșăle,
Opt st'el'e vlăstoșăle,
Noua st'el'e vlăstoșăle,
Sus pă st'el'e rîd'icaț,
50 În sărun'ia asta o-aruncaț,
D'e-aiasta a bea
Ș'a mînca,
Și s'a încărca
D'e unt și d'e grosčior,
55 Galbăn ca čeara,
Gros ca tocana,
Iut'' ca vîntu,
Ușor ca gîndu,
Grosčioru d'e-o palmă,
60 Lapt'el'e să i să tomască.
St'eaua st'el'elor,
Lučeafănu lučefen'ilor,
Sus sînt'eț,
Bin'e ved'eț,
65 Mult'e st'iț,
Bin'e vetriț;
Vetriț mana vačii mele,
A altora nu
N'iči cît un grăunt'e d'e mac
70 În șapt'e d'esk'icat,
Eu să n'am n'iči un păcat.
D'e mn'i l-o luat d'in večin'i,
Să zie pîn sk'in'i;
D'e l-o luat mai d'in colo,
75 D'e pîn sat,
Să treacă păst'e gard;
A ei cît i rînduluit,
D'e la Dumn'edzău-i făgăduit.
A altora nu-i treabă
80 N'iči cît un grăunț d'e mac
În șapt'e d'esk'icat,
Mn'ie să nu-m h'ie păcat.
Doară păcurarii d'e l-o trîm-
[bcitat
Și la oi l-o rîd'icat;
85 Doară bosărcăile d'e l-o luat,
Doară est'elalt'e vrăžmașă d'in
[sat.
D'e l-o luat,
În lăz cu lăcăț l-o băgat,

www.dacoromanica.ro

În ulčel'e,
Cu pk'etričel'e
L-o băgat,
Şî acolo l-o aşădzat.
5 Spargă-să ulčel'el'e,
Saie pk'etričel'el'e;
Spargă-să lădzîl'e,
Saie lăcăţîl'e,
Porn'ească-să la Suraia
10 Iut''-iut'işor,
Mult şî bun'işor.
D'escînt'ecu l-am găt'it,
Lapt'el'e înapoi o zin'it,
În pulpă l-am băgat
15 Ş'acolo l-am aşădzat.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elean, 65.

CCCCXXXVI

DE DURERE

Să luară,
Bou-çibol n'egru d'e dumbravă,
Cu coarn'ele 'ntr'aurit'e,
Cu coama zugrăγ'ită,
20 Cu pk'ičioarele potcoγ'ite,
Pîn nări şuerîn,
D'in pk'ičioare scăpărîn,
Pă gură pară d'e foc ţîpîn.
N'imen'i nu l-o vădzut,
25 N'imen'i nu l-o audzît,
Fără maica Domnului
D'in scaunu Sîm-Pk'etului
Bin'e audzîtu-l-o,
Naint'ea lui coborît-o:
30 — «Und'e meri tu, bou-çibol [n'egru?»
— «O, Maică sfîntă,
Bin'e-ai făcut că m'ai întrebat,
Că eu mă duc und'e-oi afla pă [soţu mn'eu,
Pă protihn'icu mn'eu».
35 — «Hop, acolo tu nu mere,
Că mai naint'e decît t'in'e cu trei [dzîle am îmblat,
Tăt'e le-am aşădzat.
Da tu la omu aesta γ'ină,
Aiči e soţu-tău,
40 Aiči e protihn'icu tău,
Aiči e tovarăşu tău.
Aleğe-l,
Culeğe-l,
D'e la tăt'e čioant'ele omului.
45 Bin'e aleğe-l,
Bin'e culeğe-l,
Cu limba linğe-l,
Cu coarn'ele 'mpunğe-l,
Cu pk'ičioarele 'mproaşcă-l,
50 Cu coada mătură-l,
În măguri n'egre du-l,
Und'e focu nu să fače,
Und'e pk'ita nu să coače,
Pasărea nu čiripk'ea';
55 Acolo să pk'eie,
Ca spuma pă mare,
Ca ştopk'itu 'n cărare,
Amin.

1922. Strîmtura — Ioana Lehăt (Şrăboaia), 68.

CCCCXXXVII

DE SĂNĂTATE

Să luară
60 Noauădzăči şî noauă d'e strîgoi,
Noauădzăči şî noauă d'e moroi,
Noauădzăči şî noauă d'e d'eok'i- [tori,
Noauădzăči şî noauă d'e săğetă- [tori,
D'e la căsîle lor,
65 D'e la măsîle lor,
Mărgîn,
Mare rahot'e făcîn,
Mare vîntoasă suflîn.
Cu omu aista s'o 'ntîmpk'inat,
70 Nu ştiu und'e,
În drum mărgîn,
Un somn somnîn,
Un lucru lucrîn,
O voie bună făcîn.
75 D'e mînă l-o luat,
În ğiocu čelor frumoasă l-o băgat,
Ğios pă pămînt,
În loc d'e mort l-o lăsat.

www.dacoromanica.ro

El o prins a să cînta
Ş'a să vaita,
Că čine l-a audzî
Nu l-a put'ea folosî;
5 Čin'e l-a vedea
Nu l-a put'ea mîngîia.
Maica sfîntă bin'e audzîtu-l-o,
Bin'e vădzutu-l-o,
Naint'ea lui coborîtu-o.
10 Întrebară:
— «Omul'e, če t'e cînt,
Če t'e vaet?»
— «O, Maică sfîntă,
Cum nu m'aş cînta?
15 Că eu am plecat
D'e la casa mea,
D'e la masa mea,
Mîndru şî frumos,
Bun şî sănătos.
20 M'am tîmpk'inat cu sluğî,
Cu służn'ičele
A lui Irod şî a Irodesăi.
Cu fet'ele şî cu fečiorii,
Cu ğin'erii şî cu nurorile,
25 Nu ştiu und'e cum m'am tîmp-
[k'inat,
În drum mărgîn.
Că bin'e aflatu-m'o,
Rău lăsatu-m'o,
Că put'erea şî sănătat'ea mn'i-o
[luat,
30 Maică sfîntă».
— «Nu gînd'i nimn'ică;
Eu t'e-am audzît.
Eu t'e-am audzît,
Eu t'e-oi şî folosî.
35 Că eu oi tîpa
Păst'e codru
Pod,
Păst'e drumuri
Culmuri,
40 Păst'e prilazuri
Lanturi».
Sluğî, służn'ičele lui Irod,
Fet'ele, nurorile, d'e grabă i-o
[prins
Şî i-o legat.
45 Irod şî cu Irodeasa d'e grabă o
[audzît,
Iut'e s'o alergat,
Ca vîntul,
Tăcîn ca pămîntul,
Ş'o 'ntrebat pă Maica sfîntă:
50 — «O, Maică sfîntă,
Sluğî, służn'ičele noast'e,
Fet'ele, nurorile noast'e,
Mare o strîcat,
Mare o luat,
55 D'e-ai prins şî i-ai legat?»
— «Că mare o strîcat,
Că mare o luat,
Că put'erea şî sănătat'ea d'e la
[omu aista o luat.
Şî d'e-aiči nu i-oi năpust'i
60 Pînă put'erea şî sănătat'ea la
[omu aista o γ'ini».
Irod şî cu Irodeasa
D'e grabă s'o alergat,
Iut'e s'o alergat ca vîntul,
Tăcîn ca pămîntul,
65 Ş'o cătat put'erea omului
În somta cu sarea,
În blidu cu mîncarea;
În cîmpu čel frumos,
La corčiu čel tufos.

1922. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCCXXXVIII

DURERE D'IN LONTRU

70 S'o luat Ion
D'in casa lui,
D'e la masa lui,
Pă cale,
Pă cărare.
75 Cînd o fo' în mn'iedz de mniadză-
[cale,
S'o tîln'it
Cu 'nd'esoare
Pîn strînsoare,
Cu 'nd'esoare pîn scîrbă,
80 Cu 'nd'esoare pîn set'e,
Cu 'nd'esoare pîn răčeală
Cu 'nd'esoare pîn serbinteală,

www.dacoromanica.ro

Cu 'nd'esoare pîn d'ed'eok'i,
Cu 'nd'esoare pîn supărare,
Cu nouădzăči și nouă de 'nd'e-
[soare,
D'in vînt,
5 D'e supărare,
D'in d'ed'eok'i.
D'in vînt,
D'e su' pămînt;
D'in prag,
10 D'e su' prag,
În față i s'o uitat,
În trup i s'o tîlburat
Și i s'o aruncat.
El d'e-acolo s'o luat
15 Cu glas mare pînă 'n čer,
Cu lacrămi pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu l-o audzît,
Numa maica Domnului
D'in poarta čerului.
20 Audzîtu-l-o
Și vădzutu-l-o,
Scară de čeară întinsu-o,
La dînsu coborîtu-o
Și pă dînsu bin'e întrebatu-l-o:
25 — «Tu, Ioan'e, fătu mn'eu,
Če t'e cînt? Če t'e vaet?»
— «Bin'e făcuși, maică sfîntă, că
[mă 'ntrebči,
Că eu ț'oi spun'e:
Că m'am luat
30 D'e la casa mea,
D'e la masa mea,
Voios,
Sănătos,
Pă cale,
35 Pă cărare.
Cînd am fost în mn'iedz de
[mn'iadză-cale,
Mă 'ntîln'ii
Cu 'nd'esoare
Pîn strînsoare,
40 Cu 'nd'esoare pîn scîrbă,
Cu 'nd'esoare pîn set'e,
Cu 'nd'esoare pîn răčeală,
Cu 'nd'esoare pîn serbințeală,
Cu 'nd'esoare pîn d'ed'eok'i,
45 Cu 'nd'esoare pîn supărare,
Cu nouădzăči și nouă d'e 'nde-
[soare,
D'in vînt,
D'e su' pămînt,
D'in prag
50 D'e su' prag,
În față mn'i s'o uitat,
În trup mn'i s'o tîlburat
Și mn'i s'o aruncat».
— «Nu gînd'i n'imn'ica,
55 Că eu sugna mn'i-oi desčinge,
Calea ț'oi cuprind'e-o
Că la Doca mîna da-oi;
Da-oi nouă sučitoare,
Nouă tocănoauă,
60 Nouă fusă,
Nouă linguri,
Cuțît
Și ac.
Bin'e aleže-oi,
65 Bin'e culeže-oi înd'esoarea,
D'in rîndză
D'e su' rîndză;
D'in mată,
D'e su' mată;
70 D'in brată;
D'e su' brată,
D'in creii capului,
D'in audzu urek'ilor,
D'in zgîrčiu nasului,
75 D'in fața obradzului,
D'in rădăčinile măselelor,
D'in rădăčinile dinților,
D'in toate 'nk'eeuriții,
D'in toate čiunt'ițăle;
80 Cu tocănău freca-le-oi,
Cu sučitoriu suči-le-oi,
Cu fusăle toarče-le-oi,
Cu acu descoase-le-oi,
Cu cuțîtu tăia-le-oi,
85 Cu ștergura șterže-le-oi,
Păstă maria treče-le-oi,
Sub lespede d'e-aramă pun'e-
[le-oi.
Acolo să pk'eie,
Acolo să răst'eie,

www.dacoromanica.ro

Cum pk'ịere spuma d'e pă mare
Și ștopk'itu d'in cărare;
Să rămîe curat
Și lumn'inat,
5 Precum Dumn'edzăụ l-o dat».
Maịca sfîntă prẹa curată l-o lă-
[sat,
D'int'aesta čẹas nemn'ica să
[nu-ị sie,
Puterẹa, sănătatẹa înapoị să-ị zie.
Că d'escînt'ecu-ị d'e la min'e,
10 Lẹacu-ị d'e la Dumn'edzăụ
Și d'e la Maịca prẹa curată.

1922. Bîrsana — Doca Olarị, 76.

CCCCXXXIX

D'E ČẸAS RĂỤ

Să luară pă cale, pă cărare
Nouụ carị,
Nouụ ogarị,
15 Rînk'edzîn și hohotin,
Cu codzîle lat'e,
Cu păru 'ntors pă spat'e,
Cu ok'iị zgîiț,
Cu dințîị hlizîț.
20 N'ime nu ị-o audzît,
N'ime nu ị-o vădzut;
Numa maịca Domnuluị
Din naltul čerịuluị.
Maịca Domnuluị înaint'e lẹ-o
[eșît:
25 — Und'e mereț, voị,
Nouụ carị,
Nouụ ogarị,
Cu ok'iị zgîiț,
Cu d'ințîị hlizîț?
30 — N'e dučem în lume,
Păstă lume,
Und'e om afla om anume,
Sînğele să i-l bem,
Carnẹa să ị-o mîncăm.
35 — Voị acolo nu mereț,
Či mereț la Ion,
Și luaț mînătură,
Făcătură,
Că pă Ion Crîstẹa l-o mo-
[liγ'it,
40 Sfîntu Ion l-o botezat,
Crucẹa a mîna drẹapta ị-o dat,
Paloșu 'n mîna stîngă i l-o dat,
Să se apere
D'e nouụ moroị,
45 D'e nouụ bosorcoị,
D'e nouụ spăriaț,
D'e opt spăriaț,
D'e șapte spăriaț,
D'e șase spăriaț,
50 D'e činčị spăriaț,
D'e patru spăriaț,
D'e treị spăriaț,
D'e doị spăriaț,
D'e unu spăriat,
55 Să ịasă d'in in'imă,
D'e su' in'imă;
D'in plomîn'ị,
D'e su' plomîn'ị;
D'in rîndză,
60 D'e su' rîndză;
D'in tătă zița
Și măduița.
Și eșị
Și t'e du pîn văile răčị
65 Și pîn pk'etrile săčị,
Că t'e blastăm eụ
Cu ruga lu Dumn'edzăụ,
Cum o blăstămat Maịca sfîntă
prẹa curată pk'etrile.

1921. Săpînța — Pălaga Pătcaș Baltă, 68 (originară din Sat-Șugătag; de 24 ani în Săpînța).

www.dacoromanica.ro

CIMILITURI

CCCCXL

Čiumn'il, čiumn'il, če-i ačeea:
Mare-i ca casa,
Verd'e ca mătasa,
Amară ca sierea,
5 Dulče ca mn'ierea? — *Nucu și [nuca.*

CCCCXLI

Čiumn'il, čiumn'il, če-i ačeea:
Suie 'n pod
Și n'are pk'ičioare? — *Fumul.*

CCCCXLII

Prind pă mă-ta d'e buric,
10 Ea face: „čiuic, čiuic"? — *Za- [rul d'e la ușă.*

CCCCXLIII

Am un cupt'ioraș
Și-i plin d'e iepuraș? — *Gura cu [dinții.*

CCCCXLIV

Săn'iuță 'ncărcățea,
Haida fugă 'n poetea? — *Lin- [gura și gura.*

CCCCXLV

15 D'e-aiči pînă la Baie
Tăt moșuț cu clop d'e paie?
— *Țăligradurile.*

1920. Vad — Tudosîe Telept'ean, 20.

CCCCXLVI

Če-i:
Patru oamen'i supt un clop?
— *Șopru.*

1920. Borșa — Vasîle, 45.

CCCCXLVII

Čiumn'il, čiumn'il, če-i una:
20 Am un frat'e, suflet n'are,
Umblă fără stîmpărare;
Če nu știi tu el t'e 'nvață?
D'i-i čiči, ț'oi da o rață. —
[Čeasornicul.

CCCCXLVIII

Čiumn'il, čiumn'il, če-i:
25 Troscot în pădure,
Bulbuc în ğenun'e? — *Lemn'ele [pă apă.*

CCCCXLIX

Čiumn'il, čiumn'il, če-i ačeia:
Am o vacă bouriță
La corn'iță cu tork'iță,
30 Pă la zii
Cu văcălii,
Pă sk'inare
O dungă mare
Și 'n budză
35 Pupădză? — *Pușca.*

CCCCL

Čiumn'il, čiumn'il, če-i doauă:
Bin'e vedz cu doi ok'i în cap? —
[Ok'ii.

1921. Răpedea — Sava Stețcu, 70.

www.dacoromanica.ro

CCCCLI

Če-i:
Doua lemn'i,
Ho, doua lemn'i
Şî mai mult'i mănunţeli? —
[*Scara.*

1920. Borşa — Vasîle, 45.

CCCCLII

5 Če-i:
Sus sună,
Ciut'ile s'adună? — *Besereca.*

CCCCLIII

Če-i:
Am o curt'e văruită,
10 N'icări nu-i găurită? — *Oul.*

1920. Borşa (Rîturi) — Ioana Leahului, 40.

CCCCLIV

Ciumil, ciumil, če-i:
Am o botă mădzărată,
În pod e aruncată? — *Cucu-*
[*rudzu.*

CCCCLV

Ciumil, ciumil, če-i:
15 Am doua rud'e d'e h'ier,
Ăgiung cu ele pînă 'n ceri?
— *Ok'ii.*

CCCCLVI

Ciumil, ciumil, če-i:
Buret'e, buret'e,
Budză zdrîmboiet'e,
20 Nas cîrligat,
Pîncet'e vărgat,
Droburi d'e munt'e,
Să-ţ saie ok'ii d'in frunt'e? — ...

1920. Săcel — Auzite de la Măria Magdău, 11.

CCCCLVII

D'e cap k'ept'in'e,
25 D'e cur săcere,
D'e mn'ižloc pěpen'e? — *Co-*
[*coşul.*

CCCCLVIII

Băgi paru roşu
În gaură n'eagră? — *Burari.*

CCCCLIX

Răge barna 'ntre hotară
30 Şî s'aud'e-a noua ţară? —
[*Tunul.*

CCCCLX

Am un bou n'egru:
Un'e sare
Urmă n'are;
Un'e paşt'e
35 Să cunoaşt'e? — *Purečel'e.*

CCCCLXI

D'e cap ţup,
D'e cur huzdup,
D'e mn'ižloc piţîrig? — *Fur-*
[*n'ica.*

CCCCLXII

Če mere pîn apă
40 Şî nu s'aud'e? — *Fiinţa conce-*
[*pută în pîntece.*

CCCCLXIII

Am o ţîntă 'n grindă
Şî grăeşte
Ungurěşt'e,
N'ime nu să nădăeşt'e? — *Rîn-*
[*dun'elil'e.*

CCCCLXIV

45 Če tre' pîn pădure
Şî nu sună? — *Soarel'e şî luna.*

www.dacoromanica.ro

CCCCLXV

Am un boụ roșu,
Șî capu n'egru,
Șî mațăl'e albe? — *Căcădăril'e.*

CCCCLXVI

Patru mărg
5 Șî patru staụ,
Patru vama șî o daụ? — *Vaca.*

CCCCLXVII

Če pk'ică în apă
Șî nu fa' stropk'ị? — *Frundza.*

CCCCLXVIII

Am o ịapă albă
10 Șî o duc d'e cọadă la apă? —
[Cofa.

CCCCLXIX

Če nașt'e 'n pădure
Șî bat'e 'n sat? — *Mel'ița.*

CCCCLXX

Că mă pîra poporanu
Că ị-am furat cocoranu;
15 Ș'o dat vacă d'e vacă,
Doị boị să tacă;
Pasărẹa lučẹa',
Paș șî o gîčẹa'? — *Beserica (?)*

CCCCLXXI

Čịugurěl'e,
20 Mugurěl'e,
Mărg pă cal'e 'nșîrățăl'e;
Čịugurị,
Mugurị
Șade 'n cur,
25 Čịuba 'm bat'e lăturil'e? —
[Oil'e, păcurarul și cîn'el'e.

1920. Săčel — Auzite toate de la Năstaca Petrovai, 60.

CCCCLXXII

Ustură-mă șî mă dọare,
Dac' o bagă bin'e 'm pare?
[Čịurčelu.

CCCCLXXIII

Lunga tat'ịị
'N larga mamịị? — *Fîntîna și*
[vîrçina d'e la cumpănă.

CCCCLXXIV

30 O bag zie
Ș'o scot mọartă,
Șî pk'icură d'in vîrv? — *Cîn'epa.*

1920. Rozavlia — Ilẹana Rus, 24.

CCCCLXXV

Čịumn'il, čịumn'il, če-ị ačẹẹa:
Șî 'n casă
35 Șî afară? — *Ferẹasta.*

CCCCLXXVI

Če stă 'n cuị
Șî n'are tọartă? *Ou.*

1920. Rogna-d'e-ğios — Măria Mărina, 17.

CCCCLXXVII

Čịumă, čịumă, če-ị ačẹẹa:
Mă duseị în păduriče,
40 Aflaị ouă d'e babiče;
Aflaị nouă,
Luaị două,
Ca babičẹa să să ouă? — *Co-*
[rompeị.

CCCCLXXVIII

D'e aičị pînă la Hust,
45 Tăt căldărị cu fundu 'n sus.—
[Mușurọaịe.

CCCCLXXIX

Am o vacă:
Cînd o bag în poịată e fără pk'el'e,
Cînd o scot e cu pk'el'e? — *Pk'ita.*

www.dacoromanica.ro

CCCCLXXX

Am un cuptoraș
Pl'in d'e i̯epuraș. — *Gura cu*
[d'inți̯i̯.

CCCCLXXXI

Am o vacă n'e̯agră,
Tăt cîmpu al'e̯argă. — *Grebla.*

CCCCLXXXII

Am o grebluță cu čînč d'inți̯șori̯,
'Nt'o dzî 'mi̯ tre̯abă d'e o mn'ie
[d'e ori̯. — *Mîna.*

CCCCLXXXIII

Trupu, capu, mn'i-i̯ tăt una,
P'on pk'iči̯or stau̯ totd'e̯auna.
Cămeș am n'enumărat'e
Șî l'e port tăt'e 'mbrăcat'e,
Tăt cîrpală pă cîrpală,
Fără l'e̯acă d'e cosală. —
Curek'i̯u.

1920. Săpînța — Auzite toate de la Ile̯ana Stan, 20.

CCCCLXXXIV

Tată verd'e, mamă-uscat',
Fače prunčii̯, cresc la cap. —
Strugurii̯.

CCCCLXXXV

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ačee̯a:
Bag mîna pîn frundză
Ș'apucai̯ pă moș d'e puță? —
[Pepen'i̯i̯.

CCCCLXXXVI

Mă duče̯ai̯ la 'mpărăte̯asă
Să-mi̯ înče̯apă čepăto̯are
Fără le̯ac de k'izito̯are. — *Cununa.*

CCCCLXXXVII

Či̯umn'iliga, liga,
Či̯umn'ile̯ască-ț dracu limba. —
K'ipa.

1921. Vad — Io̯ana Codre̯a, 41.

CCCCLXXXVIII

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯:
Nalt ca casa,
Verd'e ca mătasa,
Amar ca sera,
Dulče ca mn'i̯ere̯a? — *Nuca.*

CCCCLXXXIX

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯:
Rostogol,
Înt'ū ocol,
Curte̯a albă 'nt'ū pk'iči̯or? —
[Buretele.

XD

Če-i̯:
Turta me̯a pe turta ta,
Fusu mn'eu̯ în curu tău̯? —
[Mo̯ara.

XDI

Če-i̯:
Am o cățe̯a,
Tăt cîmpul ale̯argă? — *Co̯asa.*

XDII

Če-i̯:
Am un bou̯ alb,
Șî nu-i̯ încap co̯arnele 'n gražd?
— *Sflederu.*

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

www.dacoromanica.ro

JOCURI DE COPII

XDIII

D'E̯-A SCRO̯AFA PÎN ORAȘ

Să strîng mai̯ mulț copk'ii̯ laolaltă, pînă 'n șese, pînă 'n șept'e, apoi̯ tăț îș fac gau̯ră în pămînt șî tăț au̯ cît'e o bîtă. Numai̯ unu n'are gau̯ră, c'apoi̯ ačela tre̯abă să sie purcari̯ șî să mîn'e scro̯afa d'e̯-afară în oraș.

Čei̯alalț o scot, dau̯ cu bota după e̯a șî n'o lasă acolo. Apoi̯ čei̯alalț, care nu po̯at'e băga bota 'n gau̯ră cînd porcaru vre̯a să bağe scro̯afa în oraș, apoi̯ ačela mere d'e porcari̯. Dacă porcari̯u nu po̯at'e băga scro̯afa o bota în gau̯ra ori̯ înt'a căruia̯, apoi̯ ačel tăt porcari̯ rămîne.

1920. Ği̯ulești̯ — Lupu Rădnic, 40.

XDIV

ĞI̯OCU D'E̯-A UNTU

Așa să strîng patru ori̯ činči̯ laolaltă în *linie* — așa să spun'e la noi̯. Apoi̯ îș fac ori̯care cîte o gau̯ră în pămînt șî tăt dînsu are cîte o botă în mînă. Apoi̯ aruncă cîte unu pă rînd cu bota la un corči̯ de lemn, la țăl. Corči̯u e formă ca d'e șese pînă la dzăče meteri̯ departe. Apoi̯ care nu n'emerește la țăl, čei̯alalț sapă tăț la gau̯ra lui̯, că čela s'o dus după botă, că pînă če̯-o zin'i cu bota, čei̯alalț sapă tăț la gau̯ra lui̯. Apoi̯ dacă s'o gătat ği̯ocu, i̯ară tăt dînsu îș umple gau̯ra lui̯ cu pămîntu ačela săpat de la alțîi̯, care să k'i̯amă «unt». Apoi̯ care n'au̯ avut d'e̯-aği̯uns unt ca să împle gaura, ca șî a lui̯ să sie plină ca la čei̯alalț, apoi̯ îl apucă pă el șî dau̯ cu el d'e trei̯ ori̯ pă pămînt, acolo în gau̯ră; da dau̯ cu el cu curu pă bot'e, că pun păstă gau̯ră în cručîș do̯au̯ă bot'e ș'apoi̯ pă bot'e dau̯ cu el cu curu.

1920. Ği̯ulești̯ — Același.

XDV

ĞI̯OCU CU CUȚITU «D'E̯-A LIȚU»

Întîi̯aș dată aruncă cuțîtu de trei̯ ori̯ cu mîna la pămînt să să împlînt'e. Apoi̯ tăț îl aruncă ro̯ată, tăț cît ği̯o̯acă. Dacă-l aruncă șî nu n'emere̯a' unu, apoi̯ face ro̯ată tăt așa. Întîi̯aș dată drept cu mîna în ği̯os; apoi̯ îl aruncă cu vîrvu în palmă, apoi̯ îl aruncă cu pumnu înk'is, apoi̯ cu cuțîtu păstă mînă, apoi̯ îl aruncă cu d'inții̯, apoi̯ d'e pă cap, — tăt așa d'e trei̯ ori̯ la unu. Apoi̯ care să i̯esă întîi̯aș dată, apoi̯ face un cui̯ de lemn — un *liț* —, ș'apoi̯

www.dacoromanica.ro

dă d'e trei̯ ori̯ cu cuțîtu pă lițu ačela să să bağe în pămînt. Ş'apoi̯ čel rămas dacă nu po̯at'e să sco̯ată cui̯u cu d'inţîi̯, apoi̯ tre̯abă să-i̯ facă gau̯ră în pămînt păntru vîrvu nasului̯ ca să-l po̯ată prind'e cu d'inţîi̯. Apoi̯ dacă nu po̯at'e niči̯ aşa, fače gau̯ră şî la barbă aşa cu cuțîtu în pămînt, ca şî nasu şî barba să între în pămînt ca să po̯ată prind'e cu d'inţîi̯ lițu şî să-l tragă. Apoi̯ nu-i̯ slobod să-l tragă fă' numa cu d'inţîi̯ şî să-l ţîpe afară numai̯ cu gura.

1920. Ği̯uleşti̯ — Ştefan Berind'e̯a, 17.

www.dacoromanica.ro

B A S M E

XDVI

Un popă o avut doi fečiori şî o fo' b'etănği amîndoi, n'o vrut a lucra. Da a dzîs unu cătă altu:

— Să merem a służî în lume.

No, s'o luat şî s'o dus pînt'o pădure şî s'o despărţît d'e cîţe-olaltă. Şî unu o strîns un sac d'e muşti şî unu o strîns un sac d'e guşi. No, amu, ei cînd s'o adunat iară laolaltă:

— Da, măi, dzîče unu, da če ai tu în sac?

— Eu am un sac d'e lînă, da tu?

— Eu am un sac d'e nuči.

— No, să sk'imbăm. Eu 'ţ dau lîna, tu 'm dai nučile.

O sk'imbat.

No, ei o fuğit unu d'e cătă altu, s'o gînd'it că s'o čeluit unu pă altu. Amu o fuğit čelant o lature, čelant altă lature. Dar, dacă s'o 'nd'epărtat, au cătat în sac.

— Ai, că bine l-am čeluit.

— Ai, bătutu lu Dumn'edzău, că-s muşti, nu-i lînă.

No, amu iară s'o adunat laolaltă.

— Rău m'ai čeluit tu pă mine, o dzîs čela, c'o fo' muşti, n'o fo' lînă.

— D'apoi tu cum m'ai čeluit d'e rău pă mine, c'o fo' guşi, n'o fo' nuči.

— No, amu blăm în satu ăsta. Eu mă duc, da tu rămîi aiči.

No, el, dacă s'o dus în satu čela, o dzîs ca să-l primască d'e masă. No, el vădzîn că găzdoaia lua grosčioru d'e pă lapt'e, da o dzîs el:

— La noi nu aşa iau grosčioru d'e pă oală.

— Da cum?

— La noi suie cu čionicu pă oală şî ia grosčioru cu şuçeşca şî ţîpă în čionic.

Apoi, ea mint'en o mărs la birău ş'o 'nştiinţat că čę-o grăit omu. Apoi o γ'in'it birău şî l-o legat şi l-o dus la casa străžîi. D'imineaţă o γ'in'it frat'e-său d'in čela sat. D'apoi o dzîs:

— Bună d'imineaţă. Da ce h'iri în sat?

— Că o bçitangă d'e om o γ'in'it în sat ş'o dzîs că la ei să ia grosčioru d'e pă oală, că suie cu čionicu pă oală ş'apoi cu şuçeşca ia şî ţîpă 'n čionic.

Apoi el o dzîs:

— Nu ştiu, că io n'am vădzut ačeia. Da, asară am vădzut o vacă că să scărk'ina cu coarn'ele d'e st'ele şî pk'ica st'elele. Şî ačea am vădzut.

— No, dzîče birău, d'e bună samă d'e la čeea vacă o fo' lapt'ele čę-o vădzut el, frat'ele lui,

www.dacoromanica.ro

că numa čeęa vacă o putut să dęa atît lapt'e ca să ia cu čionicu.

Atunči frat'e-s' o dzîs:

— No, dipče l-at rușînat și l-at legat pă frat'e-mn'eu? D'ept ačeęa să-m dat trei sute d'e zlot.

Apoia, dac' o eșît, iar o dzîs frat'e-so care o fo' legat:

— No, du-te tu în čela sat și-i minți o minčiună.

No, apoi dacă s'o dus în čela sat, o vădzut pă o fămeie că desfače curek'i d'e pă căpățînă.

— D'apoi la dumavoastă așa-i curek'iu d'e mit'it'el? La noi așa-i curek'iu că, dacă taie căpățîna, d'apoi pă cočęan lucră doauădzăč-și-patru de coači și nu să văd unu pă altu.

— Ai, măi, dzîče fămeia, mă duc și-l ponosluiesc la bçirău.

Și l-o ponosluit la bçirău, că ia če o grăit omu čela.

No, o mărs și l-o legat și l-o dus la arište. Și, no, o durn'it acolo, în arište.

A doua dzî iar o γ'in'it fratesău ș'o dat «bună d'imineață» ș'o dzîs că če h'ir ęaste 'n sat.

— Da, ia, o bçiteangă d'e om o dzîs că la ei în sat pă cočęanu curek'iului lucră doauădzăč-și patru d'e oameni și nu să văd unu pă altu.

Da el o dzîs:

— Ačeęa să poat'e, că io asară am γ'in'it d'in tîrg și în tîrg o stat tăt tîrgu de ploaie supt o frundză d'e curek'i.

Și păntu ačeęa i-o dat și lui d'e gloabă trii sute d'e zlot.

. . . . . [1]

1920. Budești — Ion Țîplęa, 77, (de loc din Besereca-Albă).

[1] Povestitorul, trebuind să se ducă, n'a terminat basmul.

www.dacoromanica.ro

TRADIȚII ȘI LEGENDE

XDVII

PINTEA PRIBAGU

Pintea pribagu l-o omorît la poarta de la Baia-Mare. L-o omorît cu trei grăunțe de k'iper, și trei grăunțe de grîu de primă-
5 vară, și trei cuiuță de potcoava caluluĭ di ser și trei grăunțe de tămîe. Cînd o rîdicat el mîna 'n sus ca să spargă poarta cu băltagu — că poarta și tăt orașu o
10 fost înk'is — atunci l-o împușcat subsuoară. L-o împușcat așa dipče glontele nu prindea în el.

El singur o dus o pk'iatră de moară din Baia-Sprîie pînă la
15 Tăuț, și acolo o pus-o ğios, ș'apoĭ acolo e împărțitura hotaruluĭ dintre Tăuț și dintre Baia-Sprîia.

El merea în Țara Leșească ș'a-
20 poĭ žăfuia acolo, ș'apoĭ punea pă caĭ desağiĭ de piele și aducea aur, arğint, și-l lăsa aičĭ, în dealu ăsta; o avut pihniță în dealu ăsta, la Gutuĭ. Acolo o făcut bortă 'n pă-
25 mînt, gaură în pk'iatră făcută de eĭ, de pribeğiĭ ceia. Că Pintea o avut fečiorĭ doisprădzače, cu el treisprădzače. Unu o fost Drongoș, și unu o fost Barbă-rasă,
30 și unu o fost Dăžuc, și Golu, și Vili. Apoĭ Dăžuc ačela numaĭ doĭ dinț o avut în gură și d'in sus și d'in ğios.

Apoĭ ăst Pintea o făcut bu-
35 găte.

După če l-o omorît pă Pintea, apoĭ ceialalț au vătăžît sînguri tăt p'aičĭ, pă hotarăle astea. Au avut gazdă 'n Berbești și le fă-
40 cea halube de iarnă, čioareči, gubă, lecric și cușmă.

D'apoĭ Pintea česta žăfuia numa 'n Țara Leșească, că aičĭ făcea numa bine. D'apoĭ auru și
45 arğintu acolo stă și astădzĭ, în pămînt, la Gutîĭ. Acolo 'n pihniță nu poate întra nimenĭ, nu lasă țupînu-drac.

1920. Budeștĭ — Ion Țîplea, 77, (de loc din Besereca-Albă).

XDVIII

SIDA PAUL

O fost un pribag care s'o k'e-
50 mat Sida Paul. El o fo' Rus și l-o băgat în t'emniță și o șădzut el acolo hăt multă vreme. Apoĭ după če n'o știut cum eșî din temniță, s'o desculțat de la op-
55 k'inčĭ și apoĭ o suit pă scară din ocol în vîrvu căsîĭ a Oarmidiĭ, o legat atele de la opk'inčĭ ș'apoĭ s'o slobodzît ğios în șanț, afară d'in ocol. Ș'apoĭ s'o dus în Ap-

www.dacoromanica.ro

şa-de-ğios şî ş'o luat halube şî s'o dus la un păcurari unde o fo' cu oile ş'o dzîs cătă păcurariu oilor:

— Amu te-oi omorî.

Da o dzîs păcurariu:

— Dipče să mă omori pă mine. Da de-t plače, aiči-s vitele şî ia cîte vrei.

Da el o dzîs:

— Nu-m treabă vite, numa una s'o beleşti şî să o h'erbi.

Ş'apoi dzîče:

— T'e-oi ğiura ca să mă duči la o muiere care s'aşteaptă de avut prunc.

Apoi el o ğiurat că l-a aduče, da să aştepte pă gazda lui că γ'ini la el şî a duče merinde:

— Ş'apoi te-oi duče tocma la găzdoaia mea astară.

Apoi o γ'init stăpînu-său ş'o porunčit cătă gazda ca să nu să teamă găzdoaia nimn'ic dacă oi mere.

Apoi el, gazda, iar o γ'init napoi ş'o rămas el la oi în locu păcurariului.

Ş'apoi s'o dus unde o porunčit păcurariul cătă pribag să-l aştepte şî şi-a luat băltagu cu el şî l-o găsît acolo unde o dzîs, şî s'o luat şî s'o dus.

Dacă s'o dus, o strîgat la uşă pă găzdoaie ş'o dzîs ca să descue uşa să margă în lontru, c'o fo' noaptea.

Ea o desk'is uşa şî o aprins lumn'ină, şî el, pribagu, o mărs cătă dînsa ş'o dzîs cătă ea ca să-ş facă očinaş', c'a muri.

Da păcurariu o stat înapoia lui, ş'o luat toporu aşa pă umăr şî cînd s'o apropiat pribagu de găzdoaie cu paloş s'o spinteče, atunče păcurariu s'o tocmit d'inapoia lui şî apoi o dat tocma aiči, în čeafă, cît o mărs pînă 'n muk'e. Atunčen'e el s'o 'ntors napoi cătă păcurariu ca să-l prindă. Da păcurariu ş'o scos băltagu din čeafă ş'o dat tăt cu ascuţîtu în frunte.

Pribagu o vrut a spinteca pe femeie să scoată pruncu γ'iu din dînsa. Apoi o vrut el a lua mîna dreaptă de la prunc, a o tăia ş'a o lua cu el, că cu ačeea — dacă o putut — s'apropk'ia de casa de unde vrea mere a fura; apoia nu l-a vedea nime, că tăt or durn'i acolo unde a vrea el a se duče în casă. Că pribagu o vrut fa' oareče meşterşuguri cu ačea mînă, păntruče c'apoi s'aprind lumn'ini din d.ietetele čele de la prunc.

Apoia pă el, pă pribag, l-o prins žăndarii ş'apoi l-o pus în car, că la Slatina n'o umblat h'idoşu, c'o fo' mare apă, da la noi o umblat şaica. Apoi l-o pus în şaică şî l-au trecut pă de čeea lature şî l-o dus la casa Oarmedii, ş'o trăit încă trei dzîle ş'o murit.

Pă Sida Paul l-am vădzut eu, cu ok'ii mei. D'apoi el era aşa de tare, că činči oamini nu i-o putut strîmba un pk'ičior din ğerunk'e.

El o vrut a fa' o k'emeşe d'in cînepă verde, apoi s'o facă într'o noapte, s'o h'earbă, s'o ţese, tătă să h'ie gata pînă d'imineata; s'o făcut-o, da dimineata žăndarii le-o prins şî le-o luat şî k'emeşea.

1920. Budeşti — Acelaşi.

XDIX

K'EATRA GUTĂIULUI

Pint'ea cu pribeğii o adus în k'eatra Gutăiului aor şî arğint,

www.dacoromanica.ro

la *Scaun'e*, su' Gutăi. Acolo o fo' k'iyn'ița. O luat ban'i d'e la grosi și d'e la Žiz și o băgat în k'eatra Gutăiului ș'o 'nk'is apoi. Ș'o fo' bradz acolo, ș'o aprins bradzîi apoi, ca să nu suie n'ime ca să ia ban'ii d'in k'iyn'ită. Apoi cîn o pus aoru în k'iyn'ită, o pus să'rcineri pă bradz și s'o băgat în k'iyn'ită; d'ipčeea o ars bradzîi.

1920. Crăčești — Costin Mn'ihai a lui G'eorçe a Vărărița, 85.

D

COZAČII

Amu or si činči ai, așa formă, d'e cîn o fo' cozačii p'aiči. Oamen'ii d'intîi o fugit tăț la pădure, ș'apoi s'o 'ntors înapoi. Apoi odată o zin'it călărețî čeia cozači în sat. Doamne, tare gretoș žib păntu halubele čele, cu bond'e negre. Apoi avea n'iște bond'e, că și pă cal avea și ăgiungea pînă pă coadă. Tăț o fo' beț, o băut d'e la Žizii ăștia; că dacă n'ar si fo' beț, n'ar si făcut d'in čele nelăute. O fo' beț, cum îs porčîi d'e beț.

1920. Berbești — Pătru Cupčea, 66.

DI

ȚÎGANU ȘÎ POPA

Ğiče popa cătă un Țîgan:
— Cînd te spovedești, Țîgan'e?
— Cînd or avea iepurii coarne.
— D'apoi tu postești, Țîgan'e?
— Postesc trii dzîle 'n săptămînă,
Cu pk'ită și cu slăn'ină.
— Da, măi Țîgan'e, nu sii prost.
— Dacă ș'asară eu am fost
La un sumsîd a nost.
O perit un cal, cum îi un urs, și d'e-acolo am adus tăte: brihanu l-am dus acasă și l-am pus și l-am mîncat cu copk'ii mn'ei.
— Măi Țîgan'e, apoi nu grăi cu min'e așa, că eu nu-s popă prost. Da, măi Țîgan'e, t'e-ai cumin'ecat?
— D'apoi asară m'am cumin'ecat cu lapt'e acru d'in bărbînță.
— Măi Țîgan'e, sara nu cumin'ecă n'ime.
— Dacă eu asară am fost
La popa nost!
Că popa nost îi îmbrăcat, că-i încins cu ață d'e lînă. Da și el ğedera d'e frig.
— D'apoi lăsarea ai lăsat-o?
— Eu asară lăsarea o-am lăsat. Dače-o rămas pîntre dinț nu-i păcat. D'apoi i-a mîna și pă čeia prunči ca să aducă carne.
— Da d'ipče o aduči?
—Nu-i păcat, că-i dintre cruči.
— Du-t'e, Țîgan'e, în n'evoi.
— Nu-i păcat, că-i d'e la noi.
Dacă atîta, părinte, m'ai blăstămat,
M'oi duče la popa čelalalt;
M'oi duče la popa nost, că-i îmbrăcat, că-i gol ca un nap, c'o ață d'e lînă e 'nčins. Da o dzîs ș'asară cătă min'e:
— Haida, dado, pîngă min'e,
T'e-oi încăldzî tare bin'e.
Iacă eu-s îmbrăcat, cu-o ață d'e lînă-s încins.
Dada nost îi în cort;
D'apoi cîn m'am dus o fo' mai mort.
— Spusu-ț'am, Țîgan'e. Am dzîs: spoved'este-te, Țîgan'e,
C'a zin'i luna lui făurari
Ș'or muri Țîgan'ii čei mari.
Amu Țîganu d'abçia bîrăia, da tăt strîgă cu gură mare, că el nu s'a lăsa la moart'e.

1920. Vad — Ioana Codrea (Fundeasa), 40.

www.dacoromanica.ro

DII

FATA ŢÎGANULUI

O fost un Ţîgan și i-o murit fata. S'o dus apoi la popa să o 'ngroape și l-o 'mbçiat cu cîncĭ lei.

5 C-o dzîs popa: — «Du-t'e și dă-i la un orb».

Ţîganul s'o dus și i-o dat la un orb. Apoi s'o dus d'e-acasă și o mălătuit tăţ Ţîgan'ii.

10 Noapt'ea s'o dat și o dus mortu la popa și l-o pus pă gang și o fugît Ţîgan'ii. D'imin'eaţa, cîn s'o sculat służn'ica popii, o dzîs: — «Ui d'e min'e, părint'e; est'e

15 un copîrșău pă gang».

I-o dzîs popa: «nu-i drept». Și s'o dus popa afară și o vădzut copîrșău. O dzîs atunci popa:

— «Cătaţ în el če-i!»

20 O cătat sluğîi popii și o vădzut că-i fata Ţîganului. O dzîs popa atunci:

— «Mereţ după Ţîgan'i, iut'e să zie, d'ipče au adus fata aici».

25 O mărs Ţîganul la popa.

— «Da, măi Ţîgan'e, d'ipče ai adus pă mortu ăsta aici?»

O dzîs Ţîganu: «Iui, dragu tat'ii Mărioara! Da aici eşti?

30 Iui, părint'e, io am dus-o la groapă și ea o zin'it aicĭuca; c'o dzîs că fără d'e duma-ta n'a mere».

Apoi s'o dat popa, ș'o luat-o,

35 ș'o dus-o la groapă, ș'o 'ngropat-o.

1921. Vad — Ioana Codrea, 41.

DIII

FATA PĂDUREI

Tată-mn'eu o fo' pribag mare, și ven'ia la el fata pădurii, și trečea și să dučea. După čeea o zi-

40 n'it *omu nopţîi*. Da o 'ntrebat:

— «N'ai vădzut pă Ileana Sîn-Ziana?»

Da ğiče pribagu că n'o vădzut-o.

45 Omu nopţî ğičea că «eu mă duc după ea că o găsăsc».

Dară, să dučea după ea
Și o găsa,
Ţîţăle i le tăia,

50 Pădurea după ea zçera
Și tătă că să rumpea.

Iară vin'ia napoi la pribag și să dă și le pun'e pă foc și le friğe, și le mănîncă.

55 Iel d'e-acolea s'o luat,
Numa el așa ğîčea:
— «Pă cîn mn'i-a si a čîna,
O Ileană mn'i-oi afla,
Iară eu oi čina».

60 După ea s'o luat,
Ţîţăle i le-o tăiat
Și iar o prins și le-o mîncat.

1922. Vad — Aceeași.

DIV

A FETEI PĂDURII

O fost o fîntînă la ū om și o prins omu pă fata pădurii la fîn-

65 tînă, ș'o legat-o cu brîu d'e t'ei. Dac' o legat-o, o prins a o 'ntreba, că să-i spuie tăt feliu d'e buruiană, de če fel de leac îi bun tăt feliu de buruiană. Și ia o dzîs:

70 «Săracu t'in'eretu,
D'e-ar ști el če-i leacu!
Săracu dumramn'icu,
Ačela i leacu.
La marhă-i limbariţa,

75 Că ačeea li-i vieaţa.
Cîtu-i lungu d'alungu,
Nu-i marhă ca și porcu,
Buruiană ca curek'iu».

— «Tăte t'e-am întrebat. Ioi,

80 ard munţî Galareului. D'apoi pruncu mn'eu če-a fa'?»

www.dacoromanica.ro

— «Cît'e m'ai întrebat, tăt'e [ţî le-am spus;
Acum mn'i-i vreamea d'e dus».
Atunci omu o slobodzît-o. Da după ačea omu o uitat şî o dzîs aşa:
— «Spun'e-mi, dzîče, la oi ce-i leacu?»
— «Cuţîtu».

1922. Vad — Aceeaşi.

DV

DIN RĂZBOIUL AUSTRO-ITALIAN

În cindzăči-şî-nouă m'o luat împărătoriu nost Ferd'inand şî m'o dus în Italia şî m'am bătut în Virona şî în Mantova şî la Sorfărina; acolo o fo' bătaia mai ţapănă. Pînă în şasădzăči-şî-şasă am şădzut tăt în Italia, pînă če o fo' čea bătae, al doilea. Apoi činăraru nost Grof Radeţk'i o mn'iruit Italia pînă amu, în şasădzăči-şî-şasă. În şasădzăči-şî-şasă eu n'am fo' în bătaie, cîn s'o bătut împărătoriu nost cu Praizu. La Praizu ista îi dzîc şî Žerman.

1920. Sîliştea — Dumn'itru Vlad, 82.

DVI

DATE

Famelia noastă a Vladului îi vek'e de cîn Sîl'işt'ea. Cînd s'o făcut Sîl'işt'ea, atunci s'o puit şî Vladu, şî Iuga, şî K'işu. C'apoi în Sîl'işt'ea numa Rumăn'i o fost; Židz n'o fo' d'e fel, făr' numa unu ştiu că o fost în cindzăči-şî-nouă, unu Maier. Ş'apoi d'e-atunčea s'o împlut satu cu Židz, şî amu dzîc că ei-s moşten'i.

1920. Sîliştea — Acelaşi.

DVII

DIN VREMEA TĂTARILOR

Bătrîn'ii povest'esc că p'aiči o trecut Tătarii. Apoi p'atunčea să ved'e că împărăţîi o fost slabci şî Tătarii pă semn'e că erau mai tari, armoşi. O fost cărţ d'atunčea scrise, dar čin'e ştie und'e stau.

Apoi Tătarii o făcut rău bugăt, o tăiat ţîţăle la femei, băeţîi mn'iči i-o pus în par ascuţît cu pînčet'el'e acolo, ca şî cum ai pun'e în băhn'it. Clopot'el'e d'e la biserică le-o luat. Apoi, aičea, la Strîmtura, la G'işeuţ le-o fo' capătu. O fo' pădure mare şi-o fo' mulţime d'e oamen'i în pădure şî o slăbcit-o, ca, cînd s'or băga acolo Tătarii, să-i poată bat'e pă ei, cum i-o bătut.

Apoi, cînd s'o băgat în pădure, unu o fişcăit d'in čela vîrv şî o pl'ecat pădurea pă ei; s'o rupt d'in coadă apoi aşa, ca un patalion, s'o dus pă munt'e şî o dat Dumn'edzău o vreme tare, ş'apoi s'o surupat un darab d'e munt'e d'e pă munt'ele Şt'iol cu ei şî o perit şî ačeia, n'o rămas n'iči unu. Pă Hainăsu čela a lor l-o puşcat aşa: o fo' cu o femeie rumîncă şî apoi — să ierţ — o fo' pă femeie. Ş'apoi o fo' doi viteži Rumîni într'o gaură de pk'iatră, într'o stîncă, şî ei o vădzut če lucră cu femeia acolo, şî l-o puşcat pă el acolo, d'asupra.

Ă! D'atunčea-s mulţ ai! Trei ai d'e dzîl'e n'o băut n'imen'i apă, că tăt sînge o curs. Astădz, d'e-i săpa cît d'e cît acolea, găseşti čioant'e d'e cai, d'e om; am găsît bugăt'e. Arme s'o găsît, sabčii, oareče puşti, da o fo' strîcat'e d'e ruğînă.

www.dacoromanica.ro

Rumîn'ii̯ o avut pă popa Ștefan cîn s'o bătut cu Tătarii̯.

După bătai̯e, aprǫape d'e Cîrlibab, o rămas o Tătarcă și o șădzut doi̯ ai̯ și o mîncat carn'e crudă d'e la čei̯ ǫamen'i̯ pușcaț, ș'apoi̯ o murit. Apoi̯ munt'el'e čela să k'i̯amă pînă astădz *Bîtca Tătărčii̯*.

Tătarii̯, cîn o trecut p'aičẹa, pîn Borșa, o zin'it d'in ǧi̯os d'in țară, d'in Țara Ungurẹască, și vrẹa să trẹacă la Bocovina. Capăt ei̯ n'o avut n'icări, pînă o zin'it ei̯ aičẹa. Apoi̯ fără aičẹa o perit vara.

1921. Poi̯ana (Borșa) — Ioná Timiș a Hăului̯, 75.

DVIII

TRADIȚIA *BISERICEI DIN DEAL* DIN IEUD

Cînd o zin'it Balcu și cu Gorzu d'e s'o așădzat în pădurile čelẹa, la *Păcură* — așa-i̯ dzîc acolo — ori̯ la *Răčẹa* și̯-o făcut colibă în pădure ș'apoi̯ s'o dată-să și̯-o făcut o casă d'e rugăči̯un'i̯. Apoi̯ s'o dată-să ș'o vrut să zidẹască acolo beserecă ei̯, ș'apoi̯ o pus acolo cruče și o făcut besereca. Că o fost acolo lemne bugăte, c'o fo' pădure mare și bătrînă. Cručẹa s'o zmuls d'in pămînt nǫapt'ẹa ș'o mărs acolo und'e e *Besereca d'in D'ẹal*. Apoi̯ ei̯ o zin'it pă urma cručîi̯ ș'o aflat că cručẹa s'o tras în pădure, pă dẹalu und'e-i̯ amu besereca. Apoi̯ ei̯ o luatu-u̯ă ș'o dusu-u̯ă i̯ară napoi̯. În čeẹa nǫapte, cručẹa i̯ar o fuǧît. Dacă o vădzut că ș'al doilẹa o fuǧît, apoi̯ ei̯ s'o datu-să ș'o străžuit să vadă čîn'e o i̯a. Dac' o vădzut că să scǫală cručẹa d'in pămînt sîngură și să i̯a și să duče i̯ară acolo d'e und'e o adusu-u̯ă ei̯ înapoi̯, o dzîs că «aičẹa nu-i̯ d'e făcut beserecă, če să fačem acolo und'e să duče ẹa». Ș'apoi̯ s'o datu-să ș'o zidit beserecă acolo în dẹal, und'e-i̯ az. Apoi̯ la vek'ẹa Mănăstire s'o adusu-să călugări̯. Amu nu sînt călugări̯, că Mihali Ion o fo' preot aiči̯, și el o bontozuit călugării̯ dẹ-acolo, păntru čeẹa că n'avẹa zin'it popa 'n sat cît avẹa călugării̯ în Mănăstire. Apoi̯ Mănăstirẹa o adusu-u̯ă d'e casă căplenẹască aiči̯ în sat ș'o șădzut căplan în ẹa.

Balcu și Gorzu o fo' fondamentu satu aista. Și bătrîn'ii̯ ǧičẹau̯ că ei̯ o zin'it d'in țara Tălianului̯, că d'ẹ-acolo sîmt'em noi̯.

1922. I̯eud — Ion Duncă (crîstnic), 73.

DIX

RETRAGEREA TĂTARILOR

Pruncu Hanului̯ o zin'it d'in Țara (H)ățágului̯, și o fo' st'egar. Apoi̯ o zin'it în Bărsana și acolo o făcut o n'evastă un cocon și o întrat la ẹa și o vădzut-o. Apoi̯ lor lẹ-o părut bin'e că: «no, če pruncu ăsta l-om mînca noi̯». Da s'o rugat n'evasta: «Fačeț bin'e și nu mîncaț pruncu, că i̯eu̯ v'oi̯ arăta un meșt'eșug că put'eț mere în tătă lumẹa. Mereț și-mi̯ adučeț o ǫală d'e zin, d'e patru can'e, ș'apoi̯ eu̯ l-oi̯ si̯erbe, și cînd a si̯erbe mai̯ tare, apoi̯ i̯eu̯ tăt l-oi̯ bẹa odată».

O pus ǫala și̯-o sert la foc, și cînd o clocot'it mai̯ tare, ẹa o luat ǫala d'e tort ș'apoi̯ s'o tomn'it în mn'ižlocu căsîi̯:

— «In'iț tăt pîngă min'e!»

www.dacoromanica.ro

Ş'o mărs tăţ lîngă ea, şî odată i-o opărit cu zinu serbint'e.

Ş'apoi d'e-acolo ei o zin'it la *Pk'iatra Ţîganului*, la Strîmtura. O fo' zin'it acolo şase păcurari cu şase oi. Păcurarii o fuğit d'e ei şî s'o suit d'e-asupra Pk'etrii. Apoi Tătarii o trecut apa. Cînd s'o băgat în apă, unu o ţălit cu băltagu ş'o tăiat mîna pruncu Hanului d'in Ţara (H)ăţagului, c'o fo' st'egar. Apoi o fuğit ei pînă la Cuhn'ea şî o făcut Cuhn'ea acolo şî o rămas satu acolo. Şî d'e-acolo o mărs Tătarii în Sălişt'e, ş'apoi, ş'acolo o n'evastă încă o avut un cocon. Apoi iară o dat să mănînče coconu n'evestii. Acolo 'n t'indă o fo' o but'e 'naltă d'e curek'i o d'e zin, ş'o împlut-o d'e apă, şî tare o 'mpodobçit-o cu ţoluri şî cu făţoi. Ei o alergat la but'e să vază, că ea le-o dzîs că-i aur acolo. Şase Tătari o fo'. Odată o alergat acolo să vază care o întra în but'e, că but'ea o fo' mare. Cîn o pus k'eptu pă but'e să uit'e în lontru, ea odată i-o luat de pk'ičioare şî i-o čiuflicat în but'e.

Apoi Tătarii o prădat tăt şî o făcut «*Sălişt'e*» — pradă.

D'acolo o mărs Tătarii pînă în Borşa. La Borşa o audzît moşu lu Bud şî o slăbçit pădurea d'e tăt'e laturile. Cînd o 'ntrat tăţ în pădure, apoi o făcut aruncătură şî i-o pustiit pă tăţ, că numa şase o rămas şî i-o prins.

1922. Şieu — Vasile Popan Mn'elu, 78.

DX

TODOR TINCU

Apoi, acolo la hotarul Ğiuleştilor şade lîngă marhă Todor Tincu. Că harnic o fost omu ačela şi tare blăstămat. O omorît oamen'i şî tare mult o şădzut pîn t'emn'iţă. Da amu-i bătrîn; Doamne, feri şi apără, că el o fost mult pribag şî cînd să băga în sat, să dučea la Židz şî scotea tonuri şî bea zin.

1921. Săpînţa — Pălaga Pătcaş Baltă, 68.

www.dacoromanica.ro

DATINI, CREDINȚE, SUPERSTIȚII

DXI

Astăzi [sîmbăta Floriilor], fomeia din casă face la tăt omu d'in casă cît'e o *floare de grîu*, c'așa-i običiaiu; și-apoi tăt natu are cîte una și mîncă care cu floarea lui, c'apoi se văd tăț în ceea lume laltă.

Alt običiai e că în zîua de Blagovest'enii tăte žigăniile și tăț zermii es din pămînt; d'apoi păntu asta tăt omu treabă a 'mputî cu ai pă la grazduri, la staul, la căși, la tăte, și afuma cu tămîe.

1923. Budești — Todor Čičio, 74.

DXII

În zîua de Sîn-Ğiorz, păntru strîgoile celea, păntru ursitorile celea ce ia laptele de la marhăi, apoi e bin'e a afuma vit'ele cu tămîe și unğe cu ai colo la strunği, p'unde merg oile. Dimin'eața le stropk'esc cu apă tăte oile și oamenii tăț să udă, c'apoi în noaptea de Sîn-Ğiorz îmblă și bosărcăi, că moșu mn'eu le-o văzut înt'o noapte, cînd o zin'it în grazd bosărcăile; el o audzît d'in pod cînd bosărcăile ğičea: «și d'e la asta [vacă] un pk'ic [de lapte], și d'e la asta un pk'ic». Da moșu o dzîs: «și d'in p . . . . . mea!» Da, apoi așa o fo', că i-o mărs pk'ișatu întuna, pînă nu s'o d'esfăcut.

1923. Budești — Același.

DXIII

Iarna este sfîntu Hararambiu. Atunčea nu tăsem nimn'ica, că-i un sfînt cu prilež păntru marhăle, să nu să vîžea' ceva, să nu păgubea'. Aičea e tare bine a ağiuna în ačeea dzî.

Este iară sfîntu Antonie; și ačeea o țîn tot păntru marhăle și ağiună.

1920. Budești — Ileană Čičeu, 34.

DXIV

Dzua di Sîn-Nicoară, atunče femeile leagă foarfečile păntru ca să nu mănînče lupk'ii oile.

Le leagă și în dzua de 'Ndrei. Și cu ac nu cos, și cu fusu nu toarčem. Nu lucrăm nimn'ic, fără numai văruim.

1920. Budești — Ileană Ardilean, 23.

DXV

În tătă sîmbăta de Postumare femeile bătrîne și văduite duc la beserecă prescuri de grîu păntru służbă. Apoi ačeste femei să k'eamă *părease*.

1920. Budești — Ion Țîplea, 77.

www.dacoromanica.ro

DXVI

Amu atunči̯ cîn fac stînile, atunče să k'e̯amă la *mulsu măsurii̯*. Atunči̯ să măso̯ară lapt'ele, care cît are, sau̯ cu litra, sau̯ cu găle̯ata. Atunči̯ mere și popa și apoi̯ fače službă pă ele și le stropk'e̯a' cu apă sfîntă.

1920. Budești̯ — Același.

DXVII

Di Sîn-Zien'e punem ad'izmă d'e la beserecă ș'apoi̯ dăm pă obraz. Ad'izma o țînem înt'un ği̯ubăr mare și 'n lontru punem busîi̯oc. Apoi̯ sfințe̯a'-l popa și-l dučem acasă și merem și stropk'im mălai̯u și hold'ele.

1920. Budești̯ — Ană Tibil, 24.

DXVIII

Amu nu să fac nunț, că nu-i̯ n'ičî̯ čeţeraș bun, n'ičî̯ horincă, n'ičî̯ n'imn'ică. Apoi̯ atunči̯ era de to̯ate čele̯a și o nuntă țîne̯a trei̯ dzîle. C'apoi̯ lua și fată și d'e̯-aire̯a, c'o fo' bi̯ușug mai̯ bugăt, horincă estină și mălai̯ mai̯ estin. Apoi̯ cuscrîi̯ să duče̯a tăț cu caru și călare, că-i̯ mai̯ mîndru călare, și lua mn'ire̯asa și o duče̯a tăt călare.

1920. Breb — Îndrei̯ Sîma, 90.

DXIX

Asta-i̯ armorari̯ și-i̯ bun păntru marhăle bet'ege. Tre̯abă să sie h'ert și apa cum șerb'e buren'ile čele̯a să dă la marhă să be̯a.

1920. Breb — Anuță Slăk'ian, 20.

DXX

La Gutîi̯ o turbat amu doi̯ boi̯ și i̯-o băgat apoi̯ în pămînt; c'apoi̯ d'e̯-a sufla cătă ačei̯a care-s d'int'o lună cu ei̯, apoi̯ turbă și ačei̯a.

1920. Crăčești̯ — Io̯ana Hot'e̯a, 50.

DXXI

În dzua d'e H'ilipk'i̯ apoi̯ i b'ine a țîne̯a păntru marhăle, a nu lucra nimn'ic; nu-i̯ bine a să k'eptăna pă cap, nu-i slobod; nu-i̯ çini a descîlțî.

1920. Crăčești̯ — Aceeași.

DXXII

În dzua de Îndrelușă apoi̯ fac turtucă d'e fărină d'e grîu̯ cu mn'i̯ere, o frămîntă, o coc în vatră și o mîncă sara cîn să culcă fet'ele, că dzua d'e Îndrelușă nu mîncă nimn'ică, aği̯ună, ca să vadă čine i̯-a h'i bărbatu.

1920. Crăčești̯ — Aceeași.

DXXIII

La noi̯ tăte satele au̯ cîte o polecră.

Breben'ii̯ îs *gușaț*, d'ipče nu pot grăi o̯arecum cum să cade, limpede.

Bud'eșten'ii̯ îs *rășinari̯*, d'ipče i multă rășină, acolo-s mulț braz.

Sîrbçen'ii̯ îs *prunari̯*, păntruče 's mulț pomi̯ acolo, multă pomărie.

Călineșten'ii̯ îs *co̯ai̯e lunği̯*, d'ipče-s curvari̯, c'apoi̯ păntru ei̯ știe-se nu bine.

Crîčeșten'ii̯ îs *mîț*, d'ipče-s mulț o̯amin'i̯ cu ok'i̯ alb'i̯.

G'esășten'ii̯ îs *ţîgan'i̯*, d'ipče-s negri, ș'încă-s fără pričepere, nu-s așa rușînoș.

Hărničeșten'ii̯ le dzîc *cai̯*, păntruče-s mari̯ ca cai.

www.dacoromanica.ro

Şugătan'ii̯-s *lupk'i̯*, păntruče-s cam apucători̯, mai̯ pribeği̯.

Ği̯uleşten'ii̯-s *pupedză*, d'ipče apoi̯ nu ştiu̯.

Berbeşt'en'ii̯-s *capre*.

Fereşt'en'ii̯-s *brĕn'i̯*, d'ipče că-s lîngă apă.

Cornăşt'en'ii̯, apoi̯ la ačei̯a le dzîc *gad'in'e*.

La Vălen'i̯ le dzîc *iconari̯*.

La Văden'i̯ le dzîc *căcat d'e cîn'e*.

Hot'en'ii̯-s *cuči̯*.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36.

DXXIV

În sara d'e Crăči̯un fac ţîpoi̯ ačela, stolnic, ş'apoi̯ îl pun pă masă şî sara le̯agă masa cu lanţ; apoi̯ pun stolnicu pă masă şî pun goz, ş apoi̯ pun stolnicu pă goz, ş' apoi̯ pă stolnic pun măso̯ai̯e. Apoi̯ în dzua d'e Sîn-Văsîi̯ γ'in prunči̯ ş'apoi̯ tai̯e cît'e o scrižе̯a şî dau̯ la prunči̯. Şî după ačee̯a tai̯e şî dau̯ la marhă; apoi̯ după ačee̯a mîncă o̯amen'ii̯ dacă rămîn'e. Apoi̯ după ačee̯a duc lanţu la gražd şî scot γ'it'ele d'in gražd, da d'imine̯aţa, în dzua d'e Sîn-Văsîi̯, să tre̯acă păstă lanţ γ'it'ele. Apoi̯ masa o le̯agă, d'ipče să h'ie legate h'erile d'in pădure, să n'ai̯bă put'ere să mănînče marhăle şî oile. Şî γ'it'ele trec păstă lanţ, d'ipče să nu le mănînče h'i̯arele.

1920. Crăceşti̯ — Mărie Mununari̯, 76.

DXXV

La Bobote̯adză afumăm graždurile cu tămîe, pîn'če să dee Dumn'edzău̯ ro̯ade în bucat'e. Apoi̯ la Bobote̯adză, sara în ağ̯iun, cîn ağ̯iună o̯amenii̯, apoi̯ doi̯ coconi̯ a căsîi̯, o bărbatu căsîi̯ dacă nu-s coconi̯, apoi̯ au̯ colacu în mînă şî cu lumn'ină aprinsă încunğ̯iură casa d'e trei̯ ori̯ ş'apoi̯ strîgă:

K'ir' Alexa, Do̯amn'e,
Grîu̯ d'e primăvară
Şî 'n pod şî 'n cămară.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVI

La Sîn-Ği̯ordz apoi̯ gazda căsîi̯ şî păcurarii̯ fac cruče în strungă şî la cólibă pă ğ̯i̯os cu leoşte̯an şî cu ai̯u̯ şî cu căcat d'e porc. Apoi̯ trec oile păstă cruče̯a čee̯a să nu i̯ee či̯ut'ele d'e pădure lapt'ele şî necurăţăn'iile şî ačele care mărg în pădure după mătrăgun'e.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVII

Cîn să mută oile, apoi̯ păcurari̯u i̯a d'in strunga oilor şî d'in vatra focului̯ čenuşă şî lut şî duc cu ei̯ şî pun acolo und'e stau̯ i̯ară, pîn'če să nu le rămîe lapt'ele acole̯a. Ş'apoi̯ cîn să mută şî trăc păstă văi̯, apoi̯ i̯a apă d'in vale şî aruncă după oi̯ ca să nu rămîe lapt'ele în vale.

Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVIII

Păntru lapt'ele d'e la γ'ite nu-i̯ slobod să scoţ foc d'in casă.

1920. — Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXIX

Dacă dau̯ lapt'e în sat, apoi̯ pun sare în el şî-l dau̯, pîn'če să nu margă lapt'ele acolo în sat, să rămîe lapt'ele la vacă.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

www.dacoromanica.ro

DXXX

Primăvara, cînd rump sterpele, atunčea să strîng laolaltă tăte gazdele și fac stîna. Ș'apoi cîn gată d'e făcut, apoi să dau și iau tămîe, apoi un om ia clopu d'in cap și încunğiură stîna cu tăte oi și dzîče: «Doamn'e, ağiută-n'e».

Apoi cîn mulg întîiaș dată, pun cručea și 'mplîntă cuțîtu în pămînt sîmbrașu čel mare și-l lasă așa ğios în pămînt pînă če 'nconğiură tîrla.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXXI

Capra-i židă, d'ipče așa o blagoslovit-o cîn o făcut. Apoi așa o strîgă și păcurarii: «Crea, židă, crea!» C'apoi e blăstămată și n'are soață.

Oaia e sfîntă, pîn'če are lînă, și cîn o dai pomană, apoi oaia să scutură în čeea lume d'e roauă ș'apoi potolea' focu d'e pă suflet la ačela care dă oaia pomană.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXXII

Cînd cîntă găina cocoșăște atunči e d'e meresîn, e sămn rău.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXXIII

Pălia și Foca o ținem păntu če să nu trăzneească, să nu γ'ie foc și ciată pă bucat'e. Atunči nu trebă a lucra nimn'ica 'n dzua ceea.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXXIV

Mn'ercurea nu-i dată să dăm lapt'e și brîndză, d'e dulče, d'ipče h'ierile a mînca marha.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXXV

La noi cred'inția înaint'e nu să făčea așa. Cîn să cred'ința oareče fečior cu oareče fată, apoi dădea împușcături și d'e la unu și d'e la altu. Amu numa la nuntă să fače așa.

Apoi la nuntă trebă să h'ie un st'eag. St'eagu-i făcut d'in pîndzătură roșîe și cu mn'educ alb. Ș'apoi d'e-acole, cu fitău, ș'apoi în vîrvu st'eagului cu turgălăi, cît'e trei, și cu struț.

Apoi d'e-acole 'ncolo, coasă st'eagu drust'ele sara în care măr g la cunun'ie. Apoi îl iau în mînă și măr g la beserecă și-l țîn'e stegariu. În vîrvu st'eagului pun țurgălăi și struț, ș'apoi čipca o pun pă pîndzătura roșîe și čipčele păstă čiucă. Apoi st'eagu d'e nuntă îl fa' la fečior care n'o mai fo' însurat.

Fata fa' munună atunči cîn să margă la beserecă, în sară. Mununa o cos drust'ele și drust'ele-s doauă. Apoi tăte astea să fa' cu četeră, cu cîntări, să mulătuiesc.

Drust'ele fa' și culacu tăt la mn'ireasă d'in fărină d'e grîu. Colacu îl dau la st'egari cîn es la beserecă. Dac'o eșît d'e la beserecă, apoi st'egariu pun'e colacu în grindă sus.

Cîn mn'irele și mn'ireasa să duc la casa mn'iresei, ș'acolo îi ast'eaptă mă-sa și tată-su în pragu ușii cu colac, cu țîpou d'e pă masă și cu horincă. St'egaru mere la ușă și fa' cruče cu cuțîtu pă prag și pă marğin'i. Apoi d'intîi întră st'eagu în casă și încunğiură așa cu st'eagu în casă. Apoi ese afară și întră cu mn'irele și mn'ireasa în casă. Apoi pă masă sînt mîncări, țîpoi d'e grîu.

www.dacoromanica.ro

Apoi druşt'ele dă colacu st'egarului după če să tomn'esc şî după če stă pă laiță. Apoi st'egariu pun'e colacu în cuțît ș'apoi îl dă pă grindă cu cuțîtu şî-l lasă acolo pînă să duče cu mn'ireasa la mn'ire. Tăț nuntaşîi stau cu clopu 'n cap, n'ime nu-l ţîpă ğios, c'apoi nu-i petrecan'ie.

Ş'apoi şî mn'irele şî mn'ireasa au halub'e groase; mn'ireasa are doaua rînduri d'e sumnă, doaua rînduri d'e poale şî zad'ii şî şurț.

Ş'apoi să duc la mn'ire. St'egaru ia st'eagu să să ducă la mn'ire. Apoi la mn'ire iar aşteaptă aşa, ca la mn'ire, cu ţîpou, cu horincă. St'egaru face iar cruče şî înconğiură casa. După če o mîncat, după če o băut, apoi sara îmbălţuesc pă mn'ireasă.

Apoi cînd zin'e mn'irele şî mn'ireasa la casa mn'irelui, apoi nănaşa dă pîndzătura d'in straiță la mn'ireasă şî o îmbălţuia' cu pîndzătura. Întîiaş dată st'egariu fa' cruče cu st'eagu aşa la mn'ireasă, ş'apoi ia nănaşa pîndzătura d'in straiță, o pun'e pă vîrvu st'eagului, ş'apoi o pun'e st'egariu d'e trei ori pă cap mn'iresei, ş'apoi o ia nănaşa ş'o îmbălţuia', d'ipče să-ş ia rămas bun d'e la fet'ie. Apoi st'egariu pun'e st'eagu pă rudă şî colačii îi pun pă păret'e, în cuiu. Pă rudă-i şî lip'id'eu.

Cîn ies d'in beserecă, apoi ia nănaşa colacu şî mn'irele şî mnireasa să uită pîn el, colea în uşa beserečei, să uită la soare, d'ipče să h'ie frumoşi cocon'ii.

Apoi a doaua dzî cuscrîi şî cu mn'irele şî cu mn'ireasa mărg la casa mn'iresei. Şî atunči cîntă iar:

Mn'ireasa e a mn'irelui,
Druşt'ile-s a st'egarului,
Boii-s a nănaşului.

1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

DXXXVI

Apoi la noi lumea dzîče că dacă iei brăčinariul d'e la oarečine şî-i lega un mort cu brăčinariul, apoi ačela e legat şî nu să însoară cît lumea.

Apoi şî fata să leagă, nu numai holteiu.

Apoi să d'ezleagă holteiu o fata cu pet'eica. Treabă ca să h'ie o făme părăsîtă, bătrînă, înt'o marț sară, să margă în vale, în rîu. Apoi ačela care e legat să sie acolo în vale în pk'ielea goală. Apoi cu pet'eica čeea s'o strîče, s'o spargă tată huc pă capu ačeluia če-i legat, c'apoi îi treče şî s'a putea însura, o s'o mărita, dacă-i fată; atunči să dzîče că-i dezlegat. D'e n'o poat'e sparğe tătă în marța čeea, apoi în čea marț sară, în întunerec şî tăt în *lună vek'e*.

1920. Crăčeşti — Ioana Paul, 65.

DXXXVII

Sacu d'e la fărină să h'ie legat, păntuče să nu sară h'iara între marhă; să-l ţîi legat tătdeauna, c'apoi şî gura lupului o h'i legată totdeauna.

1920. Crăčeşti — Aceeaşi.

DXXXVIII

Înaint'e în sat noi dzîčeam «năroc bun, bună dzuă». Apoi, or si cam dzače ai, aşa formă, d'e cîn s'o început a să dzîče «laudă-se Isus Hristos» cîn să tîln'esc doi oamen'i; ş'apoi če-

www.dacoromanica.ro

lalt dzîče: «tătdeaună; 'n veči, amin». S'o 'nčeput a să dzîče așa, d'ipče s'o urn'it und'eva oarecît pămînt, s'o surupk'it oareče, 5 ș'apoi o zin'it poroncă d'e la Vlădică la popk'i ca să dzîcă oamen'ii «laudă-se Isus Hristos». Domn'ii nu dzîc așa unu cătă altu, numai ășt'ia, prost'imea 0 dzîče așa.

1920. Ğiulești — Ioan...

DXXXIX

Eu am fost acolo, pă Prelucă, și o γ'in'it un om din pădure. Și dac' o γ'in'it din pădure cu un car d'e lemn'e și apoi o stat în 15 cărare und'e am fo' eu și o strîgat:

— Moșú!

— Če-i!

— 'ină aiči, pînă 'ncoa!

20 Mă duc la el în cărare. Da zîc:

— Če-i!

El dzîče: «Am aflat o părek'e de păpuči și o părek'e de ștrimfli».

25 — Unde-s!

— Nu i-am luat, că-s a Fetei Păduriî, că ea o horit pîn pădure; și m'am temut a-i lua, că m'ar h'i omorît.

30 — Eu m'aș duče după ei, da nu oi n'imeri — am dzîs eu.

— Du-t'e după ei cum t'oi spun'e eu, că ei n'imeri: dacă i treče izvoru, apoi mai trečî unu 35 și acolo-s mult'e lomuri doborît de vînt.

M'am dus și am aflat papučii, și am aflat și ștrimfli, și i-am luat, și am plecat cu ei. Apoi o 40 γ'in'it un vînt d'e-o oborît pădurea tătă žos. Eu am γ'in'it cu ștrimfli pînă în Prelucă, la căsucă, und'e am fo' eu. Apoi o γ'in'it ea, Fata Păduriî, după 45 ștrimfli și după papuči, să-i dau. Apoi o dzîs că să-i dau papučii. [Aci a urmat o mică conversație].

— Če-i čere tu, ačeea t'oi aduče.

50 — N'ai n'emn'ica la mine.

— De i-ai dat la oarečine, apoi spune numele că n'oi γ'in'i la tine.

— Nu i-am dat la n'ime, dar 55 la mine n'ai n'emn'ică.

Omu ačela če mi-o spus, apoi el o mărs la oi cu merinde ș'apoi o mărs pînă 'n K'eie, o pus desăgii žos, ș'o pus capu pă de- 60 săgi ș'o murit, că o făcut Fata Păduriî oareče.

Apoi Fata Păduriî e femeie ca și femeile, numa au obrazu stîng flocos, că čelalalt e h'ireș.

65 Eu am meșteșugu mn'eu, că ea n'are putere pă min'e. Und'e tună d'in čer int'oareče claie de orz, o d'e grîu, apoi claia arde; apoi če rămîne, apoi ia nouă- 70 dzači d'e grăunțe și l'e poartă la t'in'e și tămîe care e służită d'e nouă ori în beserecă. Apoi ačele le poartă în žeb la tine și șohan n'are put'ere Fata Păduriî 75 pă tin'e.

1923. Șugătag-Sat — Todor Tincu, 93.

DXL

Asta pasăre care cîntă așa în pădure strîgă ploaie și să k'iamă *caie*. Strîgă ploaie pântuče cîn Dumn'edzău o făcut lumea, păi 80 ea n'o vrut a lucra la apă, că atunči tăte păsările au lucrat la apă. Ș'apoi strîgă așa că-i e sete și nu-i slobod a bea d'in părîu, či numai cîn plouă, atunčin'ea 85 bea apă d'e ploaie d'e pă četina d'e molid.

1920. Borșa (Răpedea) — Ioan Stescu Gagea, 18.

www.dacoromanica.ro

DXLI

Dzua lupk'ilor cad'e 'n dzua de Cozn'i̯an, i̯arna. Apoi̯ le̯agă mel'iţa, fo̯arfečile, k'i̯aptănu; le̯agă o şt'ergăto̯are şî o ţîpă păstă uşa căsîi̯ pă dou̯ă noduri̯, păntu lupk'i̯, ca si̯arele să nu mănînče marhăile.

1920 Săčel — Năstaca Petrovai, 60.

DXLII

Cîn vre̯a a fa' casă, tocma cîn vre̯a a înk'ei̯a stratu, apoi̯ atunče̯a tai̯e o dutcuţă d'e dzăče creiţari̯ în patru şî o pun'e cînd înk'i̯o̯atără stratu. Acole̯a pun'e întîi̯ cît'e un darab la tuspatru înk'eeturile şî apoi̯ n'ime nu po̯at'e fa' n'ičî̯ o vražă, n'imn'ic.

Cîn rîd'ică apoi̯ corn'ii̯ d'e o l'eţuesc, apoi̯ atunči̯ rîd'ică st'e̯ag d'e năframă gazda čin'e fa' casa şî o dă d'e prezent la mai̯stăr cînd prind'e a drăn'iţî. Cîn mai̯stăru i̯a năframa, apoi̯ el dzîče gazdei̯: «noroc» şî dă cu či̯ocanu pă dran'iţă.

1920. Săčel — Aceeaşi.

DXLIII

În G'işău-d'e ği̯os apoi̯ fac fet'el'e pă la Sîn-Văsîi̯, bat găle̯ata oilor cu nou̯ă zmičele d'e măr dulče; apoi̯ o bat'e fata ačee̯a če-i̯ 'nt'acolo und'e-i̯ găle̯ata şî dzîče aşa:

Hăi̯, voi̯ mare găl'etari̯,
Da la oi̯ îmblatu-v'aţ?
Caž dulče mîncatu-v'aţ?

Apoi̯ fata čee̯a durăi̯a' găle̯ata la čee̯alaltă fată care stă în čee̯a lature, apoi̯ čee̯a dzîče:

N'ičî̯ la oi̯ nu n'e̯-am îmblat,
Caž dulče nu mn'i̯-am mîncat.
Merişor
În codrişor
Fače mere roşîo̯are;
Fače, fače,
Nu le co̯ače,
Ple̯acă vîrvurile 'nco̯ače,
Şî i̯au̯ dou̯ă-trei̯ zmičel'e
Să bat ursît'el'e mel'e.

Găle̯ata o durăesc fet'el'e în casă, în şezători̯, şî fečî̯orii̯ stau̯ pă d'e lături̯.

1920. Săcel — Aceeaşi.

DXLIV

Su' pre-sara d'e Sîn-Zien'i̯ apoi̯ fečî̯orii̯ fac făt'i̯eri̯ d'e dran'iţă şî pk'ico̯ară cu răşînă şî l'e aprind. Fac făt'i̯eri̯ pă d'e̯aluri̯, pă imaşuri̯ păntru marhă, le ţîn în mînă şî l'e învîrt'e̯a' ca şî cum învîrt'esc st'e̯agu, ş'apoi̯ pk'ică făt'ii̯. Apoi̯ pă d'imin'e̯aţa mărg babel'e acolo şî strîng făt'ii̯ d'e̯-ačele şî le pun în straturi̯ d'e čepe şî d'e ai̯,

Să n'avem d'e n'ime bai̯,
Să nu cumpărăm mălai̯.

1920. Săčel — Aceeaşi.

DXLV

«Placă, domn'işorule, d'e mai̯ scrie alta:

— Da če̯-ai̯ lucrat tu astădz, surată?

— Da če să lucru? I̯a, am fost pă ičî̯, pă cole̯a, ş'apoi̯ vedz că astădz e lun'i̯ şî

Lun'i̯ e Lun'ei̯,
Marţ e Macovei̯,
Mn'ercurile l'e ţîn l'egat'e,
Ği̯oile nu mn'i să cad'e,
Vin'ere̯a păntru bărbatu,
Sîmbăta-i̯ a morţîlor,
Dumin'eca-i̯ a toţîlor».

1920. Săčel — Căl'ina Danč, 28.

www.dacoromanica.ro

POVESTIRI CU PRIVIRE LA VIEAȚA DE ASTĂZI

DXLVI

Eu am născut în (18)30. În (18)48 am mărs în bătaie cu Unguru. Apoi o γ'in'it Rusu de la Dorna și m'o luat cătan'e în 52. Apoi am służît 12 ai, apoi am γ'in'it acasă, am șădzut 6 săptămîn'i și m'o čerut să mă duc la honvezi. Dacă m'o čerut la honvezi, apoi eu m'am dus în pădure și am îmblat 6 ai, dar n'am făcut nemn'ică, da numa am îmblat pă la păcurari și mn'i-o dat d'e mîncari, că eu le tăia lemne și făčea laptele brînză, și le făčea foc.

Eu am avut casă în *Ph'etrile Lučî*, acolo, de cătră Blidari, și acolo șădea iarna; acolo est'e casă în pămînt. Apoi acolo am șădzut șase iern'i cu soția mn'eu ș'apoi żandarii nu putea γ'in'i acolo, că omătu era mare, pînă aičea. Pă soția mn'eu, Puț Pătru, l-o pușcat în pînčete pandorii, aičea, în Crăčești, toamna. Apoi eu am fugît în pădure și o sculat comn'ișerii oamin'ii din trii sate și 18 plăieși; eu am mărs în pădure cu caru cu doi boi a unuia frat'e a mn'eu și apoi o γ'in'it acolo comn'ișerii și plăeșii și s'o dat pă min'e. Eu am fugît și m'am dus pînă 'n N'eγru, acolo în hotaru nost și m'am băgat în grădinuța Fet'elor Pădurii, în flori, ș'apoi ele o γ'in'it acolo trii și o dzîs cătă min'e:

— «Măi, da če t'e-ai băgat în grădinuța noastă? Că t'e-om omorî, și t'e-om h'erbe și t'e-om mînca!»

Eu am dzîs că nu mă tem. Și am γ'in'it d'in N'eγru în sat și mi-am luat merinde să mă duc la honvezi. M'am dus și am șădzut patru ai, ș'am γ'in'it acasă, apoi, în sat, și am purtat l'emne d'e brad d'in Săpinčioare.

Apoi am făcut 6 cară, grăzduri, suri aičea în sat, și m'am dus apoi ș'am șădzut la oi. În Călinești am fost čînč ai la oi; după ačea am fo' și boar în trii ai, ș'amu 13 ai am șădzut în Preluca Iurî. Amu îs pă drum d'e un an, m'o luat înaint'e pk'ičioarele și nu-s bun d'e n'imn'ic.

După če am întors d'in bătae, din Bosna, apoi am γ'in'it în sat și am băut băutură la fogădău, și o γ'in'it unu, Mn'iculae, la min'e și o dat cu o pk'iatră în min'e. Apoi eu am luat

www.dacoromanica.ro

pk'iatra și am dat în el, și el o murit, că l-am loγ'it în cap. Apoi m'am dus d'e bună voie la Qarmeçi în Siçet, și am spus ce am pătimat, și acolo am capatat trii ai și am șădzut în Seçedin, în t'emn'iță. Acolo, în t'emn'iță, e fo' o mn'ie și nouă sut'e d'e robi. Acolo era și popa Lucači d'in Șîșeșt'i. Apoi eu i-am purtat mîncarea și băutura de la poartă, care o adus doamna preuteasă, că el n'o fo' slobod să se vadă, că el o fo' însăcurat d'in patru țări.

Eu am eșît mai iut'i cu opt dzîle. Apoi mn'ie mn'i-o trimăs cart'e să mă duc în Șîșești și să h'iu acolo cu el, că-i plăcea să h'ie cu min'e. În t'emn'iță în tătă dzua vorbeam cu popa Lucači.

1923. Șugătag-Sat — Tincu Todor, 93.

DXLVII

Cît a lucra omu nu-i păcat. Numa să nu fure, să nu omoare, să nu curzea', că ačela e păcat. Numa Židu crede că nu e păcat ca să omorăști un om; că el cînd t'e vede pe punt'e, el te vrea țîpa în apă. Židu-i sfredrele dracului.

1920. Budești — Ileană Tămaș, 33.

DXLVIII

Nu-i bou așa d'e cornuș să nu să čiungăra', și calu atîta d'e buiac să nu-ș calče 'n căpăstru. Apoi și Žizîi îs așa: batăr cît de gazdă mare a si, la vremea poate să sie sărac. Că Židu e ca calu: că calu odată-i gras, odată-i calic.

1920. Budești — G'eorçe Berindea, 51.

DXLIX

Placă, domn'ișorule, a sta cu noi aičiuca la cosalău. Ia, noi cosîm pănt'ū darab d'e pk'ită. D'apoi cînd o călcat 'mpăratu țara, apoi tăt n'emn'eșigu o pk'icat și o fo' una cu tății; ș'apoi o γ'in'it inğineri d'e-au măsura' pămîntu și d'e-atunčea s'o făcut tăbulățiile. Apoi o fo' bcine, că n'o fo' foame, ș'o fo' fărină d'eačeea de grîu, d'e pk'iclu.

Amu-i tare greu d'e trăit. Apoi eu am fo' mărișor, d'e doisprădzače ai, cîn o trecut împăratu pă la Ocnă și n'i-o dat creitari cu mîna. El o fo' d'e optsprădzače ai. Apoi atunči o călcat țara asta împăratu čela care o murit amu. Atunčea bcirău avea o botă; d'apoi era 'ncristată oamn'inii pă botă. Apoi da čindzači d'e creitari portîe, dai un zlot, apoi cu custura luai cristătura d'e pă botă.

1920. Sirci — Mitru Dunca, 100.

DL

Nu este mălai, poț muri ğios, poț peri, că nu t'e 'ntreabă n'imeni d'ipče stai acolo ğios.

1920. Breb — Îndrei Sîma, 90.

DLI

Am fo' 'n G'esăști ca să cumpăr dohan și mn'i-o dat o babă și o dzîs că-i dohan, și ea mn'i-o dat floarea soarelui — f . . . -i mormîntu mamei mîne-sa. C'apoi, vedz că fără tabac odată'm pare că mă și b'eteșesc.

1920. Breb — Același.

DLII

Int'a' rînd puneam pui și cloșcă ș'aveam pui bugăț; d'amu

www.dacoromanica.ro

nu-i n'imn'ica. Čel sărac bçetu astădz poat'e peri: n'ai avea če vind'e, n'ai če mînca.

1920. Breb — Frăsîna Moraru, 30.

DLIII

Pk'ică o greutate fără samă
5 păstă noi cu Žizii. Sînt om de şasedzăči de ai şî am trăit numai cu gloabă şî cu năcazuri. Fă b'ine şî du la Mărirea ţărei noastre plîngerea noastă, ca să scăpăm
10 odată d'e Žizii ăştia, că tare greu n'e sug. T'e rog cu lacrimi în ok'i, ca şî tăt de čičea, ca să faci lacrămă pă la čei mari ca să ne scape de Žizii čeştia.

1920. Breb — G'eorçe Codrea, 60.

DLIV

15 Amu doauădzăči-şî-şapte, doauădzăči-şî-optu ai pămîntu o fo' laolaltă, n'o fo' împărţît n'icăriri. Tăt cosalău o fo' a satului: Crizin'ile, Măgura-Ou,
20 Pogoru, Sălaşu, Bandrea, Şesurile, Gutîiu o fo' d'e păscălău şî el o fo' a nostru oaricînd. Da amu e tăt crăiesc. Sub K'eatra-Gutîiului am ţînut boirne.

1920. Crăčeşti — Vasîle Hot'ea, 50.

DLV

25 Apoi, domn'işorule, vedz că dacă aşa o fost: eu-s bătrîn şî ea-i tînără. C'apoi aşa o rînduluit Dumn'edzău, ca să sim laolaltă. D'e n'ar si vrut Dumn'edzău,
30 n'ar si adus-o acasă la mn'ine. V'o douăsprădzăče săptămîn'i am stat cu ea n'ecununat, ş'apoi după ačeale săptămîn'i n'e-am cununat. Că ea-i amuia d'e două-
35 dzăči d'e ai şî eu-s trecut d'e şasedzăči. Pînă amu prunči n'am avut; d'e-amu, d'e-a rîndului Dumn'edzău, nu ştiu.

1920. Hărničeşti — Ştefan Bozai.

DLVI

Eu m'am bătut la Italia; atunči
40 mi-o vin'it *dum-dum* şî m'o luat aşa. Italienii sînt tare aspri, cum e piparca. Apoi cum îs Italienii numa noi, Ardelenii, sîntem aşa.
45 Eu pînă amu am muncit la mine. Tăt acolo erau şî oamini din Arsuri, din Plopk'eşti şî era şî unu din Moldúa.

1920. Breb — Guga Alexa, 23.

DLVII

Să ne 'ntîlnea domnu 'n şedzăţori iarna, c'apoi audzea mult'e
50 hori. Amu-i greu, c'apoi şî oamen'ii să spar, ş'apoi care-s la fîn, la cosît, care-s airea.

1920. Ğiuleşti — Ioana Pop, 30.

DLVIII

Frat'e mn'eu, tăt'e bun'e şî
55 frumoasă ar h'i, numai d'e n'e-ar tign'i d'e lumea asta. Că noi aičiuca trăim atît d'e rău, că tăt'e năcazurile cad pă noi, şî apoi numai domn'ii čei mari n'e
65 fac tăt'e ast'ea, n'e trag cu ok'ii înk'işi. Mare durel'e avem, fătu mn'eu, că nu putem n'ici face cruče lu Dumnădzău: «Doamn'e, dăruia-nă!» D'e bună samă am
65 agod'it ca cum să n'e aducă Dumn'edzău Rumînii să n'e scoată d'in tăt'e năcazurile şî durel'ile; dară că tăt'e tăt aşa rămîn: în plisă am fo', în plisă rămîn'em,
70 nu n'i-o adus mare bin'e. Amu, cînd mă duc la bold în Siget,

www.dacoromanica.ro

numa atîta văd că amu mă pișcă, aičiuca mă pișcă, acolo mă pișcă, tăt mă pișcă care cum mă găsăst'e. Pînă în Rumăn'ia-mare m'až duče, numa să știu că acolo-i bin'e d'e trăit, cîtu-s eu d'e ducučită. Poat'e pă airil'ea o h'i bin'e, da aičiuca nu-i d'e fel bin'e. Poat'e pă čeea lume numa. Apoi, mălaiu să uscă tăt, d'ipče nu tăț Rumăn'ii să iubăsc; ș'apoi Dumn'edzău n'e trimăt'e oareče ped'eacsă.

1921. Ğiulești — Ioana Pintea, 80.

DLIX

D'e-ar si o leac' d'e dohan, domn'ișorule, ca să dohăn'esc, că d'e trii săptămîn'i n'am dohăn'it nimn'ica. C'apoi vedz, tare-i rău a dohăn'i frundză d'e urdzîcă și d'e floarea soareluí, și nu put'em fără tabacă, că-s cunt'it cu k'ipa. Apoi cîn am dohan nu bag bagău în gură. Dar să știi duma-ta că-i mai bună o gură d'e bagău d'ecît o k'ipă d'e dohan, dipče apoi čeea tare o sîmțesc acră, ș'apoi nu mă zăhăia' și poči lucra. Că cu k'ipa mă mai zăhăia' la lucru, o lozesc d'e greblă și d'e coasă, o tui.

1920. Berbești — Pătru Cupčea, 66.

DLX

Este un bot'ei d'e oi și sîmt capre douădzăči între oi. Și caprele čele să aleg d'intre oi d'e t'ilin, nu vreau a umbla cu oile. Că oile ar șădea pă cîmp, ele să duc în huči. Nu să văžăsc laolaltă, fără d'e t'ilin.

Apoi tocma așa și noi, Rumînii, cu Ungurii; ei să țîn domn'i, mai domn'eț, și noi săm proști. Săm Rumîn'i, și noi dară că cu Rumîn'i n'e-am trage.

O fost un Ungur ș'o dzîs că clopotu nost d'e la beserecă strîgă «pk'ită d'e mălai, pk'ită d'e mălai» și că a lor strîgă: «buza k'eneret» (pk'ită d'e grîu).

1920. Berbești — Același.

DLXI

La domnari pare-le rău că s'o dus Ungurii d'e-aiči, că amu nu-i barță, nu-i n'imn'ica. D'e cîn o zin'it Rumăn'ii o pk'icat aeste d'e-atunči.

1920. Berbești — Același.

DLXII

Apoi čiumn'iliturile astea noi le spun'em atunči cînd desfăcăm cucurudz toamna, atunči cînd îl desfačem d'e p'ițîien'e.

1920. Vad — Todosîe Telept'ean, 20.

DLXIII

Čeia care o dzîs că Văd'en'ii îs *căcat d'e cîn'e* [cfr. XDIX], apoi treabă să sie vr'o femeie, d'ipče-s mîn'ioase că fečiorii d'e pe la ei grăiesc cu fet'ele d'e-aiči, d'e la noi și tăț au drăguță aiči, d'ipče aiči fet'ele-s mai mîndre, mai la rînd cu tăt'e. La noi sat'ele n'e dzîc *čiotormen'i*.

1920. Vad — Aceeași.

DLXIV

Amu nu horesc așa: oareče hori mîndre să sie, ca d'in bătrîn'i hori. Amu nu-s d'e-ačelea. Amu sînt d'e-aiestea d'e-a *mîndriorului* numa. Apoi aiestea d'e-amu mn'ie nu-mi plac și n'iči că vreau să le știu; c'apoi, če mn'i-s bun'e?

1921. Vad — Ioana Codrea, 41.

www.dacoromanica.ro

DLXV

În tătă dzua păcurarii̯ călea̯' cu izvarn'iță caldă un darab d'e caș în căldare und'e serbe urda, apoi̯ îl țîpă înt'o bărbînță cu izvarn'iță; da izvarn'ița e acră și stă acolo pînă astară, pînă să či̯untă. Apoi̯ d'e̯-acolo, cîn zin či̯oban'ii̯ d'e la oi̯, scot d'e̯-acolo cît'e o darabă, apoi̯ o pun'e înt'o găle̯ată și țîpă acolo un găvan mare, așa, d'e urdă caldă. Ș'apoi̯ ačela să k'e̯amă *boron'eț*. D'e să văže̯a' pîn'e, apoi̯ mănîncă pîn'e; d'e nu să văže̯a' pîn'e, apoi̯ mîncă boron'eț gol și să fac la obradz așa cum îi̯ dracu d'e roșu.

1920. Vișeul-de-jos — Dumn'itru Pop Cîrčei̯, 71.

DLXVI

Dumn'i̯a-vo̯astă d'in lontru nu știț cum să lucră ačičiuca. Noi̯ creșt'in'ii̯ dučem în sîlă, d'ipče nu-i̯ cu če a trăi, că munți-s pă mîna Židzîlor. Pînă amu nu n'e̯-o dat n'ičі̯ pămînt, n'imn'ica. C'apoi̯ n'ičі̯ čei̯ care au̯ cîrma satului̯ nu țin cu noi̯, că vedz, Rumîn'ii̯ n'au̯ d'e und'e da ban'i; nu-i̯ mai̯ între̯abă n'imen'i̯, nu-i̯ controle̯a' n'imen'i̯ če lucră cu noi̯.

1920. Borșa (Pk'etro̯asa) — Gavrilă K'ičiu, 50.

DLXVII

Eu̯, domn'ișorule, să nu h'i băută o le̯acă d'e horincă, n'aș h'i trăită până amu. Apoi̯ cu horinca asta nu mn'i era-așa bai̯ să h'i mîncată pk'ită.

1920. Săčel — Gahe Mecleș Danč, 64.

DLXVIII

Aičе̯a, pîn darabu esta de țară, nu să fače n'emn'ica, tare-i̯ săracă, că-s numa munț. Numa mălai̯u să fače și ačela numa atunče̯a cîn nu pk'ică bruma, c'apoi̯ îl ğed'eră dacă pk'ică.

1920. Cuhe̯a — Vasîle.

DLXIX

O femei̯e o băgat d'e slugă pă un pocăit care o zin'it d'in cătan'e și o găzdăluit cu el vreme d'e trei̯ ai̯. Şî înt'ačei̯a trei̯ ai̯ o avut un cocon. Şî e̯a tăgădui̯a, că nu-i̯ cu el. Ș'amu o zin'it bărbatu-său̯ d'in Rusîi̯a, und'e o stat činči̯ ai̯ și o găsît coconu acasă. El n'o făcut n'emn'ica la femei̯a-sa; numa să află rușînat, nu mere n'icări și o dzîs că tăt'e să si arsă, numa ačela lucru să nu si fo̯astă.

1920. Rosavlia — Ile̯ana Rus, 24.

www.dacoromanica.ro

MUZICĂ POPULARĂ

www.dacoromanica.ro

Referindu-mă la afirmaţiunea făcută altundeva (cf. revista *Vieaţa nouă*, *XVI* (1920), 171) privitor la folklorul muzical al Maramureşului, relevez şi aci, că, în această privinţă, acest ţinut nordic e slab reprezentat: îi lipseşte mai mult sau mai puţin acea expresivitate puternică şi caracteristică a *doinei* româneşti, a aşa numitelor *cântece de coastă* bunăoară, în care curge duioşia subtilă şi pătrunzătoare a sufletului românesc. *Dârlaiurile* maramureşene se caracterizează prin monotonia lor şi multe din ele — vorbim de muzica vocală — prezintă aceeaşi modulaţie ca şi cele *morţăşti* (cf. de exemplu n-rul 8). Aceste constatări le-am putut face atât în vieaţa casnică din interiorul satelor, cât şi în cea dusă pe plaiurile ca şi în munţii Maramureşului: la *cosalău* ca şi la păcurari. Din vieaţa satelor de relevat aria n-rul 10 SĂ BEM, care e dat ca un cântec bătrânesc şi care azi se aude din ce în ce mai rar: doar lăutari bătrâni îl mai cântă din viori surdinate şi aproape numai pe coarda lui *sol*, răscolind evocări melancolice ale unor vremuri patriarhale. Cântecul cred că l-am notat bine, după ce l-am învăţat să-l cânt din flaut alături de un lăutar bătrân; partea a doua — *Allegro* — e redată şi de Isidor Man în al său *Apşenescul*, cu accompagnament de piano. Cuvintele acestui SĂ BEM nu le-am putut culege, întru cât cei care îl cunoşteau îl fredonau numai, fără cuvinte.

O caracteristică însă proprie muzicei maramureşene cred că o prezintă *trâmbiţa* păcurarilor. Lungă de 2.90 metri până la 3.10 şi făcută din lemn uşor învelit cu tinichea, ea e un instrument eminamente păstoresc, din care se cântă ţinând-o cu mâna rezemată cu cotul în coapsă. Singurul cântec ce se aude cântat din *trâmbiţă* este *Ină, tată, ină* — despre care vezi explicaţia în *Introducere* — sau aşa numitul A OILOR, cu variantele sale (cf. n-rul 1). După cum am spus şi în *Grai şi suflet* I, 156, *horia oilor* „e un cântec bătrânesc a cărui modulaţiune îl scoate din rândul cunoscutei doine româneşti şi în al cărui spirit se mai aud în Maramureş — azi din ce în ce mai rar — şi altele: *horia pribaguluĭ*, *a caprelor*, *a primăvereĭ*, etc.". Această *hore* o au şi Huţulii, după cum se poate vedea din n-rul 2 NA TREMBITE, pe care am reprodus-o din valoroasa lucrare a lui Włodzimierz Szuchiewicz, *Huculszczyzna*, tom drugi, pag. 118 (Kraków 1902). Pentru a înlesni cititorului cunoaştere nuanţei reale a trâm iţei precum şi pentru a controla redarea acestui cântec pe care eu am făcut-o cu ajutorul flautului, reproduc sub n-rele 3 şi 4 acelaşi cântec din importanta culegere a lui Béla Bartók, *Volksmusik der Rumänen von Maramureş*, 117, unde, cu un lux ştiinţific, sunetele trâmbiţei ni se înfăţişează până în cele mai mici detalii.

Cât priveşte muzica instrumentală — de vioară — cf. B. Bartók, *l. c.*

www.dacoromanica.ro

N-rul 1. A OILOR
Cântată din caval

Auzită de la Gavrilă Pătrăuş, 27 ani, în Şieu, 1922

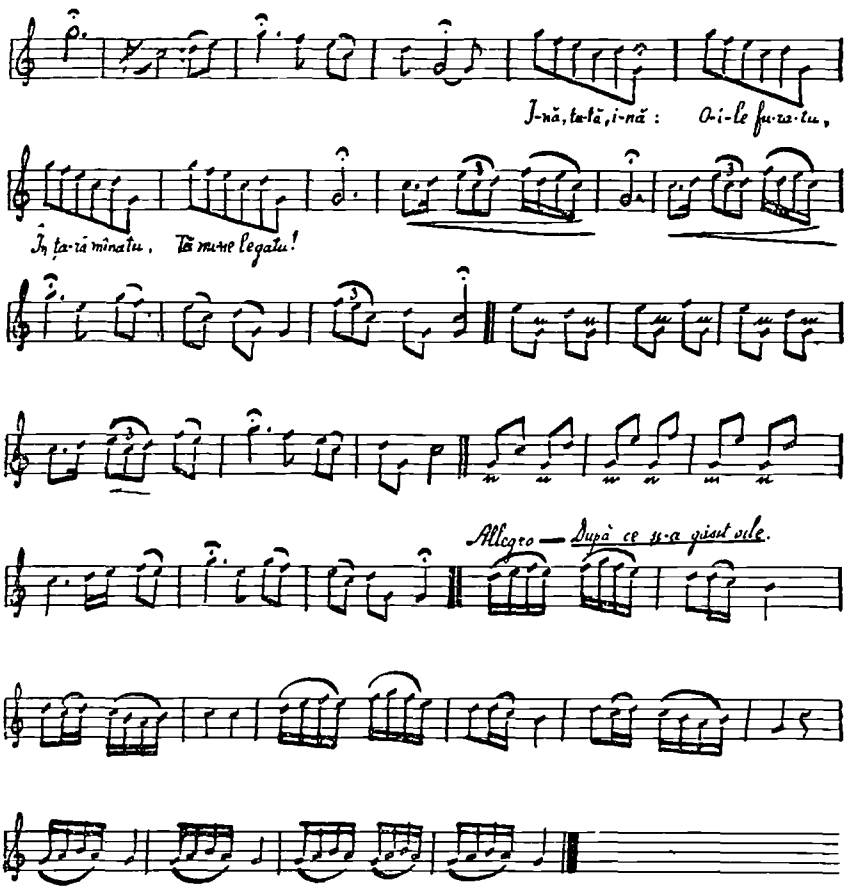

www.dacoromanica.ro

N-rul 2. NA TREMBITĘ

Jak owce przydą w połoninę.

Din Szuchiewicz, *l. c.*

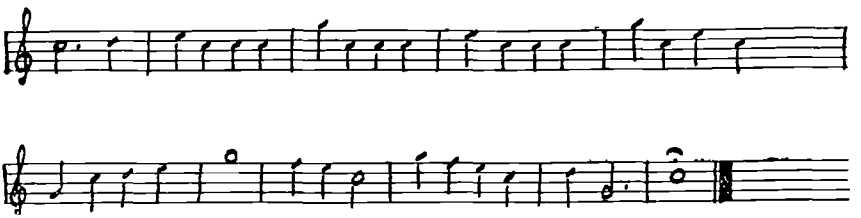

N-rul 3. CÂND MERG OILE LA MUNTE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 198.

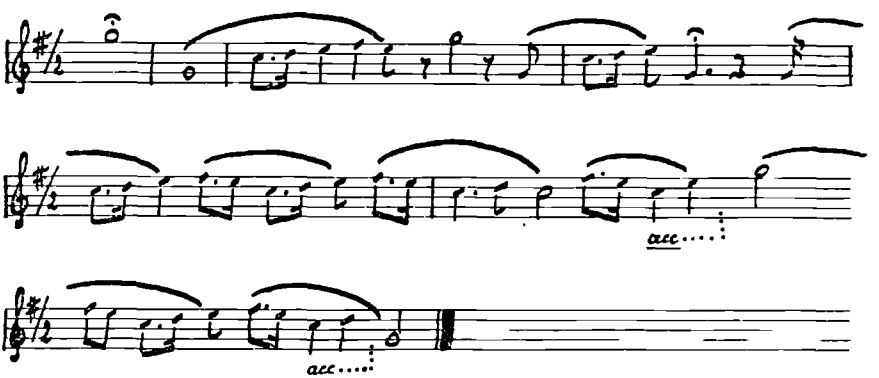

N-rul 4. HORA PĂCURARULUI CÂND A PIERDUT OILE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 199.

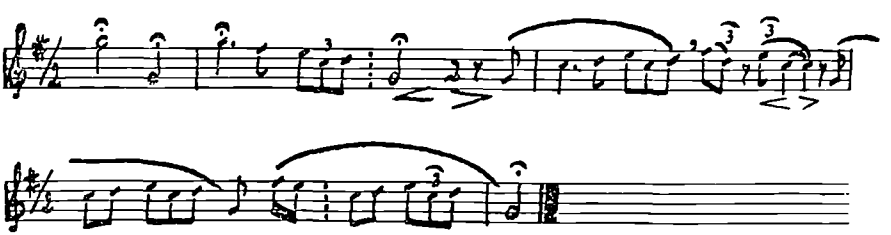

www.dacoromanica.ro

N-rul 5. CÂNTEC

Auzit de la Arba Iulcęa, 27 ani, în G'esăşţi, 1920.

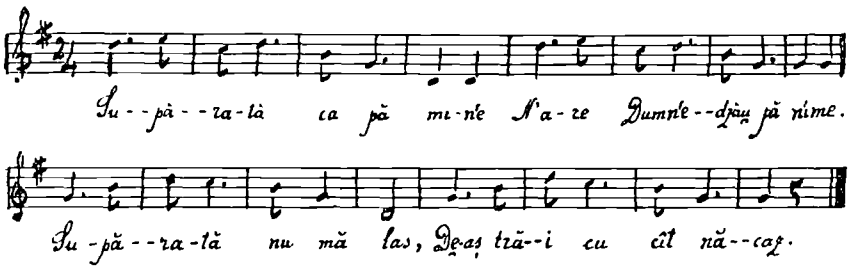

N-rul 6

Auzit în Sat-Şugătag, 1921.

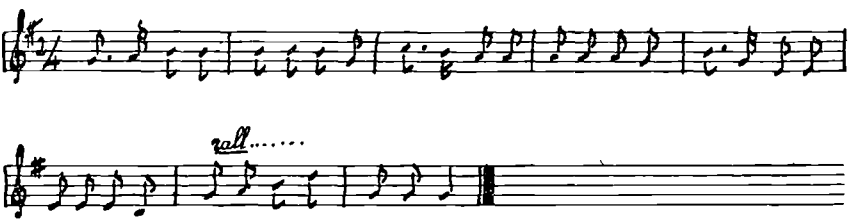

N-rul 7

Auzit în Breb, 1920.

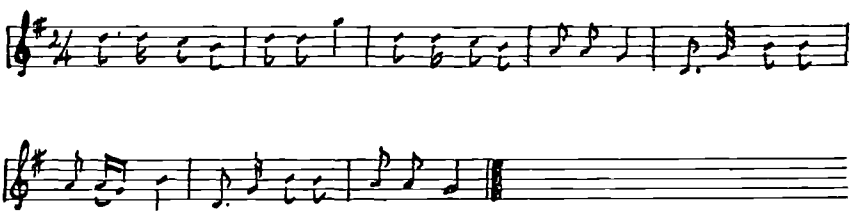

N-rul 3

Auzît în Săpînţa, 1920.

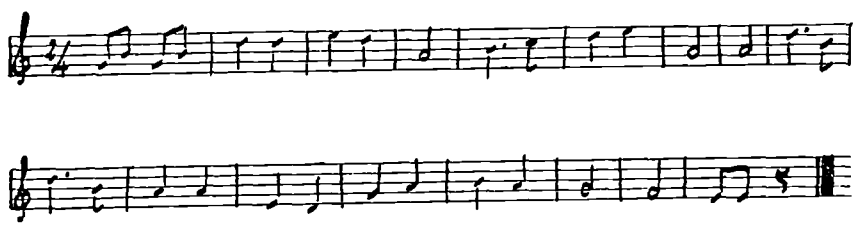

www.dacoromanica.ro

N-rul 9

Auzit în Petrova, 1920

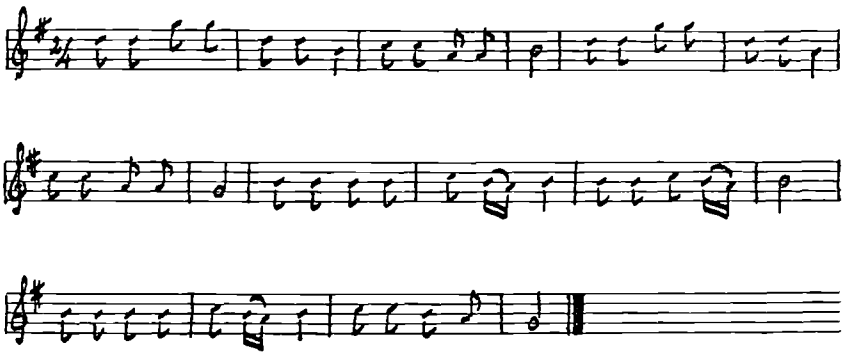

N-rul 10. SĂ BEM

Auzit dela lăutari în Rozavlia, 1922

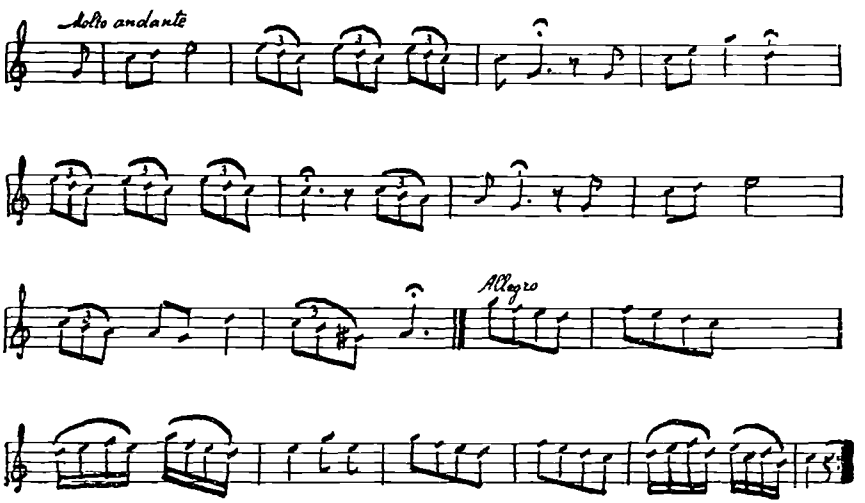

www.dacoromanica.ro

A P E N D I C E

PIESA TEATRALĂ A NAŞTEREI LUI ISUS HRISTOS

www.dacoromanica.ro

«Piesa teatrală» pe care o reproduc aci, în *apendice*, mi-a dat-o în manuscris săteanul Gavrilă Pleş (49 ani), din Ieud, în ziua de 10 ianuar (marţi) 1922 chiar în comuna Ieud unde mă dusesem anume să văd jucarea acestui «Viflaim». Acest fel de teatru era mai desvoltat înainte de războiul european (1914) şi se juca nu numai pe valea Izei, ci şi pe Vişeu ca şi pe Mara. Actualmente obiceiul acesta, pe care îl găsim şi la alte popoare (Slavi, Germani, Neolatini) e pe calea dispariţiei, păstrându-se doar în câteva comune, în fruntea cărora stă Ieud. Manuscrisul — un caiet de 33 file, astăzi în posesia mea — se datoreşte învăţătorului *Petru Bilţ* († 1904) din Ieud.

Sătenii din Ieud jucau această piesă pregătind-o singuri şi din propria lor iniţiativă, oferind publicului în zilele de Crăciun o plăcută şi instructivă distracţie desfăşurată absolut fără nici o pretenţie şi în simplitatea cea mai patriarhală posibilă într'una din sălile de clasă ale şcoalei (vezi cele şase scene din această piesă reproduse în planşele XX, XXI şi XXII.

In ceea ce priveşte transcrierea manuscrisului, cf. *Introducerea*:

---

www.dacoromanica.ro

VESTITORUL

Prea onorat domn de casă,
Din oameni persoană-aleasă,
Eu-s trimes ca vestitor
De al meu poruncitor:
5 Vă vestesc că-a noastră ceată,
Ce din Ieud e sculată,
Nu-i departe așezată.
De cumva binevoiți
Ceata noastră s'o primiți,
10 Ea va face pomenire
Despre-a lui Hristos venire,
Și va face cheful bun,
Cum să cade la Crăciun.

ACTUL I-i

VESTIREA NAȘTEREI LUI HRISTOS

INGERUL GAVRIL

Bucură-te, Prea-curată,
15 De păcate nepătată,
Marie plină de dar,
Că la Domnul ai mult har.

MARIA

Cine te numești a fi,
Și cum ai venit aci?
20 De la care regiune
Imi aduci închinăciune?
Mă tem că te lingușești
Cînd mie așa-mi vorbești.
Deci spune-mi adevărat:
25 De ce Domn ai cuvîntat?

GAVRIL

Eu sînt înger Serafim,
Dumnezeu mi-a zis să vin,
Să-ți aduc o mare știre
Despre-a lumei mîntuire.
30 Tu vei naște pre *Cuvîntul*
Carele-a făcut pămîntul,
Cel de îngeri lăudat,
De oameni *Isus* chemat.
Fiul lui David se va zice
35 Și pre om va să-l ridice
Din moartea păcatului
Din adîncul iadului.
Deci, tu, cea plină de dar,
Nu te 'nspăimînta 'n zadar,
40 Că spirit sfînt te-a umbri,
Mamă Domnului vei fi.

MARIA

Această făgăduință
Mie mi-e cu neputință,
Că vreau să rămîn tot fată,
45 Cu nuntă ne'npreunată,
Precum Domnul mă cunoaște,
Și așa, prunc cum voi naște?

GAVRIL

Acest lucru minunat
Dumnezeu sfînt l-a lăsat,

www.dacoromanica.ro

Şi vei naşte ne'ntinată
Fiul ce-a făcut lumea toată.
Mare taină, negîndită,
Va fi prin tine 'mplinită,
5 Căci se va naşte din tine
Unul din sfînta Treime;
Tu vei naşte şi vei creşte
Pre Cel ce lumea hrăneşte,
Şi-a făcut toate ce sînt
10 Sus în cer, jos pre pămînt.
Iţi spun, Marie,- adevărat
Că îngerii s'au mirat
Cum o vergură lumească
Va pe Dumnezeu să-l nască.

MARIA
umilită

15 Iată serva Domnului,
Fie după voia lui.

ACTUL al II-lea

Iosif încredinţează cu Maria

Marie sfîntă, curată,
Ştiu că eşti din viţă 'nnaltă,
La suflet eşti umilită
20 Şi de Dumnezeu iubită.
Eu încă-s un om sărman
Tot din a lui David neam,
Şi nu cerc în lume-avere,
Fără 'n Domnul mîngîiere.
25 Un dor ceresc m'a 'ndemnat
Şi la tine am intrat
Să te rog să-mi fii soţie
In această lume mie;
Să mă 'nveţi ca tine eu
30 A ruga pre Dumnezeu.
Eu voi fi ţie sprijin
Pe acest pămînt strein,
Şi mult ne vom bucura
Cînd pe Domnul vom ruga,
35 Să fie 'ndurat spre noi,
Să ne scape din nevoi.

MARIA

Iosife,-a ta cuvîntare
Mie-mi face supărare,
Că eu mi-am propus odată
40 Că voi să rămîn tot fată,
Cu nunta ne'npreunată.
Eu nu mă voi mărita,
Că-mi place biserica
Mai mult ca toată lumea.
45 Vezi că lumea-i rău stricată,
Omenimea-i blestemată:
Nu roagă pe Dumnezeu,
Mai voioasă face rău.
Pentru-aceea mă depart
50 De oameni ca să nu-i văd
Pînă fac atîtea rele
Şi plîng pentru ei cu jele.
De cumva tu te rogi bine
Lui Dumnezeu ca şi mine,
55 Ca să scape de sătan,
Pe toţi pruncii lui Adam,
Eu ţi-s soaţă 'n rugăciune
Şi în alte fapte bune,
Ce-s hrană sufletului
60 Şi plăcute Domnului.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
Că eşti curată şi sfîntă,
Şi darul Domnului 'nalt
In inimă ţi-i 'ncuibat.
65 Ci mă rog cu osîrdie:
Fi-mi înger scutitor mie,
Să mă 'nveţi ca tine eu
A ruga pre Dumnezeu.

MARIA

Iosife, te rog, mă lasă
70 O leacă singură 'n casă,
Ca să 'ntreb pre Dumnezeu:
Implini-voi dorul tău?

Iosif iese afară, iar Maria se roagă:

Dumnezeule iubit
Care mi-ai făgăduit
75 Că-ţi voi fi locaş sfinţit,
Rogu-te foarte 'nfocat
Să-mi dai părintescul sfat:
Ce să spui ăstui bărbat?

Vine un înger şi zice:

www.dacoromanica.ro

O, prea 'naltă 'mpărătească,
A cerului mai aleasă,
Ca îngerii mai frumoasă:
Dumnezeu sfînt m'a mînat.
5 Ca să-ţi spun adevărat:
Primeşte-a lui Iosif sfat!

Iosif ciocăneşte la uşe, iar Maria zice:

Oh, dar vino, om iubit,
Că Domnul aşa-a voit,
Să-mi fii sprijin pe pămînt,
10 Să 'mplinim a lui cuvînt.

Apoi se roagă amîndoi în genunchi:

Dumnezeule 'ndurate,
Tinde-Ţi mare bunătate
Şi ne 'ndreaptă întru toate
Ca să le-arătăm la gloate
15 Pre pămînt cum să să poarte.
Dă-ne tărie 'n nevoi,
In năcazuri fii cu noi,
Ca cu dor să te iubim
Şi acum şi 'n veci, amin.

ACTUL al III-lea

Iosif află că Maria-i tăroasă şi voeşte în ascuns a o lăsa.

IOSIF
singur

20 Hm, hm, hm, ce o să fie
Cu mireasa mea Marie?
Of, acest lucru ciudat!
Oare să mă fi 'nşelat?
Ah, nu este cu putinţă,
25 Eu cred că aşa fiinţă,
Chiar cum este Maria,
Pe pămînt n'ai mai afla.
Dar acum mă duc şi-o las,
Să-mi mai treacă de năcaz.
30 Ho, ho, ho şi ba, ba, ba,
Almintrelea voi lucra:
Mă duc şi mă voi ruga
Cum a făcut şi dînsa.
Aşa-oi face, aşa, da,
35 Că mai bine voi îmbla.

Se roagă:

Doamne 'nalte, Dumnezeu,
Vezi-mi Tu necazul meu.

Ingerul: *sbin, sbin, sbin* (s'aude zburînd).

IOSIF

Aud zburînd
Un înger sfînt,
40 E pe pămînt,
Să-l aud, să-l ascult.

INGERUL

Iosife, nu fii scîrbit
Pentru celea ce-ai plinit;
Nu te teme a lua
45 Pre Maria 'n casa ta.
Că ea Sfîntul ce va naşte
Turma lui David va paşte:
El e fiu fără de tată,
Fiu ce-a făcut lumea toată;
50 E fiul Celui de sus
Şi tu-l vei chema Isus;
El iadul îl va zdrobi
Şi pe om va mîntui
De-a dracului vicleşug
55 Şi de-a iadului greu jug.
Deci, Iosife, fii voios,
Dănţueşte vesălos,
Că vei hrăni pe Hristos,
Mesia cel luminos.

IOSIF
jucînd de bucurie

60 *Vonder Fenster bişţium tir,*
Tanzder Iosif siongoadril,
De la fereastră la uşă
Joacă Iosif rotiluşă.
Bine-mi pare, vai, vai, vai!
65 Bine-mi pare, vai, vai, vai!

ACTUL al IV-lea

IOSIF
către Maria

Marie, n'ai auzit
Ce poruncă ne-a sosit

www.dacoromanica.ro

De la Cesarul August,
De la Roma din Apus?

MARIA

Ce poruncă a sosit,
Oh, Iosife prea iubit?

IOSIF

5 August Cesarul vestit
Multe țări a cucerit,
Pre mulți crai și i-a supus
Și la Ost si la Apus.
Și acuma el voiește
10 A ști pe cîți stăpînește,
Care de unde se trag
Și cu toți ce număr fac.
Deci, iubita mea Marie,
Hai să mergem a ne 'nscrie
15 In orașul strămoșesc,
A lui David neam crăesc.

MARIA

Să mergem, Iosife, hai,
Colo 'n satul lui Isai,
In Viflaemul vestit
20 Unde s'a născut David.

IOSIF

Merge-vom, scumpă Marie,
In Viflaim a ne 'nscrie;
Insă, of, vai, Doamne sfinte,
Ce ne-om lua de merinde?

MARIA

25 Mîngîe-te, soțul meu,
Ne-a rîndui Dumnezeu.

IOSIF

Eu îmi iau și firezul,
Și barda și sfredelul;
Cu uneltele pe cale
30 Vom cîștiga de mîncare,
Poate și vre-o trei parale.

Pleacă.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
Că acum ești tare trudită
De drumul acesta mare
35 Și de arșița de soare.
Mai silește, că sosim
Indată la Viflaim;
Ne vom cere spre-odihnit
La vre-un neam de-a nost, cin-
[stit;
40 Că-avem neamuri luminoase
Și spre noi vor fi miloase;
Ne-or primi care de care,
Văzîndu-ne 'n lipsă mare.

MARIA

Cine trage 'n sărăcie
45 Aici n'are omenie.
Cel sărac și izgonit
E de trudă pe pămînt.
Vezi că oamenii-s orbiți,
Și la inimă-s tîmpiți,
50 Că cinstesc numai pe-aceia
La cari este avuție;
Nu primesc pe cel sărac,
De-ar fi oricît de curat;
Și eu nici nu m'oi mira
55 Cortil de n'om căpăta.

IOSIF

Nu cred c'ar fi cu putință
Tocmai a lui David viță
Se fie așa 'mpestriță,
De sătană cucerită,
60 Se nu ne dea un minut
In casa lor puțin scut.

MARIA

Frate, de nu ne-or primi,
Dumnezeu sfînt ne-a scuti:
El e Tată tuturor,
65 Mai ales săracilor.

www.dacoromanica.ro

ACTUL al V-lea

Iosif la mai marele sinagogei, în curtelare la Isahar.

IOSIF

Inalt părinte Isahar,
Să aflu la tine har.
Eu-s din satul Nazaret,
Om serac şi 'n Domnul cred;
5 Şi-am venit cu-a mea soţie
Intre neamuri a ne 'nscrie.
Acum sîntem osteniţi
De drumul greu, şi flămînzi.
Soţia mea-i năcăjită
10 Şi-abia stă 'n sus de trudită.
Fă-ţi pomană şi ne lasă
Peste noapte 'n a ta casă;
Fie-ţi milă de-ai tăi fraţi,
Sînt din neamul luminaţii,
15 Macar că nu sînt bogat,
A lui David împărat.

ISAHAR
mînios

Ce voeşti, măi prostalău?
Ai durmi 'n palatul meu?
Cum ai putut cuteza
20 Tocmai la mine-a întra
Şi-a-mi minţi aşa avam,
Şi-a-mi spune că îmi eşti neam?
Măi, eu n'am neamuri ca tine,
Ialelei, fără ruşine,
25 Zdrenţuroşi, goi şi desculţi,
Chiar de Dumnezeu bătuţi.
A mele neamuri sunt bune,
Petrec tot în rugăciune,
In posturi şi 'n fapte bune.
30 De-acea Domnul îi iubeşte
Şi pe toţi îi dăruieşte,
Şi nici cînd nu-i pedepseşte.
Tu de-acea eşti pedepsit,
Că eşti ceva prăpădit,
35 Şi 'ncă huleşti pre David,
Pre prorocul cel vestit.
Ai noroc că-amu postesc
Şi-s un om dunederesc.
De la alţi vei dobîndi,
40 Cît dinţii ţi s'or clăti.
Piei de-aici, cu-a ta soţie,
Mergeţi barem în pustie,
Şi-aici mai mult nu întraţi,
Bine de vreţi să îmblaţi.

Iosif şi Maria ies afară.

MARIA

45 Vezi, Iosife, şi te 'nvaţă
Cumu-i lumea ast' măreaţă,
Şi mai multe nu-ţi vorbesc
Că să nu te năcăjesc.

IOSIF
la alte neamuri.

Inalţi boeri, ai noştri fraţi,
50 Faceţi bine, ne lăsaţi
Ca să aflăm adăpost
O noapte 'n locaşul vost,
Că sîntem tare trudiţi
De drum greu şi osteniţi;
55 Merindea ni s'a ciuntat,
Mare năcaz ne-a aflat.

NEAMURILE

Mergeţi încătro veţi vrea,
Că ici nu veţi rămînea,
Că voi sînteţi nişte goi,
60 Şi nu sînteţi fraţi cu noi.
Mergeţi de-aici dupăolaltă,
N'aşteptaţi vorbă rugată,
Căci vă scot şi din oraş
Pînă colo, în imaş.

Iosif iese şi se duce la primarul cetăţii.

IOSIF

65 Of, înalt judecător
Eu-s un biet de călător
Ce-am făcut cu-a mea soţie
O lungă călătorie
Vrînd aici a ne înscrie.
70 Intîi cortil ne-am cercat,
Nicăiri n'am căpătat,

www.dacoromanica.ro

Şi acum a mai 'nserat.
Deci, ne rugăm feţei tale
Să ai spre noi îndurare,
Să ne aşezi undeva
5 Pînă va veni ziua.

JUDECĂTORUL

Omule, precum te văd,
Tu eşti de la Nazaret
Şi nu eşti din neamul meu,
Că eu sînt un Idumeu.
10 Eu cortil n'am cum îţi da
Dacă nu-s de legea ta: —
Jizii nu m'or asculta,
Incă chiar acum noaptea.
Eu văd că eşti necăjit
15 Şi de drum tare trudit;
Iţi dau trei bani, ia-ţi mîncare
Şi te 'ntoarnă pe-a ta cale.
Dac' ai eşi din oraş,
Poate-ai căpăta sălaş,
20 Că pe-acolo sînt păstori
Foarte buni şi primitori.
Aşa, frate supărat,
Eu nu-ţi pot da mai bun sfat.

IOSIF
singur

Lumea asta-i trecătoare,
25 Toate-s vis cîte-s sub soare.
Eu dacă-s un om sărac,
La avuţi nu li-s pe plac;
Vezi, dacă-s un biet bărdaş,
N'am avut loc în oraş.
30 Eu mă duc ca vai de eu,
Dar mă vede Dumnezeu.
De-aş fi fost un om bogat,
Toţi mi s'ar fi închinat;
De eram un om avut,
35 Toţi m'ar fi primit de mult,
Toţi m'ar fi primit în casă
Şi m'ar fi pus după masă.
Dar aşa toţi mă urăsc,
Nimărui nu trebuesc.
40 Dar, lasă-i să fie 'n pace,
Şi facă cîte le place;
Că-a veni Judecătorul,
Prea bunul Mîntuitorul:
Atunci ei vor fi sermani,
45 Mai rău ca noi, eşti golani.
Seracul tot năcăjeşte,
La Dumnezeu des gîndeşte,
Iar avutul nendurat
In lume-i tot desfătat,
50 Şi nu şti că avuţia
N'a ţinea pe cît vecia;
Ci tot strînge în cămară —
Pe serac lase-l să moară.
Şi cînd moartea îl găseşte,
55 Vai! amar se chinueşte;
Ar vrea să nu fi văzută
Avuţia ceea multă.
Deci, dar eu sum fericit
Că năcăjesc pe pămînt.
60 Doamne,-al meu mîngîitor,
Vină-mi întru ajutor.

MARIA

Oh, Iosife prea iubit,
Nu fii aşa de scîrbit;
Vezi că Domnul e prea bun,
65 Ne-a povăţuit pe drum;
Deşi-ai noştri nu ne-au primit,
Streinul ne-a dăruit
Să ne luăm de mîncat,
Si 'ncă şi sfat bun ne-a dat.
70 Eu pe-aici cînd am trecut
O poiată am văzut,
Şi acolo vom afla
Loc şi ne vom aşeza;
Iar de nu ne vor primi,
75 Colo vom călători
Unde vezi focul arzînd,
Că-s păstori la oi şezînd.

Află poiata.

IOSIF

Iacă,-aici este poiata
Şi locaşul nost e gata.

www.dacoromanica.ro

Domnului să-i mulțumim
Și-apoi să ne hodinim.

Ingerii coboară spre grajd și cîntă:

Mărire lui Dumnezeu,
Că s'a născut fiul său,
5 Și jos pace, pre pămînt
Mîntuirea a venit.
Omul să se veselească
De 'ndurarea cea cerească;
Lumea toată să se 'nchine
10 Celuia ce 'ntr'însa vine.
Cuvîntul s'a întrupat,
Pre Adam l-a deslegat;
Deci, Hristoasă, fie, fie
De acum pînă 'n vecie.

ACTUL al VI-lea

Păstorii aud corul cîntînd. Se scoală întîi Acteon.

ACTEON

15 Măi Coridone! Coridone, scoală!
Scoală sus, nu dormi ca dus,
Tîmbusit cu dosu (fața) 'n sus.

CORIDON

Ai de mine și de mine,
Că tu n'ai pic de rușine,
20 Că cînd dormiam eu mai bine
Te-a adus naiba la mine.
Acteoane, dă-mi tu pace,
Ce-am visat îmi tare place;
Și tu numai m'ai zmintit,
25 Visul nu me-am împlinit.

ACTEON

Visul trece și se duce,
Ce-i aevea e mai dulce.
Stăi, nu te tot scormoni,
Și ascultă ce-i auzi.

CORIDON
ascultînd cu degetul la ureche

30 Așa, zău, aud visul meu!
Oh, adă fluerul tău
Să prind a cînta și eu.

ACTEON

Lasă fluerul oriunde
Și ascultă că-s guri multe: —
35 Gîndești că-s pasări de munte
Care trag vara la munte.
Scol și pe Miron s'asculte...
Măi Miroane, scoală sus,
Nu horcoti ca un urs,
40 Tîmbusit cu dosu 'n sus!
Măi Miroane!...

MIRON

Cea!

ACTEON

Mă....

MIRON

Ha!.

ACTEON

45 Scoală!

MIRON

Ba!

ACTEON
clătind pe Miron

Lasă somnul la pustie,
Scoală și-auzi veselie.

MIRON

Acteoane, nebun ești,
50 Ori, ce dracu mă trezești?
Nu poți să te odihnești,
Ori alte să isprăvești?

Acteon iar îl clătește.

MIRON
mînios

Măi, de m'ei mai deștepta,
Cu un pumn te-oi săruta,
55 Cît îndată-i sughița.

Acteon iară îl clătește.

www.dacoromanica.ro

MIRON

Se vede că eşti brudiu,
De cei ce-a cinsti nu ştiu
Pre cel bătrîn şi trudit
Care multe-a suferit.

Acteon şi Coridon se duc printre oi.

5 Iată-i ias, că amîndoi
Umblă ca nişte strigoi
Noaptea, spărind celea oi.
De-oi lua bota la voi,
Atîtea veţi dobîndi,
10 Pînă ce veţi hodini.

CORIDON

Rogu-te, bade Miroane,
Nu vorbi aşa, cu coarne,
Ci vorbeşte mai frumos,
Ca şi omul cuvios.
15 Nu fii aşa somnuros,
C'auzim spre răsărit
Multe glasuri de voinici,
Şi mai mari şi mai mici.
Eu încă-am avut un vis:
20 Gîndii că-i cerul deschis,
Ingeri mulţi vedeam zburînd
De la cer către pămînt,
Tot pe Domnul lăudînd.
Acteon m'a deşteptat
25 Şi-acum văd lucru ciudat,
Că visu-i adevărat.

ACTEON

Miroane, dacă-i vedea,
Cred că nu te-i mînia.

MIRON

Se scoală într'un genunche şi, dacă dă cu ochii de îngeri, zice:

Fraţilor, vă rog frumos,
30 Iertaţi c'am fost somnuros.
Eu încă-aşa am visat;
Pentru-acea m'am mîniat,
Pentru ce m'aţi deşteptat.

ACTEON

mirîndu-se

Oare, ce-i, bade Miroane?
35 Vezi că-s îngeri milioane.

MIRON

Aşa frumoasă cîntare
Nu ştiu, mai fost-a sub soare?
Deci veniţi, şi noi cu rînd
Să ne rugăm într'un gînd.

Se roagă toţi trei:

40 Iţi dăm, cerule, mărire
Pentru-a ta milostivire,
Că ne-ai dat nouă de ştire
Că ne-a sosit mîntuire.

Apoi se scoală şi se prind toţi trei de mîni şi de bucurie joacă.

MIRON

Acum, fraţi, mîna o daţi
45 Să ne facem toţi un lanţ
Şi să tropotim un danţ;
Pre Hristos să-l lăudăm
Că ne-a scoate din blăstăm,
Cu toţi să ne bucurăm.

CORIDON

50 Hristos pre dracu l-a bate,
Pre Adam din iad l-a scoate,
La toţi le-a face dreptate
Şi-or peri relele toate.

ACTEON

Bine-mi pare că-s sărac:
55 Lui Hristos săracii plac,
Care strîmbătăţi nu fac.
Pentru săraci a venit
Să se nască pe pămînt,
Să ne scape din nevoi.
60 Oh! Hristoasă, fii cu noi,
Macar că şedem la oi.

www.dacoromanica.ro

UN INGER

Fraților nu zăboviți,
Ci de grabă să veniți
Să vedeți Mîntuitorul,
Cel ce vă dă ajutorul.
Colo 'n grajd dacă-ți sosi,
Un pruncuț mic veți găsi,
Și-i culcat pre fîn uscat,
De îngeri încunjurat,
Ca cel mai mare 'mpărat,
Și plînge neîncetat
Pentru-al lui Adam păcat.

MIRON

către ceia păstori, mirîndu-se:

Impăratul din sfințit,
Cesar August cel vestit,
Știu că nu ne-ar mai chema
Să mergem la curtea sa.
Dar acest mare 'mpărat
Cu sluga lui ne-a chemat;
Eu văd c'acesta-i mai drept
Decît cei ce-s lați în piept;
El mai tare ne iubește,
Pentru-aceia ne poftește.
Deci, veniți, frați, să plecăm,
Pre cel dorit să-i aflăm,
Lui să i ne închinăm
Și ceva daruri să-i dăm;
Să-l rugăm să ne primească
Colo 'n țara cea cerească
De unde el a venit
Să se nască pe pămînt.

Păstorii pleacă la grajd, privind înapoi.

ACTEON

Mîndru joacă oile
Cînd aud cîntările!
Mieluseii sar tot sus
La nașterea lui Isus!
Oh, cum nu le-a părea bine?
Uitați-vă, un înger vine
Să aibă grije de oi
Pînă ne vom ruga noi.

Ingerul merge la staol, iar păstorii, dacă sosesc la grajd, se închină și dau daruri.

MIRON

Nici în oală,
Nici în poală,
Și tășcuța-i încă goală,
Ți-am adus, Doamne,-o mioară.
Eu ți-aș da dar cît de mare,
Dar n'am, că sînt sărac tare,
Abia-mi cîștig de mîncare.
Deci, fă bine și primește
Darul meu, micuț cum este,
Că eu alta n'am ce-ți da,
Fără de ți-oi fluera.

CORIDON

Eu mă numesc Coridon,
Și-s tare năcăjit om.
Sînt un biet de păcurar,
N'am nici macar un grițar.
Iți dau, Doamne, doi rinziari.
Vezi, Doamne, că n'am mai [mult,
Ți-am dat tot cît am avut,
Iți dau și unt de lăut.

ACTEON

Doamne, întîi am văzut
Știrea care o-ai făcut
Cînd în lume te-ai născut.
Ar trebui să-ți dau dar mare,
Dară n'am, că-s sărac tare.
Ți-am adus, Doamne, un cășuț,
Dacă n'am avut mieluți.
Deci primește darul meu,
Căci de la Tine l-am și eu.

Apoi se roagă toți trei în genunchi:

Domnul nostru pe 'ndurate
Carele din iad ne scoate,
Ne-ai dat darurile toate —
Iartă-ale noastre păcate.
Primește-ne jertfa noastră,
Macar că-i mică și proastă.
Că Tu nu ești domn lumesc,
Ci ești Impărat ceresc:
Nu te uiți cîtu-i de mare

www.dacoromanica.ro

Jertfa ce ți-o dă oricare,
Ci cerci ce inimă are.
Deci, te rugăm să primești
De la noi daruri lumești.
5 Primește-le de la noi,
Niște bieți păstori de oi,
Că noi cinstea ce ți-o dăm
Numai ca să-ți arătăm
Că tare ne bucurăm
10 Cînd în lume te vedem.
Oh, Domnul nostru cinstit
Carele nu te-ai mărit
Și în lume ai venit.
Fie 'mpărăția Ta
15 Și acum și pururea.

ACTUL al VII-lea

Diavolii țin sfat cum să piardă pe Isus.

INSPECTORUL
plimbîndu-se singur

Toată noaptea m'am trudit,
Nici o leacă n'am dormit,
Pe nime n'am dobîndit —
Oh, cîtu-mi-s de scîrbit!
20 Pe nime n'am căpătat —
Ua! cîtu-s de supărat.
Rău m'a bate luțiferul,
Cel ce-i tare ca și fierul.

Stă un pic și apoi zice cu glas vesel:

Dar îmi strig slugile mele
25 Și m'oi sfătui cu ele.

Apoi ia bucinul și strigă:

Tra, trarara, raram, tra!

ISPRAVNICUL
venind

Ce-i, înalte inspector?
Ce ne strigi așa cu dor?

INȘELĂTORUL
venind

Doară ești în voe bună
30 De bucinul tare sună,
Ori doară ești supărat
De-așa tare l-ai umflat?
Spune nouă: ce-i cu tine?
Ca să-ți ajutăm, stăpîne,
35 Și stăpîne, și jupîne. *(bchi, bchi)*.

INSPECTORUL

Oh, voi dragi slugile mele,
Abia pot grăi de jele,
Că de cînd pe-aici umblăm
Pe nime nu căpătăm;
40 Pentru-aceea v'am chemat,
Să ținem un mare sfat,
Că cîte-avem de lucrat
Să facem folos la iad.

INȘELĂTORUL

Văzutu-m'ai ce-am pățit
45 Cînd lui Iosif am șoptit?
Ingerul s'o repezit,
O leacă nu m'o-omorit.

Apoi stă înspăimîntat puțin și iar zice:

Am noroc că nu-s fricos,
Că colo aș fi murit, jos.

ISPRAVNICUL

50 Aici nu-i ce isprăvi,
Că nu lasă îngerii.
Hai să ne ducem în iad
Să ținem cu toții sfat,
Și toți dracii vor sări
55 Pe Isus a potopi;
Că el viu de-a rămînea,
Noi putere n'om avea.
Vezi, numai cînd s'a născut
Cîtă bidă ne-o făcut,
60 Cîtă vreme ne-o pierdut;
Ingerii s'au scoborît
Și pe noi ne-au fugărit,
Numai nu ne-a omorît.
Vezi, cîtu-i de mititel
65 Și cum ne temem de el,
D'apoi încă dacă-a crește,
Pă toți huc ne sodomește

www.dacoromanica.ro

Şi ţara ne o goleşte,
De oameni ne mîntueşte.

Dracii rîd.

INSPECTORUL

Slugile mele iubite,
A merge în iad nu-i cinste,
5 Că Belzebuc cel cu minte
Mă tem că ne-a da plăcinte,
Că folos nu i-am făcut
Cît pe-aici am petrecut;
Ci veniţi cu osîrdie,
10 Amîndoi să-mi urmaţi mie,
Că vin craii de la ost
Să mergem la Irod cel prost
Care şi-asa-i puiul nost.

CEILALŢI DOI DRACI

Al nostru!

INSPECTORUL

Dumnezeul hăl din cer
15 Nu dă la săraci averi,
Ca toţi lui să i se roage,
Noi puţine putem face.
Dar un om avut şi prost
Face tot pe placul nost,
20 Ascultă cum îi şoptim
Şi cum îl povăţuim.
Haideţi dar toţi într'un pas,
Ca să sosim mintenaşi,
Să ducem în iad izbîndă,
25 Cît de ea toţi dracii să rîdă.

Aici prind a rîde şi a face *bchi, bchi*. Inainte de a-şi găta ei sfatul, vine un sol din iad şi-i sfădeşte aspru.

SÎRSĂILĂ

Măi cîni răi şi blestemaţi,
Voi nemica nu lucraţi!
Generalul Luţifer
Mînios va pune fier
30 Şi v'a coase rău cojocul,
Pîn'ce i-aţi mîncat norocul.

INSPECTORUL

Ţine-ţi gura, Sîrsăilă,
Şi de spate-ţi fie milă.

SÎRSĂILĂ

Prostule măria ta,
35 Tu mai multe-i căpăta,
Că cutezi a cuvînta.

INSPECTORUL

Măi golan, măi sfîrticat,
Tu mă 'nfrici aşa 'nfocat?
Vină, ispravnice, iute
40 Şi-l pocneşte peste frunte
Să nu poată grăi multe.
Măi voinice 'nşelător,
Pocneşte-l de vr'o trei ori,
Şi eu de la voi l-oi scoate
45 Să-i rumpem coastele toate.

Aici se prind dracii cu toţii la bătaie.

INGERUL
îi dudăeşte

Voi, coconii iadului,
Ingerii păcatului,
Cu toţi veţi fi demnicaţi,
Pe oameni să nu 'nşelaţi.

Aici diavolii fug unul peste altul şi răcnind.

UN DRAC

50 Vai şi-amar de-a noastră stea!
Aşa văd, că n'om ţinea.
Aici îngerii ne strică,
In iad ne-aşteaptă palincă,
Iar Isus viu de rămîne,
55 Nici aşa nu ne-a fi bine.
Vai de mine şi de mine!
bih, hi, hi, hi!

INSPECTORUL
către draci:

Hai să mergem la Irod
Şi eu m'oi sui sub pod

www.dacoromanica.ro

Să pot bine scrie tot
Ce-a grăi omul cel prost;
Şi voi tot să-l înşelaţi
Şi mie să-mi ajutaţi,
5 Doar îl putem prinde 'n laţ
Şi să-l legăm de grumaz,
Şi să-l facem un cărnaţ,
Ca şi cînii cei turbaţi.

Aici rîd dracii cu hohot: *bî-hî, hî, hî, hî, hî, him hom!*

ACTUL al VIII-lea

Regele Irod umblă prin casă neodihnit, ispitit de draci.

IROD

Nu ştiu ce lucru-i cumplit!
10 Că-s aşa neodihnit,
Nu[-mi] tigneşte de mîncare,
Nici în somn n'am alinare;
Inima îmi bate tare,
Orice dulceţi mi-s amare;
15 Prietenii nu-mi par prea dragi,
Imi pare că văd tot draci.

Se mai gîndeşte şi apoi zice:

Vai de mine şi de mine!
Prea simţesc că va fi bine,
Şi nu-i lucru bun cu mine,
20 C'oi păţi ceva ruşine.
Greu năcaz mă împresoară,
Spaima sta să mă omoară: —
Doar Romanii vor veni
Tronul spre a mi-l răpi;
25 Au doar August să vie
Sceptrul din mînă să-mi iee?
Simţesc că bine n'a fi,
Mare rău am de-a păţi.
Dar, orice necaz m'ar afla,
30 Ostaşii m'or apăra,
Că mă duc acum îndată
Şi le dau cinste 'nsemnată,
Ca cu toţi să mă iubească,
De năcaz să mă ferească;
35 Voi lăsa la logofeţi
Ca să facă un ospăţ
Şi-oi chema pe toţi ostaşii,
Toţi boierii şi fruntaşii,
Eu cu ei m'oi desfăta,
40 Ei credinţă mi-or jura.

Aici vin craii şi întreabă despre Isus Hristos.

VALTEZAR (crai verde)

Oameni buni de viţă mare,
Facem la voi întrebare:
Unde este-asezat
Cel mai mare Impărat,
45 Care din cer a venit
Să se nască pe pămînt?
Că noi la dînsul venim,
Aici în Ierusalim,
Lui să i ne închinăm
50 Şi ceva daruri să-i dăm.

UN FRUNTAŞ

Noi atîta ştim de tot
Că crai ne este Irod;
Impărat, August Cesare
Care 'n lume-i cel mai tare.
55 Noi de Impărat nu ştim
Să fie 'n Ierusalim;
Poate doar Irod de ştie,
De-acea face veselie,
Că aseară, la 'nserat;
60 El ostaşii i-a chemat
Şi-s în mare veselie,
Nu ştiu de ce bucurie.

VALTEZAR

Fraţi, să nu ne 'ntîrziem,
Ci veniţi să întrebăm
65 Pe vestitul crai Irod,
Că el va şti despre tot.

MELCHIOR (crai roşu)

Poate el sărbătoreşte
Şi cu toţi se veseleşte
Pentru noul Impărat
70 Care 'n lume a intrat.

www.dacoromanica.ro

GASPAR (crai negru)

Nu ştiu, poate, nu zic ba,
Vom vedea dac' om intra
Şi dacă-l vom întreba.
Irod e un Idumeu,
5 Am auzit că-i om rău,
Are puţină-ominie
Şi a da cinste nu ştie.

VALTEZAR

Să mergem să-l întrebăm
Şi-aşa grije nu-i purtăm.

Craii pleacă la Irod.

VALTEZAR

10 Oh, Irode, crai vestit,
Noi la tine am venit
Ca să ne recomîndăm
Că noi încă crai sîntem.
Noi cu respect ne plecăm
15 Şi cu dor te întrebăm
De un tînăr pruncuşor
Care-i Domn îngerilor
Şi 'mpărat Iudeilor.
Că steaua lui s'a ivit
20 Colo, de la răsărit;
Steaua ne-a povăţuit,
Pînă aici am venit.
Aici dacă am ajuns,
Steaua noastră s'a ascuns,
25 Noi tare ne-am supărat,
De popor am întrebat
Şi ne-a spus adevărat
Că-ai făcut o veselie
Despre ceva bucurie.
30 Deci, de-ţi este cunoscut
Unde 'mpărat s'a născut
Aici, în al tău ţinut,
Căci de dînsul te 'ntrebăm:
Unde-i, să i ne 'nchinăm,
35 Daruri de-a noastre să-i dăm
Noi, în semn de mulţămită?
Ţi-om mai face o vizită.

IROD

Fraţilor, vă mulţumesc
Şi bucuros vă primesc,
40 Că veniţi din depărtare
Şi sînteţi osteniţi tare.
Dar vă spun adevărat
Că eu nimic n'am aflat
Despre-acel mare 'mpărat,
45 Despre care-aţi cuvîntat.
Pe aici este 'mpărat
August cel prea luminat;
Iudeii n'au împărat,
Că Romanii i-au prădat.
50 Ţara-i a Romanilor
Şi nu-i a Iudeilor.
Deci, fraţilor, vă dau cinste,
Vă rog cu frăţeşti cuvinte
Să nu-mi pomeniţi mai mult
55 De 'mpăratul nou născut,
Care nici a fost, nici este,
Fără poate în poveste.
De-ar fi una ca aceea,
Decît tronul să mi-l iee,
60 Mai bine micuţ să piee: —
Voi tăia pe nou-născuţi
De la doi ani mai micuţi,
Şi 'ntre-aceia va pieri,
Tronul mi l-oi mîntui.

GASPAR

65 Irode, tu 'nebuneşti,
Cînd aşa hodorogeşti!

MELCHIOR

Irode, doară glumeşti,
O ce nebunii grăeşti!
Vorbeşte cum vei vorbi,
70 Că eu nu te-oi suferi
Să huleşti pe cel mai sfînt
Din cer şi de pe pămînt.
Cu noi nu vorbi aşa,
Macar eşti în casa ta,
75 Ci vorbeşte lucruri bune,
Nu neşte prostii şi glume.

IROD

O, voi oameni fără minte,
Pînă-acuma v'am da cinste;
Voi, în loc să-mi mulţumiţi,

www.dacoromanica.ro

Da încă mă ocărîți.
Vai și-amar de-a voastră stea,
Că de iau sabia mea,
Pe-amîndoi vă taiu cu ea.
5 Voi grăiți așa cu mine
Ca și cînd ar fi oricine.

VALTEZAR

Iroade, nu se cuvine
Ca să ne sfădim cu tine;
Stăi pe loc, fii mai domol,
10 Eu să spun în locul lor.

IROD

Tu vrei să grăești cuvinte
Pentru-aești crai fără minte!
D'ei ținea și tu cu ei,
Eu vă demnic pe tustrei.

VALTEZAR

15 Iroade, poți bine ști
Că unde-i unul nu-s trii,
Și unul ce-a isprăvi
In potriva alor trii?
Ci mai bine fii mai blînd
20 Să nu te facem pămînt,
Că-avem săbii de oțel,
Te-om tăia tot mănunțel;
Ci mai bine fii cu minte
Și-ascultă a mele cuvinte,
25 Să ne despărțim cu cinste.

IROD

Te rog, dară, împărate,
Numai să vorbești dreptate.
Iroade, îți spun frumos
Că tu ești un om spăimos
30 Și 'nțelegi lucrul întors
Cînd întrebăm de Hristos;
Că-acela nu va veni
Țara ta a o răpi;
Tronul tău nu-i trebuește,
35 Că-acela 'n cer locuește.
Și El ca om a venit
Din iubirea ce-a avut
Cătră 'ntreaga omenime
Să o scoată din suspine.
40 El lumea o-a birui
Și în veci o-a cîrmui,
Nu cu sabie de fier,
Ci cu sfîntul adevăr.
Petru-aceea, orișicare
45 Trebue să-i dea închinare,
Și din cer și de sub soare,
Tot genunchiul să se 'nchine
Celuia ce 'n lume vine
Să o scape de suspine.
50 Dușmanii lui vor să piară,
Ca și lumina de ceară;
Și-or peri de pe pămînt,
Ca și colbul dus de vînt.
El îndreaptă sceptrurile,
55 Face hîrburi tronurile,
Pre umiliți îi înalță,
Pre înălțați îi așează.
Deci de El rău nu vorbi
Pînă sîntem noi aci,
60 Că s'a despica pămîntul
Și-aci îți va fi mormîntul;
Ci te roagă de iertare,
Că-Acela-i îndurat tare,
Și-i căpăta deslegare
65 Pentru a ta cuvîntare.

IROD

Fraților, eu am greșit
Cînd așa rău am vorbit;
Ci, vă rog să vă grăbiți
Și pe-acel prunc să-l găsiți.
70 Dacă i vă veți închina,
Să veniți știre a-mi da,
Să merg să-l rog să mă ierte
De-a mele vorbe deșerte.

GASPAR

De n'a fi tare departe,
75 Noi ți-om da de știre, frate,
De cumva ai gînd curat
Spre marele Impărat.

www.dacoromanica.ro

IROD

Fraţilor, ca să-aveţi spor
Eu vă dau de ajutor
Doi ostaşi prea iscusiţi,
Numai să nu rătăciţi.

Apoi pleacă şi dacă mai merg puţin:

MELCHIOR
zice cătră soldaţi:

5 Fiilor, să fiţi în pace,
Acum vă puteţi întoarce
Şi să spuneţi la 'mpărat
Că noi acasă v'am mînat.

Apoi craii merg singuri, şi dacă află Isus, îşi închină darurile îngenuchind.

VALTEZAR

Eu sînt *Crai-verde* numit
10 Şi viu de la răsărit.
Numele mi-i Valtezar,
Aur îţi aduc de dar.
Eu ştiu, Doamne, foarte bine
Că-s nimica pîngă Tine.
15 Soarele este frumos,
Dar Tu eşti mai luminos;
Aurul este curat,
Dar Tu eşti mai luminat.
Acest dar care-l aduc,
20 Doamne, cînd te-ai născut prunc,
Este-un semn învederat
Că eşti veşnic Impărat,
Vistier scumpeţilor,
Invierea morţilor,
25 Comoara darurilor.
Puterea Tu mi-o ai dat,
Tu laşi să fiu împărat,
Oamenii să-i cîrmuesc
Şi dreptate să-ţi slujesc.
30 Deci, ajută-mi ca să fac
In veci după al tău plac,
Că mare-i iubirea ta
Şi acum şi pururea.

GASPAR

Eu *Crai-negru* mă numesc,
35 Cu smirnă te dăruesc,
Ca să 'nsemnez moartea ta
Cu care moarte-ai călca.
Tu eşti Domnul Domnilor,
Invierea morţilor;
40 Tu eşti vieaţa şi-adevărul,
Calea prin care-aflăm cerul;
Tu la ai tăi ai venit
Dar ai tăi nu te-au primit.
Tu, cerească visterie,
45 Te-ai născut în sărăcie,
Ca de-acum să sufereşti
Pentru oameni, că-i iubeşti,
Şi mîngîi pe necăjiţi
Şi deştepţi pe cei orbiţi.
50 De-acum pînă în vecie
Mila ta spre noi să fie.

MELCHIOR

Eu mă numesc Melchior,
Te-am cercat, Doamne, cu dor
Să te cinstesc cu tămîe
55 Care ţi-e plăcută ţie.
Lucrul mînurilor tale
Este universul mare;
Tu eşti raza Tatălui,
Icoana Părintelui;
60 Singur unul te-ai născut
Şi nime nu te-a făcut.
Tu cu Tatăl din iubire
Vii să ne scoţi din perire,
Voia noastră e spiritul,
65 Inceputul şi sfîrşitul.
Voi trei, şi numai o fire,
Faceţi cerul să se mire
De taina mare-a 'ntrupărei,
De opul răscumpărărei.
70 Mintea din întreaga lume
Nice cînd n'a putea spune
Mărirea tainelor firei,
Că-i lucrul Dumnezeirei.
Cei de jos şi cei de sus
75 Să se plece lui Isus,
Tăt genunchiul să se 'nchine
Celuia ce 'n lume vine
Să o scape de suspine.
De la-al Soarelui sfinţit

www.dacoromanica.ro

Şi pînă la răsărit,
De toţi prea-mărit să fie,
Ca şi fumul de tămîe.
Toţi să strige ne'ncetat:
5 «Bine este cuvîntat
Cel ce 'n lume a intrat,
Ca sie-şi să se jertfească
Şi pe om să-l mîntuiască
De-al dracului vicleşug
10 Şi de-al iadului greu jug».
O, înaltă Dumnezeire,
Fie 'n veci a ta mărire!

INGERUL
către crai:

Vă vestesc, prea iubiţi fraţi,
La Irod să nu 'nturnaţi,
15 Că Irod afurisitul
Vrea să taie pre Cuvîntul
Carele-a făcut pămîntul.
Voi vă duceţi pe alt drum,
Care l-eţi afla mai bun.
20 Mulţumiţi lui Dumnezeu
Că-aţi văzut pe fiul său
Care v'a scăpa de rău.

către Iosif:

Tu, Iosife, să grăbeşti,
Pe Hristos să-l mîntueşti:
25 Pune-l la mumă-sa 'n braţe
Şi pe amîndoi i-aşează
Pe acel mînz de asin
Care merge foarte lin.
Aşa veţi călători,
30 Din Canaan veţi eşi,
In Egipt veţi locui,
Pînă Irod va pieri.
Atunci eu vă voi chema
Iara în Galileia,
35 Ca să fie împlinită
Vorba de Profeţi vestită:
«Iată, am chemat din Egipt
Pe fiul meu cel iubit»

Irod vede că craii nu vin pe la el şi se gîndeşte ce să facă. Atunci vine un diavol şi-l ispiteşte şi-l înşeală. Apoi strînge arhierei şi cărturari şi îi întreabă.

IROD

Voi, arhierei luminaţi,
40 Cărturari prea învăţaţi,
Voi, fruntea Iudeilor
Şi fiii Profeţilor,
Cu toţii sînteţi rugaţi
In cărţi bine să cercaţi:
45 Afla-veţi vre-o prorocie
De care mi-i lipsă mie?

UN ARHIEREU

Noi cărţile le citim,
Prorociile le ştim:
Ori de ce n'ei întreba
50 Bun răspuns vei căpăta.

IROD
zîmbind

Auzit-aţi voi să fie
Undeva vre-o prorocie
Care să făgăduiască
Ca aici va să se nască
55 Un crai din viţă cerească
Care va să stăpînească
Ţara voastră jidovească?

MAI MARELE SINAGOGEI

Oh, Iroade luminat,
Iţi spun drept şi-adevărat
60 Că toţi Profeţii-au vorbit
De-acel împărat vestit.
Da şi aceea o ştim,
Ca s'a naşte 'n Viflaim
Acel pe care-l dorim.
65 Părinţii noştri ne-au dat semne
Cum va fi pe-aceea vreme;
Chiar Izrail cel vestit
Lui Iuda i-o profeţit,
Că el va să stăpînească
70 Ţara noastră jidovească
Pînă 'n vremea cînd s'a naşte
Cel ce turma o va paşte.
El zice cînd va lipsi
Domn din Iuda şi n'a fi,
75 Atuncea va să se nască

www.dacoromanica.ro

Bucuria cea lumească:
Pierderea diavolilor,
Aşteptarea oamenilor.
Deci, Iroade mult cinstit,
5 Acel timp poate-a sosit,
Cum Iacob a profeţit;
Că ne domnesc Idumeii
Şi nu stăpînesc Iudeii —
Aşa zic şi arhiereii.

IROD

10 Dar, voi fruntaşi onoraţi,
Tot aşa răspuns îmi daţi?

FRUNTAŞII

Noi încă toţi aşa ştim,
Cîţi cărţile le cetim,
Ca s'a naşte 'n Viflaim
15 Acel pe care-l dorim.

IROD

De răspuns vă mulţumesc,
Dară am să mă gîndesc
Cîte voi să isprăvesc
Pentru-al vostru crai ceresc.

către căpitani:

20 Iubiţilor căpitani,
Bravilor ostaşi romani,
Inima mea saltă 'n piept
Cînd pe toţi veseli vă văd;
Dar mă doare a vă spune
25 Un cuvînt de 'ntristăciune:
Tronul meu i-ameninţat
De un tînăr împărat
Care-acuma s'a născut
Aici, în al meu ţinut.
30 Acum, nu de mult, au fost
Pe-aici trei crai de la ost;
Eu cu ei vorbe-am schimbat
Şi în urmă i-am rugat
Că dacă îl vor afla
35 Şi i se vor închina
Să vină pe-aici să-mi spună
Unde-i poama acea bună.
De-atunci mult timp a trecut,
Eu pe crai nu i-am văzut.
40 După-aceea am chemat
Jidovii şi-am ţinut sfat:
Ei mi-au spus din a lor cărţi
Că-aici, în aestea părţi,
Se va naşte-un împărat,
45 Cel de dînşii aşteptat: —
Pe Izrail va să-l pască,
Pe Jidovi să-i fericească.
Deci, vă dau poruncă nouă,
Indoită 'n trii şi 'n două,
50 Să grăbiţi care de care
Să tăieţi fără cruţare
Prunci de la doi ani mai mici,
Cîţi se vor afla pe-aici.
Nici unul să nu rămîie
55 Să-mi ia a mea 'mpărăţie.
Arătaţi Iudeilor
Cine-i împăratul lor.

UN CĂPITAN

Eu pe-al meu călcîi mă jor
Că mulţi prunci voi să omor.

ALTUL

60 Sabia mea e ascuţită,
Dar pe mîni va fi tîmpită: —
Atîţia prunci voi tăia,
Cîţi prin Roma voi afla.

Ostaşii se duc şi taie prunci, iar Irod se culcă; dar cît adoarme, iar vin diavolii şi spar. El vorbeşte în vis.

IROD

Lăsaţi-mă! Iertaţi-mă!
65 Decît că mă chinuiţi,
Mai bine mă omoriţi!

Ostaşii vin şi-şi aduc raporturile.

UN CĂPITAN

Oh, Iroade luminat,
Iţi spun drept şi-adevărat,
Şeapte mii de sugători
70 Au tăiat ai mei feciori.

www.dacoromanica.ro

Ţara-i plină de fior
Pentru-acest crîncen omor;
Plînsu-i mare, de minune,
Cît mă tem mai mult a spune.

ALTUL

5 Eu înştiinţez umilit
Că porunca ţi-am plinit:
Şeapte mii prunci tinerei
Au tăiat ostaşii mei;
Mamele plîng şi suspină,
10 Că le doare la inimă;
Că ori încotro priveai,
Tot pruncuţi tăiaţi găsiai.
Toată ţara s'a udat
Cu sînge nevinovat;
15 Eu încă m'am îngrozit
De plînsul ce-am auzit.

IROD

Fiilor, vă mulţumesc,
Cu aur vă răsplătesc,
Că porunca mi-aţi plinit,
20 Tronul mi l-aţi mîntuit.

INGERUL
către mame:

Vouă, mame, cu durere
Eu vă aduc mîngîiere:
Pruncii voştri cei tăiaţi
Cu îngerii sînt buni fraţi,
25 Că-au murit pentru Hristos,
Umplînd cerul de miros,
Şi la 'nmormîntarea lor
Cîntă-al îngerilor cor.

Aici se cîntă: «Cîţi în Hristos v'aţi botezat,
In Hristos v'aţi şi 'mbrăcat,
Aliluia!»

INGERUL
mai încolo

Iar tiranul acest rău,
30 Ce-i duşman lui Dumnezeu,
De viu îl va duce dracul,
Să nu vă 'ngrozească altul.

Aici prind dracii pe Irod şi-l duc în iad.

INSPECTORUL
către Irod:

Cînd mor pruncii mititei
Noi n'avem folos de ei;
35 Tu mulţi prunci mici ai tăiat
Şi pe noi ne-ai înşelat.
Pentru-această a ta faptă
Te vom duce 'n iad, la plată.
Acum mai mult n'ai iertare,
40 Că eşti om blestemat tare;
Nici eşti un om cuvios,
Nici faci dracilor folos.
Haidaţi să-l legăm frumos,
Să-l stringem pînă la os.

Aici îl prind şi-l leagă şi-l iau pe sus şi-l duc către iad.

MOARTEA

45 Măi, diavoli afurisiţi,
Voi de viu îl chinuiţi;
Lăsaţi eu să-l spovedesc,
Datorinţa să-mi plinesc.

ISPRAVNICUL

Mai aşteaptă, domnişoară,
50 Că noi nu voim să moară;
Noi încă îl ştim juca
Mai altfel ca duma-ta.
Ar fi pagubă de tine
Să-ţi ungi dinţii cu-acest cîne.
55 Ţi-s destuli aceşti copii,
Vre-o patrusprezece mii,
Care ţi i-ai cules eri
Prin crîncenile tăieri.
Cu-această pasăre vie
60 Noi ne-om face veselie,
Căci ca el de blestemat
Noi n'avem pe altu 'n iad.

MOARTEA

Voi, draci, n'aveţi ce gîndi,
Că Irod tot al meu a fi,
65 Că voi atît l-eţi căzni,
Pînă 'n mînă mi-a veni.

www.dacoromanica.ro

IROD

Eu cu-a mele desfătări
Mi-am făcut pe veci dureri.
Cît vor fi oameni pe lume
Vor blestema al meu nume.
Nici dracilor nu le plac,
Vai şi-amar de al meu cap.
Acum v'aşi da sfatul meu:
Să nu calci în drumul rău,
După cum am călcat eu;
Să nu pătească ca mine
Din întreaga lume nime.
Ce folos de-a mea domnie,
Că-s cu dracii de-o soţie.
Ostaşii nu mă pot scoate,
Nici a mele averi toate!
Unde eşti, iubită moarte?

Dracii îl duc pe Irod pînă în iad.

INGERUL
către ascultători:

Prea iubiţi ascultători,
Eu-s înger apărător,
Vă rog să ţineţi în minte
Cele aici auzite:
Pe săraci să-i miluiţi
Şi de rău să vă feriţi,
Ca Irod să nu păţiţi;
La suflet să fiţi curaţi,
Cu Dumnezeu împăcaţi,
Oara morţei să-o aşteptaţi,
Ca şi pruncii cei tăiaţi.
Sus în cer veţi locui,
Intr'un loc cu îngerii,
Unde ca să ne 'ntîlnim
Noi cu toţii să dorim.
Ziua de Crăciun ne fie
La toţi spre bucurie;
A Fiului întrupare
Să ne dea îndestulare
Şi păcatelor iertare,
Ce din inimă doresc
La tot neamul romînesc!
Amin
In oraş, în Viflaim.

www.dacoromanica.ro

Toponimia, ca şi *onomastica*, devin adesea în studiile etno-linguistice criterii de o reală însemnătate, întru cât deschid cercetătorului cărări nouă pentru o urmărire mai temeinică a problemelor ce-l interesează. Pentru această consideraţiune, am dat atenţia cuvenită şi nomenclaturei respective, culegând-o aşa cum circulă în graiul viu. Ca şi la culegerea textelor, n'am neglijat, bunăoară, terminaţiunea de genitiv singular, şi anume pe *-i̯*: l-am reprodus acolo unde pronunţarea lui era perceptibilă, fără însă a-l reda şi în forme în cari nu avea nici o rezonanţă, cum ar fi de exemplu: *D'ęalu-Izî*, *D'ęalu i Beresî* (pentru această formă, cf. *Introducerea)*, *D'ęalu-Pleşî*, *D'ęalu-Rădiesî*, *Gruiu-Gîrbovi*, *Podereiu-dumbrăziţî*, *Rîtu-Tămdşoi*, *Valęa-h'içişî*, *Valęa-săraćî*, etc. De notat că, alături de atari genitive, apar şi forme cu *-i̯*: *Gruiu-săraćîi̯*, *Gura-Săpînţîi̯*, *Valęa-Cotozîi̯*, *Valęa-lunćîi̯*, *Valęa-Măt'iesăi̯*, etc. Pe de altă parte, am redat exact accentul ca şi fonetismul propriu al diferitelor forme (cf. *Cólibçil'e*, *Gruiu-cu-bródet*, etc.). Am evitat formele toponimice relevate în harta ridicată de marele Stat major austriac pe scara 1/75.000, întru cât acolo sunt şi numiri greşit redate (cf., bunăoară, forma *Sanetóre* din hotarul satului Breb, în loc de *Sunătoarea*, etc.). Din punct de vedere morfologic şi sintactic, interesant de relevat şi următorul dublet toponimic: în hotarul Vişeului-de-sus, la est de această comună am redat în harta aci anexată numirea *Lunca-Scradiei̯*; acelaşi nume «Scradă» — cf. *Glosarul* — apare cu articolul de genitiv prepus în *Valęa i Scrad'i* — nume care mi-a fost dat ca făcând parte din toponimia Săcelului.

Cât priveşte onomastica, ca nume de botez ea e relativ cu totul redusă, întru cât sunt foarte puţine numele întrebuinţate: astfel se aud oriunde *G'eorçe* sau, mai bine zis, G'i̯o', Gligo', Io̯a', Pă'[tru], etc. Ar fi fost interesant de urmărit aceste nume în vechile condici ale parohiilor săteşti — ceea ce eu n'am putut face decât pentru Sat-Şugătag şi Hărniceşti.

www.dacoromanica.ro

TOPONIMIE

Afin'et (Crăcești).
Alçiori, deal (Ieud).
Apa-Sasului (Botiza).
Arčeriu, pădure (Dragomirești).
Arsurile, șes (Săpînța).
Arșičioara, deal (Borșa).
Arșița, deal (Borșa, Săcel).
Arșîța, deal (Săpînța).

Baba-laz, vale (Vad).
Balt'il'e, deal (Cuhea).
Băița, pădure și vale (Botiza).
Bărbănoačea, pădure și șes (Săpînța).
Bătrîna, deal (Săcel).
Beleoadea (Giulești).
Berșabă [1], munte (Borșa).
Besarabă [2], munte (Săcel).
Besereca-Vucsî (Giulești).
Bçistrîța, vale (Săcel).
Birțul, vale (Borșa).
Bîrlaia, vale (Șieu).
Bîrlan, vale (Vad).
Bîržaba, munte (Borșa).
Bîșca, deal (Săcel).
Bodruna, deal (Cuhea).
Boia, vale (Strîmtura).
Borșenești (Borșa).
Bot'ianu, deal (Botiza).
Bradz, pascalău (Giulești).
Brădet, cu accentul pe *ă* (Crăcești).
Brătilă [3], munte (Borșa).
Breboaia, vale (Breb).
Bruștán'i, pădure (Săpînța).
Budzările-dealului-popii, cosalău (Dragomirești).
Buhăiesăle, munte (Borșa).
Buldzu, cosalău (Giulești).
Burnăreasca, vale (Săcel).
But'ian, deal (Ieud), vîrf (Botiza).
Buza-dealului (Borșa).

Caliman, pădure (Dragomirești).
Capu-Dealului, deal (Șieu).
Capu-Dumbrăzii (Ieud).
Căl'iman, deal (Cuhea).
Căotari, pădure (Vad).
Căpățîna, deal (Săcel).
Cărbun'iști, imaș (Săpînța).
Cățîna, munte (Moisei).
Cîcîčea, vîrf (Săcel).
Cîmpu-mare (Giulești, Iapa).
Cîmpu-sk'inului (Ieud).
Cîrligătura, deal-vîrf (Ieud).
Clifele, deal (Budești).
Coasta-Băgului, deal (Săcel).
Coasta-čea-mare (Șieu).
Coasta-Plaiului (Borșa).
Codravă [4] (Borșa).

---

[1] După Ioan Mihályi, *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, 59.
[2] *Ibidem*, 67. V. *Bîržabă*.
[3] *Ibidem*, 59.
[4] *Ibidem*, 59.

www.dacoromanica.ro

Cólibçil'e, şes (Săpînța).
Corh'ile-Pi̯etrosului̯ (Borșa).
Cornetu, părîu (Coștiui).
Cornu-De̯alului̯ (Vad).
Coro̯astele, deal (Șieu).
Cosău, rîu. Se numește astfel de la Sîrçi̯ în jos.
Costîșu, deal (Săpînța).
Covățu, deal (Ieud).
Cremene̯a, munte (Borșa).
Crîžmăriță, munte (Botiza).
Cručișo̯arele, munte (Borșa).
Cručîșo̯ara (Săpînța).

Če̯arcănu, munte 1849 m., (Borșa).
Čerăruțu, munte-vîrf (Borșa).
Četățau̯a, vîrf (Șieu).
Četățelu, deal (Săliștea).
Čičirlău (Giulești).
Čireșa, deal-vîrf (Strîmtura).
Či̯oncașu (Giulești).
Či̯uncașuri̯ (Iapa).
Či̯uncășăl'e (Săpînța).
Či̯unğîi̯ (Săpînța).
Či̯uroi̯, cosalău (Crăcești).

Davide̯asca, măgură (Crăcești).
Dobra, arătură (Giulești).
Dosu-lui̯-Căliman (Ieud).
Dosu-morii̯ (Strîmtura).
Dosu-popii̯ (Strîmtura).
Dosu-pribeğîi̯, vîrf (Cuhea).
Dosu-Sóriți, deal (Botiza).
Dosu-Șesurilor (Ieud).
Dosu-vîrvului̯, deal (Botiza).
Doșt'i̯or, deal (Săcel).
Drăgușo̯ai̯e (Giulești).
Dric, șes (Săpînța).
Dumbrava (Dragomirești, Giulești)
Dúmbrăvița (Strîmtura).
După-de̯al (Giulești).
După-k'ičeră, deal (Budeşti).

D'e̯alu (Cuhea, Dragomirești).
D'e̯alu-așk'ii̯ (Vad).
D'e̯alu-bucății̯ (Borșa).
D'e̯alu-călugărului̯ (Strîmtura).
D'e̯alu-d'in-mn'ižloc (Moisei).
D'e̯alu-dzîmbrului̯ (Săcel).
D'e̯alu-frasinului̯ (Săcel).
D'e̯alu-frumos (Borșa).
D'e̯alu-Gogot'ii̯ (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu i Berésî (Săcel).
D'e̯alu-Izî (Dragomirești).
D'e̯alu-K'ičerii̯ (Borșa).
D'e̯alu-mare (Moisei).
D'e̯alu-Močirii̯ (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu-Moisei̯ului̯ (Săcel).
D'e̯alulnegru (Borșa).
D'e̯alu-Opčin'ii̯ (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu-Pleșî (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu-Pleșk'ii̯ (Cuhea).
D'e̯alu-popăsc (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu-popii̯ (Dragomirești).
D'e̯alu-preutesei̯ (Cuhea).
D'e̯alu-Răd'iesî (Moisei).
D'e̯alu-rogozului̯ (Moisei).
D'e̯alu-Săčelului̯ (Moisei).
D'e̯alu-Sîh'ei̯ (Iapa).
D'e̯alu-Strîmturilor (Vișeul-de-jos).
D'e̯alu-Trevăile (Moisei).
D'e̯alu-tunsului̯ (Moisei).
D'e̯alu-zinului̯ (Borșa).
D'e̯alu-žepii̯ (Vișeul-de-jos).
D'eluțu (Budeşti, Moisei).

Fața, deal și șes (Moisei, Săpînța), munte (Borșa).
Fața-Bîșt'ii̯ (Săcel).
Fața-Cáșiți, munte (Botiza).
Fața-D'e̯alului̯, deal (Cuhea, Ieud).
Fața-Izî (Săcel).
Fața-Măgurii̯ (Ieud).
Fața-Meselor, munte (Borșa).
Fața-Munčeilor (Borșa).
Fața-Ursoii̯ (Ieud).
Făğet (Crăcești).
Făğetu, deal-hotar (Săcel).
Feh'in'i̯, pod (Săpînța).
Fel-pop, arătură (Giulești).
Fereğeu̯, pădure (Vad).
Fînaț (Dragomirești).
Fîntîna-lu-Hoștrubă (Giulești).
Fîntîna-sclipții̯ (Crăcești).

www.dacoromanica.ro

Frasin, deal (Cuhea).
Frasin'iu, arătură (Dragomireşti), deal (Ieud).
Frăsinel, vîrf (Borşa).
Frăsîn'işu, deal (Breb, Cuhea).
Fundu-Izî (Săcel).
Fundu-Măguriu, munte (Botiza).
Furčiturile, munte (Dragomireşti).

Garal'eu, pădure şi şes (Săpînţa).
Gârdina, munte-vîrf (Borşa).
Gargaléu, munte 2160 m, (Borşa).
Gîrbova (Ieud).
God'eu, vîrf (Cuhea).
Gógoşa, deal (Cuhea).
Grîu-cu-văscu, deal (Budeşti).
Grîu-porčilor (Ieud).
Grîu-roat'i (Ieud).
Groapa-Işomoneasa (Şieu).
Gróhotu, munte (Borşa).
Gropk'ile (Dragomireşti).
Gropşoarele, munte (Borşa).
Gruiu (Giuleşti).
Gruiu-cu-bród'et (Ieud).
Gruiu-Cuh'iu (Vişeul-de-jos).
Gruiu-Gîrbovi (Ieud).
Gruiu-lupului (Ieud).
Gruiu-săračiu, deal (Cuhea).
Gruiu-Sorbului, deal (Cuhea).
Gruiu-varului, vîrf (Cuhea).
Guğile, munte (Cuhea).
Gura-Săpînţîi (Săpînţa).
Gurgoietu şi
Gurguiatu, munte (Botiza).
Gutîiu, munte 1447 m., (Budeşti).

G'eţu, vîrf (Vad).

Hain'easa (Iapa).
Halastru, şes (Sàpînţa).
Hăbciac, hotar (Săpînţa).
Hălaşca, deal (Moisei).
Hănţoaia, coastă şi vîrf (Crăceşti).
Hărn'ečî (Săpînţa).
Hăžmariu, munte (Borşa).
Hólduş (Giuleşti).
Horža (Giuleşti).
Hotaru-Grui (Iapa).
Hrapă, deal (Borşa).
Hugliştea, deal (Şieu).

Iedzări (Săpînţa).
Iedzun'iu, hotar (Săpînţa).
Iştoara, vale (Săcel).
Izvoru (Giuleşti).
Izvoru-Baicului, vale (Dragomireşti)
Izvoru-cailor, munte (Borşa).
Izvoru-Cîrligătura (Ieud).
Izvoru-lu-Dragoş (Moisei).
Izvoru-Munčeluluí (Ieud).
Izvoru-negru (Moisei), deal (Budeşti).
Izvoru-Prislopului (Ieud).
Izvoru-roşu, deal (Budeşti).
Izvoru-Şesurilor (Crăceşti).
Izvoru-Vili, deal (Budeşti).
Izvoru-zinului, pădure (Botiza).

În Cručişoare, şes (Ieud).
Îndrean, deal (Şieu).
În Hrean, dîmbău (Ieud).
În Poduri (Ieud).
În Săčî (Săpînţa).
În Stăn'işor, deal (Ieud).
În Şesuri (Ieud).
Între Măguri (Giuleşti).
Între Răpedz (Săcel).
Între Vălčel'e (Săpînţa).
În Trunk'i, deal (Ieud).

K'eglării (Săpînţa).
K'icuiu (Budeşti).
K'ičera, deal (Botiza).
K'ičioarele-Gradului, munte (Borşa)
K'irl'eara, codru (Săpînţa).
K'isî, vîrf (Borşa).

La Bortă, deal (Ieud).
La Coveţ, munte (Botiza).
La Glod, şes (Ieud).
La K'ičeră (Săcel).
La Mal, şes (Ieud).
La Măgură (Săcel).
La Măguriče (Ieud).

www.dacoromanica.ro

La Pk'etre, deal (Ieud).
La Prisăți (Ieud).
La Răk'it'iș (Ieud).
La Roată (Ieud).
La Soc (Săpînța).
Laz, deal (Vad).
La Zănogi (Săce).
Lazu-lu-Boilă (Șieu).
Lazu-lu-Požar (Ieud).
Lazu-lu-T'ent'iș (Săcel).
Lazu-mare, vale (Vad).
Lazu-verdelui, deal (Săcel).
Liasa, vale (Strîmtura).
*Lih'etea*sa, vale (Strîmtura).
Luvățu, vale (Șieu).

L'espedz (Săpînța).

Malu, deal și pădure (Botiza, Ieud).
Matalan, cosalău (Giulești).
Mădzărișteа, arătură (Giulești).
Măgura, munte (Breb, Crăcești), deal (Cuhea, Ieud, Săcel, Strîmtura), cosalău (Dragomirești).
Măgura-dănceească (Borșa).
Măgura-mare, munte (Budești).
Măgura-mică, deal (Budești).
Măgura-oii (Crăcești).
Mălăiasa, deal (Budești).
Mălin, cosalău (Giulești).
Măreasca, vale (Breb).
Măt'iesa, deal (Botiza).
Merișoru, deal (Cuhea), cosalău (Dragomirești).
Mert'iu, cosalău (Budești).
Mestecăn'ișu (Borș).
Mihaileț, șes (Ieud).
Mlaca (Giulești).
Mlăți, deal (Budești).
Mlăcîl'e, șes (Săpînța).
Mn'iclazu, deal (Vad).
Mn'ireșu, șes (Săpînța).
Mn'isărhatu, pădure (Săpînța).
Móčira-rózin'i (Giulești).
Munčei, munte (Botiza).
Munčelu, deal (Breb), munte (Săcel).
Munčelu-mare (Ieud).
Munčelu-mn'ic (Ieud).
Mușt'eata, deal (Săcel).

Nădășa, codru (Săpînța).

N'edveș, șes (Săpînța).
N'egoiesăle, munte (Borșa).
N'egru (Giulești).
N'eteda, munte (Budești).

Oanța, deal (Budești).
Obîrșia-Boii (Strîmtura).
Obîrșii (Giulești).
Obîrșiile-Țîzlei (Borșa).
Obreža, deal (Ieud).
Onu, deal (Giulești).
Opčina, deal (Săcel).
Opčioara, deal (Săce).
Osoiu, vîrf (Ieud, Nanești).

Pád'eșu (Ieud).
Pascalău (Giulești).
Pascan'eț, munte (Dragomirești).
Pădurea-moinei (Vad).
Pădurea-ungurească (Săpînța).
Pă Lazuri (Săcel).
Pălt'in'ișu, munte (Borșa, Săcel).
Pă Părți (Săpînța).
Pă Plai (Săcel).
Pă Poiană (Săcel).
Pă Prelucă (Săcel).
Păretele, munte (Borșa).
Păroșî, deal (Moisei).
Pă Scăricea (Săcel).
Pă Vălcele (Ieud).
Pelingaria, munte (Botiza).
Piatra-lu-Totoș, deal (Budești).
Picuiu, vîrf (Onești).
Pičiorul-calului (Crăcești).
Pičiorul-capreî (Borșa).
Piciorul-micului (Borșa).
Pietroasa, vale (Borșa).
Pietrosul, munte 2305 m., (Borșa).

www.dacoromanica.ro

Pint'enu, deal (Cuhea, Dragomireşti).
Pîntre cărări̯ (Săcel).
Pk'etrile-şoi̯mului̯ (Săpînţa).
Pk'etrişu, deal (Săcel).
Pk'i̯atra, deal (Vad), munte (Ieud).
Pk'i̯atra-gliganului̯ (Giuleşti).
Pk'i̯atra-N'egrului̯ (Giuleşti).
Pk'i̯atra-re̯a, munte (Borşa).
Pk'i̯atra-Săpînţăi̯, munte (Sapînţa).
Pk'i̯atra-T'isei̯ (Crăceşti).
Pk'i̯atra-Ţîganului̯ (Botiza, Iapa).
Pk'i̯atra-ţîncului̯, deal (Botiza).
Pk'i̯atra-zmăului̯ (Giuleşti).
Pk'iclau̯ă (Giuleşti).
Pk'ičio̯arele-Gradului̯ (Borşa).
Pk'ičio̯arele-scurt'ii̯, deal (Cuhea).
Pk'ičioru-calului̯ (Cuhea).
Pk'ičioru-Gağii̯ (Crăceşti).
Pk'ičioru-lu-Fiscuş (Cuhea).
Pk'ičioru-Măguriči̯ (Ieud).
Pk'ičioru-mest'e̯acănului̯ (Cuhea).
Pk'ičioru-moşului̯, munte (Borşa).
Pk'i̯etrile-corbului̯ (Crăceşti).
Plăi̯uţ, pădure (Botiza, Ieud).
Pleşca, munte (Budeşti).
Pleşcuţa (Ieud).
Pleşcuţu, deal (Cuhea, Şieu).
Pl'ečica (Săpînţa).
Podu-Čearcănului̯ (Borşa).
Pod'erei̯u, deal (Ieud, Giuleşti).
Pod'erei̯u-dúmbrăziţî (Ieud).
Poi̯ana, deal (Cuhea, Săpînţa, Vad).
Poi̯ana-mare (Ieud, Giuleşti).
Poi̯en'iţa (Dragomireşti, Ieud).
Pono̯arăle, cosalău (Giuleşti).
Porcăreţu, pădure (Borşa).
Pot'icu, cosalău (Giuleşti).
Požorîşt'ii̯ (Săpînţa).
Právăţu, deal (Ieud).
Preluca-Cok'ii̯, pădure (Borşa).
Preluca-Mert'i̯ului̯, deal (Budeşti).
Preluca-Părîu (Ieud).
Preluca-sălh'ii̯ (Săcel).
Prelučile (Borşa, Iapa, Săpînţa).
Prelučile-čerbului̯, munte (Borşa).
Prihodişte̯a, cosalău (Dragomireşti).
Prilo̯ağele, deal (Vad).
Pripor, deal (Budeşti, Giuleşti).
Prisaca, munte (Budeşti, Crăceşti).
Prislo̯apele (Săcel).
Prislopaşu, deal (Borşa, Săcel).
Prislopu, munte (Borşa), deal (Cuhea, Ieud).
Prizlopu, munte (Budeşti).
Purcăreţu, deal (Moisei, Strîmtura).
Puzdrile, munte (Borşa).

Răgău̯, deal (Breb).
Răk'it'işu, şes şi izlaz (Ieud).
Răk'iţălele, deal (Budeşti).
Răk'iţele (Crăceşti).
Răpede̯a-mare, izlaz (Ieud).
Răpede̯a-mn'ică (Ieud).
Răsto̯aca (Săpînţa).
Rătunda, şes (Săpînţa).
Rîgău (Crăceşti).
Rîtu-păcurii̯ (Dragomireşti).
Rîtu-Tămăşoi (Ieud).
Rîu (Ieud).
Rîu-mare (Budeşti, Crăceşti).
Rîuşoru (Crăceşti).
Ro̯asa, şes (Săpînţa).
Ruğîno̯asa, vale (Săpînţa).
Runcşor, munte (Botiza).
Runcu, munte (Borşa).
Rupturil'e (Săcel, Săpînţa).
Rusca, deal (Cuhea).

R̄ăk'ita, cosalău (Giuleşti).
R̄ăpede̯a (Borşa, Săcel).

Sasu, vale (Botiza).
Săcăre̯au̯a, vîrf (Botiza).
Săcătura, deal (Vad).
Săcăturile, şes (Crăceşti, Ieud).
Săcui̯asca (Giuleşti).
Săpinčio̯are (Săpînţa).
Săpînţa, vale (Săpînţa).
Săpînţa-şîpotului̯ (Săpînţa).
Sărmetež (Botiza).
Scăi̯asa, vale (Strîmtura).
Scăi̯uş, deal (Budeşti).

www.dacoromanica.ro

Scoruş, deal (Budeşti).
Scurta (Dragomireşti).
Sĕrmet'eşu (Budeşti).
Sfundău, munte (Cuhea).
Sîngĕriş, deal (Ieud).
Soloanu, deal (Vad).
Solotruc, deal (Ieud).
Sóriţa (Ieud).
Stăn'iş̯oara, deal (Botiza, Budeşti).
Stăzerei̯, deal (Budeşti).
Stîna-lu-Vîrtic, munte (Borşa).
Stîna-Sasului̯, munte (Borşa).
Stîn'iş̯oare, deal (Ieud).
Stîrčî̯ (Iapa).
Stupk'ină (Giuleşti).
St'edz̯ea şi *St'eza*, munte (Borşa).
Sub Lazuri̯ (Ieud).
Sub Pk'i̯atră (Giuleşti).
Sub Şoare (Săpînţa).
Sunătoarea, vale (Breb, Strîmtura).
Supt Turtele, arătură (Giuleşti).
Surupoasa, deal (Ieud).

Şarampău̯ (Iapa).
Şaroşa, codru (Săpînţa).
Şesu, deal (Budeşti, Giuleşti).
Şesu-Cuh'i (Dragomireşti).
Şesu-sacărilor (Dragomireşti).
Şesul-Ţărinca (Botiza).
Şesurĕle, deal (Budeşti).
Şĕtrevu, hotar (Săcel).
Şieuţu, vale (Şieu).
Şîgăul, vălcea (Budeşti).
Şipot (Giuleşti).
Şîva, deal (Budeşti).
Şt'edz̯ea şi *Şt'eza*, munte (Borşa).
Şt'i̯olu, munte (Borşa).
Şura-lu-Bilăs (Giuleşti).

Tărniţa, dîmb (Crăceşti).
Tătaru (Crăceşti).
Tăul-Gutîi̯ului̯ (Crăceşti).
Ţiurţiuliş, vale (Vad).
Tomnat'ecu, munte (Cuhea, Dragomireşti).
Topliči̯oara, deal (Săcel).
Topliţa, deal (Săcel).
Toroi̯aga, munte 1939 m., (Borşa).
Trei̯-Săpinţîle, şes (Săpînţa).
Troi̯anu, munte (Moisei).
Tufile (Săpînţa).

Ţîbleşu, munte (Cuhea, Dragomireşti).
Ţîfa, munte (Borşa).
Ţîzla, vale (Borşa).

Ulmu, deal (Budeşti).
Urso̯aia, izlaz (Ieud).
Urso̯iu, deal (Vad).
Urzicarii̯ (Budeşti).

Vadu-Plopului̯ (Săpînţa).
Vadu-Poienii̯ (Săpînţa).
Valea-Agrişului̯ (Vad).
Valea-albă (Crăceşti).
Valea-Arinişului̯ (Văleni).
Valea-arin'ilor (Săpînţa).
Valea-Bartăşului̯ (Giuleşti).
Valea-Belmedzăului̯ (Săpînţa).
Valea-Bçistriţî (Săcel).
Valea-bîrnii̯ (Ieud).
Valea-Bóçiului̯ (Cuhea).
Valea-botîrl'ei̯ (Cuhea).
Valea-boului̯ (Botiza).
Valea-carălor (Săcel).
Valea-caselor (Breb).
Valea-Căşiţî (Botiza).
Valea-cărălor (Săcel).
Valea-cîrstii̯ (Şieu).
Valea-comarničelor (Cuhea).
Valea-cotozîi̯ (Ieud).
Valea-čerbului̯ (Giuleşti).
Valea-četăţeli (Ieud).
Valea-čioncaşului̯ (Vad).
Valea-dolinii̯ (Şieu).
Valea-Drăguiesăi̯ (Vişeul-de-jos).
Valea-Droboi̯'eveî̯ (Săcel).
Valea-fagului̯ (Botiza).
Valea-fîntînei̯ (Borşa).
Valea-Floreanului̯ (Şieu).
Valea-furului̯ (Borşa, Cuhea, Dragomireşti).

www.dacoromanica.ro

Valea-gropk'ilor (Şieu).
Valea-çişî (Ieud).
Valea-Hopşa (Crăcești).
Valea-hotarului (Borșa, Botiza, Crăcești, Moisei, Săcel, Săpînța).
Valea-h'içişî (Săcel).
Valea-h'in'et'esî (Cuhea).
Valea-iepei (Iapa, Vișeul-de-jos).
Valea-iepuroaiei (Şieu).
Valea-iezărului (Ieud).
Valea i Scrad'i (Săcel).
Valea-k'eilor (=teilor) (Săcel).
Valea-k'ičerii (Botiza).
Valea-largă (Săcel).
Valea-lazului (Cuhea).
Valea-lăudatului (Ieud).
Valea-lăzucului (Şieu).
Valea-lu-Flit (Ieud).
Valea-lui-Ciuclă (Ieud).
Valea-lui-Hót'ico (Ieud).
Valea-lui-Lazăr (Ieud).
Valea-lui-Matalău (Cuhea).
Vaiea-lunčîi (Strîmtura).
Valea-lu-Negoescu (Borșa).
Valea-lu-Peter (Cuhea).
Valea-lu-Ştef (Cuhea).
Valea-lu-Toasî (Cuhea).
Valea-L'éordzî (Cuhea).
Valea-Mančiului (Ieud).
Valea-mandrului (Giulești).
Valea-măčieşu (Giulești).
Valea-Măgurii (Cuhea).
Valea-Măt'iesăi (Botiza).
Valea-Melianului (Cuhea).
Valea-Mihaileţului (Ieud).
Valea-Mlăčii (Şieu).
Valea-Mn'ihalcozilor (Şieu).
Valea-Mn'ihnii (Şieu).
Valea-Mn'ireşului (Botiza).
Valea-Mn'isărhatului (Săpînța).
Valea-mold'işului (Săcel).
Valea-morii (Vișeul-de-jos).
Valea-Nădăşîi (Săpînța).
Valea-neagră (Crăcești).
Valea-N'eamțului (Cuhea).
Valea-Păroşî (Moisei).
Valea-pečižnîi (Moisei).
Valea-Pint'enului (Cuhea).
Valea-Plăiuțului (Botiza).
Valea-Pleşk'ii (Cuhea).
Valea-Podişoarelor (Şieu).
Valea-Poienii (Borșa).
Valea-pomn'ilor (Cuhea).
Valea-Popenilor (Şieu).
Valea-porcului (Vișeul-de-jos).
Valea-prelučîlor (Cuhea).
Valea-preut'esăi (Cuhea, Dragomirești).
Valea-Prihod'işt'ii (Cuhea).
Valea-Răd'ieşî (Moisei).
Valea-rea (Borșa).
Valea-ruginoşî (Cuhea).
Valea-sacă (Giulești).
Valea-Sarasăului (Iapa).
Valea-satului (Cuhea).
Valea-săcăturii (Botiza, Vișeul-de-jos).
Valea-săračî (Cuhea).
Valea-scurt'ii (Dragomirești).
Valea-scurţî (Cuhea).
Valea-Selesk'ii (Şieu).
Valea-Sînğerişului (Ieud).
Valea-sk'inului (Botiza).
Valea-slat'in'ei (Cuhea, Ieud).
Valea-sorei (Vișeul-de-jos).
Valea-Sóriţî (Botiza, Ieud).
Valea-strîmturii (Săcel).
Valea-Surducului (Strîmtura).
Valea-Tămăşoi (Ieud).
Valea-Tisei (Borșa).
Valea-Uncoaiei (Moisei).
Valea-Ungurului (Săcel).
Valea-Ursoaiei (Săcel).
Valea-Ursoii (Cuhea, Dragomirești).
Valea-Ursoiului (Botiza).
Valea-Văşcoaiei (Moisei).
Valea-Vătaşk'in'ii (Săpînța).
Valea-Vişeului (Borșa).
Valea-zinului (Botiza).
Văile-Bársului (Ieud).
Vălčele (Giulești).
Văraticu, munte (Botiza).
Văratiči, deal (Vad).

www.diacoromanica.ro

Vărat'ičiu, șes (Săpînța).
Vărăt'ičel, șes (Săpînța).
Vătășk'ina, șes (Săpînța).
Vișionești (Borșa).
Vîrvu, cîmp (Giulești).
Vîrvu-Agrișului (Iapa).
Vîrvu-Alacului (Moisei).
Vîrvu-Arinișului (Văleni).
Vîrvu-cu-arin'i, deal (Budești).
Vîrvu-Dealului-mare (Moisei).
Vîrvu-D'edzînoii, deal (Cuhea).
Vîrvu-K'ičerii (Botiza).
Vîrvu-lu-Ștefan (Giulești).
Vîrvu-Lazului (Moisei).
Vîrvu-mare (Strîmtura).
Vîrvu-Munčelului (Moisei).
Vîrvu-Opčîn'ii (Vișeul-de-jos).
Vîrvu-Petrii, deal (Cuhea).
Vîrvu-plopk'ilor (Giulești).
Vîrvu-popii (Budești).
Vîrvu-Prelučilor (Cuhea).
Vîrvu-Prihod'ișt'ii (Cuhea).
Vîrvu-Săcuiului (Săcel).
Vîrvu-Sorliștei (Vad).
Vîrvu-Tarn'iței (Cuhea).
Vîrvu-Ursoiului (Botiza).
Vran'ița, vale (Crăcești).

Zănoaga, deal (Borșa).
Zănoaga Pietrosului (Borșa).
Zăpod'ile-Barnei, deal (Ieud).
Zeči, cosalău (Giulești).
Zezun'ii (Crăcești).
Zimbroslav, munte (Borșa).

Žilerescu, deal (Săpînța).

* * *

Dat fiind interesul etno-linguistic pe care îl prezintă în general nomenclatura toponimică, și în directă legătură cu etnografia istorică a Maramureșului din nordul Tisei, relevez aci mai multe numiri din toponimia acestui Maramureș nordic care astăzi se găsește sub stăpânirea cehoslovacă. Interesul și importanța lor se evidențiază de la sine și clar, mai toate făcând parte din fondul linguistic comun întregului element românesc nord- și sud-dunărean. Toate aceste forme le-am extras din publicațiunea cehoslovacă *Časopis moravského musea zemského, ročník X* (1910), *čís.* 2, și anume din harta anexată la acest număr. In dreptul fiecărei forme dau câte o cifră romană urmată de una arabă, amândouă reprezentând pătratul din hartă format din intersecția coloanei verticale (reprezentată prin cifra romană) cu cea orizontală (reprezentată prin cifra arabă) — pătrat în care se găsește forma respectivă.

Ardželuza XXXI, 13.
Arșița XXX, 11.
Bradul XXIX, 12.
Brăduleț XXIX, 12.
Čerban'ia XXV, 10.
Četat XXV, 8.
Gaura XXV, 8; XXVII, 10.
Groapa XXVIII, 13; XXIX, 12.
Gurgulat XXIX, 10.
Karmatura XXXII, 12.
Korna XXVIII, 10.
Kornuta XXIX, 12.
Kuk XXIX, 12.
Kurpen XXX, 13.
Kyčera XXX, 13.
Latundur XXX, 12.
Laturka XXVIII, 10.
Lunga XXXI, 12.
Măgura XXI, 8; XXI, 10.
Negrova XXVIII, 12; XXX, 12.
Niegroveț XXIX, 12.
Ostro-Grun XIX, 11.

www.dacoromanica.ro

Pikul XXVIII, 10.
Plaţ XXIX, 10.
Rătunda XXIV, 8.
Rotundul XXXI, 12.
Rumana XXIII, 10.
Skoruşina XXI, 8.
Sekul XXIX, 9; XXIX, 11.
Splina XXIX, 11.
Strunga XXIX, 11.
Şesul XXX, 13.
Ştebioara XXX, 13.
Tomnatik XXIX, 10; XXXI, 12; XXXI, 13.
Turbat XXX, 12.
Văratek XXXI, 12.
Vlahovo XXIII, 10; XXVIII, 12.
Zapul XXXI, 12.

ONOMASTICĂ

Nume de familii şi porecle

Ardelean (Ieud, Strîmtura).
Auşan (Strîmtura).
Balea (Ieud).
Báran (Ieud).
Băţas (Strîmtura).
Bărboseni (Ieud).
Băzău (Ieud).
Bendiş (Ieud).
Bendrea (Ieud).
Beşicuţă (Strîmtura).
Bízo (Ieud).
Bîrlea (Ieud).
Bledea (Sat-Şugătag, Strîmtura).
Boboţog (Ieud).
Boboţăni (Ieud).
Bocrită (Ieud).
Bodreanu (Strîmtura).
Boic (Strîmtura).
Boţcu (Ieud).
Boroican (Strîmtura).
Botîrlă (Strîmtura).
Brîndău (Sat-Şugătag).
Cărăţan (Hărniceşti).
Coţiotă (Strîmtura).
Coman (Moisei).
Cordiş (Strîmtura).
Costinan (Ieud).
Cóşot (Ieud).
Crăţun (Moisei).
Creţ (Strîmtura).
Cuc (Moisei).
Ţigălitu (Ieud).
Ţiontoş (Strîmtura).
Ţiorneţ (Strîmtura).
Ţiutău (Strîmtura).
Ţivruş (Strîmtura).
Dan (Ieud).
Dáncuş (Ieud).
Danč (Moisei).
Dihor (Moisei).
Drimenzi (Strîmtura).
Dunca (Ieud).
Flutar (Moisei).
Găbrian (Strîmtura).
G'iban (Strîmtura).
Glodean (Strîmtura).
Gordzu (Ieud).
Got (Hărniceşti).
Gulin (Strîmtura).
Ţiuriş (Strîmtura).
Herenta (Ieud).
H'irb (Strîmtura).
Horž (Moisei).
Hotima (Strîmtura).
Hot'ţcu (Ieud, Moisei).
Hoza (Ieud, Strîmtura).
Hožda (Moisei, Sat-Şugătag).
Húbăr (Ieud).
Ţagăr (Strîmtura).
Ţepure (Moisei).
Ţlea (Ieud).
Ţuga (Ieud).
Ţusco (Ied).
Ţvaşcu (Ieud, Moisei).
K'indriş (Ieud).
Lăpuşan (Ieud).

www.dacoromanica.ro

Leva (Strîmtura).
Lihet (Strîmtura).
Luca (Strîmtura).
Lucacĭ (Ieud).
Lupu (Moisei).
Mărăş (Ieud).
Mark'iş (Strîmtura).
Mečean (Ieud).
Mihalea (Ieud).
Mihnea (Strîmtura).
Minica (Ieud).
Mintău (Strîmtura).
Moldovan (Ieud, Strîmtura).
Morar (Strîmtura).
Munţean (Ieud).
Mununar (Crăceşti).
Munurar (Hărniceşti).
Murgu (Ieud).
Neneştean (Strîmtura).
Orçiş (Strîmtura).
Orza (Strîmtura).
Pasăre (Strîmtura).
Perţa (Ieud).
Petec (Ieud).
Petrăuş (Strîmtura).
Petrovan (Strîmtura).
Pleş (Ieud).
Pop (Ieud).
Popan (Strîmtura).
Rus (Strîmtura).
Rusalim (Strîmtura).
Ruşca (Ieud).
Sabadîş (Strîmtura).
Sacalîş (Ieud).
Sas (Ieud).
Scrabă (Ieud).
Straĭ (Moisei).
Ştef (Strîmtura).
Tebeţĭ (Ieud).
Tomoiagă (Moisei).
Traiştă (Ieud).
Tutula (Ieud).
Uliĉĭ (Strîmtura).
Velea (Sat-Şugătag).
Velîşca (Strîmtura).
Vlăşin (Ieud).
Vraža (Ieud).
Zmicala (Strîmtura).

Nume de botez

Agapia (Sat-Şugătag).
Alexă (Vişeul-de-jos).
Amalia (Sat-Şugătag).
Dorofteĭ (Vişeul-de-jos).
Floare (Vişeul-de-jos).
Frăsîna (Sat-Şugătag).
Gafia sau
Gasia şi *Gasîe* (Hărniceşti, Vişeul-de-jos.
Gligore (general).
Iasiana (Sat-Şugătag).
Ievronia (Sat-Şugătag).
Ileana (general).
Ilişcă (Vişeul-de-jos).
Ioan(ă) (general).
Ixina (= *Axenia)* (Sat-Şugătag).
Mandra (Sat-Şugătag).
Mateĭ (Sat-Şugătag).
Mălina (Hărniceşti).
Măricuţa (general).
Mn'iculae (general).
Năstasîe (Sat-Şugătag).
Nicoară (general).
Olexa (Sat-Şugătag).
Oniza (= *Dionisia)* (Sat-Şugătag).
Palagă şi *Palaçiă* (general).
Panteleon (Sat-Şugătag).
Parasca (general).
Pătru (general).
Sîmn'ion (general).
Şofrona (Sat-Şugătag).
Ştefan (general).
Toader (general).
Todora (general).
Vîrtolomeu (Vişeul-de-jos).
Vîrvara (general).
Xenia (Sat-Şugătag).

www.dacoromanica.ro

GLOSAR[1]

a, *la*, $39^{27'72}$, 43^{65}, 59^{34}, 112^{59}.
abçialuca: d'ę-ąbçialuca, *(de) abia* (Săcel).
acrițarj, «care face acriță d'e mîncat» (Vad).
acriță, *fiertură de prune* (Vad).
acruț,-ă, 25^{71}, *dim.* acru.
acufundos,-ǫasă, *adînc*, 69^{19}.
acurat *și* acurât, *adv.*, *negreșit; exact.*
ačičjuca, *aici*, 173^{19}.
adurmăca, *a adormi* (Săcel). *Sens izolat.*
adurn'i, *a adormi*, 81^{6}.
ad'eu, *pl.* ad'ęauă, *tun*, 52^{47}, 53^{24}. Et. *ung.* á g y ú.
ad'iman, *diamant*, 137^{11}.
ad'int'e: maj ad'int'e, *mai acum, de curînd* (Budești).
ad'izmă, *aghiazmă*, 162^{8}.
agod'i, *a aștepta*, 12^{20}, 105^{14}.
agorî, *a surpa, a da jos*: «agor mere» (Vad).
ağjuna, *a nu mînca și a nu bea nimic*, 161^{39}, 162^{46}.
aičjuca, 156^{31}, *v.* ačičjuca.
airęa, 162^{20}, 171^{53}, *aiurea.*
airilęa, 172^{7}, *v.* airęa.
alboj,-ǫaje, *albastru*: berbeče alboj (Crăcești).
aldui, *a binecuvînta* (Hoteni).
alęatu: če îmblaț în alęatu codrului? (Botiza). *Formă rară și necunoscută ca sens. Ca origine, probabil că avem a face cu forma slavă* l ě t ĭ *care, în limba cehă, are derivate cu semnificația de «frumos; splendoare». In cazul acesta,* alęatu (= a lęatu) *ar însemna «măreție, splendoare (a codrului)».*
aletuțu, 122^{69}, *dim.* alęatu.
alina (a să), *a (se) așeza*, $126^{62'63}$; *a (se) liniști*, 117^{6}.
alinare, *liniște, repaus*, 194^{12}.
alunguțu: d'alunguțu, 31^{9}, 101^{77}, *dim.* alungu.
amn'istui (a să), *a (se) liniști* (Ieud); *v* mistujală.
amú, *acum*, 154^{5}.
amuja, 171^{34}; *v.* amu.
amuş̦j (Borșa); *v.* amuja.
Ank'ilie, *nume de persoană*, $119^{14'29}$.
apăra: să apără Dumn'edzău să sufl'e un vînt, că tăt'e crănčil'e l'e rumpe (Săpînța).
aplecătǫare, *oaie cu lapte fără miel* (Apșa).
aprindere, *răceală, pleuresie*: îs beteagă de aprindere (Săcel).
apuca: n'apuc a mă duče (Crăcești); n'apuc a mere că n'am vreme (Breb).
apucător,-ǫare, *hoț*, 163^{2}.
arăstui (a să), *a (se) prezenta, a (se) arăta*, 126^{16}, 139^{61}, 140^{10}.
ardzînțel, $96^{53'}$ *dim. argint.*

---

[1] Pentru formele din texte și apendice dau cel puțin câte o singură trimitere printr'o fracție arătând pagina și rândul în care se găsește forma; pentru rest reproduc localitatea în care au fost înregistrate — ceea ce nu însemnează că ele aparțin exclusiv acelor localități. Pe lângă cele pur dialectale am înregistrat și forme care privesc mai mult fonetica sau morfologia de cât un glosar: — aceasta, spre a ușura urmărirea diferitelor aspecte ale graiului maramureșean. Ordinea alfabetică întrebuințată e următoarea: *a, ă, b (b'), c, č, d, d' dz, e, f, g, ç, γ (γ'), ğ, h (h'), i, î, k', l, l', m (m'), n, n', o, p (p'), r (r'), s, ș, t, t', ț, u, v, z, ž.* Abreviațiunile întrebuințate: *adj.*=adjectiv; *adv.*=adverb; *dat.*=dativ; *der.*=derivat; *dim.*=diminutiv; *fem.*=feminin; *fig.*=figurat; *germ.*=german; *grec.*=grecesc; *interj.*=interjecție; *invar.*=invariabil; *part.*=participiu; *pl.*=plural; *prep.*=prepoziție; *rut.*=rutean; *sb.*=substantiv; *sg.*=singular; *sl.*=slav; *ung.*=unguresc; *v.*=vezi; *vb.*=verb; *voc.*=vocativ.

www.dacoromanica.ro

aret'e, *berbece* (Borşa).
arişte, *închisoare*, 152[25].
arm, *coapsa de la căprioare* (Ieud).
armaş, *haiduc, viteaz*, 111[9]; *păzitor înarmat*, 38[72].
armorarị, *mărăcine cu frunza lată (carduus marianus)*, 162[26].
armos, *înarmat*, 157[39].
armur, *but, coapsă*: armuru pk'ičịorulụ d'e d'inapoị (Vad).
aruncătură, *azvîrlire, răsturnare*, 137[6], 159[38].
ascrumat,-ă, *prefăcut în scrum*, 122[91].
ascuţît, *ascuţiş*, 154[52].
asoga, *a face, a prepara, a pregăti*, 116[52]. *V*. Hasdeu, *Etymologicum*.
asorit, *leşin provenit din cauza arşiţei de soare* (Ieud).
aspreală, *scrobeală*, 29[13].
astară, *de seară, astăseară*, 35[41], 173[6].
astupa, *a îngropa*, 78[68], 116[10,13], 121[26]; *a acoperi*, 103[27].
asumuta (a să), *a se îngreuna, a ameţi*, 123[12].
aşă, *aşa*, 119[73].
aşădza (a să), *a (se) lăsa în jos, a se nivela*, 110[47].
aşădzămînt, *locuinţă stabilă*, 43[21].
aşternut,-ă, *pus*: masă aşternută.
atunčen'e, *atunci*, 154[49].
atunčin'ęa, 166[84]; *v*. atunčen'e.
aţucă, 119[8], *dim*. aţă.
avam,-ă, *mare, cumplit*: lucru avam (Săcel, Năsăud); *adv., prea mult, grozav*, 181[21]; *avan*.
avămn'it,-ă, *rău, ticălos* (Săcel, Năsăud).

babiče, *raţă*, 147[40].
badoc, *tinichea*, 8[73].
baer, «curęaua d'e la taşcă»; *legătură de desagi*, etc. (Ieud).
bagăụ, «şanţ d'e dohan», *restul de tutun scrumat ce rămîne în lulea şi pe care Maramureşeanul îl înfundă în gură, înlocuind astfel pentru ore întregi tutunul*, 172[22].
bagn'etă, *baionetă* (Vad).
baị, *supărare, părere de rău, nevoie*, 27[64], 67[51], 81[26].
baịer, *sfoara de la gura desagilor* (Şieu); *v*. baer.
Balcu, *numele unei vechi familii din Ieud*, 158[17].
balţ, «năframa la mn'iręasă» (Ieud).
banat, *pl*. -urị, *supărare*, 32[64]; *v*. bănat.
bandă, *pl*. bănd*z*, *muzică (militară)*, 70[13].
bandiş, *bandit* (Giuleşti).
Bandręa, *nume toponimic*, 171[23].
Barbă-rasă, *numele unui haiduc*, 153[29].
barnă, *adj. substantivizat, (vacă) oacheşe, negricioasă; tunul*, 146[29]. *(Ung*. barna).
barţă, *impozit, dijmă;* «ţidulă», 172[49].
bate (a să): oile să bat, «oile să mîrlesc», (Borşa); *a lătra*: cîn'iị bat (Şieu).
batăr (čin'e), *orişicare*, 3[38], 21[10]; *măcar* (Budeşti); *v*. batîr.
băcu(ị)eţ, *sac mic*, 68[28]; *fig*.: un băcuịeţ d'e fată, «o fată pit'it'ịoacă», 58[22].
băhn'it, *baionetă*, 157[46]. *V*. bagn'etă.
băltag, *secure servind drept armă*, 153[8].
bănat, *mîhnire*, 15[20]; *v*. banat.
băncuk'ị, 93[45] *şi*
băncut'e, *bani mărunţi*, 111[13].
bănui, *a duce dor, a se întrista, a se necăji*, (Breb), 53[79].
bărbînoc, *plantă mică, verde şi căţărătoare (vinca minor)* (Ieud).
bărbînţă, *putinică pentru lăpturi sau brînzeturi*, 138[11], 173[4].
bărdaş, *tîmplar*, 188[28].
bărnače, *negricioasă* (Borşa): oạie bărnače; *v*. barnă.
băsadă, *vorbă*, 108[24].
băsădui, *a vorbi*.
bătăči, *a bate, a bătători* (Ieud).
băú ! *interjecţie imitînd mugetul vacei*, 138[45].
bed'ęarcă, *un fel de covăţea de lemn, găurită deasupra, în care se pune chiagul de strecurat* (Săcel, Năsăud). Et. *rut*. b r e d a.
beli, *a jupui de piele*, 154[12].
belit,-ă, *jupuit(ă) de scoarţă*: botă belită, 62[23].
Belzebuc, *nume dat diavolului*, 193[5].
b'etăng,-ă, 151[2]; *v*. bçitangă.
bet'ęag,-ă, *bolnav*, 43[67].
b'eteşi (a să), *a se îmbolnăvi*, 170[70].
bézd'ilă, *adv*.: nu îmbla în bezd'ilă, *nu umbla în zadar* (Mara). Et. *rut*. b e z d í l e.
bçiată, *fem. de la* bçiet, 20[49]; *nefericire*, 7[67]; *supărare*, 14[25].
bçibol (Crăceşti), *v*. çibol.
bçiet, *nefericit, sărman*, 79[3].
bçilit,-ă, *alb*: berbeče bçilit (Crăceşti); *v*.: bçiliţă, *albă*: oạie bçiliţă (Vişeul-de-jos).
bçirăi, *a fi primar, a primări*, 77[28].
bçirăiţă, *primăriţă*, 77[35].
bçirăụ, *primar*, 11[54].
bçitangă, *vagabond şi prost*, 151[56].
bçiţęangă, 152[30]; *v*. b'etăng.
bică, *taur* (Vad).
bidă, *supărare, necaz*, 192[59]; *sărăcie* (Ieud).
birăụ, 151[49]; *v*. bçirăụ.
bistoş,-ă, *trist*, 14[38].
bịuşug, *belşug*, 162[20].
bîhn'i, «a bate», *a lătra*, 131[10].
bîndură, *cîrpă* (Ieud).
bîrăi, *a mormăi*, 155[77].

www.dacoromanica.ro

bîrcă: oaie bîrcă, *oaie cu lînă ţigaie* (Rona-de-sus); «mîndră şi creaţă» (Ieud).
bîrče: oaie bîrče (Săpînţa).
Bîtca Tătărčii, *nume toponimic*, 158[8].
bît, *chibrit:* «p'airilea să dzîče *ţîbrîc*» (Ieud).
blăm, *să mergem*, 151[35].
blem, 15[40]; blemi, 15[60]; blemaţ, 91[19].
bluz, *bluză* (Vad).
boar, *care paşte boii*, 99[49], 169[53].
boboan'e, «meşterşuguri», *vrăji*, 57[15].
bobon'i (a să), «a folosî meşterşuguri», 57[16].
boboslov: Ion boboslovul, *Ioan gură-de-aur* (Borşa).
bobot'i, *a pîlpăi, a arde cu flacări troznind*, 98[76].
bodărie, «bold», 107[73].
Bodičioara, 122[4], *dim.* Bodiţa.
bogăreá (oaie): oi *bogărele* — aşa dzîčem noi la čele mănînţele (Ieud).
bohaş, *brad inferior calitativ*, 102[85] (Săcel); *buhaş; v.* péstriţ.
boime, *strînsură de boi; toţi boii unui sat*, 171[24].
boju, *boi*, 95[27] (u *final e cerut de rimă*).
bold, *prăvălie*, 111[16].
bol'i, *a fi bolnav, a suferi de boală*, 47[2].
bolîndzîe, *nebună*, 31[33]; *v.* bolund.
boltáş, «carîmb» *(v. forma)*; *în Crăceşti mi s'a spus că înseamnă «brighiddu»*.
bolund,-ă, *nebun, prost*, 31[35], 97[79].
bolundatec,-ă *nebunatec* (Ieud).
bondă, «căpeneagă», *bundă*, 62[47], 155[18].
bontozui, *a împrăştia* (Ieud); *a deranja* (Sat-Şugătag), 158[50] Et. *ung.* b o n t.
boreasă, *nevastă; stăpînă*, 25[32].
borčil, *medic*, 117[69].
boron'eţ, 173[12]; *pentru sens, v.* textu l.
Borozău, 92[46]. *Ca sb. comun înseamnă pivniţă cu vin uri* (ung. b o r o z).
bosărcaie, 140[85], 161[23] *şi:*
bosorcoi, *vrăjitori*, 144[45]. Et. *rut.* b o s o r k a.
botă, *bîtă (de cioban)*, 58[14].
bot'ei, *turmă*, 31[76], 172[30].
bot'eiaş, 75[58], *dim.* bot'ei.
bot'icuţă, 98[24], *dim.* botă.
boţ, *bucată*, 75[79]; *v.* bulţ.
bourel (Borşa-Răpedea), *dim.* bour: s'o tîln'it c'un bourel.
bouriţă, «ca bou», 145[28].
bozălui, «cînd fug marhăle d'e înfocăčiun'e, d'e căldură, apoi ačeea îi că bozălea'», 139[49]; *a zbîrli.* Et. *ung.* b o r z o l.
Bozneа, *Bosnia* (Vad).
Bracşău, 98[33] *şi:*
Braşău, *Braşov*, 8[64]; *şi* Braşeu, 12[49].
brăčinar, *legătura (de obicei o sfoară)* «gat'iilor», 60[11], 165[52].
Brăilát, *Brăila*, 100[36].
breană, *mreană*, 116[69], 163[6].
brez: berbeče brez, *berbece negru cu capul alb* (Crăceşti).
briboi, *floare roşie-albuie, cu miros de mentă; e primăvăratică (geranium alpestre)* (Crăceşti).
brihan, «pîncete», *burtă (de vite)*, 155[35].
brîglă, *vătală* (Giuleşti).
brudíu, *naiv, prost*, 190[1].
brustan, «buruiană», *brustur*, 55[38].
bruţac, *sac de merinde*, 120[36].
bubă: mor d'e bubă, «durere d'in lontru»; *mi-a dat să înţeleg că ar fi vorba de «cancer»* (Crăceşti), 125[29].
bucat'e, *cereale, provizii*, 164[28].
bucă, *partea cărnoasă a piciorului (din-dărăt)*, 58[10].
bucăli (a să), *a mesteca în gură*, 125[20].
bučimn'i, *a umple bine*, 136[12].
bučin, *bucium (instrument muzical, de obicei un corn de bou)*, 133[7].
bučina, *a sufla, a cînta din bucium*, 84[43], 133[7].
bučin'i, 138[28]; *v.* bučimn'i.
bučiu-e: oaie bučie, *oaie vărgată în galben în jurul şi dedesuptul ochilor* (Vişeul-de-jos).
budacă, *găleată mare în formă de putină* (Borşa).
budércă, *femeie grasă* (Ieud).
buduşlancă, *femeie fugită de la bărbat* (Borşa, Ieud).
bugăt,-ă, *adj. şi adv., mult, destul*, 9[32], 26[62], 157[42].
buhai, *berbece bătut* (Borşa).
buiac,-ă, «măreţ», *îngîmfat*, 170[32].
bulbuc, *plantă ierboasă; floare primăvăratică*, 145[26].
buldz, *bucată, cocoloş; caşul întreg*, 117[78]; *v.* boţ.
bulţ, 78[60], 81[35]; *v.* buldz.
bunuc,-ă, 115[16], *dim.* bun.
burac, *pl.* buraci, *sfeclă*, 146[28].
burd'ei, *bordei*, 68[4].
bureană, *buruiană*, 162[28].
buruian (Ieud); *v.* bureană.
burzului, *a zbîrli*, 135[17].
but, «čjudă», *necaz, contrarietate:* o făcut în butu lui (Strîmtura).
bute, *butoi de vin*, 109[10]; *şi* but'e, 159[20].
butur, *bagaj; resturi:* numa buturile i-s aiči (Apşa-de-sus). Et. *ung.* b ú t o r.
butuţ, *partea cărnoasă superioară a piciorului*, 46[42]; *dim.* but.
but'in, *lemn mare, grindă* (Borşa - Răpedea).

ca: *în expresiunea* ca vai d'e ei, 16[52].

www.dacoromanica.ro

caje, *pasăre răpitoare care scoate ţipete stridente în păduri şi* «strîgă a ploaje», 166[78].
cajer, *fuior alb*, 11[60].
calic,-ă, *slab*, 170[36].
cančeu, *cană mare*, 12[63], 25[21].
cantă, *sinonim cu* cančeu, 25[19]; *vas* (Crăceşti).
cánură, «lîna care rămîn'e în hrebăn» (Borşa).
capăr, *capăt* (Budeşti); *v. Introducerea* (Graiul).
capău, *copoiu*, (Crăceşti).
cararabă, *conopidă*. Et. *ung.* karalábi.
carj, «dγ'javolj», 144[13]; *v.* bosorcoj.
carîmb, *lemn sau băţ rotund pe care se încrestează măsuratul laptelui primăvara* (Budeşti, Borşa). *V. pentru etimologie* Dacoromania, II, 596.
casă, *pl.* căşj *şi* căsj, *însemnează şi cameră* (Budeşti).
cartie, *scrisoare*, 23[70].
caşos,-oasă, «cum e caşu», 138[41].
căcădărj, *fructe mici roşii şi lungueţe de arbust spinos, asemănătoare cu măceşile*, 147[3].
căcăradză, *băligar de capră* (Ieud). *Circulă şi vb.* căcărădza.
călăreşte, *adv.*, *călare*, 27[16].
călca, *a percurge*, 122[22].
căldare, *cazan* (Borşa).
căleasă (Crăceşti), *v.:*
căleaşcă, *trăsură* (Sat-Şugătag).
căli, *a încălzi, a fierbe*, 173[1].
cănac, *ciucurii de la lulea*, 68[24]; *canaf.*
cănţălăriă, *cancelarie*, 19[37].
căn'i, *a încerca, a proba; a dibui, a se împiedeca:* citeşte, da căn'eşte (Ieud).
căpenoagă, «*tîmbariu*» (Berbeşti), *manta, chepeneg; v.* bondă.
căpen'egaş, *manta*, 96[11], 122[13]; *dim.* căpenoagă.
căplan, *capelan*, 158[56]. Et. *ung.* kaplan.
căplarj, *(soldat) caporal* (Coştiui).
căplenesc,-oască, *care ţine de capelan*, 158[54].
cărăbciţă, «marj şî groasă», 126[46].
cărărău, *derbedeu*, «pierde-vară» (Ieud). *Der. din* cărare.
cărbunel, «jarbă če creşte pă munt'e», 81[2].
cărstnic, *cantor* (Budeşti).
cărturet, *cărturar* (Glod).
căsar, *cel ce rămîne acasă* (Budeşti, Crăceşti).
căsărn'ie, *cazarmă* (Crăceşti).
căsucă, 58[9], 114[70], *dim.* casă.
căşj, 161[19], *pl. de la* casă.
căşuţ, 185[62], *dim.* caş.
căta, *a căuta (cu sensul de «despăduchiere»)*, 122[51].
cătană, *soldat, militar*, 14[13].
cătan'e, *militărie*, 21[45], 22[5]; *v.* cotun'ie.
cătrană, *catran, zmoală*, 103[84].
cătun'ie, *militărie*, 21[59], 47[20]; *v.* cătan'e.
cătúrj, «huci mănunţăj d'e fagj» (Crăceşti).
cătuş, *lanţ*, 124[35].
cătuşă, «bag'samă oareče priče d'e pădure» — *aceasta este explicaţia pe care mi-a dat-o o bătrînă din Borşa-Repedea. Intrebînd însă şi pe alte bătrîne, printre cari şi pe Sava Steţcu, mi s'a explicat cu sensul de «jug de boi»*, «proţapul boilor», 126[77]. *V. acum în urmă şi* Dacoromania, III, 666.
căt'ilin, *încetişor*, 10[9].
căt'ilinaş (Borşa), *v.* căt'ilin.
cătîn, *pl.* cătînj, *stînci mari* (Moisei).
cătînos: munt'e cătînos, *pietros, stîncos* (Moisei).
cînta (a să), *a plînge, a jeli*, 67[18].
cîn'esc: d'inţî cîn'eşt'i, *dinţii canini* (Vad).
Cîrlibab *(cu accentul cînd pe* i *cînd pe* a*), nume toponimic*, 158[3].
cîrliga, *a da forma cîrligului*, 29[21].
cîrmoază, *coaje de pîne uscată*, 98[66]. *V.* Dacoromania, III, 701.
clăt'i (a să), *a (se) mişca*, 22[17].
clisă, *slănină*, 84[58].
cloacăză, *coacăză* (Crăceşti).
clocot'iş, *adv.*, *în clocote, în fierbere, cu vuet*, 5[8].
clofúşniţă, *femeie dezordonată, stricată* (Săcel, Năsăud).
clop, *pălărie*, 17[55].
clopot'i (Giuleşti) *şi*
clopoţî, *a trage clopotele*, 35[53].
cóačj, *potcovar*, 152[18]. Et. *ung.* kovács.
coarbă, 20[8], *adj.*, *v.* corbă. *Ca subst. înseamnă şi «cioară, corb»*, 30[24].
coardă, *sabie*, 34[35].
cóbcilă, *cobilă* (Călinişti).
coc (d'e pk'ită), *pînişoară* (Ieud).
cocător, *despărţitura cuptorului de casă în care se coace pînea* (Ciăceşti).
cocon,-oană, *băiat, fată*, 14[64], 66[7].
cocoran, *înseamnă, probabil, «cocoş»*, 147[14].
cocean, *tulpina varzei*, 152[17,31].
cóčie *şi*
cočie *(cu accentul pe* î*), trăsură (mică* 122[39].
cóčîş, *vizitiu*, 114[38,39].
codaţ, *vierme din brînzeturi, strepede*, 77[75].
codrior,-oară, *de codru* (Budeşti).
codrişor, 167[39], *dim.* codru.
coh, *vatra de la gura foalelui în care se înroşeşte fierul* (Ieud, Glod), Et. *rut.* koh.
cok'eli, *a fierbe, a găti mîncări* (Săcel. Năsăud). Et. *sl.* kotlŭ.

www.dacoromanica.ro

coldui, *a cerşi*,45[6] . Et. *ung.* k o l d u l.
colduş,-ă, *sărac, orfan; cerşitor*, 20[48], 139[7].
colduşăsc,-ă, *cerşitoresc*, 105[69].
coleşă, *mămăligă* (Borşa).
coleşăr, «tocănăŭ» *cu care se mestecă mămăliga* (Borşa).
colinduţă, 76[64], *dim.* colindă.
comisaş, *agent poliţienesc*, 38[73].
comînda, «*endre les derniers devoirs*», *a însoţi un mort*, 7[49], 94[69]; «a prohod'i» (Sat-Şugătag).
comîndare, *masa de după înmormîntare* (Sat-Şugătag).
comn'işer, *comisar, agent de poliţie*, 169[27].
copîrşăŭ, *cosciug*, 46[34].
cópk'il, *copil din flori*.
corbăţi, *gîrbaci, biciu*, 101[8].
corbă, *fem. lui* corb, *neagră:* capră corbă (Crăceşti); «bărnače», *negricioasă* (Săcel); corbă bătrînă, «*biată bătrînă*» (Vad); *v.* coarbă.
corbuţ, 88[42], *dim.* corb.
corč, *tufă, arbust*, 104[78].
cordohan, *piele de cordovan*, 65[20]. Et. *ung.* k o r d o v á n y.
corfă, *vărgile îndoite de la acoperişul comarnicului pe cari se întinde pînza* (Budeşti); *acoperişul pătulului de fîn* (Ieud). Cf. *ung.* k o r b a.
corház, *spital*, 41[6]. Et. *ung.* k ó r h á z.
corhă, *versant repede de munte* (Borşa-Răpedea). Et. *rut.* k o r h.
corindă, *colindă* (Crăceşti).
cornuş,-ă, *cu coarne*, 170[30].
corn'i, *colţuri*, 168[16]; *pl. de la* corn.
corn'işor, 25[15], *dim.* corn.
corn'iţă, *coarne (de animal)*, 145[29]; *pl. dim. de la* corn.
corompei, *cartofi*, 147[43].
córtil, *adăpost, locuinţă*, 186[55].
cort'i : mă cort'ea', «îm zin'e k'etve, am plăcere» (Vad). Et. *ung.* k o r t y (a n).
cosală, *cusătură*, 148[12].
cosăŭ, *locul destinat cositului*, 170[38].
cosînţeană: «placă şî staţ la noţ, că şi aičjuca, în Maramureş, sîmt Ilene *cosînten'e*» (Bîrsana).
costiţă (d'e munt'e), 112[26], *dim.* coastă.
costós: hotar costos, *ţinut sau loc accidentat; derivat din* coastă.
coşar, *ţarc mic în care se ţin oile şchioape* (Budeşti).
coşuţ, 91[40], *dim.* coş.
cot, *pl.* cot'e, *cot*, 95[82].
cota, *a îngriji*.
cotare, *îngrijire*, 7[62].
cotun'i, *a face serviciul militar*, 47[17].
cotun'ie, *serviciul militar* (Corneşti); *v.* cătun'ie.
Cozac, *Cazac*, 155[12].
Cozn'ian, *Cozma (sărbătoare)*, 167[2].
crancă, *creangă*, 42[66], 46[4,9], 48[62], 50[71], 52[54].
crangă, 22[8], *v.* crancă.
crăcăna (a să), *a se ramifica (vorbind d arbori)* (Borşa).
crăncuşoară, 51[70], *dim.* crancă.
crăncuţă, 49[61], *dim.* crancă.
crănguţă, 105[47], *v.* crăncuţă.
crea! *strigăt adresat caprelor*, 164[17].
creaţă: apă creaţă, «apă mest'ecată cu sînge», 35[35].
credinţa, *v.* cred'inţî.
cred'inţă, *logodnă*, 107[14].
cred'inţî, *a logodi*, 17[42], 112[36].
cred'inţîie, 164[34]; *v.* cred'inţă.
créstură, -uri, *crestătură de la* vîrtež (Budeşti).
Crizin'ile, *nume toponimic*, 171[19].
Crîstea, «careče sfînt», 144[39].
crîžmar(i), *cîrciumar*, 25[5,13].
crîžmă, *cîrciumă*, 21[17].
crîžmări, *a ţinea cîrciumă*, 77[46].
crîžmăriţă, 25[18], *dim.*
crîžmuţă, 91[79], *dim.* crîžmă.
croncăi, *a croncăni*, 88[42].
croncule, *voc. din rădăcina* cronc, 88[44].
cruče, *în expresiunea:* cînd o fo' cručea mn'jadză-dzî, 89[45]; *pl.* cruči, *picioare*, 155[58].
cručiţă, 32[30], *dim.* cruče.
cucon, 71[41], *v.* cocon.
cuculuţ, 25[23], *dim.* cuc.
cucúrbătă, *căpăţînă* (Sat-Şugătag): cucúrbăta capuluţ.
cucurbélčţ, *melci* (Budeşti).
cucurudz, *fructul conic de brad sau de pin* (Borşa): cucurudz d'e durdzăŭ (Giuleşti).
Cuhn'ea, *satul Cuhea*, 159[13]; *v.* cunh'e.
cuţ: un cuţ de horilcă, *un păhărel de ţuică* (Apşa).
cuţburel, 47[46], 104[64], *dim.* cuţb.
cuţuţ, 115[62], 153[5], *dim.* cuţ.
culmurţ, *pl., mi s'a explicat în sensul de «val-vîrtej»*, 142[39].
cumk'it,-ă, *învăţat, obicinuit*, 50[53].
cumpănă, *balanţă formată din două mari cazane cu care «se măsoară laptele, brînza», v. planşa XIV, 1.*
cumt'i (a să), *a se obicinui:* t'e-aţ cumt'it, sîntem cumt'iţ (Şieu).
cunh'e, *bucătărie; mîncare* (Crăceşti). Et. *rut.* k ú h n a.
cunt'it,-ă, 172[21]; *v.* cumk'it.
cunună, *în expresiunile:* cununa d'ealuluţ, 78[26], 101[47]; cununa unţilor, 130[84].
cunun'iţă, 119[53], *dim.* cunună.

www.dacoromanica.ro

cupă, *concavitate*, 125[19]; «cai să cunosc d'e aj după cupe» (Ieud).
cuprinde, *a prinde*, 134[56].
cura, *a curge*, 22[69], 130[15]; cură, *curge* (Giulești).
curătoare, *curgătoare*, 43[11].
curek'j, *varză*, 100[13], 148[12].
cursúră, *curgere:* toţ munţîj cur cu cursurile în Răpedea (Borșa-Răpedea).
curtelare, *cuartiruire*, 187 *(sus)*.
curvoj,-oaje, *depravat*, 57[33].
curzi, *a curvăsări*, 170[25].
custură, *briceag*, 63[6], 170[59].
cústurj, *pl.*, *rîpi prăpăstioase de munţi* (Ieud).
cuș! *interj.*, «marș de-aičj» (Ieud). Et. *rut.* k u ș.
cut'e, *piatră cu care se ascute coasa* (Ieud).
cuželcă, *furcă de tors* (Budești).
cužmă, *cușmă*, 112[77].

če, *ci*, *dar*, 158[67].
čelșag, *furt; înșelare, răpire*, 98[84], 113[68].
čelui, *a înșela*, 59[4].
čepătoare, *începătoare*, 148[19].
čepeln'iță, *sb.*, *început*, 84[67].
čerca, *a căuta*, 76[30], 116[67].
čern'eală, *întristare, doliu*, 45[55].
čern'i, *a înegri, a îndolia*, 43[76].
četera, *a cînta cu* četera, 117[45].
četerele, 104[58], *dim.* četeră.
čičea, *aici*, 171[12].
čilioaje, «pasăre péstriță cît o sarcă» (Ieud).
čin'iele, 122[15], *dim.* čin'ij: *însemnează «harnașament»*. *(Rut.* č i n).
čioată, *lemn putred* (Vad).
čiocan (de horincă), *păhărel* (Mara).
čiocnă, *ciocnire:* se dau cu oule în čiocnă (Borșa).
čiocoj, *ciocîrlie* (Giulești).
čiole, *minciuni* (Crăcești).
čiolhă, *trunchi gănos* (Ieud).
čionic, *luntre*, «șaică», 151[45]. Et. *ung.* c s ó n a k.
čiont, *cadavru, schelet, os*, 44[74], 102[64].
čiornă: capră čiornă, *capră neagră la cap* (Crăcești).
čiotormean, *gușat*, 172[64].
čipcă, *panglică, fundă*, 35[73], 164[52].
čipoti, «a zcera», 113[64].
čir, «fărină d'e ovăz șiaită če o dăm la cîn'j să nu-j taje *žigu*» (Ieud). Et. *rut.* č i r.
Čjubă, *nume de cîne*, 147[25].
čjubuc, *lulea:* nu dohăn'ești čjubuc (Breb ?)
čjucă, «bată», 164[58].
čjuclă, *buclă de păr, moț* (Giulești); *creștetul gănei sau al cocoșului* (Ieud).
čjucur, *fundă*, 89[33].
čjudă, *necaz*, 22[18].
čjud'i (a să), *a se mira*, 16[55].
čjuflica, *a azvîrli*, 159[31].
čjugurel'e, 147[19] *și*
čjugurj, 147[22]. *Neexplicat. Probabil*, «čjucur».
čjuic, *formă onomatopeică*, 145[10].
čjuleciu, *copil* (Borșa). *(Ung.* c s e l é d).
čjumă, 147[38], *v. textul.*
čjumn'il, *cimil(itură)*, 145[1].
čjumn'ili, 148[23] *(cu sens de «drăcuire»)*, *v. textul.*
čjumn'iliga, 148[21] *(formațiune copilărescă)*.
čjumn'ilitură, *ghicitoare*, 172[52]; *v.:*
čjumurluitură, *cimilitură* (Borșa-Răpedea).
čjung, *scorbură*, 102[63]; *cracă*, 43[41]; «lemn uscat d'e pădure» (Sat-Șugătag).
čjungări (a să), *a (se) ciunti (de coarne)*, 139[46], 170[31].
čjunguț, *ramură*, 43[47]; *dim.* čjung.
čjunta (a să), *a (se) rupe*, 17[47], 21[57]; *a (se) împuțina*, 69[45].
čjuntat, *sb.*, *rupt*, 17[43].
čjunt'iță, *pl.*, *oase*, 143[79]; *dim.* čjont.
čjupă, «scăldătoare la copil», 5[39], 99[20] 112[64].
čjupăi, *a scălda*, 99[26].
čjurčel, *cercel*, 147[27].
čjurdă, *cireadă*, 31[75], 139[38].
čjúrdăcă, 31[58]; *v.* čjurdă.
čjurui, *a curge*, 25[17].
čjută, «șjară d'e pădure», *fiară sălbatică*, 114[28], 163[53].
čileğj, *familie, copii*, 138[32]; *sg.* čileçj *v.* čjuleciu.
čînăltălui, *a curăți tăind* 84[4]. Et. *rut.* (p o) č i n a t i.
čîres, *cireș*, 43[5].

dada, *tată; șef*, 84[14], 155[67].
darab(ă), *bucată*, 157[60], 173[9].
Dăžuc, *nume de persoană*, 153[30].
de, *prep.*, 154[15], *v. textul.*
delănțui (a să), *a anunța, a se prezenta* (Crăcești). Et. *ung.* j e l e n t é s.
demnica, *a dimica*, 196[14].
demnicat,-ă, *tăiat în bucăți*, 193[48].
descîlțî, *a desface cîlții*, 162[40].
desfače, *a curăța*, 172[53].
desît, *sb.*, *desiș*, 9[8].
desk'ilina, *a separa; v.* t'il'in.
despunže, *a întoarce acul de cusut pe unde e introdus*, 90[70].
dezcina (a să), *a (se) rupe; a sparge:* dezcină un lemn (Vad).
dimn'icat,-ă, 80[58], *v.* demnicat.
distălui, *a ferchezui* (Ieud). Et. *ung.* d í s z t e l e n.
dîmbău, «dîmb mare» (Ieud).

www.dacoromanica.ro

dîmburos,-ǫasă, *cu dîmburi* (Ieud).
dîngă, *de (pe) lîngă*, 60[29].
dînsu, *ins, om*, 149[20,31].
dobă, *tobă*, 11[65].
Doca, *nume femeiesc*, 136[69].
doγ'ili, *a dojeni, a mustra*, 67[63].
doγ'il'it,-ă, *supărat*, 67[63].
dohan, *tutun*, 100[15].
dohaniş, *fumător*, 97[39].
dohăn'i, *a fuma*, 58[7]; *v.* čiubuc.
doiči, *a alăpta*, 67[36].
domnar, *boier*, 172[47].
domnuţ, 20[13], *dim.* domn.
domn'esc,-ęască, *boieresc, de domn*, 34[61].
domn'eţ, *boieros*, 172[39].
domn'i, *a stăpîni, a poseda*, 110[79].
doniţă, *putină mică fără toartă, avînd la buză o ureche găurită* (Borşa).
dori (a să), *a (se) iubi*, 10[10]; *a suferi*, 40[2].
dorovăi, *a face curăţenie în casă în ajun de sărbători* (Ieud).
doruc, 106[60], *dim.* dor.
dorurel, 35[28], *dim.* dor.
doruţ, 33[75], 35[30], 41[20], *dim.* dor.
dospală, *dospit*, 114[50].
dost'i, *a dospi*, 113[65].
drăgučior,-ǫară, 23[10], 57[10], *dim.* drag.
drăguşor, 44[76], *v.* drăgučior.
drăguliţă, 25[11], *dim.* dragă.
drăn'ičioară, 18[48], *dim.* draniţă.
drăn'iţî, *a pune draniţe pe acoperiş*, 18[49], 167[20].
drob, *plantă care se întrebuinţează la colorîtul în galben al covoarelor*, 146[22].
drobşor (Borşa), *dim.* drob; *îl pasc şi vitele* (Sat-Şugătag).
drod, *telegraf* (Giuleşti). Et. *ung.* d r ó t.
Drongoş, *nume de persoană*, 153[28].
drumar, *călător, drumeţ* (Săpînţa).
drumuţ, 42[10], 89[82], *dim.* drum.
druşcă, *domnişoară de onoare la o nuntă*, 65[4], 66[16].
dubălar, *tăbăcar* (Glod).
ducučit,-ă, «năcăzît, sărăman», 17–[6].
dulčeaţă, *iubire, dor*, 18[53]; *fericire*, 22[73].
dumramn'ic, «buruiană albă d'e pă cîmp», *dumbravnic*, 156[72].
Dunăriţă, 11[38], *dim.* Dunăre.
duräi, *a rostogoli făcînd zgomot, a durui*, 167[33].
durdzău, *pin*, 23[51]. *Se confundă cu bradul. Insemnează şi «jneapăn»*.
durel'e, *durere*, 171[61,67].
durn'i, *a dormi*, 50[52].
durǫare, *durere*, 41[9].
dunederesc. *Formă necunoscută. Intr'o variantă s'a interpretat ca* dumnezeesc.
dutcuţă, *ban, monedă de 5 şi 10 bani*, 167[10].
dužmen'e, «aşa dzîc la *gat'iţ* în Capnic» (Budeşti).

d'e, *prep., pentru, de*, 67[12,15].
d'ecung, *tranşee*, 24[54].
d'epărat, *zmuls*, 120[12].
d'epărta, *a îndepărta*, 96[87].
d'ept, *drept*, 152[5].
d'escăleca (a să), *pare a avea şi sensul de «a uita de» (v. textul)*, 109[33], 123[61].
d'escăţa (a să), *a (se) despărţi, a (se) desface*, 109[79].
d'escăţat,-ă, *dus, fugit, despărţit*, 109[75].
d'esfače (a să), *a (se) dezlega de vrăji*, 161[32].
d'esfăta, *a satisface*, 110[44,58].
d'esgădui (a să), «a d'esfače», 45[37].
d'esk'edzît,-ă, *destrămat*, 115[52].
d'espreuna, *a despărţi*, 15[46].
d'estul'i (a să), *a (se) îndestula*, 42[24], 45[72].
d'etorţ, *dator*, 128[21].
d'id'iok'itorţ, *deochetor*, 126[11]; *v.* carţ.
d'ţem, *ghem* (Valea-Porcului).
d'ilişî (a să), *a (se) strînge*, 19[41]. Et. *ung.* g y ü l é s e z.
d'i'n, *în*, 11[61], 103[36,37].
d'ingă, *de (pe) lîngă*, 23[14].
d'inţălarţ, *dentist*, 61[63]. *Der.* dinte.
d'ipče, *de ce, pentru ce; pentrucă*, 108[76].
d'ipt, *pentru*, 50[32].

dzăčęa, *a sta, a mocni*, 7[73].
dzămare, «puroţ», 126[51].
dzărî (a se), «a să strîca; cîn oile nu dau lapt'e, fără dzăr, dzîčem că s'o dzărît (Ieud).
dzărîtă (ǫaie). *Pentru a le reveni laptele, oile* dzărîte *se mulg peste lemnele carbonizate provenite din aprinderea focului-viu* (Ieud).
dzîmbru: «*dzîmbru* ğičem noţ şî *čîmbru* care pun'em în dzamă; o dǫară k'ematu-s'o ǫarečineva d'in moşîţ noştri aşa...» (Săcel — Ion Burnar a i Mări). *Nu ştie nimic de animalul «zimbru»*.
dzîucă (Giuleşti), *dim.* dzîuă.
dzorţ, *probabil «zori (de zi)»*, 137[20].
dzuá: und'ę-oţ dzua să nu mîţ, *unde mă va apuca ziua să nu rămîn*, 43[16].

estin,-ă, *eftin*, 162[21].
est'elalt,-ă, *celalt*, 140[86].

fače (a să): fă-te 'ncolo, 44[18].
famélie, *familie*, 157[24].
fapt, *întrebuinţat în descîntece cu sensul de «charme»*, 131[22].
farbă, *văpsea* (Borşa).

www.dacoromanica.ro

fat'e, *explicat cu sensul de «aşchii de lemn răşinos (brad, pin), cu ajutorul cărora se face focul»*, 30[1]. *Corespunde ca sens formei aromîne «dzadă»*.
fat'ie, *pl.* făt'iĭ, *picături de răşină sau bucăţi răşinoase arzînde şi luminoase*, 167[56].
făcătură *(în descîntece), fermecătorie*, 130[62], 134[38].
făguţ, 112[49], *dim.* fag.
făget, *pădure de fagi; loc acoperit cu fagi*, 18[36].
făloşîe, *lăudăroşie, fudulie*, 6[70].
făptură, *natură, chip, felul de a se prezenta*, 107[35].
fără, *afară de, numai*, 3[40], 13[52].
fărbui, *a vărpsi* (Borşa).
fărin'ioară, 116[48], *dim.* fărină.
fărtaiu, *sfert, litră*, 77[45], 121[14].
fătăčiune (d'e poarcă), *partea genitală* (Petrova).
fătuţă, 8[51], *dim.* fată.
făt'ierĭ, *torţă*, 167[50]; «care poartă făt'iĭ d'e său o d'e čeară».
făt'iĭ, *v.* fat'ie.
făţoaie, *faţă de masă* (Budeşti).
făţoĭ, 159[23], *v.* făţoaie.
făţucă, 88[2], 113[58], *dim.* faţă.
făurarĭ, *februar*, 155[75].
fečioraş, 33[7], *dim.* fečior.
fečioriţă, 33[13], *dim. pl.* fečioară.
felderă, *găleată, baniţă*, 92[81].
felder, 93[33], *v.* felderă.
Ferecoaie, *numele unei renumite descîntătoare care locuia pe dealul dintre Glod şi Poieni*, 61[40].
ferestarĭ, *geamgiu, care pune geamuri la ferestre*, 61[64].
feri, *în expresiunea:* ferĭ şi apără, 159[47]; *a evita*, 43[77].
fet'ie, *virginitate*, 44[63]; *epoca de fată-mare, feciorie*, 165[35].
firez, *ferestrău*, 186[27].
fişcăi, *a şuera*, 157[55].
fitău, *legătură (de obicei la zagnii) împletită din trei* ziţe *făcute* guşĭ, 164[43].
fîntîn'i, *a curge ca dintr'o fîntînă*, 129[76].
fîntîn'ioară, 21[49], 106[13], *dim.* fîntînă.
fînuc (Budeşti), *dim.* fîn.
fîrfăit,-ă, *urît*, 44[18].
fîşcîi, 60[42], *v.* fişcăi.
fleaură, *vorbăreţ, vorbăreaţă* (Săcel, Năsăud).
floare (de grîu), *pînea ce se face în sîmbăta Floriilor*, 161[3]. Cf. *forma aromînă «floriţă»*.
floc, *(puf de) pene*, 38[74].
flocos,-oasă, *acoperit cu păr*, 166[64].
floriţea, 26[17], *dim.* floare.
foandi, «čel care prind'e cîn'iĭ», *hingher*, 61[4].
foart'e, *iute, repede*, 107[76].
Foca, *ziua de 22 iulie*, 164[26].
focări, *a face foc, a încălzi camera* (Giuleşti).
focuţ, 21[24], 43[60], *dim.* foc.
fogădău, *cîrciumă*, 12[64], 169[60].
folgatăr, *strîngere, adunare*, 120[46]. Et. *germ.* vergattern.
folosî, *a ajuta*, 140[13], 142[4].
folosîtoare, *care aduce folos*, 85[3].
fondament, *temelie*, 158[57].
forăstui, *a aranja, a întocmi ceva stricat*, 127[9].
formă *(curent întrebuinţat), fel*, 165[80].
formăca, *a vrăji*, 35[24].
formăcătoare, *vrăjitoare*, 95[20].
formăcătură, *fermecătorie, vraje*, 35[23].
fragă: foaie fragă, 48[1].
franţă, *sifilis* (Ieud, Moisei). Et. *ung.* franc.
frăgét, *fraged*, 52[24].
frăt'ic, 77[41], *dim.* frate.
frăt'iluc, 6[9], *v.* frăt'ic.
frăt'iuţ, 116[60], *v.* frăt'iluc.
freală, *tăietură în butoi* (Săcel, Năsăud).
friče, *pl. de la* frică, 80[36].
frînge (a să), *a (se) rupe*, 46[28].
froi, *a sforăi*, 101[49].
frumoasă, *fiinţe rău-făcătoare din superstiţiile poporului*, 130[40]; *v.* d'id'iok'itorĭ.
frundzîşoară, 81[51], *v.:*
frundzucă, 28[1], 33[33], 37[57], 94[18], *v.:*
frundzulea, 39[34], *dim.* frundză.
frundzulică, 52[27], *v.:*
frundzuţă, 27[50], *v.* frundzîşoară.
funduţ, 100[26], *dim.* fund.
furcoĭ, *furcă mare*, 84[11]; *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
fuşt'eĭ, *treaptă*, 84[20,28].

gad'ină, *jivină*, 163[9].
Galareu, *deformat din «Galileu»*, 156[80].
galascan, «k'iatră vînătă de čern'it» (Vad Borşa).
galask'iu, *piatră neagră-vînătă întrebuinţată la văpsit* (Borşa).
Galiţia, *Galiţia*, 19[46].
gazdă, *stăpîn, proprietar*, 76[1].
găioară (Ieud), *dim.* gaie.
gălbănaş, *monedă de aur*, 88[78].
gălben'iţă, *aurită*, 100[68], *dim.* galben.
găl'etar, *care mulge în găleată*, 167[30]. *Corespunde formei aromîne «mătricar»*.
găn'i, *a gîndi*, 23[62].
gărduţ, 69[12], *dim.* gard.
găta, *a pregăti, a termina*, 18[44], 21[29].
gătat,-ă, *împodobit*, 24[20].

www.dacoromanica.ro

găvan, *lingură mare de stînă* (Budeşti), 173^{10}.
găzdac,-ă, gazdă *mare*, 31^{62}, 75^{30}.
găzdălui, *a sta sau a ţinea în gazdă*, 31^{54}; *a trăi*, 173^{48}.
găzdoi,-oaie, 11^{21}, 121^{56}, *v.* găzdac.
gîlcoi, *care are gîlci:* «Moiseniĭ sînt gîlcoĭ — aşa li-ĭ policra» (Moisei).
gîndac, *şarpe*, 129^{12}.
gînscă, *pl.* gînşte, *gîscă* (Giuleşti), 111^{20}.
gînz, *cerculeţ, făcut din împletitură de nuiele, care serveşte pentru fixarea* vîrtezului *alături de* gužbă *la stîni* (Ieud).
gîn'i, 24^{57}, *v.* găn'i.
gîţurĭ: «la noĭ nu-s mult'e oĭ; e, aşa, cît'e v'o treĭ gîţurĭ» (Vad — Ioana Codrea).
glăsuţ, 49^{60}, *dim.* glas.
glet, *front, şir militar*, 120^{39}. *(Germ.* g l i e d.
gligan, *mistreţ* (Petrova).
gloabă, *despăgubire*, 152^{41}.
gódin, *porc, rîmător, godac* (Valea-Porcului).
Gogófta, «besereca Židzîlor»: pă d'ealu Gogofk'i 'n sus (Vad — Ioana Codrea). *In Ieud, în seara de colinde, am înregistrat-o şi ca:* Gogrofk'i, Golgosti *şi* Gogoşti.
gogol'i, «a mn'ilui», 67^{64}; *a desmierda, a mîngîia* (Ieud).
Gogomna, *deformare din «Golgota»*, 75^{41}; *v.* Gogofta.
goidăn'i, *a rage*, «a face larmă», 126^{18}.
Golu, *nume de persoană*, 153^{30}.
gongoĭ, *Ţigan*, 59^{10}.
gorgan,-ă, *tare:* mămăligă gorgană (Ieud).
Gorzu, *nume de familie*, 158^{17}.
goz, *gunoi de vite*, 93^{54}, 163^{18}.
graiţă, *pl., creiţar*, 59^{48}.
graţie, *răgaz*, 114^{58}.
grăd'in'ea, 41^{30}, *dim.* grădină.
grăzduţ, 87^{18}, *dim.* grăzd.
greluş (Ieud), *dim.* greer.
greoaie, *însărcinată, în pozi ţie* (Săpînţa); *v.* groasă.
greşî (a să), *a uita:* amu greşesc (Borşa-Pk'etroasa); staĭ că mă greşesc (Glod); m'am greşît (Strîmtura). *In timp ce eu scriam în caet, persoanele care îmi relatau îşi întrerupeau povestirea sau poezia, spunîndu-mi că nu-şi mai aduc aminte:* amu greşesc. *Inţelesul de «a greşi» nu le lipseşte.*
grind'eaua, «peşt'e mn'ic» (Giuleşti).
grizî, *a îngriji*, 44^{25}.
grîuţ, 66^{68}, *dim.* grîu.
groasă: fomeie groasă, *însărcinată* (Vad); *v.* îngreunată.
gros, *sb.:* în grosu spumiĭ, 139^{49}.
grosčior, *smîntînă*, 134^{83}.
grosĭ, *pl. de la* grof, *magnat ungur*, 155^{3}.
groşiţă, *monedă mică*, 11^{5}.
gruieţ, *grui mic, deluţ* (Ieud).
Gruiţă, 107^{44}, *dim.* Gruia.
grundzuros (drum), 124^{17}.
gubă, *haină de iarnă ţesută, cu flocul în afară (v. planşa a II-a,* n-rul 1), 59^{40}.
gubuţă, 21^{4}, *dim.* gubă.
gurişoară, 60^{18}, *dim.* gură.
gusta, *a prînzi*, 117^{8}.
guşe, *mai multe fire de tort strînse pe degetele mînei în formă de cerc, spre a servi la împletit(ul unui brîu); jurubiţă* (Ieud); *umflăturile de pe trunchiul arborilor din cari se extrage şi iasca*, 151^{9}.
gutîn'ie, *gutîie* (Crăceşti) — *auzit o singură dată.*
guž, *guzgan* (Ieud).
gužbă, *lemn bătut în pămînt, care, alăturat cu ajutorul* gînzului, *serveşte la fixarea* vîrtezului *la stînă*. (Budeşti).

çeizăş, *tren*, 19^{45}. Et. *ung.* g ö z ö s.
G'erasîm, *nume de persoană*, 58^{43}.
G'eşaua, *pl., cele trei sate: Vişeele*, 18^{45}.
çezeş, 23^{46}, *v.* çeizăş.
çi!, *strigăt adresat calului îndemnîndu-l la mers* (Giuleşti).
çibol, *bivol*, 141^{17}; *v.* bçibol.
çinărar, *general*, 120^{60}.
çinularĭ, 14^{12}, *v.* çinărar.
G'işaua, 32^{35}, *v.* G'eşaua.
çişin, *vişin*, 137^{44}.
çiug, *puturos* (Ieud). Et. *ung.* d ö g.

γ'eaţă, *viaţă*, 5^{56}.
γ'isuc, 13^{18}, *dim.* vis.

ğedit, 94^{24}, *v.* ğed'et.
ğed'era, *a degera*, 155^{51}.
ğed'et, *deget*, 96^{54}.
ğenui (a să), «a bănui» (Ieud, Vad).
ğenun'e, *apă adîncă*, 145^{26}.
ğerunk'ĭ, 154^{80}.
ğiolğiu, *giulgiu*, 111^{17}.
ğiosanĭ, *jumătatea din jos a satului, spre deosebire de cea din sus (din deal) care se chiamă* susanĭ.
ğiosănar, *om din* ğiosanĭ.
ğiubăr, *ciubăr*, 162^{11}.
ğiudeţ, *judecată*, 76^{56}.
ğiulişi (a să), *a (se) strînge, a se aduna*, 36^{60}; *v.* d'ilişî.
ğiunğiuriţă, *pl.*, «durere, žunçĭ», 133^{29}.
ğiura, *vb. activ, a pune să jure*, 17^{67}.

www.dacoromanica.ro

ğiurat,-ă, *care a jurat*, 38[69]. *Se deosebeşte de* žurat, *care înseamnă «om de serviciu al autorităţei administrative, curier public»*.
ğiuvală, *jivină:* o ğiuvală de cîn'e (Borşa-Pietroasa).

haçeu, *tun* (Breb), *v.* ad'eu.
Hainăs, 157[63].
halău, *jghiab făcut într'un trunchi de arbore şi în care se pune sare pentru oi* (Budeşti).
halubă, *haină, straiu*, 8[45], 153[40].
haluşcă, *sarma* (Ieud).
hamn'eş,-ă, *şiret, perfid*, «lo̯atră», 28[64]. *(Ung.* h a m i s).
Hararambiu, *Haralamb*, 161[34].
harcă, *hîrcă*, 83[52]; «tata peştilor» (Ieud).
hatra: îmblă d'e̯-a hatra, «îmblă d'e̯-a 'ndăratele̯a» (Şieu). Et. *ung.* h á t r a.
hazně, *folos*.
hărămn'i (a să), *a (se) distruge* (Borşa).
hărt'iulie, *scrisoare*, 90[35].
hăt, *adv., pentru sensuri vezi textul:* 47[53], 52[8], 153[52], etc.
(H)ăţag, 158[63].
hăznui, *a folosi*, 16[37].
h'etică, *tuberculosă* (Budeşti, Crăceşti). Et. *germ.* h e k t i k. *Cf. grec.* ἑκτικός.
h'eticos,-o̯asă, *tuberculos* (Budeşti).
h'iboş, *defectuos* (*v.* hlizîţ). Et. *rut.* h i b a.
h'idoş, *pod umblător, ponton*, 154[70]. Et. *ung.* h i d a s.
h'ie, *lipsă, nevoie*, 103[52].
h'ik'etău, *înşelător, amăgitor*, 32[12]. Et. *ung.* h i t e t ö.
h'ik'etuit,-ă, *amăgit*, 104[48].
H'ilipk'i, *Filip*, 162[36].
h'ink'ei, *car*, 114[40].
h'ir(i), *veste*, 27[23], 92[53].
h'ireş,-ă(e), *frumos*, 18[11].
h'iriuţ, 108[62], *dim.* h'ir.
h'iriz (Vişeul-de-sus), *v.* firez.
h'iuţ, 118[14], *dim.* fiu.
hîd,-ă, *urît*, 11[71].
hîdzî, *a deveni urît* (Ieud).
hîlbă, *rămăşiţe de la masă*, 45[11].
hîrîi, *a aţîţa, a face să mîrîe* (Sat-Şugătag).
hîrzob, «cerc păntu străcurat pă budacă» (Borşa-Repedea).
hle̯ab, 126[66]. *V.* D i c ţ. A c a d. r o m.
hlizîţ, «h'iboş, care să clătea'», 144[10].
ho̯aspă, *coaja cerealelor, pleavă*, 77[38].
hod'in'i, *a (se) odihni*, 16[63], 31[44].
hognoği, *(sub)locotenent*, 57[7]. Et. *ung.* h a d n a g y.
hoi, *interj.*, 28[22].
holircă (Şieu), *v.* horincă.
homor, *pleava grîului ciuruit*, 77[71]. *Pl.* homo̯ară.
homoti (a să), *a (se) înşela* (Ieud). Et *rut.* h o m ú t.
hondrăn'i, *a face zgomot* (Ieud).
honved, *soldat din miliţia ungurească*, 169[8].
horbă, *vorbă*, 31[22], 66[13], 67[19].
horbi, *a vorbi*, 31[22].
horcoti, *a horcăi*, 189[39].
hore, *cîntec*, 21[36].
horholină, *nume batjocoritor adresat unei fete tomnatice*, 60[1].
hori, *a cînta*, 78[80].
horiče̯a, 111[63], *dim.* hore.
horilcă, *rachiu, ţuică*, 32[16].
horilcuţă, 32[12], *dim.* horilcă.
horincă, 76[8], 162[16], *v.* horilcă.
hotar, *limită, graniţă; teritoriu*, 153[16].
Hotim, *Hotin*, 89[49].
hotro̯apă, *văgăună*, 81[14].
hrăn'i, *a sătura*, 7[77], 108[39].
hrebăn, *pieptene de tras lîna* (Borşa).
hrebçincă, *scîndură prevăzută la un capăt cu un fel de dulăpior peste care se pun pieptenuşii de tras lînă* (Budeşti).
Hristo̯aşe̯a, *fem. de la* Hristos, *pentru* Marie, 83[41].
Hrozavlia, *Rozavlia*, 111[28].
huc, *sb., arbust, tufă*, 30[58], 172[35].
huc, *invar., în compunere cu adj. «tot»:* tată huc, 121[68], *însemnînd* «absolut toată»; 15[3], 165[65].
hunsfut, «blăstămat» (Ieud):
De če meri pă Iza 'n sus,
De če o̯amen'i-s hunsfuţ;
De če meri pă Iza 'n žos,
De če o̯amen'i-s frumoşi. Et. *ung.* h u n c u t.
husoş, *monedă ungurească de 20 bani*, 93[66]. Et. *ung.* h u s z a s.
huzdup, 146[37]. *Formă neexplicată.*

ibçi, *a iubi*, 10[75], 137[14].
ibi, 137[82], *v.* ibçi.
iboste, *iubire, dragoste*, 95[21], 116[25], 137[26].
ibot, *îndrăgostit*, 102[62].
iepure, *stratul de carne de pe coastele porcului* (Ieud).
iernuţă, 81[16], *dim.* iarnă.
iezăl, *iesle*, 76[33].
içi, 5[35], *v.* ibçi.
ilioi, ilio̯aie, *fiinţe supranaturale*, 130[34]; *v.* frumo̯asă.
Ilişcu, *nume de persoană*, 120[15] *(formă ungurească)*.
Ilonca, *Elena*, 93[78] *(ung.* I l o n k a).
imaş, *islaz*, 167[53].
in, *interj., ian*, 89[51]. *Poate fi interpretată şi ca un imperativ de la vb.* veni.

www.dacoromanica.ro

ineluţ, 60[54], *dim.* inel.
intra, *vb. activ, a băga*, 120[5].
in'imuţă, 67[2], *dim.* inimă.
Iofule, «bag'samă numele împăratului, ačeęa-i ca şî un grof», 107[11], 108[11].
irǫase, 129[42], *sinonim cu* ilioi.
ismolenčj, *izmene, pantaloni (la păcurari)* (Crăceşti).
Iş, «ǫareče rîu», 43[38].
itros, *rugăciune*, 80[22].
iţie, *măsură de 750 grame lichid*, 41[17], 111[21].
iuj, *interj.*, 156[30].
iut'işor, *adv.*, 140[23], *dim.* iute.
izvarniţă, *zăr*, 173[2]. De la *sl.* z a v a r i t i?
iždăn'i, *a zidi, a crea*, 74[55].

îmbălţui, *a lega* balţul *pe capul miresei*, 165[21].
împăratoriu, 157[10].
împărţaştină: nę-o făcut împărţaştină la loc (Sat-Şugătag).
împerliţat,-ă, «măreţ, care se ţîn'e, se scoţoară», 126[74].
impk'estritǫare, *femeie pricepută în ale ţesetoriei* (Budeşti).
împleti, «a îmburda», *a trînti*, 60[16]. *Aci forma stă pentru «îmblăti»*.
împulăi, *a alunga cu urlete* (Ieud). *E un derivat verbal.*
încrăngat,-ă, *cu ramuri* (Ieud).
încetinat,-ă, *cu cetină*, 18[41].
îndărată, *adv.*, *îndărăt* (Săpînţa).
îndărăpta (a să), *a (se) înapoia, a (se) întoarce*, 125[40].
îndărăta, 136[33], *v.* îndărăpta.
Indreluşă, *sf. Andrei*, 162[41].
ind'emnat,-ă, *început, pornit*, 54[33].
îndzuat,-ă, *expus la lumina zilei*, 83[17].
înferecat,-ă, *încuiat*, 83[18].
înflorit,-ă, *împodobit cu flori*, 7[59].
înfocat,-ă, *roşiu ca focul*, 107[93], 115[38].
informăcat,-ă, *vrăjit*, 99[75].
înfricat,-ă, *înspăimîntat*, 7[65].
îngreca, *a îngreuna, a apăsa, a împovăra* (Giuleşti).
îngreunată (fomeje), *însărcinată* (Slătioara); *v.* greǫaje.
înk'eetoriţă, *pl.*, *încheietură*, 133[53].
înk'iotăra, *a încheia*, 167[11].
însăcurat,-ă, *asigurat*, 170[14].
însîmbra, *a angaja cu simbrie*, 109[69].
înstruţat,-ă, *împodobit cu* struţ, 7[63], 55[42].
înturna, *a întoarce*, 25[35].
înt'eja, *a încheia*, 73[12].
înţînţălat,-ă, *brodat*, 75[21]; «h'ireş; care să pǫartă măreşt'e» (Ieud).
învăra, *a (pe)trece vara.*
învăerat,-ă, *amărît* (Vad).
învăţat,-ă, *obicinuit*, 34[51].
înveregat,-ă, *cu verigi crestate*, 75[20,63].
înzitat,-ă, *învitat*, 35[68].

k'eglărie, *fabrică de cărămizi* (Glod). Et. *ung.* t é g l a.
k'elinca, *a cînta din* k'ilingă, 99[48].
k'elsîg, *merinde de drum*, 95[40]. Et. *ung.* k ö l t s e g.
k'emeşe, *cămaşe*, 154[81].
k'epeneag, *manta*, 19[25]; *v.* căpeneagă.
k'erţău, *berbece nebătut* (Borşa-Repedea); *mior de doi ani* (Ieud). *Der. lat.* t ĕ r t i u s.
k'etǫare, *încuietoare*, 61[14], 93[55]; *încheietoare*, 74[8].
k'etve, *plăcere* (Vad). Et. *ung.* k e d v.
k'jară, *război de ţesut*, 27[41], 65[28]; *ce se poate ţese într'un singur rînd*, 66[3].
k'ibăl, «patru felderi», 66[1].
k'icăzui, *a deretica, a curăţi prin casă* (Budeşti).
k'icur, *picătură*, 87[28].
k'idru, *cedru*, 28[1], 112[78].
k'idruţ, 3[16], *dim.* k'idru.
k'igni, 93[38], *v.* tign'i.
k'γn'iţă, 155[2], *v.* k'ihn'iţă.
k'ihn'iţă, *pivniţă*, 115[42].
k'ilingă, *fluer*, 117[40]. (*Ung.* t i l i n k ó).
k'inzui, *a chinui*, 39[11]. Et. *ung.* k í n o z.
k'jotǫare, *încheietură de haină*, 41[55].
k'ipă, *pipă*, 148[22].
k'irarecsa: îmblă cu k'irarecsa (Strîmtura), *procesiune religioasă*[1].
k'iraresa (Săpînţa), *v.* 163[45].
k'isărj, *pin mare* (Borşa-Repedea).
k'isă, *pin* (Borşa), *confundat adesea cu «brad»*, 66[51].
k'ísăl'iţă, *borş de tărîţe*, 62[52], 68[41]. Et. *rut.* k i s e l i ţ a.
K'işu, *nume de familie*, 157[27].
k'iţără, *pestriţă:* capră k'iţără (Crăceşti).
k'izaroj, «jarbă verd'e frumǫasă», 42[16]; *v.* t'izarǫaje.
k'izitǫare, *care tiveşte; ceea ce se tiveşte, chenar*, 148[20].

la, *a la, a spăla*, 66[48], 104[21].
lacrămă, *plîngere, reclamaţie*, 171[13].
lačjă, *grasă*, 108[41].
lanče, «bota cu care îmblă păcurarju», 75[61], 78[46], 121[29].
laşk'ie, *tăieţei de grîu*, 93[37]. Et. *ung.* l a s k a.
lată, *lăţime*, 107[24].
latu: cîtu-j latu şî 'mpăratu, 45[69].

[1] Cf. Tache Papahagi, *Din folklorul romanic şi cel latin*, 6-8.

www.dacoromanica.ro

lát'ină, *om (rău):* lat'ină rea (Ieud).
laz, *loc ierbos*, 22[27].
lăcátă, *lacăt*, 29[52].
lăcătuit,-ă, *încuiat cu* lăcată, 138[13].
lăcrămaţie (Breb), *v.* lacrămă.
lăcrămn'ele, 45[42], 48[76], *dim.* lacrimă.
lăcui, *a locui*, 39[2], 131[12].
lădoi, *ladă mare*, 65[33].
lăsare, *post, lăsatul secului*, 155[52].
lătáuş,-ă, *lătăreţ* (Ieud).
lăturea, *alături*, 89[52]. *Versul poate fi transcris şi astfel:* Şi te fă delăturea.
lătuţ, 98[65], *dim. sb.* lat.
lăureasă (Strîmtura). *Intr'o variantă a unui descîntec cules, bătrîna Ioana Lehăt (Şrăboaia) îmi spunea în 1922:*

. . . . . .
Că asta nu e lăureasă,
N'iče 'mpărăteasă,
Da-i femeie mîndră şî frumoasă,
D'intre tăt'e mai aleasă,
Ca grîu pă masă.

lăut,-ă, *lat, spălat*, 100[80].
lăzuţ, 10[65], *dim.* laz.
leancă, gubă *zdrenţoasă* (Şieu).
leasă, *scîndura aşezată pe furci sub comarnic şi pe care se aranjează brînza* (Budeşti).
lecric, *suman*, 153[41].
lecuţ, 99[73], *dim.* leacă.
lemnuş, 104[56], *dim.* lemn.
lengăna, *a legăna*, 121[33].
lenoi!, *formează refren la colinde. Se mai aude şi:* (oi) lelui, leroi, leruj (Ieud).
leoştean, 163[50] *şi* leuştean, 84[63].
leţuri, *lemne subţiri şi lungi ce se întrebuinţează la stînă pentru atîrnat diferite lucruri* (Borşa-Repedea). Et. *ung.* l e c.
lezin, *flăcău, hoinar* (Borşa). Et. *ung.* l é z e n g ö.
lihăi (după lupk'i), «a face larmă mare pântru lupk'i» (Crăceşti, Ieud).
limbăriţă, «frundză mare, creşte laolaltă grămadă şî o mîncă tăt felul de marhă» (Sat-Şugătag), 156[74].
lin, 5[14]. *E un joc de cuvinte, rimînd cu* pelin.
Linca, *Elena*, 123[50].
lin'işor, *adv.*, 99[83], *dim.* lin.
lip'id'eu, *cearceaf de cînepă*, 165[38].
lit'e, *moarte*, 69.
liţ, «cui de lemn», 149[56].
liu, *interj.*, 99[18].
loatră, 8[28], 48[34], *v.* lotru.
lobodos,-oasă, *tufos*, 37[12].
loc, *pămînt*, 68[21]; d'e loc, *la moment, îndată*, 32[71].
loconios,-oasă, *lacom*, 89[12].
locuţ, 80[29], *dim.* loc.
loit,-ă, *lovit*, 53[23].
lompă, *lampă* (Slătioara).
lomuri, *pl.*, «arbori», *crăci uscate şi rupte*, 166[35]. Et. *rut.* l o m.
lontru, *înăuntru*, 154[36].
ló(u)ză, *un fel de salcie pe ale cărei rămurele prevăzute cu «mîţişori» Maramureşenii le sfinţesc la biserică în dumineca Floriilor. V.* mîţă. *(Rut.* l o z á).
lozi, *a lovi*, 21[60].
lucruţ, 108[51], *dim.* lucru.
lučeafăn, *luceafăr*, 119[23], 140[62].
lučior,-oară, 95[67], 121[63], *dim.* luciu.
luft: vara aičea-i luft, *vara aici e răcoare şi frumos (deschis şi curat)* (Borşa-Pietroasa); *aer, curent* (Crăceşti) Et. *germ.* l u f t.
lule, *interj.*, 103[76].
luminos,-oasă, *luminat*, 186[40].
lumn'inuţă, 76[38], *dim.* lumină.
Lun'ei, *sfînt de zi de «luni» inexistent*, 167[69].
lun'iţă, 117[37], *dim.* lună.
luotori,-oare, *demoni*, 126[9]; *v.* iroase.
lust'i (cucurudz), *a desprinde bobul, grăuntele de cocean* (Strîmtura). Et. *rut.* l u s k a.
luţifer, *luceafăr*, 192[32].

l'eţui, *fixarea şindilelor pe aranjamentul căpriorilor*, 167[17].
l'eţuri, (Săcel): *v.* leţuri.
l'imbuţă, 67[1], *dim.* limbă.

macău, 40[50], *v.* măcău.
mai, *ficat* (Crăceşti).
maiştăr, *meşter-lucrător*, 18[45].
mal, *pămînt lutos, ca moina* (Ieud).
malin, *liliac (syringa vulgaris)*, 27[7].
mană, «lapt'ele, mana lapt'elui», 129[51], 138[5].
marhă, *pl.* marhă *şi* marhăi, *vită*, 157[77], 161[17,41].
Marmadzău, *mi s'a explicat prin «Sighetul-Marmaţiei» şi prin «Marmaţia»*, 105[33], 106[22]. *Pentru etimologie, v. I n t r o d u c e r e a.*
1. mas, *locul unde dorm oile* (Borşa).
2. mas, *part. de la* mîn: d'e mas, 10[62].
masalău, *locul unde dorm oile* (Apşa); cf. 1. mas.
máştehă, *mamă vitregă*, 111[4].
măcău, *toiag*, «botă», 38[8].
măduă *(cu accentul pe primul* ă*) şi* mădúă, *măduvă* (Fereşti).
măduhos,-oasă, *care conţine măduvă*, 130[77].
măduiţă, 144[62], *dim.* măduă.
măd'eran, *«origanum majoranna»*, 23[13].
măd'eran, 114[10]; *v.* măd'eran.

www.dacoromanica.ro

mădzărat,-ă, *lemn netăiat, cu coaja crestată în felurite desemnuri, care serveşte drept baston; după un timp oarecare, desemnurile crestate pe coaje se reliefează distinct atunci cînd lemnul e tăiat şi cojit*, 146^{12}.
mădzărită, «grăunţă maj mîşcate ca grîu, aşa ca madzăreţa, če creşte pă holde» (Ieud), 91^{87}.
măgură, *măgură*, 35^{59}. (*Accentuat după* n'egură).
Măgura-Ou, *nume toponimic*, 171^{19}.
măhăi, *a învîrti; a aplica, a lovi*, 90^{41}.
majastră, *(babă) vrăjitoare*, 138^{7}; *v.* strîgă.
majeran, «floare mîndră», 12^{33}; *v.* mă-d'ereşan.
majetură, «făcătură» 130^{61}.
măiran, 5^{42}; *v.* majeran.
mălăceag, *joc, petrecere* (Rozavlia). Et. *ung.* m a l a c s á g.
mălătui (a să), *a petrece, a chefui*, 156^{9}; *v.* molătui.
mălin, 108^{66}; *v.* malin.
mămucă, 17^{42}, 23^{36}, 27^{57}, *dim.* mamă.
mămuleană, 122^{84}, *dim.* mamă.
mămulică, 21^{69}, 102^{1}, *dim.* mamă.
mămulucă, 28^{22}, 66^{37}, *dim.* mamă.
mămul'ioară, 123^{56}, *dim.* mamă.
mănînţoc,-oacă, *mărunt* (Săpînţa).
mănucă, 119^{57}, *dim.* mînă.
mănunţa: o mănunţat «*a amenînţat*» (Vad). *Der. din* mînă.
mărădic, «h'eredz», *descendent, moştenitor* (Ieud).
mărăndău, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
Măricuţa, 89^{37}, *dim.* Marie.
mărin, «bubă la coastă», 127^{16}.
mărire, *mărie, majestate*, 92^{79}, $95^{35,42}$.
mărturie, *zi de tîrg*.
mărţînă, «cal bun» (Vad).
măruţ, 95^{14}, *dim.* mare (*sau* măr?).
măsălău, *locul unde dorm oile noaptea* (Ieud). *Der. din* mas. *V.* masalău.
măsoaje, *faţă de masă*, 163^{19}.
măşcătură, *îmbucătură* (Borşa); *v.* muşcătură.
mătălău, *pl.* mătăleţ *(cerut de rimă)*, *organ genital bărbătesc (fig.)*, 61^{31}.
mătricoasă, *fiinţe supranaturale*, 130^{42}; *sinonim cu* iroase; *v.* luotorj.
mătriče, *pl.* mătričj, *reumatism, dureri reumatice* (Săcel, Vad).
măţîşoară, 130^{60}, *pl. de la* maţ.
'mbăerat,-ă, «pestriţ»; «cu baer», 75^{62}.
'mbuldzît,-ă, *cocoşat de* jele (Săcel). *Derivat din* buldz.
'mburda (a să), *a (se) răsturna* (Săpînţa, Giuleşti).
meresîn, *prevestire rea*, 164^{25}.
merind'ioară, 116^{49}; *v.:* merinğioară, 66^{70}, *dim.* merinde.
mériză, *locul de odihnă în amiaza de vară pentru oi sau vite* (Mara).
mern'e, «corhe pustîj» (Borşa).
mesăl, *pahar*, 87^{27}. Et. *ung.* m e s z e l y.
meşteritoare, (babă) *descîntătoare, vrăjitoare* (Săpînţa).
meşterşug, *vrăjitorie, magie*, 154^{64}.
meştire: *auzit în versurile:*
Io d'e-aş şti meştire mare,
Meştiri-u-aş căpk'itan
Şî major di čij maj mare (Budeşti).
Înseamnă, probabil, «meşteşug, ştiinţă».
meştiri, *a meşteşugi; a deveni* (Budeşti); *v.* meştire. *Derivat din* meştire (< meşter).
meter *şi* metîr, *metru; măsură de cereale*, 93^{32}.
mezîn, *copilul cel mai mic* (Mara). (*Rut.* m e z í n e ţ).
mežda, *hotar* (Vişeul-de-jos). Et. *sl.* m e ž d a.
mežerţj, *delicatese* (Crăceşti).
mintenaşj, *acum, imediat*, 193^{23}.
minteuţă, 92^{48}, *dim.* manta.
mint'en, 151^{48} *şi* mint'en'j, 48^{15}, *îndată*.
mint'jucă, 99^{13}, *dim.* minte.
mistujală, *odihnă, linişte* (Ieud).
mit'it'joc,-oacă, 38^{76}, *dim.* mititel.
mînătură, «făcătură», 144^{37}.
mîndreaţă, *splendoare*, 33^{21}.
mîndrior, 20^{55}, 41^{44}, 172^{68}, *dim.* mîndru.
mîndruc,-ă, 15^{28}, 44^{36}, *dim.* mîndru.
mîndruleanu,-ă, 23^{45}, 36^{38}, *dim.; v.:*
mîndruluc,-ă, 25^{40}; *v.:*
mîndrul'jor, 44^{46}; *v.:*
mîndruţ,-ă, 15^{35}; *v.:*
mîndruluţ,-ă, 19^{17}, 23^{29}, *dim.* mîndru.
mîndzară (Apşa) *şi* mîndzare, *pl.* mîndzărj, *oaie sau capră mulgătoare* (Vişeul-de-jos).
mînucă, 98^{21}; *v.* mănucă.
mînurj, 19^{53}, *pl. de la* mînă.
mîrli, *v.* pîrči.
mîşcat,-ă, *mare, arătos*, 107^{94}.
1. mîţă, *o specie de salcie mică* (Budeşti, etc.): «mîne [1 april 1923] e Staulu-cu-florile şi or sfinţî mîţa»; *ramură cu boboci mătăsoşi pe care Maramureşenii o întrebuinţează în dumineca Floriilor* (*v.* louză).
2. mîţă, *pisică*, 121^{84}.
mîţîţea, *mititică*, 27^{11}.
mîzdă, *camătă, dobîndă* (Vad).
mîzgarj, *scîndurile lăturalnice ale unui trunchiu* (Săcel). Et. *rut.* m e z g á.
mladă, *pl.* mlădz, *nuia subţire şi mică* (Ieud).
mn'educ, 164^{42}. *Formă neexplicată.*

www.dacoromanica.ro

mn'eluc, 80[75], *dim.* miel.
mn'enuna, *a minuna* (Corneşti).
mn'enun'ęa (Corneşti), *dim.* minune.
mn'erluţă, 43[75], *dim.* mierlă.
mn'erţă, *măsurătoare de cereale, baniţă*, 92[82].
mn'ezdăl'i (a să), *a (se) hotărnici, a fi graniţă:* «La Cruţîşţoara, — acolo să mn'eždăl'ęa' hotaru nost» (Săpînţa). *V.* mežda.
Mn'iculaj, *Nicolae*, 52[5].
mn'iţi, *a micşora*, 135[18].
mn'ţere, *zahăr* (Mara).
mn'inos, *miros, parfum*, 33[25].
mn'inosî, *a mirosi:* «nu mn'inoasă» (Berbeşti).
mn'ir, 137[13]. *Probabil că aci e vorba de «mirt»*.
mn'ira (a să), *a fi distrat* (Borşa-Pietroasa).
mn'irătoare, 135[10] *şi*
mn'irătorj, *fiinţe din credinţele poporului care* «mn'ură» *lumea*, 135[9]; *v.* mătricoasă.
mn'iresucă, 66[29], *dim.* mireasă.
mn'iriŭ,-e *albăstrui, albiu:* ok'ţ mn'iriţ (Crăceşt'). *Der. din* mn'ere.
mn'irui, *a pacifica*, 157[18].
Mn'istrim, *Nistrul*, 89[44].
mn'işel,-ţală, *nenorocit, nefericit* (Borşa-Pietroasa).
mn'iţă, *miţe (de miel)* (Budeşti).
mn'ižlocaş,-ă, *mijlociu; ca sb.: mijloc, centru*, 119[63].
mţaşă, *bunică* (Giuleşti).
mocă, *nevăstuică* (Ieud). Et. *ung.* mókus.
mocl'ină, «loc močiros», 75[28]; «acolo un'e e móčiră şî ţasă apă şî să fa' ţarbă» Et. *rut.* m o k l í n a.
móčiră, *mocirlă, şi* Močiră, *o haltă a trenului mic dintre Sighet şi Coştiui.*
močiros,-ţasă, *mocirlos* (Ieud).
mod, *chip, mod*, 36[59], 39[41].
modru, *mod*, 22[41]; *v. textul* 10[40], 20[44], 74[20]; *mi s'a explicat şi cu sensul* «maj căt'ilin».
moj (a): «o pus clopotu beserečej a moj», *în apă* (Borşa).
mojmă, «durerj susuţară», 125[38].
mojmat,-ă, 125[38]; *v.* mojmă.
mol, *nămol*, 33[57].
molătui (Vad), *v.* mălătui.
Moldúa, *Moldova*, 171[48].
molid, *molift*, 24[55], 80[64]; *v.* molitv.
molidáş, 59[33], *dim.* molid.
moliy'i, «a unğe cu molitvă o cu oloj», 144[39].
molitv, *molift*, 99[69].
molok'ir, «*om bogat şi cam măreţ*», 110[74].
mol'id, 113[81], *v.* molid.
more, *interj.*, 106[83]: «apoj ğîčem *more* la un om tare frumos» (Vad — Ioana Codrea).
Moreşan,-ă, *Maramureşean*, 59[40].
Moriş, 43[39]: *nu mi s'a putut preciza care rîu anume poate fi acest* Moriş.
morţaje *şi*
moroj, 130[36]; *v.* muroj.
morsă, *apă îndulcită cu miere*, 40[38].
mortică, 11[25], *dim.* moarte.
mortuţ,-ă, 96[81], *dim.* mort.
mort'iţă, 21[44], *dim.* moarte.
morţăşte, *adv., ca la un mort*, 27[18].
morunt,-ă, *mărunt*, 100[56].
moržol'it,-ă, *zbîrcit*, 44[19].
moş, *unchiu* (Şieu); *bunic* (Giuleşti), 118[82].
moşinoj, *muşuroiu*, 60[6].
moştţean,-ă, *moştenitor, băştinaş, autohton*, 157[33].
moşunoj, 6[36], *v.* moşinoj.
moşuţ, 145[16], *dim.* moş.
motor, *automobil, maşină*, 16[15].
'mpăturat,-ă, *făţuit*, «făcut în patru», 40[10], 58[27].
'mpk'irilat,-ă, «frumos», *înverzit, înflorit* (Ieud), 106[50].
'mpleti, *a face*, 119[4].
'mprohod'it,-ă, «acoperit cu năframă» (Borşa).
'mpuşca, *a pocni*, 114[41].
muk'e, *buza cuptorului de casă* (Crăceşti).
mul, «t'ină» (Săpînţa); *v.* mol.
mulătui (a să), 164[61]; *v.* molătui.
mulčęá, *moale* (Ieud).
muli (a să), *a se face (ca) nămol*, «a se face lut», 9[45].
mulit,-ă, *făcut de lut*, 62[8].
multar, *(numărul) plural* (Şieu).
multu, *sb., abundenţă*, 139[39,63].
munčęancă, *munteancă*, 101[73].
munîţiurj, *muniţiuni* (Coştiui).
munteneasca, 101[66]: *probabil cu sensul de «Ţara Munteniei»*.
munună, *coroană de mireasă*, 69[2], 164[56].
murguşăl, *cal de călărie*, 96[13]; *dim.* murg.
murţaje, 126[6] *şi*
muroj, «strigoi care ţaţ laptele», 126[5]; *copiii îngropaţi în apropierea cimitirului; cei nebotezaţi sug sîngele vitelor. V.* mătricoasă.
múrsă (Hoteni), *v.* morsă.
muruţă, *pl.*, 47[28], *dim.* mură.
musaj, *negreşit, neapărat*, 21[28], 67[41].
Musc, *Rus*, 7[44], 14[75].
Muscan, 7[42]; *v.* Musc.
muscur,-ă, *berbece (oaie, capră, etc.) negru cu alb la urechi şi la bot* (Crăceşti).
mustra (a să), *a se lua la întrecere*, 95[5].
muşcat, *sb., înţepătură*, 129[6].
muşcătură, *bucata de pîne destinată unei singure îmbucături* (Borşa); «e bună cu muşcătura», *e miloasă* (Săcel, Săliştea, Dragomireşti).

www.dacoromanica.ro

muşt'i, *a prinde muşchiu*, 84[54].
mutare *sau*
mutăre̯á: «mutare d'e munt'e o mutăre̯a e stîna d'e munt'e» (Săcel).
mutos,-o̯asă, *mut:* femee muto̯asă (Şieu).

nad(ă), *trestie*, 51[57].
nap, «*brassica napus*», 155[64].
nat, *sb.*, *individ*, *om*, 161[4].
năclad, *scorbură de foc:* «e uşor la năclad să faci foc» (Săcel, Năsăud).
nădăi (a să), *a (se) trezi*, *a simţi*, 91[10], *a pricepe*, 146[44].
năfrămucă, 115[34], *dim.* năframă.
nănăşiţă, 119[20], *dim.* nănaşe.
năpîrli, «a pk'ica pen'ele», 7[76].
năposti, *a libera*, *a da drumul*, 29[36].
năpusti, 16[33]; *v.* năposti.
nărăy'i, «a aştepta», 13[28].
năstîmb, 5[47]. *Neexplicat.*
nătîntoc,-o̯acă, *(om) prost* (Săcel, Năsăud).
năturn'i, «s'o luat după el», 75[37].
năzdrăvăn,-ă, *năzdrăvan* (Şieu).
'ncărcăţe̯a, 145[13], *dim.* încărcat.
'nco̯a, *încoace*, 166[19].
'ncobçila, «a pun'e în cobçilă d'e întors acasă», 89[62].
'ncordat,-ă, *încins*, 11[30].
'ncordătură, *cotitură*, *şerpuire de drum*, 30[19].
'ncordăţăl'e, *pl. de la* 'ncordăţa, *arcuit*, 44[11].
'ncristat,-ă, *însemnat printr'o încrestătură*, 170[56].
'nčin'ia, *a pune harnaşamentul pe cal*, 122[16].
'ndălui (a să), *a porni*, *a pleca* (Moisei, Borşa).
'ndărăpta (a să), *a (se) înapoia*, *a întoarce*, 125[45].
'nd'emînă, *ajutor*, *sprijin*, 67[12].
'nd'emna (a să), *a (se) începe*, 55[30].
'nd'eso̯are, «cînd omu nu po̯ate mînca», 142[77]; *constipaţie*.
neguţa, *a tîrgui*, *a negocia*, 95[30].
nelăut,-ă, *faptă murdară*, 155[23].
nevîscă, *nevăstuică* (Sat-Sugătag).
'nfoca, *a încălzi la foc*, 99[29].
'nfocat, *adv.*, *călduros*, 184[76]; *arzător*, *dureros*, 193[38].
'nfocat,-ă, *aprins*, 29[54].
'nfrica, *a speria*, 114[15], 193[38].
'nk'eeturiţă, 143[78], *dim.* înk'eetură, *articulaţiune*.
no, *interj.*, 151[5] (*ung.* n a).
no̯ază, *haită numeroasă de lupi* (Ieud).
noduţ, 107[28], *dim.* nod.
noi (Săcel). *Pentru semnificaţia şi etimologia acestei forme, v. Introducerea.*
nopt'iţă, 40[15], *dim.* no̯apte.
norăto̯are. *Intr'o variantă a baladei* Gruia *culeasă în Vad, Aniţa crîjmăriţa întîmpină pe Gruia cu aceste cuvinte:*
Eu̯ am limbă norăto̯are,
Dau̯ feçiorii la prinso̯are (*v.* 106[86]).
(Mărie Pasăre Pătrăuş, 50 ani în 1923).
norişor, 27[22], *dim.* nor.
norucă, 110[13], *dim.* noră.
noruţă, 45[2], *dim.* noră.
'nspăima, *a înspăimînta* (Hărniceşti).
'nstruţa, *a împodobi cu* struţ, 50[30].
'nşelăçios,-o̯asă, *înşelător*, 74[62].
'ntre̯-aurit,-ă, *auriu*, 76[10,23].
'ntun'ecare, *întunerec*, 71[18].
'nturna, *a (se) întoarce*, 8[16].
nurio̯ară, 114[51], *dim.* noră.
'nvălui, *a se amesteca*; *a suferi* (Vad).
'nvărgat,-ă, «cu flori, mîndru, 'mpk'istrit», 114[68].
'nvera, *a învăra*, 81[31].
'nveşti, *a îmbrăca*, 75[13].
'nvîrsta, *a împodobi*, 91[1].
'nzita, *a învita*, *a îmbia*, 35[70].

n'ečiuntat,-ă, *întreg*, *care nu e rupt*, 139[36].
n'egura, *a se înegura*, 117[46]; «cînd trăeşti rău cu fămeia o cu čileçiu».
n'egúră, *negură*, 35[58].
n'eguriţă, 117[47], *dim.* negură.
n'emn'eşig, *clasa nemeşilor*, 170[41].
n'emn'ic, *nimic*, 103[19].
n'emn'iči, *a omorî*, *a nimici*, 16[50].
ne'nt'inat,-ă, *neînchinat*, 101[72].
n'en'e, *tată* (Ieud), 20[54].
n'en'iuluc, 99[21], *dim.* n'en'e.
n'esuflet it,-ă, *fără suflet*, *fără milă*, 8[19].
n'evăstucă, 99[39], *dim.* nevastă.
n'eved'i, *a năvedi*, 65[27].
n'evest'i, *a duce viaţă de nevastă*, 67[43].
n'ežíd, *durere generală dentară*, *nevralgie*, 126[50].
n'i, *interj.*, *hi!*; *poftim*; *cînd* ... *cînd*, 112[60].
n icări, *nicăiri*, 113[51], *şi* n'icăriri (Breb).
n'iče, *nici*, 16[61].
n'imurui, *dat.*, *nimănui*, 49[19].

o, *sau*, 12[17], 62[29].
ō, *un*, 8[2]; *v.* on. *La* 46[49,51], *poate însemna şi* «om».
o̯areče, *ceva*, 154[63]; *cîteva*, 157[77]; *vre-un*, 164[36].
o̯arečine, *cineva*, 165[53].
O̯armeçi, *autoritatea regiunei*, *prefectură*, 15[55], 170[3]. (*Ung.* vármegye).
O̯armide, 153[56]; *v.* O̯armeçi.
oblu, *drept* (Giuleşti).
oborî, *a doborî*, 166[40].

www.dacoromanica.ro

obşît, *eliberare din armată*, 20[17]; *mi s'a explicat şi cu sensul de «permis»*. Et. *ung.* obsit.
oi, *interj.*, *în refrenul:* oi leruj.
oiesc, *adj.*, *de oaie*, 108[5,22].
oime, *pl.* oimuri, *(locul unde pasc) turme de oi*, 136[53].
ok'eri, *ochelari* (Dragomireşti). *Der. din* ok'i.
ok'iţ, *pl. dim. de la* ochiu, 98[28].
ok'iu: vătui ok'iu, *vătuiu alb cu ochiu negru* (Crăceşti).
Olodău, 90[37]. *Localitate necunoscută. In Bihor există un sat Holod.*
oloiet,-iată, *fiert cu ulei* (Ieud).
olton'i, *a altoi* (Crăceşti).
olu, «cantă d'e apă» (Crăceşti).
om, *bărbat, soţ*, 14[83,86].
omenime, *omenire*, 184[46].
omet'i, *a ninge* (Glod, Ieud):
omătu să omet'ea',
vremn'i grele să vă vremn'ea'.
omuţ, 37[24], *dim.* om.
on, *un*, 148[8]; *v.* ō.
on'el, *inel*, 96[51].
opčină, 32[27], *v.:*
opčină, *(înălţime acoperită cu) pădure*, 26[18], 116[57]; *«drum pe vîrful unui munte»*[1].
opk'incuţă, 119[7], *dim.* opincă.
opsă, *doar(ă):* opsă l-am vădzut alaltăeri (Săcel, Sat-Şugătag etc.).
organ, *numai în expresiunea* organ d'e žăle, 38[13], 45[43].
orgare, «dubălar», *tăbăcar*, 61[62]. Et. *ung.* varga.
oriče, *ceva*, 61[17].
oriţine, *cineva*, 57[29].
Orîntar, *(Romîn) greco-oriental* (Dragomireşti, Săcel).
osîmbri, *a sluji cu simbrie*, 49[32].
ostui (a să), *a petrece, a se desfăta*, 117[37]; *a se astîmpăra.*
oveşer, *der. din* ovăz: Ieuden'i-s oveşeri.

pa', 26[18], *imperativul de la vb.* păşi.
pačoşă, *ceea ce rămîne din a doua tragere sau scărmănătură mai deasă a fuiorului de cînepă din care se face tort de o calitate inferioară* (Ieud). Et. *rut.* pačosi.
pagalău, *roşiu la lînă, roşcat:* berbeče pagalău (Crăceşti). *Derivat din* pag.
painžen, *pdiajen*, 110[26].
palant, «gard d'e l'eţuri», 28[40]; «îngrăd'itură de scîndurî».
palincă, *rachiu*, 21[22], 120[4].
palincuţă, 123[11], *dim.* palincă.
pandor, *pandur*, 169[24].
pascalău (Sîrci), *v.* păscălău.
paş, *pas, drum*, 38[55].
patalion, *batalion*, 157[57].
patriarc, *pl.* patrierči, *patriarh*, 79[31].
paust, 25[10], *paos.*
păcuină, *oaie cu lapte* (Mara).
Păcura, *nume toponimic* (Ieud), 158[19].
păcurar, *păstor*, 60[12].
păcurăraş, 28[56], *dim.* păcurar.
păcurărel, 78[18], *dim.* păcurar.
păcurări, *a păstori*, 77[54].
păcurăroi, 28[56], *v.* păcurar.
pădăi (a să), *a (se) grăbi* (Ieud).
pădučel, *arbust, tufă*, 34[42], 104[78].
păduret, «boală care surpă nasu», 68[29].
Pălia, *ziua de 19 iulie*, 164[26].
pănat,-ă, «larg, deschis», 70[37]; *înflorit:* codru împănat (Ieud).
pănt(r)u, *din cauza (că):* «boi sar pănţu frig» (Ieud).
pănură, *dimie, postav* (Borşa); *pînză ţesută* (Giuleşti).
părăuaş, 29[7], *dim.* părău.
părţeasă, 161[54]; *v. explicaţia în text.*
pârlog, «opk'incă sfîrticată», (Ghesăşti); *v.* porlog.
păruţ, 117[43], *dim.* păr (pomul); 96[28], *dim.* păr (de cap).
păsăreaua, 96[28], 122[72], *dim.* pasăre.
păsăruica, 30[34], 42[41], *dim.* pasăre.
păscălăiţă, *ciocîrlie* (Ieud).
păscălău, *loc de păşunat*, 171[21].
păstări, *a păstori:* oile čin'e l'e păstăreа? (Săpînţa).
păstran,-ă, *pestriţ* (Ieud).
păsulă, *fasole* (Ieud).
pătac, *ban, gologan*, 111[34].
pătima, *a păţi, a suferi*, 170[5].
pătul, *baza unei clăi de fîn; culcuş în claie de fîn:*
— Če lucră moşu 'n pătul?
— Dohăn'ia' şî dă d'in cur (Ghesăşti).
pătuţ, 87[16], *dim.* pat.
păţală, *păţanie*, 55[75].
păun'iţă, *femela păunului*, 29[18], 39[6].
păureţ, *cîlţi:* cu barba d'e păureţ (Bîrsana).
păzi (a să), *a (se) grăbi*, 10[56], 18[29], 45[47], 68[2].
păzî, *a frecventa (?)*, 106[67].
peană, *pană, condei*, 52[67].
pečă, *carne*, 42[4]; *v.* pečîn'e.
peče, 13[49]; *v.* pečă.
pečetui, *a pecetlui*, 28[48].
pečiă, 108[40]; *v.* peče.
pečîn'e, *carne*, 48[49].

[1] I. Bîrlea, în *Şezătoarea*, 1923, 106.

www.dacoromanica.ro

pedestru: «Dumn'edzău t'e trăja', că ţ'aj făcut mare pomană pănt'un n'enoročit şî pedestru» (Şieu).
pelin, «burujană cu care să face mătură d'e casă», 75^{46}.
pel'in, 113^{5}; *v.* pelin.
peminţior, *dim.* pămînt (Slătioara).
peminte, *pămînt* (Moisei).
pepen'e, *castravete*, 148^{17}.
perinuţă, 19^{59}; *v.:*
perin'ioară, 19^{61}, *dim.* perină.
permeţi (a să), «a să sk'imba, a să strîca», 53^{61}.
Pesîda, *probabil, o corupere a numelui «Pesta»*, 77^{16}.
péstriţ: «bradu e maj bun, maj pestriţ ca bohaşu» (Săcel); *v.* tare.
Peşte, *Pesta*, 66^{27}; *v. şi* 12^{15}.
petrecanie, *înmormîntare*, 165^{9}.
pet'eică, *legătură (laţ) de sfoară în care se duce la cîmp oala cu mîncare*, 165^{59}. Et. *rut.* p e t é l ï k a.
peţîlă, *monedă măruntă, ban*, 11^{2}.
picluit, «fărină de ţea bună, de piclu» (Săcel); *v.* pk'iclu.
pihniţă, 153^{23}; *v.* k'iγn'iţă.
pindzîe *(cu accentul pe î)*, *pensie* (Giuleşti).
Pintea, *numele unui viteaz*, 153^{1}.
piparcă, *ardei; piper roşiu*, 171^{42}.
piţ'it'ioc, 24^{28}, *dim.* pitic.
p'iţîen'e, *foile învelitoare ale porumbului*, 172^{25}.
piţîrig, «grăunte care să face pă holde» (?) 146^{38}.
pîncete, *pîntece*, 146^{21}.
pîngă, *(pe) lîngă*, 23^{46}, 158^{81}.
pîrci: «capra ţîne coada 'n sus d'ipče s'a pîrci» (Crăceşti); «caprele să pîrcesc, oile să mîrlesc» (Borşa).
pk'estrîe, *pestriţă*, 26^{52}.
pk'iadz, *piaţă*, 106^{72}.
pk'ica, *a cădea, a muri*, 18^{17}.
pk'iclu, *grîu:* fărină de pk'iclu, 170^{47}. Cf. *ung.* p i t l é l t l i s z t.
pk'icuriş, *stropi*, 47^{66}.
pk'ičioraş, 66^{42}, *dim.* picior.
pk'isoc, «t'ină», 32^{77}; *nămol cu pietricele.* Et. *ung.* p i s z o k.
pk'işolcătură, 131^{31}, *v.:*
pk'işulcătură, «care pk'işcă pă pk'ičioare», 131^{69}.
pk'ită, *pîne*, 147^{48}.
pk'itucă, 115^{44}, *dim.* pk'ită.
pk'iuă, *piuă*, (Vişeul-de-sus).
plasă, *gard*, 35^{8}, 111^{51}.
pleit, *plivit*, 17^{41}.
plisă, «apă afundă», *aşa cum se vede de obicei sub poduri*, 66^{52}, 136^{81}.
plînge, *a boci* (Giuleşti).
plod, *pl.* ploduri (de femei), *organul genital* (Vad, Apşa).
ploiţă, 20^{27}, *dim.* ploaie.
plugărel, 100^{7}, *dim.* plugar.
pluguţ, 89^{35}, *dim.* plug.
pl'eca, *a împinge, a răsturna*, 157^{56}.
poame d'e runc, *zmeură* (Icud).
pocăinţă, *om de nimica*, 37^{7}.
pocăit,-ă, *membru al sectei religioase care înlăturd preoţimea*, 173^{42}.
poclui, «a sta, a să opri», 136^{56}.
počitoare, *v.:*
počitori, *fiinţe supranaturale care pocesc*, 130^{38}; *v.* muroj.
počjumb, «ţăruş», 76^{34}.
poeţea, 145^{14}, *dim.* pojată.
poft'ilat, «pănură la fet'e», *pînzătură fină*, 105^{17}. Et. *ung.* p a t y o l a t.
pogače, *turtă coaptă în spuză şi făcută din mămăligă în care se pune şi ain* (Icud).
pogan,-ă, *păgîn*, $73^{21,39}$.
pogăn'i (a să), *a deveni păgîn* (Vişeul-de-jos).
Pogoru, *nume toponimic* (Crăceşti), 171^{20}.
pojată, *grajd*, 66^{55}, 147^{47}.
pójvă, *pînza care acopere comarnicul de la stînă* (Budeşti).
polecră, *poreclă*, 162^{49} *şi* policră (*v.* gîlcoj).
pomărie, *mulţime de pomi*, 162^{56}.
pomn'inoc, *darul pe care-l aduce orice nuntaş pentru mire sau mireasă* (Icud).
pomn'iţă, *fragi*, 112^{27}.
pomşorel, 119^{36}, *dim.* pom.
pomuţ, 79^{22}, *dim.* pom.
ponosît,-ă, «vek'i, nemn'ičit», 115^{36}.
ponoslui, *a pîrî şi a calomnia*, 152^{21}.
ponoţi, *călcători la războiul de ţesut* (Budeşti).
pontălui, *a plictisi*, $66^{10,21}$.
poporanu, 147^{13}. *Formă neexplicată.*
popręa, *proptea*, 59^{31}.
porlog, «cîrpală la talpa opk'inčii», 11^{49}; *v.* părlog.
porneală, *pornire, pe drum*, 25^{8}; *însemnează şi loc rezervat oilor pentru păşunatul de noapte.*
poromb,-ă, *sur*, 12^{68}.
poronči, *a trimite vorbă*, 10^{4}; *a dori* (Săpînţa).
porončî, 105^{40}, *v.* poronči.
portuţ, 29^{9}, *dim.* port.
porumbaş, *porumbel*, 18^{57}.
porumboči, *fructele arbustului «prunus spinosa»* (Giuleşti).
porumbrej, *porumbar*, 33^{44}.
poržol'it,-ă, *pîrjolit*, 44^{30}.
potcă, *puterea de a deochia*, 130^{46}; «duh n'ecurat»; *v.* počitori.

www.dacoromanica.ro

potoli, *a stinge*, 104[24].
pot'ică, *farmacie*, 24[50].
pot'iyn'ic,-ă, 117[55]; *v.* protihn'ic.
povîrnęală, *panta acoperişului de casă* (Dragomireşti).
práftoriță, *foalele de fierărie* (Săcel, Năsăud).
prah, *praf*, 133[9].
Praiz, *German, Prusac*, 157[22].
prapori, *steaguri bisericeşti sau mortuare*, 74[5].
praştie, *lemn despicat la un capăt cu care se azvîrlă pietre* (Ieud).
prăbălăy, *care încearcă, şmecher*, 34[68]. Et. *ung.* p r ó b á l.
prăguţ, 116[12], *dim.* prag.
prăn'icat,-ă, *spălat şi bătut cu maiul*, 66[57].
prăn'icuţ, *maiu*, 66[49], *dim.* pran'ic.
prăvăl'i (a să), *a pieri, a (se) nimici*, 31[66].
predat: aşa-i predat, *aşa e dat, aşa e obiceiul* (Giuleşti), 14[17].
prept'iči, *laviță de dormit pusă înaintea cuptorului*, 58[3].
presîna, 132[30]. *Formă neexplicată.*
pret'it, *paralisie* (Ieud). Et. *rut.* p r e t í t i.
preuş: ęaje preuş, *oaie cu roşiu la pîntece* (Crăceşti).
preved'ęa, «a ţin'e lumn'ina înaint'e», 117[64].
pribag, *haiduc*, 159[48].
pribeğel, 104[79], *dim.* pribag.
priče, *jivină de pădure*; *v.* cătuşă.
priči (a să), *a se certa* (Săcel).
prilaz, *pîrleaz*, 12[37], 134[1].
prilež, *pricină*, 161[36].
primare: văr-primare, 12[03], 39[66].
prinsęare, *temniță*, 106[86].
pripęară, 75[31], *pl. de la:*
pripor, *deal repede*, 75[31].
pristui, «a sta», *a se linişti a se aşeza, a înceta:* nu vręay a pristui (Berbeşti); *a pristoi.*
prîndz, *gustarea de dimineață*, 8[35].
prîndzî, *a mînca gustarea de dimineață*, 23[61].
prohab, *prăpăd*, 108[44]. *V. sensurile din* Tiktin, *Dicţ. rom.-german.*
prost,-ęastă, *simplu, de jos*, 172[40].
prostalăy, *prostănac*, 187[17].
prost'ime, *oamenii din clasa de jos, plebe*, 166[9].
prot'i (a să). *Mi s'a explicat cu sensul de «a se pleca, a se închina». Probabil, are acelaşi înţeles ca şi* propti, 48[19].
protihn'ic,-ă, *protivnic*, 141[34].
prunar, *care cultivă pruni*, 162[55].
pruncă, *fată*, 105[80].
pruncul'iță, 53[15], *dim.* pruncă.
pruncuţ,-ă, 98[09], *dim.* prunc.
prunişor, 53[84], *dim.* prun.
Prutaş, *de la Prut*, 113[87].
puit, *part. de la vb.* pune, 157[36].
puiuluc, 13[63], *dim.* puiu.
puiuluţ, 36[16], *dim.* puiu.
puiuţ, 21[74], *v.* puiuluc.
pună, *pînă*, 9[54], 90[15].
pupeğer, *derivat din* pupădză: «Vişăęanii-de-sus sînt pupeğeri» (Moisei); *v. textul* DXXIII.
purcărel, 115[80], *dim.* porcar.
pustă, *pustiu, prăpăd*, 108[46].
pustîi, *a pustii*, 89[1].
puşcaş, *vînător*, 116[35].
puşcuță, 40[42], 115[61], *dim.* puşcă.
puşlęac, *cuţit* (Glod).
putredi, *a putrezi*, 11[11].
putreçi, 33[81], *v.* putredi.
puţîn'ęa, 38[22], *dim. fem.* puţin.

rádaş,-ă, «frumos», 28[63]. Et. *sl.* r a d a.
ráhot'e, *vuet, val-vîrtej*, 141[67]. Et. *rut.* r á h ó t e.
rapandúlă, *femeie stricată* (Săcel, Năsaud).
rápor, *bube roşii pe corp* (Moisei). *V.* D a c o r o m a n i a, III, 603.
ras,-ă, «plin(ă)», 81[42].
răbda, *a aştepta*, 90[32].
răcn'iturā, *răcnet* (Ieud).
Răčęa, *nume toponimic*, 158[20].
răčęală, *rece*, 118[26].
rădzămat,-ă, *răzimat*, 75[61].
răgut(ă), *pl.* răguţ *şi* răgute, 9[6], 7[67], 52[12,14].
răgi, *a rage*, 139[53].
rahn itęare *şi*
rahn'itori, 130[37]. *Der.* răcni. *V.* počitori.
răk'edz, *belciuge*, 120[22].
rămas,-ă, *văduv*, 13[71].
rămăsoiy, 13[62], 68[6]; *v.* rămas.
rămurat,-ă, *cu ramuri*, 79[22].
rântudzî, *a rotunzi*, 135[16].
răpăysa, *a muri*, 53[30].
rărmurat,-ă, 117[43]; *v.* rămurat.
răruţ, *adv.:* vara cînd ployă raruţ (Crăceşti).
răsk'ira (a să), *a (se) împrăştia*, 138[25].
răspk'jei, 128[54]; *v.* răstei.
răstăzi, 8[62]. *A aşeza la uscat cînepa verde.*
răstăuță, *mîncare făcută cu macaroane subţiri în supă de găină*, 109[28].
răstei, *a pieri*, 127[48]; să răst'eje, 143[89], 125[23]. *Vre-o formă verbală* a răst'i *n'am putut înregistra.*
raşinar, *care vinde răşină*, 162[53].
rătări, *a se întoarce, a pleca, a dezerta*, 120[69]. Et. *ung.* r á t é r i t. *Cf. şi* Tiktin, *Dicţ. rom.-germ.*
răven'i, *a răcori*, 71[13].
răzărvist, *rezervist*, 52[38].

www.dacoromanica.ro

războl'i (a să), *a boli, a zăcea în pat*, 43^{71}.
razbun,-a, *frumos, senin*, 54^{25}; vreme răzbună, «vreme mîndră».
recomînda (a se), *a se prezenta*, 195^{12}. *Intrebuinţat de intelectuali.*
rinzjar, «rînzar», *miel de rînză*, 191^{53}.
Ristos, *Hristos*, 73^{2}.
rîdzător,-ǫare, *zîmbitor, radios*, 95^{60}.
rîncalăụ, *ermafrodit* (Şieu); *rîncaciu.*
rîncăụ, *taurul care nu e complet jugănit* (Ieud).
rîndului, *a sorti, a destina*, 45^{51}, 140^{77}.
rînduţ, 41^{40}, *dim.* rînd, *cu sensul de «aranjament, înţelegere, faptă»; gînd*, 107^{7}.
rînk'edza, *a necheza*, 144^{15}.
rînk'eduụ, *nechezat*, 76^{15}.
rînsă, *floare tomnatică de tufă* (Crăceşti).
rînt'eza, *a reteza:* rînt'ezesc părul (Giuleşti).
rîpk'i (a să), *a (se) surpa, a (se) prăvăli*, 110^{30}.
rît, *livadă*, 14^{43}.
rîturel, 38^{51}, *dim.* rît.
rîtuţ, 112^{24}, *v.* rîturel.
rǫata, *desemnul (floare, cerc etc.) făcut pe pînza de rochie*, 18^{7}.
robuţ, 88^{36}, 108^{13}, *dim.* rob.
rosto-peşte, 130^{52}. *Joc de cuvinte (?)*
roşîuţ,-ă, 28^{49}, *dim.* roşiu.
roşt'ee, *gratii de fier la fereastră, zăbrele*, 107^{61}. *(Ung.* r o s t é l y).
rotiluşă, *dans, horă*, 185^{63}, *dim.* roată.
rot'elat,-ă, *rotund*, 74^{13}, 76^{46}.
roụa, *a roura*, 138^{24}.
rożmalin, 36^{73}, *v.* ružmalin.
rudă, *prăjină; lemn lung şi subţire pe care se aşează ţoalele*, 146^{15}; *oişte*, 22^{32}.
ruf, «un meter are un ruf şi ǵiumătate», 105^{19}. *Are* 75 cm. *lungime.* Et. *ung.* r ö f.
rugušăl, «trandasir», 102^{54}.
ruguţ, 45^{18}, *dim.* rug.
ruguţă, 74^{17}, *dim.* rugă.
Runc, *nume toponimic*, 35^{60}; *arbust de zmeură* (Ieud). *Circulă şi forma* runcan.
rupe, *a începe, a renunţa la tăcere*, 13^{15}, 89^{84}.
ruşîţă, 95^{8}, *pentru* ružiţă.
ruže, *«trandafir»*, 29^{5}, *(sedum rodiola).*
ružmalin, *«malva arborea»*, 27^{8}.
ružn'ičęa, 6^{22}, *dim.* ruže.
ružn'ičică, 102^{56}, *v.* ružn'ičęa.

sabăụ, *croitor*, 97^{11}.
Sabçiụ, *Sibiu*, 110^{65}.
sabor, *adunare, convorbire, înţelegere*, 80^{48}.
salaş, *cosciug*, 17^{17}.
sansior, 69^{14}, *dim.:*
sansiụ, «floare», *garoafa*, 4^{10}, *(dianthus).* Et. *ung.* s z e g f ü.
sarca, *coţofană* (Ieud).
sarčină, *fiinţa concepută* (Slătioara).
săbăčęag, 20^{14}, *şi:*
săbăşag, *concediu*, 26^{25}, 102^{56}. Et. *ung.* s z a b a d s á g.
Săbçian,-ă, *din Sibiu*, 110^{64}.
săcret,-ă, *pustiu, deşert*, 20^{38}.
săceruică, 99^{43}, *dim.* sacără.
săgetători, *care săgeteaza*, 141^{63}; *v.* iahn'itori.
săgetǫare, *pl.* săgetori, *şezatoare*, 45^{51}.
săhălbari, *cel care arde cărbuni de lemn* (Crăceşti).
săjastră, «dzînă», 138^{6}; *v.* majastră.
sălaş, 35^{56}; *v.* salaş; *adăpost*, 188^{19}.
Sălaşu, *nume toponimic*, 171^{20}.
sălădui, *a simţi, a pricepe*, 115^{8}.
sălăşăl, 96^{12}, *dim.* sălaş.
sălčineri, *par sau brad de ale cărui crengi tăiate se atîrnă obiecte* (Ieud).
săličęa, 115^{5}, *dim.* sărăc; *v.* săl'ęac.
«Sălişt'e», *sau* sălişt'e, *pustiire*, 159^{33}.
săl'ęac,-ă, *sărac, sărman*, 52^{51}.
sănătăţ, *pl., sanitar* (Vad); *v.* sînatec.
sarăman,-ă, *sărman* (Vad).
Sărbíe, *Serbia*, 14^{07}, 26^{28}.
sărčineri, 155^{9}. *V.* sălčineri.
sărún'e, «sare cu tărîţă», $81^{39,41}$, 140^{50}.
satuc, 122^{77}, *dim.* sat.
sătula (a să), *a (se) sătura*, 79^{60}.
scaon, *scaun*, 79^{44}.
scălduşă, *baie*, $113^{20,28}$.
scăpătat, *apusul soarelui*, 11^{81}.
scînt'eiuţă, 45^{59}, *dim.* scînteie? *v.:*
scînt'euţă, *floare albă şi galbenă (gagea arvensis)*, 28^{40}.
scîrbă, *supărare*, 10^{52}.
scîrçit,-ă, *supărat, mîhnit*, 10^{60}, 79^{54}.
scornuţ, 140^{23}, *dim.* corn.
scorţîţă, 30^{32}, *dim.* scoarţă, *coaje.*
scoruş, «arbore ca şî frasînu, ca şi arinu, ca şî paltinu» (Sat-Şugătag), *cu fructe roşii, (sorbus domestica).*
scoverdză, *clătite de masă (desert)* (Giuleşti).
scrabe, *cizme stricate; lopata cu care se dă jos omătul de pe acoperişul caselor*, (Ieud).
scradă, *iarbă care creşte în munţi şi pe care oile o pasc iarna, nu şi vara* (Ieud); scriadă, *plantă verde şi tîrătoare ce rămîne tot aşa şi iarna* (Crăceşti).
scrižęa, *felie de pîne*, 163^{21}.
scul, «spăgmă», 105^{22}; *tortul ce se aşează pe o vîrtelniţă mică spre a fi depănat* (Ieud).
scumpete, *iubire, drag*, 66^{60},

www.dacoromanica.ro

scurma, *a scormoni* (Icud).
scut'it: un scut'it de colibuță, *adăpost* (Crăcești).
sel'ęac,-ă, 42^{60}, 46^{7}; *v.* săl'ęac.
seră, *fiere*, 148^{26}.
serbe, *a fierbe*, 103^{73}.
serbint'e, *fierbinte*, 125^{1}.
serbințeală, *fierbințeală*, 142^{82}.
serin, *senin (formă generală)*.
serinat, *sb.*, *senin:*
Cin'e cred'e 'nt'un bărbat
Tuje-o d'in serinat (Crăcești).
sfîrlă, «opincă ruptă»; «(femeie) rea» (Săcel).
sfîrticat,-ă, *jerpelit*, 193^{37}.
sfleder, *sfredel*, 148^{40}.
sfredre, *sfredel*, 170^{29}.
si, *a fi*, 8^{61}, 126^{32}.
Sida, *nume de om*, 153^{50}.
sie-cuj, *fie-cui*, 27^{9}.
sjer, *pl.* sjară, *fier*, 114^{5}.
sjere, *fiere*, 145^{4}; *v.* seră.
sin,-ă, *fin* (filianus), 105^{48}.
sinuț,-ă, 105^{62}, *dim.* sin.
sior, *fior*, 130^{22}.
sir, *fir*, 4^{10}, 27^{41}.
sire, *fire*, *caracter*, 61^{24}.
siretic,-ă, *rău:* femeile-s maj siretiče (Hărniceşti).
sirioară, *surioară*, 17^{4}.
sirisău, *feresträu*, 18^{46}.
Sirolina, *nume de persoană*, 90^{64}.
siruț, 116^{6}, *dim.* fir.
siuc,-ă, 69^{1}, 114^{75}, *dim.* siu, *fiu*, *fiică*.
siuț,-ă, 76^{12}; *v.* siuc.
Sîbeju, 8^{70}; *v.* Sabciu.
sîlă, *necaz; nuzerie*, 173^{20}.
sîlhă, *pădure tăiată* (Săcel).
sîmbraș, «stînașu», *cel mai mare asociat al unei stîni*, 164^{11}.
sîmbrie, *simbrie*, *leafă*, 123^{28}.
Sîmn'ion, *Simion*, 114^{29}.
sînatec, *pl.* sînateț, *brancardier*, 16^{9}.
sîngurea, 16^{29}, *dim.* singură.
Sîn-Gjordz, *Sf.-George (23 april)*, 78^{57}.
Sîn-Medru, *Sf.-Dumitru (26 octombre)* (Vad).
sîntaț: «la 1871 m'au luat la sîntaț», «*asentație*», *recrutare* (Vișeul-de-jos).
Sîrbea, *Serbia*, 54^{5}.
Sîrsailă, *numele diavolului*, 193^{32}.
slab,-ă, *urît*, *trist*, 11^{62}; pămînt slab, *pămînt rău de arătură* (Borșa-Pietroasa).
slăbănoață, «dzînă ra, strîgă» (Borșa-Repedea); *v.* săjastră.
slăbcie: vreme de slăbcie, *vremuri grele* (Vad).
slobod, *liber*, *permis*, 162^{38}.
slugoj,-oaje, *slugă ordinară*, 57^{4}.
službucă, 67^{25}, *dim.* slujbă.
snopk'iț, 120^{58}, *dim.* snop.
soață, *tovarășe*, 164^{18}.
socrioară, 114^{57}, *v.:*
socruluță, 112^{38}, *dim.* soacră.
sodomi, 192^{67}, *v.:*
sodomn'i, *a arde*, *a nimici:* sodomn'itę-ar Dumn'edzău (Săcel).
sol, *(neologism)*, 92^{50}.
Solforin, *Solferino (sat în Italia)*, 120^{29}; *v.* Sorfărina.
solgaj-bcirău, *(prim)pretor*, *sub-prefect*, 38^{54}. Et. *ung.* szolgabiró.
solț, *solz*, 118^{32}.
somna, *a dormi*, *a trage un somn*, 13^{17}, 141^{72}.
somță, *solniță*, 142^{66}.
sopon, *săpun*, 62^{38}.
sopon'i (a să), *a (se) spăla cu săpun*, 62^{87}.
sorbancă, *găleată cu un singur mîner* (Borșa); *v.* surbancă.
Sorfărina, *Solferino*, 157^{13}; *v.* Solforin.
sorucă, 17^{61}, 106^{27}; *v.:*
sorulică, 89^{50}, *dim.* soră.
soțiă, *soț*, *tovarăș*, 109^{13}. *Cf. și* 201^{18}.
soțîe, 51^{25}, *v.* soțiă.
soțîie, *camarad*, 169^{20}.
soțuc, 95^{52}, *dim.* soț.
sovărșît, *sfîrșit*, 80^{23}.
sovîrv, *plantă din fierberea căreia se extrage coloare roșie întrebuințată la coloritul țăsăturilor* (Borșa). *Circulă și ca* solovîrv.
spajmă, *teamă:* n'aj spajmă (Săpînța).
spart,-ă, *omorît*, *străpuns:* spart de bagn'ete (Vad).
spată, *omoplat* (Giulești).
spăgmă, *tort de cînepă sau în îndoit depănat* (Ieud).
spăjmos,-oasă, *sperios:* cal spăjmos (Șieu), 196^{29}.
spălătură, 127^{65}. *Der. din* spăla. *V.* țîpătură.
spălburătură, 130^{63}. *Der. din* spulbera. *V.* spălătură.
spăręa (a să), *a (se) speria*, 171^{52}.
spăręat,-ă, *speriat*, 50^{74}.
spăriat, «oareče dcjavol», 144^{46}. *V.* săgetător.
spîn,-ă, *fără mustață*, 47^{57}.
spomînta (a să), *a (se) înspăimînta*, 101^{7}.
spovadă, *spovedanie*, 98^{71}.
sprižon'i, *mi s'a explicat prin* «a cura verin în paharj»; «a avęa grižă să strînghj, să cură în paharj», 106^{18}.
sprînčen'el'e, 66^{74}, *dim. pl. de la* sprînceană
sprunčęană, *sprinceană*, 44^{11}.
stancă, *stan de piatră*, *stîncă* (Dragomirești, Giulești).

www.dacoromanica.ro

stánişte, «merizā» (Ieud). *V. forma.*
stanu, *partea cămăşei care acopere bustul* (Ieud); *partea inferioară a cămăşei* (Crăceşti).
staol, *staul*, 78[70].
stare, *stat, oprire*, 43[9].
starost'e, «maj marele», 65[1].
stat, *situaţie, avere*, 11[17].
staul, *ţarc* (Apşa).
Staurile-Florilor, *Dumineca-Floriilor* (Budeşti).
stănişti, *a sta în* staniște (Ieud).
stărui, «să nu prindă stare, să nu stęa», 136[55].
stătut,-ă, *vechiu;* apă stătută, *apă de mai multe zile, apă care nu e bună de băut* (Bîrsana).
stătut, *locuinţă:* «o şădzut în stătutu lor» (Săpînţa).
stînă, *colibă* (Borşa).
stînżen, *floare galbenă şi albastră, (iris pumila)*, 95[11].
stîrk'i (a să), *a seca*, 102[41], 116[4].
stîżărcl, 121[41], *dim.* stejar.
stolnic, «pk'ită d'e grîu če să duče la beserecă», 163[15]; *pîne mare şi frumoasă pe care sătenii o mănîncă în ziua de anul nou.*
straiţă, *traistă, săculeţ*, 165[25].
straţă, *jandarm*, 151[51].
străcurătoare, *ţăsătură de lînă care serveşte la stîni pentru strecurarea laptelui, a zărului etc.*
străinat,-ă, *înstreinat*, 51[27].
strămuta (a să), *a (se) schimba, a deveni palid*, 53[64].
strelučęa, *strălucitoare*, 79[38].
stresîna, *a strănuta* (Ieud).
strîca, *a omorî, a tăia în bucăţi*, 111[42].
strîcătoare, 135[12] şi
trîcătorj, *fiinţe rele care strică*, 135[11]; *v.* spăriat.
strîgă, «dzînă, slăbănoaţă», 85; *v.* slăbănoaţă.
strînsoare, *mi s'a explicat cu sensul de «contracţiuni convulsive»*, 142[78]; *colici; v.* 'nd'esoare.
strînsură, *adunare, grup de oameni*, 115[76].
stroh, *tot ce se scutură din fînul uscat* (Ieud).
strohoi (a să), *a (se) îngîmfa*, «cînd să scotoară čin'eva, să ţîn'e măreţ», 68[18].
strolibătură, *horă, strigătură* (Hărniceşti).
strungă, *locul unde se mulg oile* (Borşa); *locul pe unde se introduc oile în* staol *spre a fi mulse* (Budeşti).
strunguţă, 74[47], 80[65], *dim.* strungă.
struţ, *buchet de flori sau o podoabă de flori artificiale ce se pune la pălăria flăcăului*, 24[20].
struţa (a să) *a (se) împodobi cu* struţ, 99[47].
struţuc, 36[2], 59[15], *dim.* struţ.
stuhui, 139[51,67]. *Formă neexplicată.*
stupk'in, *stup de albine* (Glod).
stupk'iniţă, 13[45], *dim.* stupk'ină.
stupos,-oasă, *stufos* (Crăceşti).
st'ic, *spic*, 23[38], 90[40].
st'icuţ, 41[43], 105[41], *dim.* st'ic.
st'in, *spin* (Vad).
st'inişel, *spin mic ce creşte pe cîmp, cu floare albă* (Vad); *dim.* st'in.
sucală, *cicric* (Giuleşti).
sučitor, *băţ cu ajutorul căruia se subţiază foile de plăcintă*, 143[58].
sudui, *a înjura*, 16[36].
sufla, *a anunţa suflînd din trompetă*, 120[46].
suflat,-ă, *poleit*, 115[61].
sugător,-oare, *copil de ţîţă*, 199[69].
sugnă, *rochie*, 26[50]. Et. *ung.* szoknya.
sugn'iţă, 69[4], *dim.* sugnă.
suhastru, *solitar:* om suhastru (Sat-Şugătag).
suitoare, *ciocîrlie* (Giuleşti).
sulă, *unealtă de cizmar care ajută la cusut* (Budeşti).
sul'iţa, *a trimite, a lovi cu suliţa*, 137[57].
sumnă, «haină d'e mătasă cumpărată», 18[7]; *v.* sugnă.
sumsîd,-ă, *vecin*, 155[33]. Et. *ung.* szomszéd.
Suraie, *nume de vacă*, 139[27].
surbancă, *găleată mică* (Budeşti).
surîj,-e, *sur*, 15[70], 53[80].
suroleană (Vad), *v.:*
suroręa, 121[38], *dim.* soră.
surupa (a să), *a (se) surpa*, 15[12], 111[12].
surupk'i (a să), *a(se) nărui*, 16[46,47].
susk'in, *pl.* susk'in'j, *suspin*, 17[65].
sust'in, 23[2], *v.* susk'in.
suşîg, «cîn n'aj criţarj e *suşîg*» (Ieud), 95[41]. Et. *ung.* szuszék.
suveicuţă, 58[30], *dim.* suveică.

şagău, *care lucrează sau taie la sare*, 62[4] Et. *ung.* sóvágó.
şaică, *plută făcută din* rude, 154[72]; *luntre.* Et. *ung.* sajka.
şădęa: să şăd'e, *se cade*, 27[72].
şălată, *salată*, 17[29], 68[44].
şărpăoaş, «şerparj», *chimir de curea*, 88[77].
şătrucă, 91[44], *dim.* şatră.
şclęampă, *bucată de pîne* (Sat-Şugătag).
şcloforniţă, *femeie negligentă* (Ieud).
şcoardă, *funie* (Vad).
şcomîtlă, *mirosul provenit dintr'un incendiu* (Borşa).
şcorţ, *coaje de* molid (Borşa).
Şendoręan, *nume de om (Alexandru)*, 93[49].
Şendoręasa, *soţia lui* Şendoręan, 93[50].

www.dacoromanica.ro

Şendorică, 123^{50}, *v.* Şendoreşan.
şer, *fier*, 153^{6}.
şercuţă, «coş făcut d'e zmičelc», 98^{22}.
Şesurile, *nume toponimic*, 171^{20}.
şfagăŭ (Ieud); *v.* şagău.
şfară, *sfoară*, 138^{59}.
şir, *viers*, 55^{83}.
şirlui, *a spăla, a face curăţenie* (Budcşti).
şîreag, *şir, front militar*, 29^{1}.
şîrgăn'i, *a telegrafia*, 19^{43}; *v.:*
şîrçen, *telegramă*, 14^{71}. Et. *ung.* s ü r g ö n y.
şk'iopa, *vb. activ, a face să şchiopateze*, 89^{65}.
şóhan, *niciodată*, 5^{43}.
şohăn'it, 9^{31}, *v.* şohan.
şohăn'ită, *niciodată*, 71^{33}.
şopîrcă, *şopîrlă* (Săpînţa).
şpargă, *funie, frînghie*, 89^{15}, 107^{54}. Et. *ung.* s p á r g a.
şperlă, *pulbere*, «cenuşa» (Ieud), 133^{9}.
şpitar, *spital* (Sighet).
şpîhe, *plete, păr lung* (Săcel).
şpuri, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
şteregoaie, *ştergoaie* (Giuleşti).
ştergură, *cîrpă, prosop*, 143^{85}.
şterţ, *băţ, crăpat la un capăt, cu care se mestecă laptele ca să nu se afume* (Ieud). Et. *germ.* S t e r z.
ştiut,-ă, *învăţat, cult* (Hărniceşti).
ştopk'it, *scuipat*, 141^{57}, 144^{3}.
ştrimfli şi ştrinfli, *ciorapi*, 166^{23}. Et. *germ.* S t r u m p f *(prin jargonul evreesc)*.
ştrinţi (Ieud), *v.* ştrimfli.
şt'imp, *parul pe care se sprijină* vîrtezul (Budeşti).
Şt'iol, *nume toponimic*, 157^{61}; *gaura prin care te bagi în mine*. Et. *germ.* S t o l l e.
şuer, *fluerat, şuer*, 46^{40}.
şuçeşcă, «oareče de lemn cu care vîntură grăunţăle cînd îmblătesc», 151^{46}.
şuharcă, *crema laptelui fiert din care se face unt* (Budeşti).
şurgului, *a spăla*, «a k'icăzui», 31^{49}.
şurţ, *şorţ*, 165^{13}.
şut,-ă, *care n'are coarne*, 121^{48}: capră şută (Vişeul-de-jos).
şuvar, «iarbă ra, iarbă ca şî ovăzu» (Ieud), 46^{23}.

taburi, *pl., oaste, armată*, 6^{29}. Et. *ung.* t á b o r.
taler, «ban d'e-arğint», *monedă*, 12^{72}, 100^{72}. Et. *ung.* t a l l é r.
tare: «boháş o brad, tăt una vorbă e ačeia: tare-i brad, tare-i bohaş, tăt una e, fără numa că bradu e mai bun, mai péstriţ» [1].
tăbulaţie, *tabelă, recensămînt*, 170^{45}.
tăleraş, 89^{10}, *dim.* taler.
taleriţă, «d'e-arğint», *argintie*, 100^{6}.
tălğeraş, 42^{2}, *dim.* talger.
Tălian, *Italian*, 26^{31}.
tăln i (a să), *a se întîmpla*, 70^{31}.
tărdzăŭ, *tîrzin*, 91^{10}.
tărie, *silă, vrînd-nevrînd:* «treabă să mîncţi cu de-a tăria» (Coştiui, Ieud). *Formă rară.*
tăroasă, *(femeie) însărcinată* (Cosău).
tăt,-ă, *tot*, 126^{3}.
Tătarcă, *femeie de Tatar*, 158^{4}.
tătăişă, «*carlina acaulis*», 94^{38}, *şi:*
tătăiţa, *floare, margaretă*, 44^{66}.
tătuc, 33^{15}, *dim.* tată.
tătucă, 98^{49}, *sau*
tătuluc, 103^{70}; *v.* tătuc.
tăŭ, *apă stătătoare*, 58^{33}, 122^{65}.
Tăúţ, *nume de sat*, $153^{15,17}$.
ticn'eală, 22^{21}; *v.* t'icneală.
tign'i, 171^{56}, *v.* t'icn'i.
tist, *ofiţer*, 26^{45}.
tit'ie, 116^{79}; *v.* t'it'ie.
tizit,-ă, *tivit* (Ghesăşti).
tîln'i (a să), *a (se) întîlni*, 15^{24}.
tîmbusit,-ă, «cu faţa 'n žos» (Ieud), 189^{17}.
tînăruc,-ă, 36^{18}, *dim.* tînăr.
tîn'ereea, 16^{28}, *v.* t'inereea.
tînžeea, *proţap*, 89^{51}.
tîrdzîia, *a întîrzia*, 13^{67}.
tîrguţ, 81^{24}, *dim.* tîrg.
«tîrî-sară», 74^{68}. *Formă neexplicată.*
toc, *cutie în forma unei găleţi, turtită, în care se poartă slatină, lapte, etc.*, 138^{10}. Et. *ung.* t o k.
tocană, *mămăligă*, 140^{20}.
tocanăŭ, «băţ cu care se mestecă tocana» (Budeşti), 143^{80}; *v. şi pl.* tocănoaŭă, 143^{80}.
tóčilă, *tocilă* (Vad).
Tod'eran, *nume de om*, 110^{1}.
Tod'eraş, 116^{36}, *Teodor.*
toi, *a sfădi, a mustra*, 15^{31}.
toma, 80^{8}; *v.* tuma.
tomi (a să), *a (se) aranja, a drege*, 29^{28}, 140^{26}.
tomn'i (a să), *a (se) pregăti*, 52^{68}; *a se pune*, 158^{79}.
tomn'it,-ă, *pregătit, întocmit*, 98^{9}.
ton, *butoi*, 159^{50}.
tonuţ, 41^{19}, *dim.* ton.
topórîşte, *coadă de topor* (Budeşti).
tork'iţă, *cercei* (Crăceşti), 145^{29}.
torsúră (d'e rîŭ), *cotitură, şerpuire (de rîu)* (Crăceşti).
traţe, *a cînta*, 17^{17}.

[1] Cf. lămuririle pe cari le-am dat în *Grai şi suflet*, I, 330.

www.dacoromanica.ro

traifus, *pirostie* (Vad). Et. *germ.* d r e i-f u s.
trandasir, *trandafir*, 26[56].
trăfui, *a glumi* (Ieud). Et. *ung.* t r é f á l.
trăgăna, *a cînta tărăgănat din fluer*, 89[67].
trăgănaş, *cîntec tărăgănat*, 89[87].
trăgîn'e, «bubă ca şî mărinu», 127[17].
trăjuţ, 43[34], *dim.* trai.
trebucă, 92[22], *dim.* treabă.
trîmbçita, *a trîmbiţa*, 80[24].
trîmbçitaş, *care cîntă din trîmbiţă*, 34[36].
trîmbçită, *trîmbiţă, buccum*, 34[36], 78[74].
trîmçitucă, 121[34], *dim.* trîmbçita.
trçagăr, *targă*, 41[5].
trud'i, *a aştepta*, «a agodi», 75[71]. *Totuşi, înţelesul pare a fi cel de «a trudi»*.
trufă, *glumă* (Ieud). *V.* trăfui.
trupk'ină, *tulpină*, 51[32], 76[52].
tufuţă, 76[37], *dim.* tufă.
tui, *a atinge, a lovi*, 172[29]; *v.* tuna.
tuţ,-ă, *mut*, 97[78].
tulipan, *lalea*, 54[60].
tuma, *tocmai*, 52[76]; *chiar*, 71[29].
tuna, *a trînti:* «o tuna-o d'e pămînt ş'o sparge» (Budeşti). *Sau:*
Cin'e crede 'nt'un drăguţ
Tuie-o d'int'un noruţ (Crăceşti);
a atîrna, a ajunge:
Pă murguţu čel d'in vînt
Če-i tună çoama 'n pămînt (Crăceşti).
V. serinat.
Turcuţ, 94[28] *şi*
Turčel, 100[49], 109[4], *dim.* Turc.
tureac, *tureatcă*, 132[15].
turişte(a oilor), *loc păscut* (Moisei).
turtucă, 162[42], *dim.* turtă.

t'eie, *cheie*, 79[42].
t'emeteu, *cimitir*, 3[13].
t'emn'ičioară, 18[49], *dim.* temniţă.
t'eşîtură, *lemn tăiat; rădăcină de arbore tăiat*, 60[41].
t'iară, *v.* k'iar.
t'icneală, *linişte, odihnă*, 18[34], 37[33].
t'icn'i, *a place, a simţi plăcere, linişte, a fi dispus*, 45[61], 55[90].
t'igórn'iţă, *o specie de găleată pentru chiag* (Borşa, Ieud). *Der.* k'iag.
t'ilinca, *a cînta din tilincă*, 117[44].
t'il'eagă, *car de transporturi*, 32[38].
t'il'in, *deosebit, a parte:* strungă d'e t'il'in (Budeşti), 172[33,36].
t'imn'i, 109[29]; *v.* k'igni.
t'inerea, 61[1], *dim.* tînără.
t'inzan'e, *chin(uire)*, 54[53]. Et. *ung.* k í n-z á s.
t'iot, *chiot, orăcăit*, 118[25].
t'it'ie, *partea rotundă a pălăriei*, 89[80].
t'izaroaie, *plantă căţărătoare ce creşte în păduri, pe trunchiurile de arbori*, 61[39].
t'izmaş,-ă, *pizmaş*, 140[5].

ţ

ţapin, *un fel de secure vîrfuită servind la transportul buştenilor* (Borşa).
ţarcă, *(formă generală); v.* sarcă.
ţăligrad, *muşunoi: stîlp de telegraf*, 145[16].
ţălin'ioară, 21[47], 106[12], *dim.* ţarină.
ţăli, *a nimeri*, 159[10].
ţăpar, «botă ascuţită care ia oua», 84[12].
ţăpălău, *lingură mare de lemn* (Ieud).
ţăpen'i, *a înţepeni*, 130[18].
ţăpen'itură, *înţepenire*, 130[23].
ţăpuşcă, *ţeapă*, 121[16].
ţărcuţ, 78[69], *dim.* ţarc.
ţărm, *pl.* ţărmuri, *ţărm*, 18[13], 115[95], 127[07].
ţebeş,-ă, *ţeapăn, puternic*, 80[72].
Ţidra, Ţidru, 111[56] *şi* Ţidrulucă, 111[62], *nume de persoane*.
ţitron, *lămîi*, 12[24].
ţîfilist,-ă, *sifilitic* (Ieud).
ţîiş, *îngrijit:* ţîişul vitelor (Dragomireşti).
ţîpa, *a arunca, a azvîrli, a trînti*, 6[5], 35[6]; *a da jos, a coborî*.
ţîpătură, *azvîrlitură, orice obiect vrăjit şi aruncat în drum socotit ca aducător de rele*, 137[7].
ţîpot'i, *a ţipa plîngînd*, 98[75].
ţîpou, *pîne de nuntă*, 163[14], 164[71]. Et. *ung.* c i p ó.
ţîră, *pulbere*, 125[43].
ţîrnă, *ţărînă*, 7[31].
ţîţucă, 104[12], *dim.* ţîţă.
ţolan, *derivat din* ţol: «Vişăoanii-de-gios îs ţolan'i» (Moisei).
ţu! *interj. de îndemn pentru cal*, 101[53], 112[82].
ţucur, *zahăr;* p'ere d'e ţucur, *pere dulci* (Berbeşti).
ţup, 146[36]. *Formă neexplicată*.
ţurăi, *a se scutura de floare*, 41[71].
ţurgălui, *a produce zgomot de ţurgălăi*, 93[69].
ţuţăi, «a pk'işca», 10[20].

ú! *interj.*, 138[46].
ū, *un*, 37[51], 148[38], 156[63].
učide, *a bate rău*, 47[7] (Săcel).
uj! *interj.*, *vai!* 156[14].
ujagă, *sticlă*, 40[67]. Et. *ung.* ü v e g.
ujtat, *sb.*, *privire*, 18[08].
umbl'etă, *umblet*, 44[6].
umbruţă, 26[16], 78[30], *dim.* umbră.
«unt», *joc*, 149[33].
untos,-oasă, *cu unt*, 138[42].
unturos-,oasă, *cu unt*, 129[77].
un'e, *unde*, 114[14].
un'el, *inel*, 115[28]; *v.* on'el.

www.dacoromanica.ro

urbăresc,-ęască, *de oraş* (Hoteni).
urd'i, *a face urdă* (Budeşti).
urdzît, *part. de la* urzi, 65[26].
urdzoi, *stativele pe care se fixează* t'iara. 65[28].
urmed'esc,-ęască, *ce ţine de prefectură*, 116[62]. *V.* Qarmide.
urn'i(a să), *a (se) surpa, a (se) nărui*, 166[3].

val, *sul de pînză*, 111[17].
vardză, *legume* (Giuleşti).
vatră, *ţarc în care dorm oile* (Borşa).
văcălie, *burete ce creşte pe trunchiuri de fagi şi din care se face iască*, 145[31].
văcui, *a petrece veacul, a sta, a locui pentru vecie*, 131[13], 134[64].
văduu şi văduă, *văduv*, 97[49].
văduit,-ă, *văduvit*, 161[51].
văiera (a să), *a (se) vădieta*, 131[50], 134[15], 135[36].
văsc, «vîsc d'e apă» (Vad).
Văsîi, *Vasile*, 119[67].
vătav, *pl.* vătaž, *mai marele, căpitan*, 111[81].
vătăma (a să), *a (se) lovi rău* (Budeşti).
vătăţie, *locul de la stînă unde se fierbe laptele* (Budeşti).
vătăţî, *a haiduci*, 153[37].
văţî (a să), *a (se) potrivi*, 18[55], 172[35]; *a se întîmpla*, 46[3]; *a se găsi din întîmplare*, 173[13].
vek'e, *bătrînă*, 61[9].
verdičel,-ičęa, 41[29], *dim.* verde.
vergură, *virgină*, 184[13].
verğel, *petrecere de Crăciun* (Ieud).
verin, *venin*, 106[16].
verinčel, *verişor* (Şieu).
verinos,-ęasă, *veninos*, 128[61].
ver-maşină, *mitralieră*, 29[35]. Et. *germ.* g e w e h r m a s c h i n e.
versui, *a cînta*, 76[73].
vesălos,-ęasă, *vesel*, 49[62], 67[76].
vetri, «a strînge»; «a veçia, a sîmţî: cîn'cle vetręa' sara la oi» (Ieud), 140[66]. Et. *sl.* v ě t r i t i.
vezii, *cotoare de mălai* (Ieud).
Vili, *nume de persoană*, 111[9], 153[31].
vindic, *oaspe* (Vad); vind'ig, «mălăčęag, ğioc», 114[30]. Et. *ung.* v e n d é g.
vintre, «pînčete»: «i s'o năpustit bęala în vintre» (Şieu).
violă, *viorea*, 33[19].
vîltęase, *fiinţe ce pornesc vînturile*, 129[42]; *v.* strîcătęri.
vîntuţ, 30[38], *dim.* vînt.
vîrfona (a să), *a (se) vîrfui*, 79[68].
vîrçină, *cumpăna unui puţ*, ruda *cumpenei de care atîrnă găleata*, 147[29]; *membrul viril* (Rozavlia).
vîrtež, *lemn mai mare, bătut în pămînt, avînd o cracă crestată ce se întinde deasupra vetrei şi de care se atîrnă căldarea pentru* urd'it; *e prevăzut şi cu un lanţ* (Borşa, Budeşti).
vîrvuţ, 32[27], *dim.* vîrv, *vîrf*.
vîž, *moş, bătrîn* (Borşa).
Vlad, *nume de familie*, 157[27].
vlast, *umed* (Ieud).
vlăstęasă, *bună de lapte:* oi vlăstoasă (Şieu).
vlăstęşă «(stęa) care ţîpă mană păstă tătă lumęa», 140[40]. Et. *sl.* v l a s t ĭ.
voiţă, 69[4], *dim.* voie, «*plăcere*».
voltum, *pl.* voltumuri, *vot* (Cuhea).
vonotău, *tren* (Săpînţa). Et. *ung.* v o n a t.
vorqavă, *vorbă*.
vorovi, *a vorbi*, 78[64].
vorozi, 121[6], *v.* vorovi.
vrăgn'ičęoară, 62[13] *şi*
vrăn'ičęoară, *poartă, marchiză; bariera satului unde stau Ţiganii*, 69[8].
vremn'i, *a face vreme rea, a viscoli* (Budeşti); *v.* omet'i.

zad'ie *sau*
zaçie, *zadie*, 57[11].
zar, *încuietoare de uşe, zăvor*, 120[21], 145[10].
zăhăi, *a plictisi; a incomoda; a răpi timpul*, 48[21], 172[26].
zbănaie, *freamăt*, 76[16].
zbçiči, *biciu*, 24[61].
zdrenţuros,-ęasă, *zdrenţeros*, 187[25].
zdrîmboiet,-ęată, *bosumflat, posomorît*, 146[19].
zerme, *şarpe*, 118[24].
zestrucă, 94[30], *dim.* zestre.
zgaibă, «bubă ra», 128[46].
zgardă, *salbă*, 32[4].
zgărdan, *zgardă făcută din împletitură de mărgele* (Ieud).
zçera, *a plînge*, 9[26], 43[46], 121[21].
zçiči, 36[41]; *v.* zbçiči.
Zidra, 89[61] *şi* Zidruţ, 90[1].
zidră, *vidră*, 116[70].
zid'eră, *găleată de adus apă*, 107[22].
zie, *sb., vie*, 16[71], 145[30].
zie, 25[23]; *v.* ziu.
zięaţă, *viaţă*, 37[60].
zin, *sb., vin*, 25[6].
zină, *sb., vină*, 6[1], 99[41].
zinovat,-ă, *vinovat*, 75[4].
zinuţ, 40[65], *dim.* zin.
zin'i, *a veni*, 3[32].
zin'it, *sb., venit*, 158[52].
ziţă, *familie cu renume*, 84[47];
ziţă, *viţă (de vie)*, 5[7]; *mai multe fire de tort întinse, pentru ca din ele să se facă* guşi *de împletit* (Ieud); «vînă; rădăčînă», 144[61].

www.dacoromanica.ro

ziţăl, *viţel*, 126[15].
ziuţ,-ă, 96[82], 162[68], *dim.* ziu̯, *viu*.
zîn'i, 15[2]; *v.* zin'i.
zn'eură, *zmeură*, 15[11].
zn'ičęa, 36[32], *zmicea*, 167[26].
zolud,-ă, *nebunatic, desfrînat* (Ieud).
zorobçi, *a lucra pentru existenţa zilnică* (Săliişte).
zvîrçină, *traversele de la comarnic* (Budeşti); *grindă de suport*.
zvorác, *izvoraş* (Glod).

žălcui (a să), *a (se) jelui*, 49[15].
žălen'ie, *jelire*, 122[38].
žeb, 115[36] *şi* žep, *buzunar*, 4[25].
želer, *chiriaş* (Ieud).
želfă, *jertfă*, 80[21].
Žerman,-ă, *German*, 157[23].
žib, *în expresiunea* tare žib, *mult, rău*, 155[17]. Et. *rut.* ž i b o.
Žid,-au̯că, *Evreu*, 130[7,8].
žid,-ă, «ca un Žid», 164[14].
žig, *amărelă de stomac* (Ieud).
žintalău̯, *bătul cu care se bate laptele în putină, brighiddu* (Borşa, Budeşti).
žip, 89[67]; *v.* žib.
Žîd,-au̯că, 138[79,80]; *v.* Žid.
žmet'elină, *porumb* (Rogna-de-jos); *rădăcina de porumb care rămîne în cîmp după ce a fost cules şi tăiat*.
žolžuri, *pînză fină, giulgiu*, 7[7].
žubui, *a jupui*, 85[56].
župînu-drac, *nume dat diavolului*, 153[48].
žurat, *v.* ğiurat.
žurăţăl, 78[4]; *v.* žurat.
žurincă, *junincă (formă generală)*.

www.dacoromanica.ro

ADAUS

In ultima mea călătorie în Maramureș am putut culege cuvintele ariei SĂ BEM (cf. pag. 176 și 180):

— «Măi Ioane, nu tot bea,
Că sărac îi rămînea».
— «Bea-oi astăzi, bea-oi mîni,
Bea-oi patru săptămîni;
Bea-oi astăzi, bea-i gioi,
Bea-oi preț de patru boi,
C'așa-i treaba pă la noi.
N'aibă n'ime griža mea,
C'oi trăi cum oi putea:
Cu doi boi m'oi însura
Și cu doi m'or îngropa».

Auzită de la Marioara Dunca, 23 ani, în Ieud, 24 ianuar 1924.

INDREPTARI

A se citi:	*In loc de:*
frăt'iuc	frăt'iuc 6^{18}
fečiori	fečiori 9^{4}
t'e	t'e 10^{40}
mîndră,-i	mîndră-i 12^{62}
Năpust'ia'-mi	Năpust'ia-mi 16^{33}
moart'e	moart'e 21^{21}
mamii	mam ii 21^{74}
bătrîn'est'i	bătrîn'ești 50^{3}
Păsăruică	Păsăruică 50^{38}
uitat	ui at 51^{52}
niște	niste 66^{8}
hod'in'ea'-re	hod'in'ea're 76^{68}
pomin'ea'-re	pomin'ea-re 76^{69}
mînca	mînea 79^{67}
io	io 87^{20}
Că-i	Că-i 88^{91}
Tăț	Tăt 89^{13}
Tragănă-m un	Tragănă-mu'n 89^{87}, 90^{14}
taicu	tăicu 89^{17}
Cată-mi	Cătă-mi 96^{23}
hain'e	hain'e 97^{11}
Otrăzesc	Otrăžesc 101^{75}
D'i'nt'un	D'int'un 102^{51}

www.dacoromanica.ro

A se citi:	*In loc de:*
D'în	Dîn 102^{80}
če̯-ai̯	če-ai̯ 103^{72}
cu̯-ai̯asta	cu-ai̯asta 103^{74}
„Să	Să 105^{56}
Čin'e̯-a	Čin'e̯-a̯ 105^{71}
sprižon'i̯a'	sprižon'ia' 106^{18}
voi̯n'ičі̯	voin'ičі̯ 112^{47}
Poruńče̯a'	Porunče̯a 113^{27}
Între	Intre 114^{35}
voi̯n'ic	vo̯in'ic 117^{51}
ui̯ta	uita 123^{51}
care	čare 126^{79}
d'eok'i̯at	d'eoki̯at 8^{37}
D'e-i̯	D'e-i 130^{13}
lua-t'e̯-oi̯	luat'e̯-oi̯ 136^{79}
arunca-t'e̯-oi̯	aruncat'e̯-oi̯ 136^{80}
șt'iț	st'iț 140^{65}
čio̯arečі̯	čio̯arečі̯ 153^{40}
săi̯čineri̯	să'rčineri̯ 155^{9}
nu-i̯	nu-i 162^{39}
mn'ire̯asa	mnire̯asa 165^{40}
Г'ină	'ină 166^{19}
Pk'etrile	*Ph'etrile* 169^{16}
dărui̯a'-nă	dărui̯a-nă 171^{69}
DXXIII	XDIX 172^{61}
ban'i̯	ban'i 173^{26}
D'e̯alu i	*De̯alu ĭ* 202^{7}
d'i'n	d'in 58^{27}, 74^{47}, 78^{32}, 87^{61}, 96^{19}, $102^{82,84}$, $103^{36,37}$, 107^{37}.

Se poate citi: n'ii̯ *în loc de* n-ii̯ 13^{27}; Trag în rău̯ *în loc de:* Trăgă 'n rău 17^{9}. *In unele variante am auzit* Măria *și* Mărie *în loc de:* mărire̯a 73^{1} *și* mărire 73^{22}.

Pentru completarea ideei de la pagina XIII (Introducere), *rândul al 38-lea, a se adaugi în continuare următoarele rânduri sărite:*

Dar acestea erau cazuri răzleţe și fără însemnătate deosebită, așa că reconfortantul sufletesc național ce va fi putut străbate pe aceasta cale din Moldova în Mar mureș era ca niște stropi de apă într'un rîuleț.

www.dacoromanica.ro

INDICE DE SATE

Pentru a se putea urmări cu ce şi cât au contribuit satele Maramureşului la această culegere de texte, le înşir în ordine alfabetică dând în dreptul fiecăruia pagina la care se găseşte înregistrat.

Berbeşti 20, 100, 155, 172
Biserica-albă 4, 92, 152, 153
Bîrsana 123, 144
Borşa 24, 59, 65, 77, 85, 110, 129, 145, 158, 166
Botiza 35, 59, 121
Breb 4, 57, 93, 162, 170
Budeşti 3, 57, 73, 89, 125, 152, 153, 161, 170
Călineşti 89, 125
Crăceşti 7, 69, 74, 94, 125, 155, 162, 171
Cuhea 173
Ghesăşti 9, 58, 74, 94
Giuleşti 13, 58, 76, 97, 128, 149, 166, 171
Glod 36, 40, 60, 61, 148
Hărniceşti 11, 58, 75, 171
Ieud 59, 158
Petrova 59
Poienile-Borşei, cf. Borşa
Repedea, cf. Borşa
Rona-de-jos 41, 62, 70
Rozavlia 39, 80, 84, 114, 173
Săcel 27, 59, 65, 70, 78, 112, 132, 146, 167
Săliştea 33, 83, 138, 157
Săpînţa 42, 62, 70, 85, 124, 144, 148, 159
Sat-Şugătag 12, 84, 144, 170
Sîrghi 8, 126, 170
Strîmtura 40, 62, 81, 85, 141
Şieu 36, 60, 79, 117, 159
Vad 15, 16, 58, 69, 99, 128, 145, 148, 155, 172
Văleni 38, 61, 120
Vişeul-de-jos 22, 112, 132, 173

www.dacoromanica.ro

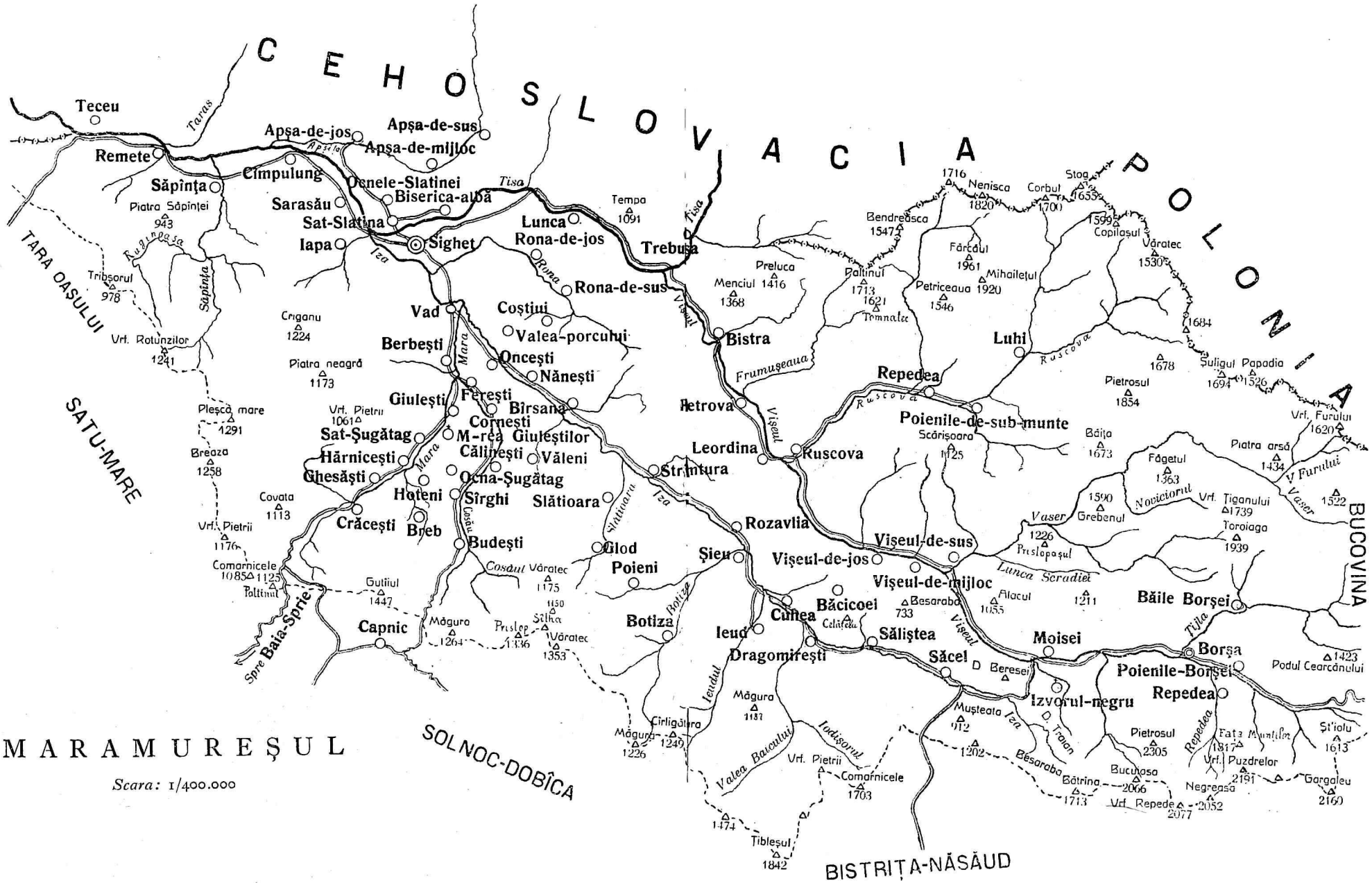
CEHOSLOVACIA
POLONIA
BUCOVINA
TARA OAŞULUI
SATU-MARE
SOLNOC-DOBÎCA
BISTRIŢA-NĂSĂUD
Teceu
Remete
Apşa-de-jos
Apşa-de-sus
Apşa-de-mijloc
Cimpulung
Săpînţa
Piatra Săpînţei
Sarasău
Ocnele-Slatinei
Biserica-albă
Sat-Slatina
Iapa
Sighet
Lunca
Rona-de-jos
Rona-de-sus
Trebuşa
Tempa
Vad
Coştiui
Valea-porcului
Berbeşti
Onceşti
Năneşti
Giuleşti
Fereşti
Bîrsana
Cornesti
Sat-Şugătag
M-rea Giuleştilor
Hărnicesti
Călineşti
Văleni
Ghesăşti
Ocna-Şugătag
Hoteni
Sîrghi
Slătioara
Crăcesti
Breb
Budesti
Glod
Poieni
Şieu
Botiza
Capnic
Bistra
Preluca
Menciul
Petrova
Leordina
Ruscova
Repedea
Poienile-de-sub-munte
Luhi
Strîmtura
Rozavlia
Vişeul-de-sus
Vişeul-de-jos
Vişeul-de-mijloc
Băcicoei
Cuhea
Ieud
Dragomireşti
Săliştea
Săcel
Moisei
Izvorul-negru
Băile Borşei
Borşa
Poienile-Borşei
Repedea
Tibleşul
Comarnicele
Pietrosul
Bucuşa
Negreasa
Gargalău
Vrf. Repede
Vrf. Puzdrelor
Vrf. Furului
Piatra arsă
Făgetul
Novicioiul
Vrf. Ţiganului
Toroiaga
Grebenul
Prislopaşul
Lunca Şeradiei
Podul Cearcănului
Vrf. Rotunzilor
Piatra neagră
Criganu
Plesca mare
Breaza
Covata
Vrf. Pietrii
Comarnicele
Gutîiul
Poltinul
Spre Baia-Sprie
Tribsorul
Vrf. Pietrii
Vrf. Pietrii
Tisa
Vişeul
Iza
Mara
Cosăul
Slătioara
Botiza
Ieudul
Valea Baicului
Iodişorul
Bîsaraba
Muşteata
Frumuşeaua
Ruscova
Vaser
Tilla
Repedea
Bendreăsca
Nenisca
Corbul
Stog
Copilaşul
Văratec
Fărcăul
Mihăileţul
Petriceaua
Poltinul
Temnatec
Şuligul
Papadia
Băiţa
Scărişoara
Pietrosul
Vrf. Furului
Vrf. Tiganului
Grebenul
Prislopaşul
Filacul
Besaraba
Celăreu
Beresei
Bătrîna
Vrf. Repede
Vrf. Puzdrelor
Negreasa
Gargalău
Ştiolu
Cîrligătura
Măgura
Vrf. Pietrii
Comarnicele
Tibleşul
Spre Baia-Sprie
Spre Baia-Mare
Spre Borşa
Spre Vişeul-de-sus
Spre Ruscova
Spre Repedea
Spre Poienile-de-sub-munte
Spre Bistra
Spre Sighet
Spre Ocna-Şugătag
Spre Vişeul-de-jos
Spre Ieud
Spre Dragomireşti
Spre Săcel
Spre Izvorul-negru
Spre Borşa
Spre Poienile-Borşei
Spre Repedea
Spre Bistra
Spre Ruscova
Spre Vişeul-de-sus
Spre Vişeul-de-jos
Spre Vişeul-de-mijloc
Spre Ieud
Spre Dragomireşti
Spre Săliştea

1. Tip şi port din Săpînţa (1923)

2. Ioan Codrea Vădeanul din Giuleşti (1921)

www.dacoromanica.ro

1. Femeie din Şieu în port de iarnă (1922)

2. Tip şi port din Borşa, cu copilul în leagănul atârnat de umăr (1921)

www.dacoromanica.ro

1. Evreu din Ocna-Șugătag mergând la sinagogă (1920)

2. Evreu din Sighet reflectând în zi de târg (1924)

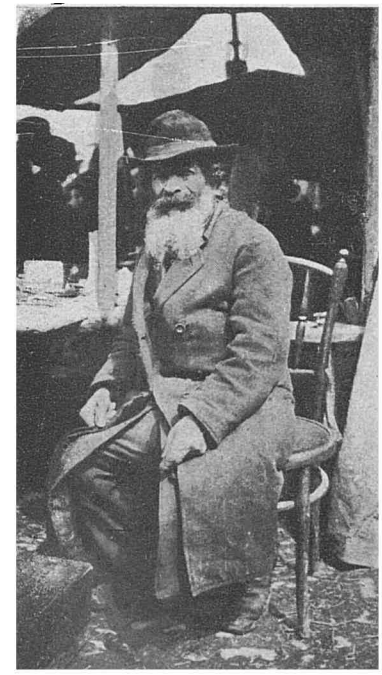

3. Evreu din Sighet vânzând mărunțișuri în zi de târg (1924)

www.dacoromanica.ro

1. Păcurarul Tǫad'er Răgn'ic (72 ani) din Giuleşti cu *trâmbçita* în mână (1921)

2. Todor Tincu (93 ani) din Sat-Şugătag (1923)

www.dacoromanica.ro

1. Ioana Codrea (Fundeasa) din Vad (1921)

2. Grup din Crăceşti, fetele purtând *munună* de mireasă pe cap (1920)

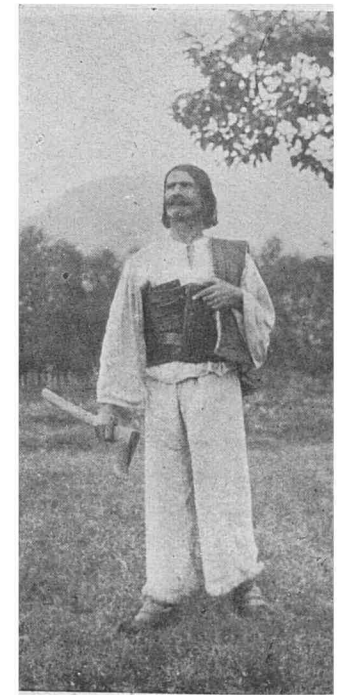

3. Tip şi port din Borşa-Repedea (1921)

www.dacoromanica.ro

1. Grup de băieți și fete din Borșa (1924)

2. Fată din Sarasău în zi de iarnă (1922)

3. Budeștean îmbrăcat în cămașa de sârmă (za) a lui Pintea (1920)

www.dacoromanica.ro

1. Grup de bătrâni din Săpânţa în zi de Paşti (1923)

2. Grup de fete şi neveste din Ieud în zi de Crăciun (1922)

www.dacoromanica.ro

1. Grup de Ruteni din Rogna-de-sus (familia Laviţa Fedor) (1924)

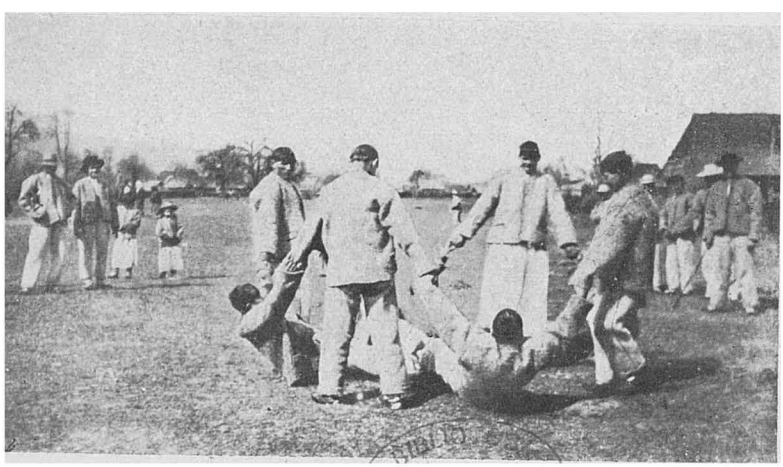

2. Jocul *Vîltoarea* în zi de Paşti în Săpânţa (1923)

www.dacoromanica.ro

1. Sfinţirea *pascăi* de către protopopul Salca Pătru în dimineaţa primei zile de Paşti în Giuleşti (1924)

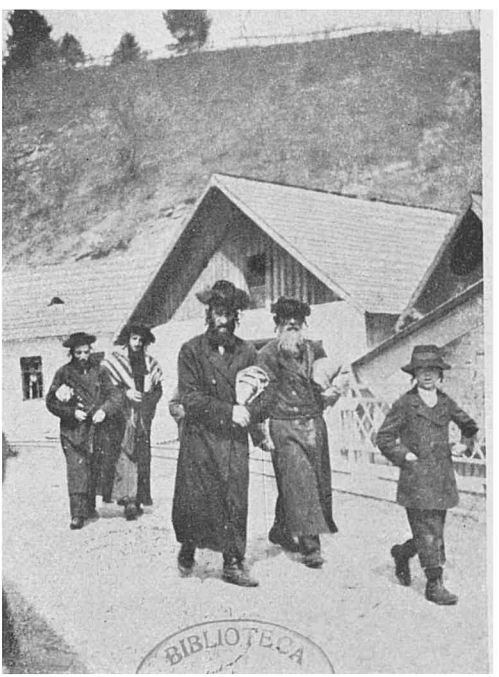

2. *Židz* din Borşa, cu *ştrama* în jurul pălăriilor, mergând în zi de Paşti la sinagogă (1924, 20 aprilie)

www.dacoromanica.ro

1. *K'ţară* (război de ţesut) din Giuleşti (1921)

2. Covor din casa d-nei Mihálvi din Sighet (1922)

Covor din Budeşti (1920)

www.dacoromanica.ro

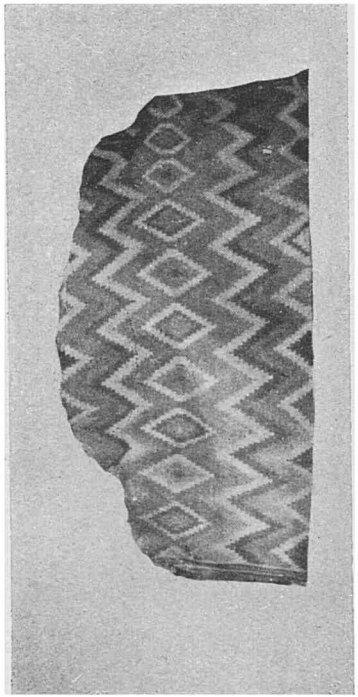

1. Covor vechiu păstrat în altarul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1922)

2. Tipuri din Borşa-Poieni (1921)

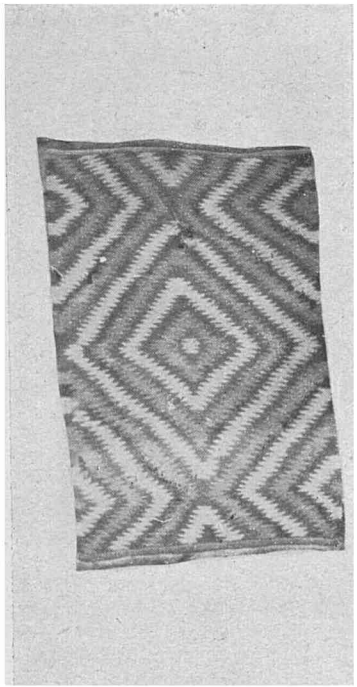

3. Covor vechiu păstrat în altarul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1922)

www.dacoromanica.ro

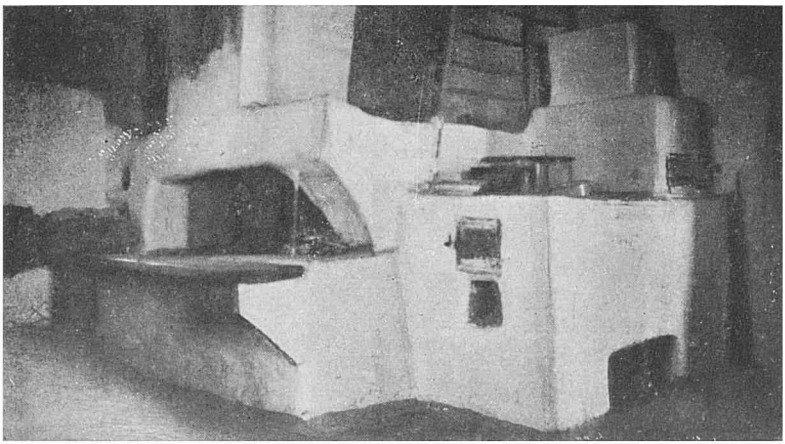

1. Interior de casă ţărănească din Rozavlia: cuptorul (1922)

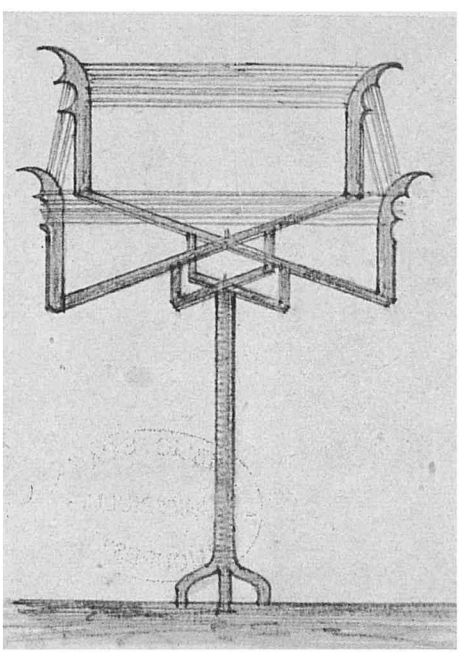

2 «Vârtelniţă» schiţată în Ieud (1922)

www.dacoromanica.ro

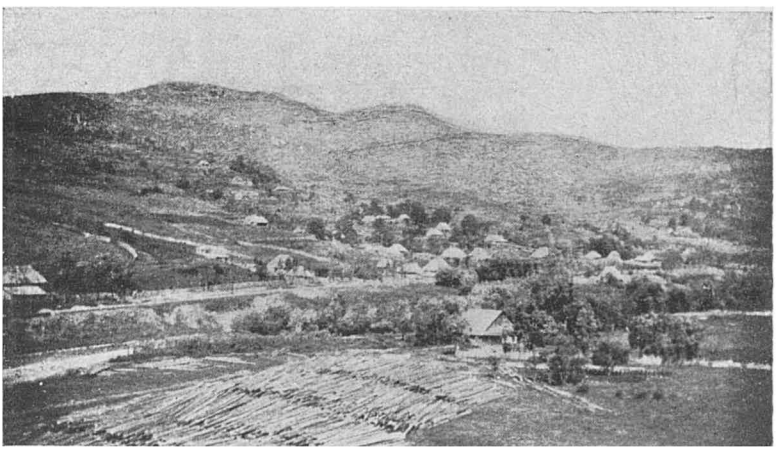

1. Poienile Borşei (1921)

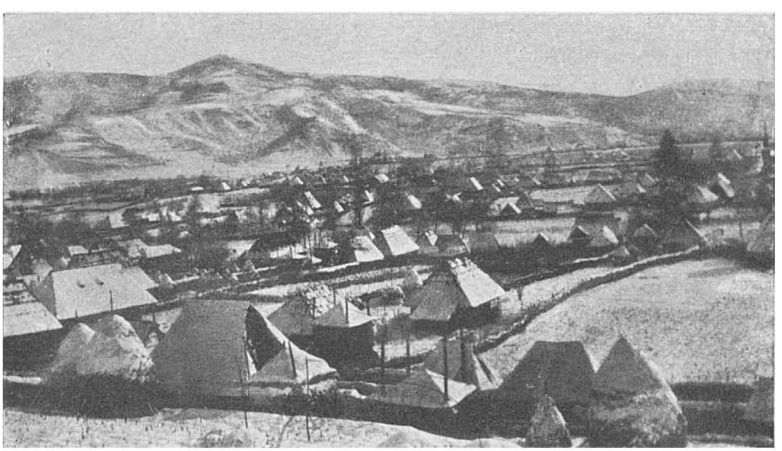

2. Satul Sieu sub zăpadă (1922)

www.dacoromanica.ro

1. Stâna lui *Vasîlă Nik'it'i* de pe muntele *Măgura* din Crăceşti (1920)

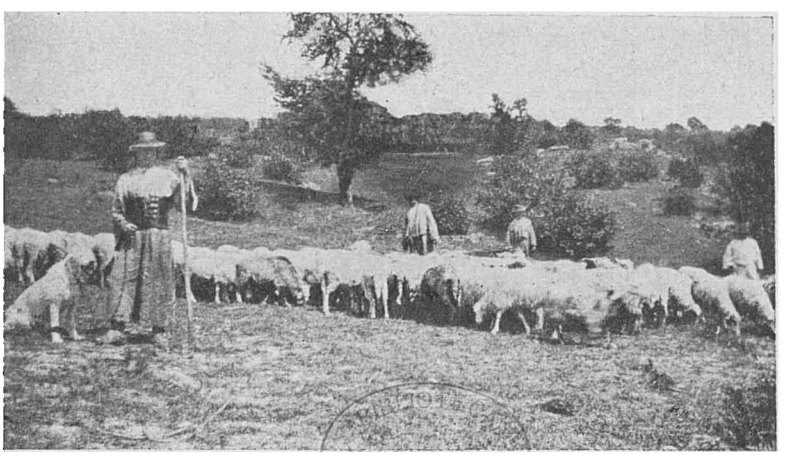

2. Turmă de oi dela stâna lui Dunca din Giuleşti (1921)

www.dacoromanica.ro

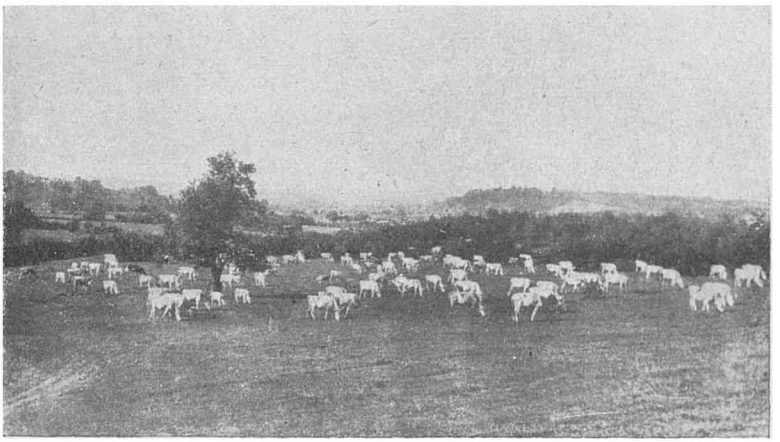

1. Cireadă din vacile de sat la păscut (1920)

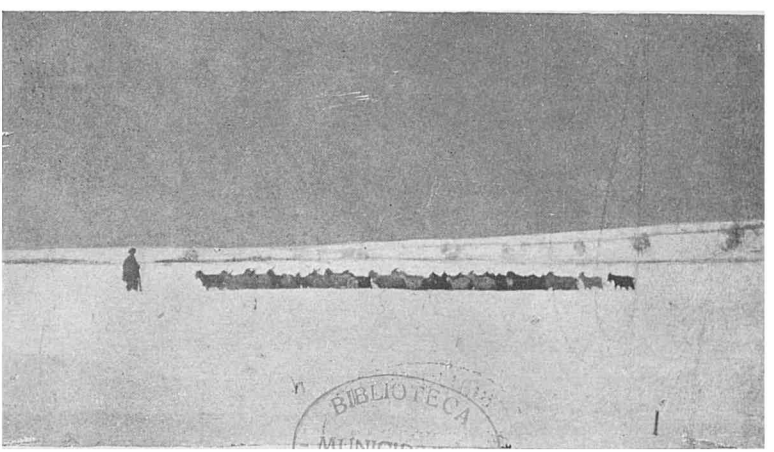

2. Turmă de capre în zi de iarnă mergând la păscut (1922)

www.dacoromanica.ro

1. Zi de târg (vinerea) în Sighet (1921)

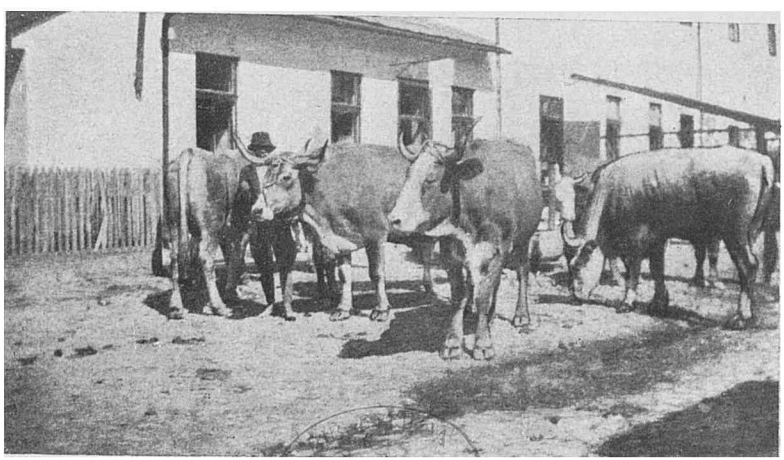

2. Rasă de boi din Maramureș (1921)

www.dacoromanica.ro

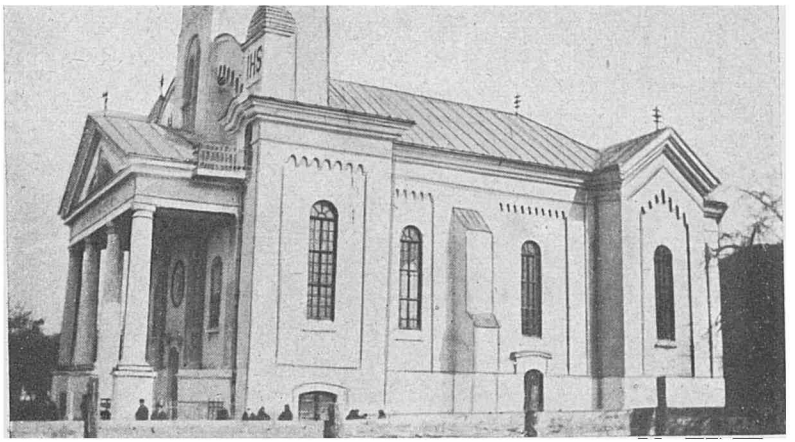

1. Biserica nouă din Dragomireşti (1923)

2. Zugrăveală din interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1923)

www.dacoromanica.ro

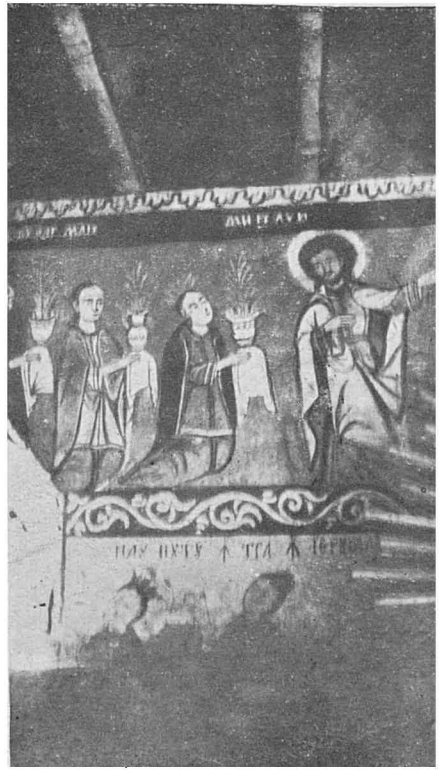

1. Zugrăveală din interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1923)

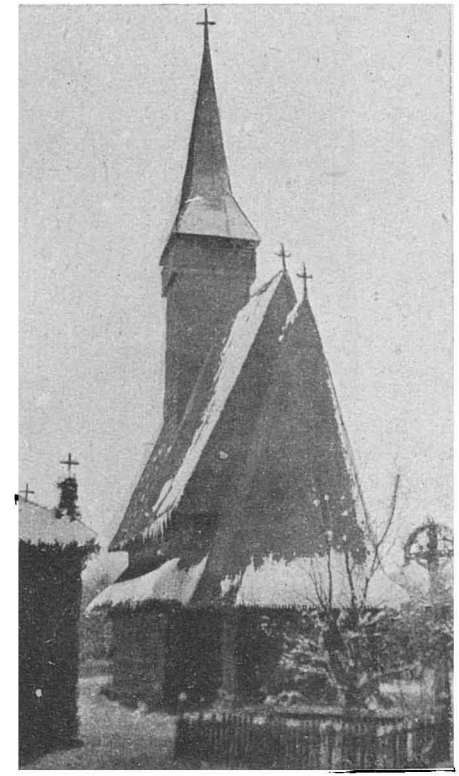

2. Biserica (din şes) din Ieud în zi de iarnă (1922)

www.dacoromanica.ro

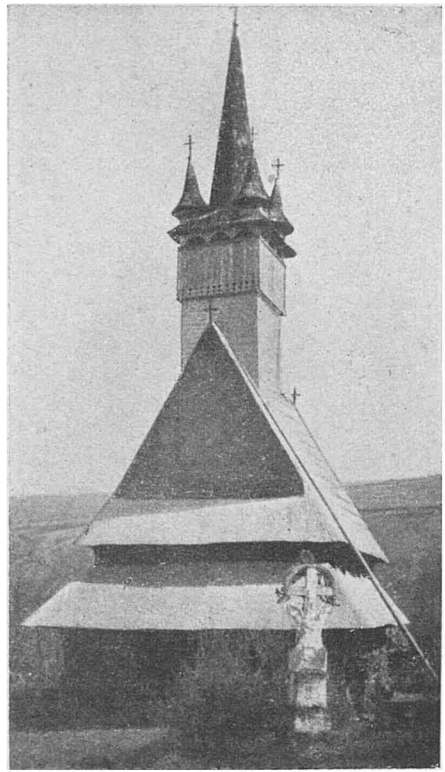

1. Biserica din Budeşti (Ğiosani), în altarul căreia se păstrează cămaşa de fier a lui Pintea (1923)

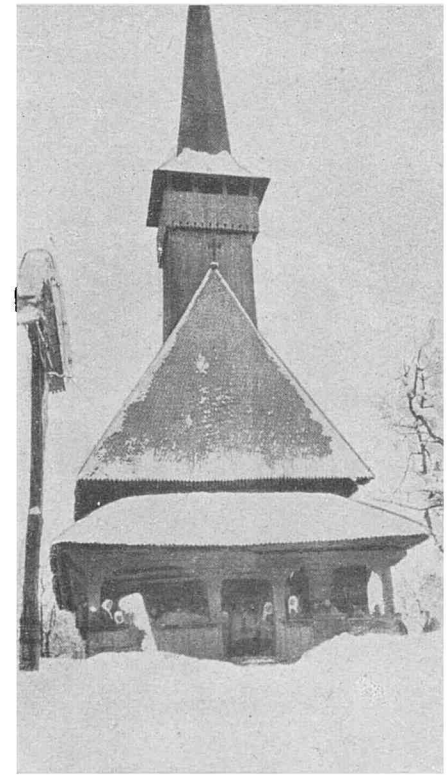

2. Biserica din Şieu în zi de Crăciun (1922)

www.dacoromanica.ro

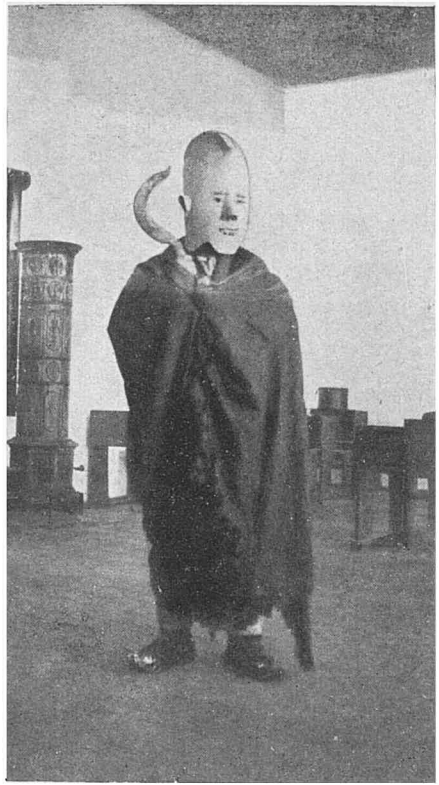

1. Moartea, din piesa teatrală *Viflaimul*, cf. pag. 182 (1922)

2. Iosif şi Maria plecând în Egipt (1922)

www.dacoromanica.ro

1. Irozii (1922)

2. Cei trei judecători (1922)

www.dacoromanica.ro

1. Ingerii și păstorii (1922)

2. Cei patru draci din aceeași piesă (1922)

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

PREFAȚĂ V
INTRODUCERE:
Considerațiuni generale: VII
Satele VIII
Starea economică și socială a Maramureșului X
Situația politică și etnografică a satelor XIII
Biserica XVI
Ocupațiunea țăranului și avuția Maramureșului XIX
Portul și tipul XXIII
Viața și caracterul XXV
Folklorul: XXX
Balada XXXIV
Descântecele XXXIX
Credințe, tradiții și datini XLIV
Păstoritul XLVI
Creațiunea populară L
Graiul: LIII
Fonetica LV
Morfologia LXV
Sintaxa LXXI
Lexicul LXXIII
Câteva aspecte caracteristice LXXIV
Considerațiuni asupra textelor LXXV
Etnografia istorică a Maramureșului LXXVI
TEXTE:
Doine . . . . . .
Strigături 57
Orații de nuntă 65
Bocete 69
Colinde 73
Rugăciuni 83
Balade 87
Descântece 125
Cimilituri 145
Jocuri de copii 149

www.dacoromanica.ro

Basme 151
Tradiţii şi legende 153
Datini, credinţe şi superstiţii 161
Povestiri cu privire la vieaţa de astăzi . . . 169
MUZICĂ POPULARĂ 175
APENDICE (teatru popular) 181
TOPONIMIE 202
ONOMASTICĂ 211
GLOSAR 213
ADAUS 238
INDREPTĂRI 238
INDICE DE SATE 239
HARTĂ: MARAMUREŞUL, scara 1/400.000
XXII PLANŞE (49 vederi).

www.dacoromanica.ro